



**WROCŁAWSKIE UCZELNIE TECHNICZNE 1910—2010**







**WROCŁAWSKIE UCZELNIE TECHNICZNE 1910—2010**

**OPRACOWANIE:**

Architektura uczelni 1905–2010: Krzysztof Dackiewicz  
*Technische Hochschule Breslau* 1910–1939: Piotr Pregiel  
*Technische Hochschule Breslau* 1939–1945: Marek Burak  
Lwowskie uczelnie techniczne 1817–1945: Marek Burak  
Politechnika Wrocławska 1945–2010: Marek Burak

**REDAKCJA TOMU:**

Marek Burak

**RECENZENCI:**

dr hab. Janusz L. Dobesz, prof. Politechniki Wrocławskiej  
dr Tomasz Głowiński

**REDAKCJA I KOREKTA:**

Marcin Grabski, Olga Rutkowska

**PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD:**

Wojciech Głogowski

Publikacja została wydana na zlecenie **POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ**

Autorami są pracownicy **POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ**



**WSPÓŁWYDAWCA I DRUK:**

JAKS, ul. Biskupa Bogedaina 8, 50-514 Wrocław

ISBN 978-83-930374-2-1

ISBN 978-83-89262-59-2



MUZEUM ARCHITEKTURY WE WROCŁAWIU

ul. Bernardyńska 5  
50-156 Wrocław  
tel.: 071 344 82 79  
fax: 071 344 65 77  
muzeum@ma.wroc.pl  
www.ma.wroc.pl

MAREK BURAK

KRZYSZTOF DACKIEWICZ

PIOTR PREGIEL

WROCŁAWSKIE UCZELNIE TECHNICZNE  
1910—2010





## Spis treści

<b>Słowo wstępne</b> (JM Rektor Politechniki Wrocławskiej Tadeusz Więckowski)	011
<b>Wstęp</b>	013
<b>Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu (Technische Hochschule Breslau)</b>	
U początków wrocławskiej uczelni technicznej	023
Budowa siedziby Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej (1902–1910)	029
Pierwszy rok akademicki Königliche Technische Hochschule we Wrocławiu (1910/1911)	055
Kształtowanie modelu organizacyjnego (1910–1933)	065
Ambitne plany rozwoju (1913–1930)	087
Zmiany pod znakiem swastyki (1933–1939)	103
Nieudane próby rozbudowy wrocławskiej uczelni (1933–1939)	113
Lata drugiej wojny światowej (1939–1944)	119
Koniec wrocławskiej Technische Hochschule (1945)	135
Po kapitulacji Festung Breslau (maj-czerwiec 1945 roku)	139
<b>Politechnika Wrocławska</b>	
Kresowa tradycja akademicka. Lwowskie uczelnie techniczne	145
Droga do polskiego Wrocławia	171
Pierwsze lata w polskim Wrocławiu (1945–1951). Przejmowanie obiektów politechnicznych	179
Wspólnota wrocławskich uczelni	187
Prorektorat Edwarda Suchardy (3 września 1945 roku – 26 lipca 1947 roku)	193
Prorektorat Kazimierza Zipsa (1 września 1947 roku – 15 marca 1949 roku)	217
Prorektorat Dionizego Smoleńskiego (15 marca 1949 roku – 31 sierpnia 1951 roku)	225
Pierwsza dekada autonomicznej uczelni. Rektorat Dionizego Smoleńskiego (1951–1960)	251
W kierunku zmian. Rektorat Zygmunta Szparkowskiego (1960–1969)	289
Dekada po reformie. Rektorat Tadeusza Porębskiego (1969–1980)	327
Rektorat Bogusława Kędzi (1 grudnia 1980 roku – 31 sierpnia 1981 roku)	379
Stan wojenny. Rektorat Tadeusza Zipsa (1 września – 29 grudnia 1981 roku)	387

Rektorat Jerzego Schroedera (6 stycznia – 31 lipca 1982 roku)	393
Rektorat Wacława Kasprzaka (1 sierpnia 1982 roku – 31 sierpnia 1984 roku)	397
Marsz pod górę. Rektorat Jana Kmity (1984–1990)	411
Autonomia i stabilizacja. Rektorat Andrzeja Wiszniewskiego (1990–1996)	427
Rektorat Andrzeja Mulaka (1996–2002)	447
Stabilizacja i rozwój. Rektorat Tadeusza Lutego (2002–2008)	465
Rektorat Tadeusza Więckowskiego (2008– )	489
<b>Aneksy</b>	
Rektorzy i dziekani Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu (1910–1945)	517
Doktorzy <i>honoris causa</i> Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu	521
Rektorzy i dziekani Szkoły Politechnicznej we Lwowie i Politechniki Lwowskiej (1918–1939)	524
Doktorzy <i>honoris causa</i> Szkoły Politechnicznej we Lwowie i Politechniki Lwowskiej	528
Rektorzy i dziekani Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (1945–1951) oraz Politechniki Wrocławskiej (1951–2010)	529
Doktorzy <i>honoris causa</i> Politechniki Wrocławskiej	536
<b>Streszczenie</b>	539
<b>Zusammenfassung</b>	543
<b>Summary</b>	547
<b>Bibliografia</b>	551
<b>Spis ilustracji</b>	558
<b>Indeks osób</b>	581





## **Słowo wstępne**

**R**ok 2010 – Rok Stulecia Uczelni Technicznych we Wrocławiu to czas refleksji nad historią Politechniki Wrocławskiej, a także nad tradycjami i wartościami, które ukształtowały naszą uczelnię. W niezwykłych dziejach powstałej w 1945 roku Politechniki Wrocławskiej zbiegły się losy dwóch wyrosłych w jakże odmiennych warunkach kulturowych szkół akademickich: niemieckiej Wyższej Szkoły Technicznej oraz Politechniki Lwowskiej. W 1945 roku na fundamentach działającej we Wrocławiu niemieckiej uczelni powstała polska politechnika. Organizowali ją od podstaw głównie lwowscy nauczyciele akademicy, których powojenne losy skierowały do Wrocławia. Sposób tworzenia Politechniki Wrocławskiej nabrał znaczenia symbolicznego. Nasza politechnika jest dziś europejskim uniwersytetem badawczym, który kultywuje tradycję intelektualną polskiej Politechniki Lwowskiej, wspartą materialnym dorobkiem szkoły niemieckiej.

W sierpniu 2010 roku mija 65 lat od chwili powołania Politechniki Wrocławskiej – uczelni, która w tym czasie trwale wpisała się w dzieje Wrocławia, wyrastając na ośrodek o liczącym się dorobku naukowym i dydaktycznym. Wierzę, że refleksje towarzyszące podwójnemu jubileuszowi będą zachętą do podejmowania działań godnie pomnażających dorobek naszych poprzedników.

**Tadeusz Więckowski**  
**Rektor Politechniki Wrocławskiej**



## Wstęp

**D**zisiejszy Wrocław, do 1945 roku niemiecki Breslau, szczyci się tradycją akademicką liczącą ponad trzysta lat. Od stu lat wpisuje się w nią również działalność wrocławskich uczelni technicznych. Początek ich dziejom dała niemiecka wrocławska Wyższa Szkoła Techniczna, uroczyście otwarta 29 listopada 1910 roku. Kres historii niemieckiego szkolnictwa technicznego we Wrocławiu wyznaczyła data 20 stycznia 1945 roku – moment zamknięcia uczelni. Już jednak w lipcu 1945 roku w murach dawnej *Technische Hochschule* zaczęło tętnić nowe, polskie życie. W sierpniu w stolicy Dolnego Śląska powołano Politechnikę Wrocławską. Wkrótce też wykład wygłoszony tutaj przez profesora Kazimierza Idaszewskiego symbolicznie zainaugurował zajęcia na powojennych wrocławskich uczelniach. Kazimierz Idaszewski wraz z innymi profesorami wywodzącymi się z Politechniki Lwowskiej przeniósł w pierwszych latach po wojnie część swojej uczelni do Wrocławia, tworząc na zrębach niemieckiej Wyższej Szkoły Technicznej polską Politechnikę Wrocławską.

Problematyka dziejów Wyższej Szkoły Technicznej, Politechniki Wrocławskiej i Politechniki Lwowskiej – w tym ostatnim wypadku w kontekście tradycji intelektualnej przekazanej wrocławskiej uczelni – jest tematem książki *Wrocławskie uczelnie techniczne 1910–2010*. Jubileusz stulecia działających we Wrocławiu szkół technicznych o charakterze akademickim zobowiązuje do opisanie ich dziejów – pełnych sukcesów, ale także niepowodzeń. Treść niniejszego opracowania, którego zadaniem jest podsumowanie mi-

nionego stulecia, oparto na informacjach pochodzących ze źródeł archiwalnych. Książka jest rozprawą historyczną z rozbudowanym aparatem naukowym, zauważalnym zwłaszcza w zastosowaniu licznych przypisów. Ich obecność wynika z potrzeby odniesienia prezentowanych faktów do konkretnych zapisów. Zabieg ten ma podstawowe znaczenie, zwłaszcza w wypadku omawiania problematyki powstawania jednostek organizacyjnych, które były powoływane konkretnym aktem prawnym. Informacje źródłowe są w miarę możliwości uzupełniane danymi pochodzącymi z opracowań lub artykułów prasowych.

Rozważania są prowadzone z punktu widzenia zarządzających uczelnią. Stąd też omówiono jedynie podstawowe jednostki organizacyjne, jakimi były wydziały, katedry i instytuty. Struktura wewnętrzna katedr i instytutów nie była przedmiotem badań. Bogactwo przeobrażeń i rozwiązań w tym zakresie było po prostu niemożliwe do przekazania w zakresie niniejszej pracy.

Dzieje Wyższej Szkoły Technicznej i Politechniki Wrocławskiej są pokazane głównie przez pryzmat protokołów posiedzeń senatów i materiałów, jakie dają obraz działalności rektorów. Treść części poświęconej dziejom Politechniki Lwowskiej została oparta na dwóch, wydanych na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, monografiach tej uczelni. Do dziś książka Zbysława Popławskiego *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945* oraz będąca wynikiem pracy zespołowej *Politechnika Lwowska 1844–1945* stanowią nieocenioną i właściwie jedyną skarbnicę wiedzy o kresowej uczelni technicznej.

Bardzo dużo miejsca poświęcono koncepcjom architektonicznym, planom realizacyjnym i budowie obiektów uczelnianych. Dotyczy to w równym stopniu Wyższej Szkoły Technicznej, jak i Politechniki Wrocławskiej. Wynikało to z przekonania, że należy zmienić dotychczasową „bezimienną” budowlę, które dzisiaj często są pozbawione swojej historii. W książce zamieszczono zatem informacje o autorach, procesie powstawania i użytkownikach większości budynków administrowanych obecnie przez Politechnikę Wrocławską. Wiedza o architekturze politechniki wydaje się bardzo ważnym czynnikiem tworzącym tożsamość uczelni, jej rozpoznawalność. Dodatkowym aspektem w tej kwestii jest to, że dzieje powstawania politechnicznych budowli są po prostu ciekawe.

W narracji położono duży nacisk na przedstawienie długotrwałego procesu kształtowania się struktury organizacyjnej Wyższej Szkoły Technicznej i Politechniki Wrocławskiej. Problematyka ta



dominuje w rozważaniach o dziejach wrocławskich uczelni. Nie można było uniknąć spraw personalnych: wymieniono pierwszych szefów uruchamianych w latach 1910–2010 katedr i instytutów. Osoby te zostały przedstawione z zachowaniem pełnej przysługującej im tytułatury naukowej. W książce *Wrocławskie uczelnie techniczne 1910–2010* pokazano powstawanie zwłaszcza tych struktur, które są związane z misją uczelni, a zatem jednostek dydaktycznych. Wspomniano także o systemie organizacyjnym administracji, bez której jednak trudno byłoby realizować zadania statutowe. Słuchaczom wrocławskich uczelni technicznych poświęcono krótkie teksty, które mają przypomnieć nie tak odległe czasy – swoiste dla państw autorytarnych – dominacji organizacji studenckich o charakterze masowym. Ważnym momentem, podkreślonym w treści książki, jest problematyka powstawania tradycji akademickich, z których wiele już zamarło, niektóre zaś do dziś są kontynuowane. Dzieje wrocławskich uczelni powiązano z historią państw, w których działały. O wydarzeniach ogólnych traktując zatem wplecione w treść krótkie informacje historyczne. Zabieg ten pozwolił na zasygnalizowanie oczywistego faktu, że wrocławskie szkoły wyższe nie działały w izolacji. Przeciwnie – funkcjonowały w określonych warunkach społecznych i politycznych.

Przegląd wydarzeń z minionych stu lat rozpoczyna rozdział poświęcony działającej w latach 1910–1945 Wyższej Szkole Technicznej we Wrocławiu. Otwarcie uczelni nie stanowiło jednak początku jej dziejów. Zabiegi o powołanie we Wrocławiu szkoły wyższej o charakterze technicznym rozpoczęto bowiem już w połowie XIX wieku, decyzja o jej powołaniu zapadła w 1902 roku, a budowę siedziby zainaugurowano w 1905 roku. Dzieje niemieckiej *Technische Hochschule* zaprezentowano, zgodnie z ogólnym założeniem książki, ukazując stopniowe formowanie jej struktury organizacyjnej. W części poświęconej Wyższej Szkole Technicznej bardzo istotną rolę odgrywają rozważania o koncepcjach architektonicznych, planach realizacyjnych i w końcu budowie obiektów, które stanowią dziś znakomicie zachowany kampus główny. Usytuowanie budynków w okresie przed 1945 rokiem opisano, stosując niemieckie nazewnictwo ulic i konsekwentnie podając w nawiasach ich polskie równoważniki. Opowieść o niemieckiej *Technische Hochschule* kończy sekwencja związana z objęciem w maju 1945 roku obiektów szkoły przez sowiecki oddział rozpoznania.

Część dotyczącą historii Politechniki Wrocławskiej poprzedza rozdział poświęcony dziejom szkolnictwa technicznego we Lwo-

wie oraz utworzeniu i funkcjonowaniu pierwszej polskiej szkoły wyższej o charakterze technicznym – Politechniki Lwowskiej. Rozważania o drodze lwowskich uczonych do Wrocławia stanowią pomost łączący dzieje kresowego ośrodka akademickiego z Politechniką Wrocławską.

Dzieje Politechniki Wrocławskiej zapoczątkował, datowany na 17 maja 1945 roku, dokument skierowany do Dionizego Smoleńskiego i Józefa Zwierzyckiego. Było to polecenie przejęcia obiektów byłej *Technische Hochschule* dla tworzącej się polskiej uczelni technicznej. Zadaniem ustanowionej dekretem z 24 sierpnia 1945 roku Politechniki Wrocławskiej było kształcenie kadr inżynierskich dla odbudowujących się ośrodków przemysłowych Dolnego Śląska. Mimo konieczności pokonywania własnych trudności wewnętrznych wrocławskie uczelnie z sukcesem przetrwały niełatwe początki. Problematyka ta jest opisana w trzecim rozdziale, traktującym o latach 1945–1951, a zatem o okresie, gdy politechnika wspólnie z uniwersytetem funkcjonowała w ramach jednej szkoły wyższej – Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu.

Osobne, obszerne i skomplikowane zagadnienie stanowi problematyka Politechniki Wrocławskiej jako uczelni samorządnej. Dzieje autonomicznej od 1951 roku politechniki rozpoczął rektorat profesora Dionizego Smoleńskiego, który został opisany w rozdziale *Pierwsza dekada autonomicznej uczelni*. W tym czasie położono solidne fundamenty pod funkcjonowanie Politechniki Wrocławskiej. Rektorat następcy profesora Dionizego Smoleńskiego – profesora Zygmunta Szparkowskiego – opisany w rozdziale *W kierunku zmian*, był buforem między rozwijającą się uczelnią a rewolucyjnymi zmianami, które zaszły pod koniec lat sześćdziesiątych oraz w latach siedemdziesiątych XX wieku. Okres wprowadzania tych przeobrażeń i ich konsumpcji przypadł na czas sprawowania funkcji rektora przez profesora Tadeusza Porębskiego i jego kontynuatora – profesora Bogusława Kędzię, a zatem na lata 1969–1981 (*Dekada po reformie*). Rok 1981 rozpoczął trudne dziesięciolecie nie tylko dla Politechniki Wrocławskiej, ale także dla wszystkich Polaków. Rozdział *Stan wojenny*, obejmujący lata 1981–1984, omawia rektoraty profesora Tadeusza Zipsera, profesora Jerzego Schroedera oraz profesora Wacława Kasprzaka. Przypadły one na czas obowiązywania stanu wojennego, który zniesiono 22 lipca 1983 roku. Osobny rozdział traktuje o dwóch kadencjach rektoratu profesora Jana Kmity (1984–1990). Okres ten charakteryzował się zmiennością sytuacji społecznej i uwarunkowań politycznych, charakterystycznych dla sytuacji Polski w drugiej połowie

lat osiemdziesiątych XX wieku. Tytuł rozdziału, *Marsz pod górę*, nawiązuje do wypowiedzi rektora Jana Kmity na temat warunków, w jakich przyszło mu pracować. Lata 1990–2010 to czas podejmowania działań mających na celu ugruntowanie pozycji uczelni w związku z ustawowymi regulacjami, wprowadzonymi zwłaszcza w 1990 roku. Pierwsze dwanaście lat – okres rektoratów profesora Andrzeja Wiszniewskiego i profesora Andrzeja Mulaka – poświęcono pracy nad tworzeniem podstaw organizacyjnych autonomicznej, nowoczesnej uczelni oraz pokonywaniu kolejnych przeszkód. Działania te zaowocowały na przykład spektakularnym wzrostem liczby studentów. Lata 2002–2010 – rektoraty profesora Tadeusza Lutego i profesora Tadeusza Więckowskiego – to czas stabilizacji i dalszego rozwoju uczelni w różnych aspektach jej działalności, wykorzystującej możliwości, jakie daje uczestnictwo Polski w Unii Europejskiej.

Rozważania historyczne znajdują w pewnym sensie swoje podsumowanie w aneksach zamieszczonych na końcu książki. Przedstawiono w nich rektorów, prorektorów i dziekanów Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, Politechniki Lwowskiej oraz Politechniki Wrocławskiej, a także doktorów *honoris causa* tych uczelni. W wypadku Wyższej Szkoły Technicznej są to materiały, które nigdy nie były publikowane w formie całościowego wykazu. Wykorzystując aneksy, prezentujemy wizerunki wszystkich rektorów wrocławskich uczelni technicznych, sprawujących tę funkcję w latach 1910–2010.

Jak już wspomniano, rozważania o dziejach wrocławskich uczelni technicznych zostały w dużej mierze oparte na materiałach źródłowych. Opracowanie historii Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu było możliwe przede wszystkim dzięki zasobowi Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego oraz zbiorom Archiwum Budowlanego Miasta Wrocławia i Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Rozważania o dziejach Politechniki Wrocławskiej opierają się zwłaszcza na dokumentacji przechowywanej w Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej. Specyficzne materiały dotyczące współczesnej uczelni znajdują się także w archiwum wrocławskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej. Z kolei dzięki zasobowi Działu Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich możemy prześledzić dzieje Politechniki Wrocławskiej na fotografiach z lat 1945–1990. Wielką wartość mają zbiory ikonograficzne dotyczące Politechniki Lwowskiej przechowywane w Narodowym Archiwum

Cyfrowym w Warszawie. Walory nie tylko ilustracyjne mają wspaniałe projekty i archiwalne fotografie zgromadzone w Archiwum Budowlanym Miasta Wrocławia – oddziale Muzeum Architektury we Wrocławiu. Opisy blisko czterystu ilustracji zamieszczonych w książce *Wrocławskie uczelnie techniczne 1910–2010* zebrano w formie zestawienia, w którym czytelnik znajdzie informacje o ich autorach i pochodzeniu.

Obfita bibliografia Politechniki Wrocławskiej – obejmująca zwykle pozycje o charakterze wspomnieniowym lub okazjonalnym – dostarcza wielu wiadomości na temat wydziałów i instytutów. Opracowania te zawierają jednak stosunkowo niewiele informacji o kwestiach ogólnych, związanych z działalnością całej uczelni. Funkcją prac *stricte* historycznych, opisujących różne aspekty funkcjonowania Politechniki Wrocławskiej, pełnią książki opublikowane przy okazji kolejnych jubileuszów szkoły: wydana w 1957 roku *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970* z 1970 roku oraz dająca najpełniejszy zarys dziejów uczelni – *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej*, przygotowana pod redakcją Ryszarda Czocho w 1995 roku. Publikacje te mają dla dzisiejszych badaczy również walor źródłowy. W ich treści znajdują się bowiem wzmianki niekiedy niemożliwe już do uzyskania w archiwach, a także ilustracje, których dzisiaj nie sposób odnaleźć w formie odbitek fotograficznych. Nieocenionym źródłem informacji do ostatniego czterdziestolecia dziejów uczelni są czasopisma informacyjne Politechniki Wrocławskiej: wydawana w latach 1968–1990 „Sigma” oraz ukazujący się od 1991 roku „Pryzmat”.

Treść książki *Wrocławskie uczelnie techniczne 1910–2010* oddaje obraz funkcjonowania Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu oraz Politechniki Wrocławskiej z punktu widzenia rektora i senatu. Perspektywa ta pozwala na dostrzeżenie wielu wątków, które należy w przyszłości rozwinąć w formie opracowań historii poszczególnych wydziałów. Pracę niniejszą należy więc potraktować jako wstęp do dalszych działań, które zostaną podjęte z wiedzą na temat kierunków badawczych i zasobów źródłowych stanowiących podstawową przeszkodę w realizacji prac historycznych.

*Wrocławskie uczelnie techniczne 1910–2010* są dziełem pracowników Muzeum Politechniki Wrocławskiej. Wykonanie tej pracy nie byłoby możliwe bez wsparcia służb archiwalnych. Dziękujemy zatem pracownikom Archiwum Politechniki Wrocławskiej – Barbarze Brandt-Goleckiej i Katarzynie Tomsí – za życzliwość

i wyrozumiałość, archiwistom z Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego za cierpliwość i zainteresowanie oraz zespołowi Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej za wszechstronną pomoc w poszukiwaniach dokumentacji projektowej. Fotografie to domena Działu Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich – mogliśmy z nich w pełni skorzystać dzięki wiedzy i fachowości doktora Jarosława Maliniaka, kierownika tej placówki, a także Andrzeja Kraski.

*Wrocław, kwiecień 2010 roku*

*Marek Burak*









## U początków wrocławskiej uczelni technicznej

**H**istoria szkolnictwa technicznego sięga w Europie Środkowej czasów cesarza Józefa I Habsburga (1705–1711), który w 1707 roku powołał w Pradze Szkołę Inżynierii Budowlanej (*Bauingenieurschule*). Była to pierwsza w tym rejonie instytucja oświatowa o profilu *stricte* technicznym. Szkoły o charakterze ogólnotechnicznym, takie jak praska Szkoła Inżynierii Budowlanej, pozostawały jednak w XVIII wieku w cieniu licznie powstających, specjalistycznych akademii górniczych. Placówki te, kształcące fachowe kadry dla przemysłu wydobywczego, organizowano również na terenie Niemiec. Niektóre z nich – jak *Bergakademie* we Freibergu (1765) oraz założona w 1770 roku przez Fryderyka II Akademia Górnicza w Berlinie – zostały w następnym stuleciu przekształcone w wyższe uczelnie.

Powstawanie technicznych szkół wyższych na terenie Niemiec miało od przełomu XVIII i XIX wieku ścisły związek z dynamicznie rozwijającym się przemysłem. O ile postęp techniczny wymuszał w pewnym stopniu konieczność kształcenia w zakresie mechaniki i inżynierii, o tyle dopiero epoka napoleońska i rozpad Świętego Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego (1806) stworzyły podstawy społeczne tworzenia wyższych uczelni technicznych w dzisiejszym rozumieniu tego słowa. W rezultacie ich rozwój nastąpił w pierwszej połowie XIX wieku. W tym okresie zorganizowano także pierwsze wyższe szkoły typu politechnicznego na terenie państw niemieckich, które w latach siedemdziesiątych XIX wieku weszły w skład II Rzeszy: w Karlsruhe (1825), w Monachium



### Ilustracja 1.

Opublikowany 15 października 1857 roku anons o otwarciu Biura Politechnicznego – skierowany zwłaszcza do przemysłowców, rolników i kupców – zawierał bogatą ofertę usług

(1827), w Dreźnie (1828), w Stuttgarcie (1829), w Hanowerze (1831) i w Brunzwiku. Kolejne powstały w Akwizgranie (1870) i Darmstadcie (1877). W 1879 roku powołano *Königliche Technische Hochschule* w Charlottenburgu pod Berlinem, a w 1904 roku – Królewską Wyższą Szkołę Techniczną (*Königliche Technische Hochschule*) w Gdańsku<sup>1</sup>. W rezultacie do 1910 roku na terenie Niemiec funkcjonowało dziesięć wyższych szkół technicznych oraz dwie akademie górnicze.

W połowie XIX wieku wciąż jeszcze nie istniały kryteria określające status niemieckich szkół technicznych, które pozwalałyby zakwalifikować je do kategorii akademickich. Niechętna uczelniom technicznym okazała się zwłaszcza, strzegąca swojej dominującej pozycji, profesura uniwersytecka<sup>2</sup>. Miejsce profesorów wyższych szkół technicznych w hierarchii akademickiej określił dopiero w 1892 roku reskrypt cesarza Wilhelma II. Zrównywał on ich pozycję ze statusem profesorów uniwersyteckich. U schyłku XIX wieku *Technische Hochschulen* uzyskały prawo nadawania stopnia dyplomowanego inżyniera, choć początkowo jedynie w dziedzinie chemii (1894)<sup>3</sup>. Przełomem w kwestii uznania wyższych szkół technicznych za uczelnie o charakterze uniwersyteckim był wydany 19 października 1899 roku przez cesarza Wilhelma II akt promocyjny, zezwalający na nadawanie stopni doktorskich w dziedzinach technicznych<sup>4</sup>.

Komplikacje wynikały również z nieuporządkowanego nazewnictwa. Przykładem przeobrażeń leksykalnych na terenie Niemiec są losy szkoły technicznej w Darmstadcie, która powstała w 1836 roku jako *Höhere Gewerbschule*. W 1864 roku zmieniono jej nazwę na *Technische Schule*, a w 1868 roku przekształcono w *Polytechnische Schule*. W 1877 roku otrzymała coraz powszechniej występującą na terenie Niemiec, unifikującą ówczesne szkoły politechniczne, nazwę *Technische Hochschule*.

Jeszcze na przełomie XIX i XX wieku na obszarze położonym na wschód od Odry, stanowiącym trzecią część terytorium II Rzeszy, nie istniała żadna szkoła akademicka o charakterze technicznym. Dopiero w 1904 roku powstała w Gdańsku *Königliche Technische Hochschule*. Bez wątplenia nie zaspokajała ona rzeczywistych potrzeb w zakresie kształcenia na kierunkach politechnicznych w tej części Cesarstwa Niemieckiego. Uruchomienie we Wrocławiu uczelni o takim charakterze było – przynajmniej od połowy XIX wieku – nieuniknione i stanowiło jedynie kwestię czasu z powodu powszechnego już zapotrzebowania na fachowców o różnych specjalnościach technicznych. Próbę zaspokojenia takich potrzeb na Śląsku podjęło Biuro Politechniczne (*Polytechnisches Bureau*),

<sup>1</sup> M. Mattheis, *Fachschule oder Hochschule? Die Technischen Hochschulen auf dem Weg zur wissenschaftlichen und gesellschaftlichen Anerkennung*, „Praxis Geschichte” 1998, nr 4, s. 56–58.

<sup>2</sup> G. Dommann, *Die Technische Hochschule*, [w:] *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985 (dalej: *Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau...*), s. 17.

<sup>3</sup> M. Mattheis, *Fachschule oder Hochschule?*..., s. 57.

<sup>4</sup> P. Damm, *Die Technischen Hochschulen Preußens. Ihre Entwicklung und gegenwärtige Verfassung*, Berlin 1909, s. 3, 127, 188.

które założył we Wrocławiu w 1857 roku chemik z Uniwersytetu Wrocławskiego – doktor Heinrich Schwarz. *Polytechnisches Bureau* było instytucją prowadzącą szeroko zakrojoną działalność w zakresie stosowania rozwiązań technicznych w przemyśle, handlu i rolnictwie. Zajmowało się zarówno wykonywaniem analiz jakościowych surowców, pomiarami gruntów, nadzorem nad uruchamianiem fabryk, jak i angażowaniem buchalterów lub kierowników robót<sup>5</sup>.

Problem utworzenia śląskiej wyższej uczelni technicznej został po raz pierwszy poruszony publicznie w 1862 roku, w czasie zorganizowanych we Wrocławiu (22–23 kwietnia 1862 roku) Dni Przemysłu Śląskiego<sup>6</sup>. Pierwszy wyrażony w formie pisemnej postulat powołania w stolicy Dolnego Śląska wyższej szkoły technicznej sformułował w maju 1863 roku wspomniany Heinrich Schwarz. W artykule opublikowanym na łamach „Breslauer Gewerbe-Blatt” zaproponował on bardzo konkretne rozwiązania dotyczące organizacji śląskiej uczelni, opierając swoje rozważania na doświadczeniach *Technische Hochschule* w Hanowerze<sup>7</sup>.

Ideę wrocławskiej szkoły wyższej o profilu politechnicznym popierał ogólnokrajowy Związek Niemieckich Inżynierów. W czasie zjazdu tego stowarzyszenia we Wrocławiu (wrzesień 1865 roku) sformułowano zasady reformy niemieckich szkół technicznych, które zapewniały im – w perspektywie – możliwość uzyskania statusu szkół wyższych<sup>8</sup>. O powołanie podobnej placówki we Wrocławiu żywo zabiegało środowisko wrocławskich chemików. Zainteresowanie tym problemem wyraził w ich imieniu profesor Uniwersytetu Wrocławskiego Felix Ahrens w wydanej w końcu lat dziewięćdziesiątych XIX wieku książce o znamienym tytule *Schlesiens chemische Industrie und die technische Hochschule in Breslau*<sup>9</sup>.

Dnia 14 grudnia 1897 roku władze prowincji śląskiej, wrocławski magistrat oraz ponad dwadzieścia śląskich organizacji finansowych, związków i zrzeszeń zawodowych wystosowało do rządu cesarskiego w Berlinie petycję w sprawie zorganizowania we Wrocławiu uczelni o charakterze politechnicznym<sup>10</sup>. Na początku 1898 roku uformował się – gromadzący czołowych śląskich naukowców, przedsiębiorców i polityków, a także przedstawicieli postępowej śląskiej arystokracji – Komitet dla Powołania Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu (*Comité für Errichtung einer technischen Hochschule in Breslau*)<sup>11</sup>. W lutym 1900 roku śląski *Landtag* wystąpił do rządu w Berlinie z wnioskiem o utworzenie w stolicy Dolnego Śląska wyższej szkoły technicznej<sup>12</sup>. Postulat powołania takiej uczelni pojawił się także w rezolucji wie-



## Ilustracja 2.

W winiecie „Breslauer Gewerbe-Blatt” z 2 maja 1863 roku uwzględniono także artykuł Heinricha Schwarza o potrzebie utworzenia śląskiej uczelni technicznej. Po raz pierwszy w dziejach wrocławskiego dziennikarstwa pojawiło się określenie „szkoła politechniczna we Wrocławiu”

<sup>5</sup> K. Dackiewicz, *Biuro Politechniczne – zwiastun uczelni technicznej we Wrocławiu*, „Przemat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 231, s. 56–57.

<sup>6</sup> *Ibidem*, s. 58.

<sup>7</sup> [H. Schwarz], *Ueber die Gründung einer polytechnischen Schule in Breslau*, „Breslauer Gewerbe-Blatt”, 2 maja 1863 roku, t. 9, nr 9, s. 68–71.

<sup>8</sup> *Principien der Organisation polytechnischer Schulen. Als Resultat wiederholter und eingehender Berathungen aufgestellt und empfohlen vom Vereine deutscher Ingenieure nach Beschluß seiner Hauptversammlung zu Breslau im September 1865*, Berlin 1866, s. 3.

<sup>9</sup> F. Ahrens, *Schlesiens chemische Industrie und die technische Hochschule in Breslau*, Breslau 1898.

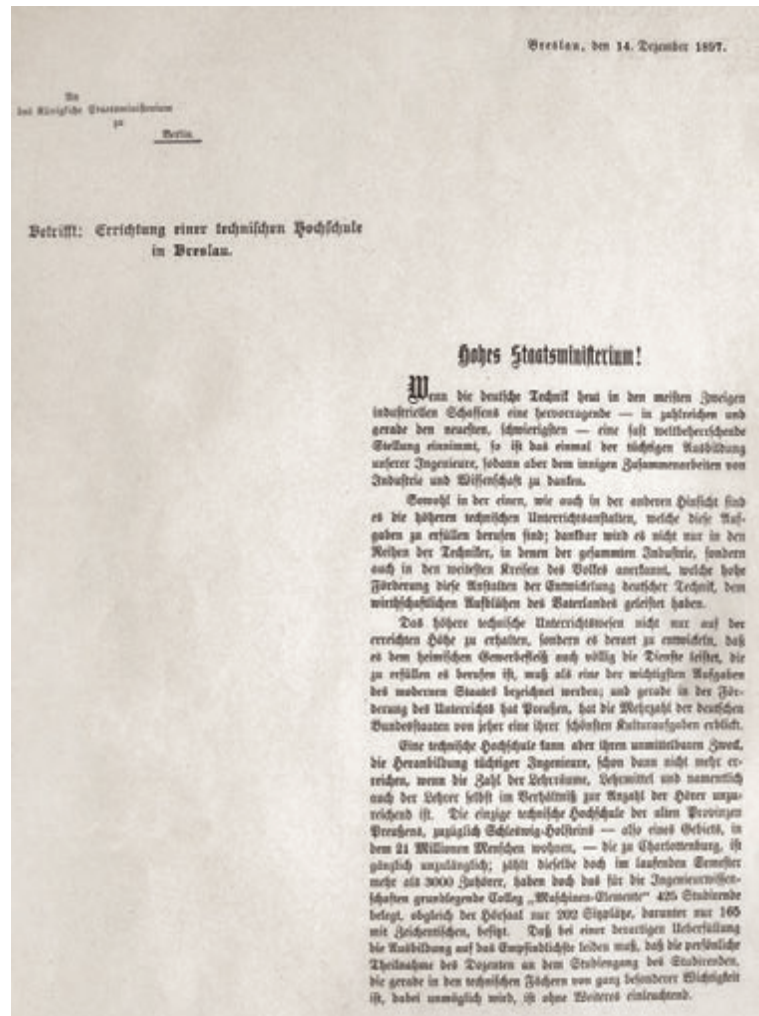
<sup>10</sup> *An das Königliche Staatsministerium zu Berlin*, 14 grudnia 1897 roku. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Wratislavia, sygn. Yu 530 a.

<sup>11</sup> Pismo Komitetu dla Powołania Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, 10 lutego 1899 roku. Archiwum Państwowe we Wrocławiu [dalej: APW], Akta miasta Wrocławia, sygn. III 26794, s. 66. Na czele komitetu stanął przewodniczący Izby Handlowej we Wrocławiu – Leo Molinari.

<sup>12</sup> *Stenographischer Bericht über die Verhandlungen des XL. Schlesischen Provinzial-Landtages 7. Februar 1900 (Antrag von 4.02.1900)*. APW, Akta miasta Wrocławia, sygn. III 26794, s. 158–165.

**Ilustracja 3.**

Karta tytułowa wielostronicowej petycji dowodzącej potrzeby powołania we Wrocławiu uczelni technicznej. Prośba o założenie takiej szkoły została skierowana do rządu w Berlinie 14 grudnia 1897 roku



<sup>13</sup> *Volks-Versammlung zu Breslau*, 17 lutego 1902 roku. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Wratislaviana, sygn. Yb 2235, s. 42.

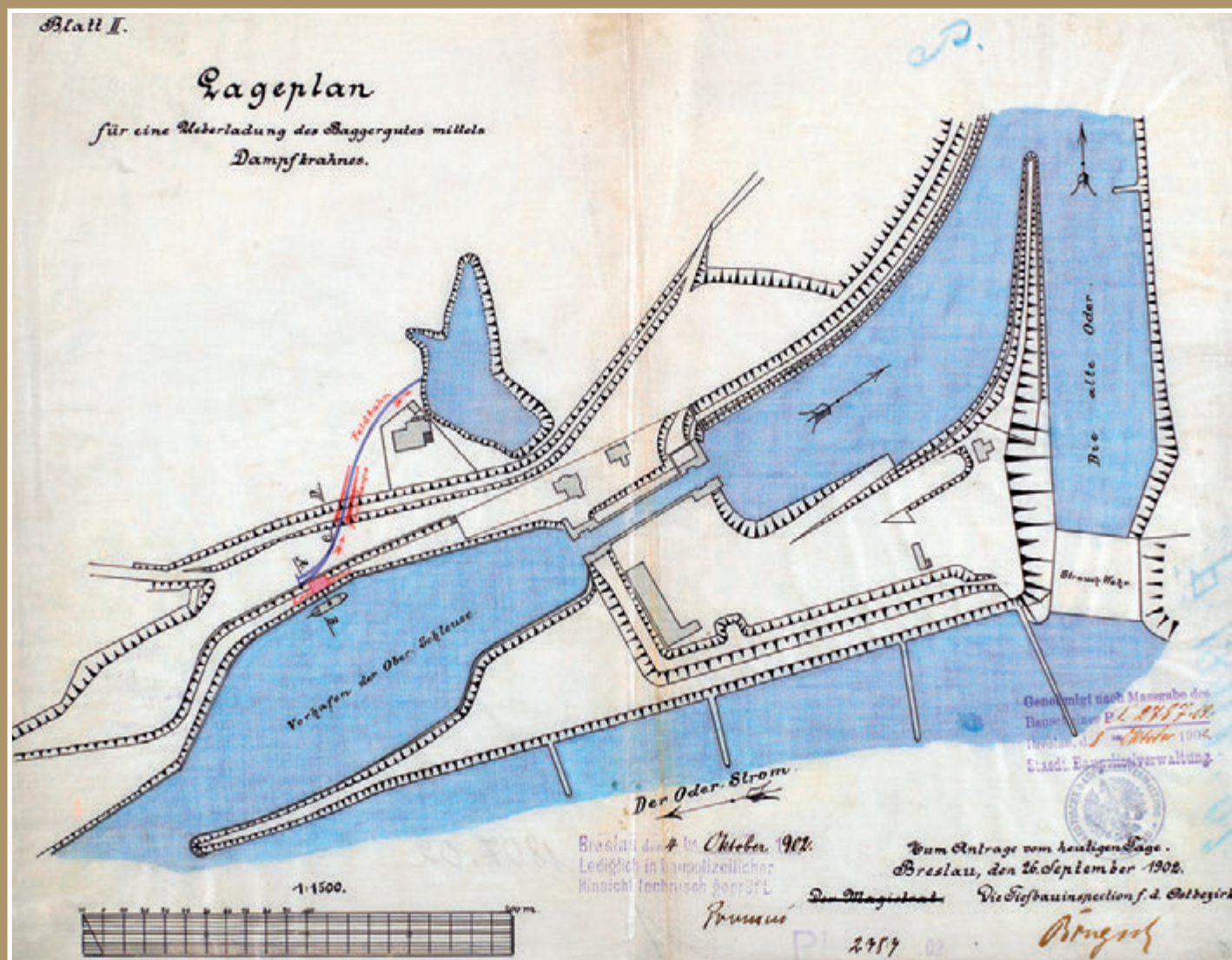
<sup>14</sup> [L. Burgemeister], *Technische Hochschule in Breslau. Festschrift zur Eröffnung 1. Oktober 1910*, Breslau 1910, s. 5: „[...] wurde im Jahre 1902 die Begründung einer neuen Hochschule in Breslau“.

<sup>15</sup> *Magistratsschreiben vom 27. November 1902, Referat Nr. 1128*. APW, Akta miasta Wrocławia, sygn. III 26795, s. 66.

<sup>16</sup> *Magistratsschreiben vom 18. Januar 1903, Referat Nr. 95. Ibidem*, s. 155–159.

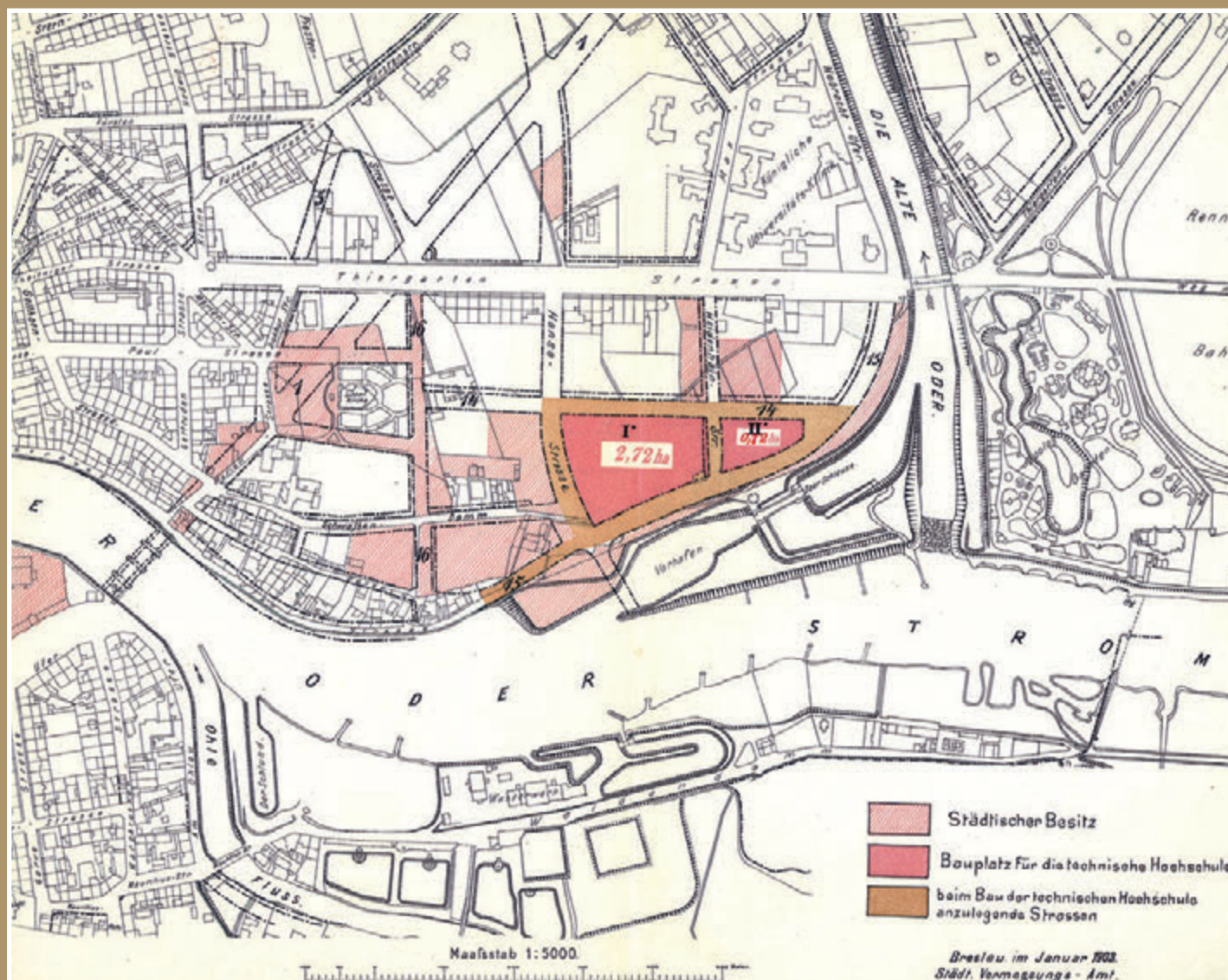
<sup>17</sup> Z. Surman, *Szkolnictwo*, [w:] *Historia Śląska (1850–1918)*, red. S. Michalkiewicz, Wrocław 1985, t. 3, s. 656. Autorom niniejszego opracowania nie udało się dotrzeć do aktu jednoznacznie powołującego Wyższą Szkołę Techniczną we Wrocławiu.

cu protestacyjnego przeciwko działaniom organów administracji państwowej, który odbył się we Wrocławiu 17 lutego 1902 roku w obecności reprezentantów „wszystkich stanów i sfer zawodowych prowincji śląskiej”<sup>13</sup>. W 1902 roku, jak napisał Ludwig Burgemeister, późniejszy projektant obiektów *Technische Hochschule*, „powołano do życia nową wyższą szkołę, z zastrzeżeniem, że w pierwszej kolejności powstanie jedynie niewielki oddział maszynowy i oddział chemiczny”<sup>14</sup>. Dnia 27 listopada 1902 roku władze miejskie Wrocławia wydały pierwszą decyzję dotyczącą lokalizacji przyszłej uczelni<sup>15</sup>. Następna została sformułowana 18 stycznia 1903 roku<sup>16</sup>. Jeszcze w tym samym roku sejm pruski w Berlinie (*Preußischer Landtag*) podjął decyzję o powołaniu Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu<sup>17</sup>.



Ilustracja 4.

Na najstarszym planie terenu, na którym w niedalekiej przyszłości powstaną obiekty *Technische Hochschule*, niebieską linią oznaczono trasę kolejki wykorzystywanej do zasypywania niepotrzebnego akwenu. Tuż obok pokazano obrys jedynej na tym obszarze zamieszkałej budowli – willi *Josefsburg* [26 września 1902 roku]



Ilustracja 5.

Na przełomie 1902 i 1903 roku wykonano pomiary terenu przeznaczonego pod budowę wrocławskiej uczelni technicznej.

Przy tej okazji po raz pierwszy wymieniono jej nazwę (u dołu po prawej) [18 stycznia 1903 roku]

## Budowa siedziby Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej (1902–1910)

Pierwsze szkice dotyczące zagospodarowania terenu pod budowę Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu oraz lokalizacji przewidywanych budynków zrealizowano w latach 1902–1905. Najstarszy plan sytuacyjny powstał w związku z koniecznością osuszenia terenu przeznaczonego do zabudowy. Plan ten, datowany na 26 września 1902 roku, przedstawiał obszar położony w pobliżu nadodrzańskiej skarpy we wschodniej części Wrocławia<sup>18</sup>, wraz z jedyną istniejącą na tym gruncie budowlą – willą *Josefsburg*<sup>19</sup>. Na przełomie 1902 i 1903 roku Miejski Urząd Geodezyjny przeprowadził dokładne pomiary terenowe, wyznaczając plac budowy Wyższej Szkoły Technicznej w kwartale ograniczonym przebiegiem *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego), *Heidenhainstraße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza), *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida) i *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego)<sup>20</sup>. Niespełna rok później, na szkicu wykonanym przez berlińskiego architekta Georga Thüra<sup>21</sup>, zostało zaprezentowane rozmieszczenie gmachów przyszłej wrocławskiej uczelni technicznej. Georg Thür przedstawił wstępną koncepcję sytuacyjną planowanych wówczas obiektów uczelnianych: zachodnie skrzydło (część „A”) Gmachu Głównego oraz siedziby Instytutu Elektrotechnicznego, Instytutu Chemicznego i Laboratorium Maszynowego<sup>22</sup>. Wizja ta, przedłożona pruskiemu Ministerstwu Robót Publicznych – jak się okazało – zdecydowanie się różniła od ostatecznej realizacji zespołu budynków *Königliche Technische Hochschule Breslau*.

<sup>18</sup> Plan terenu pod budowę *Königliche Technische Hochschule Breslau*, Muzeum Architektury we Wrocławiu – oddział Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia [dalej: MArch – ABMW], MAT-AB, T 4587, dok. 1807.02, s. 2. Władze Wrocławia przekazały nieodpłatnie parcelę o powierzchni 3,4 hektara.

<sup>19</sup> Wzniesiona w 1875 roku willa *Josefsburg* była usytuowana po zachodniej stronie późniejszego skrzyżowania *Heidenhainstraße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza) i *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego). Od 1905 roku obiekt był siedzibą biura robót budowlanych (*Baubüro*) *Königliche Technische Hochschule Breslau*. Zob. K. Dackiewicz, *Tajemnice willi Josefsburg*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2007, nr 215, s. 33–35.

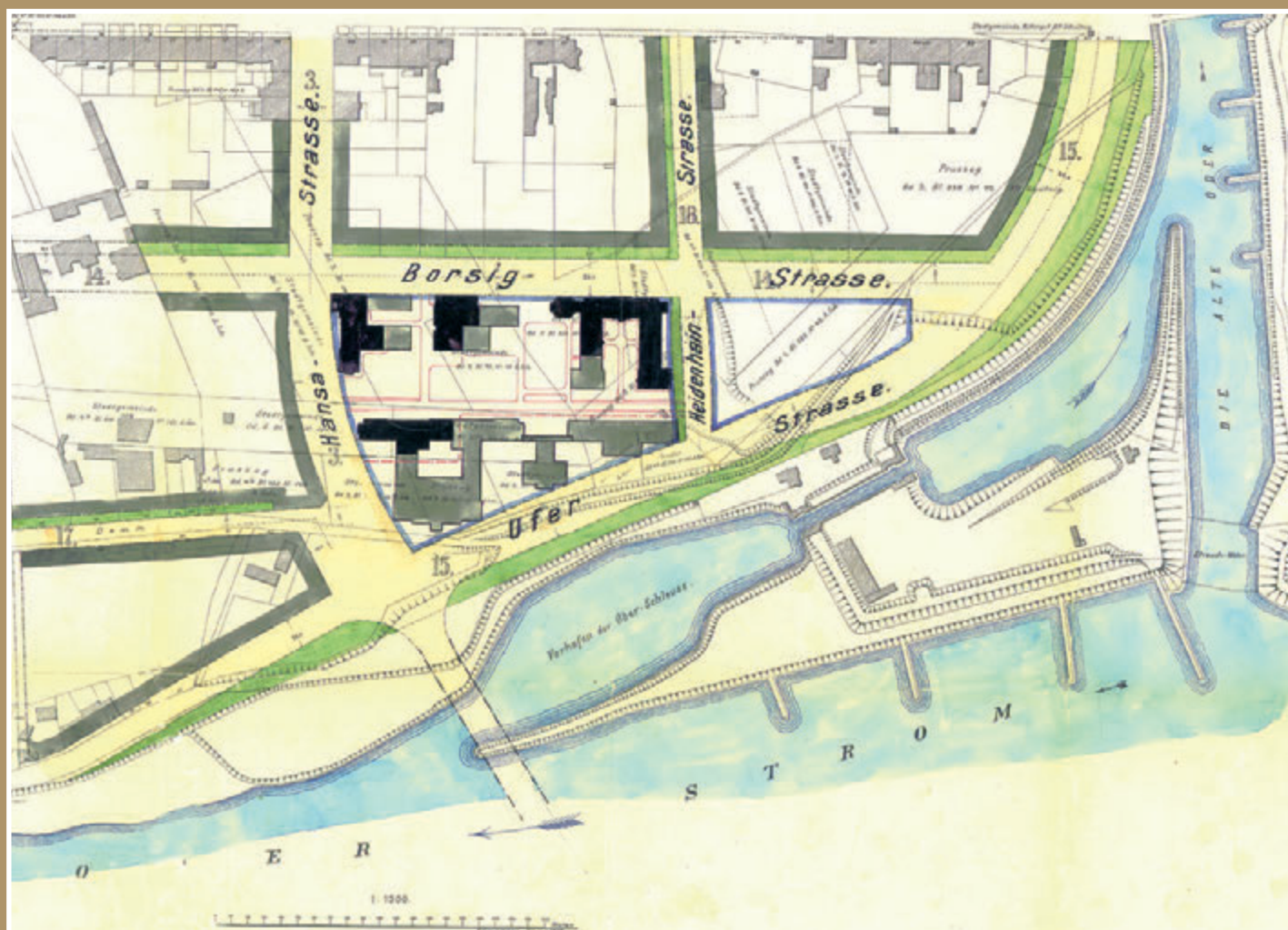
<sup>20</sup> Okólnik magistratu miasta Wrocławia, 18 stycznia 1903 roku. APW, Akta miasta Wrocławia, sygn. III 26795, s. 159.

<sup>21</sup> Georg Thür (1846–1924) – architekt związany z Akademią Architektury w Berlinie. Specjalista w zakresie projektowania budynków szkół wyższych. Współautor między innymi projektów gmachów Wyższej Szkoły Technicznej w Gdańsku (1904).

<sup>22</sup> Plan sytuacyjny budynków *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, Georg Thür, 26 listopada 1903 roku. MArch – ABWM, MAT-6, TP 933, sygn. 20719.







**Ilustracja 8.**

Odpowiedzią Geорга Thüra na propozycję wrocławskiego magistratu (ilustracja 7) był plan ukazujący istotną rolę uporządkowanej przestrzeni między budynkami przyszłej *Technische Hochschule*. Projekt: Georg Thür [początek 1904 roku]

<sup>23</sup> *Die Stellung des Hauptegebäudes der Technischen Hochschule in Breslau. Gutachten der Königlichen Akademie des Bauwesens*, „Zentralblatt der Bauverwaltung“, 22 kwietnia 1905 roku, nr 33, s. 209–210.

<sup>24</sup> Ludwig Burgemeister (1863–1932) – architekt, historyk sztuki, konserwator zabytków, od 1895 roku w rządowej administracji budowlanej we Wrocławiu. W latach 1902–1929 pełnił funkcję konserwatora zabytków prowincji śląskiej, a następnie prowincji dolnośląskiej.

<sup>25</sup> *Die neue Technische Hochschule in Breslau*, „Zeitschrift für Bauwesen“ 1910, r. 60, s. 514.

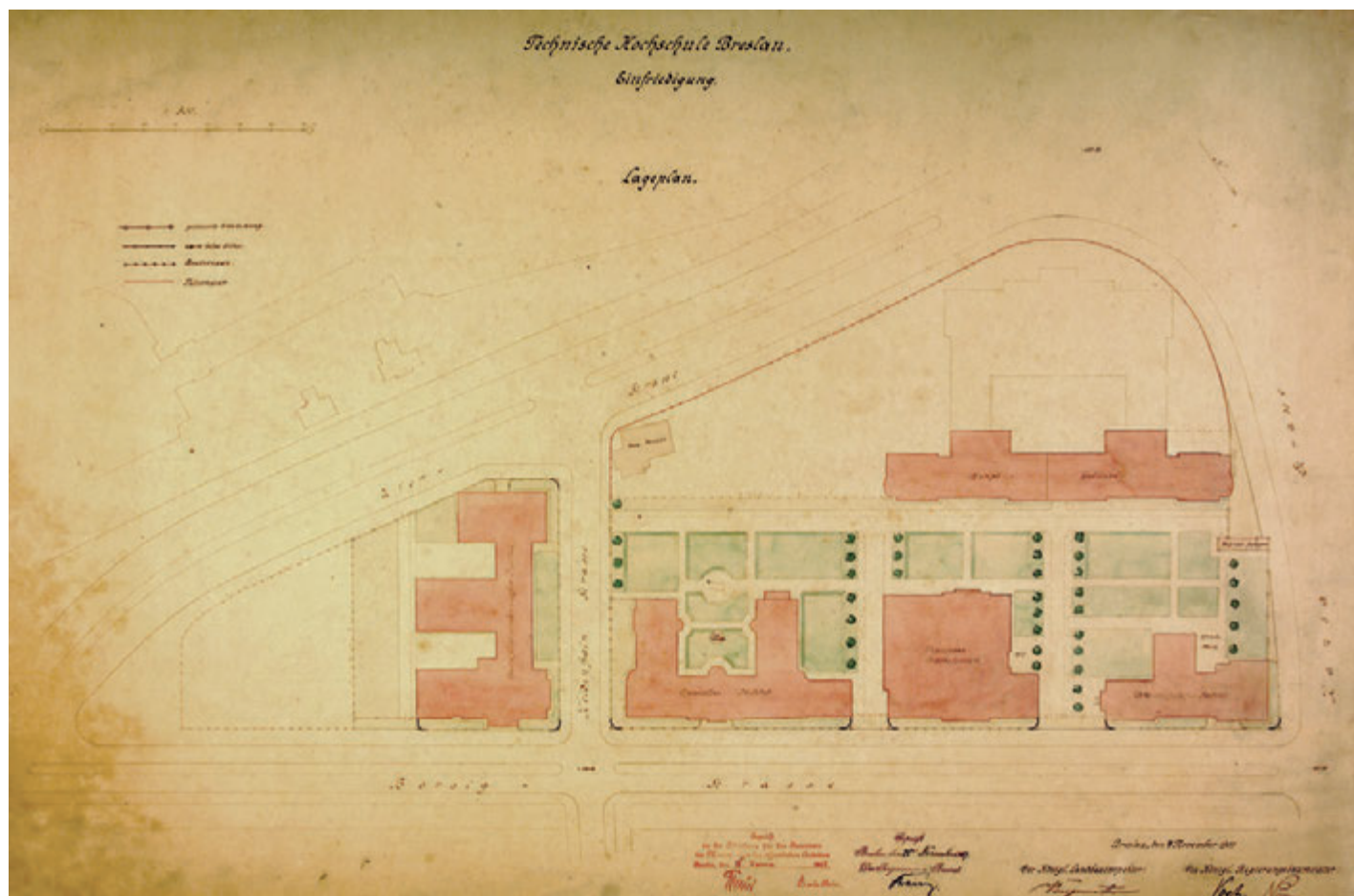
<sup>26</sup> *Ibidem*, s. 514; *Die neue Technische Hochschule in Breslau*, „Zentralblatt der Bauverwaltung“, 3 grudnia 1910 roku, nr 97, s. 632.

<sup>27</sup> Pismo nadprezydenta prowincji śląskiej do Ludwiga Burgemeistra, 13 lutego 1905 roku. APW, Rejencja Wroclawska, sygn. I/13213, s. 65.

W pierwszym kwartale 1904 roku rozpoczęła się dyskusja między Georgiem Thürem, reprezentującym Ministerstwo Robót Publicznych, a władzami Wrocławia. Obie strony były zgodne co do kwestii lokalizacji budynków instytutów politechnicznych wzdłuż *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego). Kontrowersje dotyczyły usytuowania Gmachu Głównego przyszłej uczelni. Dla przedstawicieli wrocławskiego magistratu było ważne, żeby przebiegający wzdłuż nurtu Odry trakt zwany *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego) pełnił w tym rejonie funkcję głównej ulicy. W związku z tym optowano za wyraźnym ustawieniem Gmachu Głównego równoległe do *Uferzeile*. Wariant ten – zakłócając harmonię całości zespołu gmachów – uniemożliwiałby utworzenie regularnego dziedzińca z osią urbanistyczną. Jej utrzymanie było istotą projektu Georga Thüra. Zamierzał on bowiem stworzyć zwarty zespół budowli przez ich skupienie wokół wyznaczonej osi. Zabieg ten zapewniał w rezultacie uzyskanie przestronnego dziedzińca, który – w intencji architekta – miał oddzielać Gmach Główny od siedzib instytutów.

W połowie 1904 roku odbyły się dwa posiedzenia berlińskiej Akademii Architektury, na których rozstrzygano ostatecznie kwestię urbanistycznego kształtu zespołu budynków wrocławskiej uczelni. Wydane przez Akademię orzeczenie<sup>23</sup> wypadło na korzyść koncepcji zaproponowanej przez Georga Thüra. Jednocześnie powierzono mu stanowisko architekta odpowiedzialnego za realizację zespołu gmachów *Königliche Technische Hochschule Breslau*. Miał je sprawować przy wsparciu Uli Brüstleina z berlińskiego Ministerstwa Robót Publicznych. Sporządzeniem projektów realizacyjnych budynków zajął się radca budowlany wrocławskiego magistratu – Ludwig Burgemeister<sup>24</sup>. Jego współpracownikami, współautorami niektórych projektów, zostali wrocławscy architekci Gustav Oelsner, Karl Vogt, Franz Nath, Erich Nicolas, Konrad Nonn, Joseph Maas i Hermann Fromm<sup>25</sup>. Trzecim, obok Georga Thüra i Ludwiga Burgemeistra, głównym architektem był nadzorujący budowę szkoły Hans Breisig<sup>26</sup>.

Dnia 8 lutego 1905 roku rozpoczęto grodzenie terenu budowy przyszłej uczelni<sup>27</sup>. Od tego momentu, przez cały 1905 rok, problematyka budowy zespołu *Königliche Technische Hochschule* znajdowała się w centrum zainteresowania wrocławskiej prasy. W lokalnych dziennikach regularnie pojawiały się informacje o działaniach podejmowanych w związku z realizacją obiektów uczelnianych. Z 26 kwietnia 1905 roku pochodzi informacja o rozpoczęciu wykopów pod budynki Instytutu Chemicznego, Instytutu Elektrotechnicznego, Laboratorium Maszynowego oraz zachodnie-



### Ilustracja 9.

Wyrazisty plan przedstawia niemal gotowy zespół gmachów *Technische Hochschule*. Zarysowane ciemniej budynki przypominają kształtem obiekty ostatecznie zrealizowane. Projekt: Ludwig Burgemeister, Karl Vogt, Konrad Nonn [4 listopada 1907 roku]

go fragmentu (części „A”) przyszłego Gmachu Głównego<sup>28</sup>. Dnia 27 maja 1905 roku prasa poinformowała o pracach przy fundamentowaniu oraz o kończących się robotach związanych z instalowaniem gazociągu i wodociągu przy *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego)<sup>29</sup>. W połowie lipca 1905 roku budowę wrocławskiej uczelni wizytował Georg Thür, doglądając dobiegających końca prac poprzedzających właściwą realizację budynków<sup>30</sup>. Na dzień 23 sierpnia 1905 roku wyznaczono uroczystą inaugurację brukowania chodników ulic przyległych do kwartału zabudowy *Königliche Technische Hochschule*<sup>31</sup>. Dnia 20 września gazeta „Schlesische Zeitung” podała informację o ukończonym fundamentowaniu uczelnianych gmachów<sup>32</sup>. Wzno-

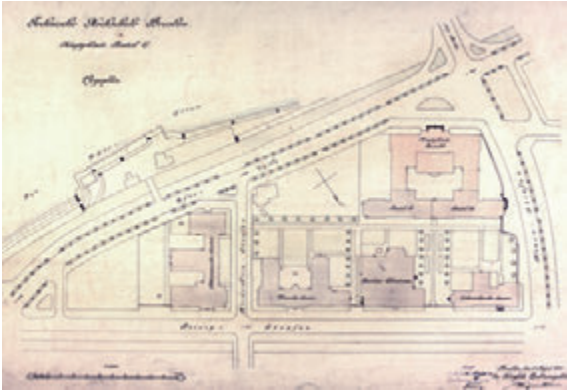
<sup>28</sup> *Der Bau der Technischen Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 3 maja 1905 roku, nr 307, nlb.

<sup>29</sup> *Der Bau der Technischen Hochschule*, „Breslauer Zeitung”, 27 maja 1905, nr 370, nlb.

<sup>30</sup> *Von der Technischen Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 15 lipca 1905 roku, nr 490, nlb.; *Von der Technischen Hochschule*, „Breslauer Zeitung”, 16 lipca 1905 roku, nr 493, nlb.

<sup>31</sup> Pismo nadprezydenta prowincji śląskiej do Ludwiga Burgemeistra, 12 sierpnia 1905 roku. APW, Rejencja Wrocławska, sygn. I/13213, s. 130–131.

<sup>32</sup> *Technische Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 20 września 1905 roku, nr 661, nlb.



### Ilustracja 10.

Plan sytuacyjny przewidywanej części „C” Gmachu Głównego (kolor czerwony). Realizowane budynki wrocławskiej uczelni oznaczono kolorem szarym. Szkic konsekwentnie powtarza wizję przeprawy mostowej przez Odrę. Projekt: Ludwig Burgemeister [5 sierpnia 1909 roku]

szenie obiektów dla wrocławskiej uczelni technicznej rozpoczęto ostatecznie jesienią 1905 roku<sup>33</sup>, z planem zakończenia realizacji inwestycji w 1907 roku<sup>34</sup>. Liczne artykuły i informacje agencyjne publikowane w ciągu 1905 roku na łamach wrocławskiej prasy nie przyniosły jednak żadnej informacji na temat oficjalnych uroczystości związanych z inauguracją tego, prestiżowego przecież dla Wrocławia, przedsięwzięcia<sup>35</sup>.

W 1906 roku znacznie rozszerzono program budowy wrocławskiej Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej. W dużym stopniu zmieniono pierwotne założenia architektoniczne. Zapadła wówczas decyzja o realizacji wschodniego fragmentu Gmachu Głównego (zwanego częścią „B”) oraz budynku dla Instytutu Hutniczego, którego projekty – sporządzone przez Ludwiga Burgemeistra – pochodzą właśnie z 1906 roku<sup>36</sup>. Niemal dwukrotnie powiększono kubaturę budynku Laboratorium Maszynowego, przenosząc na grunt wrocławski schemat zastosowany wcześniej przez Georga Thüra w realizacji podobnego obiektu dla gdańskiej *Königliche Technische Hochschule*<sup>37</sup>.

Jak wynika z opisu stanu robót budowlanych z 16 marca 1907 roku, gmachy Instytutu Elektrotechnicznego oraz Instytutu Chemicznego były już zadaszone, a część „A” Gmachu Głównego została wzniesiona do wysokości gzymsu wieńczącego ściany budowlanej<sup>38</sup>. Datowany na 4 listopada 1907 roku – zachowany do dziś – plan obszaru budowy przedstawia bardzo już zaawansowaną fazę realizacji zespołu wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Rzuty budynków są niemal identyczne jak te, które ostatecznie zostały zrealizowane<sup>39</sup>. Podobny plan sytuacyjny z 5 sierpnia 1909 roku (autorstwa Ludwiga Burgemeistra) dotyczy wyłącznie Gmachu Głównego i ukazuje przewidywany do realizacji fragment południowy budynku (część „C”) <sup>40</sup>. Na szkicu przedstawiono fasadę części południowej obiektu, z wejściem głównym usytuowanym od strony *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego). Wysokość budynku i jego styl architektoniczny, wzorowany na renesansie niemiecko-włoskim, nawiązują do wznoszonego właśnie zespołu gmachów uczelni. W części „C” Gmachu Głównego miały się znaleźć, między innymi, sala senatu, gabinet rektora oraz reprezentacyjna aula. Zakończenie rozbudowy Gmachu Głównego *Königliche Technische Hochschule* o część południową (mającą również pomieścić planowany Oddział Górnictwa oraz Oddział Budownictwa) przewidywano na 1915 rok. Budowa tego fragmentu Gmachu Głównego nie została jednak rozpoczęta wskutek wybuchu pierwszej wojny światowej.

<sup>33</sup> [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 5.

<sup>34</sup> *Der Bau der Technischen Hochschule*, „Breslauer Zeitung”, 13 października 1905 roku, nr 721, nlb.

<sup>35</sup> O uroczystościach związanych z inauguracją budowy milczą również źródła archiwalne.

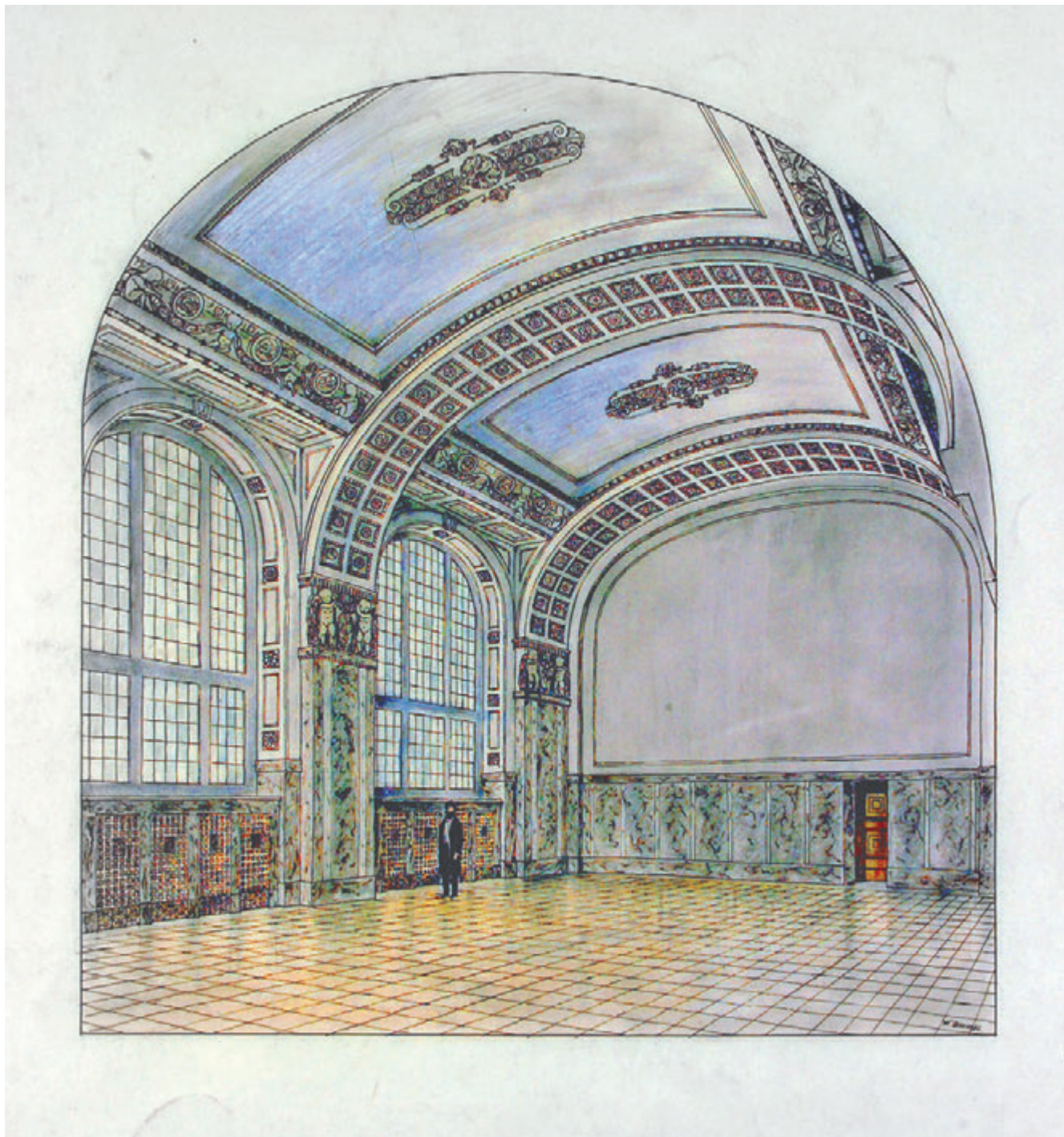
<sup>36</sup> Dwa szkice elewacji zachodniej i północnej gmachu Instytutu Hutniczego, Ludwig Burgemeister, 16 lipca 1906 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 922, sygn. 20655, 20656; Projekt elewacji zachodniej i północnej gmachu Instytutu Hutniczego, Georg Thür, Uli Brüstlein, 30 grudnia 1906 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 922, sygn. 20657.

<sup>37</sup> [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 5–7.

<sup>38</sup> Notatka o stanie prac przy budowie *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, sygnowana przez Georga Thüra, Hansa Breisiga, Ludwiga Burgemeistra, Hermanna Fromma i Karla Vogta, 16 marca 1907 roku. APW, Rejencja Wrocławska, sygn. I/13213, s. 209.

<sup>39</sup> Plan sytuacyjny zabudowań *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, Ludwig Burgemeister, Karl Vogt, Konrad Nonn, 4 listopada 1907 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 933, sygn. 20722.

<sup>40</sup> Plan sytuacyjny części „C” Gmachu Głównego, Ludwig Burgemeister, 5 sierpnia 1909 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 933, sygn. 20730.



**Ilustracja 11.**

Na drugim piętrze niezrealizowanej części „C” Gmachu Głównego projektowano reprezentacyjną aulę. Byłaby wspaniałym, bogato dekorowanym pomieszczeniem. Postać stojąca na tle okna daje wyobrażenie o rozmiarach wnętrza. Projekt: Ludwig Burgemeister [5 sierpnia 1909 roku]

**Ilustracja 12.**

Na fotografii ukazano niemal gotową do odbioru północną elewację Gmachu Głównego. Na lewo od przejścia widać fragment niedokończonej piaskowcowej okładziny. Wyłożona płytami droga prowadzi od głównego wjazdu, który znajdował się wtedy przy dzisiejszej ulicy Mariana Smoluchowskiego [1910 rok]



W 1910 roku zakończono realizację dwóch części Gmachu Głównego *Königliche Technische Hochschule*. Złożony z części „A” i części „B” fragment budowli<sup>41</sup> został wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta jako podpiwniczony obiekt z czterema kondygnacjami nadziemnymi oraz użytkowym poddaszem. W kwietniu 1913 roku powstały szkice powykonawcze Gmachu Głównego, które ukazywały jego ostateczną formę<sup>42</sup>. Rzut piwnic pierwszego z serii planów powykonawczych zawiera dane o wymiarach zewnętrznych budynku: jego długość wynosiła 110 metrów, szerokość – około 22 metrów<sup>43</sup>. Z omawianych rysunków wynika, że pomieszczenia Gmachu Głównego miały zastosowanie ogólnouczelniarne, bez przynależności do organizujących się oddziałów. Reprezentacyjną kondygnacją gmachu był wysoki parter. Urządzono tam między innymi gabinety rektora i senatu oraz pomieszczenia dla pracowników naukowych. Szczególny charakter tej kondygnacji został podkreślony wystrojem rzeźbiarskim, wyraźnie widocznym w westybulu prowadzącym od wejścia zlokalizowanego przy *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida). Na pierwszym i drugim piętrze budynku usytuowano kreślarnie i sale wykładowe. Najważniejszym pomieszczeniem drugiego piętra (i całego Gmachu Głównego) była aula o wymiarach 13,06 x 11,72 metra, uważana przez współczesnych za dalece niewystarczającą w stosunku do potrzeb (stąd była nazywana „przeżyłościową”)<sup>44</sup>. Wyróżniała się ona drewnianym sufitem kasetonowym ozdobionym motywami heraldycznymi i malarskimi wyobrażenia-

### Ilustracja 13.

Położone tuż za reprezentacyjnym wejściem do Gmachu Głównego marmurowe schody prowadziły do westybulu, którego architekturę podkreślono bogatym wystrojem rzeźbiarskim. W pomieszczeniach tej kondygnacji urządzono między innymi gabinet rektora i salę senatu [1910 rok]



### Ilustracja 14.

Fasada Gmachu Głównego z reprezentacyjnym portalem wejścia przy dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida. Po lewej wjazd na dziedziniec prowadzący przez bramę wykonaną w warsztacie Jaroslava Vonki [1910 rok]

<sup>41</sup> Dzisiejszy północny fragment Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej. Kubatura tej części wynosiła 42 670 metrów sześciennych, a powierzchnia zabudowy – 1802 metry kwadratowe. Zob. [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 11.

<sup>42</sup> Szkice powykonawcze Gmachu Głównego, Ludwig Burgemeister, Franz Nath, kwiecień 1913 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 917, sygn. 20561–20565.

<sup>43</sup> MArch – ABMW, MAT-6, TP 917, sygn. 20561.

<sup>44</sup> [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 10.



**Ilustracja 15.**

Pierwsza aula wrocławskiej uczelni technicznej nie imponowała rozmiarami.

Efektowny był jej kasetonowy sufit oraz artystycznie opracowane żyrandole i kinkiety [1910 rok]



mi znaków zodiaku. Wnętrze oświetlały lampy elektryczne w formie kutych żyrandoli, wykonanych w warsztacie wrocławskiego rzeźbiarza Jaroslava Vonki<sup>45</sup>. Trzecie piętro (poddasze) przeznaczono na bibliotekę uczelni. Główne wejście do ówczesnego reprezentacyjnego gmachu *Königliche Technische Hochschule* zaplanowano od strony zachodniej, przy *Hansastraße* 1/3 (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida). Skierowana do tej ulicy elewacja pełniła wówczas funkcję fasady, a jej podstawowym akcentem architektonicznym był bogato zdobiony portal<sup>46</sup>, którego twórcą był Richard Schipke<sup>47</sup>. Na północ od portalu zlokalizowano wejście na dziedziniec wewnętrzny, który oddzielał Gmach Główny od pozostałych obiektów uczelni. Wejście to prowadziło przez ozdobną, kutą w żelazie bramę autorstwa Jaroslava Vonki.

Gmach Instytutu Elektrotechnicznego został wzniesiony przy *Borsigstraße* 19 (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego), u jej zbiegu z *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida). Obiekt zbudowano na planie nieregularnego wieloboku, z wydatnym ryzalitem od strony południowej. Budynek otrzymał trzy kondygnacje nadziemne z użytkowym poddaszem<sup>48</sup>. Autor wstępnych szkiców budynku – Georg Thür – wzorował jego formę architektoniczną na własnych projektach siedziby analogicznego instytutu *Königliche Technische Hochschule* w Gdańsku<sup>49</sup>. Komplet rysunków powykonawczych budynku sporządzono z datą 31 lipca 1911 roku<sup>50</sup>. Rzuty ukazują ustalony podział wewnętrzny. Parter i pierwsze piętro zdominowała hala maszyn – w dużym stopniu autonomiczne, największe pomieszczenie gmachu. Jej strop ozdobiono malowanymi motywami ornamentalnymi. Na planszy ukazującej drugie piętro wyodrębniono rzut obszernej sali wykładowej – najbardziej reprezentacyjnego pomieszczenia budynku. I jej sklepienie pokryto dekoracją malarską prezentującą wątki roślinne i geometryczne.

Nieopodal wschodniej elewacji siedziby Instytutu Elektrotechnicznego znajdował się ustawiony na postumencie posąg Sfinksa, który wieńczył studnię wykonaną zgodnie z projektem Richarda Schipkego<sup>51</sup>. Po południowej stronie budynku Instytutu Elektrotechnicznego powstał zaś pierwszy obiekt gospodarczy *Königliche Technische Hochschule*. Był to niewielki drewniany barak na rowery i narzędzia ogrodnicze, wzniesiony według projektu zatwierdzonego 21 sierpnia 1911 roku<sup>52</sup>.

Budynek Laboratorium Maszynowego (*Maschinenlaboratorium*) przy *Borsigstraße* 21 (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego) zrealizowano jako gmach o zróżnicowanej wysokości (jedno- lub dwukondygnacyjny), z podpiwniczeniem i poddaszem. Bogato zdo-

<sup>45</sup> Jaroslav Vonka (1875–1952) – od 1903 roku kierownik pracowni kowalstwa artystycznego w Miejskiej Szkole Rzemiosła i Przemysłu Artystycznego we Wrocławiu. Autor licznych dzieł metaloplastycznych we Wrocławiu, między innymi w elektrowniach na Odrze oraz w ratuszu i w Piwnicy Świdnickiej.

<sup>46</sup> Do 1928 roku funkcjonowało ono jako główne wejście do Gmachu Głównego. Zob. K. Dackiewicz, *Dawne wejście główne wrocławskiej uczelni technicznej*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 232, s. 55–58.

<sup>47</sup> [E. Loeschmann], *Die Technische Hochschule in Breslau zu ihrer Einweihung in Anwesenheit Seiner Majestät Kaiser Wilhelms II. am 29. November 1910*, Breslau 1910, s. 8, 12; *Die neue Technische Hochschule in Breslau*, „Zeitschrift für Bauwesen” 1910, r. 60, s. 514; J. Dobesz, *Ikonomia homo faber w rzeźbiarskiej dekoracji wrocławskich fasad epoki historyzmu*, [w:] *Sztuka a technika. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Szczecin, listopad 1987*, Warszawa 1991, s. 176. Richard Schipke (1874–1932) – od 1904 roku profesor rzeźby w Miejskiej Szkole Rzemiosła i Przemysłu Artystycznego we Wrocławiu. Autor między innymi dekoracji domu Paula Ehrlicha (obecnie ulica Jastrzębia) i kościoła św. Jana (dziś św. Augustyna przy ulicy Sudeckiej). Współpracownikiem Richarda Schipkego przy dekoracji Gmachu Głównego *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu mógł być Josef Hübner. Zob. R. Sachs, *Silesian Artists Lexicon* – <http://www.SilesianArtists.com> [dostęp: 8 lutego 2010 roku].

<sup>48</sup> Kubatura budynku – 14 561 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 840 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 2627 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>49</sup> [L. Bürgermeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 19; *Die neue Technische Hochschule in Breslau*, „Zeitschrift für Bauwesen” 1910, r. 60, s. 502; G. Hilpert, *Das Elektrotechnische Institut der Kgl. Technischen Hochschule Breslau*, „Elektrische Kraftbetriebe und Bahnen” 1911, z. 15/16, s. 1.

<sup>50</sup> Szkice powykonawcze budynku Instytutu Elektrotechnicznego, Ludwig Bürgermeister, Erich Nicolas, 31 lipca 1911 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 924, sygn. 20680–20689. Plany informują o długości elewacji budynku: około 55 metrów od strony *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego) i około 19 metrów od *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida).

<sup>51</sup> Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Technische Hochschule Breslau, I HA, Rep. 76 V b, Sekt. 8, Tit. XV, Nr. 1, Bd. 6. Cała kompozycja zaginęła w niewyjaśnionych okolicznościach około 1952 roku.

<sup>52</sup> Projekt budynku gospodarczego, Konrad Nonn, Erich Nicolas, 21 sierpnia 1911 roku. MArch – ABMW, MAT-AB, T 4588, dok. P.1780.11, s. 24. Budowla została rozebrana około 1925 roku.

**Ilustracja 16.**

Widok uczelni ze skrzyżowania dzisiejszych ulic Cypriana Kamila Norwida i Mariana Smoluchowskiego. Uwagę skupia gmach Instytutu Elektrotechnicznego. Po prawej widać nieukończony (jaśniejszy) budynek Laboratorium Obrabiarek oraz fragment Gmachu Głównego, za którym jeszcze przez kilkanaście lat rozciągała się niezabudowana przestrzeń [1910 rok]

**Ilustracja 17.**

Dziedzińcowa elewacja gmachu Instytutu Elektrotechnicznego z dominującym ryzalitem hali maszyn. Nieukształtowana szata roślinna, niski drzewostan i brak dzisiejszego budynku A-7 umożliwiają jej pełny ogląd z tej perspektywy [1910 rok]

**Ilustracja 18.**

Mocnym akcentem architektonicznym wnętrza hali maszyn Instytutu Elektrotechnicznego była odsłonięta konstrukcja dachu oraz strop ozdobiony malowanymi motywami ornamentalnymi [1910 rok]

**Ilustracja 19.**

Pieczołowicie zadbano o wygląd reprezentacyjnej sali wykładowej na drugim piętrze gmachu Instytutu Elektrotechnicznego. Jej sklepienie pokryto dekoracją malarską prezentującą wątki roślinne i geometryczne [1910 rok]

<sup>53</sup> [E. Loeschmann], *Die Technische Hochschule in Breslau zu ihrer Einweihung...*, s. 8.

<sup>54</sup> [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 29–30; T. Szpineter, *Kotłownia – proces przemiany*, [w:] *Kotłownia Politechniki Wrocławskiej (A-4). Studium historyczno-konserwatorskie*, red. S. Januszewski, Wrocław 1992, cz. 1, s. 18.

<sup>55</sup> *Die neue Technische Hochschule in Breslau*, „*Zeitschrift für Bauwesen*” 1910, r. 60, s. 508; [E. Loeschmann], *Die Technische Hochschule in Breslau zu ihrer Einweihung...*, s. 13.

<sup>56</sup> Przekrój pionowy Laboratorium Maszynowego, Ludwig Burgemeister, Karl Vogt, 30 listopada 1907 roku. MArch – ABMW, MAŁ-6, TP 914, sygn. 20511; [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 26–27.

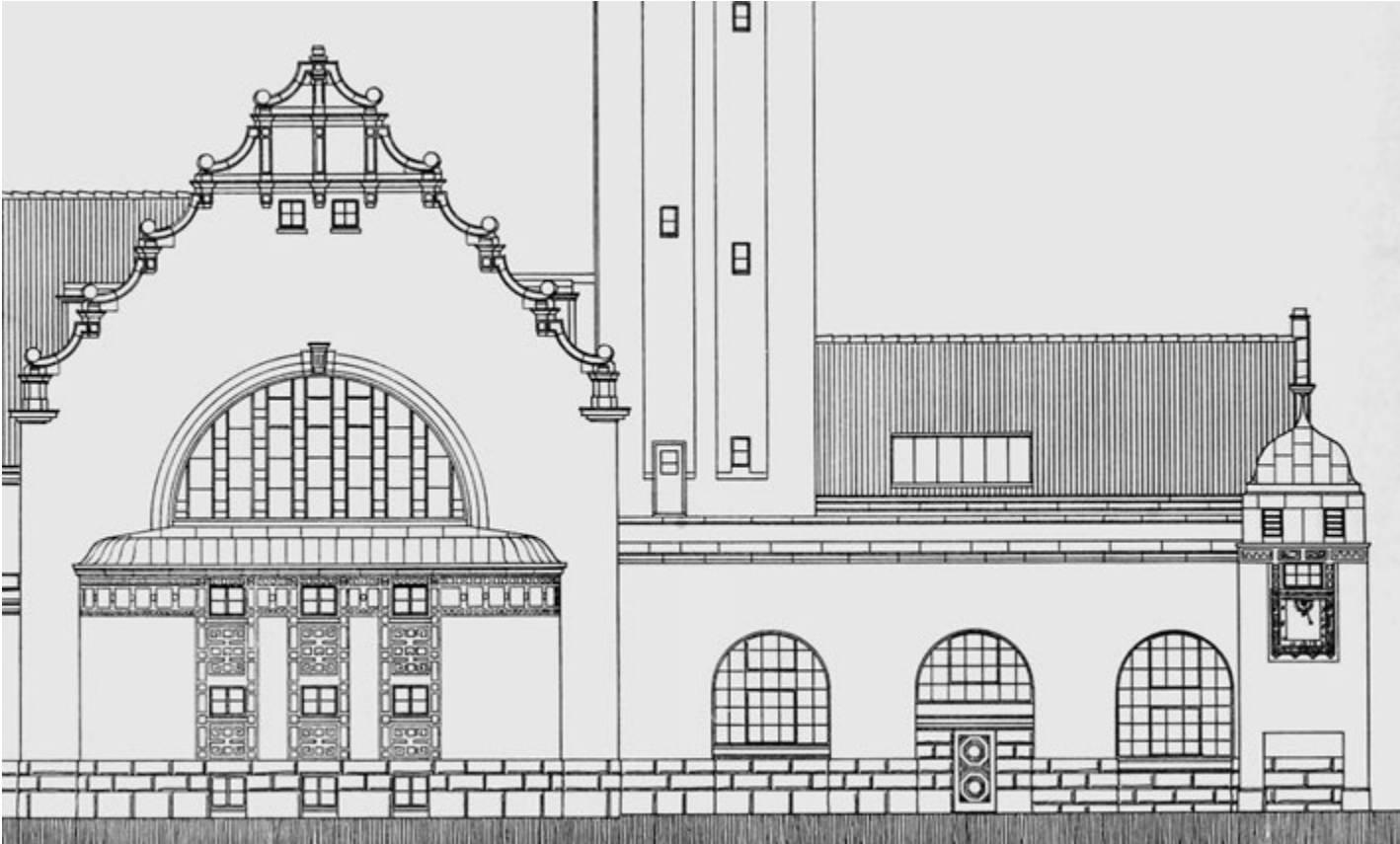
**Ilustracja 20.**

Bogato zdobioną fasadę budynku Laboratorium Maszynowego zwrócono w kierunku dzisiejszej ulicy Mariana Smoluchowskiego. Obszerne wejście z rampą przeładunkową prowadziło bezpośrednio do hali maszyn [1910 rok]

bioną elewację główną zwrócono w kierunku *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego). Program rzeźbiarski okna i portalu fasady, autorstwa Richarda Schipkego<sup>53</sup>, był – i jest nadal – wybitnym przykładem połączenia ikonografii antycznej z architekturą przemysłową. Bryła gmachu wzniesionego na rzucie zbliżonym do kwadratu składała się z trzech segmentów o odrębnym przeznaczeniu. Najobszerniejszą część środkową przeznaczono na halę maszyn, wschodnią – na kotłownię, a fragment zachodni – na pracownię i pomieszczenia administracji. Dominantę gmachu do dziś stanowi, mierzący 40 metrów, komin kotłowni, z umieszczonym w jego górnej części żelbetowym zbiornikiem na wodę o pojemności około 75 metrów sześciennych<sup>54</sup>. Realizację Laboratorium Maszynowego oparto na technologicznej koncepcji profesora Aloisa Riedlera z *Technische Hochschule* w Charlottenburgu<sup>55</sup>. W konstrukcji budynku zastosowano specjalne żelbetowe płyty fundamentowe, mające utrzymać ciężar lokowanych tutaj urządzeń<sup>56</sup>. Niezależnie od funkcji dydaktycznych obiekt miał również służyć jako kotłownia centralnego ogrzewania i centrum zasilania

**Ilustracja 21.**

Podstawą konstrukcji hali maszyn Laboratorium Maszynowego były stalowe łuki sklepienne. Gzyms oprócz odgrywania roli kompozycyjnej pełnił praktyczną funkcję toru suwnicy. Z charakterem wnętrza harmonizowała estetyka dawnych (wówczas całkowicie nowych!) maszyn i urządzeń [1910 rok]



### Ilustracja 22.

Zegar słoneczny, umieszczony we wschodniej części elewacji południowej Laboratorium Maszynowego (po prawej), był atrakcją dziedzińca uczelni. Płaszczyzna jego tarczy była otoczona dekoracją ornamentalną z łacińskim napisem *Horas non numero nisi serenas*. Projekt: Ludwig Burgemeister, Erich Nicolas [31 lipca 1911 roku]

<sup>57</sup> [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 30–31.

<sup>58</sup> Projekt elewacji południowej i zachodniej Laboratorium Maszynowego, Ludwig Burgemeister, Erich Nicolas, 31 lipca 1911 roku. MArch – ABMW, TP 014, sygn. 20524. Opis zegara w: *Von der Technischen Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 24 kwietnia 1910 roku, nr 283.

<sup>59</sup> Nazwa obiektu nie odzwierciedlała tego, że służył on początkowo trzem insty-  
tutom chemicznym.

energetycznego całej uczelni<sup>57</sup>. Interesującym elementem elewacji południowej (od strony dziedzińca) budynku Laboratorium Maszynowego był zegar słoneczny, umieszczony na ścianie wieżyczki flankującej elewację od wschodu<sup>58</sup>. W bezpośrednim sąsiedztwie budynku, od strony *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego), zaplanowano główny wjazd na dziedziniec uczelni. Ozdobna brama powstała w warsztacie Jaroslava Vonki.

Do dziś zachowany w niezmienionej formie gmach Instytutu Chemicznego<sup>59</sup> przy *Borsigstraße* 23 (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego) jest obiektem z trzema kondygnacjami nadziemnymi, podpiwniczeniem i poddaszem użytkowym. Został wzniesiony na planie rozczłonkowanego wielokąta, z korpusem głównym obiektem, który ustawiono wzdłuż *Borsigstraße*, oraz dwoma skrzydłami bocznymi położonymi prostopadle do korpusu. Skrzyd-



**Ilustracja 23.**

Główną bramę wjazdową na dziedziniec uczelni zlokalizowano przy dzisiejszej ulicy Mariana Smoluchowskiego. W wykonanej przez Jaroslava Vonkę secesyjnej dekoracji do dziś dominują ptaki i stylizowane ornamenty roślinne [1910 rok]





**Ilustracja 24.**

Panorama budynków *Technische Hochschule* od strony dzisiejszej ulicy Mariana Smoluchowskiego. Po lewej fasada gmachu Instytutu Chemicznego, dalej budynki Laboratorium Maszyn i Instytutu Elektrotechnicznego. Takiego ujęcia nie uda się już powtórzyć. Około 1930 roku w miejscu widocznych po prawej ogrodów wyrosły domy mieszkalne [1910 rok]



**Ilustracja 25.**

Fragment reprezentacyjnej sali wykładowej gmachu Instytutu Chemicznego. Powyżej narzędzi pracy chemika, ustawionych na stole i w umieszczonym w ścianie digestorium, widać planszę przedstawiającą układ okresowy pierwiastków – znacznie uboższy od współcześnie obowiązującego [1910 rok]

to wschodnie usytuowano wzdłuż *Heidenhainstraße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza). Skrzydło zachodnie tworzyło ryzalit wysunięty w głąb dziedzińca uczelni. Fasada i pozostałe elewacje budynku Instytutu Chemicznego są wynikiem kompromisu między koncepcjami Ludwiga Burgemeistra i Geoga Thüra<sup>60</sup>. Najbardziej reprezentacyjnym pomieszczeniem gmachu jest – również dzisiaj – umieszczona w aneksie głównego korpusu duża sala wykładowa z ozdobnym drewnianym sufitem. W maju 1912 roku powstała seria szkiców powykonawczych autorstwa Ludwiga Burgemeistra i Franza Natha ukazujących rzuty kondygnacji budynku<sup>61</sup>. Przekazują one także sposób rozdysponowania pomieszczeń w pierwszym okresie istnienia uczelni. Obiekt powstał jako siedziba trzech samodzielnych instytutów: Chemii Nieorganicznej, Chemii Organicznej oraz Chemii Fizycznej. Instytut Chemii Nieorganicznej zajmował zachodnią część budynku. Instytut Chemii Organicznej mieścił się na parterze i na pierwszym piętrze wschodniego fragmentu gmachu. Drugie piętro i poddasze przeznaczono dla Instytutu Chemii Fizycznej<sup>62</sup>.

Prace przy budowie gmachu Instytutu Hutniczego<sup>63</sup> przy *Borsigstraße* 25 (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego) rozpoczęto później niż w wypadku innych obiektów. Trwały one jeszcze kilka miesięcy po inauguracji działalności uczelni (1 października 1910 roku) i zakończyły się ostatecznie we wrześniu 1911 roku. Symetryczna fasada głównego korpusu budowli, przedłużona od strony wschodniej o trzykondygnacyjny aneks, ma łączną długość 42 metrów<sup>64</sup>. Wejście główne (od strony *Borsigstraße*) zwieńczono kartuszem z godłem górników – skrzyżowanymi perlikiem i żelazkiem. Obecność górniczego godła dowodzi, że od początku istnienia uczelni planowano umieszczenie w tym budynku katedr kierunku górniczego. Na uwagę zasługuje elewacja od strony *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stansława Wyspiańskiego), zdobiona interesującą dekoracją rzeźbiarską<sup>65</sup>, oraz mierząca 72 metry elewacja zachodnia od *Heidenhainstraße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza). Zdobia ją nadal pięć realistycznie rzeźbionych głów hutników – dzieło Richarda Schipkego.

Najmniejszym obiektem zespołu zabudowań wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej powstałych w latach 1905–1910 był budynek Laboratorium Przygotowawczego (*Aufbereitungslaboratorium*) przy *Borsigstraße* 25 (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego), funkcjonalnie związany z katedrami hutniczymi. Laboratorium Przygotowawcze otwarto jesienią 1911 roku. W obiekcie tym rozkruszano rudę, pobierano próbki oraz przeprowadzano eksperymenty naukowe i techniczne<sup>66</sup>.



### Ilustracja 26.

Fotografia gmachu Instytutu Hutniczego powstała wiosną 1910 roku, o czym świadczy nie tyle parkan grodzący budynek (został on oddany do użytku w 1911 roku), ile niewykończony gmach Instytutu Chemicznego (po prawej). Na pierwszym planie wykopy nieznanego przeznaczenia – zabudowa mieszkalna powstała w tym miejscu około 1930 roku [1910 rok]

<sup>60</sup> Pierwsze propozycje Ludwiga Burgemeistra pochodzą z 1904 roku. W latach 1904–1906 rola Geoga Thüra ograniczała się właściwie do wnoszenia poprawek do projektów Ludwiga Burgemeistra. Zob. Projekty elewacji budynku Instytutu Chemicznego. MArch – ABMW, MAT-6, TP 894, sygn. 20180, 20184–20186, 20192; TP 895, sygn. 20196. Ostateczną wersję, będącą wynikiem kompromisu między dwiema koncepcjami, ukazują szkice powykonawcze z maja 1912 roku. Zob. MArch – ABMW, MAT-6, TP 902, sygn. 20276, 20277.

<sup>61</sup> Długość fasady gmachu Instytutu Chemicznego wraz z elewacją aneksu – 71,46 metra. Oba skrzydła boczne o długości 24,27 metra i szerokości 13,27 metra. Zob. Rzut parteru gmachu Instytutu Chemicznego, Ludwig Burgemeister, Franz Nath, maj 1912 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 902, sygn. 20271. Kubatura budynku – 28 838 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1,7 tysiąca metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 3092 metry kwadratowe. Zob. Wykaz budynków administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>62</sup> [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 12.

<sup>63</sup> Nazwa obiektu mówi o przeznaczeniu, ale nie o rzeczywistym wykorzystaniu. Gmach ten od początku był planowany dla Instytutu Hutnictwa Żelaza oraz dla Instytutu Hutnictwa Metalu. Kubatura budynku – 43 991 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2134 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 7840 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>64</sup> Ostateczną wersję projektu znamy z zestawu szkiców powykonawczych Ludwiga Burgemeistra i Franza Natha datowanych na marzec 1914 roku. Zob. MArch – ABMW, MAT-6, TP 925, sygn. 20693, 20695; TP 927, sygn. 20696; TP 929, sygn. 20700; TP 930, sygn. 20701; TP 1197, sygn. 26250, 26252, 26254, 26257, 26260.

<sup>65</sup> Dekorację rzeźbiarską projektował Richard Schipke. Zob. *Die Technische Hochschule in Breslau. Erreichtes und Erwünschtes*, „Schlesien”, 1 stycznia 1911 roku, nr 7, s. 191.

<sup>66</sup> [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 41.



**Ilustracja 27.**

Na najdłuższej, zachodniej elewacji gmachu Instytutu Hutniczego Richard Schipke wykonał dekorację rzeźbiarską, na którą złożyło się pięć przedstawień głów hutników. W ten sposób mocno zaakcentował przeznaczenie budynku [1911 rok]

Położone przy *Hansastraße* 1/3 (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida) Laboratorium Obrabiarek (*Werkzeug-Maschinen-Laboratorium*) otrzymało skromną formę budynku pomocniczego. Zostało zrealizowane jako ostatni z zespołu budynków wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Przekazano je do użytkowania w roku akademickim 1911/1912<sup>67</sup>. Laboratorium Obrabiarek wybudowano na planie prostokąta z dwiema kondygnacjami nadziemnymi – parterem i poddaszem. Budowla była niegdyś obiektem wolno stojącym i stanowiła zwartą bryłę<sup>68</sup>. Okna parteru elewacji zachodniej i południowej oraz drzwi ostionęto ozdobnymi żelaznymi kratami, które wykonano w warsztacie Jaroslava Vonki. W przyziemiu zorganizowano dużą halę maszyn, mieszczącą obrabiarki, szlifiernię, salę wykładową, gabinet profesora oraz pokoje asystenta i operatora maszyn.

Jeźdnie ulic okalających zespół budynków uczelni otrzymały – przygotowaną według najnowocześniejszej wówczas technologii – nawierzchnię z naturalnego asfaltu wylewanego na podbudowę z betonu cementowego. Zastąpienie takim pokryciem tradycyjnej kostki granitowej miało na celu ograniczenie do minimum hałasu wywoływanego przez stukot podków i stalowych obręczy kół powozów, który mógłby przeszkadzać w zajęciach prowadzonych w obiektach uczelnianych<sup>69</sup>.

Realizowane w latach 1905–1910 budynki Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu zostały wzniesione w stylu niemiecko-włoskiego renesansu. Ich twórcy, Georg Thür i Ludwig Burgemeister, uwzględnili lokalne, charakterystyczne dla Śląska elementy form, takie jak trójkątne, ozdobne szczyty i bogato dekorowane portale<sup>70</sup>. Za punkt wyjścia posłużyła tutaj śląska architektura pierwszej połowy XVI wieku, powstająca pod wpływem rozprzestrzeniającego się wtedy stylu renesansowego<sup>71</sup>. Forma architektoniczna gmachów uczelni do dziś przemawia renesansowym racjonalizmem, odpowiednim do wyrażenia istoty nauki i szkoły wyższej, a inspirowana antykiem, bogata dekoracja rzeźbiarska stanowi jej dopełnienie.

Mury uczelnianych gmachów wzniesiono z cegły. Wysokie cokoły pokryto rustykowanym piaskowcem pochodzącym z kamieniołomów w Płakowicach koło Lwówka Śląskiego. W płaszczyznach wyższych partii elewacji zastosowano zaprawę cementową imitującą kamień<sup>72</sup>. Często używany w śląskiej architekturze renesansowej piaskowiec posłużył także do konstrukcji ościeży okien i drzwi wejściowych oraz elementów szczytów. Rzeźbiarska dekoracja elewacji ukazywała przeznaczenie zabudowań: zarówno uczelni technicznej jako całości (dekoracja reprezentacyj-

<sup>67</sup> Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Technische Hochschule Breslau, I HA, Rep. 76 Vb, Sekt. 8, Tit. XV, Nr. 5, Bd. 1.

<sup>68</sup> Kubatura – 3,6 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 356 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 897 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej. Aneksy dostawione do elewacji południowej (portiernia) i wschodniej (wentylatornia) oraz obiekt – dzisiejszy budynek A-10 – łączący od północy Laboratorium Obrabiarek z gmachem Instytutu Elektrotechniki pojawiły się po drugiej wojnie światowej.

<sup>69</sup> A. Szydło, W. Spuziak, *Modernizacja dziedzica Politechniki Wrocławskiej*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2001, nr 139, s. 28.

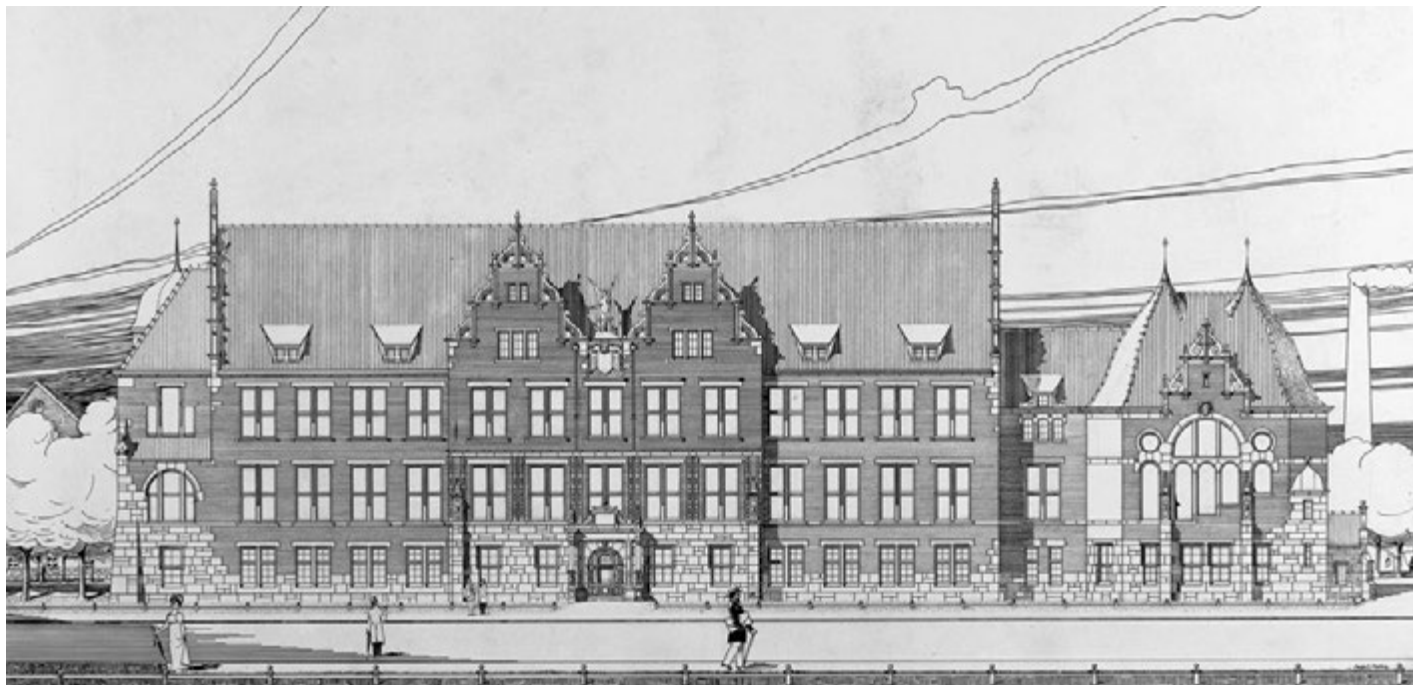
<sup>70</sup> J. Dobesz, *Architektura i dekoracja budynków Politechniki Wrocławskiej. Wykład inauguracyjny*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 181, s. 8.

<sup>71</sup> [E. Loeschmann], *Die Technische Hochschule in Breslau zu ihrer Einweihung...*, s. 7. Powszechnie znanym przykładem stylu renesansowego na Śląsku jest fasada zamku w Brzegu. Zob. M. Zlat, *Brzeg*, Wrocław 1979, s. 53–54.

<sup>72</sup> J. Dobesz, *Architektura Kottłowni*, [w:] *Kottłownia Politechniki Wrocławskiej...*, cz. 1, s. 25.

**Ilustracja 28.**

Budynek Laboratorium Obrabiarek jesienią 1910 roku. Wykadrowany fragment większej fotografii przedstawia obiekt jeszcze w stanie surowym. Przez puste otwory okienne widać „na wylot” ścianę Gmachu Głównego [1910 rok]



#### Ilustracja 29.

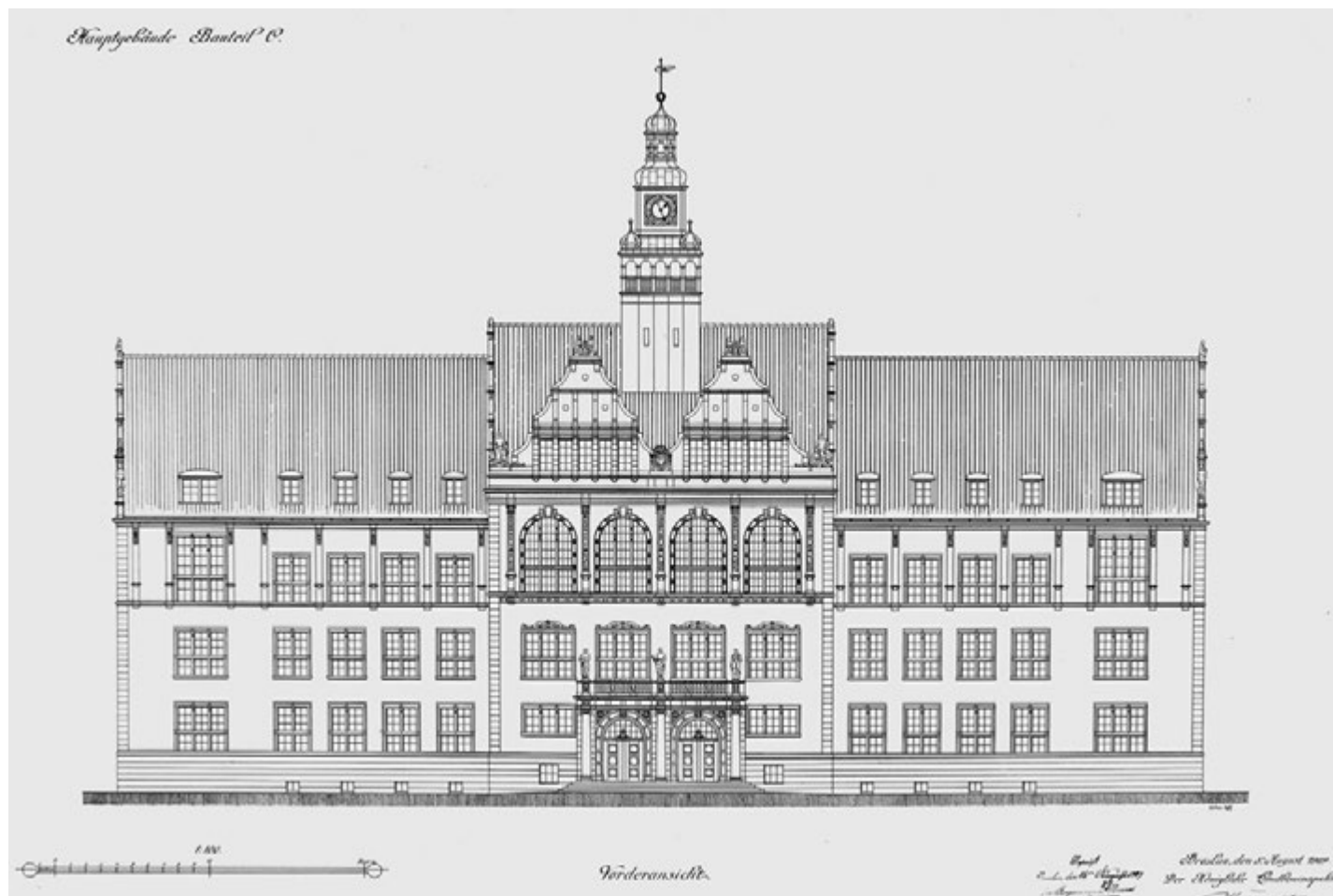
Pierwotny projekt fasady gmachu Instytutu Chemicznego, której koncepcja łączyła motywy zaczerpnięte z różnych stylów – od gotyku przez renesans i manieryzm do baroku, tworząc bogato dekorowaną, eklektyczną całość. Projekt: Ludwig Burgemeister [2 lipca 1904 roku]

nego portalu Gmachu Głównego), jak i poszczególnych budowli (budynek Instytutu Chemicznego). Zespół budynków *Technische Hochschule Breslau* zyskał znakomitą, chociaż zabarwioną konserwatywnością, ocenę Emila Loeschmanna, wrocławskiego malarza i historyka sztuki: „Twórca budowli, radca budowlany Ludwig Burgemeister, ze zrozumieniem i z rozwagą nie eksperymentował przy poważnych instytucjach z niedojrzałymi nowoczesnymi formami budowlanymi, które po krótkim czasie mogą kłócić się z poczuciem smaku. Zastosował rozpowszechniony od dawien dawna sposób budowania, renesans niemiecko-włoski, opracowując i przetwarzając jego formy z wielką niezależnością, każdorazowo dostosowując je do potrzeb”<sup>73</sup>.

Koszty realizacji budynków wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej, oszacowane początkowo (1905 rok) na 2 miliony marek, zostały znacznie przekroczone. W lipcu 1910 roku „Breslauer Zeitung” informowała<sup>74</sup>, że samo utworzenie Instytutu Hutnictwa pociągnęło za sobą wydatki w wysokości 1 559 000 marek. Tańszy okazał się Instytut Chemiczny (1 180 000 marek) i Laboratorium Maszynowe (928 000 marek). Najmniej kosztowała, w porównaniu z poprzednimi inwestycjami, budowa Instytutu Elektrotechnicznego (568 000 marek). Na Laboratorium Obrabiarek wydatkowano 53 000 marek. Pokażne kwoty pociągnęło za sobą wybudowanie części „A” i części „B” Gmachu Głównego (łącznie 1 040 000 marek).

<sup>73</sup> E. Loeschmann, *Die technische Hochschule in Breslau*, „Schlesische Heimat-Blätter” 1910, z. 6, s. 141; *Bericht des Provinzial-Konservators der Kunstdenkmäler der Provinz Niederschlesien*, Breslau 1932, s. 7.

<sup>74</sup> *Die neue Technische Hochschule zu Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 10 lipca 1910 roku, nr 475, nlb.



### Ilustracja 30.

Niezrealizowany projekt zwróconej ku Odrze fasady planowanej części „C” Gmachu Głównego.

Styl architektoniczny nawiązuje do wznoszonego właśnie zespołu zabudowań uczelni. Projekt: Ludwig Burgemeister [5 sierpnia 1909 roku]



**Ilustracja 33.**

Wielką, oprawioną w skórę księgę immatrykulacyjną *Königliche Technische Hochschule* założono 1 października 1910 roku.

Jest do dziś podstawowym źródłem informacji o studentach wrocławskiej uczelni technicznej



## Pierwszy rok akademicki *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu (1910/1911)



końcowym okresie prac nad organizacją wrocławskiej *Technische Hochschule* wyznaczono jej pierwszego rektora. Został nim profesor Richard Abegg, dyrektor Instytutu Chemicznego Uniwersytetu Wrocławskiego, nie zdążył jednak objąć funkcji, gdyż w kwietniu 1910 roku uległ śmiertelnemu wypadkowi podczas lądowania balonu<sup>75</sup>. Jego śmierć spowodowała duże zamieszanie. Przez kilka miesięcy berlińskie Ministerstwo Wyznań i Szkolnictwa nie było w stanie znaleźć odpowiedniego kandydata na stanowisko rektora wrocławskiej uczelni. Ostatecznie w połowie sierpnia 1910 roku<sup>76</sup>, półtora miesiąca przed inauguracją roku akademickiego, nominację otrzymał profesor Rudolf Schenck<sup>77</sup>. Rektor wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej mógł posługiwać się tytułem Magnificencji, co symbolicznie zrównywało jego urząd z godnością rektora Uniwersytetu Wrocławskiego, nadając tym samym odpowiednią rangę wrocławskiej uczelni technicznej.

Podstawowym dokumentem normującym działalność Wyższej Szkoły Technicznej był statut, nadany wrocławskiej uczelni przez cesarza Wilhelma II w dniu 20 lipca 1910 roku<sup>78</sup>. Zgodnie z zawartymi w nim zapisami, strukturę uczelni stanowiły w chwili utworzenia trzy oddziały (*Abteilungen*), z których dwa pierwsze określono mianem fachowych (*Fachabteilungen*)<sup>79</sup>:

- Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki (*Abteilung für Maschineningenieurwesen und Elektrotechnik*), kierownik: profesor Wilhelm Wagenbach
- Oddział Chemii i Hutnictwa (*Abteilung für Chemie und Hütten-*

<sup>75</sup> Richard Abegg (1869–1910) – od 1900 roku profesor chemii fizycznej Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1909 roku założył Śląskie Towarzystwo Podróży Powietrznych (*Schlesischer Verein für Luftfahrt*). Dnia 3 kwietnia 1910 roku poniósł śmierć w wypadku lotniczym w okolicach Koszalina. Zob. O. Sackur, *Rede des Vertreters der Abegg'schen Schüler*, [w:] *Richard Abegg zum Gedächtnis. Ansprache bei der Übergabe des Abegg-Reliefs an die Technische Hochschule zu Breslau*, Breslau 1911, s. 4.

<sup>76</sup> *Von der Technischen Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 22 sierpnia 1910 roku, nr 585, nlb.

<sup>77</sup> Rudolf Schenck (1870–1965) – od 1897 roku docent na uniwersytecie w Marburgu. Od 1906 roku profesor zwyczajny, kierownik Katedry Chemii Fizycznej w *Königliche Technische Hochschule* w Akwizgranie.

<sup>78</sup> *Verfassungsstatut der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau*, Breslau [1910], s. 15. Najważniejsze części statutu opublikowano w prasie. Zob. *Verfassungsstatut der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 5 sierpnia 1910 roku, nr 541, nlb.

<sup>79</sup> *Verfassungsstatut der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau...*, s. 3.



**Ilustracja 31.**

Odsłonięta w 1911 roku tablica poświęcona pamięci profesora Richarda Abegga, wrocławskiego fizykochemika desygnowanego na stanowisko pierwszego rektora *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu. Do 1945 roku zdobiła wnętrze gmachu Instytutu Chemicznego

*kunde*), kierownik: profesor Alfred Stock

- Oddział Nauk Ogólnych (*Abteilung für Allgemeine Wissenschaften*), kierownik: profesor Gerhard Hessenberg

Podział taki stanowił pewną zmianę w porównaniu z pierwotnymi założeniami, określonymi w 1902 roku. Początkowo bowiem zakładano, że wrocławska uczelnia będzie się składała z dwóch oddziałów: Oddziału Chemicznego i Oddziału Maszynowego<sup>80</sup>. Dopiero w trakcie prac nad utworzeniem wrocławskiej *Königliche Technische Hochschule* zdecydowano się na jej organizacyjną rozbudowę.

Spółeczność akademicką tworzyli studenci i pracownicy dydaktyczni. Ci ostatni dzielili się ogólnie na pięć kategorii: profesorów etatowych, profesorów tytularnych, docentów, docentów nieetatowych (prywatnych) i lektorów. W miarę potrzeb byli także powoływani asystenci – jako pomocnicy profesorów etatowych, tytularnych lub docentów. W hierarchii kadry akademickiej najwyższą rangę mieli profesorowie etatowi, których mógł mianować wyłącznie król pruski. Pracowników dydaktycznych niższej rangi nominował minister wyznań i szkolnictwa. On także ustalał warunki i procedurę przewodu habilitacyjnego dla docentów prywatnych (nieetatowych). Społeczność studiujących była podzielona na trzy grupy. Podstawową tworzyli studenci (*Studierende*) – osoby przyjęte na studia, legitymujące się świadectwem dojrzałości szkół średnich określonych w statucie wrocławskiej uczelni technicznej<sup>81</sup>. Inną grupę stanowili wolni słuchacze (*Hörer*), którzy – nie posiadając odpowiedniego wykształcenia – mieli zgodę rektora na uczestnictwo w zajęciach (bez prawa uzyskiwania świadectw akademickich, możliwe było jedynie potwierdzenie uczęszczania). Szczególną grupą kształcących się we wrocławskiej *Technische Hochschule* byli goście (*Gastteilnehmer*) – osoby, które za zgodą rektora oraz prowadzącego mogły brać udział w konkretnych zajęciach (z tej formy studiów korzystali również słuchacze – studenci Uniwersytetu Wrocławskiego)<sup>82</sup>.

W gestii wrocławskiej Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej leżało nadawanie absolwentom, po przeprowadzeniu egzaminu dyplomowego, stopnia inżyniera dyplomowanego (*Diplom-Ingenieur*) oraz – po kolejnym egzaminie – stopnia doktora inżyniera (*Doktor-Ingenieur*). Senat uczelni mógł także przyznawać tytuł doktora *honoris causa* (*Ehrendoktor*) oraz godność honorowego senatora (*Ehrensensator*).

Na czele uczelni stał senat, którego skład w okresie dwuletniej kadencji tworzyli: rektor, prorektor (wybierany spośród członków senatu), kierownicy oddziałów oraz przedstawiciele oddziałów

<sup>80</sup> [L. Burgemeister], *Festschrift zur Eröffnung...*, s. 5.

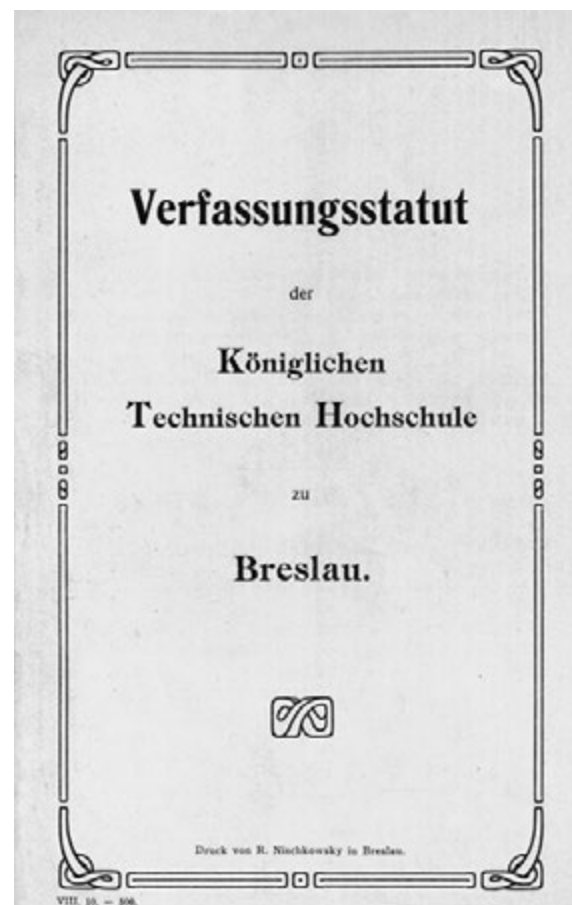
<sup>81</sup> *Verfassungsstatut der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau...*, s. 12.

<sup>82</sup> *Ibidem*, s. 13.

(z każdego po jednym)<sup>83</sup>. W skład senatu wchodził także syndyk<sup>84</sup>, z prawem zabierania głosu. Wybory do senatu odbywały się rokrocznie w maju, a kadencja tego gremium rozpoczynała się 1 lipca. Zwoływany przez rektora senat obradował dwa razy w miesiącu na posiedzeniach zwyczajnych, a w razie potrzeby także na posiedzeniach nadzwyczajnych. Do powinności senatu należało zarządzanie uczelnią, jej oddziałami oraz biblioteką, szczególnie zaś kontrola wydatków. Senat pełnił również funkcję komisji dyscyplinarnej dla studentów i słuchaczy, określał organizację roku akademickiego, a także opiniował wnioski Kolegiów Oddziałowych o powołanie nowych pomocniczych pracowników dydaktycznych. Członkami pierwszego senatu Wyższej Szkoły Technicznej zostali: profesor Rudolf Schenck (rektor, fizykochemik), profesor Karl Heinel (prorektor, maszynoznawca), profesor Herbert Baer (maszynoznawca), profesor Constantin Carathéodory (matematyk), profesor Gerhard Hessenberg (matematyk), profesor Oskar Simmersbach (hutnik), profesor Alfred Stock (chemik), profesor Wilhelm Wagenbach (maszynoznawca) oraz syndyk Lothar von Kunowski.

Rektora mianował minister wyznań i szkolnictwa. Kadencja rektorska trwała dwa lata i rozpoczynała się, podobnie jak w wypadku senatu, 1 lipca. Powtórne pełnienie funkcji rektora po upływie kadencji było dozwolone, aż do okresu nazistowskiego jednak rektorat jednej osoby nie trwał dłużej niż przez kolejne dwie dwuletnie kadencje. Rektor podlegał królewskiemu komisarzowi, reprezentującemu formalnie władze zwierzchnie w Berlinie. Komisarz jako przedstawiciel monarchy zarządzał administracją, mieniem i budżetem uczelni oraz decydował o zatrudnianiu i zwalnianiu personelu administracyjnego. Funkcję komisarza *Königliche Technische Hochschule Breslau* sprawował z urzędu nadprezydent prowincji śląskiej<sup>85</sup>. Po upadku cesarstwa komisarz reprezentował władze Republiki Weimarskiej. Urząd ten został zniesiony w 1933 roku.

Zgodnie z niemieckim systemem szkolnictwa wyższego, studiującym pozostawiano wolny wybór wykładów i ćwiczeń. Uwzględniając swobodę wyboru studentów, katedry wszystkich kierunków uczelni przygotowywały propozycję ramowego planu zajęć, mającego ułatwić systematyczne i całościowe kształcenie w wybranej przez studenta specjalizacji fachowej. Egzaminów wstępnych nie było. Kandydaci na studia zapisywali się na wybrany oddział, przedkładając świadectwo maturalne z uprawnionych do wystawiania takich dokumentów szkół średnich. Przyjęć na studia – dwa razy w roku na początku każdego semestru – dokonywał rektor przez wręczenie kandydatowi matrykuły (zaświadczenia potwierdzającego przyjęcie na studia). Dokument matrykuły był



### Ilustracja 32.

Nadany przez cesarza Wilhelma II w dniu 20 lipca 1910 roku *Statut Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu* regulował działalność uczelni i określał jej strukturę

<sup>83</sup> Wybierali ich Kolegia Oddziałowe na okres dwuletniej kadencji senatorskiej, z tym, że co roku wymieniano połowę senatorów.

<sup>84</sup> Syndyk zajmował się zagadnieniami prawnymi szkoły oraz załatwianiem spraw administracyjnych. Nadzorował również kasę. Zob. *Verfassungsstatut der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau...*, s. 11.

<sup>85</sup> *Personal-Verzeichnis der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau für das Winterhalbjahr 1910/1911*, Breslau [1910], s. 3.



**Ilustracja 34.**

Południowa elewacja Laboratorium Maszynowego istniała w pierwotnej formie do czasu rozbudowy budynku w latach 1927–1928.

Po prawej stronie dobrze widoczne murowane ogrodzenie terenu uczelni, z bramą umożliwiającą przejście do gmachu Instytutu Hutniczego [1910 rok]

**Ilustracja 35.**

Nieopodal wschodniej elewacji siedziby Instytutu Elektrotechnicznego znajdowała się studnia, którą wieńczył wykonany przez Richarda Schipkego posąg Sfinksa [1910 rok]

ważny na czteroletni okres studiów, chociaż w szczególnych wypadkach czas ich trwania mógł być przedłużony<sup>86</sup>. Na podstawie rozporządzenia ministra wyznań i szkolnictwa do studiów w Królewskiej Wyższej Szkole Technicznej we Wrocławiu dopuszczono również kobiety<sup>87</sup>.

Powołanie *Königliche Technische Hochschule Breslau* w 1910 roku wpisywało się w cykl przygotowań do obchodów stulecia, istotnej w dziejach Niemiec, rozstrzygniętej w 1813 roku pod Lipskiem „bitwy narodów”. Centralne uroczystości rocznicowe miały się odbyć w 1913 roku we Wrocławiu<sup>88</sup>. Ważnym przedsięwzięciem w latach poprzedzających jubileusz stulecia – obok inauguracji Wyższej Szkoły Technicznej – było zakończenie realizacji mostu Cesarskiego (*Kaiserbrücke*, obecnie most Grunwaldzki)<sup>89</sup>. Początkowo planowano równoczesne, w obecności cesarza Wilhelma II, otwarcie Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej i mostu Cesarskiego<sup>90</sup>. Plan ceremonii załamał się jednak już w sierpniu

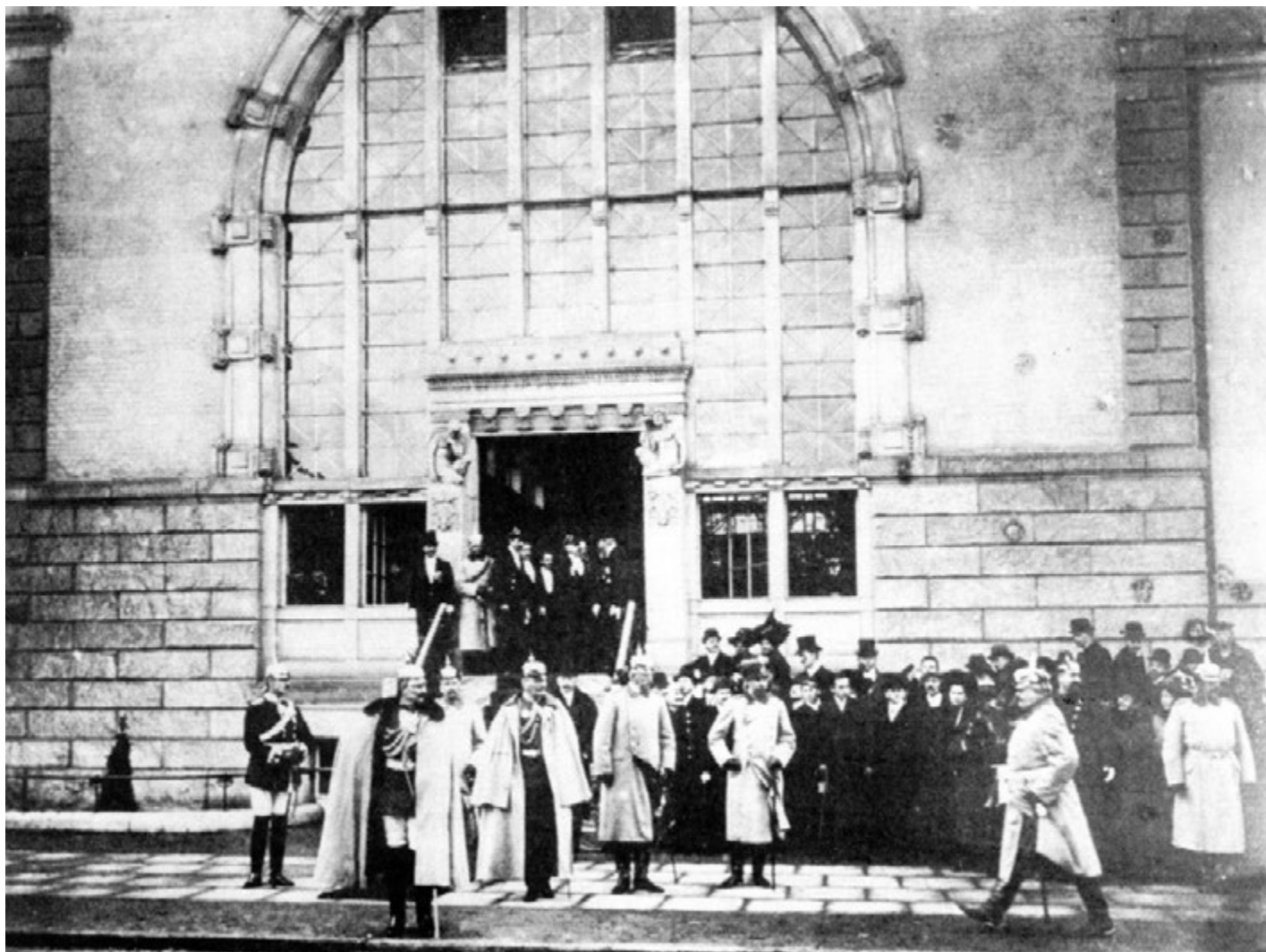
<sup>86</sup> *Verfassungsstatut der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau...*, s. 12–13.

<sup>87</sup> *Frauenstudium an der Technischen Hochschule*, „Schlesischer Zeitung”, 29 września 1910 roku, nr 682, nlb.

<sup>88</sup> W marcu 1813 roku pruski król Fryderyk Wilhelm III ogłosił we Wrocławiu manifest *An mein Volk!*, w którym wezwał poddanych do walki z wojskami francuskimi okupującymi część Prus. Spod Wrocławia (z Rogowa Sobóckiego) wyruszył w 1813 roku przeciwko Napoleonowi pierwszy pruski ochotniczy korpus pod dowództwem majora Ludwiga Adolfa Wilhelma von Lützowa.

<sup>89</sup> R. Schenck, *Gedenkfeier zum 50-jährigen Bestehen der TH Breslau in Wuppertal am 1. Oktober 1960*, [w:] *Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 7–8.

<sup>90</sup> *Eröffnung der Kaiserbrücke*, „Schlesische Zeitung”, 29 września 1910 roku, nr 684, nlb. Otwarcie *Kaiserbrücke* (obecnie most Grunwaldzki) nastąpiło ostatecznie 10 października 1910 roku bez udziału cesarza Wilhelma II.



**Ilustracja 36.**

Cesarz Niemiec Wilhelm II ze świtą po przyjeździe na uroczystości inauguracji *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu.

W tle budynek Laboratorium Maszynowego [29 listopada 1910 roku]

1910 roku, kiedy cesarz przełożył planowaną na początek października wizytę we Wrocławiu na czas późniejszy<sup>91</sup>. Ostatecznie ustalono, że Wilhelm II pojawi się na Dolnym Śląsku dopiero w końcu listopada lub na początku grudnia i wtedy nastąpi uroczystość otwarcia *Königliche Technische Hochschule*<sup>92</sup>.

W dniu rozpoczęcia roku akademickiego 1910/1911, 1 października 1910 roku<sup>93</sup>, Królewska Wyższa Szkoła Techniczna nie była jeszcze w pełni przygotowana do prowadzenia działalności statutowej. Gotowe na przyjęcie studentów były katedry i instytuty mechaniczne oraz elektrotechniczne, a także katedry i instytuty chemiczne. W pełni zorganizowano administrację szkoły, której centralna siedziba mieściła się w Gmachu Głównym<sup>94</sup>. Ze względów finansowych nie zdołano wystarczająco zorganizować Oddziału Górniczo-Hutniczego<sup>95</sup>. Już w lipcu 1910 roku było wiadomo, że z tych samych powodów nie zostaną powołane Oddział Architektury oraz Oddział Inżynierii Budowlanej, standardowo funkcjonujące na innych niemieckich uczelniach technicznych<sup>96</sup>.

Zajęcia dydaktyczne miały się rozpocząć w połowie października 1910 roku, immatrykulację zaplanowano zaś na 28 października<sup>97</sup>. Zainteresowanie studiami w Królewskiej Wyższej Szkole Technicznej okazało się niewielkie w stosunku do oczekiwań. W pierwszym dniu zapisów (1 października) na uczelnię przyjęto jednego wolnego słuchacza oraz pięciu studentów, z których matrykułę numer 1 wrocławskiej *Technische Hochschule* otrzymał adept maszynoznawstwa Johannes Daniel z Drezna<sup>98</sup>. Ogółem w 1910 roku studencką matrykułę uzyskało 57 osób, pochodzących przeważnie z terenu Prus. Na zajęcia w semestrze zimowym 1910/1911 zapisało się także 23 wolnych słuchaczy oraz 38 gości, wśród których znalazły się cztery kobiety<sup>99</sup>. Pierwszą kobietą, która otrzymała matrykułę wrocławskiej uczelni technicznej, była, pochodząca z Karlsruhe, dwudziestoletnia Irene Rosenberg. Rozpoczęła ona studia (niestety, nie wiadomo, na jakim kierunku) w semestrze zimowym roku akademickiego 1911/1912<sup>100</sup>.

W 1910 roku podstawowym problemem Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu było skompletowanie kadry naukowo-dydaktycznej. Do połowy sierpnia 1910 roku, mimo intensywnych starań, zdołano obsadzić dwie trzecie etatów profesorskich – stanowiska przyjęło 12 profesorów na 19 przewidywanych etatów. Skutecznym sposobem pokonywania problemów kadrowych było kierowanie propozycji pracy do innych niemieckich ośrodków akademickich. Nie zawsze jednak awans, odpowiednie podniesienie zarobków lub nawet objęcie profesury we wrocławskiej uczelni spotykało się z pozytywnym przyjęciem<sup>101</sup>. Ostatnich

<sup>91</sup> *Die neue Technische Hochschule zu Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 27 sierpnia 1910 roku, nr 598, nb.

<sup>92</sup> *Von der Technischen Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 5 października 1910 roku, nr 700, nb.

<sup>93</sup> „Die neue Technische Hochschule in Breslau wird am heutigen 1. Oktober offiziell eröffnet, Der Termin für den feierlichen Einweihungsakt, zu welchem der Kaiser seine Anwesenheit zugesagt hat, ist noch nicht festgestellt worden”: *Neueste Nachrichten*, „Breslauer Zeitung”, 1 października 1910 roku, nr 688, nb.

<sup>94</sup> *Die neue Technische Hochschule zu Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 27 września 1910 roku, nr 598, nb.

<sup>95</sup> *Von der Technischen Hochschule*, „Breslauer Zeitung”, 18 września 1910 roku, nr 655, nb.

<sup>96</sup> *Die neue Technische Hochschule zu Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 10 lipca 1910 roku, nr 475, nb.

<sup>97</sup> *Die neue Technische Hochschule zu Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 27 września 1910 roku, nr 598, nb.

<sup>98</sup> *Matrikelbuch 1910–1930*. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego [dalej: AUWr], Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 149, k. 1.

<sup>99</sup> *Personal-Verzeichnis der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau für das Winterhalbjahr 1910/1911...*, s. 12.

<sup>100</sup> AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 149, k. 8.

<sup>101</sup> *Von der Technischen Hochschule*, „Breslauer Zeitung”, 17 sierpnia 1910 roku, nr 572, nb. Naturalnym zapleczem kadrowym dla wrocławskiej uczelni stała się Królewska Wyższa Szkoła Techniczna w Berlinie.



**Ilustracja 37.**

Inaugurację Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu upamiętniono brązową plakieta. Jej autorem był Richard Schipke – twórca wystroju rzeźbiarskiego szkoły [1910 rok]





**Ilustracja 38.**

Cesarz Niemiec Wilhelm II opuszcza Gmach Główny Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, żegnany przez przedstawicieli uczelni i korporacji studenckich. Nad portalem fragment okolicznościowej dekoracji [29 listopada 1910 roku]

nauczycieli akademickich szczebla profesorskiego angażowano już w czasie trwania roku akademickiego – w pierwszym tygodniu października 1910 roku. Ze względu na kłopoty z obsadą katedr w pierwszej dekadzie października wciąż jeszcze nie był ostatecznie ustalony program zajęć na semestr zimowy roku akademickiego 1910/1911<sup>102</sup>. Zakończenie prac związanych z organizacją dydaktyki nastąpiło dopiero na początku grudnia 1910 roku<sup>103</sup>. Jesienią 1910 roku pracę rozpoczęło 55 nauczycieli akademickich, w tym 19 profesorów (czterech z Uniwersytetu Wrocławskiego), 13 docentów i 23 asystentów<sup>104</sup>.

Aby dopełnić obraz funkcjonowania uczelni w pierwszych miesiącach jej istnienia, należy jeszcze wspomnieć o zatrudnionych w *Königliche Technische Hochschule* pracownikach administracyjnych. Tak zwany personel zarządzający składał się z trzech osób: rendanta (urzędnika zawiadującego kasą), sekretarza i zarządcy budynków. Personel niższy dzielił się na personel techniczny, początkowo w liczbie sześciu osób (ślusarz, majster i czterech mechaników), oraz personel pomocniczy, złożony z gońca biurowego, odźwiernego i trzech porządkowych, z których dwóch opiekowało się salami zajęciowymi, a jeden laboratoriami. Do personelu niższego zaliczali się również urzędnicy zajmujący się sprawami biurowymi.

<sup>102</sup> *Von der Technischen Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 7 października 1910 roku, nr 703, nlb.

<sup>103</sup> *Personal-Verzeichnis der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau für das Winterhalbjahr 1910/1911* został zamknięty 15 grudnia 1910 roku.

<sup>104</sup> J. Drozd, *Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu i jej akta z lat 1910–1945*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1978, nr 3, s. 350.

<sup>105</sup> *Die Technische Hochschule und ihre Einrichtungen 1910–1935*, [w:] *Festschrift der Technischen Hochschule Breslau zur Feier ihres 25-jährigen Bestehens 1910–1935*, Breslau 1935, s. 44.

<sup>106</sup> *Satzung der Krankenhilfskasse für die Studentenschaft der Königlichen Technischen Hochschule Danzig*. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 52, k. 4.

<sup>107</sup> Portal zdobięcy to wejście do dziś bywa nazywany portalem cesarskim.

<sup>108</sup> *Der Kaiser in Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 29 listopada 1910 roku, nr 835, nlb.

Oddzielnym organizmem wrocławskiej uczelni technicznej była biblioteka, która została uruchomiona 18 maja 1911 roku<sup>105</sup>. Funkcjonowała też, zajmująca się wydawnictwami, Komisja Redakcyjna. W jej składzie znaleźli się: rektor, profesor Rudolf Schenck, oraz profesor Gerhard Hessenberg i profesor Alfred Stock. Przy organizowaniu uczelni, tam, gdzie było to możliwe, korzystano z doświadczeń gdańskiej *Königliche Technische Hochschule*. Niekiedy przystosowywano całe regulaminy na potrzeby wrocławskiej uczelni. Było tak w wypadku opracowania zasad ubezpieczenia zdrowotnego. Przynależność do kasy chorych była we wrocławskiej *Königliche Technische Hochschule* obowiązkowa<sup>106</sup>.

Przyjazd cesarza Wilhelma II do Wrocławia nastąpił 29 listopada 1910 roku i był etapem w jego powrocie z Górnego Śląska do Berlina. Cesarz Niemiec przyjechał pociągiem specjalnym na Dworzec Główny o godzinie 11.20. Po krótkiej ceremonii powitania wsiadł do samochodu, a następnie, po przejechaniu przez *Kaiserbrücke* (obecnie most Grunwaldzki), o godzinie 11.30 (!) zatrzymał się przed wejściem do Gmachu Głównego Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej przy *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida)<sup>107</sup>. Po wystuchaniu przemówień powitalnych i kilku krótkich referatów przedstawionych w auli, Wilhelm II o godzinie 12.30 opuścił *Königliche Technische Hochschule* i najkrótszą drogą – przez *Kaiserbrücke*, *Schweidnitzer Straße* (obecnie ulica Świdnicka) i *Kaiser-Wilhelm-Straße* (obecnie ulica Powstańców Śląskich) – udał się do koszar kirasjerów gwardii przy *Kürassierstraße* (obecnie aleja gen. Józefa Hallera), gdzie wziął udział w dorocznej promocji oficerskiej. O godzinie 16.00 opuścił stolicę Dolnego Śląska<sup>108</sup>.

## Kształtowanie modelu organizacyjnego (1910–1933)

**S**tudia inżynierskie we wrocławskiej Królewskiej Wyższej Szkole Technicznej spotkały się w pierwszym okresie funkcjonowania uczelni z umiarkowanym zainteresowaniem. Konkurencję stanowiły – mimo innego poziomu nauczania – obudowane tradycją zawodowe szkoły kształcące rzemieślników i pracowników przemysłowych oraz szkoły górnicze pozostające w gestii Wyższego Urzędu Górniczego<sup>109</sup>. O zainteresowaniu poszczególnymi oddziałami na *Königliche Technische Hochschule* świadczyła liczba uruchamianych przedmiotów, a zatem również związany z tym stan zatrudnienia samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych. Struktura w tym zakresie przedstawiała się następująco<sup>110</sup>:

- Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki (*Abteilung für Maschineningenieurwesen und Elektrotechnik*) – sześciu profesorów etatowych, jeden docent
- Oddział Chemii i Hutnictwa (*Abteilung für Chemie und Hüttenkunde*) – pięciu profesorów etatowych, dwóch profesorów Uniwersytetu Wrocławskiego gościnnie prowadzących zajęcia, ośmiu docentów
- Oddział Nauk Ogólnych (*Abteilung für Allgemeine Wissenschaften*) – czterech profesorów etatowych, dwóch profesorów Uniwersytetu Wrocławskiego gościnnie prowadzących zajęcia, czterech docentów

Podstawową komórką organizacyjną *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu była katedra (*Lehrstuhl*), w której prowadzono pracę dydaktyczną i naukową w zakresie jednego przed-

---

<sup>109</sup> R. Gelles, *Wrocław w latach Wielkiej Wojny 1914–1918*, Wrocław 1989, s. 16.

<sup>110</sup> *Personal-Verzeichnis der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau für das Winterhalbjahr 1910/1911...*, s. 3–11.



**Ilustracja 39.**

Budynek Laboratorium Maszynowego od strony dziedzińca. Gmach mieścił centrum zasilania energetycznego i ciepłowniczego wrocławskiej uczelni. O tej ostatniej funkcji do dziś świadczy komin kotłowni ze zbiornikiem na wodę dominujący nad zespołem budynków [1910 rok]

miotu lub kilku pokrewnych przedmiotów. Katedra funkcjonowała w strukturze oddziału w zasadzie samodzielnie. Gdy jednak w jej ramach działały – usytuowane najniżej w strukturze organizacyjnej uczelni – zakłady naukowe zwane laboratoriami (*Laboratorien*)<sup>111</sup>, katedra mogła tworzyć wraz z nimi strukturę określaną mianem instytutu (*Institut*). Obok roli organu koordynującego działania merytoryczne instytuty miały charakter jednostek administracyjnych. W zakresie obowiązków dyrektora instytutu – zawsze profesora pełniącego funkcję kierownika wchodzącej w jego skład katedry – było bowiem zarządzanie nieruchomościami i mieniem ruchomym podległych mu komórek organizacyjnych. W początkowym okresie działalności wrocławskiej uczelni technicznej, do początku lat dwudziestych XX wieku, wewnętrzny podział organizacyjny Oddziału Nauk Ogólnych (*Abteilung für Allgemeine Wissenschaften*) oraz Oddziału Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki (*Abteilung für Maschineningenieurwesen und Elektrotechnik*) był przypuszczalnie następujący<sup>112</sup>:

- Oddział Nauk Ogólnych (*Abteilung für Allgemeine Wissenschaften*):
  - Katedra I Wyższej Matematyki (*1. Lehrstuhl für höhere Mathematik*), kierownik: profesor Constantin Carathéodory
  - Katedra II Wyższej Matematyki (*2. Lehrstuhl für höhere Mathematik*), kierownik: profesor Ernst Steinitz
  - Katedra Geometrii Wykreślnej (*Lehrstuhl für darstellende Geometrie*), kierownik: profesor Gerhard Hessenberg
  - Instytut Mechaniki i Statyki Konstrukcji Budowlanych (*Institut für Mechanik und Statik der Baukonstruktionen*), dyrektor: profesor Ludwig Mann
  - Katedra Mechaniki i Statyki Konstrukcji Budowlanych (*Lehrstuhl für Mechanik und Statik der Baukonstruktionen*)
  - Katedra Fizyki (*Lehrstuhl für Physik*), kierownik: profesor Otto Lummer
- Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki (*Abteilung für Maschineningenieurwesen und Elektrotechnik*):
  - Katedra Maszyn Parowych i Spalinowych (*Lehrstuhl für Dampf- und Verbrennungsmaschinen*), kierownik: profesor Herbert Baer
  - Laboratorium Maszynowe (*Maschinen-Laboratorium*)
  - Katedra Elementów Maszyn (*Lehrstuhl für Maschinenelemente*), kierownik: profesor Karl Heinel
  - Katedra Konstrukcji Budowlanych i Budownictwa (*Lehrstuhl für Baukonstruktions- und Baulehre*), kierownik: profesor Heinrich Müller
  - Instytut Obrabiarek i Procesów Wytwarzania (*Institut für Werkzeugmaschinen und Herstellungsverfahren*), dyrektor: profesor

<sup>111</sup> System kształcenia, przede wszystkim studentów kierunków technicznych, był oparty na pracy laboratoryjnej.

<sup>112</sup> Ten i kolejne schematy opracowano – z braku innych możliwości – na podstawie analizy danych o organizacji wewnętrznej wrocławskiej *Technische Hochschule*, które zostały zamieszczone w wydanym w 1985 roku opracowaniu *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*. Wykorzystano także – raczej zdawkowe – informacje zawarte w kolejnych *Personal-Verzeichnisse* wrocławskiej uczelni. Można przypuszczać, że nie wszystkie elementy struktury szkoły są w księdze jubileuszowej poprawnie określone, a pewnej części w ogóle nie ujęto. Obecny stan badań nie pozwala jednak na weryfikację danych ze względu na brak materiałów źródłowych. Wykorzystane dane – zob. G. Schmolke, *Aus der Chronik der Technischen Hochschule*, [w:] *Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 207–295.

<sup>113</sup> H. Matzke, *Die Technische Hochschule Breslau*, München 1941, s. 3.

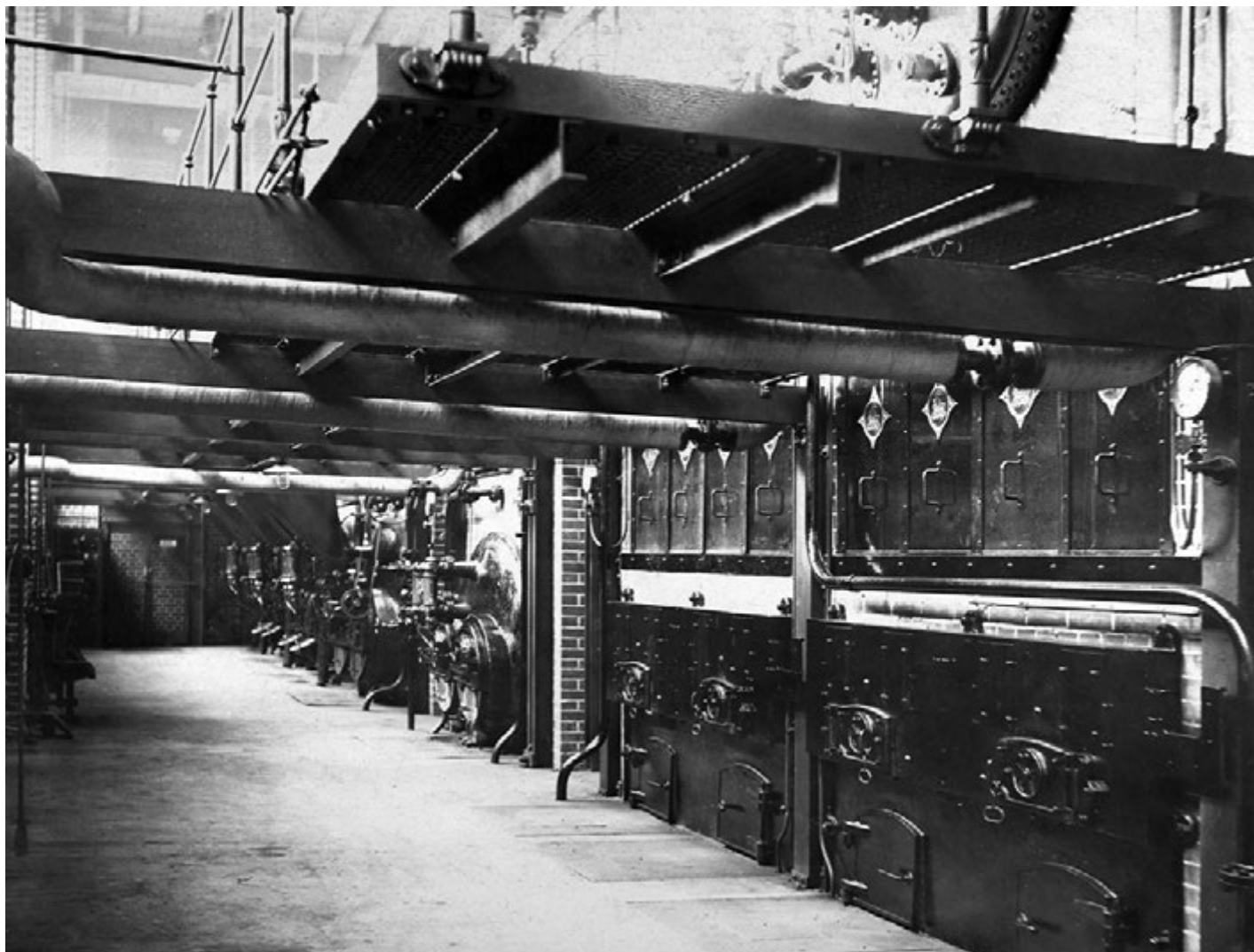
<sup>114</sup> G. Schmolke, *Aus der Chronik der Technischen Hochschule...*, s. 207–295. Zob. przypis 112.

Adolf Schilling

- Katedra Obrabiarek i Technologii Fabrycznych (*Lehrstuhl für Werkzeugmaschinen und Fabrikbetriebe*)
- Laboratorium Obrabiarek i Technologii Fabrycznych (*Laboratorium für Werkzeugmaschinen und Fabrikbetriebe*)
- Katedra Budowy Maszyn i Maszyn Wodnych (*Lehrstuhl für Maschinenbau u. Wasserkraftmaschinen*), kierownik: profesor Wilhelm Wagenbach
- Instytut Elektromechaniczny (*Elektromechanisches Institut*), dyrektor: profesor Georg Hilpert
- Katedra Elektrotechniki i Budowy Maszyn Elektrycznych (*Lehrstuhl für Elektrotechnik und Elektromaschinenbau*)
- Laboratorium Elektrotechniczne (*Elektrotechnisches-Laboratorium*)

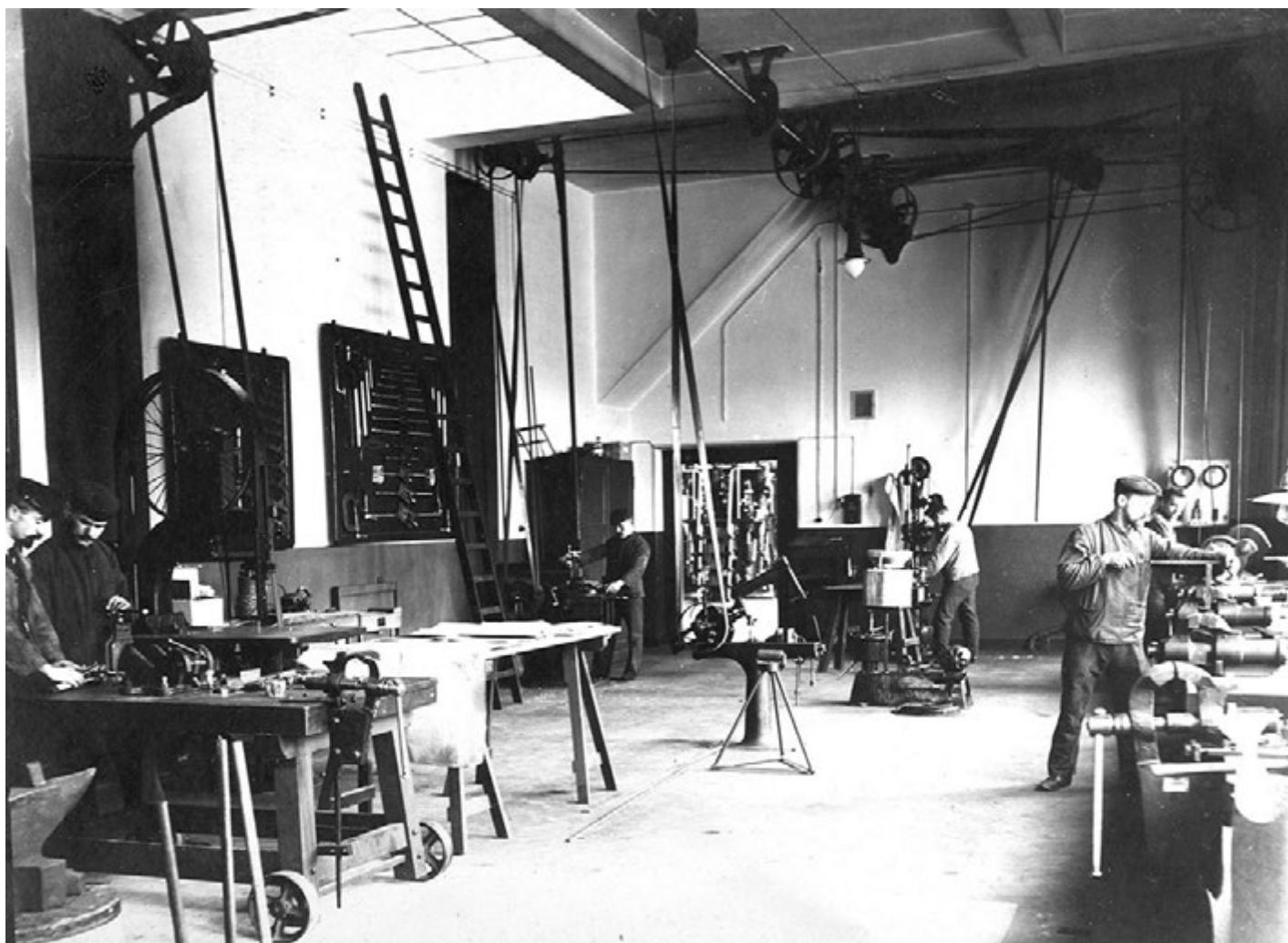
W chwili otwarcia *Königliche Technische Hochschule* do podjęcia działalności dydaktycznej nie był jeszcze gotowy Oddział Chemii i Hutnictwa. Dopiero w 1911 roku zakończono formowanie instytutów związanych z hutnictwem i przeróbką metalu. Znalazły one siedzibę w gmachu Instytutu Hutniczego, którego uroczyste otwarcie nastąpiło 23 września 1911 roku. W tym czasie uruchomiono także oddziałowe agendy chemiczne<sup>113</sup>: Instytut Technologii Chemicznej, Laboratorium Ceramiki oraz Laboratorium Koksownicze. Powstało także Laboratorium Przygotowawcze (*Aufbereitungslaboratorium*) – wspólne dla Instytutu Hutnictwa Żelaza i Instytutu Hutnictwa Metalu. Oddział Chemii i Hutnictwa (*Abteilung für Chemie und Hüttenkunde*) kształtował się pod względem organizacyjnym najprawdopodobniej następująco<sup>114</sup>:

- Instytut Chemii Nieorganicznej (*Institut für Anorganische Chemie*), dyrektor: profesor Alfred Stock
- Katedra Chemii Nieorganicznej (*Lehrstuhl für Anorganische Chemie*)
- Laboratorium Chemii Nieorganicznej (*Laboratorium für Anorganische Chemie*)
- Instytut Chemii Fizycznej (*Physikalisch-Chemisches Institut*), dyrektor: profesor Rudolf Schenck
- Katedra Chemii Fizycznej (*Lehrstuhl für Physikalische Chemie*)
- Laboratorium Chemii Fizycznej (*Laboratorium für Physikalische Chemie*)
- Instytut Chemii Organicznej (*Organisch-Chemisches Institut*), dyrektor: profesor Friedrich-Wilhelm Semmler
- Katedra Chemii Organicznej (*Lehrstuhl für Organische Chemie*)
- Laboratorium Chemii Organicznej (*Laboratorium für Organische Chemie*)



**Ilustracja 40.**

Centrum grzewcze *Technische Hochschule* znajdowało się w podziemiach Laboratorium Maszynowego. Kotłownię wyposażono między innymi w wyprodukowane w Gliwicach trzy potrójne kotły dwupłomieniowe, kocioł do destylacji wody oraz dwa kotły wodnorurkowe systemu *Steinmüller* [1912 rok]

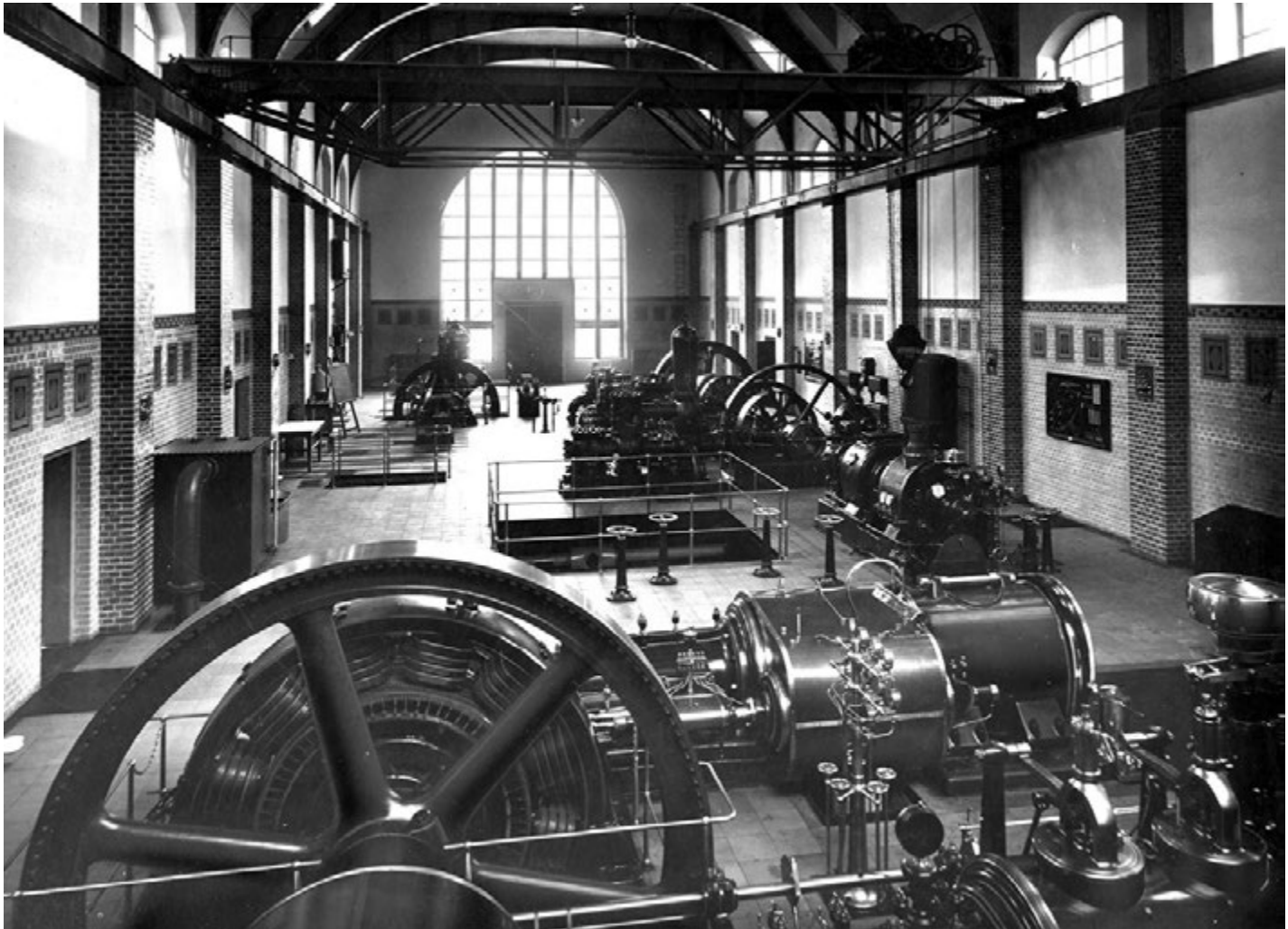


**Ilustracja 41.**

Jedna z nielicznych fotografii prezentujących wnętrza *Technische Hochschule*.

Tutaj utrwalono w kadrze pracę w warsztacie mechanicznym uczelnianej kotłowni [1912 rok]





**Ilustracja 42.**

Prezentowane ujęcie hali maszyn Laboratorium Maszynowego, tym razem w kierunku rampy, uzasadnia szczególnie mocną konstrukcję budynku. Pierwotne wyposażenie laboratorium – gdyby się zachowało – mogłoby stanowić ozdobę każdego muzeum [1912 rok]

- Instytut Technologii Chemicznej (*Institut für Chemische Technologie*), dyrektor: profesor Fritz Lütj
- Katedra Technologii Chemii Nieorganicznej i Elektrochemii (*Lehrstuhl für Anorganische Chemische Technologie und Elektrochemie*)
- Laboratorium Koksownicze (*Laboratorium für Kokerei*)
- Instytut Materiałów Ogniotrwałych i Ceramiki (*Institut für feuerfeste Materialien und Keramik*), dyrektor: docent Emil Hollmann
- Katedra Materiałów Ogniotrwałych i Ceramiki (*Lehrstuhl für feuerfeste Materialien und Keramik*)
- Laboratorium Ceramiki (*Laboratorium für Keramik*)
- Instytut Hutnictwa Żelaza i Odlewnictwa (*Institut für Eisenhüttenwesen u. Gießereikunde*), dyrektor: profesor Oskar Simmersbach
- Katedra Hutnictwa Żelaza i Odlewnictwa (*Lehrstuhl für Eisenhüttenkunde und Gießereikunde*)
- Laboratorium Hutnictwa Żelaza (*Eisenhüttenmännisches Laboratorium*)
- Instytut Hutnictwa Metalu (*Institut für Metallhüttenwesen*), dyrektor: profesor Kurt Friedrich
- Katedra Hutnictwa Metalu (*Lehrstuhl für Metallhüttenkunde*)
- Laboratorium Metalurgiczne (*Metallhüttenmännisches Laboratorium*)
- Instytut Walcownictwa (*Institut für Walzwerkskunde*), dyrektor: doktor inżynier Johann Puppe
- Katedra Maszyn Hutniczych i Walcownictwa (*Lehrstuhl für Hüttenmaschinen und Walzwerkskunde*)

W Oddziale Chemii i Hutnictwa znajdowały się także dwie katedry, w których zajęcia prowadzono w ramach odpowiednich instytutów Uniwersytetu Wrocławskiego. Były to:

- Katedra Mineralogii (*Lehrstuhl für Mineralogie*), kierownik: profesor Carl Hintze
- Katedra Geologii (*Lehrstuhl für Geologie*), kierownik: profesor Fritz Frech

Największą popularnością wśród studiujących cieszyła się inżynieria maszynowa. W 1910 roku na tym kierunku uzyskało matrykulę 19 osób. Drugie miejsce zajmowała chemia (14 studentów) i hutnictwo (15 studentów). Elektrotechnika (pięciu studentów) i nauki ogólne (czterech studentów) spotkały się z najmniejszym zainteresowaniem. Zupełnie inaczej kształtowały się proporcje adeptów wiedzy technicznej w grupie wolnych słuchaczy. Wprawdzie i tutaj dominowała inżynieria maszynowa (18 słuchaczy), ale na drugim miejscu znajdowała się elektrotechnika (trzech słuchaczy), dwóch słuchaczy zapisało się na chemię, natomiast nikt z tej

grupy studiujących nie wybrał hutnictwa lub nauk ogólnych<sup>115</sup>. Również w kolejnych latach utrzymał się prymat inżynierii maszynowej w Królewskiej Wyższej Szkole Technicznej. W semestrze zimowym 1911/1912 samo tylko Laboratorium Maszynowe gromadziło 31 studentów i słuchaczy. Było też najbardziej obłożonym laboratorium uczelni.

Dopiero na 1915 rok zaplanowano uruchomienie Oddziału Inżynierii Budowlanej (*Abteilung für Bauingenieurwesen*), a na następne lata – bez określenia daty – Oddziału Górniczego (*Abteilung für Bergbau*). Wybuch pierwszej wojny światowej, a następnie „wymuszone odstąpienie wartościowych śląskich terytoriów z dużą częścią górnośląskiego okręgu przemysłowego”<sup>116</sup> odsunęły jednak realizację tych planów na dalszą przyszłość. W pierwszych latach po zakończeniu „wielkiej wojny” nie tylko sytuacja polityczna nie sprzyjała ambitnym planom rozwoju uczelni. Także kryzys gospodarczy lat powojennych, powodujący brak wystarczających środków finansowych, uniemożliwiał podejmowanie szerszej działalności<sup>117</sup>. Dalsza rozbudowa wrocławskiej uczelni technicznej stała się więc pod znakiem zapytania.

Wrocławska *Königliche Technische Hochschule* od momentu powstania borykała się z poważnymi kłopotami finansowymi. W rezultacie znacznych niedoborów już w pierwszych miesiącach działalności nastąpiła rotacja kadrowa wśród personelu niższego. Płace tej grupy pracowniczej zależały od władz uczelni i należały do co najmniej skromnych<sup>118</sup>. Wkrótce odejścia pracowników technicznych stały się problemem, który zagroził poprawnemu funkcjonowaniu szkoły<sup>119</sup>. Również pracownicy naukowo-dydaktyczni otrzymywali wynagrodzenie, które nawet władze uczelni uważały za niewystarczające<sup>120</sup>.

W semestrze letnim 1914 roku liczba studentów zwiększyła się, w porównaniu z pierwszym rokiem działalności, ponadczterokrotnie i wyniosła 238 osób (oraz 46 słuchaczy)<sup>121</sup>. Szkoła okazała się jednak nieprzygotowana na przyjęcie takiej liczby chętnych. Sytuacja ta spowodowała wydłużenie zajęć dydaktycznych do późnych godzin wieczornych (ćwiczenia odbywały się do godziny 20.00) i stanowiła dodatkowe obciążenie budżetu uczelni<sup>122</sup>. Rozwijającą się prędko dydaktykę zahamowała pierwsza wojna światowa, chociaż jeszcze na semestr zimowy 1914/1915 było zapisanych 232 studentów, a na semestr letni 1915 roku – 226 osób<sup>123</sup>. Wybuch pierwszej wojny światowej, który wywołał wzrost patriotycznych nastrojów w Rzeszy Niemieckiej, odbił się także szerokim echem w Wyższej Szkole Technicznej we Wrocławiu. Studenci posiadający niemieckie obywatelstwo zgłaszali się masowo do wojskowych

<sup>115</sup> *Personal-Verzeichnis der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau für das Winterhalbjahr 1910/1911...*, s. 11.

<sup>116</sup> W ten sposób Hermann Matzke opisał wynik plebiscytu przeprowadzonego w 1921 roku, w wyniku którego część Górnego Śląska znalazła się w granicach Polski. Zob. H. Matzke, *Die Technische Hochschule Breslau...*, s. 4.

<sup>117</sup> *Ibidem*, s. 4.

<sup>118</sup> Pismo docenta W. Seebergera do rektora *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, 30 marca 1912 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 1, k. 3.

<sup>119</sup> Pismo profesora Herberta Baera do rektora *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, 13 marca 1912 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 1, k. 17.

<sup>120</sup> Pismo okólnie rektora *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, 6 marca 1912 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 1, k. 18.

<sup>121</sup> *Statistik*, [w:] *Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 379.

<sup>122</sup> Pismo profesora Herberta Baera do rektora *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, 6 marca 1912 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 1, k. 8.

<sup>123</sup> *Statistik...*, s. 379.

**Ilustracja 43.**

Jedna z kilku wydanych przed 1945 rokiem pocztówek przedstawiających architekturę wrocławskiej uczelni technicznej. Ta – z gmachem Instytutu Chemicznego na pierwszym planie – została wysłana z Wrocławia 8 lutego 1915 roku

**Ilustracja 44.**

W 1918 roku został zmobilizowany również rektor wrocławskiej *Königliche Technische Hochschule* – profesor Friedrich-Wilhelm Semmler. Zamieszczona w prasie jego fotografia w mundurze oficera armii niemieckiej miała niewątpliwe znaczenie propagandowe

**Ilustracja 45.**

Pocztówka wydana około 1920 roku przedstawia pierwszą lotniczą panoramę okolic wrocławskiej uczelni technicznej. Zespół budynków szkoły znajduje się w górnej części kadru. Pusta przestrzeń widoczna między ulicą przebiegającą wzdłuż Odry a ówczesnym Gmachem Głównym stała się kilka lat później terenem rozbudowy *Technische Hochschule*

komend uzupełnień. Jesienią 1914 roku na ochotnika zgłosiło się do wojska 224 studentów wrocławskiej uczelni<sup>124</sup>. Zajęć jednak nie przerwano, nie wydano także studentów z państw pozostających w stanie wojny z Niemcami<sup>125</sup>. Decyzję co do ich dalszego losu musiał podjąć rektor, któremu – mimo wprowadzonego na terenie całego państwa prawa wojennego – pozostawiono nadal dużą autonomię w zarządzaniu szkołą<sup>126</sup>. Do służby wojskowej powoływano także profesorów wrocławskiej Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Wśród nich był kierownik Oddziału Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki profesor Karl Heinel, a w końcowym okresie wojny – urzędujący od 1 lipca 1918 roku rektor *Königliche Technische Hochschule* – profesor Friedrich-Wilhelm Semmler (po powrocie z wojska zakończył kadencję rektorską w 1920 roku).

Niepewność co do dalszych losów Śląska w pierwszych latach po zakończeniu działań wojennych – pierwsze powstanie śląskie w 1919 roku oraz zapowiadany na marzec 1921 roku plebiscyt na Górnym Śląsku – spowodowała wzrost napięcia w całej prowincji. Narastało zagrożenie wybuchem konfliktu zbrojnego na większą skalę. Na sytuację na Śląsku nałożył się także, przeprowadzony w Niemczech w połowie marca 1920 roku, wojskowy zamach stanu<sup>127</sup>, który zagroził legalnemu – po abdykacji cesarza Wilhelma II<sup>128</sup> – rządowi w Berlinie i wstrząsnął młodą republiką. We Wrocławiu oddziały puczystów nie uzyskały szerszego poparcia i 17 marca opuściły stolicę Śląska, a na ich miejsce do miasta weszły dodatkowe jednostki wojskowe wierne legalnym władzom cywilnym.

Zaostrzenie sytuacji politycznej było także odczuwalne we wrocławskiej *Technische Hochschule*, w której po ustanowieniu w Niemczech republiki usunięto z nazwy określenie *Königliche*. W dniu wyjścia zbuntowanych żołnierzy z miasta niemiecka Komendantura Wojskowa na trzy tygodnie rozlokowała w budynkach Wyższej Szkoły Technicznej oddział wojska wierny rządowi. Żołnierze zostali zakwaterowani w Gmachu Głównym i w budynku Instytutu Elektrotechniki przy *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego). Pobyt wojska całkowicie zdestabilizował funkcjonowanie wrocławskiej uczelni, która została zamknięta decyzją ówczesnego rektora, profesora Friedricha-Wilhelma Semmlera<sup>129</sup>. Żołnierze wyprowadzili się w pierwszym tygodniu kwietnia. Natychmiastowe podjęcie zajęć okazało się jednak niemożliwe z powodu zniszczeń, jakich dokonali<sup>130</sup>.

Sytuacja Wyższej Szkoły Technicznej zaczęła się stabilizować wiosną 1920 roku. W wykazie zajęć semestru letniego 1920 roku zwraca jednak uwagę brak pełnej obsady kadry nauczycielskiej,

<sup>124</sup> Z tej grupy 19 osób poległo. Zob. *Liste Kriegsfreiwilligen 1914/1915*. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 72, k. 52–66.

<sup>125</sup> AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 72, k. 1–3. Chodzi o studiujących we Wrocławiu Hindusów i Greków.

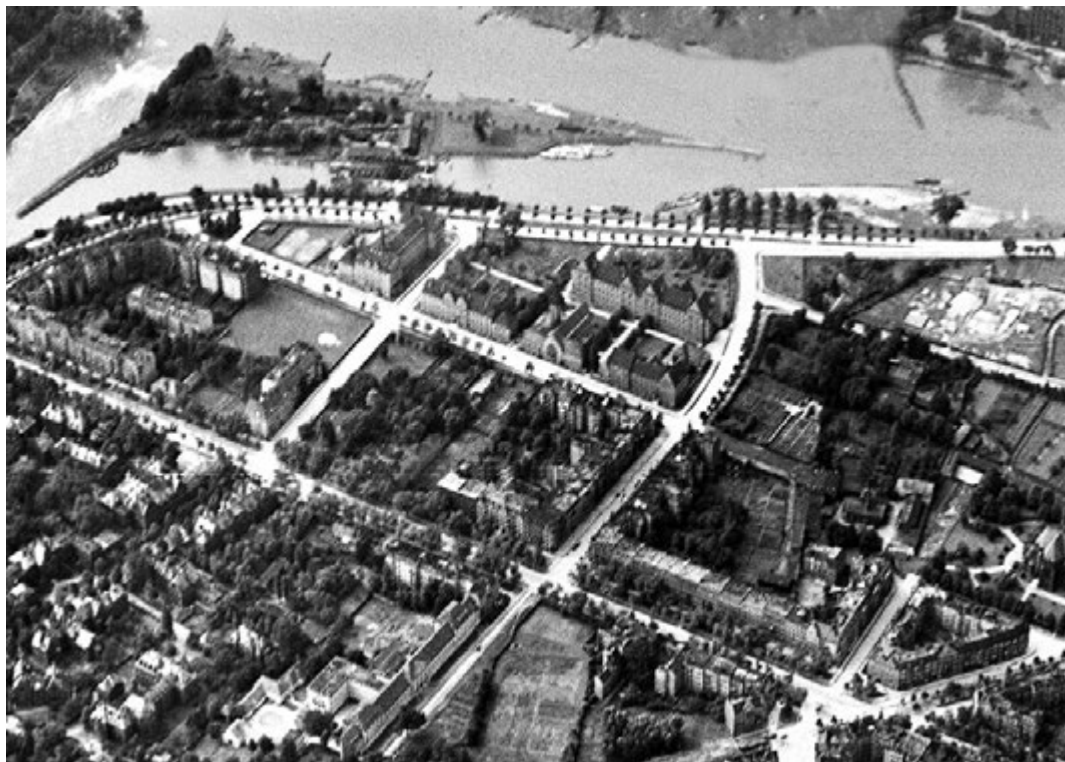
<sup>126</sup> Pismo ministra spraw wewnętrznych do rektora *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, 20 października 1914 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 72, k. 1–2; Pismo ministra wyznań i szkolnictwa do rektora *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu, 7 listopada 1914 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 72, k. 3.

<sup>127</sup> Pucz Kappa-Lüttwiza – nieudana próba przewrotu monarchistycznego w Republice Weimarskiej w marcu 1920 roku. M. Czaplinski, E. Kaszuba, G. Wąs, R. Żerelik, *Historia Śląska*, Wrocław 2002, s. 374.

<sup>128</sup> Wilhelm II abdykował 28 listopada 1918 roku.

<sup>129</sup> Obwieszczenie rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 17 marca 1920 roku, AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 72, k. 14.

<sup>130</sup> Pismo rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu do Komendantury Wojskowej we Wrocławiu, 8 kwietnia 1920 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 72, k. 16; Rozliczenie strat z powodu obecności oddziałów wojskowych w *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 8 kwietnia 1920 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 72, k. 29.

**Ilustracja 46.**

Panorama lotnicza z zespołem budynków wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej (u góry).

Południowego fragmentu Gmachu Głównego (części „C”) jeszcze nie zaczęto budować [połowa lat dwudziestych XX wieku]

**Ilustracja 47.**

Fragment fotografii lotniczej z połowy lat dwudziestych XX wieku z widocznymi w centrum zabudowaniami Śląskiego Instytutu Badań Węgla. Obiekty instytutu kryją się za dużym domem mieszkalnym (zachowanym do dziś przy ulicy Czerwonego Krzyża). Sąsiaduje z nim budynek reprezentacyjny, w głębi – dom mekhanika z obszerną halą laboratorium technicznego [1925 rok]

spowodowany zwłaszcza odejściem wykładowców do innych uczelni. W pierwszych dwóch latach po wojnie brakowało przede wszystkim docentów, a największy ich niedobór zaznaczył się w Oddziale Chemii i Hutnictwa. Bezpośrednio po pierwszej wojnie światowej nastąpił również widoczny wzrost zainteresowania młodzieży kształceniem na kierunkach technicznych. W ostatnim semestrze wojennym, semestrze zimowym 1918/1919, do grupy posiadających matrykę *Technische Hochschule (Studierende)* należało 526 osób. Frekwencję tę uzupełniało 70 wolnych słuchaczy<sup>131</sup>. W latach 1922–1925 liczba studiujących nieznacznie przekraczała 1 tysiąc osób<sup>132</sup>.

Końca „wielkiej wojny” doczekała w Wyższej Szkole Technicznej we Wrocławiu około połowa samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych zatrudnionych w 1910 roku. Wśród asystentów i inżynierów technologów prowadzących ćwiczenia ze studentami wymiana personalna była właściwie pełna<sup>133</sup>.

Cieszący się największą popularnością oddział *Technische Hochschule* – Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki – wchodził w dwudziestolecie międzywojenne, kształcąc inżynierów w zakresie inżynierii maszyn (*Maschinen-Ingenieure*), inżynierii elektryki (*Elektro-Ingenieure*), technologii (*Betriebs-Ingenieure*)<sup>134</sup>, inżynierii maszyn komunikacyjnych (*Verkehrs-Maschinen-Ingenieure*), inżynierii zarządzania (*Verwaltungs-Ingenieure*) oraz inżynierii laboratoryjnej (*Laboratorium-Ingenieure*)<sup>135</sup>. W 1920 roku w Oddziale Chemii i Hutnictwa dyplom można było zdobyć z chemii, elektrochemii oraz hutnictwa (z podziałem na hutnictwo żelaza i hutnictwo metali). Na Wydziale Nauk Ogólnych wprowadzono zajęcia z zakresu inżynierii budowlanej (*Bauingenieurwesen*) i architektury (*Architektur*)<sup>136</sup>. W ramach omawianego oddziału działał także lektorat<sup>137</sup> języka rosyjskiego. W 1922 roku wprowadzono zajęcia z szybko zyskującej popularność fotografii<sup>138</sup>. W tym samym roku utworzono w Oddziale Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki lektorat odręcznego pisma technicznego<sup>139</sup>. Poza strukturami oddziałowymi *Technische Hochschule* powołano również Instytut Europy Wschodniej (*Osteuropa-Institut*), którego zadaniem było organizowanie szkolenia z zakresu gospodarki, prawa, kultury oraz stosunków społecznych w Polsce i Rosji. Planowano też kursy językowe z języka polskiego i czeskiego<sup>140</sup>. Lektorat z języka angielskiego dla studentów *Technische Hochschule* był prowadzony na Uniwersytecie Wrocławskim<sup>141</sup>.

W latach 1918–1922 z gościny Instytutu Chemii Fizycznej Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu korzystał – uruchomiony w 1918 roku jako instytucja niezależna od wrocławskiej

<sup>131</sup> *Vorlesungsverzeichnis für das Sommer-Halbjahr 1920*, Breslau 1920, s. 7–8.

<sup>132</sup> *Statistik...*, s. 379–380.

<sup>133</sup> *Vorlesungsverzeichnis für das Sommer-Halbjahr 1920...*, s. 4–10.

<sup>134</sup> Kształcenie inżynierów technologów prowadzono z myślą o zakładach funkcjonujących w przemyśle prywatnym.

<sup>135</sup> *Vorlesungsverzeichnis für das Sommer-Halbjahr 1920...*, s. 11.

<sup>136</sup> *Ibidem*.

<sup>137</sup> Lektoratem określano wówczas nie tylko ćwiczenia z języka obcego, ale również zajęcia uzupełniające niezwiązane bezpośrednio z kierunkami studiów.

<sup>138</sup> *Das Lektorat für Photographie*, 1922 rok. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 66, k. 113.

<sup>139</sup> Korespondencja rektoratu. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 66, k. 116–120.

<sup>140</sup> *Vorlesungsverzeichnis für das Sommer-Halbjahr 1920...*, s. 10.

<sup>141</sup> G. Schmolke, *Aus der Chronik der Technischen Hochschule...*, s. 241.

<sup>142</sup> *Die Technische Hochschule und ihre Einrichtungen 1910–1935*, [w:] *Festschrift der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 11–12.

<sup>143</sup> Projekt przebudowy domu mieszkalnego na potrzeby Instytutu Badań Węgla, Paul Schreiber, 4 stycznia 1921 roku. MArch – ABMW, MAŁ-AB, T 202, dok. P.254.21, s. 3. Jest to jedyny obiekt – obecnie F-6 – zespołu budynków Instytutu Badań Węgla zachowany w niemal oryginalnej postaci. Kubatura – 1783 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 173 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 238 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>144</sup> Projekt rozbudowy domu mechanika, Paul Schreiber, 5 stycznia 1921 roku. MArch – ABMW, MAŁ-AB, T 202, dok. P.254.21, s. 4; Projekt rozbudowy domu mechanika, Max Schirmer, 23 sierpnia 1924 roku. MArch – ABMW, MAŁ-AB, T 202, dok. P.1506.24, s. 14. Przebudowany po drugiej wojnie światowej, obiekt funkcjonuje dziś w nowoczesnej formie jako budynek F-4.

<sup>145</sup> Przejęty przez Politechnikę Wrocławską w 1946 roku zespół zabudowań obejmował łącznie siedem obiektów. Zob. Pismo Katedry Technologii Nafty i Paliw Płynnych Politechniki Wrocławskiej do pełnomocnika Ministra Oświaty we Wrocławiu, 17 stycznia 1946 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-52, XXV, s. 159–161.

<sup>146</sup> Pismo ministra nauki, sztuki i szkolnictwa do rektora i senatu *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 29 czerwca 1920 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 40, k. 37.

<sup>147</sup> *Akten-Notiz*. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 40, k. 44.

uczelni – Śląski Instytut Badań Węgla (*Schlesische Kohlenforschungsinstitut*). Placówka ta została powołana do prowadzenia prac badawczych nad węglem i jego chemiczną obróbką. W ramach instytutu opracowywano także metody wykorzystywania odpadów węgla niskiej jakości i uzyskiwania benzyny syntetycznej. *Kohlenforschungsinstitut* ściśle współpracował w powyższym zakresie z wrocławską *Technische Hochschule*. Jego pierwszym dyrektorem był profesor Fritz Hofmann. Wiosną 1922 roku instytut przejął dwupiółhektarowy teren – położony między *Auenstraße* (obecnie ulica Odon Bujwida), *Danziger Straße* (obecnie ulica Gdańska) oraz *Diepenbrockstraße* (obecnie ulica Czerwonego Krzyża)<sup>142</sup> – gdzie znalazł także siedzibę, wprowadzając się do zbudowanej na przełomie XIX i XX wieku willi (*Auenstraße* 36/38). W latach 1921–1922 budynek ten został zmodernizowany i przystosowany do potrzeb instytutu<sup>143</sup>. Prowadzące od strony podwórza wejście do obiektu zwieńczono w 1922 roku żelazną kratą ze sceną ukazującą ródźkarza poszukującego złóż geologicznych (dzieło Jaroslava Vonki). Tej samej proveniencji były kraty balustrady balkonu od strony *Auenstraße* (obecnie ulica Odon Bujwida). Dwukondygnacyjna budowla (z użytkowym poddaszem) odgrywała rolę obiektu reprezentacyjnego Śląskiego Instytutu Badań Węgla. W 1924 roku przejęto na cele instytutu budynek usytuowany bliżej *Danziger Straße* (obecnie ulica Gdańska), nazywany, zapewne ze względu na pełnioną wcześniej funkcję, domem mechanika. Nowo pozyskana budowla – dwukrotnie przebudowywana w latach 1921–1924 według projektów Paula Schreiber (1921) oraz Maksa Schirmera (1924)<sup>144</sup> – była jednokondygnacyjnym obiektem z podpiwniczeniem i poddaszem. Przestrzeń parteru zajmowała obszerna hala laboratorium technicznego. W połowie lat dwudziestych XX wieku instytut dysponował ponadto niewielkim budynkiem gospodarczym, który znajdował się w pobliżu hali technicznej<sup>145</sup>.

Na początku lat dwudziestych XX wieku rozpoczęto dyskusję nad dalszymi kierunkami rozwoju i organizacją niemieckiego szkolnictwa technicznego. Latem 1920 roku z berlińskiej *Technische Hochschule* w Charlottenburgu wyszła inicjatywa przekształcenia na uczelniach technicznych, na wzór uniwersytecki, dotychczasowych oddziałów na wydziały i przemianowania dotychczasowych kierowników oddziałów (*Abteilungsvorsteher*) na dziekanów (*De-kane*)<sup>146</sup>. Kwestie te uregulował ministerialny dekret z 15 czerwca 1922 roku wprowadzający nową nomenklaturę<sup>147</sup>. Postulaty dotyczyły także zmian dotąd obowiązującej nazwy uczelni technicznej – *Technische Hochschule*. Proponowano jej zmianę na *Technische*





**Ilustracja 48.**

Kwartał zabudowy z zespołem budynków *Technische Hochschule* (po lewej stronie kadru) na fotografii lotniczej z 1926 roku. Wyraźnie widać łukowate skrzydło wznoszone przy dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida i nowe nasadzenia drzew przy obecnym wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego

*Universität, Hochschule für Technik und Wirtschaft* (Szkoła Wyższa Techniczno-Gospodarcza) lub *Universität für Technik, Wirtschaft und Kunst* (Uniwersytet Techniki, Gospodarki i Sztuki)<sup>148</sup>. Ze względu na opór w akademickich środowiskach technicznych propozycje te nie wyszły jednak poza sferę planów.

W okresie rozważań nad kwestiami nazewniczymi wprowadzono w Wyższej Szkole Technicznej we Wrocławiu stosunkowo radykalne zmiany w organizacji uczelni. Na początku roku akademickiego 1922/1923 dotychczasowe oddziały przemianowano na wydziały (*Fakultäten*), na których czele stanęli dziekani. Wydziały podzielono na kierunki kształcenia (*Fachrichtungen*), w skład których wchodziły samodzielne katedry (*Lehrstühle*), instytuty (*Institute*) oraz laboratoria (*Laboratorien*). Największym przemianom organizacyjnym uległ Oddział Chemii i Hutnictwa. Został on

<sup>148</sup> Odpis pisma okólnego *Technische Hochschule* w Charlottenburgu, 15 listopada 1922 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna, sygn. TH 40, k. 58.

<sup>149</sup> G. Schmolke, *Aus der Chronik der Technischen Hochschule...*, s. 207–295. Zob. przypis 112.

przekształcony w Wydział Gospodarki Materiałowej (*Fakultät für Stoffwirtschaft*), w którego strukturze znalazł się nowo utworzony Instytut Górnictwa i Obróbki Wstępnej (*Institut für Bergbaukunde und Aufbereitung*). Dotychczasowy Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki stał się w tym czasie Wydziałem Gospodarki Maszynowej (*Fakultät für Maschinenwirtschaft*). Podstawowy schemat organizacyjny wrocławskiej *Technische Hochschule* od 1923 roku przedstawiał się w przybliżeniu następująco<sup>149</sup>:

**Wydział Nauk Ogólnych (*Fakultät für Allgemeine Wissenschaften*):**

**1. kierunek Nauk Ogólnych (*Fachrichtung Allgemeine Wissenschaften*):**

- ▶ Katedra I Wyższej Matematyki (*1. Lehrstuhl für höhere Mathematik*), kierownik: profesor Fritz Noether
- ▶ Katedra II Wyższej Matematyki (*2. Lehrstuhl für höhere Mathematik*), kierownik: profesor Werner Schmeidler
- ▶ Katedra Geometrii Wykreślonej (*Lehrstuhl für darstellende Geometrie*), kierownik: profesor Hans Happel

**2. kierunek Fizyki Technicznej (*Fachrichtung Technische Physik*) – w latach 1926–1929:**

- ▶ Katedra Fizyki (*Lehrstuhl für Physik*), kierownik: profesor Otto Lummer

**3. kierunek Inżynierii Budowlanej (*Fachrichtung Bauingenieurwesen*) – w latach 1926–1927, od 1928 roku na Wydziale Budownictwa:**

- ▶ Instytut Mechaniki i Statyki Konstrukcji Budowlanych (*Institut für Mechanik und Statik der Baukonstruktionen*), dyrektor: profesor Ludwig Mann
  - Katedra Mechaniki i Statyki Konstrukcji Budowlanych (*Lehrstuhl für Mechanik und Statik der Baukonstruktionen*)

**Wydział Gospodarki Maszynowej (*Fakultät für Maschinenwirtschaft*):**

**1. kierunek Inżynieria Maszynowa (*Fachrichtung Maschinen-Ingenieurwesen*):**

- ▶ Katedra Maszyn Parowych i Spalinowych (*Lehrstuhl für Dampf- und Verbrennungsmaschinen*), kierownik: profesor Herbert Baer
- ▶ Katedra Elementów Maszyn (*Lehrstuhl für Maschinenelemente*), kierownik: profesor Karl Heinel
- ▶ Katedra Konstrukcji Budowlanych i Budownictwa (*Lehrstuhl für Baukonstruktions- und Baulehre*) – od 1928 roku na Wydziale Budownictwa, kierownik: profesor Heinrich Müller
- ▶ Instytut Obrabiarek i Procesów Wytwarzania (*Institut für Werkzeugmaschinen und Herstellungsverfahren*), dyrektor: profesor

Karl Gottwein

- Katedra Obrabiarek i Technologii Fabrycznych (*Lehrstuhl für Werkzeugmaschinen und Fabrikbetriebe*)
- ▶ Katedra Budowy Maszyn i Maszyn Wodnych (*Lehrstuhl für Maschinenbau u. Wasserkraftmaschinen*), kierownik: profesor Richard Krauß
- ▶ Katedra Maszyn Ciepłych i Maszyn Kolejowych (*Lehrstuhl für Wärmekraftwirtschaft und Eisenbahnmaschinen*), kierownik: profesor Julius Schenk

## **2. kierunek Elektrotechnika (*Fachrichtung Elektrotechnik*):**

- ▶ Instytut Elektromechaniczny (*Elektromechanisches Institut*), dyrektor: profesor Georg Hilpert
  - Katedra Elektrotechniki i Budowy Maszyn Elektrycznych (*Lehrstuhl für Elektrotechnik und Elektromaschinenbau*)

## **Wydział Gospodarki Materiałowej (*Fakultät für Stoffwirtschaft*):**

### **1. kierunek Chemia (*Fachrichtung Chemie*):**

- ▶ Instytut Chemii Nieorganicznej (*Institut für Anorganische Chemie*), dyrektor: profesor Otto Ruff
  - Katedra Chemii Nieorganicznej (*Lehrstuhl für Anorganische Chemie*)
- ▶ Instytut Chemii Fizycznej (*Physikalisch-Chemisches Institut*), dyrektor: profesor Arnold Eucken
  - Katedra Chemii Fizycznej (*Lehrstuhl für Physikalische Chemie*)
- ▶ Instytut Chemii Organicznej (*Organisch-Chemisches Institut*), dyrektor: profesor Fritz Straus
  - Katedra Chemii Organicznej (*Lehrstuhl für Organische Chemie*)
- ▶ Instytut Technologii Chemicznej (*Institut für Chemische Technologie*), dyrektor: profesor Bernhard Neumann
  - Katedra Technologii Chemii Nieorganicznej i Elektrochemii (*Lehrstuhl für Anorganische Chemische Technologie und Elektrochemie*)
- ▶ Instytut Materiałów Ogniotrwałych i Ceramiki (*Institut für feuerfeste Materialien und Keramik*), dyrektor: docent Emil Hollmann
  - Katedra Materiałów Ogniotrwałych i Ceramiki (*Lehrstuhl für feuerfeste Materialien und Keramik*)
- ▶ Instytut Rolno-Chemiczny i Bakteriologiczny (*Agrikulturchemisches und bakteriologisches Institut*) – wspólny z Uniwersyte-tem Wrocławskim, dyrektor: profesor Paul Ehrenberg
  - Katedra Pogranicza Chemii i Gospodarki Rolnej (*Lehrstuhl Grenzgebiete der Chemie und Landwirtschaft*)

► Instytut Biochemii i Przemysłów Rolnych (*Institut für Biochemie und landwirtschaftliche Technologie*), dyrektor: profesor Felix Ehrlich

■ Katedra Biochemii i Przemysłów Rolnych (*Lehrstuhl Biochemie und landwirtschaftliche Technologie*) – wspólna z Uniwersytetem Wrocławskim

## **2. kierunek Hutnictwo (*Fachrichtung Hüttenkunde*):**

► Instytut Hutnictwa Żelaza i Odlewnictwa (*Institut für Eisenhüttenwesen und Gießereikunde*), dyrektor: profesor Ernst Diepschlag

■ Katedra Hutnictwa Żelaza i Odlewnictwa (*Lehrstuhl für Eisenhüttenkunde und Gießereikunde*)

► Instytut Hutnictwa Metalu (*Institut für Metallhüttenwesen*), dyrektor: profesor Victor Tafel

■ Katedra Hutnictwa Metalu (*Lehrstuhl für Metallhüttenkunde*)

► Instytut Walcownictwa (*Institut für Walzwerkskunde*), dyrektor: profesor Wilhelm Tafel

■ Katedra Maszyn Hutniczych i Walcownictwa (*Lehrstuhl für Hüttenmaschinen und Walzwerkskunde*)

## **3. kierunek Górnictwo (*Fachrichtung Bergbau*):**

► Katedra Mineralogii (*Lehrstuhl für Mineralogie*) – wspólna z Uniwersytetem Wrocławskim, kierownik: profesor Ludwig Milch

► Katedra Geologii (*Lehrstuhl für Geologie*) – wspólna z Uniwersytetem Wrocławskim, kierownik: profesor Hans Cloos

► Instytut Górnictwa i Gospodarki Górniczej (*Institut für Bergbaukunde und Bergwirtschaftslehre*), dyrektor: profesor Georg Spackeler

■ Katedra Górnictwa i Gospodarki Górniczej (*Lehrstuhl für Bergbaukunde und Bergwirtschaftslehre*)

■ Laboratorium Górnicze (*Bergbaulaboratorium*)

► Instytut Górnictwa i Obróbki Wstępnej (*Institut für Bergbaukunde und Aufbereitung*), dyrektor: profesor Wilhelm Groß

■ Katedra Górnictwa i Obróbki Wstępnej (*Lehrstuhl für Bergbau- und Aufbereitungskunde*)

■ Laboratorium Przygotowawcze (*Aufbereitungslaboratorium*)

► Instytut Miernictwa Górniczego i Geofizyki (*Institut für Markscheidekunde und Geophysik*), dyrektor: profesor Ludger Mintrop

■ Katedra Miernictwa Górniczego i Geofizyki (*Lehrstuhl für Markscheidekunde und Geophysik*)



#### Ilustracja 49.

Jasny, świeży tynk na fasadzie nowej części Gmachu Głównego *Technische Hochschule* świadczy o niedawnym wzniesieniu budowli. Drzewa dopiero zaczynają tworzyć jej oprawę. W kadrze zarejestrowano dawną bramę wjazdową na dziedziniec i wschodni ryzalit budynku, kryjący klatkę schodową (po prawej) [około 1930 roku]

W latach 1924–1926 wprowadzono w *Technische Hochschule* we Wrocławiu stosunkowo nieznaczne zmiany strukturalne<sup>150</sup>. Ważną decyzją było uruchomienie w 1924 roku samodzielnego lektoratu z muzyki i założenie Walcowniczego Zakładu Badawczego (*Walzwerks-Versuchsanstalt*). Wprowadzono ćwiczenia z maszyn rolniczych (*Landmaschinenkunde*), a także – dbając o rozwój tężyzny fizycznej studiującej młodzieży – utworzono stanowisko nauczyciela gimnastyki i sportu. W 1926 roku dodano profesurę zwyczajną z fizyki technicznej, która miała dać początek nowemu kierunkowi studiów. Istotne zmiany nastąpiły natomiast w 1928 roku. Latem 1928 roku przemianowano Wydział Gospodarki Maszynowej na Wydział Maszynoznawstwa (*Fakultät für Maschinenwesen*). Przede wszystkim zaś został uruchomiony długo oczekiwany Wydział Budownictwa (*Fakultät für Bauwesen*). Struktura nowego wydziału, z programem nauczania podzielonym na kierunki, kształtowała się najprawdopodobniej w poniżej podany sposób<sup>151</sup>:

<sup>150</sup> H. Matzke, *Die Technische Hochschule Breslau...*, s. 4.

<sup>151</sup> G. Schmolke, *Aus der Chronik der Technischen Hochschule...*, s. 207–295. Zob. przypis 112.



#### Ilustracja 50.

W latach dwudziestych XX wieku powstało kilka plaket, wydawanych z okazji nadchodzącego nowego roku. Były one realizowane z inicjatywy instytutów hutniczych wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Autorem prezentowanej impresji na temat politechnicznej architektury był Kurt Bimler [1926 rok]

#### 1. kierunek Inżynieria Budowlana (*Fachrichtung Bauingenieurwesen*):

- ▶ Katedra Budownictwa Wodnego (*Lehrstuhl für Wasserbau*), kierownik: profesor Karl Beger
- ▶ Instytut Zabezpieczeń w Kolejnictwie (*Institut für Eisenbahnsicherungswesen*), dyrektor: profesor Louis Jänecke
  - Katedra Kolejnictwa (*Lehrstuhl für Eisenbahnwesen*)
- ▶ Katedra Budownictwa Stalowego i Przemysłowego (*Lehrstuhl für Stahlbau und Industriebau*), kierownik: profesor Wilhelm Rein
- ▶ Katedra Budownictwa Żelbetowego i Budowy Mostów (*Lehrstuhl für Eisenbetonbau und Massivbrückenbau*), kierownik: profesor Wilhelm Rein
  - Laboratorium Betonu (*Betonlaboratorium*)
- ▶ Instytut Budowy Dróg (*Institut für Straßenbauforschung*), dyrektor: profesor Walter Hartleb
  - Katedra Budowy Miast (*Lehrstuhl für Städtebau*)

- ▶ Katedra Konstrukcji i Materiałów Budowlanych (*Lehrstuhl für Baukonstruktionen und Baustoffe*) – dawna Katedra Konstrukcji Budowlanych i Budownictwa (*Lehrstuhl für Baukonstruktions- und Baulehre*) przeniesiona z Wydziału Maszynoznawstwa, kierownik: profesor Heinrich Müller
- ▶ Katedra Miernictwa (*Lehrstuhl für Vermessungskunde*), kierownik: profesor Edwin Feyer
- ▶ Instytut Mechaniki i Statyki Konstrukcji Budowlanych (*Institut für Mechanik und Statik der Baukonstruktionen*), dyrektor: profesor Ludwig Mann
  - Katedra Mechaniki i Statyki Konstrukcji Budowlanych (*Lehrstuhl für Mechanik und Statik der Baukonstruktionen*) – przeniesiona z Wydziału Nauk Ogólnych

## 2. kierunek Architektura (*Fachrichtung Architektur*):

- ▶ Katedra Antycznej Sztuki Budowania, Nauki o Formach i Fotografowania Budowli (*Lehrstuhl für Antike Baukunst, Formlehre, Aufnahme von Bauten*), kierownik: profesor Adolf Zeller

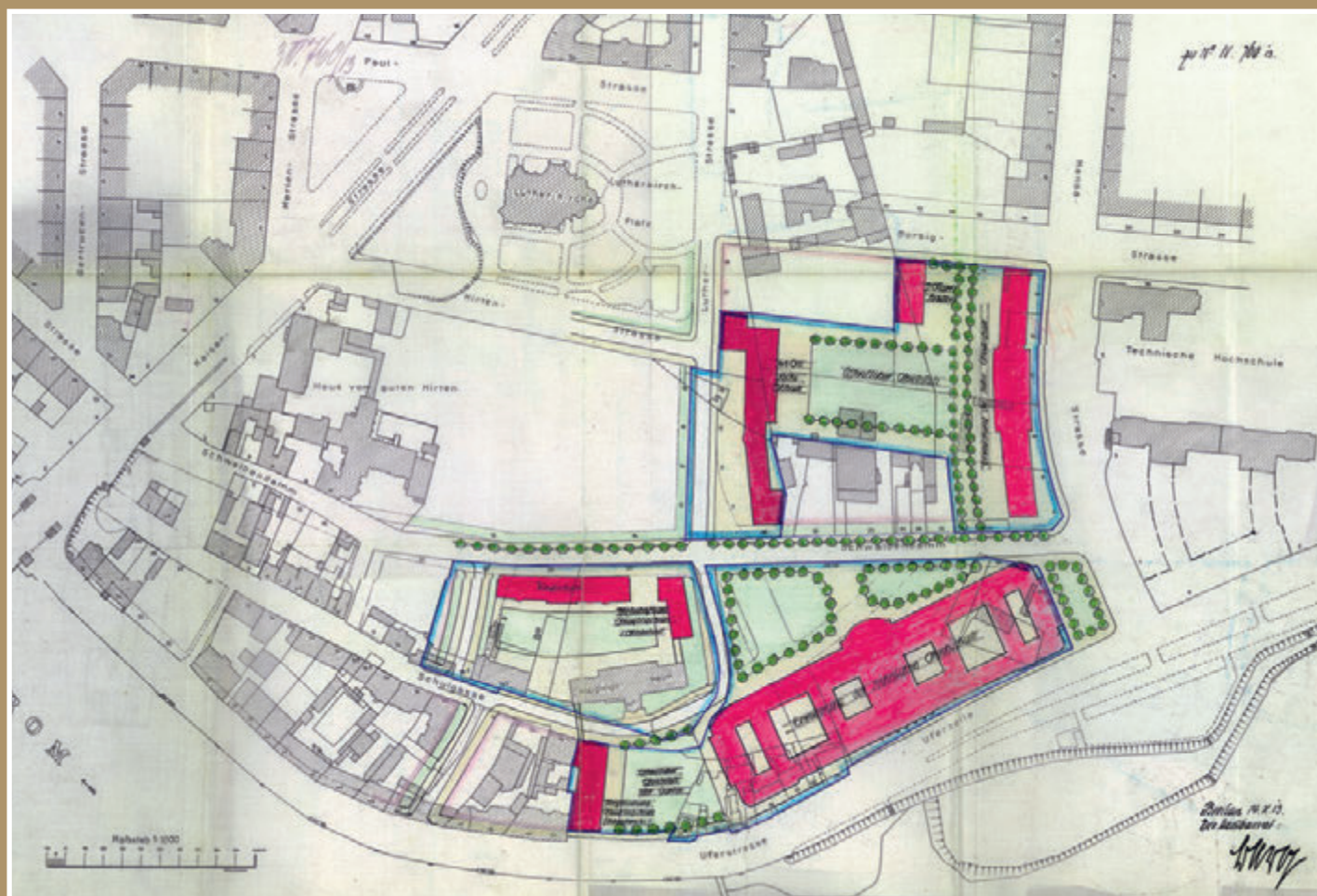
Na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku, a zatem w czasie wielkiego światowego kryzysu gospodarczego, największą popularnością nadal cieszył się Wydział Maszynoznawstwa. Najbardziej oblegane były przedmioty elektrotechniczne oraz związane z transportem: kolejnictwo i budowa pojazdów mechanicznych. Ówczesny dziekan Wydziału Maszynoznawstwa – profesor Georg Lotter – przewidywał nawet, że „w najbliższych latach i dziesięcioleciach zwiększy się zainteresowanie elektrotechniką, która stanie się w niedługim czasie motorem napędowym techniki w ogóle”<sup>152</sup>. W 1930 roku utworzono pierwszy tzw. Instytut Zewnętrzny (*Ausseninstitut*). Była to samodzielna jednostka organizacyjna funkcjonująca poza strukturą wydziałów *Technische Hochschule*. Misją instytutu było propagowanie wiedzy technicznej wśród odbiorców pozostających poza środowiskami technicznymi i popularyzowanie osiągnięć wrocławskiej uczelni<sup>153</sup>.

W semestrze letnim 1928 roku matrykulę *Technische Hochschule* we Wrocławiu miało 834 studentów, a 23 wolnych słuchaczy otrzymało zgodę na uczestnictwo w zajęciach. W tym samym okresie 1929 roku mowa jest o 728 studentach i 19 słuchaczach. W 1930 roku we wrocławskiej uczelni technicznej studiowały ogółem 802 osoby oraz 24 wolnych słuchaczy. Z kolei według danych z 1931 roku prawo do uczestniczenia w wykładach miało 836 osób, w tym 32 wolnych słuchaczy<sup>154</sup>.

<sup>152</sup> Pismo profesora Georga Lottera do ministra nauki, sztuki i szkolnictwa, 13 maja 1931 roku, AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 5, k. 55.

<sup>153</sup> *Richtlinien für das Ausseninstitut Technische Hochschule Breslau*, 1930. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 9, k. 1.

<sup>154</sup> *Statistik...*, s. 380.

**Ilustracja 51.**

Plan zabudowy terenu po zachodniej stronie dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida uwzględnia dwa gmachy przeznaczone dla *Technische Hochschule*. Większy z nich znacznie przewyższa wymiarami dotychczas wzniesione budowle. Zdecydowanie mniejszy budynek (na rzucie wydłużonego prostokąta) miał stać naprzeciwko bocznej elewacji Gmachu Głównego. Projekt: Max Berg [14 października 1913 roku]

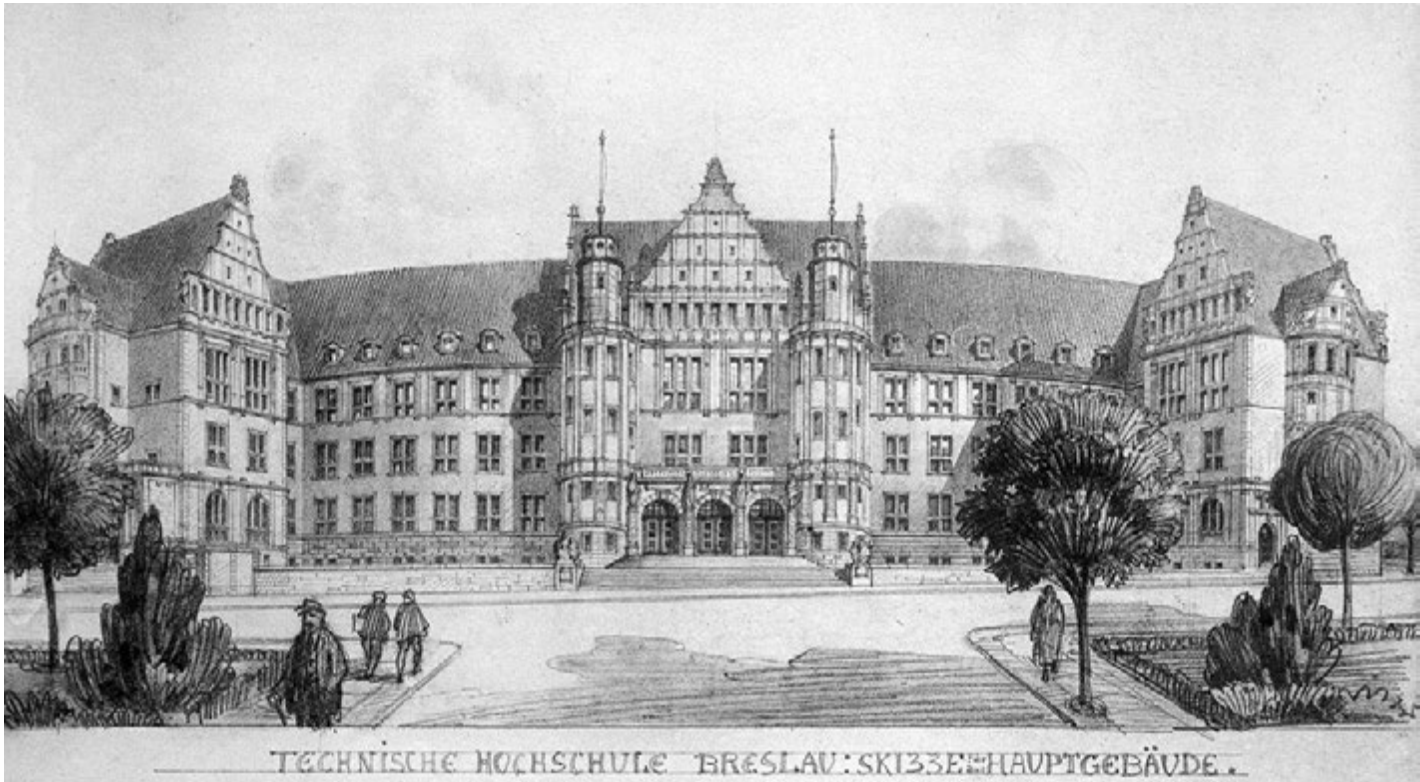


## Ambitne plany rozwoju (1913–1930)

Zagadnienie kontynuacji budowy *Königliche Technische Hochschule* nie zostało zamknięte z chwilą inauguracji wrocławskiej uczelni. Świadczą o tym, pochodzące z drugiej połowy 1913 roku<sup>155</sup>, dwa szkice autorstwa Makska Berga<sup>156</sup>. Dotyczą one adaptacji przestrzennej obszaru położonego po przeciwległej w stosunku do zrealizowanego zespołu zabudowy uczelni, zachodniej stronie *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida). Rejon ten był ograniczony przebiegiem *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego), *Borsigstraße* (obecnie łącznik ulice Mariana Smoluchowskiego i Zygmunta Janiszewskiego) oraz *Lutherkirchplatz* (obecnie okolice placu Grunwaldzkiego), a więc terenem przyległym do nieistniejącego dziś kościoła imienia Lutra. Pierwszy ze szkiców ukazuje projekt zabudowy, obejmujący między innymi dwa gmachy przewidziane dla Wyższej Szkoły Technicznej, z których większy jest zwrócony fasadą w stronę *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego). Jego skala i forma zdradza, że miał być reprezentacyjną budowlą o wymiarach około 200 x 50 metrów. Niewykluczone, że w zamiarach Makska Berga był to przyszły Gmach Główny uczelni. Znacznie mniejszy, drugi budynek dla Wyższej Szkoły Technicznej został zaplanowany wzdłuż zachodniej strony *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida), między *Borsigstraße* (obecnie ulica Zygmunta Janiszewskiego) a *Schwalbendamm* (nieistniejąca obecnie ulica Ludwisarska, której wylot znajdował się naprzeciwko bramy na dziedziniec przy dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida 1/3). Na planie

<sup>155</sup> Plany zabudowy terenu po zachodniej stronie *Hansastraße*, Max Berg, 14 października 1913 roku. APW, Akta Miasta Wrocławia, sygn. III 26796, s. 270–271.

<sup>156</sup> Max Berg (1870–1947) – główny architekt Wrocławia w latach 1908–1925, projektant, zrealizowanej w 1913 roku, wrocławskiej Hali Stulecia.



### Ilustracja 52.

Historyzm architektury i bogactwo dekoracji zachodniej elewacji Gmachu Głównego mogłyby wskazywać na powstanie szkicu w drugiej dekadzie XX wieku, a także na autorstwo Ludwiga Burgemeistra. Bliższe badania przeczą jednak tym pozorom. Projekt: Frank Vogt [początek 1925 roku]

<sup>157</sup> Można przyjąć, zakładając autentyczność omawianego elementu planu, że koncepcja Maksa Berga jest najwcześniejszym pomysłem ustawienia nowego skrzydła (południowego – części „C”) Gmachu Głównego *Technische Hochschule* wzdłuż *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego). Dotyczy to także zastosowania łukowatych łączników spinających część północną z – planowaną wówczas – częścią południową.

<sup>158</sup> Zapis spotkania rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu z Maksem Bergiem, 25 czerwca 1914 roku. APW, Akta Miasta Wrocławia, sygn. III 26796, s. 269–272.

uwidoczniono istniejące już, wzniesione w latach 1905–1910 po wschodniej stronie *Hansastraße*, obiekty wrocławskiej uczelni technicznej – budynek Instytutu Elektrotechnicznego oraz Gmach Główny (z dorysowaną przerywaną linią schematem planowanej realizacji części „C”)<sup>157</sup>. Na drugim planie, również dotyczącym zachodniej strony *Hansastraße*, ukazano teren projektowanej rozbudowy Wyższej Szkoły Technicznej. Wspomniane szkice przedstawiają najstarszą znaną koncepcję zagospodarowania dla wrocławskiej uczelni obszaru położonego na zachód od *Hansastraße*. Szczegółowe projekty konkretnych gmachów uczelni w tej części zabudowy są jednak nieznane. Idea Maksa Berga przypuszczalnie nie wyszła poza ogólne rzuty brył budynków. Z zachowanej dokumentacji wynika jednak, że rozmowy z władzami uczelni na temat urzeczywistnienia zamierzeń wrocławskiego architekta były zaawansowane i prawdopodobnie tylko wybuch pierwszej wojny światowej spowodował odstąpienie od ich realizacji<sup>158</sup>.

Do niezrealizowanych należała także koncepcja urbanistyczna Maksa Berga, nad którą pracował z Ludwigiem Moshamerem w latach 1920–1921<sup>159</sup>. Projekt ten stanowił część szeroko zakrojonych planów przebudowy centrum Wrocławia i dotyczył wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej tylko w pewnym stopniu. Max Berg i Ludwig Moshamer zaproponowali utworzenie tzw. dzielnicy naukowej na obszarze ograniczonym przebiegiem *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego), *Kaiserstraße* (obecnie plac Grunwaldzki), *Tiergartenstraße* (obecnie ulica Marii Skłodowskiej-Curie) oraz *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida). W dzielnicy tej miały powstać instytuty badawcze wrocławskich uczelni, w tym oczywiście *Technische Hochschule*, a także budynki mieszkalne dla pracowników nauki.

Przedstawieniem kolejnej koncepcji, która nie doczekała się realizacji, jest niepodpisany projekt rozbudowy Gmachu Głównego wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej zamieszczony na niewielkich rozmiarów rysunku. Przedstawia on, pełniącą funkcję fasady, elewację zachodnią Gmachu Głównego z reprezentacyjnym wejściem od *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida)<sup>160</sup>. Szkic koresponduje z datowanymi na 15 stycznia 1925 roku – sygnowanymi przez Franka Vogta – trzema rzutami kondygnacji Gmachu Głównego, które są zapisem koncepcji jego rozbudowy<sup>161</sup>. Można się zatem domyślać, że to właśnie Frank Vogt był twórcą rysunku przedstawiającego rozplanowanie elewacji zachodniej głównego obiektu *Technische Hochschule*. Architekt ten, jako dyrektor Pruskiego Urzędu Budownictwa Nadziemnego we Wrocławiu, brał udział w spotkaniach gremiów decydujących o rozbudowie wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej<sup>162</sup>. Był także obecny na posiedzeniu 11 marca 1925 roku, na którym ustalono lokalizację – od strony *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego) – nowego wejścia głównego do powiększonego reprezentacyjnego budynku *Technische Hochschule*<sup>163</sup>.

Pierwszą zrealizowaną inicjatywą budowlaną na terenie uczelni po pierwszej wojnie światowej był budynek związanej z Instytutem Walcownictwa walcowni doświadczalnej (*Versuchswalzwerk*). Myśl utworzenia zakładu walcowniczego towarzyszyła władzom *Technische Hochschule* od chwili otwarcia szkoły<sup>164</sup>. Jego uruchomienie – jako pierwszej w Niemczech walcowni działającej w strukturach wyższej uczelni – było zasługą dyrektora Instytutu Walcownictwa, profesora Wilhelma Tafla<sup>165</sup>. Budynek walcowni doświadczalnej zlokalizowano na wschód od gmachu Instytutu Hutniczego, w sąsiedztwie Laboratorium Przygotowawczego, przy *Borsigstraße* 25 (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego). Obiekt

<sup>159</sup> Projekt dzielnicy naukowej, Max Berg, Ludwig Moshamer, 1920. MArch – ABMW, MAT-6, TP 475, sygn. 9484.

<sup>160</sup> Projekt rozbudowy Gmachu Głównego *Technische Hochschule* we Wrocławiu. MArch – ABMW, MAT-F, sygn. 150.

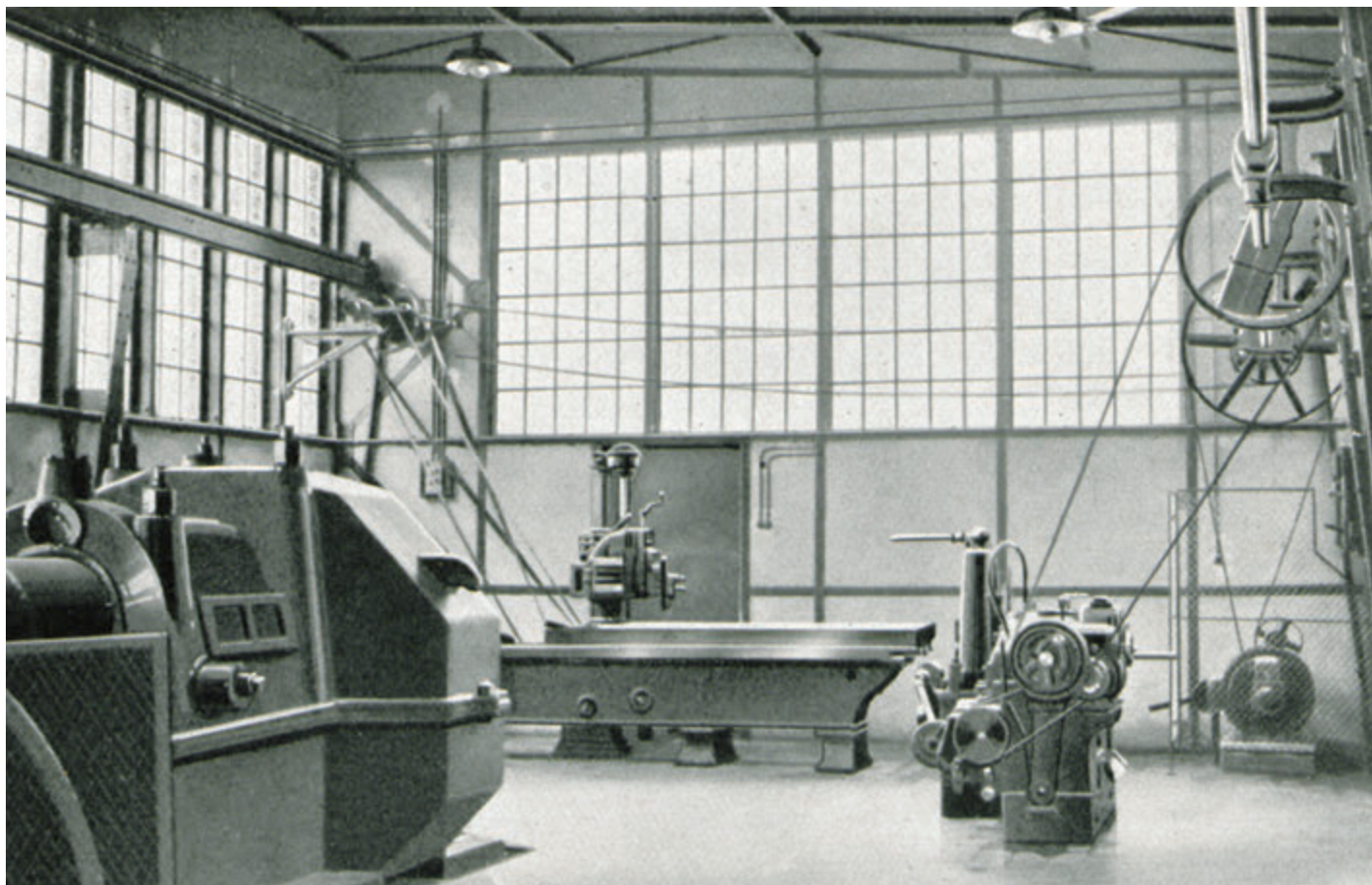
<sup>161</sup> Rzuty kondygnacji Gmachu Głównego *Technische Hochschule* we Wrocławiu, Frank Vogt, 15 stycznia 1925 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 912, sygn. 20421, 20422; TP 918, sygn. 20571.

<sup>162</sup> Protokół posiedzenia w sprawie rozbudowy uczelni, 1 grudnia 1924 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 75, k. 166–168, 178, 217–232.

<sup>163</sup> Stenogram protokołu posiedzenia śląskich orędowników rozbudowy Wyższej Szkoły Technicznej, 11 marca 1925 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 76, k. 46–49.

<sup>164</sup> [E. Loeschmann], *Die Technische Hochschule in Breslau zu ihrer Einweihung...*, s. 22.

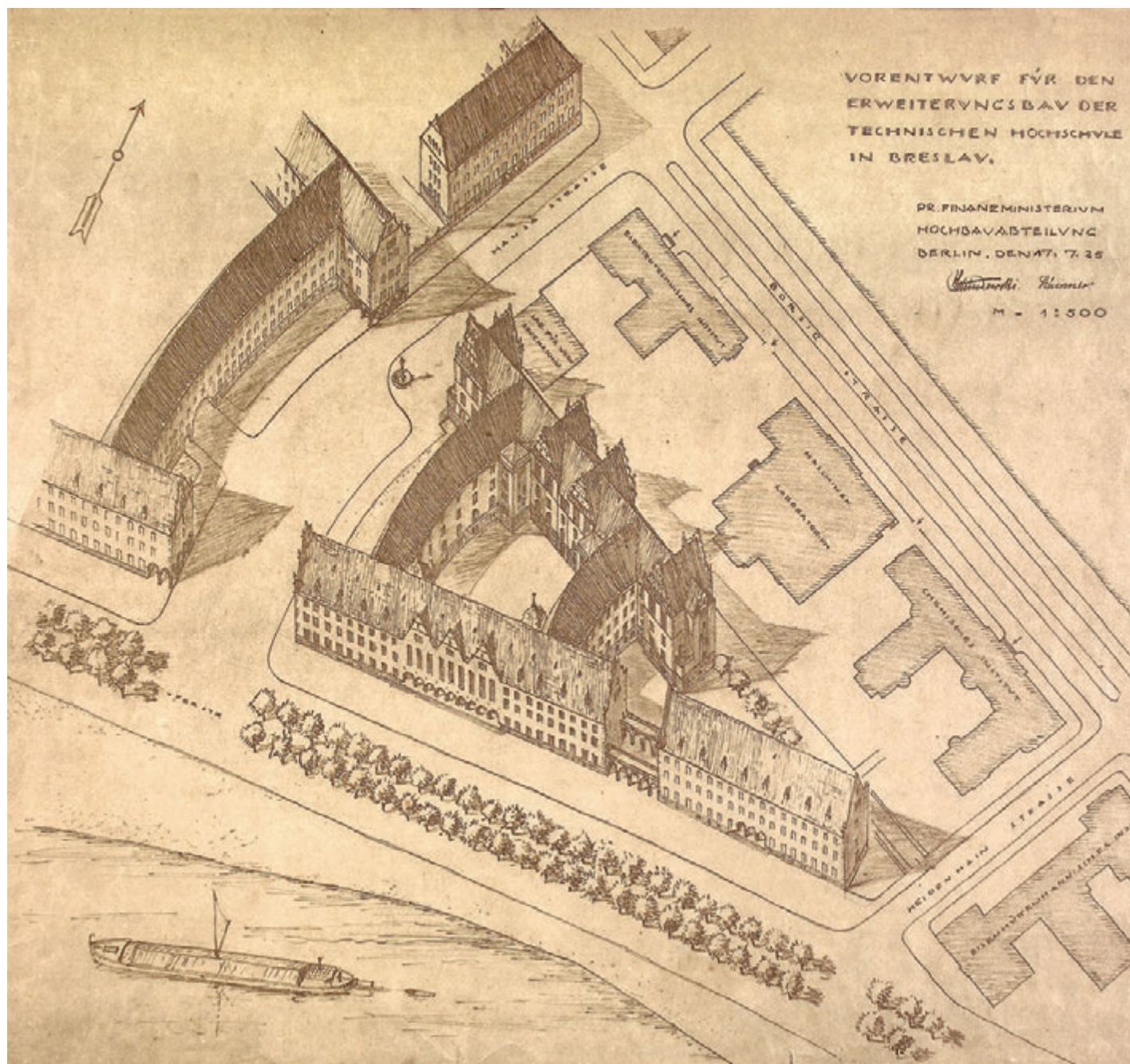
<sup>165</sup> *Jahresbericht der Gesellschaft von Freunden der Schlesische Technische Hochschule für das Geschäftsjahr 1925*, Breslau [1926], s. 13; *Festschrift der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 38.



**Ilustracja 53.**

Na fotografii z 1925 roku utrwalono elementy wyposażenia walcowni doświadczalnej.

Był to pierwszy obiekt wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej zrealizowany po zakończeniu budowy uczelni



#### Ilustracja 54.

Wstępna koncepcja rozbudowy wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Śmiały i zapewne kosztowny projekt berlińskich architektów zakładał, oprócz powiększenia dotychczasowego Gmachu Głównego, również adaptację obszaru po przeciwnej stronie dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida. Projekt: Max Schindowski, Fritz Schirmer [17 lipca 1925 roku]



**Ilustracja 55.**

Na planie rozbudowy Gmachu Głównego oznaczono ciemniejszym kolorem rzut jego nowej, południowej części. Zastosowanie łukowatych łączników pozwoliło na skierowanie budowli w stronę dzisiejszego wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego. Projekt: Gottfried Müller [5 grudnia 1925 roku]

<sup>166</sup> Projekt budynku walcowni doświadczalnej, Frank Vogt, 30 października 1923 roku. MArch – ABMW, MAT-AB, T 4588, dok. P.1539.23, s. 30.

<sup>167</sup> Projekt rozbudowy walcowni doświadczalnej, Wilhelm Tafel (?), 12 sierpnia 1925 roku. MArch – ABMW, MAT-AB, T 4588, dok. P.1659.25, s. 32. Obecnie kubatura budynku wynosi 585 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 117 metrów kwadratowych, a powierzchnia użytkowa – 105 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz budynków administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>168</sup> *Erweiterung der Breslauer Technischen Hochschule*, „Ostdeutsche Bau-Zeitung”, 30 października 1924 roku, r. 22, nr 44, s. 327.

<sup>169</sup> Szkice elewacji i rzut parteru, Max Schindowski, 17 lipca 1925 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 912, sygn. 20427, 20428, 20423.

<sup>170</sup> Współautorem tych projektów najprawdopodobniej nie był, jak się powszechnie uważa, wrocławski architekt Max Schirmer, lecz działający w Berlinie Fritz Schirmer.

<sup>171</sup> Projekt wstępny rozbudowy *Technische Hochschule* we Wrocławiu, Max Schindowski, Fritz Schirmer, 17 lipca 1925 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 935, sygn. 20742.

<sup>172</sup> *Die Feier der Grundsteinlegung für den Erweiterungsbau der Technischen Hochschule*, „Breslauer Hochschul-Rundschau”, luty 1926 roku, r. 17, nr 2, s. 13.

<sup>173</sup> Notatka z posiedzenia w sprawie stanu prac przy rozbudowie uczelni, 6 grudnia 1926 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 76, k. 181.

<sup>174</sup> Plan sytuacyjny, rzut parteru i szkice elewacji, Gottfried Müller, 5 grudnia 1925 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 912, sygn. 20430, 20433, 20437.

Gottfried Müller (1885–?) – architekt, od 1916 roku radca administracji budowlanej we Wrocławiu.

<sup>175</sup> G. Müller, *Erweiterungsbau der Technischen Hochschule Breslau*, „Zentralblatt der Bauverwaltung”, 15 października 1930 roku, nr 41, s. 716.

powstawał etapami w latach 1923–1925. Składał się z dwóch połączonych funkcjonalnie fragmentów, z których jeden (północny, położony bliżej biegu ulicy) zaprojektował w 1923 roku Frank Vogt<sup>166</sup>. W powstaniu drugiej, południowej części budynku, wzniesionej w 1925 roku, duży udział miał profesor Wilhelm Tafel<sup>167</sup>.

Największym przedsięwzięciem budowlanym drugiej połowy lat dwudziestych XX wieku była niewątpliwie rozbudowa Gmachu Głównego o jego część południową (w okresie budowy uczelni w latach 1905–1910 określaną symbolem „C”). W pierwszych latach funkcjonowania *Technische Hochschule* zrezygnowano z budowy tego fragmentu Gmachu Głównego z przyczyn finansowych. Kolejne wydarzenia – pierwsza wojna światowa, a następnie kryzys społeczny i ekonomiczny w Niemczech – nie pozwalały władzom szkoły na śmielsze plany rozwojowe. Pierwsza (jak się wydaje) po zakończeniu „wielkiej wojny” informacja o konieczności rozbudowy wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej pojawiła się w 1924 roku na łamach „Ostdeutsche Bau-Zeitung”<sup>168</sup> – czasopisma prezentującego problematykę architektury i budownictwa na terenie wschodnich Niemiec.

Projekty ukazujące wstępne koncepcje powiększonego Gmachu Głównego podpisał berliński architekt Max Schindowski w lipcu 1925 roku<sup>169</sup>. Był wśród nich aksonometryczny szkic sporządzony wspólnie z Fritzem Schirmerem<sup>170</sup>, który przedstawiał nie tylko położenie planowanej realizacji w stosunku do istniejącej zabudowy, ale także jej architekturę<sup>171</sup>. Elewację nowej części Gmachu Głównego ukazano tak, jak w następnych latach ją zrealizowano. Max Schindowski i Fritz Schirmer zaproponowali także wybudowanie dwóch – stylowo nawiązujących do istniejących już budynków zespołu *Technische Hochschule* – dodatkowych gmachów, które zlokalizowali po zachodniej stronie *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida). Zespół tych budowli tworzył pełen rozmachu kompleks urbanistyczny, który – gdyby został zrealizowany – stanowiłby jedno z najefektowniejszych tego typu założeń, nie tylko w skali Wrocławia.

Dnia 1 grudnia 1925 roku odbyła się uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod rozbudowę południowej części Gmachu Głównego Wyższej Szkoły Technicznej<sup>172</sup>. Prace budowlane rozpoczęto 4 grudnia 1925 roku<sup>173</sup> według projektów realizacyjnych sporządzonych przez Gottfrieda Müllera<sup>174</sup>. Jednym z najważniejszych problemów, które musiał rozwiązać projektant, było wyrównanie istniejącej różnicy poziomu gruntu między *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego) a istniejącym fragmentem Gmachu Głównego. Wynosiła ona blisko 2 metry<sup>175</sup>. Roz-



#### Ilustracja 56.

Dnia 1 grudnia 1925 roku odbyła się uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod rozbudowę Gmachu Głównego. Fotografia jest unikatowa – ukazuje starszą część Gmachu Głównego od strony południowej, do której w latach 1925–1928 „dostawiono” budynek (część „C”) z fasadą zwróconą ku Odrze

bieżność ta spowodowała, że kondygnacja stanowiąca przyziemie części starszej jest płytką piwnicą (suteroną) we fragmencie dobudowanym.

Budowę murów dodatkowej części Gmachu Głównego rozpoczęto 12 kwietnia 1926 roku<sup>176</sup>. Budynek w stanie surowym przekazano inwestorom w październiku 1927 roku<sup>177</sup>. Korpus główny budowli o trzech kondygnacjach nadziemnych oraz z poddaszem wzniesiono na planie prostokąta wydłużonego na linii wschód–zachód, sytuując go na parceli przy *Uferzeile 27* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego). Fasadę z reprezentacyjnym wejściem zwrócono na południe, w kierunku nurtu Odry. Od północnej strony korpusu zbudowano dwa skrzydła na rzutach łuków, które spełniały funkcję łączników ze starszym fragmentem budynku (oddanymi w 1910 roku częściami „A” i „B”). Nowy fragment Gmachu Głównego, posadowiony na żelbetowych ławach fundamentowych, został wzniesiony z cegły i pokryty srebrzystoszarym uszlachetnionym tynkiem. Okładziny cokołu, gzymsy, ościeża okien, balkony oraz podziały szczytów wykonano ze śląskiego piaskowca pochodzącego z kamieniołomu w Płakowicach koło Lwów-

<sup>176</sup> Notatka z posiedzenia w sprawie stanu prac przy rozbudowie uczelni, 6 grudnia 1926 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 76, k. 181.

<sup>177</sup> *Der Ausbau der Technischen Hochschule. Eröffnung der Fachabteilung für Bauingenieure*, „Breslauer Hochschul-Rundschau”, październik 1927 roku, r. 18, nr 7, s. 99.



### Ilustracja 57.

W okolicznościowym wydawnictwie opisującym uroczystość poświęcenia nowej części Gmachu Głównego nie wspomniano o innej – mniej oficjalnej imprezie. Prezentowane zaproszenie upoważniało do uczestnictwa w biesiadzie zorganizowanej w hotelu „Savoy” przy *Tauentzienplatz* (obecnie plac Tadeusza Kościuszki) [21 czerwca 1928 roku]

ka Śląskiego. Obiekt, ze 102 pomieszczeniami o łącznej kubaturze około 54 tysięcy metrów sześciennych<sup>178</sup>, poświęcono i oddano do użytku 21 czerwca 1928 roku.

Uroczystość otwarcia południowego fragmentu Gmachu Głównego wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej obchodzono niemal równie hucznie, jak otwarcie uczelni w 1910 roku. Uroczysta inauguracja nastąpiła w obecności Carla Beckera, ministra wyznań i oświecenia publicznego rządu pruskiego, który podkreślił znaczenie wrocławskiej uczelni – „jedynej Wyższej Szkoły Technicznej na niemieckich ziemiach wschodnich” – dla rozwoju kultury i utrzymania tradycji na Śląsku<sup>179</sup>. Urzędujący rektor – profesor Wilhelm Tafel – podziękował w przemówieniu osobom bezpośrednio zaangażowanym w realizację gmachu: Maksowi Schindowskiemu, Gottfriedowi Müllerowi oraz Reinholdowi Frenzlowi. Rektor nie wspomniał jednak o Güntherze Hevelke, który był – obok Gottfrieda Müllera i Reinholda Frenzla – niewątpliwie zasługującym na odnotowanie współautorem rozbudowy uczelni<sup>180</sup>.

Największym i najbardziej reprezentacyjnym pomieszczeniem nowej części Gmachu Głównego była – zaplanowana centralnie na pierwszym i drugim piętrze głównego korpusu – szkolna aula. Salę o wymiarach 31,86 x 14,72 metra doświetlało od południa i północy łącznie 18 okien, których dolne płyciny zostały wypełnione 36 malowanymi na szkle herbami miast śląskich. Strop auli skonstruowano z żelbetu, z zachowaniem wymagań statyki przewidywanych dla wielkich płaszczyzn zawieszanych bez użycia wewnętrznych podpór<sup>181</sup>. Drewniany sufit, rozczłonkowany na poprzeczne przęsła i podłużne prostokątne kwatery, nawiązywał do wzorów renesansowych. Jego forma była wyłącznie dekoracyjna. Pierwotną kolorystykę sufitu tworzyły zieleń i brąz ze złoceniami. Wyższe partie ścian i zastony były w kolorze bordowym. Źródła oświetlenia elektrycznego umieszczono tylko na płaszczyznach międzyokiennych. Centralnym akcentem czołowej ściany auli był nadnaturalnej wielkości portret prezydenta Republiki Weimarskiej Paula von Hindenburga, którego autorem był Fritz Erler. Dolne partie ścian auli zostały pokryte ciemnobrązową, dębową boazerią. Podobną okładzinę zastosowano także wewnątrz zawieszanej nad wejściem empory, która powstała jako miejsce dla organów koncertowych.

Parter zachodniej strony korpusu głównego nowego obiektu – od *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida) – oraz parterowe kondygnacje obu łączników były początkowo przeznaczone dla planowanego Wydziału Górnictwa, który jednak nie powstał. Pierwsze i drugie piętro zachodniego fragmentu oddanej

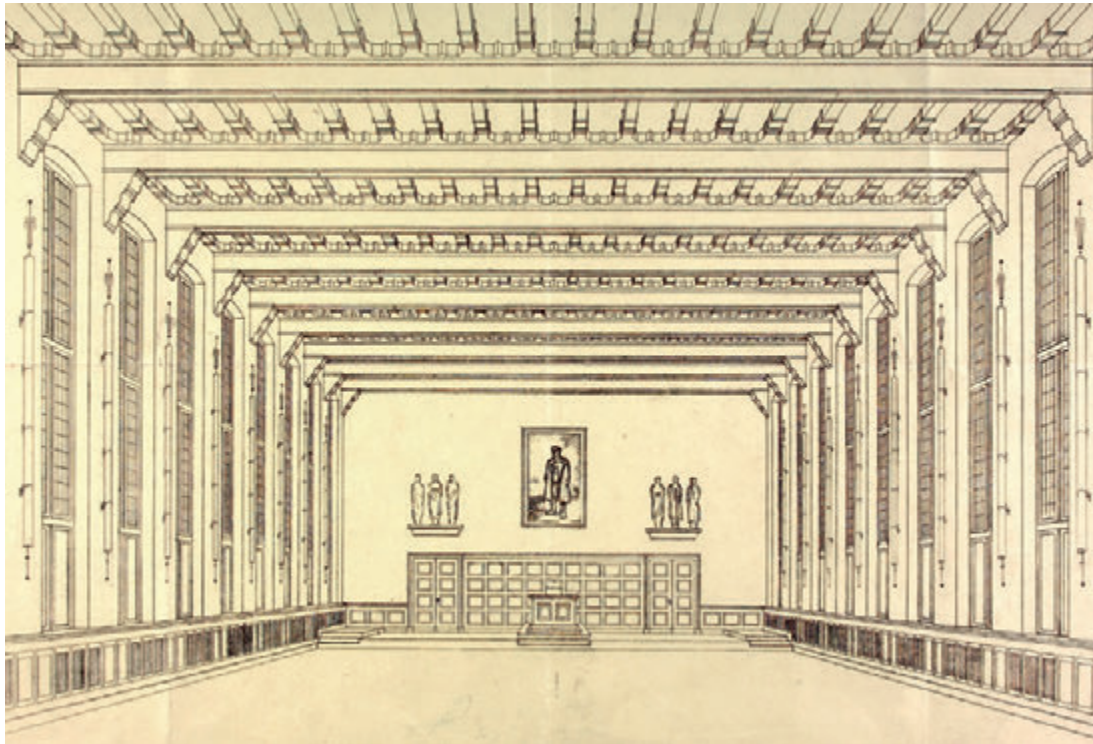
<sup>178</sup> Łączne rozmiary całego Gmachu Głównego (części starsza i nowsza): kubatura – 110 477 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 5096 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 23 123 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>179</sup> *Zurücksetzung der freiheitlichen Studentenschaft*, „Breslauer Zeitung”, 21 czerwca 1928 roku, nr 287, niłb.

<sup>180</sup> [Przemówienie rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, profesora Wilhelma Tafela], [w:] *Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 163–168.

<sup>181</sup> G. Müller, *Erweiterungsbau der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 717.



**Ilustracja 58.**

Powierzchnia, tym razem spełniającej oczekiwania użytkowników, auli *Technische Hochschule* osiągnęła 470 metrów kwadratowych, a jej wysokość – blisko 9,5 metra. Drewniany sufit osadzony na żelbetowym stropie nawiązywał formą do wzorów renesansowych. Projekt: Gottfried Müller [2 stycznia 1928 roku]

**Ilustracja 59.**

Na centralnej ścianie nowej auli zaplanowano umieszczenie namalowanego przez Fritza Erlera portretu prezydenta Republiki Weimarskiej – Paula von Hindenburga. Projekt: Gottfried Müller [2 stycznia 1928 roku]

<sup>182</sup> G. Spackeler, *Die bisherige Entwicklung der Technischen Hochschule Breslau*, [w:] *Festschrift zur Einweihung des Erweiterungsbaues der Technischen Hochschule Breslau am 21. Juni 1928*, Breslau 1928, s. 16–17.

<sup>183</sup> Kurt Bimler (1881–1951) – rzeźbiarz i historyk sztuki, w latach 1925–1940 zatrudniony jako docent prywatny w Wyższej Szkole Technicznej we Wrocławiu.

<sup>184</sup> Szkic fasady Gmachu Głównego z wypełnieniem naczółków nad oknami auli, Gottfried Müller i Günther Hevelke, 1926 rok. MArch – ABMW, MAT-6, TP 938, sygn. 20808. O koncepcji umieszczenia rzeźbionych głów – zob. Zapis rozmowy rektora Wilhelma Tafla z Gottfriedem Müllerem, 28 stycznia 1927 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 76, k. 216–217.

<sup>185</sup> Kosztorys przebudowy Laboratorium Maszynowego, 17 stycznia 1927 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 74, k. 253–256.

w czerwcu 1928 roku budowlę przekazano utworzonemu właśnie Wydziałowi Budownictwa. Pomieszczenia w części wschodniej stały się siedzibą Instytutu Fizyki<sup>182</sup>.

Dekorację rzeźbiarską elewacji zwróconej do *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego) do dziś tworzy dziewięć rzeźbionych głów umieszczonych w trójkątnych naczółkach nad oknami auli. Wykonane z piaskowca przez Kurta Bimlera<sup>183</sup> realistyczne wizerunki przedstawiają wybitnych techników, inżynierów i uczonych niemieckich<sup>184</sup>. Są to:

- Christian Heberlein (1863–1925) – wynalazca w dziedzinie hutnictwa
- Karl Ledebur (1837–1906) – inżynier przemysłu metalowego
- Ernst von Siemens (1816–1892) – wynalazca i konstruktor w dziedzinie elektrotechniki
- Otto Intze (1843–1904) – inżynier hydrologii i konstrukcji budowlanych
- Friedrich von Reden (1752–1815) – inżynier górnictwa
- Georg Riemann (1826–1866) – matematyk
- Johann von Liebig (1803–1873) – chemik
- Hermann von Helmholtz (1821–1894) – fizyk, lekarz, fizjolog i filozof
- Alois Riedler (1850–1936) – inżynier budowy maszyn (autor technologicznej koncepcji Laboratorium Maszynowego Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu).

Wykonany w czasie rozbudowy Gmachu Głównego charakterystyczny wykusz od strony *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida), stanowiący także dzisiaj element elewacji, wyraźnie nawiązywał do architektury wcześniejszych budynków uczelni. Występujące w jego dekoracji motywy muzyczne łączą się symbolicznie z utworzonym w 1924 roku lektoratem muzyki. Autorem projektu reliefów – łączących stylowe elementy renesansu i baroku z ekspresjonizmem i *art déco* – był berliński rzeźbiarz Albert Krämer. On także prawdopodobnie był twórcą kamiennych figur lwów wieńczących ściany szczytowe nowego budynku wrocławskiej uczelni technicznej.

Rozbudowa wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej spowodowała znaczne zwiększenie zapotrzebowania na energię elektryczną i ciepłą. Dotychczas funkcjonujące urządzenia okazały się niewystarczające. Koniecznością stało się zainstalowanie nowego wyposażenia w maszynowni i kotłowni, zlokalizowanych w budynku Laboratorium Maszynowego. Podjęto zatem decyzję o jego powiększeniu. W styczniu 1927 roku sporządzono wstępny kosztorys przedsięwzięcia<sup>185</sup> oraz plan sytuacyjny sygnowany przez



**Ilustracja 60.**

Zabudowania wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej widziane od południowego wschodu. Nowo wzniesiona część Gmachu Głównego wyróżnia się jasnością świeżych elewacji. Po prawej stronie u dołu, u zbiegu ulic, willa *Josefsburg* [około 1929 roku]

**Ilustracja 61.**

Dom Studencki położony nad brzegiem Odry (u dołu po lewej) został przystosowany na potrzeby Akademickiego Klubu Wioślarskiego. Dzięki swojej pełnej rozmachu formie obiekt był zaliczany do najpiękniejszych tego typu budowli w Niemczech [przed 1935 rokiem]

Gottfrieda Müllera i Günthera Hevelke<sup>186</sup>. Architekci zaproponowali swoiste „przesunięcie równoległe” murów elewacji południowej: obie części Laboratorium Maszynowego – maszynownię i kotłownię – rozbudowano w głąb dziedzińca, w kierunku Gmachu Głównego. Obiekt, którego elewacja zachodnia mierzyła dotychczas 46 metrów, przedłużono o prawie 13 metrów<sup>187</sup>. Rozbudowę budynku ukończono prawdopodobnie jeszcze w 1928 roku<sup>188</sup>. Modernizacja wnętrza obiektu dobiegła końca z początkiem roku akademickiego 1929/1930<sup>189</sup>. W czasie prac adaptacyjnych zdemontowano zegar słoneczny, który zdobił południową elewację budynku.

W 1927 roku wzniesiono na dziedzińcu uczelni tymczasową siedzibę dla Instytutu Fizyki. Stanowił ją drewniany barak, zaprojektowany przez Reinholda Frenzla, usytuowany w bezpośrednim sąsiedztwie budynku Laboratorium Obrabiarek. Dnia 21 czerwca 1928 roku Instytut Fizyki znalazł stałą siedzibę w oddanej do użytku nowej części Gmachu Głównego, a drewniany barak (nazywany *Physik-Baracke*) stał się w roku akademickim 1929/1930 siedzibą związanego z *Technische Hochschule* Punktu Kontroli Technicznej Rzemiosła (*Technische Prüfstelle für das Handwerk*)<sup>190</sup>.

W dniu 21 czerwca 1928 roku, w czasie uroczystości poświęcenia nowej części Gmachu Głównego, dokonano także aktu wmurowania kamienia węgielnego pod budowę Domu Studenckiego (*Studentenheim*) przy *Uferzeile* 40 (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego)<sup>191</sup>. Autorami projektu budowli byli Fritz Behrendt i Heinrich Knipping. Dom Studencki przy *Uferzeile* był jedyną zrealizowaną przed drugą wojną światową inwestycją budowlaną wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej usytuowaną poza jej pierwotnym terytorium. Oficjalne otwarcie obiektu nastąpiło 13 grudnia 1930 roku<sup>192</sup>. Funkcja budynku została w dużym stopniu przystosowana na potrzeby wioślarzy zrzeszonych w Akademickim Klubie Wioślarskim (*Akademischer Ruderklub*). Było to widoczne zwłaszcza w urządzeniu suterenu, w której funkcjonowało pięć hangarów na łodzi. Wśród pomieszczeń parteru dominowały jadalnie: większa – sala zielona, mniejsza – sala czerwona. Trzecia, sąsiadująca z czerwoną, reprezentacyjna sala błękitna pełniła również funkcję holu z klatką schodową prowadzącą na dwa wyższe piętra. Dom Studencki zbudowano z cegły, pokrywając jego elewacje uszlachetnionym tynkiem. Schody i cokół budynku wykonano z granitu. Dzięki swojej pełnej rozmachu formie budynek Domu Studenckiego Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu był zaliczany do najpiękniejszych tego typu obiektów w Niemczech<sup>193</sup>. Przejrzystość oraz praktyczne walory rozplanowania we-

<sup>186</sup> Szkic zmienionej elewacji Laboratorium Maszynowego, Gottfried Müller, Günther Hevelke, 18 stycznia 1927 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 921, sygn. 20639; MAT-AB, T 4588, dok. P. 2636.27.

<sup>187</sup> Opis rozbudowy Laboratorium Maszynowego, Gottfried Müller, 25 czerwca 1927 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 74, k. 222.

<sup>188</sup> *Festschrift zur Einweihung des Erweiterungsbaues...*, s. 33.

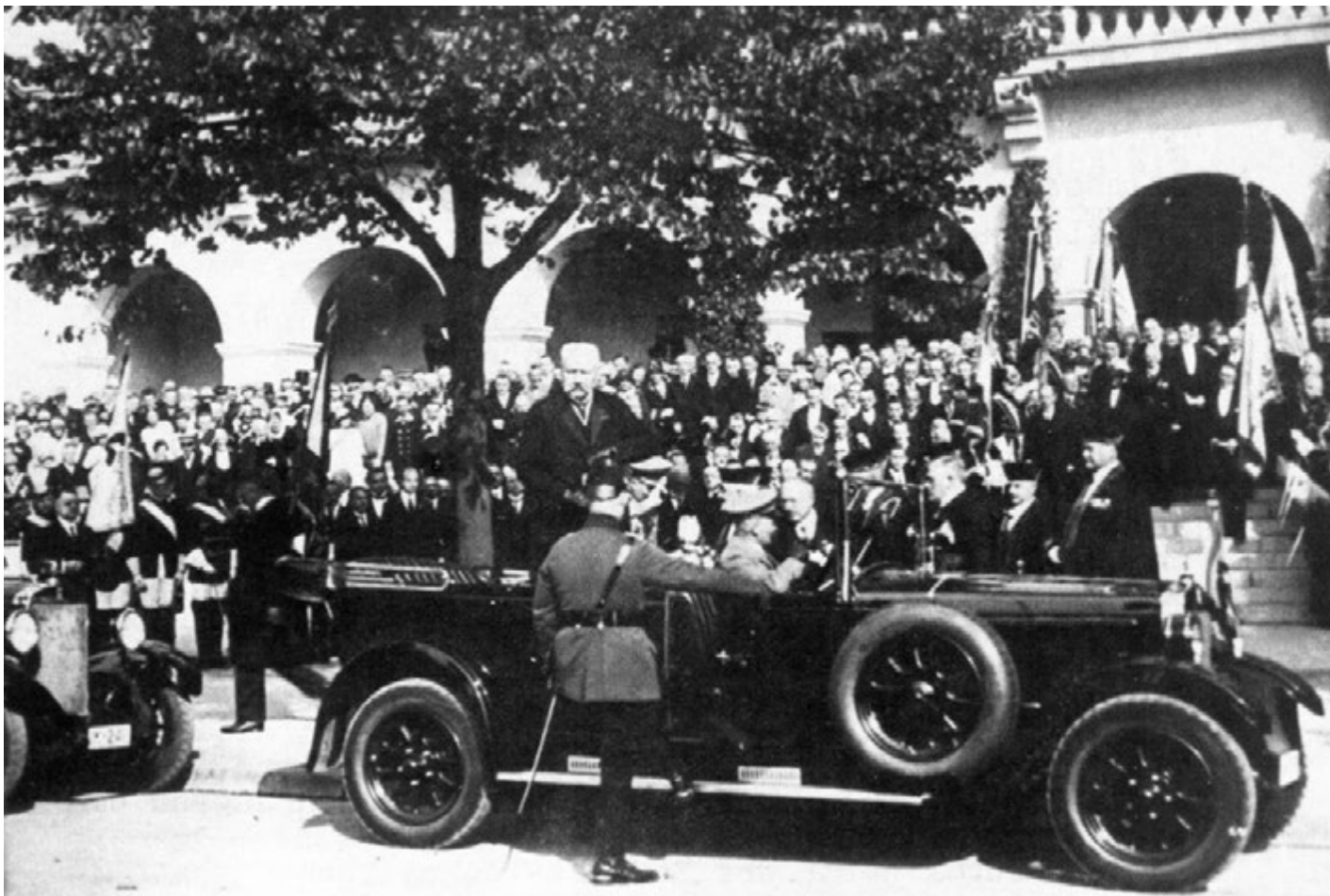
<sup>189</sup> *Jahresblätter der Gesellschaft von Freunden der Schlesische Technische Hochschule zu Breslau für das Geschäftsjahr 1929/1930*, Breslau 1930, s. 12. Kubatura Laboratorium Maszynowego po rozbudowie – 23 009 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2335 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 3050 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>190</sup> G. Schmolke, *Aus der Chronik der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 378. Budynek jest dziś administracyjną siedzibą Muzeum Politechniki Wrocławskiej.

<sup>191</sup> *Der Erweiterungsbau der Technischen Hochschule zu Breslau*, „VDI – Nachrichten”, 11 czerwca 1928 roku, nr 28, s. 4; *Festschrift zur Einweihung des Erweiterungsbaues...*, s. 56.

<sup>192</sup> *Weihe des Studentenhauses der Technischen Hochschule in Breslau*, „Breslauer Hochschul-Rundschau” 1930, nr 10, s. 133; *Studentenheim der Technischen Hochschule zu Breslau*, „Ostdeutsche Bau-Zeitung”, 15 stycznia 1931 roku, r. 29, nr 3, s. 24.

<sup>193</sup> *Festschrift der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 50.



**Ilustracja 62.**

Wizyta prezydenta Republiki Weimarskiej Paula von Hindenburga we wrocławskiej uczelni technicznej wpisywała się w obchody otwarcia południowej części Gmachu Głównego. W tle kadru nowe główne wejście do reprezentacyjnego budynku *Technische Hochschule* [19 września 1928 roku]

<sup>194</sup> W czasie oblężenia Wrocławia w 1945 roku budowla została poważnie uszkodzona. Ocalały jedynie hangary na łódzie i basen wioślarski. Budynek został odbudowany w zmienionej formie w 1955 roku, według projektu Zbigniewa Polittowskiego.

wewnętrznego i układu komunikacyjnego sprawiały, że budowla ta – niestety, już nieistniejąca – mogła służyć za znakomity przykład modernizmu o cechach funkcjonalistycznych<sup>194</sup>.

Do cyklu uroczystości związanych z otwarciem nowej części Gmachu Głównego *Technische Hochschule* wpisała się także wrocławska wizyta prezydenta Republiki Weimarskiej Paula von Hindenburga. Dnia 19 września 1928 roku prezydent odwiedził obie wrocławskie uczelnie. Po otrzymaniu doktoratu *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego udał się do Wyższej Szkoły Technicznej po podobne wyróżnienie. Władze *Technische Hochschule*,

z rektorem profesorem Wilhelmem Taflem na czele, starały się nadać godną oprawę przyjęciu prezydenta. Nad stroną muzyczną czuwał doktor Hermann Matzke. Choć sama wizyta dostojnego gościa była krótka, to jednak nie obyło się bez wzniosłych przemówień o roli *Technische Hochschule* na Śląsku, który po wojnie „stał się w sensie politycznym półwyspem”<sup>195</sup> na wschodnich ziemiach niemieckich. Na zakończenie swojej wizyty prezydent Paul von Hindenburg zwiedził Instytut Fizyczny, który uzyskał ostateczną siedzibę w nowym fragmencie Gmachu Głównego<sup>196</sup>.

Trwający jeszcze pewien czas proces uruchamiania nowo wzniesionej części Gmachu Głównego wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej zakończyło ostatecznie (23 czerwca 1929 roku) oddanie do użytku organów w nowej szkolnej auli<sup>197</sup>. Dwa lata później, w 1931 roku, utworzono w Gmachu Głównym nowoczesny punkt prasowy (*Hochschulpressestelle*)<sup>198</sup> i archiwum prasowe (*Hochschulpressearchiv*). Dopiero wtedy – jak napisał lektor muzyki i kierownik obu jednostek, docent Hermann Matzke – „*Technische Hochschule* osiągnęła poziom organizacyjny odpowiadający standardom swoich czasów”<sup>199</sup>.

Rozlokowanie wydziałów w obiektach wrocławskiej uczelni technicznej po zakończeniu w 1928 roku rozbudowy Gmachu Głównego przedstawiało się następująco: w Gmachu Głównym przy *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego) znajdowały się pomieszczenia Wydziału Nauk Ogólnych oraz Wydziału Budownictwa. Wydział Maszynowy zajmował budynki Laboratorium Obrabiarek przy *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamilla Norwida) oraz Laboratorium Maszynowego przy *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego). W dyspozycji Instytutu Elektrotechnicznego pozostawał gmach usytuowany na parceli między *Hansastraße* i *Borsigstraße*. Przy tej ostatniej znajdowały się także siedziby agend Wydziału Gospodarki Materiałowej: instytutów chemicznych w gmachu Instytutu Chemicznego oraz dalej na wschód – za *Heidenhainstraße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza) – instytutów hutniczych i katedr kierunku górniczego w gmachu Instytutu Hutniczego.



**Ilustracja 63.**

Oddane 23 czerwca 1929 roku w nowej auli organy wykorzystywano przy okazji uczelnianych uroczystości. Obecność tego instrumentu była wyrazem dbałości władz uczelni o poziom kultury muzycznej studentów oraz ukłonem w stronę utworzonego w 1924 roku lektoratu z muzyki [lata trzydzieste XX wieku]

<sup>195</sup> *Der Reichspräsident in Breslau. Glänzender Verlauf des Besuches*, „Breslauer Zeitung”, 19 września 1928 roku, nr 441, nlb.

<sup>196</sup> *Breslaus Hindenburg-Tage*, „Breslauer Zeitung”, 19 września 1928 roku, nr 442, nlb.

<sup>197</sup> *Jahresblätter der Gesellschaft von Freunden der Schlesische Technische Hochschule zu Breslau...*, s. 10–11. Decyzją senatu Politechniki Wrocławskiej z 20 marca 1970 roku organy przekazano Państwowej Filharmonii we Wrocławiu.

<sup>198</sup> *Die Technische Hochschule und ihre Einrichtungen 1910–1935*, [w:] *Festschrift der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 45.

<sup>199</sup> H. Matzke, *Die Technische Hochschule Breslau...*, s. 6.



**Ilustracja 64.**

Panorama lotnicza z zespołem budynków Wyższej Szkoły Technicznej i jej Gmachem Głównym na pierwszym planie.

Na fotografii został wspaniale wyeksponowany wykusz w zachodniej elewacji reprezentacyjnej budowli *Technische Hochschule* [około 1932 roku]



## Zmiany pod znakiem swastyki (1933–1939)



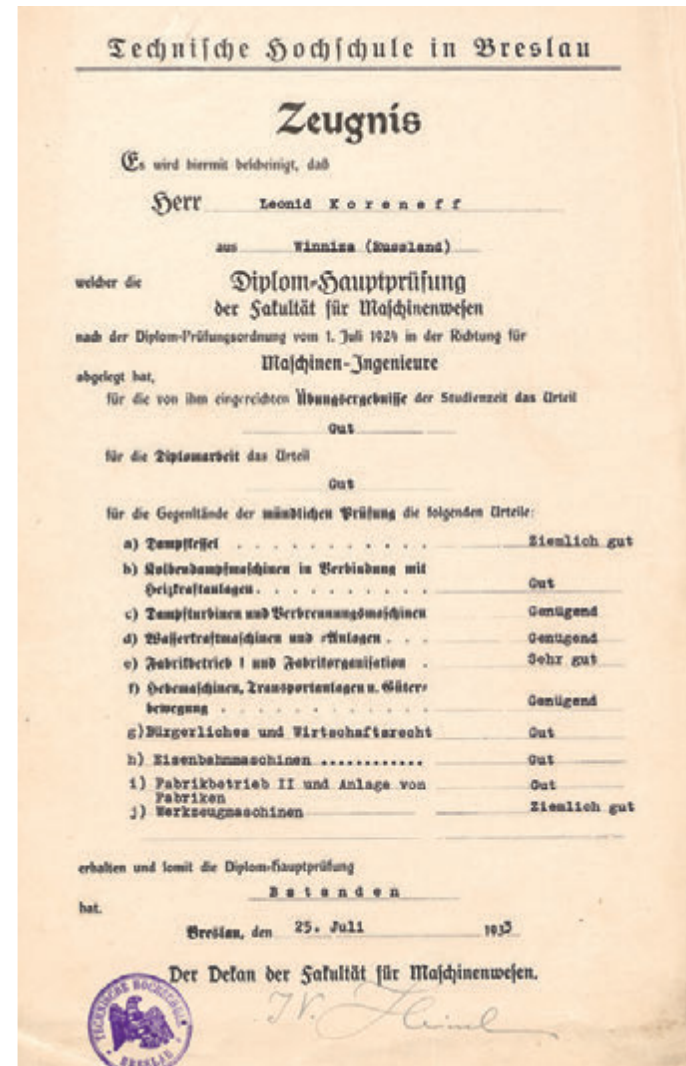
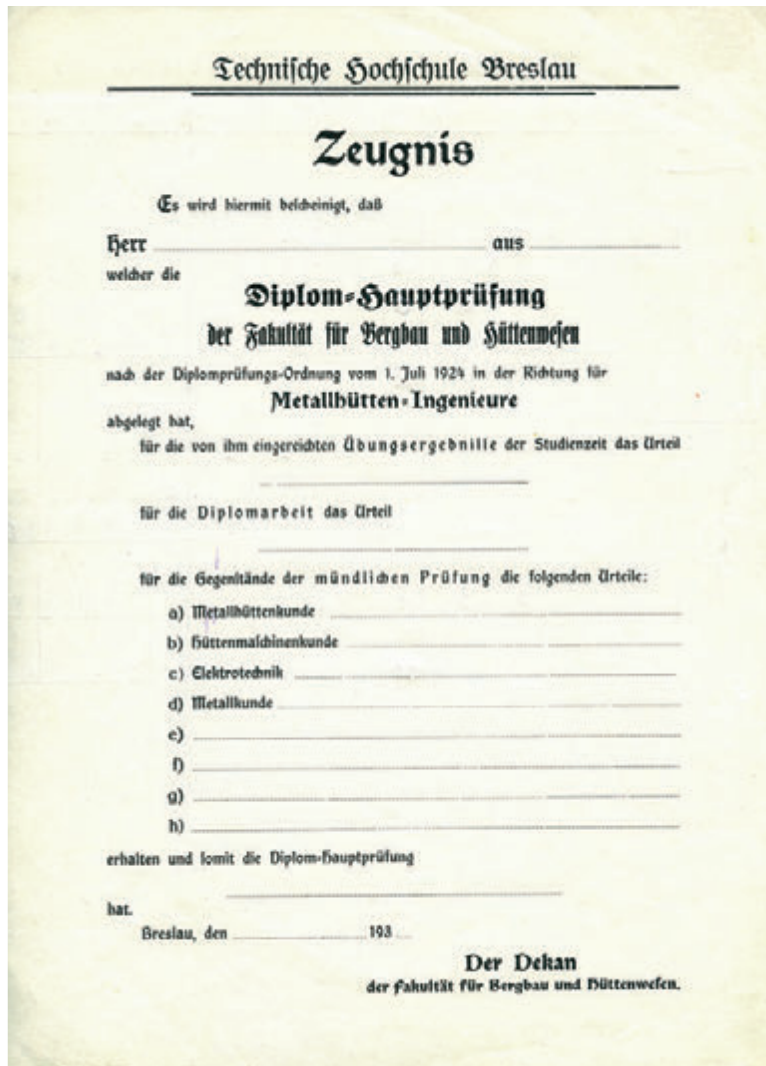
styczniu 1933 roku do władzy w Niemczech doszli narodowi socjaliści. Ostatnie wolne wybory do parlamentu w marcu tego roku potwierdziły dominującą pozycję nazistów na niemieckiej scenie politycznej. Prezydent Paul von Hindenburg przekazał władzę kanclerską w ręce Adolfa Hitlera. Faszystowska dyktatura zastąpiła dotychczasową demokrację. Antydemokratyczne zmiany w Niemczech dały się wkrótce odczuć także w – wydawałoby się – autonomicznych instytucjach, jakimi były wyższe uczelnie.

Jeszcze w 1933 roku został zwolniony ze stanowiska rektora, przed upływem statutowej kadencji, ideologicznie neutralny profesor Bernhard Neumann (objął urząd 1 lipca 1932 roku). Zastąpił go profesor Wilhelm Rein. W tym czasie musiał odejść także profesor Walter Hartleb, dziekan Wydziału Budownictwa w rozpoczętej w 1932 roku kadencji. Zwolnione stanowisko objął profesor Louis Jänecke. Na Wydziale Gospodarki Materiałowej dziekana profesora Franza Simona zastąpił profesor Victor Tafel. Dotychczasowe funkcje nadal pełnili: profesor Ludwig Mann (dziekan Wydziału Nauk Ogólnych), profesor Richard Krauß (dziekan Wydziału Maszynoznawstwa) oraz syndyk – doktor Paul Riedinger. Konsekwencją zmian wynikających z przejścia władzy przez narodowych socjalistów było opóźnienie rozpoczęcia semestru letniego 1933 roku: początek zajęć nastąpił – zamiast zgodnie ze statutem 1 kwietnia – dopiero 1 maja<sup>200</sup>.

Pewne innowacje czekały Wyższą Szkołę Techniczną we Wroc-

---

<sup>200</sup> *Aus dem Jahresbericht der Gesellschaft von Freunden der Schlesischen Hochschule zu Breslau für das Geschäftsjahr 1932/33, [w:] Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau..., s. 351.*



Ilustracja 65.

Blankiet świadectwa przystąpienia do egzaminu dyplomowego dla kończących kierunek hutnictwa metali na Wydziale Górnictwa i Hutnictwa Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu [lata trzydzieste XX wieku]

Ilustracja 66.

Dnia 25 lipca 1933 roku egzamin dyplomowy na Wydziale Maszynoznawstwa wrocławskiej uczelni złożył Leonid Koreneff. Pochodził z terenu ówczesnego Związku Sowieckiego. Jak wynika z akt personalnych, był jednak bezpaństwowcem

fawiu w dziedzinie organizacyjnej. Jeszcze w latach wielkiego kryzysu ze względów oszczędnościowych władze w Berlinie przygotowały projekt połączenia tej uczelni z Uniwersytetem Wrocławskim. Nowa jednostka miała nosić nazwę Uniwersytetu Śląskiego (*Schlesische Universität*), a Wyższa Szkoła Techniczna miała stanowić w jego strukturze Wydział Nauk Inżynierskich<sup>201</sup>. Pracownicy *Technische Hochschule* byli zdania, że połączenie obu uczelni w jeden Uniwersytet Śląski oznaczałoby w rzeczywistości koniec istnienia Wyższej Szkoły Technicznej jako placówki naukowej<sup>202</sup>. Z pewnością wprowadzone zmiany znacznie ograniczyłyby możliwości rozwoju wrocławskiej uczelni technicznej, zwłaszcza wobec silniejszej pozycji Uniwersytetu Wrocławskiego, która wynikała zarówno z jego dłuższej tradycji, jak i większej aktywności w różnych aspektach życia prowincji dolnośląskiej<sup>203</sup>. Ogłoszenie zamiaru scalenia wrocławskich uczelni wywołało liczne protesty. Połączeniu sprzeciwiało się nie tylko środowisko naukowe związane z wrocławską *Technische Hochschule*, głosy sprzeciwu podniosły się także w śląskich kręgach przemysłowych i handlowych<sup>204</sup>. Rozważania o połączeniu obu wrocławskich uczelni prowadzone na szczeblu ministerialnym trwały do 1937 roku. Ostatecznie plan utworzenia Uniwersytetu Śląskiego został zarzucony<sup>205</sup>. Od 1933 roku uczelnie zaczęły jednak znacznie bliżej współdziałać w różnych sferach niż wcześniej – miały wspólną administrację i wspólny budżet, a zatem także kwesturę i kasę. Zlikwidowano osobne urzędy komisarza dla Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Wyższej Szkoły Technicznej, wprowadzając w to miejsce wspólnego kuratora. Pierwszym kuratorem wrocławskich uczelni został doktor Max von Bahrfeldt. Nie pełnił tej funkcji długo. W listopadzie 1933 roku przekazał stanowisko Adolfowi von Hahnkemu<sup>206</sup>. Kolejnym krokiem na drodze unifikacji wrocławskich uczelni było połączenie Biblioteki Wyższej Szkoły Technicznej z Biblioteką Uniwersytecką i Biblioteką Miejską. W ten sposób utworzono jedną placówkę, w której wydzielono osobny Oddział Biblioteki dla Wyższej Szkoły Technicznej<sup>207</sup>. Plan utworzenia jednej uczelni z Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej stał się przyczyną organizacyjnego połączenia niektórych jednostek naukowo-badawczych, które dotychczas istniały niezależnie na obu uczelniach. Scaleniu uległy: Instytut Matematyczny, Instytut Fizyki Teoretycznej, Instytut Technologii Chemicznej, Instytut Chemii Nieorganicznej, Instytut Chemii Organicznej, Instytut Chemii Fizycznej, Instytut Chemii Ogólnej, Instytut Biochemii i Przemysłów Rolniczych, Instytut Melioracji Rolnych, Instytut Mineralogiczno-Petrograficzny, Instytut Geologiczno-Paleontologiczny, Laborato-

<sup>201</sup> J. Drozd, *Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu i jej akta z lat 1910–1945...*, s. 352.

<sup>202</sup> H. Matzke, *Die Technische Hochschule Breslau...*, s. 8.

<sup>203</sup> T. Kulak, *Uniwersytet Wrocławski i Wyższa Szkoła Techniczna w latach 1910–1945*, [w:] „Studia i materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego”, Wrocław 1984, t. 3, s. 82.

<sup>204</sup> H. Matzke, *Die Technische Hochschule Breslau...*, s. 10.

<sup>205</sup> *Ibidem*: „[...] die Universität und die Technische Hochschule in Breslau als selbstständige Hochschuleinrichtungen erhalten bleiben”.

<sup>206</sup> Pismo kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu do rektora i senatu *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 14 listopada 1933 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 54, k. 114.

<sup>207</sup> J. Drozd, *Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu i jej akta z lat 1910–1945...*, s. 352.

<sup>208</sup> *Ibidem*, s. 352–353.

<sup>209</sup> H. Matzke, *Die Technische Hochschule Breslau...*, s. 8. Nazw katedr architektonicznych nie udało się ustalić.

<sup>210</sup> *Preußische Studentenrechtverordnung*, 12 kwietnia 1933 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 119, k. 3–4.

<sup>211</sup> K. Popiński, *Borussia, Lusatia, Marcomania. Studenci Uniwersytetu Wrocławskiego 1871–1921*, Wrocław 2002, s. 129.

<sup>212</sup> H. Gelhoit, *Katholische Deutsche Studentenverbindung Marchia-Breslau zu Aachen 1910–1985*, Paderborn 1985, s. 77.

rium Gazowe i Laboratorium Koksownicze. Wspólne były także lektoraty i Studium Wychowania Fizycznego<sup>208</sup>.

Dnia 1 października 1933 roku powołano dwie nowe katedry na kierunku architektonicznym (*Fachrichtung Architektur*) Wydziału Budownictwa, realizując tym samym kolejny etap przekształcania tego kierunku w samodzielny Wydział Architektury<sup>209</sup>. Na początku semestru zimowego 1934/1935 zreorganizowano Wydział Nauk Ogólnych *Technische Hochschule*. W jego strukturze zaczęły funkcjonować – przeniesiony z Wydziału Gospodarki Materiałowej – kierunek chemii (*Fachrichtung Chemie*). Utworzono jednocześnie samodzielne kierunki matematyki (*Fachrichtung Mathematik*) i fizyki (*Fachrichtung Physik*). Wydział Gospodarki Materiałowej, na którym pozostały katedry górnicze i hutnicze, został w dniu 1 października 1934 roku przemianowany na Wydział Górnictwa i Hutnictwa (*Fakultät für Bergbau und Hüttenwesen*).

Poważne zmiany nastąpiły w 1933 roku w środowisku studenckim Wrocławia. Dnia 12 kwietnia 1933 roku minister nauki, sztuki i szkolnictwa III Rzeszy wprowadził tak zwaną pruską studencką kartę praw, znoszącą dotychczasowe zasady tworzenia i funkcjonowania organizacji studenckich. Ministerialne rozporządzenie wprowadzało centralizację takich stowarzyszeń w poszczególnych szkołach wyższych. Organizacje studenckie miały odtąd podlegać jednemu, narodowosocjalistycznemu kierownictwu. Reorganizacji uległa samorządna Niemiecka Studenteria (*Deutsche Studentenschaft*), przekształcona pośpiesznie na Studenterię (*Studentenschaft*), którą mieli odtąd tworzyć wyłącznie studenci pochodzenia niemieckiego<sup>210</sup>. Zmiany były tak nagłe, że kierownictwo nowej organizacji w Wyższej Szkole Technicznej nie zdążyło nawet przygotować na czas odpowiednich pieczętek i druków. W pierwszych tygodniach istnienia nowej organizacji studenckiej po prostu skreślano wyraz „Niemiecka”. Władze państwowe starały się ograniczyć funkcjonowanie – cieszących się dotychczas dużą niezależnością i autonomią – korporacji studenckich. W rezultacie odgórnych rozporządzeń ich codzienna działalność została zdezorganizowana<sup>211</sup>. Władze związków studenckich nie były już wybierane przez zgromadzenia studentów, lecz wyznaczane przez specjalnego pełnomocnika rządowego, sprawującego funkcję „opiekuna”<sup>212</sup>. W styczniu 1934 roku wszystkie tradycyjne korporacje podporządkowano Studenterii. Był to początek procesu rugowania ich z życia młodzieży akademickiej. Faszystowska Studenteria we wrocławskiej Wyższej Szkole Technicznej funkcjonowała po przeprowadzonej reorganizacji jako *Studentenschaft der Technischen Hochschule Breslau*. Na czele politechnicznej



**Ilustracja 67.**

Arkady wejścia do Gmachu Głównego *Technische Hochschule* we Wrocławiu.

Po przejęciu władzy przez nazistów na ich tle często pojawiały się osoby w mundurach [lata trzydzieste XX wieku]

organizacji stanął w semestrze letnim 1933 roku student Gerhard Hammer. Z czasem Studenteria, traktowana jako samorząd studencki, uzyskała bardzo silną pozycję, a jej przewodniczący był powoływany do senatu uczelni<sup>213</sup>.

Nowa wizja państwa, jaką prezentowali narodowi socjaliści, zaowocowała zintensyfikowaniem zajęć z wychowania fizycznego i ćwiczeń sprawnościowych. Zajęcia podzielono na dwa bloki. W ciągu pierwszych trzech semestrów słuchacze przechodzili szkolenie o charakterze podstawowym i ogólnorozwojowym. Specjalny nacisk kładziono na egzaminy ze strzelania i pływania, podczas których studenci musieli wykazać się umiejętnością pływania

<sup>213</sup> J. Drozd, *Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu i jej akta z lat 1910–1945...*, s. 354.

**Ilustracja 68.**

Kolor chabrowo-niebieski przypomina dzisiaj barwę zieloną. Legitymacja studencka należy jednak do obcokrajowca – Kurta Mirscha, który pochodził z czechosłowackiego Cieszyna [1931 rok]

<sup>214</sup> W semestrze letnim 1936 roku na 473 studentów Wyższej Szkoły Technicznej do klubu należało 127 osób, w tym również kobiety. Zob. *Statistik...*, s. 381. W 1937 roku studenci wrocławskiej *Technische Hochschule* wygrali akademickie zawody regatowe w Paryżu. Zob. T. Kulak, *Uniwersytet Wrocławski i Wyższa Szkoła Techniczna...*, s. 86.

stylem ratowniczym. Od czwartego semestru każdy mógł wybrać specjalizację, w których ćwiczył w ramach wybranej dyscypliny na średnim poziomie sportu wyczynowego, a dalsze treningi były ukierunkowane pod kątem zawodów międzyuczelnianych. Najbardziej popularny wśród studentów *Technische Hochschule* był Akademicki Klub Wioślarski<sup>214</sup>.

Niemal natychmiast po przejęciu władzy przez nazistów w niemieckich szkołach wyższych można było zaobserwować pierwsze symptomy walki z elementami uznanymi za obce rasowo oraz z ruchami lewicowymi. Aspekty ideologiczne współgrały zresztą z poglądem o nadprodukcji inteligencji kosztem podstawowej siły roboczej. Pogląd ten otwierał drogę do ograniczenia swobodnego dostępu do wiedzy. W końcu kwietnia 1933 roku opublikowano rozporządzenie „przeciw przepiętnieniu niemieckich szkół i szkół wyższych”, w którym stwierdzono: „We wszystkich szkołach (z wyjątkiem szkół obowiązkowych) i w szkołach wyższych należy

ograniczyć liczbę uczniów i studentów do takiego rozmiaru [...] jaki jest odpowiedni do potrzeb zawodowych”<sup>215</sup>. Kwietniowy akt prawny określał także jednoznacznie, że „relegowani na tej podstawie studenci nie mogą podejmować dalszej nauki w szkołach wyższych”<sup>216</sup>.

W maju 1933 roku przewodniczący niemieckiej Studenterii we wrocławskiej Wyższej Szkole Technicznej przedłożył senatowi projekt wprowadzenia oddzielnych legitymacji studenckich dla studentów nienależących do tej organizacji<sup>217</sup>. W czerwcu 1933 roku kurator wrocławskich szkół wyższych podjął decyzję o wprowadzeniu na Uniwersytecie Wrocławskim i w Wyższej Szkole Technicznej zróżnicowanych kolorystycznie legitymacji. Brunatne były zarezerwowane dla członków Studenterii, cytrynowo-żółte były odpowiednie dla studentów niezależnych. Trzecia kategoria legitymacji – chabrowo-niebieskie – była przeznaczona dla obcokrajowców<sup>218</sup>. W ślad za legitymacjami wprowadzono nowe dokumenty immatrykulacyjne oraz zmienione i różniące się pod względem kolorystycznym indeksy (*Studienbuch*). Te same uprawnienia – dotyczy to także kolorów legitymacji i indeksów – co obywatele niemieccy uzyskali Niemcy z terenów odłączonych po pierwszej wojnie światowej od Rzeszy. W wypadku Wrocławia dotyczyło to przede wszystkim kandydatów na studia, którzy pochodzili z polskiej części Górnego Śląska oraz Wielkopolski.

Poza strukturami *Studentenschaft der Technischen Hochschule*, jako studenci drugiej kategorii, pozostawali słuchacze pochodzenia żydowskiego. Latem 1933 roku minister nauki, sztuki i szkolnictwa wystosował do rektorów obu wrocławskich uczelni pismo z zaleceniem: „Studiujący nieryjskiego pochodzenia, którzy na początku bieżącego semestru zostali przyjęci po raz pierwszy na niemiecki uniwersytet albo do wyższej szkoły technicznej, mają być przejściowo umieszczani na oddzielnej liście immatrykulacyjnej. Na podstawie tej przejściowej immatrykulacji wydaje się kandydatowi jedynie przejściową legitymację”<sup>219</sup>. Mimo restrykcyjnych zarządzeń narodowych socjalistów pewna liczba obywateli niemieckich pochodzenia żydowskiego nadal jednak była obecna w Wyższej Szkole Technicznej we Wrocławiu. W ciągu kilku pierwszych lat rządów nazistowskich nie przekraczała ona dziesięciu osób w semestrze<sup>220</sup>. Od semestru zimowego 1937/1938 Żydzi nie pojawiali się już wśród studiujących. Zaostrzenie kursu wobec obywateli żydowskiego pochodzenia, planujących podjęcie studiów we wrocławskiej uczelni technicznej, zbiegło się z przejęciem władzy rektorskiej przez profesora Erwina Ferbera w 1937 roku. Jedno z pierwszych rozporządzeń nowego rektora dotyczyło kwe-



#### Ilustracja 69.

Jubileusz dwudziestopięciolecia *Technische Hochschule* we Wrocławiu został uhonorowany wydaniem książki pamiątkowej. W liczącym ponad pięćset stron opracowaniu podkreślono znaczenie i dotychczasowe osiągnięcia wrocławskiej uczelni [1935 rok]

<sup>215</sup> Gesetz gegen die Überfüllung deutscher Schulen und Hochschulen, 25 kwietnia 1933 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 119, k. 14.

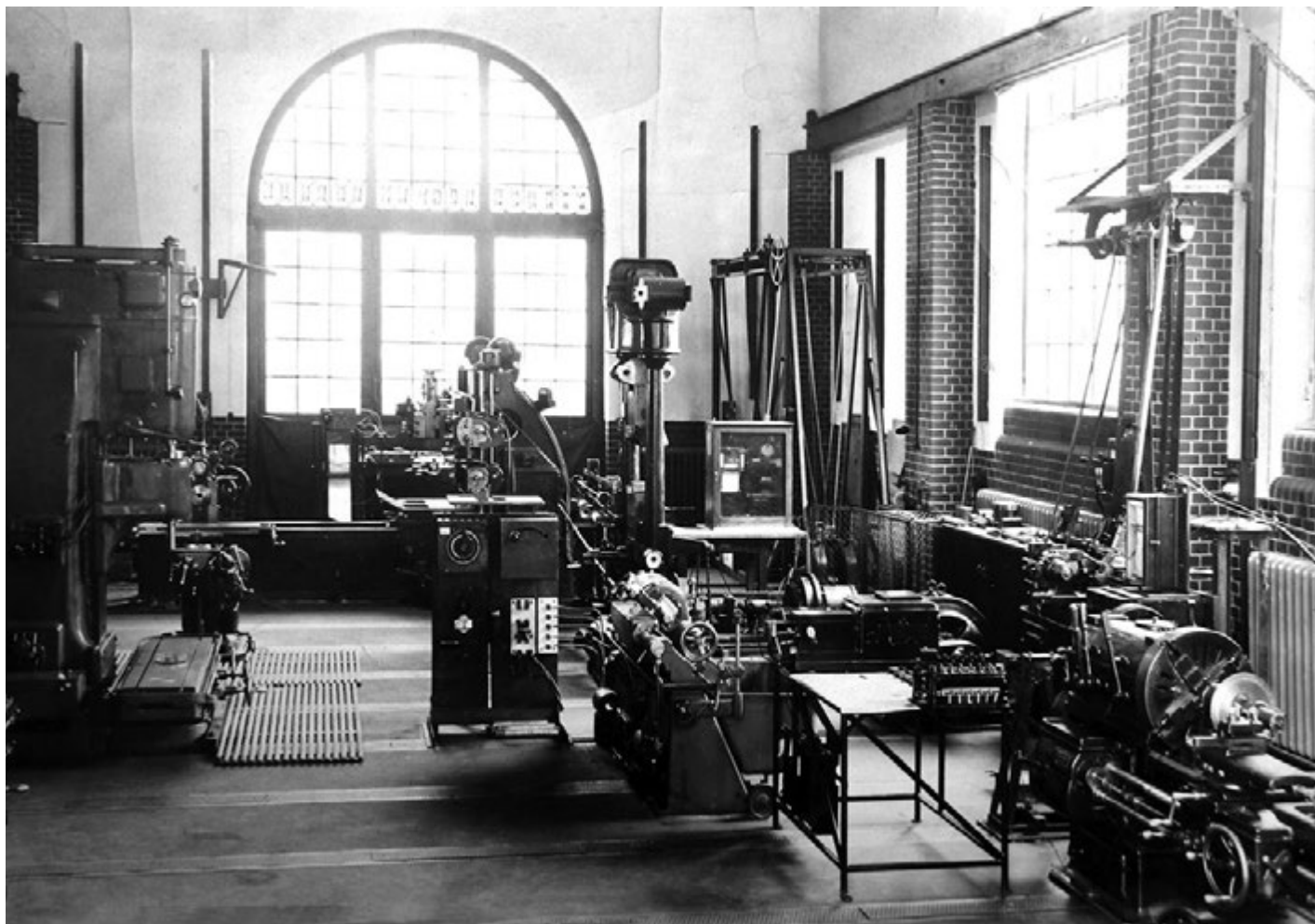
<sup>216</sup> Erste Verordnung zur Durchführung des Gesetzes gegen Überfüllung deutscher Schulen und Hochschulen, 25 kwietnia 1933 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 119, k. 15.

<sup>217</sup> Pismo przewodniczącego Studenterii do senatu *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 12 maja 1933 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 107, k. 1.

<sup>218</sup> Określenia kolorów przetłumaczono dosłownie. Zob. Pismo kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 21 sierpnia 1933 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 107, k. 11.

<sup>219</sup> Pismo ministra nauki, sztuki i szkolnictwa Prus, 16 czerwca 1933 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 119, k. 21–24.

<sup>220</sup> *Nichtarische Studenten*, semestr letni 1936/1937. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 119, k. 218.



**Ilustracja 70.**

Jedna z niewielu zachowanych fotografii przedstawiających wnętrze Laboratorium Obrabiarek ukazuje zarówno dawny park maszynowy, jak i wygląd hali [około 1935 roku]

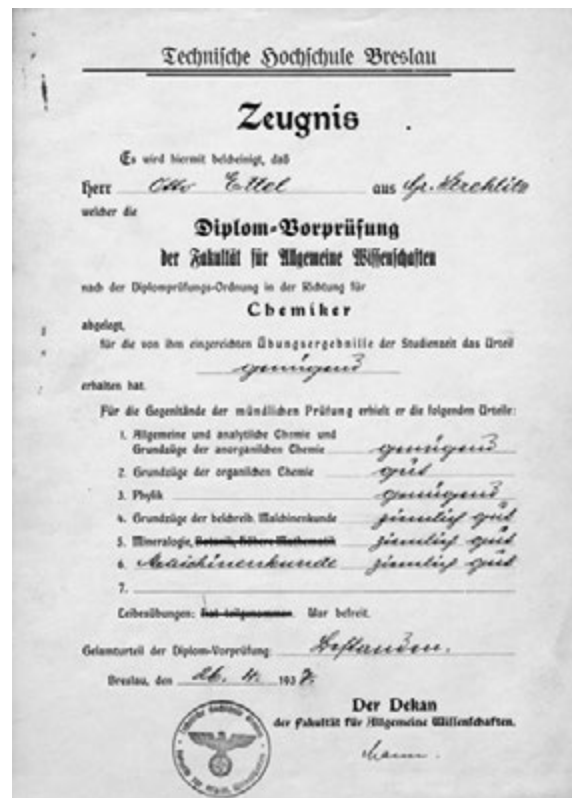


stii żydowskiej: „Poufne! Przyjęcie nie-Aryjczyków na studia do *Technische Hochschule* we Wrocławiu następuje w przyszłości jedynie w nadzwyczaj szczególnych wypadkach. W związku z tym chcący się zapisać na studia nie-Aryjczycy mają się znajdować pod obserwacją do czasu, gdy zostanie wydane moje pisemne zezwolenie. Powyższe zarządzenie dotyczy także żydowskich mieszkańców i potomków żydowskich żołnierzy frontowych”<sup>221</sup>.

Podział studentów na wspomniane wyżej trzy kategorie znacznie ułatwił redukcję liczby studiujących na uczelniach. Ich ogólna frekwencja w *Technische Hochschule* zmniejszyła się z 755 osób w 1932 roku do 622 w 1933 roku i 607 w 1934 roku. Wartość minimalną osiągnięto w 1937 roku – dane z tego okresu mówią o ogółem 482 osobach studiujących we wrocławskiej uczelni. Po 1937 ich liczba znowu zaczęła stopniowo wzrastać<sup>222</sup>. W 1935 roku uległa likwidacji instytucja wolnego słuchacza (*Hörer*), swój status zachowali goście (*Gastteilnehmer*), w tym goście będący studentami Uniwersytetu Wrocławskiego.

Na 1935 rok przypadło, hucznie obchodzone, dwudziestopięcioletnie działalności Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu. Główne uroczystości odbyły się w dniach 4–6 czerwca 1935 roku równocześnie z dorocznym zjazdem Związku Niemieckich Inżynierów. W obchodach kierowanych przez rektora Wilhelma Reina uczestniczyło ponad 3 tysiące gości, w tym przedstawiciele najważniejszych niemieckich uczelni. Ze szkół wyższych i z organizacji, których reprezentanci nie przybyli na czerwcowe uroczystości, napływały telegramy gratulacyjne, słane również z zagranicy. W imieniu władz Politechniki Warszawskiej telegram gratulacyjny przysłał jej rektor – profesor Stanisław Warchałowski<sup>223</sup>. W uroczystościach uczestniczyli także przedstawiciele władz, a wśród nich Rudolf Hess<sup>224</sup>, reprezentujący Adolfa Hitlera. Na okoliczność jubileuszu wydano księgę pamiątkową, która miała podkreślać znaczenie i dotychczasowe osiągnięcia wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej<sup>225</sup>.

W roku obchodów dwudziestopięcioletnia wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej został uruchomiony Oddział Państwowego Urzędu Kontroli Materiałowej (*Staatliches Materialprüfungsamt*)<sup>226</sup>, na czele którego stanął profesor Erwin Ferber. Z biegiem czasu do działającego w obrębie uczelni urzędu dołączono, funkcjonujący dotąd samodzielnie, Punkt Kontroli Technicznej Rzemiosła (*Technische Prüfstelle für das Handwerk*)<sup>227</sup>. Latem 1939 roku na Wydziale Budownictwa uruchomiono Laboratorium Betonu prowadzone przez profesora Ulricha Fischera<sup>228</sup>. Władze *Technische Hochschule* przywiązywały dużą wagę do zorganizowania na



Ilustracja 71.

Wydane w 1937 roku świadectwo przystąpienia do egzaminu dyplomowego na Wydziale Nauk Ogólnych poświadczono pieczęcią z godłem, które mocno wryło się w pamięć narodów Europy [26 kwietnia 1937 roku]

<sup>221</sup> Zarządzenie rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 3 lipca 1937 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 119, k. 236.

<sup>222</sup> *Statistik...*, s. 380–381.

<sup>223</sup> *Aus dem Jahresbericht der Gesellschaft von Freunden...*, s. 364.

<sup>224</sup> T. Kulak, *Uniwersytet Wrocławski i Wyższa Szkoła Techniczna...*, s. 86.

<sup>225</sup> *Festschrift der Technischen Hochschule Breslau...*

<sup>226</sup> *Statistik...*, s. 377.

<sup>227</sup> H. Matzke, *Die Technische Hochschule Breslau...*, s. 12.

<sup>228</sup> *Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1939–1940*, Breslau 1939, s. 16.

---

<sup>229</sup> Pismo kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 4 kwietnia 1939 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 71, k. 1.

<sup>230</sup> Pismo profesora Ludwiga Manna do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 9 października 1939 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 66, k. 199; Pismo ministra nauki, wychowania i szkolnictwa do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 15 lipca 1939 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, TH 66, k. 200.

<sup>231</sup> Pismo rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu do profesora Uniwersytetu Wrocławskiego F. Neuberga, 10 maja 1941 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 66, k. 210.

Wydziale Maszynowym Katedry Lotnictwa. Zabiegi w tej kwestii początkowo nie spełniły wszystkich oczekiwań. W semestrze zimowym 1939 roku udało się powołać jedynie Katedrę Mechaniki Lotniczej (*Lehrstuhl für Flugmechanik*)<sup>229</sup>. Latem i jesienią 1939 roku nadeszły wytyczne w sprawie utworzenia we wrocławskiej Wyższej Szkole Technicznej lektoratu z języka angielskiego oraz z języka i kultury włoskiej<sup>230</sup>, którego jednak nie udało się ostatecznie uruchomić. Rektor Erwin Ferber nie był bowiem zainteresowany poszerzaniem kształcenia studentów o naukę języków obcych, dążył bowiem do ograniczenia lektoratów językowych na rzecz praktycznej nauki zawodów technicznych<sup>231</sup>.

## Nieudane próby rozbudowy wrocławskiej uczelni (1933–1939)

Po oddaniu do użytku w 1928 roku nowej części Gmachu Głównego następną pilną potrzebą było zapewnienie dodatkowej przestrzeni dla dynamicznie rozwijających się instytutów chemicznych. Jednym z powodów podjęcia działań w tym kierunku było także planowane w 1933 roku połączenie wrocławskich uczelni. Z fuzją tą wiązała się konieczność dostosowania kierunku chemicznego do potrzeb zarówno Uniwersytetu Wrocławskiego, jak i Wyższej Szkoły Technicznej. Koncepcję rozbudowy dotychczas użytkowanego gmachu Instytutu Chemicznego przy *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego) przedstawił w 1933 roku Gottfried Müller<sup>232</sup>. Architekt zamierzał dobudować czwarte skrzydło do istniejącego, zajmowanego przez katedry chemiczne, trójskrzydłowego budynku. Projektowany obiekt, łącząc od strony dziedzińca skrzydła boczne starszej budowli, tworzyłby z nimi czworoboczny układ zamknięty. Z projektu tego zrezygnowano po 1934 roku, uznając, że wewnętrzny dziedziniec byłby zbyt ciemny, a rozbudowa po krótkim czasie okazałaby się niewystarczająca<sup>233</sup>.

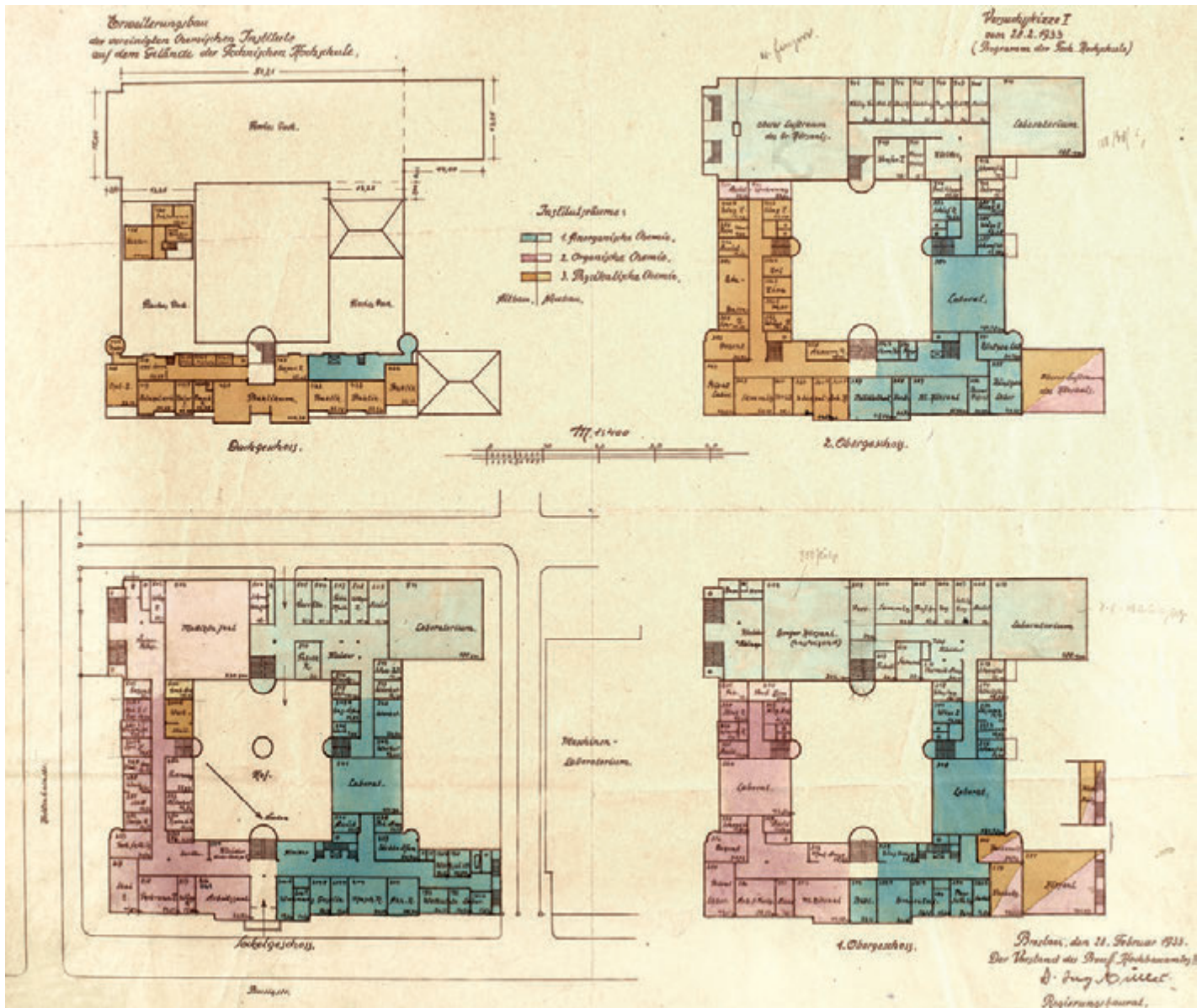
W latach 1935–1937 Gottfried Müller opracował śmielszą koncepcję. Zakładała ona zabudowanie parceli u zbiegu *Heidenhainstraße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza) i *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego), którą zajmowała budowla zwana willą *Josefsburg*. Na jednym z projektów z 1935 roku<sup>234</sup> wrocławski architekt przedstawił bryłę nowego gmachu dla instytutów chemicznych, z charakterystycznym zaakcentowaniem

---

<sup>232</sup> Projekt powiększenia budynku Instytutu Chemicznego, Gottfried Müller, 28 lutego 1933 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 902, sygn. 20269.

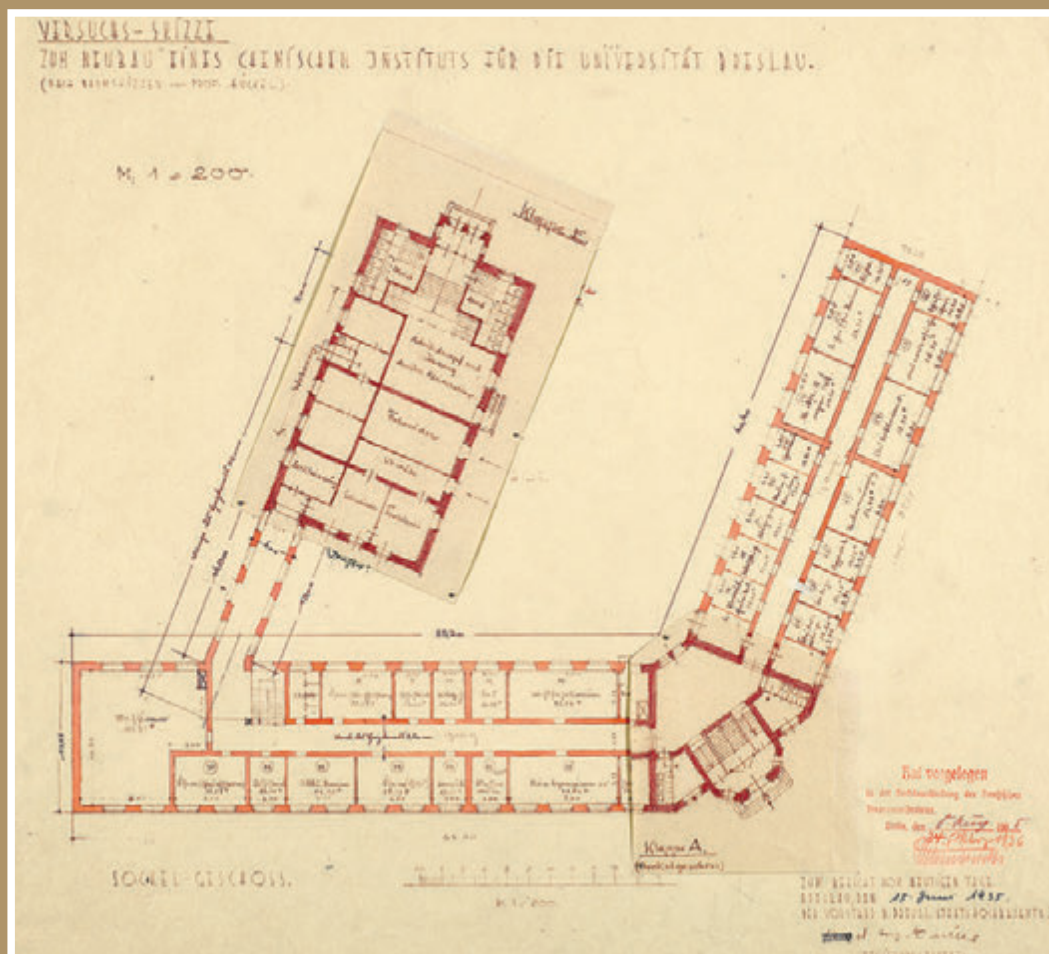
<sup>233</sup> *Der Plan ist fertig. Das größte Chemische Institut Deutschlands soll in Breslau errichtet werden*, „Schlesische Zeitung”, 10 lipca 1935 roku, nr 344, nlb.; M. Rochowicz, *Politechnika Wrocławska. Instytut Chemii. Studium historyczno-architektoniczne*, Wrocław 1995, s. 7.

<sup>234</sup> Rzut parteru nowego gmachu dla instytutów chemicznych, Gottfried Müller, 15 czerwca 1935 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 906, sygn. 20295.



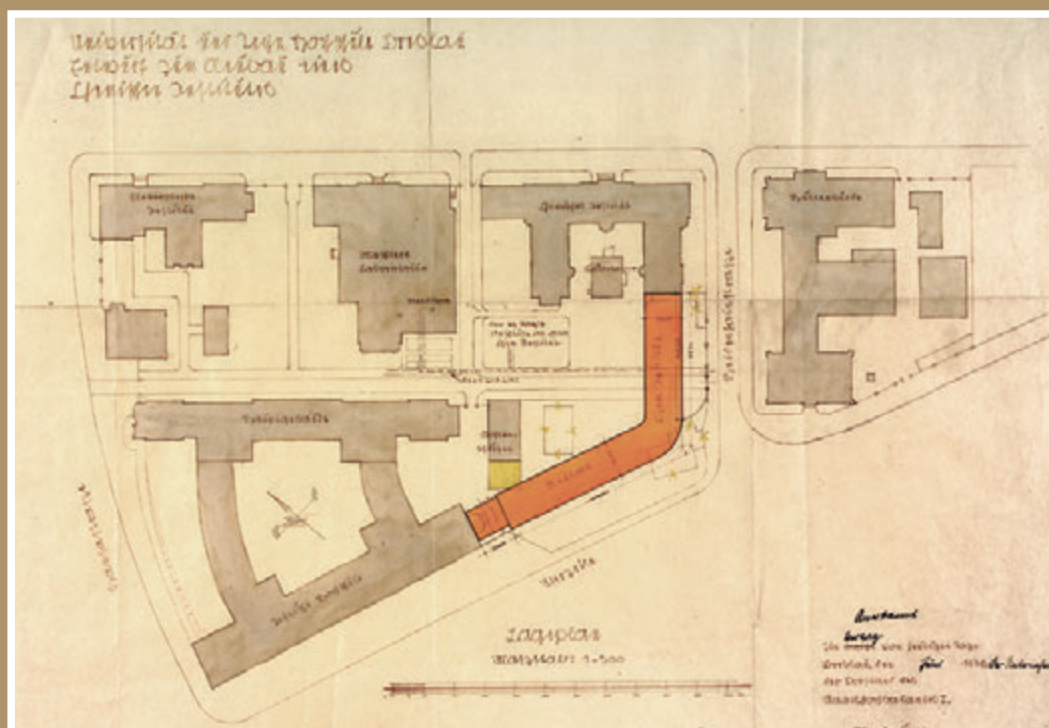
**Ilustracja 72.**

Na projekcie rozbudowy gmachu Instytutu Chemicznego kolorami oznaczono podział budynku między instytuty chemiczne. Planowane do realizacji skrzydło obiektu prawie precyzyjnie ukazuje szkic u góry po prawej, na którym zarys nowej części jest jasnobłękitny. Projekt: Gottfried Müller [28 lutego 1933 roku]



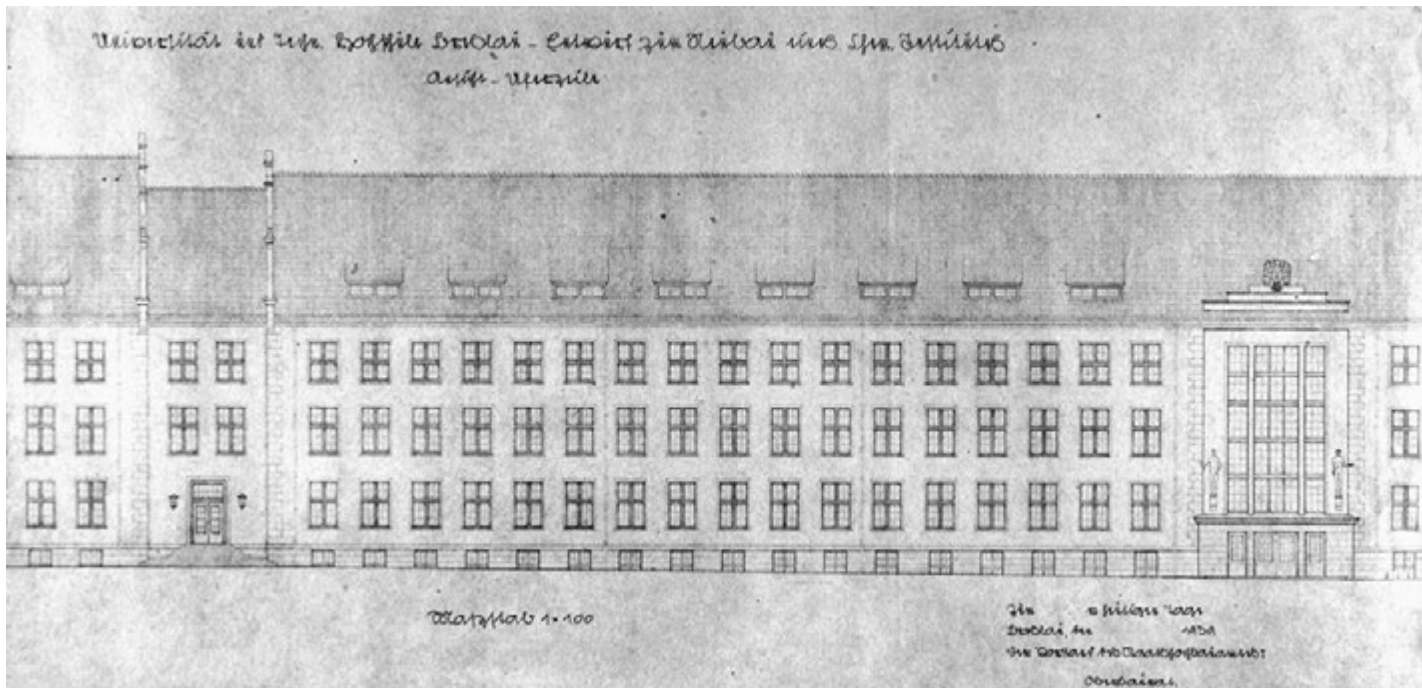
Ilustracja 73.

Koncepcja nowego gmachu Instytutu Chemicznego jest wyraźnie widoczna na rzucie kondygnacji cokołowej. Usytuowana wzdłuż biegu ulic główna sylweta budynku jest regularna i harmonijna. Dysonans stanowi sięgający w głąb dziedzińca ryzalit-odnoga. Projekt: Gottfried Müller [15 czerwca 1935 roku]



Ilustracja 74.

Plan sytuacyjny nowego gmachu Instytutu Chemicznego w formie zatwierdzonej do wykonania. Realizacja okazałej budowli wymusiła likwidację obiektów stojących na parceli przeznaczonej do zabudowy. Zburzono willę *Josefsburg* oraz fragment szopy na węgiel. Projekt: Gottfried Müller [czerwiec 1938 roku]



#### Ilustracja 75.

Jedna z wersji projektu głównej elewacji nowego gmachu Instytutu Chemicznego. Tworzy ona kontynuację fasady Gmachu Głównego. Strefę wejścia do budynku miała zdobić figuralna dekoracja rzeźbiarska. Znakiem epoki była obecność orła ze swastyką w zwieńczeniu otworu wejściowego.  
Projekt: Gottfried Müller [1939 rok]

<sup>235</sup> Plan sytuacyjny nowego gmachu dla instytutów chemicznych, Gottfried Müller, czerwiec 1938 roku. MArch – ABMW, MAT-6, TP 911, sygn. 20377. Zob. także: Pismo Gottfrieda Müllera do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 15 czerwca 1938 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 82, k. 5.

<sup>236</sup> Projekty elewacji nowego budynku dla instytutów chemicznych, Gottfried Müller, 1938–1939 rok. MArch – ABMW, MAT-6, TP 911, sygn. 20414; TP 913, sygn. 20495, 20496, 20499.

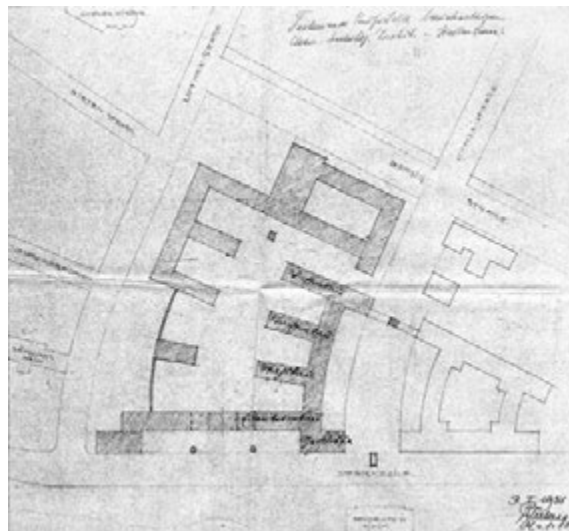
narożnika. Rzut ten przypominał formą zachowaną do dziś realizację, przeprowadzoną po drugiej wojnie światowej. W szkicach roboczych zwraca jednak uwagę dodatkowy element – sięgający w głąb dziedzińca ryzalit – odnoga na rzucie prostokąta. W 1938 roku Gottfried Müller ostatecznie sprecyzował koncepcję budowy nowego gmachu Instytutu Chemicznego. Zrezygnował z kontrowersyjnej idei ryzalitu-odnogi, a zamiast niej zaproponował połączenie budynku z Gmachem Głównym<sup>235</sup>. Realizacja okazałej budowli wymusiła likwidację obiektów stojących na parceli przeznaczonej do zabudowy. Zburzono więc willę *Josefsburg* – od 1905 roku siedzibę związanego z uczelnią Biura Prac Budowlanych – oraz fragment istniejącej w tym miejscu od 1913 roku dużej szopy na węgiel.

W latach 1938–1939 Gottfried Müller przedstawił kilka projektów elewacji obiektu, który miał pomieścić instytuty chemiczne wrocławskiej uczelni technicznej. Różniły się one jedynie szczegółami<sup>236</sup>. W każdej z tych propozycji zewnętrzny wygląd cztero-

kondygnacyjnego budynku był dostosowany do charakteru fasady Gmachu Głównego, tworząc jej kontynuację wzdłuż *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego). W strefie wejścia głównego projekt przewidywał figuralną dekorację rzeźbiarską, do której inspiracją były figury z budynku Instytutu Hutniczego (wersja projektowa z 1938 roku) lub – w wersji z 1939 roku – kompozycja z portalu budynku „Starej Chemii”. Znakiem czasu było przeznaczenie fragmentu piwnic zachodniej części budynku na publiczne schrony przeciwlotnicze. Istotną rolę w tym ważnym dla *Technische Hochschule* przedsięwzięciu odegrał profesor Walter Hückel, dyrektor Instytutu Chemii Organicznej, którego konsultacje dotyczące dostosowania obiektu do przyszłych funkcji miały wielkie znaczenie w ostatecznym ukształtowaniu projektów budowlanych<sup>237</sup>. W 1938 roku zakładano, że budowa gmachu potrwa od dwóch do trzech lat. W sierpniu 1939 roku „Schlesische Tageszeitung” zamieściła informację o stanie robót przy budowie gmachu: od strony *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego) wzniesiono już fragment najniższej kondygnacji z obramowaniem z piaskowca<sup>238</sup>, a u zbiegu tej ulicy z *Heidenhainstraße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza) było widać wysoki parter<sup>239</sup>. Wkrótce po publikacji artykułu inwestycję przerwano ze względu na brak funduszy spowodowanych rozpoczętymi przez III Rzeszę działaniami wojennymi<sup>240</sup>.

Około 1936 roku udało się zrealizować, według projektu Gottfrieda Müllera, budynek Laboratorium Niskich Temperatur (*Kälte-laboratorium*) dla Instytutu Chemii Fizycznej<sup>241</sup>. Mimo że obiekt figurował pod adresem *Hansastraße* 1/3 (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida), to jednak topograficznie i instytucjonalnie był ściśle związany z wybudowanym w 1910 roku gmachem Instytutu Chemicznego przy *Borsigstraße* 23 (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego). Jednokondygnacyjna budowla ceglana, zlokalizowana na dziedzińcu gmachu Instytutu Chemicznego, była zaprojektowana na planie prostokąta o zewnętrznych wymiarach 15,00 x 9,00 metrów. Od strony budynku Instytutu Chemicznego wybudowano kwadratowy aneks mieszczący wieżę wentylacyjną.

W 1936 roku powróciła kwestia zagospodarowania dla uczelni terenu położonego po zachodniej stronie *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida), *vis-à-vis* Gmachu Głównego Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu. Na początku 1936 roku dziekan Wydziału Budownictwa *Technische Hochschule*, profesor Karl Beger, zaproponował realizację nowych obiektów szkolnych właśnie w tym rejonie. Teren objęty przyszłą zabudową liczyłby 21 tysięcy metrów kwadratowych<sup>242</sup>. Z pisma wystosowanego



**Ilustracja 76.**

Ostatnia przed drugą wojną światową propozycja powiększenia terenu wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Szkic przedstawia rozczłonkowany zespół połączonych obiektów wypełniający, położony *vis-à-vis* dotychczasowej zabudowy, obszar ograniczony biegiem dzisiejszego wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego, obecnych ulic Cypriana Kamila Norwida i Mariana Smoluchowskiego oraz nieistniejącej *Lutherstraße*. Projekt: Heinrich Blecken [3 stycznia 1938 roku]

<sup>237</sup> Notatka kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, 18 czerwca 1938 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 82, k. 2–3; *Der Plan ist fertig. Das größte Chemische Institut Deutschlands soll in Breslau errichtet werden*, „Schlesische Zeitung”, 10 lipca 1935 roku, nr 344, nlb.

<sup>238</sup> *An der Oder entsteht ein Chemisches Institut*, „Schlesische Tageszeitung”, 29 maja 1938 roku, nr 146, nlb.

<sup>239</sup> *Erweiterungsbau der T. H. wächst. Der Vorbau am Hauptgebäude wird abgebrochen*, „Schlesische Tageszeitung”, 26 sierpnia 1939 roku, nr 234, nlb. W 1938 roku *Heidenhainstraße* przemianowano na *Robert-Pfeiffer-Straße*.

<sup>240</sup> G. Schmolke, *Aus der Chronik der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 376.

<sup>241</sup> Projekt Laboratorium Niskich Temperatur, Gottfried Müller, 16 marca 1936 roku. MArch – ABMW, MAT-AB, T 4588, dok. P.1645.36.

<sup>242</sup> Pismo profesora Karla Begera do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 13 marca 1936 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 116, k. 75–76.

<sup>243</sup> Pismo profesora Ernsta Bodego do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 24 września 1936 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 116, k. 106.

<sup>244</sup> *Der erste Abschnitt der Erweiterung der Technischen Hochschule*. Zob. Załącznik do pisma rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu do kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, 19 stycznia 1938 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 116, k. 133–136.

przez Karla Begeera do rektora *Technische Hochschule* wynika, że już w latach 1929–1930 Wydział Budownictwa zgłaszał wnioski w tej kwestii, sugerując umieszczenie w nowo wzniesionych budynkach Instytutu Konstrukcji Stalowych i Żelbetowych, Instytutu Budowy Dróg oraz Instytutu Mechaniki. We wrześniu 1936 roku po raz pierwszy pojawiła się idea wzniesienia przy *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego), po zachodniej stronie *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida), reprezentacyjnych gmachów uczelni, które wraz z istniejącym Gmachem Głównym tworzyłyby efekt pokazowego traktu budowlanych państwowych. Koncepcję taką wysunął profesor Ernst Bode, wykładowca architektury we wrocławskiej uczelni technicznej<sup>243</sup>. Informację o jeszcze ambitniejszych planach rozbudowy zawiera opracowanie *Pierwszy rozdział rozbudowy Wyższej Szkoły Technicznej*, sygnowane w styczniu 1938 roku przez dziekana Wydziału Budownictwa, profesora Heinricha Bleckena<sup>244</sup>. Przedstawiona w pracy koncepcja zakładała utworzenie po zachodniej stronie *Hansastraße* nowego zespołu budynków dla *Technische Hochschule*. Obiekty te miały być rozmieszczone w kwartale wyznaczonym przebiegiem *Uferzeile*, *Hansastraße*, *Borsigstraße* oraz nieistniejącą dziś *Lutherstraße*. W nowych uczelnianych budowlach znalazłyby siedzibę niektóre instytuty Wydziału Budownictwa, takie jak Instytut Budownictwa Wodnego, Instytut Budowy Dróg, Instytut Budownictwa Stalowego oraz Instytut Budownictwa Żelbetowego, a także planowany Oddział Geodezyjny. Najwyższy fragment zabudowań po zachodniej stronie *Hansastraße* miał mieścić stację pomiarów świeżości powietrza oraz punkt obserwacji astronomicznych. Część obiektów miała służyć Instytutowi Fizyki. Żadna z omówionych koncepcji rozwoju wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej po zachodniej stronie *Hansastraße* nie doczekała się realizacji.



## Lata drugiej wojny światowej (1939–1944)

**P**rzygotowania do wojny, a następnie prowadzone przez III Rzeszę od 1 września 1939 roku działania militarne, nie wpłynęły istotnie na tok pracy we wrocławskiej uczelni technicznej, chociaż przyniosły utrudnienia w realizacji statutowych zadań. Lata wojny były głównie czasem podejmowania przedsięwzięć prowadzących do rozwoju organizacyjnego szkoły. W związku ze zmianami zachodzącymi na najwyższych uczelnianych stanowiskach zwraca uwagę siedmioletnia (1937–1944) kadencja przedostatniego rektora *Technische Hochschule*, członka Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, NSDAP) od 1931 roku – profesora Erwina Ferbera – związanego z wrocławską uczelnią od 1935 roku. Inne decyzyjne stanowiska piastowali przeważnie profesorowie pracujący w Wyższej Szkole Technicznej od pierwszych lat jej istnienia. Zachodzące w omawianym okresie zmiany personalne na szczeblu wydziałów miały, jak się wydaje, podłoże merytoryczne. Niedostatek źródłowych przesłanek podważających tę tezę nie zwalnia jednak z przyjęcia do wiadomości tego, że w środowisku naukowym wrocławskiej uczelni technicznej nie brakowało pracowników nauki legitymujących się przynależnością do Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotników.

Informacje o funkcjonowaniu *Technische Hochschule* we Wrocławiu w pierwszych latach drugiej wojny światowej są zawarte w relacji napisanej w 1941 roku przez profesora Hermanna Matzkego<sup>245</sup>, pozostającego niewątpliwie pod wrażeniem spek-

---

<sup>245</sup> Hermann Matzke (1890–1976) – w latach 1924–1945 lektor, a następnie kierownik Katedry Muzyki i Technologii Muzycznej *Technische Hochschule* we Wrocławiu.



**Ilustracja 77.**

Gmach Główny *Technische Hochschule* we Wrocławiu od strony dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida. Lata drugiej wojny światowej nie zmieniły wyglądu budynku, który dotrwał w dobrym stanie do czasu *Festung Breslau* [około 1940 roku]

takularnych niemieckich sukcesów wojennych: „Wojna, która wybuchła w sierpniu [sic!] 1939 roku, okazała się olbrzymim osiągnięciem niemieckiej techniki użytej w żołnierskim duchu. Przez pierwsze tygodnie wojny *Technische Hochschule*, podobnie zresztą jak prawie wszystkie inne uczelnie techniczne, była zamknięta, ale już 2 października 1939 roku, po bezprzykładnie szybkim i szczęśliwym rozstrzygnięciu działań wojennych na Wschodzie, została znowu otwarta i podjęła swoje zadania dydaktyczne i badawcze ze zdwojonym wysiłkiem. Początkowo pewne kłopoty sprawiał brak wystarczającej liczby naukowców, związany z powołaniem do wojska wielu profesorów, docentów, asystentów, a także więcej niż połowy zatrudnionych na uczelni pracowników administracyjnych”<sup>246</sup>.

Po zakończeniu kampanii wrześniowej 1939 roku wrocławska uczelnia techniczna pośrednio uczestniczyła w grabieży majątku przejętej przez Niemców Politechniki Warszawskiej. Do przeprowadzenia oceny wyposażenia zakładów badawczych politechniki i określenia ich przydatności dla niemieckiej gospodarki wojennej skierowano w listopadzie 1940 roku pracowników naukowych wrocławskiej *Technische Hochschule*<sup>247</sup>. Akcję objęto klauzulą poufności i nadzorem prezydenta Oddziału Nauki, Wychowania i Szkolnictwa przy Generalnym Gubernatorze w Krakowie. Na czele komisji, złożonej z przedstawicieli wrocławskiej uczelni, stanął profesor geodezji Wilhelm Lühns<sup>248</sup>. Wyniki pracy naukowców z Wrocławia spotkały się z dezaprobatą Ministerstwa Nauki, Wychowania i Szkolnictwa III Rzeszy. Krytycznie oceniono zwłaszcza jej przewodniczącego za zbyt ścisłe kontakty z *Wehrmachtem* (!?)<sup>249</sup>. W tym stanie rzeczy w maju 1941 roku czynności inspekcyjne w Warszawie przejęła komisja złożona z pracowników gdańskiej *Technische Hochschule*<sup>250</sup>.

W omawianym okresie nastąpił wzrost oczekiwań władz III Rzeszy w stosunku do szkół kształcących fachowców, a zwłaszcza do skuteczności realizowanego w nich procesu dydaktycznego. Oczekiwania te, w wypadku wyższych szkół technicznych, były związane z zapotrzebowaniem na dobrze wykształconych, w możliwie krótkim czasie, inżynierów dyplomowanych. W 1940 roku wprowadzono we wrocławskiej *Technische Hochschule* system trymestralny, mając nadzieję na przyspieszenie toku nauczania. Rozwiązanie to nie sprawdziło się jednak i z początkiem semestru zimowego roku akademickiego 1941/1942 przywrócono podział semestralny<sup>251</sup>.

W ciągu 1940 roku uporano się z problemami związanymi z obsadą etatów naukowych i dydaktycznych we wrocław-



**Ilustracja 78.**

W drugim tygodniu zmagania w kampanii wrześniowej, prawie niezauważalnych z perspektywy Wrocławia, promocję na stopień doktora chemii uzyskał wrocławianin Fritz Schmidt [13 września 1939 roku]

<sup>246</sup> H. Matzke, *Technische Hochschule Breslau*, [w:] *Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 409–410.

<sup>247</sup> Pismo Ministerstwa Nauki, Wychowania i Szkolnictwa do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 14 listopada 1940 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 117, k. 1.

<sup>248</sup> Profesor Rudolf Suhrmann do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 24 listopada 1940 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 117, k. 7.

<sup>249</sup> Pismo ministra nauki, wychowania i szkolnictwa do Generalnego Gubernatorstwa w Krakowie, 9 czerwca 1941 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, TH 117, k. 41.

<sup>250</sup> Pismo rektora *Technische Hochschule* w Gdańsku do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 15 maja 1941 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 117, k. 38.

<sup>251</sup> Spis studiujących cudzoziemców, datowany na grudzień 1941 roku, ma już adnotację „Winter-Semester 1941/1942”. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 5, k. 119.



**Ilustracja 79.**

Główny hol *Technische Hochschule* we Wrocławiu. Za grupą stojących osób trzy arkady wejścia (dziś są dwie) z fragmentami stolarki drzwiowej. Naprzeciwko, w ścianie północnej, znajdowały się okna wychodzące na dziedziniec wewnętrzny. Na płaszczyznach między arkadami zawieszono drewniane tablice z godłami uczelnianych organizacji [początek lat czterdziestych XX wieku]

skiej *Technische Hochschule*. Wzrosła również liczba studiujących. Wspomniany już profesor Hermann Matzke podsumował 1940 rok następująco: „Najważniejsze katedry i przedmioty mogły stopniowo być z powrotem obsadzone przez powracających z frontu naukowców, w kilku innych wypadkach Ministerstwo Szkolnictwa znalazło zastępstwa na wakaty. Można powiedzieć, że od pierwszego trymestru 1940 roku uczelnia zaczęła działać prawie tak samo jak w warunkach pokojowych, przyjmując na studia licznie napływających tu studentów, w tym także tych z wyzwolonych terenów wschodnich, które zawsze były naturalnym zapleczem naszej Wyższej Szkoły Technicznej”<sup>252</sup>. W końcu semestru letniego 1938/1939 relegowano z *Technische Hochschule* we Wrocławiu wszystkich studentów legitymujących się polskim obywatelstwem. Było ich dwunastu – pochodzili z Górnego Śląska (jedenaście osób) oraz z terenu Wolnego Miasta Gdańska (jedna osoba). W pierwszym trymestrze 1940 roku na listach słuchaczy chemii figuruje siedem osób (w tym pięć osób wymienionych w semestrze letnim 1938/1939) pochodzących, z okupowanych wówczas, zachodnich rejonów II Rzeczypospolitej. Nazwiska ich opatrzone adnotacją „*Volkszugehörigkeit deutsch*”. W następnym trymestrze 1940 roku w spisie studentów wymienia się już dziewiętnastu słuchaczy (w tym jedną kobietę), których przynależność państwową określono jako „*staatenlos, früher Polen*”<sup>253</sup>.

Z braku materiałów źródłowych trudno dziś zweryfikować obsadę dydaktyczną wrocławskiej uczelni technicznej na początku lat czterdziestych XX wieku, a tym samym niedobory, wynikające zwłaszcza z powołań do służby wojskowej. Można jednak pokusić się o szacunkowe odtworzenie liczby słuchaczy *Technische Hochschule* w latach 1939–1944. Stan osobowy studentów z punktu widzenia formalnego (liczb ogólnych) osiągał w tym czasie wartości porównywalne, a niekiedy przekraczające przeciętną liczbę studiujących przed wybuchem drugiej wojny światowej. Porównanie dostępnych danych zbiorczych (bez podziału na wydziały) przedstawia się następująco:

- semestr letni 1939 roku: uprawnionych do podjęcia studiów – 685 osób, w tym 44 osoby urlopowane<sup>254</sup> (a zatem realnie 641 osób studiujących)
- drugi trymestr (wiosenny) 1940 roku: uprawnionych do podjęcia studiów – 832 osoby, w tym 429 osób urlopowanych (a zatem realnie 403 osoby studiujące)
- semestr letni 1941 roku: uprawnionych do podjęcia studiów – 800 osób, w tym 512 osób urlopowanych (a zatem realnie

<sup>252</sup> H. Matzke, *Technische Hochschule Breslau...*, s. 410. Hermann Matzke ma na myśli „wyzwolony” w 1939 roku polski Górny Śląsk oraz Wielkopolskę, które przed 1918 rokiem wchodziły w skład Cesarstwa Niemieckiego. W okresie funkcjonowania wrocławskiej *Technische Hochschule* zdecydowana większość jej studentów pochodziła z zachodnich dzielnic Prus i właśnie te tereny były „naturalnym zapleczem” uczelni. Świadczy o tym statystyka podana poniżej.

<sup>253</sup> Wykazy cudzoziemców studiujących w *Technische Hochschule* we Wrocławiu. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 5, k. 46 (semestr letni 1939 roku), s. 75 (pierwszy trymestr 1940 roku), s. 93 (drugi trymestr 1940 roku).

<sup>254</sup> Pojęcie „urlopowany” dotyczyło w okresie wojny głównie studentów odbywających służbę wojskową lub delegowanych do zakładów przemysłu zbrojeniowego.

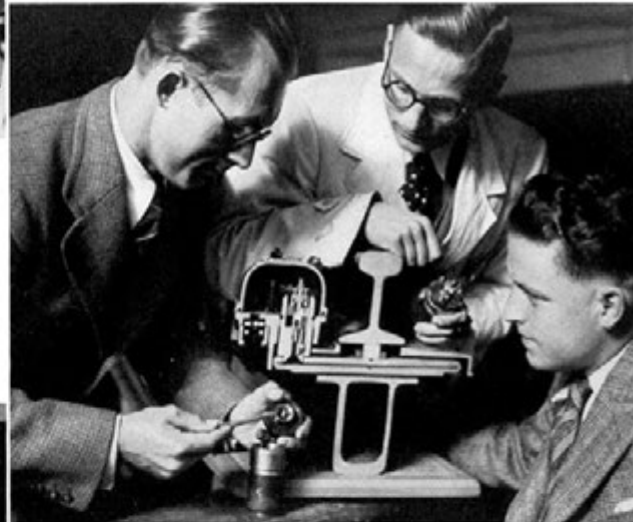


Am Versuchstischwert

Rechts oben: Modell eines Schienenkontaktes  
 Rechts unten: Prof. Schmeidlers Flugzeug mit ver-  
 änderlichen Tragflächen auf dem Flughafen Breslau  
 Unten: Beim Planen eines Straßendurchbruchs

### Der künftige Verkehrsfachmann

befucht in Breslau die Institute und Seminare  
 für Eisenbahn- und Verkehrstechnik,  
 für Eisenbahnsicherungsweisen und  
 für Straßenbauforschung  
 und hat Gelegenheit, sich mit allen Fragen des  
 Flugwesens bekannt zu machen.



#### Ilustracja 80.

Mimo toczącej się wojny podejmowano działania propagujące wrocławską uczelnię techniczną.  
 Jej wizytówką były zwłaszcza kierunki związane z transportem [początek lat czterdziestych XX wieku]

**Ilustracja 81.**

Jedna z sal wykładowych mieszczących się w Gmachu Głównym wrocławskiej uczelni. Letnia aura najwyraźniej nie sprzyjała koncentracji [początek lat czterdziestych XX wieku]



288 osób studiujących)

- semestr letni 1942 roku: uprawnionych do podjęcia studiów – 1123 osoby (1180 osób z 57 słuchaczami *Wehrmacht Meteorologenstudium*), w tym 707 osób urlopowanych (a zatem realnie 416 osób odbywających zajęcia objęte programem nauczania)<sup>255</sup>
- semestr zimowy 1943 roku: uprawnionych do podjęcia studiów – 1279 osób, w tym 665 osób urlopowanych (a zatem realnie 614 osób studiujących)<sup>256</sup>
- w roku akademickim 1944/1945 studia na wszystkich kierunkach podjęto ogółem około 250 osób. Grupę tę stanowiło 40 kobiet, mężczyźni zwolnieni z obowiązku służby wojskowej ze względu na odniesione na froncie kontuzje<sup>257</sup> oraz 143 obcokrajowców (głównie Bułgarów)<sup>258</sup>

Na początku semestru letniego 1941 roku nastąpiło przemianowanie Wydziału Nauk Ogólnych na Wydział Nauk Przyrodniczych i Przedmiotów Uzupełniających (*Fakultät für Naturwissenschaften und Ergänzungsfächer*). Strukturę nowego wydziału utworzyły trzy oddziały: Oddział Matematyki i Fizyki (*Abteilung*

<sup>255</sup> *Statistik...*, s. 381.

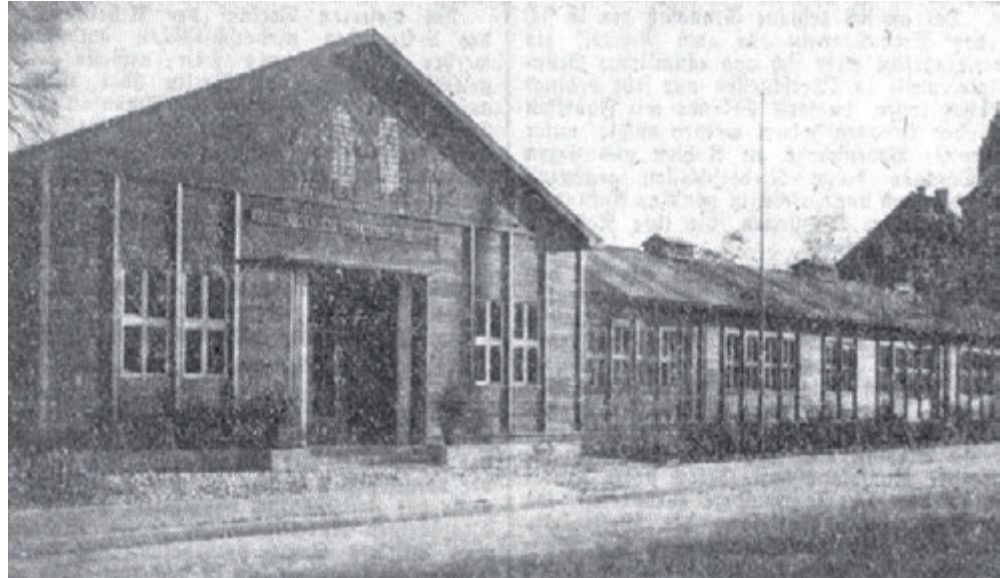
<sup>256</sup> *Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1943/1944*, Breslau 1943, s. 138. W podobnym wydawnictwie na rok akademicki 1944/1945 nie zamieszczono danych określających frekwencję studentów.

<sup>257</sup> H. Blecken, *Das Ende der Technischen Hochschule in Breslau*, [w:] *Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 421.

<sup>258</sup> Wykaz cudzoziemców studiujących w *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 17 stycznia 1944 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 5, k. 199ad–200ad.

**Ilustracja 82.**

Złej jakości fotografia prasowa przedstawiająca pawilon Instytutu Chemicznej Technologii Włókien Sztucznych jest jedynym wizerunkiem fasady budynku mieszczącego tę jednostkę organizacyjną *Technische Hochschule* [styczeń 1943 roku]



<sup>259</sup> G. Schmolke, *Aus der Chronik der Technischen Hochschule Breslau...*, s. 207.

<sup>260</sup> W Oddziale Budowy Maszyn studenci wyższych roczników mogli wybrać następujące specjalizacje: maszyny tkackie, maszyny przepływowe, technika cieplna, obrabiarki, maszyny transportowe, maszyny rolnicze oraz technika transportowa.

<sup>261</sup> W Oddziale Elektrotechniki powstały tylko dwie specjalizacje: technika elektroenergetyczna oraz telekomunikacja.

*für Mathematik und Physik*), Oddział Chemii (*Abteilung für Chemie*) oraz Oddział Przedmiotów Uzupełniających (*Abteilung für Ergänzungsfächer*). W ramach tego ostatniego wykładano takie zagadnienia, jak: gospodarka uspołeczniona i indywidualna (*Volks- und Privatwirtschaftslehre*), gospodarka przedsiębiorstw (*Betriebswirtschaftslehre*), geografia gospodarcza, prawo i zarządzanie, prawo patentowe, higiena przemysłowa, botanika, muzyka i technologia muzyczna (*Musik und musikalische Technologie*), filozofia i socjologia, ćwiczenia cieleśne (*Leibesübungen*), historia bibliotekarstwa i technika biblioteczna (*Bibliotheksgeschichte und -Technik*), języki obce oraz stenografia. Można było także uczestniczyć w prowadzonych przez instruktora ćwiczeniach ruchowych z szermierki, jazdy konnej lub tańca<sup>259</sup>. Poważne przetasowania nastąpiły na Wydziale Maszynoznawstwa. Jeszcze w roku akademickim 1939/1940 podzielono Katedrę Maszyn Parowych i Spalinowych (*Lehrstuhl für Dampf- und Verbrennungsmaschinen*) na Katedrę Kotłów Parowych (*Lehrstuhl für Dampfkraftwerke*, kierownik: profesor Friedrich Kaißling) oraz Katedrę Silników Spalinowych (*Lehrstuhl für Verbrennungskraftmaschinen*, kierownik: profesor Werner Lindner). Wkrótce też w strukturze wydziału pojawił się Oddział Budowy Maszyn (*Abteilung für Maschinenbau*)<sup>260</sup>, Oddział Elektrotechniki (*Abteilung für Elektrotechnik*)<sup>261</sup> oraz Oddział Techniki Lotniczej (*Abteilung für Luftfahrttechnik*). Jednocześnie w Oddziale Budowy Maszyn powołano Katedrę Budowy Maszyn Tkackich (*Lehrstuhl für Bastfasernmaschinenbau*),



którą objął profesor Richard Krauß. W 1942 roku przekształcono działającą w ramach Wydziału Maszynoznawstwa Katedrę Lotnictwa (*Lehrstuhl für Flugwesen*) na samodzielny kierunek (*Fachrichtung*) pod nazwą budowa samolotów (*Luftfahrzeugbau*). Uzupełniono w ten sposób lukę po zlikwidowanym w 1941 roku zakładzie doświadczalnym budowy samolotów (*Versuchsflugzeugbau*), który miał siedzibę na lotnisku na wrocławskim Gądowie<sup>262</sup>. W 1941 roku zmieniła się struktura organizacyjna Wydziału Górnictwa i Hutnictwa (*Fakultät für Bergbau und Hüttenwesen*), który odtąd składał się z Oddziału Górnictwa (*Abteilung Bergbau*), z kierunkami: geodezja górnicza, górnictwo i geologia, oraz Oddziału Hutnictwa (*Abteilung Hüttenwesen*) z hutnictwem żelaza, hutnictwem metali nieżelaznych, metaloznawstwem, obróbką plastyczną (*Verformungskunde*) i odlewnictwem<sup>263</sup>. Podziałowi uległ również Wydział Budownictwa (*Fakultät für Bauwesen*), w którym powstał Oddział Architektury (*Abteilung für Architektur*) oraz Oddział Inżynierii Budowlanej (*Abteilung für Bauingenieurwesen*). W latach 1941–1942 w ramach Studium Meteorologicznego (*Wehrmacht Meteorologenstudium*)<sup>264</sup> utworzonego przy Wydziale Nauk Przyrodniczych i Przedmiotów Uzupełniających kształcono intensywnie wojskowych meteorologów. Ogółem przeszkolono 200 kandydatów wytypowanych przez *Wehrmacht*<sup>265</sup>.

W miarę postępu działań wojennych zadania badawcze instytutów *Technische Hochschule* coraz mocniej podporządkowywano potrzebom frontu<sup>266</sup>. W Instytucie Technologii Chemicznej prowadzono badania nad syntezą nowego rodzaju alkaloidów oraz nad technologiami produkcji benzyny syntetycznej. W Instytucie Chemii Organicznej i w Instytucie Chemii Nieorganicznej pracowano nad środkami flotacyjnymi do wzbogacania ubogich śląskich rud. Instytut Fizyczny zajmował się badaniami nad przewodzeniem dźwięku i ultradźwiękami, a Instytut Chemii Fizycznej prowadził badania nad emisją elektronów na potrzeby telewizji. W Instytucie Ceramiki pracowano nad problemem zwiększenia wytrzymałości materiałów ceramicznych. W roku akademickim 1943/1944 na Wydziale Maszynoznawstwa powołano Laboratorium Radiotechniki (*Laboratorium für Funkmeldetechnik*)<sup>267</sup>. Przez cały okres wojny profesor Otto König prowadził seminarium z techniki obrony powietrznej<sup>268</sup>, a w ramach Instytutu Technologii Chemicznej funkcjonował samodzielny Oddział Badań nad Promieniami Rentgenowskimi, kierowany przez profesora Fritza Eberta.

Pozawydziałową jednostką organizacyjną wrocławskiej uczelni technicznej, powołaną 3 marca 1941 roku, był Instytut Technologii Chemicznej Włókien Sztucznych (*Institut für chemische Tech-*

<sup>262</sup> *Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1941/42*, Breslau 1941, s. 38.

<sup>263</sup> J. Drozd, *Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu i jej akta z lat 1910–1945...*, s. 353.

<sup>264</sup> Program *Wehrmacht Meteorologenstudium*, 17 lipca 1941 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 73, k. 5–10.

<sup>265</sup> *Statistik...*, s. 381.

<sup>266</sup> H. Matzke, *Technische Hochschule Breslau...*, s. 410.

<sup>267</sup> *Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1944/45...*, s. 16.

<sup>268</sup> *Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1939/1940*, Breslau 1939, s. 44; *Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1944/45...*, s. 17.

<sup>269</sup> *Breslau Stützpunkt der Faserforschung. Die Eröffnung des Instituts für chemische Technologie der synthetischen Fasern*, „Schlesische Zeitung”, 2 grudnia 1942 roku, nr 333, nlb.

<sup>270</sup> „Nur” ein kriegsbedingter Barackenbau, „Schlesische Tageszeitung”, 23 stycznia 1943 roku, nr 23, nlb.

<sup>271</sup> Rzut budynku Instytutu Chemicznej Technologii Włókien Sztucznych, Albrecht Jaeger, 22 czerwca 1942 roku. MArch – ABMW, MAT-AB, T. 3808, dok. 869.42, s. 12; *Zellwolle im Laboratorium. Ein Blick in die Arbeit des Breslauer Faserforschungsinstituts*, „Schlesische Zeitung”, 5 lutego 1943 roku, nr 65, nlb. Długość elewacji od *Richard-Pfeiffer-Straße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza) – 56,40 metra, od *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego) – 50,81 metra. Szerokość obu skrzydeł była jednakowa – 9,01 metra.

<sup>272</sup> Zaproszenie na uroczystość otwarcia instytutu wystosowane przez rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu do rektora Uniwersytetu Wrocławskiego, 23 listopada 1942 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 39, k. 112; *Zellwolle im Laboratorium. Ein Blick in die Arbeit des Breslauer Faserforschungsinstituts*, „Schlesische Zeitung”, 5 lutego 1943 roku, nr 65, nlb. W czasie walk o Wrocław w 1945 roku obiekt został doszczętnie zniszczony.

<sup>273</sup> H. Blecken, *Das Ende der Technischen Hochschule in Breslau...*, s. 415.

<sup>274</sup> Wykaz egzaminów doktorskich za 1944 rok, 1 listopada 1944 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 27, k. 83, 88–96.

*nologie syntetycznej Fasern*). Jego siedzibę – budynek usytuowany przy skrzyżowaniu *Richard-Pfeiffer-Straße* (do 1938 roku *Heidenhainstraße* – obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza) i *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego) – uroczystie udostępniono 1 grudnia 1942 roku<sup>269</sup>. Obiekt ten był ostatnią budowlą wzniesioną na potrzeby niemieckiej Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu. Został zbudowany według projektu Albrechta Jaegera jako tymczasowa siedziba instytutu, do czasu zakończenia realizacji nowego gmachu Instytutu Chemicznego<sup>270</sup>. Jednokondygnacyjna, drewniana budowla składała się z dwóch wzajemnie prostopadłych skrzydeł usytuowanych wzdłuż *Borsigstraße* i *Richard-Pfeiffer-Straße*<sup>271</sup>. Charakterystycznym elementem frontu budynku była, zdobiąca trójkątny szczyt fasady, snycerska dekoracja reliefowa przedstawiająca cztery postaci symbolizujące współpracę nauki i techniki. Jej autorem był Ernst Rülke<sup>272</sup>.

Instytut Technologii Chemicznej Włókien Sztucznych był drugim tzw. Instytutem Zewnętrznym (*Ausseninstitut*) w strukturze wrocławskiej *Technische Hochschule*. W związku z tym na początku 1942 roku przemianowano dotychczasowy *Ausseninstitut* (zajmujący się popularyzowaniem wiedzy technicznej) na Instytut Wykładów Naukowo-Technicznych (*Institut für technisch-wissenschaftliches Vortragswesen*), pozostawiając jego pozawydziałowy charakter. Kierownictwo przekształconej jednostki objął elektrotechnik profesor Paul Böning.

Jeszcze w semestrze letnim roku akademickiego 1943/1944 działalność wrocławskiej uczelni technicznej przebiegała zgodnie z ukształtowaną w poprzednich latach pragmatyką funkcjonowania w warunkach wojny, a poszczególne jednostki organizacyjne szkoły bez przeszkód realizowały założony program nauczania. W tym okresie o trwającej wojnie przypominały na terenie uczelni przygotowania do ewentualnej ewakuacji. Angażowały one zwłaszcza pracowników tych katedr, w których prowadzono badania na rzecz gospodarki wojennej. W końcu 1943 roku kurator wrocławskich uczelni, doktor Theo Bertram, nakazał bowiem kierownikom tych placówek znalezienie miejsc zastępczych, umożliwiających natychmiastową ewakuację i kontynuowanie badań<sup>273</sup>.

Z datowanego na 1 listopada 1944 roku wykazu wynika, że w 1944 roku przeprowadzono 14 egzaminów doktorskich. Z tej liczby cztery dysertacje były przygotowywane na Wydziale Nauk Przyrodniczych i Przedmiotów Uzupełniających, po cztery na Wydziale Maszynoznawstwa i na Wydziale Górnictwa i Hutnictwa, a dwie na Wydziale Budownictwa<sup>274</sup>.

Rozbudowa organizacyjna *Technische Hochschule* we Wrocławiu

wiu w okresie drugiej wojny światowej wyraźnie zaznaczyła się w schemacie uczelni. Po 1941 roku w strukturze Wyższej Szkoły Technicznej zaczęły dominować instytuty rozumiane jako zespoły katedr i zakładów naukowych. W ostatnim semestrze w dziejach wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej – zimowym semestrze roku akademickiego 1944/1945 – organizacja uczelni w zakresie funkcjonowania instytutów przedstawiała się następująco<sup>275</sup>:

**Wydział Nauk Przyrodniczych i Przedmiotów Uzupełniających  
(Fakultät für Naturwissenschaften und Ergänzungsfächer):**

- ▶ Instytut Matematyczny (*Mathematisches Institut*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Hans Happel
- ▶ Instytut Fizyczny (*Physikalisches Institut*), dyrektor: profesor Ludwig Bergmann
- ▶ Instytut Fizyki Teoretycznej (*Institut für theoretische Physik*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, stanowisko dyrektora nieobsadzone
- ▶ Instytut Technologii Chemicznej, Koksownictwa i Gazownictwa (*Institut für Chemische Technologie, Kokerei und Gaslaboratorium*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Erwin Ferber
  - Oddział Badań nad Promieniami Rentgenowskimi (*Röntgenabteilung*), kierownik: profesor Fritz Ebert
- ▶ Instytut Chemii Nieorganicznej (*Anorganische-Chemisches Institut*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Walter Hüchel
- ▶ Instytut Chemii Organicznej (*Organische-Chemisches Institut*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Walter Hüchel
- ▶ Instytut Chemii Fizycznej (*Physikalische-Chemisches Institut*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Rudolf Suhrmann
- ▶ Instytut Chemii Ogólnej (*Allgemeines Chemisches Institut*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Walter Hüchel
- ▶ Instytut Biochemii i Technologii Przemysłów Rolniczych (*Institut für Biochemie und landwirtschaftliche Technologie*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Kurt Rehorst
- ▶ Instytut Ceramiki (*Keramisches Institut*), stanowisko kierownika nieobsadzone
- ▶ Instytut Technologii Muzycznej (*Institut für musikalische Technologie*), kierownik: profesor Hermann Matzke



**Ilustracja 83.**

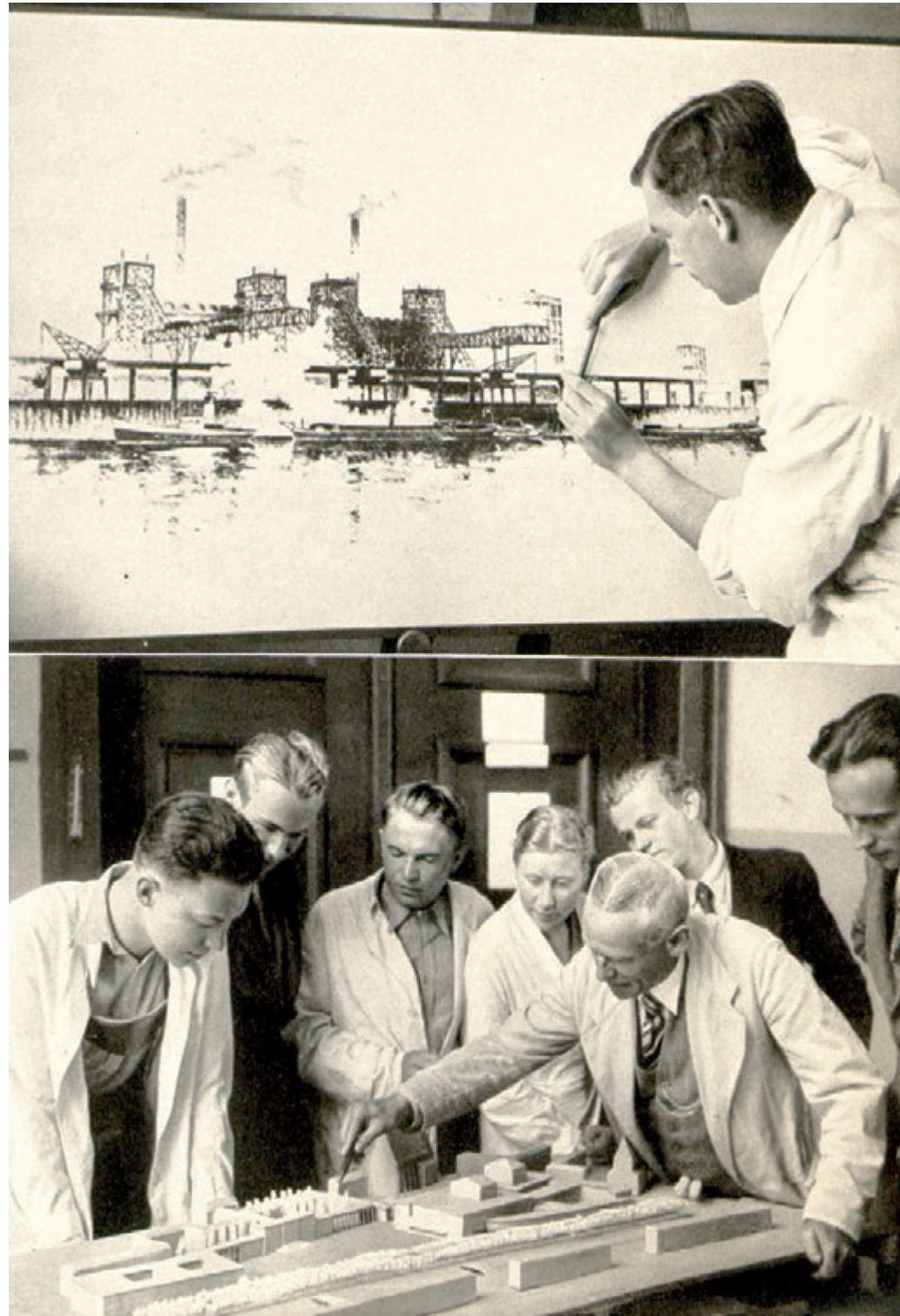
W lutym 1942 roku tytuł doktora nauk przyrodniczych na Wydziale Nauk Przyrodniczych i Przedmiotów Uzupełniających wrocławskiej uczelni otrzymała panna Ursula Klemp. Od 1938 roku była asystentem w Katedrze Materiałów Ogniotrwałych i Ceramiki. Pracowała na tym stanowisku do zamknięcia uczelni w 1945 roku

<sup>275</sup> Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1944/45..., s. 15–17.



**Ilustracja 84.**

W Gmachu Głównym znajdowały się liczne kreślarnie, z których korzystali studenci Wydziału Budownictwa. Wnętrze widoczne na fotografii z początku lat czterdziestych XX wieku jest dzisiaj salą wykładową numer 314



**Ilustracja 85.**

Przez cały okres funkcjonowania wrocławskiej *Technische Hochschule* podejmowano nieudane próby organizacji Wydziału Architektury. Przy okazji akcji promocyjnych wykorzystywano społeczny prestiż zawodu architekta [początek lat czterdziestych XX wieku]

<sup>276</sup> Brak informacji o instytutach funkcjonujących w Oddziale Architektury Wydziału Budownictwa. Por. *Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1944/45...*, s. 16.

**Wydział Maszynoznawstwa (*Fakultät für Maschinenwesen*):**

- ▶ Laboratorium Maszynowe (*Maschinenlaboratorium*), dyrektor: profesor Werner Lindner
- ▶ Kociołnia i Siłownia (*Heiz- und Kraftwerk*), dyrektor: profesor Friedrich Kaißling
- ▶ Instytut Obrabiarek (*Institut für Werkzeugmaschinen und Herstellungsverfahren*), dyrektor: profesor Franz Schwerdtfeger
- ▶ Instytut Elektrotechniczny (*Elektrotechnisches Institut*), dyrektor: profesor Paul Böning
  - Laboratorium Miernictwa (*Maßtechnisches Laboratorium*), prowadzący: profesor Paul Böning
  - Laboratorium Elektromaszynowe (*Elektro-Maschinen-Laboratorium*), prowadzący: profesor Erwin Kübler
  - Laboratorium Teletechniki (*Laboratorium für Fernmeldetechnik*), prowadzący: profesor Max Büge
  - Laboratorium Ogrzewania i Wentylacji (*Versuchslaboratorium für Heizung und Lüftung*), kierownik: profesor Friedrich Kaißling

**Wydział Budownictwa (*Fakultät für Bauwesen*)<sup>276</sup>:**

- ▶ Instytut Budowy Dróg (*Institut für Straßenbauforschung*), stanowisko dyrektora nieobsadzone
- ▶ Instytut Mechaniki i Statyki (*Institut für Mechanik und Statik*), prowadzący: profesor Erich Kühl
- ▶ Instytut Zabezpieczeń w Kolejnictwie (*Institut für Eisenbahnsicherungswesen*), dyrektor: profesor Louis Jänecke
- ▶ Instytut Kultury Technicznej (*Kulturtechnisches Institut*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Ferdinand Zunker
- ▶ Laboratorium Betonu (*Betonlaboratorium*), kierownik: profesor Ulrich Fischer

**Wydział Górnictwa i Hutnictwa (*Fakultät für Bergbau und Hüttenwesen*):**

- ▶ Instytut Hutnictwa Żelaza i Odlewnictwa (*Institut für Eisenhüttenkunde und Gießereikunde*), dyrektor: profesor Ernst Diepschlag
- ▶ Instytut Hutnictwa Metali (*Institut für Metallhüttenwesen*), dyrektor: profesor Victor Tafel
- ▶ Instytut Walcownictwa (*Institut für Walzwerkskunde*), dyrektor: profesor Cornelius Netter
- ▶ Instytut Górnictwa i Uzdatniania (*Institut für Bergbaukunde und Aufbereitung*), dyrektor: profesor Helmut Kirchberg
- ▶ Instytut Górnictwa i Przemysłu Wydobywczego (*Institut für*



*Bergbaukunde und Bergwirtschaftslehre*), dyrektor: profesor Georg Spackeler

- ▶ Instytut Miernictwa Górniczego i Geofizyki (*Institut für Markscheidekunde und Geophysik*), dyrektor: profesor Ludger Mintrop
- ▶ Instytut Mineralogiczno-Petrograficzny (*Mineralogisch-petrographisches Institut*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Kurt Spangenberg
- ▶ Instytut Geologiczno-Paleontologiczny (*Geologisch-paläontologisches Institut*) – wspólny z Uniwersytetem Wrocławskim, dyrektor: profesor Erich Bederke

Od czerwca 1944 roku sytuacja militarna Niemiec zaczęła się systematycznie pogarszać. Ofensywa wojsk sprzymierzonych w Normandii (6 czerwca), wiążąc siły niemieckie na zachodzie, otworzyła możliwość skutecznych działań Armii Czerwonej

#### **Ilustracja 86.**

Prezentacja wyposażenia walcowni doświadczalnej. Jasność wnętrza uzyskana dzięki dużym oknom umożliwiła ograniczenie zużycia energii elektrycznej [około 1943 roku]

<sup>277</sup> Pismo okólne kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, 20 czerwca 1944 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 214, k. 10–11.

<sup>278</sup> Teren zajmowany przez nieruchomości wrocławskich uczelni podzielono na 15 obwodów. Obszar *Technische Hochschule*, stanowiący obwód XII systemu, miał być chroniony przez oddział (*Brandwache*) złożony z 60 osób. Zob. Wytyczne dotyczące ochrony budynków wrocławskich wyższych uczelni, 20 czerwca 1944 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 214, k. 12–14.

<sup>279</sup> AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 214, k. 15–16.

<sup>280</sup> Pismo okólne kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, 4 września 1944 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 186, k. 4–7; K. Jonca, A. Konieczny, *Upadek „Festung Breslau”*. 5.II.–6.V.1945, Wrocław 1963, s. 23.

<sup>281</sup> List gratulacyjny kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu do rektora *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 1 listopada 1944 roku. AUWr, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 186, k. 1.

<sup>282</sup> H. Blecken, *Das Ende der Technischen Hochschule in Breslau...*, s. 415–416.

na wschodzie. Operacje wojskowe, przeprowadzone w czerwcu i w lipcu 1944 roku na terenie dzisiejszej Białorusi i Ukrainy, a następnie południowo-wschodniej części obecnego terytorium Polski, przybliżyły front do granic Niemiec z 1939 roku. Śląsk, którego geopolityczne usytuowanie sprawiało, że stanowił wschodnie przedpole państwa niemieckiego, stał się terenem wzmożonych przygotowań obronnych.

Dnia 20 czerwca 1944 roku kurator doktor Theo Bertram rozesał pismo okólne w sprawie realizacji przedsięwzięć w zakresie obrony przeciwlotniczej. W okólniku zobowiązano rektorów wrocławskich uczelni do utworzenia oddziałów obrony (*Selbstschutzkräften*). W ich działaniach przewidywano uczestnictwo – bez wyjątku – wszystkich pracowników technicznych, naukowych oraz studentów<sup>277</sup>. W wydanych w tym samym dniu wytycznych kuratorium określiło także sposób funkcjonowania systemu ochrony przeciwpożarowej szkół wyższych<sup>278</sup> oraz oddziału przeznaczonego do podejmowania działań ratunkowych w wypadku powstania szkód lotniczych (*Abteilung „Bergung”*)<sup>279</sup>. We wrześniu 1944 roku weszło w życie kolejne zarządzenie kuratorium, wprowadzające dziesięciogodzinny czas pracy w wyższych uczelniach Wrocławia oraz regulujące kwestie urlopów i wyjazdów służbowych<sup>280</sup>. Urlopy zostały zawieszono, a osoby, które właśnie korzystały z wypoczynku, miały natychmiastowy obowiązek powrotu do pracy.

W październiku 1944 roku dokonano zmiany na stanowisku rektora *Technische Hochschule*. Opuszczony przez profesora Erwina Ferbera urząd objął 1 listopada 1944 roku profesor Heinrich Blecken<sup>281</sup>. Scharakteryzował on pierwsze dni swojego rektoratu następująco: „Zgodnie z rozporządzeniem ministra, od 1 listopada 1944 roku nowym rektorem uczelni, w której coraz bardziej widoczne były echa wydarzeń na zbliżającym się froncie, został dotychczasowy dziekan Wydziału Budownictwa profesor Heinrich Blecken. W tym okresie liczba studentów skurczyła się o pięć szóstych w stosunku do czasu przed wojną. Niektóre przedmioty ze względu na brak naukowców lub niemożność uzupełnienia materiałów ćwiczeniowych zostały całkiem zlikwidowane. Studenci i wykładowcy, ale także pracownicy administracji i pracownicy techniczni, zostali powołani na wszystkie fronty w takiej liczbie, że uniemożliwiało to normalne prowadzenie zajęć. Na wszystkich kierunkach brakowało kadry wykładowców, urzędzeń, a także studentów”<sup>282</sup>.



## Koniec wrocławskiej Technische Hochschule (1945)

**N**a początku stycznia 1945 roku akcja ewakuacyjna we wrocławskiej Wyższej Szkole Technicznej była już bardzo zaawansowana: rozmontowywano maszyny, sprzęt laboratoryjny, aparaturę techniczną (zwłaszcza przeznaczoną do badań wojskowych), którą – spakowaną w skrzynie – przewożono w wyznaczone, zapewne pod Wrocławiem, miejsca dyslokacji. Zbiory uczelnianej biblioteki złożono w kościele parafialnym w Oleśnicy<sup>283</sup>. W tym czasie, jak wspominał profesor Heinrich Blecken, „w salach wykładowych i ćwiczeniowych były kontynuowane zajęcia dla audytorium, które od pewnego czasu składało się z samych rannych, kobiet i cudzoziemców z krajów neutralnych. Większość studentów już od dawna została powołana pod broń lub pracowała w ważnych dla wojska urzędach”<sup>284</sup>.

Dnia 12 stycznia 1945 roku z linii Wisły ruszyła ofensywa sowiecka. Na początku lutego oddziały Armii Czerwonej zajęły pozycje na rubieżach Wrocławia. Pierścień oblężenia zamknął się 16 lutego 1945 roku. Opanowanie stolicy Dolnego Śląska stało się już tylko kwestią czasu. Rozpoczęła się obrona *Festung Breslau*.

W połowie stycznia 1945 roku na polecenie kuratora wrocławskich uczelni przystąpiono do wywożenia cenniejszej aparatury pozostającej jeszcze w budynkach poszczególnych wydziałów. Dnia 20 stycznia 1945 roku, dzień po wydanym przez *gauleitera* Dolnego Śląska Karla Hankego rozkazie ewakuacji ludności cywilnej z terenu Wrocławia, kurator doktor Theo Bertram skierował do wszystkich jednostek organizacyjnych Uniwersytetu Wrocławskie-

---

<sup>283</sup> H.G.W. Gleiss, *Breslauer Apokalypse 1945. Dokumentchronik vom Todeskampf und Untergang einer deutschen Stadt und Festung am Ende des Zweiten Weltkrieges; unter besondere Berücksichtigung der internationalen Pressforschung, persönlicher Erlebnisberichte von Augenzeugen und eigenen Tagebuchaufzeichnungen*, Wedel Holstein–Rosenheim 1986–1997, t. 5, s. 1128.

<sup>284</sup> H. Blecken, *Das Ende der Technischen Hochschule in Breslau...*, s. 415.

**Ilustracja 87.**

Po kapitulacji *Festung Breslau* dzisiejszą ulicę Ignacego Łukasiewicza przecinała barykada łącząca gmach Instytutu Hutniczego z budynkiem mieszczącym instytuty chemiczne. Fakt ten został zarejestrowany na fotografii wykonanej przez sowieckiego oficera na początku maja 1945 roku

<sup>285</sup> „Verlegung bzw. Schliessung der Hochschulen”. Zob. Zarządzenie kuratora Uniwersytetu Wrocławskiego i Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, 20 stycznia 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski 1811–1945, sygn. 185, s. 3–4.

<sup>286</sup> H. Blecken, *Das Ende der Technischen Hochschule in Breslau...*, s. 417–418.

<sup>287</sup> *Ibidem*, s. 422.

go i Wyższej Szkoły Technicznej pismo, w którym – powołując się na decyzję ministra nauki i szkolnictwa – ogłosił zamknięcie wrocławskich szkół wyższych<sup>285</sup>. Trzy dni później, 23 stycznia 1945 roku, rozpoczęto ewakuację administracji *Technische Hochschule* we Wrocławiu<sup>286</sup>. Pierwszym wskazanym przez władze zwierzchnie miejscem dyslokacji wrocławskiej uczelni było Drezno i siedziba tamtejszej Wyższej Szkoły Technicznej. W nocy z 13 na 14 lutego 1945 roku, w czasie alianckiego nalotu dywanowego, Drezno legło w gruzach. Pozostający pod silnym wrażeniem bombardowania pracownicy wrocławskiej uczelni podjęli natychmiastową decyzję o przeniesieniu mienia *Technische Hochschule* do innego ośrodka akademickiego. Wybór padł na Akademię Górniczą w położonym niedaleko Drezna Freibergu. Z końcem lutego 1945 roku przewieziono tam ocalałe urządzenia i akta wrocławskiej uczelni technicznej. Niebawem na terenie freiberskiej *Bergakademie* powstała placówka (*Sammelstelle der Breslauer Hochschulen in Freiberg*), która zajęła się sprawowaniem opieki nad przybywającymi z Wrocławia pracownikami wyższych uczelni i studentami<sup>287</sup>.

Po przeprowadzonej w trzeciej dekadzie stycznia ewakuacji obiekty *Technische Hochschule* opustoszały. Nie pozostały jed-

nak na fasce losu – na terenie szkoły nadal znajdowała się, licząca 77 osób, grupa pracowników administracyjnych reprezentujących wszystkie wydziały<sup>288</sup>. Trudno sobie wyobrazić, żeby ogromna kubatura budowli, przez cały okres oblężenia Wrocławia<sup>289</sup> oddalonych od linii frontu, nie znalazła przeznaczenia w czasie obrony miasta. Już w styczniu 1945 roku funkcjonował na terenie *Technische Hochschule* (także w Domu Studenckim) rezerwowo lazaret<sup>290</sup>. Funkcja medyczna obiektów przy *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego) była utrzymywana przez cały okres obrony Wrocławia. W Gmachu Głównym zorganizowano punkt medyczny dla przesiedlanych mieszkańców Wrocławia<sup>291</sup> oraz dla przymusowo zatrudnionych przy budowie lotniska powstającego w rejonie *Kaiserstraße* (obecnie plac Grunwaldzki)<sup>292</sup>. Budynki *Technische Hochschule* były tymczasowym miejscem noclegowym dla grup mieszkańców Wrocławia ewakuowanych z linii frontu. Szkolne obiekty przypuszczalnie stanowiły schronienie dla setek osób pracujących od marca 1945 roku przy realizacji lotniska zapasowego, na pewno zaś – dla pododdziałów pilnujących przymusowych wykonawców prac na *Kaiserstraße*<sup>293</sup>. W okresie oblężenia Wrocławia w piwnicach Gmachu Głównego *Technische Hochschule* funkcjonowała, doraźnie zorganizowana, wytwórnia pocisków artyleryjskich<sup>294</sup>.

Podjęmowane przez Sowietów naloty, mające doprowadzić do zniszczenia budowanego lotniska zapasowego, które trwały od połowy marca do zakończenia walk o Wrocław, spowodowały spustoszenia również w niezbyt odległym od *Kaiserstraße* (obecnie plac Grunwaldzki) zespole gmachów *Technische Hochschule*. Mimo dotkliwych (lecz umiarkowanych) zniszczeń substancji budowlanej obiekty zespołu wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej nadal stanowiły miejsce zamieszkania grupy pracowników administracji wrocławskiej uczelni<sup>295</sup>.

<sup>288</sup> Lista płac pracowników administracji *Technische Hochschule* we Wrocławiu, 7 stycznia – 3 lutego 1945 roku. APW, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. 37, s. 37–40.

<sup>289</sup> Oblężenie Wrocławia trwało od 16 lutego do 6 maja 1945 roku.

<sup>290</sup> H.G.W. Gleiss, *Breslauer Apokalypse 1945...*, t. 7, s. 719.

<sup>291</sup> P. Peikert, *Kronika dni oblężenia. 22.01.–6.05.1945*, Wrocław 1984, s. 243.

<sup>292</sup> Istnienie punktu medycznego potwierdzają relacje studentów polskiej politechniki, którzy pojawili się w obiektach uczelni w lipcu 1945 roku. Zob.: A. Dziama, *Wrocławskie wspomnienia pionierskie*, [w:] *Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*, Wrocław 1990, s. 49 [flaga z emblematem Czerwonego Krzyża rozpięta na dachu Gmachu Głównego]; Z. Samsonowicz, *Wspomnienia o Straży Akademickiej Politechniki we Wrocławiu*, Wrocław 2002, s. 40 [flaga z emblematem Czerwonego Krzyża, gabinet laryngologiczny i okulistyczny].

<sup>293</sup> Magazyny żywności odnalezione na terenie uczelni po kapitulacji Wrocławia potwierdzają użytkowanie budynków *Technische Hochschule* jako miejsca czasowego pobytu grup ludzi. Zob. Z. Samsonowicz, *Wspomnienia o Straży Akademickiej Politechniki we Wrocławiu...*, s. 41–42.

<sup>294</sup> H. von Ahlfen, H. Niehoff, *Festung Breslau w ogniu*, Wrocław 2008, s. 105–106.

<sup>295</sup> H. Blecken, *Das Ende der Technischen Hochschule in Breslau...*, s. 420.



**Ilustracja 88.**

Po zakończeniu działań wojennych na dziedzińcu wrocławskiej uczelni technicznej zalegały duże ilości sprzętu wojskowego. W takim otoczeniu został sfotografowany sowiecki oddział „ochrony” gmachów politechniki [maj-czerwiec 1945 roku]

## Po kapitulacji Festung Breslau (maj-czerwiec 1945 roku)

**D**nia 2 maja 1945 roku major Anatolij Minkiewicz i lejtnant Oleg Jelutin (w cywilu doświadczeni inżynierowie-metaloznawcy) otrzymali rozkaz zajęcia obiektów wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Dowodzony przez nich sowiecki oddział rozpoznania mógł jednak, ze względu na trwające we Wrocławiu walki, przejąć budynki dawnej *Technische Hochschule* najwcześniej po południu 6 maja 1945 roku<sup>296</sup>. Około 8 maja dotychczasową obsadę wzmocniono pododdziałem, którym dowodził kapitan Borys Orłow, podobnie jak jego poprzednicy – inżynier. Przejął on równocześnie dowództwo ochrony obiektów, do której zmobilizowano Niemców, głównie mieszkających na terenie uczelni pracowników *Technische Hochschule*.

Według relacji Anatolija Minkiewicza i Olega Jelutina, uczelniane budowle zachowały się „w stanie prawie nienaruszonym”. Wyjątek stanowił „jeden [budynek] od strony Odry”, który był w rzeczywistości zniszczonym przez uderzenie bomby fragmentem niedokończonego, doprowadzonego do wysokości pierwszego piętra, gmachu Instytutu Chemicznego Wyższej Szkoły Technicznej. Dziśszą ulicę Ignacego Łukasiewicza przecinała barykada, łącząca budynek mieszczący instytuty chemiczne z gmachem Instytutu Hutniczego, który stał się siedzibą naprędce zorganizowanego dowództwa ochrony *Technische Hochschule*. Wszystkie obiekty uczelni miały uszkodzone dachy i wybite okna. Piwnice w czasie oblężenia Wrocławia pełniły funkcje koszarowe lub służyły jako magazyny amunicji oraz materiałów wybuchowych. W związku

---

<sup>296</sup> W relacjach sowieckich oficerów zajęcie obiektów nastąpiło już 2 maja 1945 roku (w dniu, kiedy padł Berlin). Wrocław skapitulował 6 maja 1945 roku. Wcześniejsze dotarcie sowieckiego oddziału do obiektów uczelni było zatem niemożliwe. Zob. *Ze starych fotografii*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1970/1971, nr 6, s. 8; [Wspomnienia Anatolija Minkiewicza i Olega Jelutina], „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1976/1977, nr 2, s. 10.



**Ilustracja 89.**

Prawie rodzinna fotografia na tle dziedzińcowej elewacji gmachu Instytutu Chemicznego. W kadrze obok dowódcy sowieckiego oddziału ujęto także, być może, najmłodszego mieszkańca terenu byłej już *Technische Hochschule* [maj-czerwiec 1945 roku]

z tym w opustoszałych gmachach zalegały duże ilości rzeczy osobistych i broni, a na dziedzińcu wewnętrznym znajdowało się składowisko produktów żywnościowych<sup>297</sup>.

Większa część nieużywanych co najmniej od stycznia pomieszczeń laboratoryjnych pozostawała we względnym porządku. Wywieziono jednak, co zauważyli Anatolij Minkiewicz i Oleg Jelutin, cenne mikroskopy metalograficzne firmy Zeiss. Nie było również, poszukiwanej przez nich, dokumentacji rejestrującej wyniki prac badawczych prowadzonych w zakładach naukowych *Technische Hochschule*. Przygotowanie zawodowe sowieckich oficerów oraz poszukiwania aparatury i dokumentacji wskazują na charakter prowadzonego we Wrocławiu rozpoznania. Podstawowym zadaniem skierowanego do obiektów *Technische Hochschule* oddziału było bowiem zabezpieczenie znajdującego się tam wyposażenia i istotnych materiałów naukowych, a następnie przygotowanie ich do wywiezienia do Związku Sowieckiego. Czynności te w 1945 roku wykonywały wyspecjalizowane jednostki działające w strukturach Zarządów Majątku Zdobycznego (*Trofiejnoje Uprawljienije*) poszczególnych frontów Armii Czerwonej. Oddział majora Anatolija Minkiewicza musiał być związany z takim zarządem przy Pierwszym Froncie Ukraińskim.

Niezależnie jednak od intencji, obecność sowieckich żołnierzy – jak zgodnie przyjmują autorzy wspomnień z tamtego okresu – uchroniła majątek uczelni przed zakrojoną na szeroką skalę grabieżą. Brak cennej, interesującej stronę sowiecką, aparatury i dokumentacji badawczej umożliwiły Polakom stosunkowo szybkie przejęcie obiektów dawnej Wyższej Szkoły Technicznej.

<sup>297</sup> [Wspomnienia Anatolija Minkiewicza i Olega Jelutina]..., s. 10.











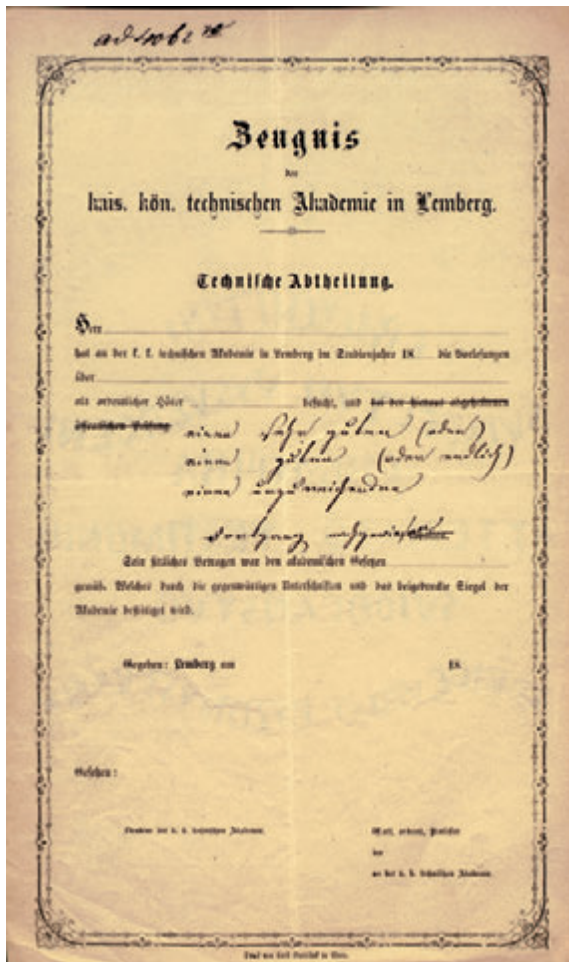
## Kresowa tradycja akademicka

### Lwowskie uczelnie techniczne

**D**nia 7 listopada 1817 roku uruchomiono we Lwowie pierwszą szkołę realną o profilu technicznym, zorganizowaną na wzór podobnych placówek oświatowych funkcjonujących już na terenie Austrii<sup>298</sup>. I chociaż reorganizacja przeprowadzona w 1825 roku zakończyła działalność szkoły, to jednak jej istnienie było z pewnością zapowiedzią powstania w dość niedalekiej przyszłości ośrodka kształcenia kadr inżynierskich o charakterze politechnicznym. Tymczasem lukę w szkolnictwie technicznym w Galicji wypełniła powołana we Lwowie w 1835 roku Akademia Realno-Handlowa. Była to placówka o profilu mieszanym, która zapewniała części słuchaczy przygotowanie techniczne. W 1843 roku utworzono na Akademii Realno-Handlowej równorzędne trzyletnie oddziały – techniczny i gospodarstwa wiejskiego. W ten sposób powstały warunki do powołania we Lwowie we wrześniu 1844 roku Akademii Technicznej. Struktura organizacyjna nowej placówki oświatowej opierała się na dwóch wydziałach z trzyletnim cyklem nauczania: Wydziale Technicznym oraz Wydziale Handlowym. Sukcesywny rozwój Akademii Technicznej sprawił, że do 1848 roku wypracowano stan organizacyjny, który w przyszłości mógł umożliwić szkole uzyskanie statusu akademickiego. W latach 1844–1848 uruchomiono bowiem sześć katedr: matematyki, fizyki, mechaniki (z geometrią wykreślną i rysunkiem technicznym), chemii, budownictwa i geometrii praktycznej (czyli geodezji). Mimo że w okresie 1848–1850 działalność Akademii Technicznej została zawieszona, to jednak w 1851 roku przywrócono w niej

---

<sup>298</sup> Podstawową literaturą do dziejów lwowskich uczelni technicznych do 1945 roku są monografie, które ukazały się na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku: Z. Popławski, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945*, Wrocław 1992; *Politechnika Lwowska 1844–1945*, Wrocław 1993. Opracowania monograficzne uzupełnia artykuł J. Piłatowicz, *Politechnika Lwowska w dwudziestolecie międzywojennym*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1991, nr 1, s. 25–70. Ukraińskie spojrzenie na dzieje Politechniki Lwowskiej i jej działalność po 1945 roku prezentuje książka *Національний Університет „Лвівська Політехніка”*, Київ 2009.



### Ilustracja 90.

Blankiet świadectwa Akademii Technicznej we Lwowie z lat pięćdziesiątych XIX wieku.

w pełnym wymiarze zajęcia dla 220 słuchaczy. Od 1854 roku kandydaci do Akademii Technicznej musieli wykazywać się maturą ośmioklasowego gimnazjum lub ukończeniem szkoły realnej, a niekiedy także egzaminem. Oznaczało to zdecydowaną, chociaż nieformalną, wolę traktowania Akademii Technicznej jako szkoły wyższej.

Przełom w dążeniach do zorganizowania wyższej uczelni technicznej na fundamentach lwowskiej Akademii Technicznej nastąpił z chwilą wejścia w życie w 1868 roku konstytucji monarchii austro-węgierskiej. Jej zapisy przyznały funkcjonującym na obszarze cesarstwa sejmom krajowym prawo organizowania szkolnictwa zawodowego. Jeszcze w tym samym roku galicyjski Sejm Krajowy powołał komisję do spraw reorganizacji lwowskiej Akademii Technicznej. Jak się rychło okazało, organizowana uczelnia techniczna mogła stać się szkołą o charakterze narodowym. Umożliwił to reskrypt ogłoszony 26 sierpnia 1871 roku przez Franciszka Józefa I, w którym cesarz wyraził zgodę na wprowadzenie języka polskiego (jako wykładowego) do szkół działających na ziemiach I Rzeczypospolitej zajętych przez Austrię w wyniku rozbiorów. W 1873 roku Namiestnictwo we Lwowie przydzieliło kredyty na budowę pierwszych budynków dla Akademii Technicznej. Obiekty zlokalizowano blisko centrum Lwowa, na terenie ograniczonym przebiegiem ulic: Leona Sapiehy, (późniejszej) Juliana Zachariewicza, Franciszka Karpińskiego, Kornela Ujejskiego i Józefa Nikorowicza. Trzypiętrowy Gmach Główny wzniesiono w latach 1874–1877 według projektu profesora Juliana Zachariewicza<sup>299</sup>. Na początku 1877 roku zakończono także budowę jednokondygnacyjnego Gmachu Chemii. Obiekt ten usytuowano na tyłach głównego budynku szkoły przy placu św. Jura<sup>300</sup>.

Ukoronowaniem działań podjętych przez galicyjski Sejm Krajowy było przekształcenie Akademii Technicznej w Cesarsko-Królewską Szkołę Politechniczną. Nastąpiło to na mocy wydanego 8 października 1877 roku dekretu Franciszka Józefa I. Zgodnie z cesarskim postanowieniem, lwowska uczelnia otrzymała jednocześnie status szkoły wyższej (*Technische Hochschule*). Oficjalna inauguracja roku akademickiego zbiegła się z oddaniem do użytku Gmachu Głównego i „Gmachu Chemii”. Uroczystość odbyła się **15 listopada 1877 roku**. Lwowska uczelnia rozpoczęła działalność w roku akademickim 1877/1878 z czterema wydziałami: Inżynierii Lądowej i Wodnej, Budownictwa, Budowy Maszyn oraz Chemii Technicznej. Cesarsko-Królewska Szkoła Politechniczna była do schyłku XIX wieku jedyną szkołą wyższą przygotowującą kadry inżynierskie na obszarze ziem polskich podzielonych między

<sup>299</sup> Budynek przeznaczony na potrzeby Akademii Technicznej zaplanowano dla około 300 słuchaczy. Liczba studiujących na wydziałach Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej, która znacznie przekraczała pierwotne założenia, zmusiła władze uczelni do rozbudowania Gmachu Głównego. W latach 1904–1905 dobudowano do niego dwa skrzydła. W latach 1911–1912 powiększono także gmach Laboratorium Chemicznego, podwyższając go o jedną kondygnację.

<sup>300</sup> J. Boberski, *Pierwszy własny gmach i rozbudowa uczelni*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik. Materiały konferencji naukowej*, Wrocław 1995, s. 47–48.





### Ilustracja 92.

Neoklasycystyczną fasadę Gmachu Głównego Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie, zbudowanego według projektu profesora Juliana Zachariewicza – pierwszego rektora uczelni – zwrócono w kierunku ulicy Leona Sapiehy [około 1890 roku]

<sup>301</sup> W monarchii austro-węgierskiej funkcjonowało sześć szkół o charakterze politechnicznym. Były to cztery niemieckie *Technische Hochschulen* w Wiedniu, Pradze, Grazu i Brnie oraz dwie uczelnie, na których wykładano w językach narodowych – czeska Politechnika w Pradze i polska Szkoła Politechniczna we Lwowie.

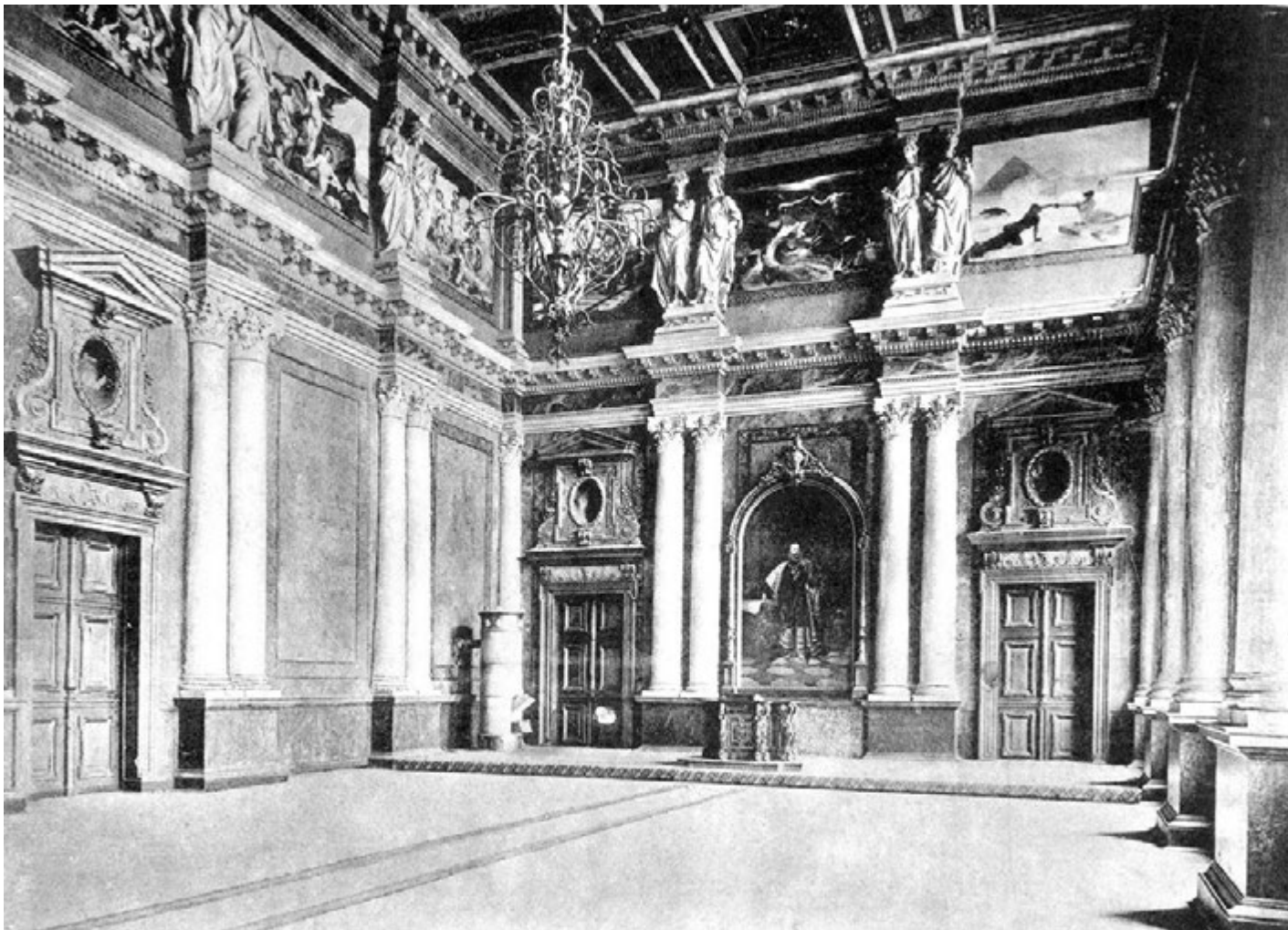
<sup>302</sup> A.J. Rotkiewicz, *Założenie Politechniki w Warszawie i pierwsze lata jej istnienia*, [w:] *Wspomnienia byłych studentów Politechniki Warszawskiej z pierwszych lat jej istnienia (1898–1905)*, Warszawa 1935, s. 11.

zaborców. Jej wysoki poziom naukowy został podkreślony przyznaniem uczelni – w 1901 roku – prawa nadawania stopnia doktora nauk technicznych (*doctor rerum technicarum*).

Rolę Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej – do końca XIX wieku jedynego ośrodka na ziemiach polskich, w którym kształcono młodzież w zakresie nauk technicznych na poziomie akademickim – podkreślało stosowanie języka polskiego jako języka wykładowego. Miało to znaczenie praktyczne. W warunkach galicyjskich język niemiecki, obecny na wszystkich poziomach edukacji młodzieży, był powodem stosunkowo niewielkiego zainteresowania nauką w rodzimych szkołach. Wybierano po prostu studia w renomowanych niemieckojęzycznych uczelniach na terenie Austrii<sup>301</sup> lub Niemiec. Wprowadzenie języka polskiego jako wykładowego przyciągało oprócz młodzieży z Galicji także Polaków z innych zaborów, gdzie stopień wykorzystania języka polskiego w procesie nauczania był na diametralnie innym poziomie<sup>302</sup>.

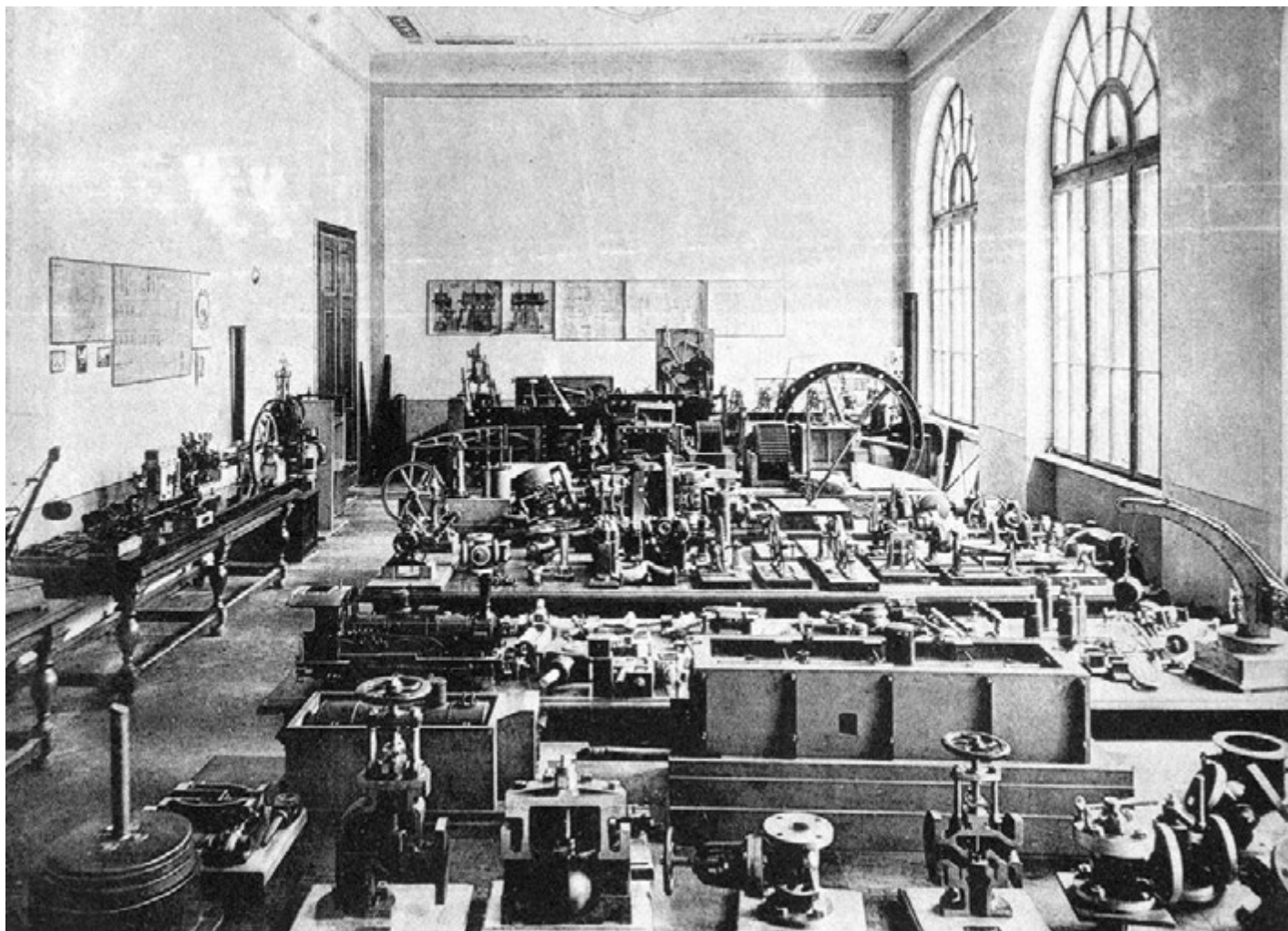
**Ilustracja 93.**

W 1880 roku Cesarsko-Królewską Szkołę Politechniczną wizytował cesarz Franciszek Józef I. Zamówił wtedy, do wystroju auli lwowskiej uczelni, jedenaście obrazów alegorycznie przedstawiających historię rozwoju ludzkości. Wykonano je w krakowskiej pracowni Jana Matejki.

**Ilustracja 94.**

Na fotografii z 1905 roku ukazano wnętrze auli Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie z fragmentem fryzu złożonego z malarskich alegorii Jana Matejki (u góry) oraz portretem Franciszka Józefa I (w centrum). Obraz namalowany przez Franciszka Krudowskiego został przekazany szkole w czasie cesarskiej wizyty we Lwowie w 1880 roku





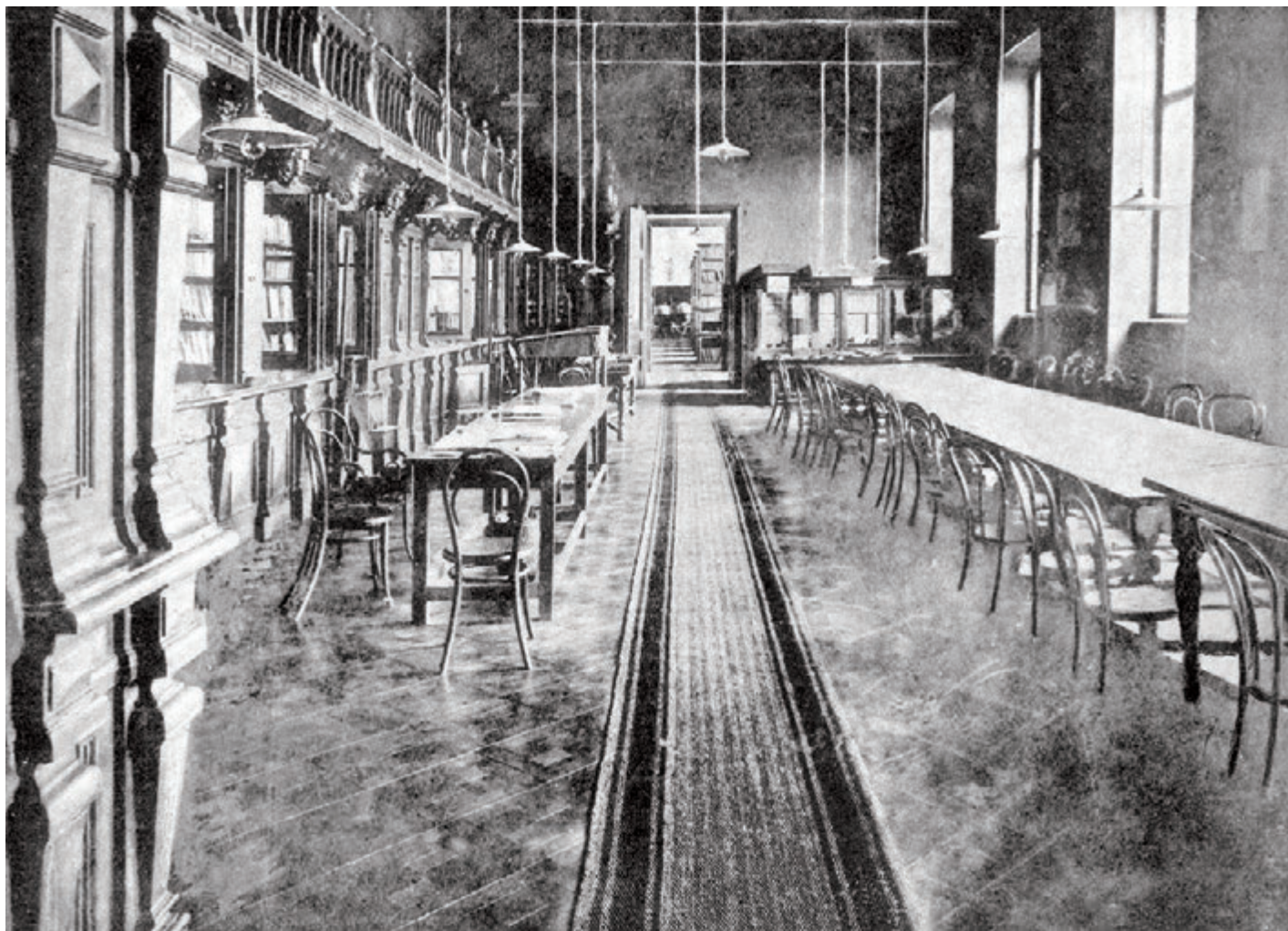
**Ilustracja 95.**

W Gmachu Głównym Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej mieściło się kilkanaście muzeów. Jednym z nich było muzeum budowy maszyn. Nie były to jednak ogólnodostępne placówki kulturalno-oświatowe – pełniły funkcję edukacyjną dla adeptów wiedzy technicznej [1905 rok]



**Ilustracja 96.**

Istotą działalności studenckiej organizacji zwanej Bratnią Pomocą była pomoc uboższym studentom. Mieściło się w tym także prowadzenie tanich jadłodajni. Tak wyglądało wnętrze „bratniackiej” stołówki w Cesarsko-Królewskiej Szkole Politechnicznej we Lwowie w 1905 roku



**Ilustracja 97.**

Studium w Cesarsko-Królewskiej Szkole Politechnicznej sprzyjała także dobrze wyposażona biblioteka z obszerną czytelnią [1905 rok]

<sup>303</sup> Język polski (jako wykładowy) został wprowadzony w czasie niemieckiej okupacji Warszawy w 1915 roku. Rosyjską uczelnię przekształcono wówczas w Politechnikę Warszawską.

<sup>304</sup> Średnia liczba studentów studiujących w austriackich uczelniach w połowie lat osiemdziesiątych XIX wieku, przy znacznych różnicach frekwencji między zajmującą pierwsze miejsce Politechniką Wiedeńską (1013 studiujących) a *Technische Hochschule* w Brnie (115), wynosiła 391. Powyżej tej średniej plasowała się tylko uczelnia wiedeńska i czeska Politechnika w Pradze.

<sup>305</sup> Z. Popławski, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945...*, s. 108.

<sup>306</sup> *Ibidem*, s. 130–131.

<sup>307</sup> Obszerne materiały archiwalne dotyczące przyjmowania na studia w lwowskiej Szkole Politechnicznej w latach 1908–1918 – zob. Archiwum Główne Akt Dawnych, Akta c.k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty, sygn. 143 u.

<sup>308</sup> J. Piłatowicz, *Politechnika Lwowska w dwudziestolecie międzywojennym...*, s. 31.

<sup>309</sup> *Ibidem*.

<sup>310</sup> R. Sroczyński, *Politechnika Lwowska 1844–1994*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik...*, s. 19.

Kwestia ta dotyczyła zwłaszcza powstałego w 1898 roku warszawskiego Instytutu Politechnicznego imienia cara Mikołaja II, w którym wykłady prowadzono po rosyjsku<sup>303</sup>.

W połowie lat osiemdziesiątych XIX wieku Cesarsko-Królewska Szkoła Politechniczna pod względem liczby słuchaczy zajmowała wśród austriackich uczelni przedostatnie miejsce (najmniej licznie obsadzona była politechnika w Brnie). W roku akademickim 1883/1884 wykazano 203<sup>304</sup> studiujących. Dziesięć lat później (1893/1894) było ich 254 (z tego 242 osoby deklarowały narodowość polską<sup>305</sup>). W roku akademickim 1905/1906 immatrykulowano już 1325 studentów, w tym 1095 Polaków, wśród których grupę 986 osób stanowili mieszkańcy Galicji. Po rewolucji 1905 roku, w związku z bojkotem warszawskiego Instytutu Politechnicznego, na studiach we Lwowie pojawiło się 294 studentów pochodzących z Królestwa Polskiego. W 1913 roku Królewscy stanowili 34% studiujących – 542 osoby na ogółem 1582 słuchaczy<sup>306</sup>. Oddanie w 1911 roku do kompetencji dziekanów poszczególnych wydziałów spraw dotyczących przyjmowania „zagranicznych” studentów niewątpliwie ułatwiło nabór polskiej młodzieży spoza zaboru austriackiego<sup>307</sup>. W 1914 roku, tuż przed wybuchem pierwszej wojny światowej, liczba słuchaczy pochodzących z zaboru rosyjskiego wzrosła do 584 osób<sup>308</sup>, przy utrzymanej na poziomie około 1,6 tysiąca liczbie studiujących na Politechnice Lwowskiej. Niewielu z nich rekrutowało się z ziem zaboru pruskiego. Przed wybuchem pierwszej wojny światowej udział Polaków – obywateli Rzeszy Niemieckiej w ogólnej liczbie immatrykulowanych szacuje się na zaledwie od kilku do kilkunastu osób w kolejnych latach akademickich<sup>309</sup>. Niezależnie jednak od położenia geograficznego ziem, z których wywodzili się Polacy – adepci studiów inżynierskich, przytoczone liczby na pewno świadczą o narodowym charakterze lwowskiej uczelni technicznej.

W 1914 roku kadra nauczycielska Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej składała się z 41 profesorów, 47 docentów oraz 70 adiunktów i asystentów. Zajęcia odbywały się na pięciu wydziałach: Wydziale Inżynierii Dróg, Kolei i Mostów, Wydziale Inżynierii Wodnej, Wydziale Budownictwa (pod tą nazwą kryły się studia architektoniczne), Wydziale Budowy Maszyn z Oddziałem Elektrotechnicznym (otwartym w 1915 roku) oraz Wydziale Chemii Technicznej. Na prowadzonym poza strukturami wydziałowymi trzyletnim kursie przygotowywano adeptów górnictwa, którzy po jego ukończeniu byli przyjmowani na ostatni rok studiów w austriackich Akademiach Górniczych. Na podobnie zorganizowanych dwuletnich studiach kształcono geodetów<sup>310</sup>. W latach

**Ilustracja 98.**

W latach 1914–1920 w Gmachu Głównym lwowskiej Szkoły Politechnicznej działał wojskowy szpital polowy. W listopadzie 1918 roku stał się szpitalem dla polskich obrońców Lwowa. Zmarłych chowano na prowizorycznym cmentarzu w ogrodach Szkoły Politechnicznej

1878–1918 w Cesarsko-Królewskiej Szkole Politechnicznej wydano 1608 dyplomów inżynierskich oraz 405 dyplomów ukończenia kursów mierniczych (geodetów)<sup>311</sup>. Inżynierowie wykształceni we Lwowie w latach 1877–1918 byli grupą, która stanowiła przeważający procent wyższej kadry technicznej czynnej zawodowo w początkowym okresie niepodległej Polski<sup>312</sup>.

Konflikty o podłożu narodowościowym pojawiające się u schyłku pierwszej wojny światowej w krajach monarchii austro-węgierskiej nie ominęły terenu Galicji Wschodniej. Dnia 19 października 1918 roku Ukraińskie Zgromadzenie Konstytucyjne podjęło decyzję o utworzeniu na tym obszarze niezawisłej republiki. W nocy 1 listopada 1918 roku Ukraińcy próbowali opanować Lwów, a wkrótce potem obszar Galicji Wschodniej. We Lwowie, wobec zbrojnego oporu Polaków, doszło do gwałtownych walk ulicznych, zakończonych dopiero 22 listopada. W tym dniu oddziały ukraińskie opuściły miasto. W lipcu 1919 roku udana operacja wojsk polskich definitywnie zakończyła działania zbrojne w rejonie Lwowa. Dnia 1 września 1919 roku podpisano polsko-ukraińskie zawieszenie broni.

Spoteczność akademicka lwowskiej uczelni technicznej wzięła czynny udział w obronie Lwowa w listopadzie 1918 roku. W walkach zbrojnych uczestniczyło ponad 300 osób związanych ze Szkołą Politechniczną<sup>313</sup>. Byli wśród nich liczni studenci. O tym,

<sup>311</sup> *Politechnika Lwowska. Rys historyczny*, [w:] *Album inżynierów i techników w Polsce*, Lwów 1932, t. 1 cz. 1, s. 21. Zob. też: Z. Poptawski, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945...*, s. 261.

<sup>312</sup> M. Burak, *Politechnika Lwowska – jedyna polska wyższa uczelnia techniczna w czasie rozbiorów – jej rola w procesie modernizacyjnym niepodległej Polski*, [w:] *Gospodarcze i społeczne skutki zaborów Polski*, red. J. Chumiński, K. Popiński, Wrocław 2008, s. 215.

<sup>313</sup> *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 59.

**Ilustracja 99.**

Dnia 22 listopada 1925 roku w ogrodach Politechniki Lwowskiej uroczyście odsłonięto pomnik poświęcony bohaterom walk o Lwów. Dzieło Erazma Rawskiego, widoczne na tle skrzydła bocznego Gmachu Głównego, zostało wystawione w miejscu polowego cmentarza, na którym chowano poległych w listopadzie 1918 roku

jak dalece postawy patriotyczne kierowały studium w Lwowie młodymi ludźmi, zaświadcza smutna statystyka. W walkach w obronie niepodległości Polski, prowadzonych w latach 1918–1921, zginęło 90 słuchaczy Szkoły Politechnicznej. Ich nazwiska uwieczniono na tablicy wmurowanej w 1924 roku w Gmachu Głównym Politechniki Lwowskiej oraz na pomniku, który stanął rok później w ogrodach uczelni.

W semestrze zimowym 1920/1921, a zatem w schyłkowym okresie wojny polsko-bolszewickiej, w wojskowej służbie czynnej pozostawało 1506 słuchaczy Szkoły Politechnicznej na 1867 immatrykulowanych<sup>314</sup>. Poświęcenie studentów wynikało z głęboko zakorzenionej tradycji patriotycznej, której nośnikiem była lwowska szkoła techniczna. W 1944 roku generał Kazimierz Sosnkowski, absolwent Wydziału Architektury Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej, w artykule napisanym do wydawnictwa przygotowywanego na stulecie uczelni zauważył: „Lwów pozostawał aż do wybuchu wojny światowej centralą polskich organizacji wojskowych, których sieć stopniowo pokrywała całą Małopolskę, zabór rosyjski, centra polskie w Rosji oraz liczne kraje Europy środkowej i zachodniej. Ośrodkiem – rzec można matecznikiem – odradzającej się wojskowości polskiej była Politechnika Lwowska i jej młodzież”<sup>315</sup>. W 1922 roku uczelnię uhonorowano Krzyżem Obrony Lwowa. W 1936 roku odznaczenie Politechniki Lwowskiej Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski uzasadniono „wybitnym udziałem w walce o zjednoczenie Ziemi Polskich w latach 1918–1920”<sup>316</sup>.

Sytuacja militarna Polski uniemożliwiła rozpoczęcie zajęć w roku akademickim 1918/1919, a także utrudniła prowadzenie regularnych wykładów w 1920 roku. W 1919 roku uczelnię podporządkowano, jako Szkołę Politechniczną (już bez określenia „Cesarsko-Królewska”), Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Dnia 8 listopada 1919 roku powołano nową jednostkę organizacyjną lwowskiej uczelni – Wydział Rolniczo-Leśny, na którym pierwsze zajęcia rozpoczęły się 17 listopada 1919 roku. Nastąpiło to miesiąc po skromnej oficjalnej inauguracji roku akademickiego, która odbyła się 16 października 1919 roku. Pierwszy pełny rok akademicki lwowskiej Szkoły Politechnicznej rozpoczął się 10 stycznia 1921 roku. Sześć miesięcy później, 28 czerwca 1921 roku, statut nadany przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego wprowadził nową nazwę: Politechnika Lwowska. Dokument ustalał strukturę lwowskiej uczelni, którą tworzył Wydział Komunikacyjny (przemianowany w 1926 roku na Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej) z oddziałami drogowym,

<sup>314</sup> J. Piłatowicz, *Politechnika Lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym...*, s. 33.

<sup>315</sup> K. Sosnkowski, *W stulecie Politechniki Lwowskiej [Kanada, grudzień 1944]*, [w:] *Materiały historyczne*, oprac. J. Małecki, Londyn 1966, s. 578.

<sup>316</sup> Z. Poptawski, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 231; *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 33.

**Ilustracja 100.**

Zimowy widok z początku lat dwudziestych XX wieku na elewację zachodnią Gmachu Głównego Politechniki Lwowskiej. W latach 1904–1905 do korpusu budynku dobudowano boczne skrzydła





**Ilustracja 101.**

Przebudowany w latach 1911–1912 gmach Laboratorium Chemicznego Politechniki Lwowskiej zyskał jedno piętro. Tak prezentował się w zimowej scenerii na początku lat dwudziestych XX wieku



**Ilustracja 102.**

Na fotografii z 1925 roku udokumentowano profesorów Politechniki Lwowskiej na tle Gmachu Głównego uczelni. W tym gronie jest także profesor Edward Sucharda (siódmy w ostatnim rzędzie). Dwadzieścia lat później będzie pierwszym prorektorem Politechniki Wrocławskiej [1925 rok]

wodnym i mierniczym, Wydział Architektoniczny z oddziałami artystycznym i konstrukcyjnym, Wydział Mechaniczny z oddziałami maszynowym, elektrotechnicznym, górniczym i naftowym, Wydział Chemiczny z oddziałami chemików laboratoryjnych i chemików fabrycznych, Wydział Rolniczo-Leśny (przemianowany w 1924 na Rolniczo-Lasowy) z oddziałami rolniczym i leśnym, a także (od 1922 roku) Wydział Ogólny, na którym kształcono kadry nauczycielskie dla powstającego polskiego szkolnictwa zawodowego.

W 1923 roku władze miejskie przekazały Politechnice Lwowskiej obiekty „Magdalenki”, nieczynnego zakładu karnego dla kobiet, sąsiadującego od wschodu z gmachami uczelni. Ich adaptację na potrzeby politechniki, według projektu profesora Władysława Klimczaka, zakończono w 1927 roku. W tym samym czasie wzniesiono na tyłach Gmachu Głównego, od strony ulicy Kornela Ujejskiego, okazały budynek Laboratorium Maszynowego. Obiekt zaprojektował profesor Witold Minkiewicz. W końcu lat dwudziestych XX wieku sfinalizowano również budowę gmachu Biblioteki Politechniki Lwowskiej (projektu profesora Tadeusza Obmińskie-

**Ilustracja 103.**

Skład Senatu Politechniki Lwowskiej w roku akademickim 1931/1932 przedstawiał się następująco: (siędzą od lewej) Adam Kuryłło, Emil Bratro, Gabriel Sokolnicki – rektor, Witold Minkiewicz, Stanisław Gubicki, Antoni Plamitzer, (stoją od lewej) Adolf Joszt, Edward Geisler, Kazimierz Bartel, Maksymilian Matakiewicz

go), którą usytuowano na terenie dawnej „Magdalenki” przy ulicy Józefa Nikorowicza<sup>317</sup>.

W 1934 roku został opracowany projekt nowego statutu Politechniki Lwowskiej, który dostosowywał funkcjonowanie uczelni do ogłoszonej w 1933 roku ustawy o szkołach akademickich. Statut ten nie uwzględniał już w politechnicznej strukturze Wydziału Ogólnego, rozwiązanego w styczniu 1934 roku<sup>318</sup>. Pozostałe wydziały Politechniki Lwowskiej funkcjonowały bez większych zmian organizacyjnych do 1939 roku.

W 1936 roku zarząd miasta Lwowa przekazał Politechnice Lwowskiej ośmiohektarową parcelę położoną przy ulicy Stryjskiej, którą przeznaczono na rozbudowę Wydziału Mechanicznego. Z tego samego źródła uczelnia otrzymała także działkę o powierzchni 7,2 hektara pod budowę zespołu obiektów dla Wydziału Chemicznego. Obszar przyszłej zabudowy był ograniczony biegiem ulic Andrzeja Potockiego, Czwartaków i Pod Stoczkim. W 1937 roku rozpisano konkurs na zabudowę przekazanego przez miasto terenu. Obejmował on projekty budynków dla Mechanicznej Stacji Doświadczalnej, Stacji Doświadczalnej Technologii Obróbki Metali, Studium Lotniczego oraz Wydziału Elektrotechnicznego, który planowano utworzyć. Oddanie pierwszych pawilonów – wznoszonych według projektu Włodzimierza Bucia i Antoniego Nowotarskiego<sup>319</sup> – przewidywano na 1 grudnia 1939 roku. Kolejne budowle miały sukcesywnie powstawać do końca 1943 roku. Kamień węgielny pod budowę obiektów uczelnianych, realizowanych już od czerwca, poświęcono 26 listopada 1938 roku<sup>320</sup>.

W latach dwudziestych XX wieku liczba studentów Politechniki Lwowskiej wynosiła od 2 do 2,5 tysiąca, aby w 1931 roku osiągnąć 2991 osób. W roku akademickim 1931/1932 ogólna

<sup>317</sup> J. Boberski, *Pierwszy własny gmach i rozbudowa uczelni...*, s. 48.

<sup>318</sup> *Statut Politechniki Lwowskiej [projekt]*, Lwów [1933], s. 1.

<sup>319</sup> W konkursie na projekt nowej Politechniki Lwowskiej nagrodzono również prace architektów, którzy po 1945 roku związali się z Wydziałem Architektury Politechniki Wrocławskiej. Byli to: Julian Duchowicz (druga nagroda), Tadeusz Wróbel (nagrada trzeciego stopnia) oraz Andrzej Frydecki (wyróżnienie).

<sup>320</sup> W 1940 roku Sowieci próbowali uruchomić w prawie ukończonych obiektach uczelni fabrykę traktorów. Zob. Z. Popławski, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 277.

**Ilustracja 104.**

Delegacja Politechniki Lwowskiej w towarzystwie prezydenta Ignacego Mościckiego w Zamku Królewskim w Warszawie po uroczystości przekazania insygniów Orderu Odrodzenia Polski. Skład delegacji stanowili: rektor profesor Adolf Joszt, prorektor profesor Zygmunt Ciechanowski oraz dziekani: profesor Kazimierz Zipser, profesor Adam Plamitzer, profesor Marian Osiński i profesor Kazimierz Suchecki [13 lutego 1937 roku]

**Ilustracja 105.**

Przedstawiona w 1938 roku architektoniczna wizja nowych gmachów Wydziału Mechanicznego i planowanego Wydziału Elektrotechnicznego Politechniki Lwowskiej. Miały one powstać przy ulicy Stryjskiej. Wojna pokrzyżowała plany rozwoju lwowskiej uczelni technicznej

frekwencja przekroczyła liczbę 3 tysięcy słuchaczy. W 1938 roku w lwowskiej uczelni technicznej studiowało 3091 osób. W 1939 roku frekwencja osiągnęła rekordowy poziom 3606 słuchaczy<sup>321</sup>. W okresie dwudziestolecia międzywojennego studia na Politechnice Lwowskiej ukończyły 4572 osoby<sup>322</sup>. Z innych obliczeń wynika, że w tym czasie wystawiono 5140 dyplomów lwowskiej uczelni<sup>323</sup>. W latach 1918–1938 na Politechnice Lwowskiej podjęto studia 1711 kobiet<sup>324</sup>. Liczba studentek wyraźnie wzrosła w latach trzydziestych XX wieku i wahała się od 99 (1936 rok) do 148 (1938 rok). Słuchaczki Politechniki Lwowskiej uzyskały co najmniej 172 dyplomy inżynierskie<sup>325</sup>.

Wybrany na lata 1939–1942 rektor, profesor Antoni Wereszczyński, objął urząd jeszcze w sierpniu 1939 roku, żeby przygotować uczelnię do nieuchronnie zbliżającej się wojny. Wojska niemieckie dotarły do Lwowa 12 września 1939 roku. Jednak w wyniku ustaleń sowiecko-niemieckich dokonanych po agresji sowieckiej na Polskę 17 września 1939 roku – to oddziały Armii Czerwonej wkroczyły do miasta. Nastąpiło to 22 września 1939 roku. Wszystkie działające w mieście instytucje, w tym Politechnika Lwowska, zostały zobowiązane do podjęcia działalności w trybie natychmiastowym. Rektor Antoni Wereszczyński zarządził zatem otwarcie uczelni. Rozpoczęto wpisy na wszystkie roczniki i wydziały. W połowie października 1939 roku urząd po odsuniętym polskim rektorze objął Maksym Sadowskij. Prorektorem do spraw nauki mianowano profesora Włodzimierza Krukowskiego<sup>326</sup>.

<sup>321</sup> *Studenci Politechniki Lwowskiej w latach 1918–1939 (tabela)* – zob. J. Piłatowicz, *Politechnika Lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym...*, s. 65.

<sup>322</sup> *Ibidem*, s. 69.

<sup>323</sup> Z. Poptawski, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 261.

<sup>324</sup> W listopadzie 1919 roku rozporządzeniem ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego we wszystkich szkołach akademickich niepodległej Polski wprowadzono równouprawnienie kobiet w zakresie dostępu do studiów wyższych. W lwowskiej uczelni technicznej kobiety mogły studiować (z pewnymi ograniczeniami) od 1911 roku.

<sup>325</sup> Brak danych dla 1939 roku. Zob. J. Piłatowicz, *Kształcenie inżynierów na Politechnice Lwowskiej w dwudziestoleciu międzywojennym*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik...*, s. 53, 68.

<sup>326</sup> Profesor Włodzimierz Krukowski zyskał wśród polskiej profesury najwyższe uznanie za swoją działalność na stanowisku prorektora Lwowskiego Instytutu Politechnicznego.

**Ilustracja 106.**

Słuchacze Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej w „bratniackich” czapkach. Jednym z fotografowanych był Konrad Dyba, późniejszy wykładowca geometrii wykreślnej Politechniki Wrocławskiej, absolwent Wydziału Ogólnego i Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej



**Ilustracja 107.**

Wpisy w wystawionym w 1936 roku indeksie studenta architektury Politechniki Lwowskiej początkowo nie wskazywały na zmiany, jakie zaszły na uczelni we wrześniu 1939 roku

W wyniku naboru przeprowadzonego w październiku 1939 roku przyjęto na studia ponad 700 osób<sup>327</sup>. W ten sposób rozpoczął działalność Lwowski Instytut Politechniczny, ze strukturą organizacyjną przeniesioną z Politechniki Lwowskiej oraz zespołem profesorskim, którego trzon tworzyli polscy nauczyciele akademicy.

W połowie listopada 1939 roku komisja Ludowego Komisariatu Oświaty Związku Sowieckiego zatwierdziła dotychczasowy skład samodzielnych pracowników nauki, który tworzyło 45 profesorów zwyczajnych, 17 nadzwyczajnych oraz 18 docentów<sup>328</sup>. Wykłady w sowieckim Lwowskim Instytucie Politechnicznym odbywały się w języku polskim. Nieliczne były prowadzone po ukraińsku i dotyczyły tych przedmiotów, których wykładowcami byli profesowie narodowości ukraińskiej. Procedura przyjęć na studia uległa radykalnej zmianie – nie brano pod uwagę wyników egzaminów

<sup>327</sup> G. Hryciuk, *Politechnika Lwowska w latach 1939–1941 w świetle sprawozdań kierownika Katedry Marksizmu-Leninizmu F.S. Koczergi*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik...*, s. 74.

<sup>328</sup> *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 58.



Ilustracja 108.

Dnia 4 lipca 1991 roku w podcieniach gmachu D-1 Politechniki Wrocławskiej przy placu Grunwaldzkim odsłonięto tablicę poświęconą profesorom Politechniki Lwowskiej rozstrzelanym we Lwowie w lipcu 1941 roku



wstępnych, lecz prawie wyłącznie pochodzenie społeczne lub narodowe. Studenci z zaliczonym czwartym rokiem studiów tworzyli grupę dyplomantów zwolnionych z obowiązku uczęszczania na wykłady. Mogli oni składać egzaminy końcowe według polskich przepisów z 1938 roku. Egzaminy te odbyły się w 1940 roku. Przystąpili do nich ogółem 133 osoby, w tym 121 dyplomantów z Wydziału Rolniczo-Lasowego<sup>329</sup>. Dla słuchaczy niższych roczników wprowadzono, wzorem sowieckim, pięcioletni system studiów. W letnim semestrze 1941 roku w Lwowskim Instytucie Politechnicznym studiowało 2058 osób, a wśród nich 547 Polaków<sup>330</sup>.

Po agresji III Rzeszy na Związek Sowiecki, dnia 30 czerwca 1941 roku do Lwowa wkroczyli Niemcy. W nocy z 3 na 4 lipca 1941 roku dokonali oni aresztowania profesorów lwowskich uczelni i członków ich rodzin. Wkrótce zgładzono ich na stokach Wzgórz Wuleckich. Wśród zamordowanych byli także profesoria Politechniki Lwowskiej: profesor Włodzimierz Krukowski, profesor Antoni Łomnicki, profesor Stanisław Pilat, profesor Włodzimierz Stożek, profesor Kazimierz Vetulani, profesor Kasper Weigel oraz profesor Roman Witkiewicz. Dnia 26 lipca 1941 roku został rozstrzelany Kazimierz Bartel, profesor geometrii wykreślnej Politechniki Lwowskiej, były premier II Rzeczypospolitej<sup>331</sup>.

Na początku lipca 1941 roku Niemcy zamknęli wszystkie uczelnie Lwowa, a zatem w roku akademickim 1941/1942 Politechnika Lwowska była nieczynna. W marcu 1942 roku władze Generalnego Gubernatorstwa zdecydowały o wznowieniu działalności lwowskich uczelni, pozbawiając je jednak prawa wydawania dyplomów ukończenia wyższych studiów<sup>332</sup>. W ślad za tym jeszcze w marcu 1942 roku ogłoszono nabór, który zakończył się 15 kwietnia 1942 roku wraz z rozpoczęciem zajęć na uruchomionych w obiektach Politechniki Lwowskiej czteroletnich kursach technicznych (*Staatliche Technische Fachkurse*). Obejmowały one budowę maszyn, elektrotechnikę, miernictwo (geodezję), budowę dróg i mostów, architekturę, budownictwo lądowe i wodne oraz chemię techniczną. Poszczególne kursy działały według programu nauczania, który był realizowany na Politechnice Lwowskiej do wybuchu wojny. W zajęciach prowadzonych w ramach studium rolniczego i leśnego wykorzystano program dawnego Wydziału Rolniczo-Lasowego<sup>333</sup>. W lipcu 1942 roku na kursach technicznych studiowało ogółem 508 osób. Na kursach rolniczych i leśnych zarejestrowano 231 słuchaczy<sup>334</sup>.

Dnia 22 lipca 1944 roku dowództwo Armii Krajowej, realizując założenia akcji „Burza”, przystąpiło do wyzwolenia Lwowa.

<sup>329</sup> *Ibidem*, s. 59.

<sup>330</sup> Z. Poptawski, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 281.

<sup>331</sup> Z. Albert, *Każń profesorów lwowskich, lipiec 1941*, Wrocław 1989, s. 13–20. W latach 1939–1945 zmarło 29 nauczycieli akademickich Politechniki Lwowskiej, w tym 12 osób poniosło śmierć z rąk niemieckich lub sowieckich. Zob. Wykaz profesorów i innych naukowców Politechniki Lwowskiej zamordowanych lub zmarłych w czasie ostatniej wojny 1939–1945, b.d. Archiwum Państwowe w Krakowie, Wykaz naukowców Politechniki Lwowskiej zamordowanych i zmarłych w czasie II wojny światowej, sygn. IT 1867, nlb.

<sup>332</sup> *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 63–64; Z. Poptawski, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 287.

<sup>333</sup> W uzgodnieniach między rządem emigracyjnym a jego delegaturą we Lwowie postanowiono, że wszystkie kierunki tych kursów będą tworzyć podziemną Politechnikę Lwowską. Studia na nich uznano za w pełni akademickie.

<sup>334</sup> Z. Poptawski, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 291.



Ilustracja 109.

Dzieje Politechniki Lwowskiej w czasie drugiej wojny światowej są zapisane w dokumentach studenckich. Świadczą one o kolejnych przekształceniach uczelni w latach 1939–1944. Dokumenty ze zbioru profesora Wojciecha Fulińskiego i docenta Konrada Dyby



Już 24 lipca zajęto gmach Politechniki Lwowskiej. Wkrótce potem do miasta wkroczyły oddziały Armii Czerwonej. Za jednostkami frontowymi pojawili się dawni sowieccy urzędnicy. W sierpniu 1944 roku stanowisko dyrektora Lwowskiego Instytutu Politechnicznego objął Stefan Jampolski, absolwent Instytutu Inżynierjno-Ekonomicznego w Charkowie. Rozpoczęto ponowną organizację sowieckiej uczelni. Sondaż przeprowadzony jesienią 1944 roku wśród polskiej profesury wykazał ich zdecydowaną niechęć do dalszej współpracy z nowymi władzami uczelni. W końcowych miesiącach 1944 roku przebywający we Lwowie przedstawiciele polskiego środowiska naukowego zdawali sobie bowiem sprawę z nieuchronnej konieczności przeniesienia, jak sądzono, całego lwowskiego ośrodka akademickiego do innej siedziby w nowych granicach powojennej Polski. Doświadczenia wynikające z działalności dydaktycznej na sowieckich wyższych uczelniach Lwowa, a zwłaszcza aresztowania pracowników nauki nasilone na przełomie 1944 i 1945 roku, sprzyjały podejmowaniu decyzji o wyjeździe. W 1945 roku w obsadzie profesorskiej Lwowskiego Instytutu Politechnicznego<sup>335</sup> znalazło się zaledwie sześciu polskich uczonych<sup>336</sup>.

We wrześniu 1944 roku Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego zawarł z sowieckimi republikami Białorusi, Ukrainy oraz Litwy umowy, zwane układami republikańskimi. Na ich mocy ustalono zasady ewakuacji (!) polskich obywateli z obszarów Polski, które po 17 września 1939 roku znalazły się w granicach Związku Sowieckiego. Porozumienia te w rzeczywistości sankcjonowały utratę wschodnich województw II Rzeczypospolitej. Fakt ten potwierdziły ustalenia konferencji w Jałcie (4–11 lutego 1945 roku), na której przedstawiciele rządów koalicji antyhitlerowskiej określili przebieg granicy polsko-sowieckiej. Miała się ona oprzeć na biegu rzeki Bug. Utratę wschodnich województw rekompensowano państwu polskiemu przesunięciem zachodniej granicy do linii Odry i Nisy Łużyckiej. Szczegółowe decyzje w tej kwestii miały jednak zapaść w czasie konferencji pokojowej po zakończeniu działań wojennych.

---

<sup>335</sup> Uczelnia ta jest dziś ukraińską szkołą wyższą działającą jako Uniwersytet Państwowy „Politechnika Lwowska” (*Lviv Polytechnic National University*).

<sup>336</sup> Z. Poptawski, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 295.



**Ilustracja 110.**

Taką Politechnikę Lwowską zapamiętali przesiedleni ze Lwowa nauczyciele akademicy.

Lotnicza fotografia „głównego kampusu” uczelni przy ulicy Leona Sapiehy w czasach jej świetności [1932 rok]

## Droga do polskiego Wrocławia



połowie stycznia 1945 roku ruszyła znad Wisły ofensywa sowiecka, stanowiąca końcowy akord w ostatecznym rozgromieniu III Rzeszy<sup>337</sup>. W tym czasie przebywający w Częstochowie profesor Stanisław Łukasiewicz (były kierownik Katedry Maszyn Dźwigowych Politechniki Lwowskiej) otrzymał upoważnienie Ministra Oświaty w Rządzie Tymczasowym do organizowania polskiej politechniki w Gdańsku. Do współpracy w realizacji zadania zostali zaproszeni profesorowie Politechniki Lwowskiej, którzy w zdecydowanej większości pozostawali jeszcze we Lwowie. Opuszczenie miasta nie było jednak łatwe. Biura tak zwanej Komisji Repatriacyjnej otwarto we Lwowie dopiero w maju 1945 roku, po kapitulacji III Rzeszy. Wtedy też pracownicy Politechniki Lwowskiej musieli definitywnie zdecydować o wyjeździe lub przyjęciu sowieckiego obywatelstwa. Nieliczni, którym udało się opuścić miasto (jak profesor Stanisław Łukasiewicz czy profesor Kazimierz Idaszewski), zrobili to jeszcze w 1944 roku. W maju 1945 roku podczas spotkania przebywających we Lwowie profesorów Politechniki Lwowskiej przyjęto uchwałę, w której zakładano przeniesienie *in corpore* dawnego zespołu naukowo-dydaktycznego uczelni technicznej do organizowanej przez profesora Stanisława Łukasiewicza Politechniki Gdańskiej. Zespół ten w zamierzeniach miał stanowić trzon gdańskiej uczelni, którą lwowscy uczeni nazwali Politechniką Morską. Rezolucję natychmiast przedstawiono Ministrowi Oświaty Rządu Tymczasowego. Została odrzucona. Zdecydowanym na wyjazd do Polski nauczy-

---

<sup>337</sup> Z. Poptawski, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 297.



Ilustracja 111.

Prezentowane dokumenty są świadectwem poszukiwania swojego miejsca w powojennej Polsce.

Ostateczną decyzją inżyniera Andrzeja Jellonka – w 1939 roku adiunkta Politechniki Lwowskiej – był przyjazd do Wrocławia [1945 rok]

<sup>338</sup> Do końca maja 1945 roku na obszarze powojennej Polski uruchomiono pięć wyższych uczelni o charakterze technicznym. Były to: Politechnika Warszawska i Akademia Górnicza w Krakowie oraz utworzone dekretemi z 24 maja 1945 roku Politechnika Śląska (początkowo w Krakowie, a następnie w Gliwicach), Politechnika Łódzka i Politechnika Gdańska.

<sup>339</sup> Z. Popławski, *Politechnika Lwowska w latach 1844–1945*, Kraków 1999, s. 287.

<sup>340</sup> Idem, *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 298.

<sup>341</sup> *Ibidem*, s. 300; *Politechnika Lwowska 1844–1945...*, s. 68.

celom akademickim Politechniki Lwowskiej władze oświatowe zaproponowały zatrudnienie w ośrodkach, w których trwała już organizacja nowych uczelni technicznych<sup>338</sup>. Były nimi Kraków, gdzie lwowian skierowano zwłaszcza do powstającej w tym mieście Politechniki Śląskiej, oraz Gdańsk, do którego trafiło w 1945 roku ośmiu profesorów kresowej uczelni<sup>339</sup>. Środowisko akademickie Politechniki Lwowskiej odebrało tę decyzję, jak się okazało – słusznie, jako zamiar rozproszenia zespołu oraz chęć wymazania dorobku najstarszej polskiej uczelni technicznej<sup>340</sup>. Wyjazdy do Polski przeprowadzono w czterech etapach. Pierwsza grupa byłych pracowników Politechniki Lwowskiej (przesiedlanych wraz z rodzinami) opuściła Lwów na przelomie maja i czerwca 1945 roku. Skierowano ich do Krakowa i Gdańska. Kolejne ruszyły do Krakowa, Wrocławia, Poznania i Gdańska 31 października oraz w pierwszych dniach listopada 1945 roku. Ostatnia grupa, złożona z nauczycieli akademickich zwolnionych z sowieckich więzień i łagrów, wyjechała ze Lwowa w czerwcu 1946 roku. Nieliczni pracownicy Politechniki Lwowskiej, a wśród nich profesor Gabriel Sokolnicki, profesor Witold Aulich i profesor Wilhelm Mozer, zdecydowali się na pozostanie<sup>341</sup>.

W pierwszych miesiącach 1945 roku najważniejszym ośrodkiem dyskusji o organizacji szkolnictwa wyższego na terenie powojennej Polski był Kraków. Miasto o wielowiekowej tradycji akademickiej zostało wyzwolone 18 stycznia 1945 roku i poniosło w czasie wojny minimalne straty. Było także punktem zbornym napływającej tutaj kadry naukowej, reprezentującej zwłaszcza środowiska akademickie Lwowa i Wilna. Wobec utraty Politechniki Lwowskiej i braku możliwości działania zniszczonej Politechniki Warszawskiej spodziewano się, że Kraków będzie miejscem, w którym powstanie silny ośrodek politechniczny. Do tej idei starano się pozyskać władze oświatowe. Dnia 23 stycznia 1945 roku, na spotkaniu ministra oświaty Stanisława Skrzeszewskiego z profesorami Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Górniczej, zapowiedziano zachowanie przedwojennej struktury organizacyjnej uczelni akademickich<sup>342</sup>. Trzy dni później, 26 stycznia 1945 roku, na podobnym spotkaniu mówiono o planach „repatriacji” pracowników Politechniki Lwowskiej drogą prowadzącą przez Kraków<sup>343</sup>. Zaproponowano również, aby pieczę nad całym na nowo kształtującym się środowiskiem akademickim szkół technicznych objęła krakowska Akademia Górnicza. Była to wtedy jedyna polska uczelnia techniczna przygotowana do podjęcia działalności zarówno pod względem materialnym, jak i kadrowym<sup>344</sup>. Dnia 3 lutego 1945 roku krakowski oddział Naczelnej Organizacji Inżynierów Rzeczypospolitej Polskiej przesłał do Ministerstwa Oświaty memoriał, w którym oceniono, że potrzeby polskiej gospodarki w zakresie kształcenia kadr inżynierskich zaspokoi uruchomienie pięciu politechnik. Jedną z tych uczelni miała być Politechnika Krakowska, lokalizacji czterech pozostałych nie określono<sup>345</sup>. Akademia Górnicza, w myśl zalecenia Ministra Oświaty, przejęła opiekę nad pracownikami naukowymi Politechniki Lwowskiej, którzy zgłaszali gotowość do podjęcia pracy na Politechnice Krakowskiej, organizującej się mimo braku wyraźnych decyzji ministerstwa. Do powołanego w lutym 1945 roku Komitetu Organizacyjnego Politechniki Krakowskiej weszli również, związani z lwowską uczelnią techniczną, profesor Zygmunt Ciechanowski, profesor Adolf Joszt, profesor Marian Kamieński, docent Wacław Günther oraz doktor Włodzimierz Roniewicz. Do połowy marca 1945 roku do pracy w szkołach akademickich Krakowa zgłosiło się jedenastu profesorów i docentów oraz około 30 asystentów Politechniki Lwowskiej<sup>346</sup>. W tym czasie Pełnomocnik Rządu Rzeczypospolitej Polskiej na Górnym Śląsku, generał Aleksander Zawadzki, wystąpił z inicjatywą utworzenia uczelni technicznej, która swoim zasięgiem objęłaby teren Górnego Śląska. Koncepcja ta wyraźnie

---

<sup>342</sup> A. Siwik, R. Artymiak, *Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska. Kształtowanie się środowiska akademickiego uczelni technicznych w Krakowie w latach 1945–1954*, Kraków 2002, s. 59–60.

<sup>343</sup> *Ibidem*, s. 64.

<sup>344</sup> Inauguracja działalności Akademii Górniczej nastąpiła 16 kwietnia 1945 roku.

<sup>345</sup> Memoriał w sprawie utworzenia Politechniki Krakowskiej, 3 lutego 1945 roku. Archiwum Akt Nowych [dalej: AAN], Ministerstwo Oświaty w Warszawie, sygn. 2927, k. 36–37.

<sup>346</sup> Sprawozdanie z działalności Akademii Górniczej, marzec 1945 roku. AAN, Ministerstwo Oświaty w Warszawie, sygn. 2927, k. 273.

<sup>347</sup> A. Siwik, R. Artymiak, *Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska. Kształtowanie się środowiska akademickiego uczelni technicznych w Krakowie...*, s. 71.

<sup>348</sup> Pismo Komitetu Organizacyjnego Politechniki Krakowskiej do Ministerstwa Oświaty, 3 kwietnia 1945 roku. AAN, Ministerstwo Oświaty w Warszawie, sygn. 2955, k. 7.

<sup>349</sup> Z. Popławski, *Politechnika Lwowska w latach 1844–1945...*, s. 287–289.

<sup>350</sup> Z. Gostomska-Zarzycka, *Delegatura Ministerstwa Oświaty we Wrocławiu 1945 r.*, [w:] *Trudne dni. Wrocław 1945 r. we wspomnieniach pionierów*, Wrocław 1960, t. 1, s. 281.

zagroziła planom powołania Politechniki Krakowskiej, która – jak zapowiedział minister oświaty po inauguracji roku akademickiego na Uniwersytecie Jagiellońskim w końcu marca 1945 roku – miała „przytulić Politechnikę Lwowską”<sup>347</sup>.

Dnia 3 kwietnia 1945 roku Komitet Organizacyjny Politechniki Krakowskiej przekazał Ministerstwu Oświaty swoją propozycję organizacji szkolnictwa technicznego w Polsce. Zgodnie z nią, silne ośrodki politechniczne powinny powstać w Krakowie i w Łodzi. Wówczas Kraków mógłby patronować powstaniu Politechniki Wrocławskiej. Politechnika Łódzka pomogłaby w uruchamianiu Politechniki Gdańskiej. „Katowice natomiast, które odczuły potrzebę technicznej uczelni, powinny otrzymać pierwszorzędnie zorganizowaną uczelnię zawodową w rodzaju Wyższej Szkoły Technicznej Wawelberga w Warszawie”<sup>348</sup>.

Dekretem Krajowej Rady Narodowej z 24 maja 1945 roku utworzono Politechnikę Śląską, pozostawiając do późniejszych decyzji kwestię powołania Politechniki Krakowskiej. Dnia 1 czerwca 1945 roku nastąpiła inauguracja działalności dydaktycznej na Politechnice Śląskiej. Umożliwiło to zatrudnienie byłym pracownikom Politechniki Lwowskiej, przebywającym od pewnego czasu w Krakowie. Na początku czerwca 1945 roku śląska uczelnia przyjęła także nauczycieli akademickich przesiedlonych ze Lwowa. Z tych względów w pierwszym okresie funkcjonowania Politechniki Śląskiej – działającej początkowo w Krakowie, a od końca 1945 roku w Gliwicach – pracująca w niej kadra naukowo-dydaktyczna i techniczna wywodziła się w przeważającej części ze Lwowa. W latach 1945–1946 dwunastu profesorów lwowskiej uczelni technicznej uzyskało w Gliwicach politechniczne katedry. W tym samym czasie w charakterze nauczycieli akademickich niższej rangi zatrudniano 84 osoby związane wcześniej z Politechniką Lwowską<sup>349</sup>.

Zamysł przeniesienia lwowskiego ośrodka akademickiego podzieliali także profesorowie Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, przebywający w Krakowie w pierwszych miesiącach 1945 roku. Początkowo myślano o założeniu takiego ośrodka w Toruniu. Mógł nim zostać także Gdańsk, z tradycjami akademickimi działającej tutaj od 1904 roku Wyższej Szkoły Technicznej. Rozpatrywano również projekt utworzenia uniwersytetu i politechniki w Katowicach. Początkowo nie było w tych rozważaniach miejsca na Wrocław, gdzie trwające do 6 maja 1945 roku długotrwałe oblężenie miasta poważnie ograniczyło możliwość szybkiego zagospodarowania bazy materialnej po niemieckim uniwersytecie oraz Wyższej Szkole Technicznej<sup>350</sup>. Zainteresowanie Wrocławiem wzrosło





**Ilustracja 112.**

Lwowski uczynek, którzy zdecydowali się pozostać we Wrocławiu, przez długie lata towarzyszył widok ruin. Fotografia wykonana w 1945 roku z wieży kościoła św. Elżbiety pokazuje skalę destrukcji miasta, także w rejonie placu Grunwaldzkiego (u góry po prawej)

<sup>351</sup> Zob. J. Rozynek, *Organizacja i uruchomienie Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (maj-listopad 1945 rok)*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1970, z. 2, s. 159–160.

<sup>352</sup> Stanisław Kulczyński (1895–1975) – botanik, od 1924 roku profesor Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Rektor tej uczelni w latach 1936–1937.

<sup>353</sup> Nominacja profesora Stanisława Kulczyńskiego na stanowisko Delegata Ministerstwa Oświaty, 20 kwietnia 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-1/1, nlb.; S. Kulczyński, *Grupa Naukowo-Kulturalna*, [w:] *Trudne dni. Wrocław 1945 r. we wspomnieniach pionierów...*, t. 1, s. 111.

<sup>354</sup> Profesor Jerzy Ignacy Skowroński. *Wspomnienie i refleksje na temat historii uczelni*, 27 stycznia 1977 roku – [http://www.eny.pwr.wroc.pl/files/w5/att\\_wspomnienia\\_profesorow\\_Skowronski.pdf](http://www.eny.pwr.wroc.pl/files/w5/att_wspomnienia_profesorow_Skowronski.pdf), s. 3–4 [dostęp: 16 lutego 2010 roku].

<sup>355</sup> Z. Popławski, *Politechnika Lwowska w latach 1844–1945...*, s. 288–291.

<sup>356</sup> Z. Popławski, *Gdzie jest dziedzictwo Politechniki Lwowskiej*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik...*, s. 187.

<sup>357</sup> I. Rutkiewicz, *Archipelag nauki*, Wrocław 1966, s. 273.

z chwilą podjęcia przygotowań do utworzenia polskiej administracji państwowej na terenie Dolnego Śląska. Dnia 16 marca 1945 roku Bolesław Drobner otrzymał nominację na stanowisko prezidenta Wrocławia<sup>351</sup>. Najprawdopodobniej z jego inicjatywy w ostatniej dekadzie marca podjęto decyzję o uruchomieniu we Wrocławiu ośrodka akademickiego oraz zorganizowaniu grupy operacyjnej do zabezpieczenia majątku wrocławskich uczelni. Na czele zespołu stanął profesor Stanisław Kulczyński<sup>352</sup>, który staraniem Bolesława Drobnera został 20 kwietnia 1945 roku mianowany Delegatem Ministerstwa Oświaty<sup>353</sup>. Wrażenia z tego okresu – pokazujące jednocześnie pierwotne intencje wrocławskiej grupy operacyjnej – przynosi wspomnienie profesora Jerzego Ignacego Skowrońskiego, który był przed wojną adiunktem Politechniki Warszawskiej. Dnia 16 kwietnia 1945 roku chciał on zgłosić akces do właśnie organizowanej grupy operacyjnej: „Pojechałem do Krakowa i tam odszukałem w Uniwersytecie pokój, w którym urzędował kierownik grupy. Przyjął mnie starszy pan o nieco ormiańskim profilu [profesor Stanisław Kulczyński], przeczytał moje podpisane przez ministra skierowanie z nieukrywanym niesmakiem i powiedział: «My do wrocławskich uczelni kompletujemy zespół pracowników naukowych zasadniczo ze Lwowa. Nie mogę się jeszcze zorientować, czy może pan liczyć na miejsce»”<sup>354</sup>. Grupa operacyjna, nazwana Grupą Naukowo-Kulturalną – w której pracowników nauki Politechniki Lwowskiej reprezentował chemik, doktor Henryk Kuczyński – miała się udać do Wrocławia w najbliższym sprzyjającym momencie, trudnym do określenia w końcu kwietnia 1945 roku.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej w ośrodkach akademickich powojennej Polski znalazło zatrudnienie 48 profesorów Politechniki Lwowskiej oraz 286 pracowników naukowych niższego szczebla<sup>355</sup>. „Cały majątek Politechniki Lwowskiej pozostał we Lwowie – jako dobra materialne; natomiast dobra duchowe reprezentowane przez pozostałych przy życiu pracowników naukowych Politechniki przeniosły się do kraju leżącego pomiędzy Bugiem a Odrą. W ten sposób Politechnika Lwowska żyła i istniała nadal [...]”<sup>356</sup>. Lwowskie tradycje przejęła również, organizująca się do listopada 1945 roku, Politechnika Wrocławska. Tylko częściowo miał rację Ignacy Rutkiewicz, pisząc: „Gdy po wojnie Lwów uniwersytecki przeniósł się do Wrocławia *in corpore*, profesorowie i asystenci Politechniki Lwowskiej rozprzeczli się po całej niemal Polsce. Zwłaszcza Gdańsk i Gliwice, gdzie postanowiono zorganizować nową Politechnikę, zdążyły skupić najwięcej lwowian, zanim droga do Wrocławia stanęła otworem”<sup>357</sup>.

W latach 1945–1947 z wrocławską uczelnią techniczną związało się, mimo późnego terminu powołania szkół akademickich we Wrocławiu, dziewięcioro profesorów z Politechniki Lwowskiej. Byli to: Jan Bogucki, Tadeusz Broniewski, Kazimierz Idaszewski, Czesław Kanafojski, Ewa Neyman-Pilatowa, Edwin Płażek, Wincenty Styś, Edward Sucharda oraz Kazimierz Zipser. W pracy dydaktycznej wspomagało ich 49 nauczycieli akademickich wywodzących się ze Lwowa<sup>358</sup>. Kresowa politechnika żyła we wrocławskiej uczelni nie tylko dzięki profesorom o lwowskim rodowodzie. Pieczołowicie kultywowali jej pamięć liczni adepci wiedzy technicznej podejmujący studia w pierwszych latach działalności Politechniki Wrocławskiej. W wielu wypadkach przynosili w ten sposób także tradycje swojego rodzinnego miasta – Lwowa<sup>359</sup>.

---

<sup>358</sup> Z. Popławski, *Politechnika Lwowska w latach 1844–1945...*, s. 288–289. Analiza zagadnienia obecności lwowskiej kadry profesorskiej na Politechnice Wrocławskiej – zob. J. Fuliński, W. Fuliński, *Dziedzictwo Politechniki Lwowskiej w Politechnice Wrocławskiej*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik...*, s. 197–202.

<sup>359</sup> Z analizy 277 biogramów opracowanych w publikacji upamiętniającej profesorów i docentów Politechniki Wrocławskiej zmarłych w latach 1945–2009 wynika, że 42 nauczycieli akademickich urodziło się we Lwowie. Pochodzeniem z innych miejscowości południowo-wschodnich województw II Rzeczypospolitej legitymowało się 54 zmarłych pracowników nauki, a 24 miało korzenie na Wileńszczyźnie i Grodzieńszczyźnie. Zob. M. Burak, P. Pregiel, *Profesorowie Politechniki Wrocławskiej zmarli w latach 1945–2009*, Wrocław 2010 [mps].

**Ilustracja 113.**

Chociaż na jednej z pierwszych fotografii obecnej politechniki nie pokazano uczelni, to jednak uchwycono z wysokości komina Laboratorium Maszynowego panoramę północnych dzielnic zburzonego Wrocławia. Na pierwszym planie skrzyżowanie ulic Mariana Smoluchowskiego i Cypriana Kamila Norwida. Dachy wrocławskiej uczelni wyglądały podobnie

## Pierwsze lata w polskim Wrocławiu (1945–1951)

### Przejmowanie obiektów politechnicznych

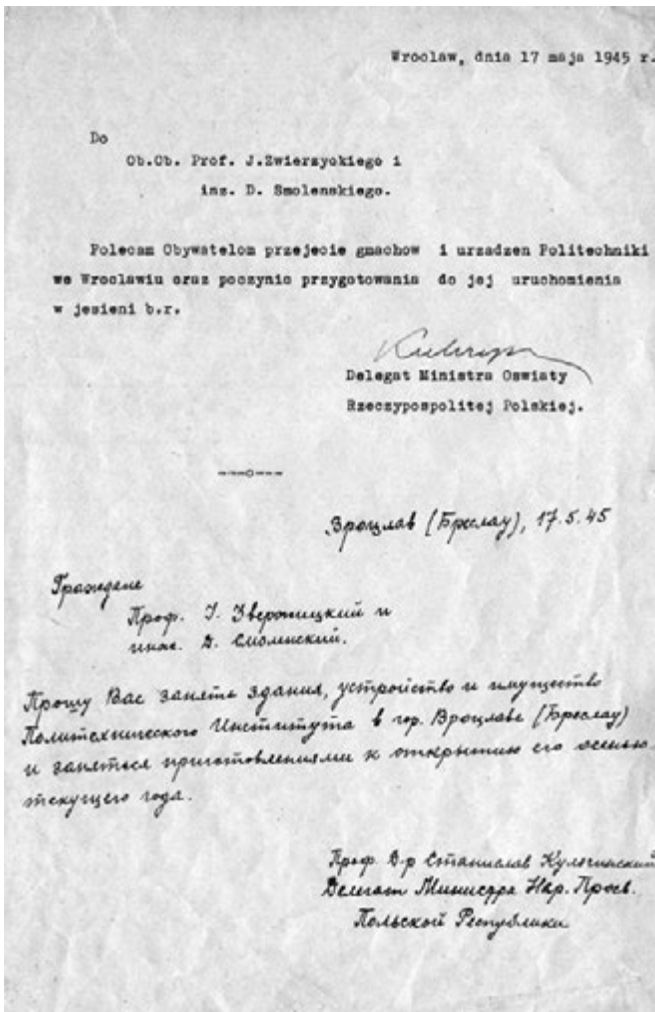
Złożona z 26 osób czołówka Grupy Naukowo-Kulturalnej przybyła do Wrocławia 9 i 10 maja 1945 roku. Już na miejscu jej skład uzupełniono o pracowników przedwojennych polskich uczelni, którzy wcześniej przebywali w stolicy Dolnego Śląska jako przymusowi robotnicy. W gronie tych osób znalazł się także inżynier Dionizy Smoleński, któremu wraz z przybyłym z Krakowa profesorem Józefem Zwierzyckim powierzono zadanie przejęcia zajętych przez Armię Czerwoną budynków wrocławskiej *Technische Hochschule*. Działania w tym kierunku rozpoczęła 17 maja 1945 roku krótka dyspozycja Delegata Ministra Oświaty – profesora Stanisława Kulczyńskiego – skierowana do Józefa Zwierzyckiego i do Dionizego Smoleńskiego: „Polecam Obywatelom przejęcie gmachów i urzędzeń Politechniki we Wrocławiu oraz poczynić przygotowania do jej uruchomienia w jesieni [bieżącego roku]”<sup>360</sup>. Dnia 2 czerwca profesor Stanisław Kulczyński poinformował sowiecką Komendanturę Wojenną o zakończonych negocjacjach z dowódcą oddziału Armii Czerwonej („czasowo zajmującego” obiekty wrocławskiej uczelni) w sprawie wejścia ekipy robotników budowlanych na teren dawnej *Technische Hochschule*<sup>361</sup>. Pięć dni później, 7 czerwca 1945 roku, inżynier Dionizy Smoleński otrzymał polecenie przeprowadzenia rozmów z władzami sowieckimi w sprawie szczegółów przekazania nie tylko „budynków i zakładów Politechniki”, ale również obiektów Instytutu Badania Węgla położonych przy ulicy Gdańskiej<sup>362</sup>. Niebawem, w drugim numerze wychodzącego w 1945 roku czasopisma informacyjnego

---

<sup>360</sup> Pismo Pełnomocnika Ministra Oświaty do Józefa Zwierzyckiego i Dionizego Smoleńskiego, 17 maja 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-1/1, nlb.

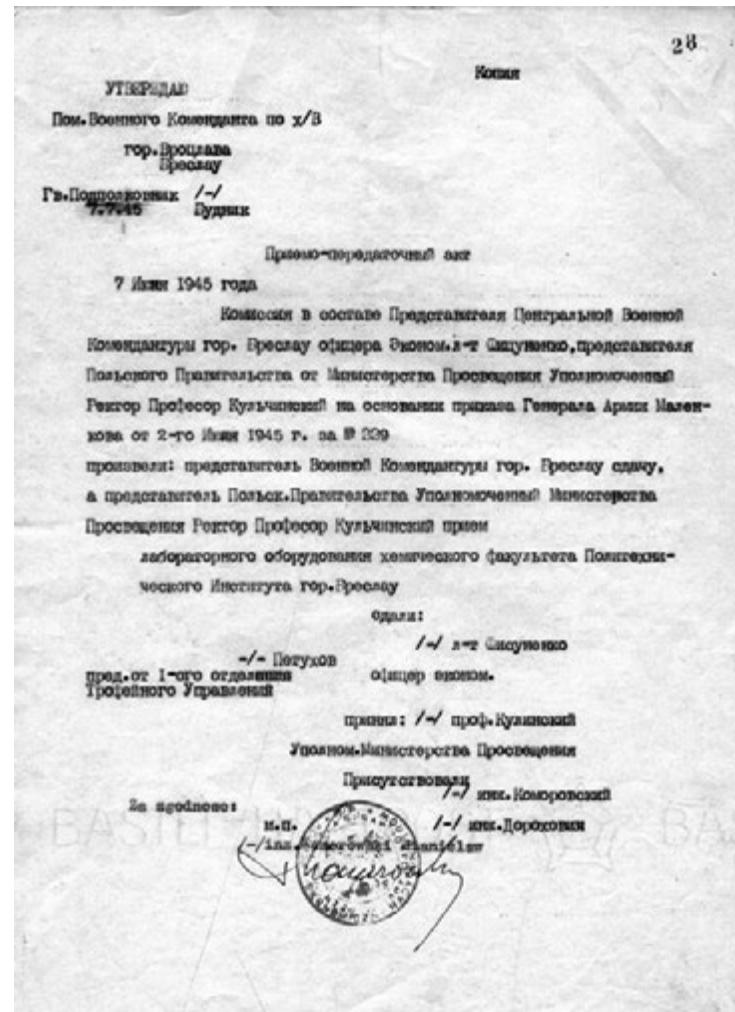
<sup>361</sup> Pismo Pełnomocnika Ministra Oświaty do komendanta wojennego Wrocławia, 2 czerwca 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-1/1, nlb.

<sup>362</sup> Pismo Pełnomocnika Ministra Oświaty do Dionizego Smoleńskiego, 7 czerwca 1945 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej [dalej: APWr], Akta Osobowe, sygn. 147/1, t. 1, p. 383.



Ilustracja 114.

Dnia 17 maja 1945 roku inżynier Dionizy Smoleński i profesor Józef Zwierzycki otrzymali polecenie przejęcia gmachów i urządzeń pozostających w sowieckich rękach wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Wraz z wydaniem tego dokumentu rozpoczęły się dzieje Politechniki Wrocławskiej



Ilustracja 115.

Jedyny znany protokół przekazania majątku Wyższej Szkoły Technicznej stronie polskiej dotyczy przejęcia wyposażenia laboratoryjnego instytutów chemicznych [7 lipca 1945 roku]



„Nasz Wrocław”, mieszkańcy stolicy Dolnego Śląska mogli przeczytać pierwsze informacje o odbudowującej się uczelni technicznej: „W dniu 13 czerwca pracowało już przy remoncie pierwszego oddanego nam budynku, mianowicie zakładu chemii, trzydziestu ludzi. W najbliższym czasie będą oddane dalsze budynki w miarę odminowywania terenu. Prace nad odbudową tego najcenniejszego obiektu objął osobiście kierownik odbudowy w delegaturze ministra oświaty, inż. Smoleński”<sup>363</sup>.

Stan zachowania obiektów wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej był całkiem dobry, jak na warunki panujące we Wrocławiu po zakończonych niedawno walkach. Ocenę taką zawiera raport o stanie majątku uczelni, opracowany, najprawdopodobniej przez profesora Józefa Zwierzyckiego, w końcu maja 1945 roku<sup>364</sup>. Z obserwacji zawartych w opisie wynika, że zniszczenia dotknęły głównie pokryć dachowych („rozrzucona przez podmuch dachówka”) i okien („szyby bez wyjątku wybite”) oraz kotłowni („budynek uderzony bombą, która zniszczyła [jego] część. Reszta kotłów nieuszkodzona”). Całkiem dobrze przedstawiał się ogólny stan wypo-

#### Ilustracja 116.

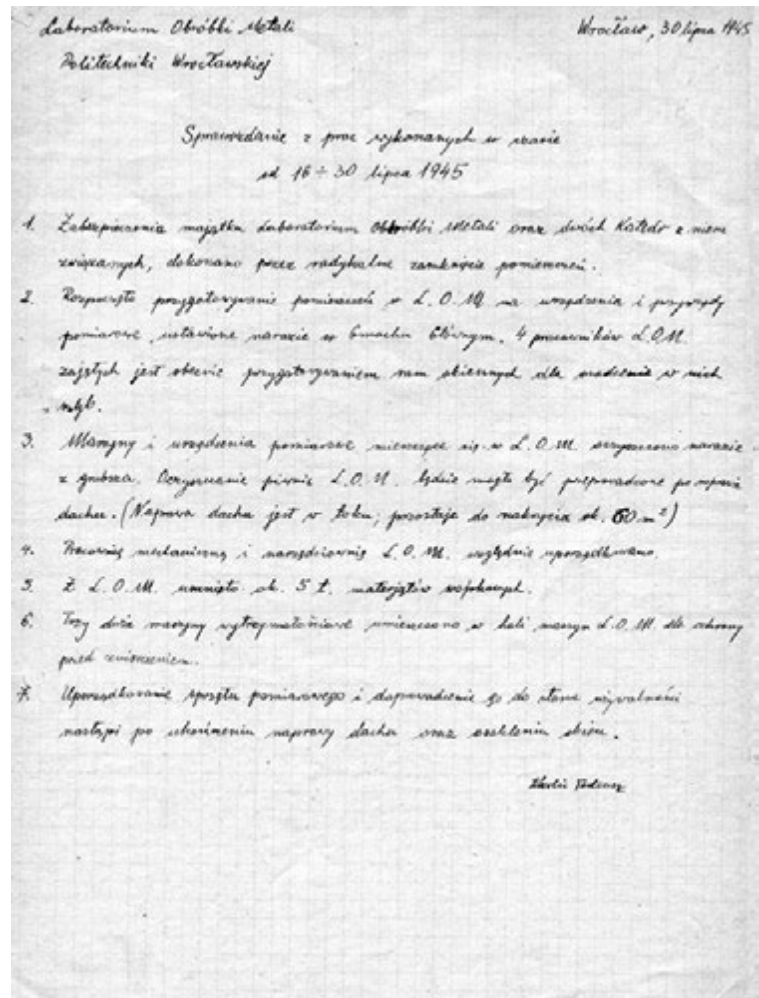
Przerwaną w 1939 roku budowę nowego gmachu dla instytutów chemicznych w równym stopniu zniszczył wpływ czasu i sowieckie naloty w 1945 roku. Stan budowli jesienią 1945 roku ukazuje unikatowa fotografia narożnika ulicy Ignacego Łukasiewicza i wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego, wykonana przez ówczesnego adiunkta Politechniki Śląskiej – Andrzeja Jellonka

<sup>363</sup> Politechnika Wrocławska, „Nasz Wrocław”, 17–23 czerwca 1945 roku, nr 2, s. 2.

<sup>364</sup> Opis stanu zachowania budynków dawnej *Technische Hochschule* we Wrocławiu, około 28 maja 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-19/IV, nlb.

**Ilustracja 117.**

Inżynier Tadeusz Karlic był autorem sprawozdania z prac zabezpieczających w Laboratorium Obróbki Metali (Laboratorium Obrabiarek). Z raportu wynika, że grupa porządkowa wkroczyła do obiektu 16 lipca 1945 roku



sażenia w meble („meble w dużej ilości”) oraz oprzyrządowania niezbędnego do realizacji zadań dydaktycznych i prowadzenia prac badawczych. Te ostatnie kwestie najlepiej przedstawiały się w oddziale chemicznym („duże zasoby w chemikaliach i przyrządach”), oddziale metalurgicznym („duże maszyny stoją”), oddziale górniczym („laboratoria w dobrym stanie”) oraz dziale maszynoznawstwa („wspaniałe hale maszynowe w dobrym stanie”). Na przeciwnym biegunie znajdował się oddział elektrotechniczny („lekkie [aparaty] wywiezione; zniszczenia przez szabrunek wojskowy”), oddział fizyki („całkowicie wyrabowany”), oddział budowy kolei („kilka modeli; precyzyjne aparaty kreślarskie wywiezione”), oddział lotniczy („prawie nic nie ma”), oddział geologiczny („wyrabowany”) oraz mineralogiczny („stan zły, brak niemal wszystkiego”). Wyposażenie („z wyjątkiem jednego kinoaparatu i jednego epidiaskopu – inne wywiezione”) i stan zachowania sal wykładowych



w całym zespole określono jako średni. Z dokonanego przeglądu wynika również, że zasób instytucjonalnych bibliotek został całkowicie lub częściowo wywieziony. Przedstawiony powyżej obraz stanu politechnicznego majątku doprowadził autora opracowania do następującej konkluzji: „Uruchomienie Politechniki w zasadzie możliwe. Trudność do montowania lat niższych leży w zniszczeniu zakładu fizyki i mineralogii oraz geologii. Trudność uruchomienia lat wyższych leży w braku precyzyjniejszej aparatury”. Był także inny problem: „Gmach obsadzony przez władze sowieckie. Kwestionuje się nasze prawa do Politechniki”.

Na całkowite przekazanie stronie polskiej gmachów dawnej *Technische Hochschule* – jak się okazało – nie trzeba było już długo czekać. Nastąpiło ono formalnie 2 lipca 1945 roku na podstawie rozkazu numer 399, sygnowanego przez generała armii Georgija Malenkowa, przewodniczącego Komitetu Specjalnego przy sowieckim Państwowym Komitecie Obrony<sup>365</sup>. Przejmowanie majątku uczelni przeprowadzono sukcesywnie w pierwszych tygodniach lipca. Świadczy o tym między innymi, datowany na 7 lipca 1945 roku, protokół przekazania stronie polskiej wyposażenia laboratoriów chemicznych w dawnym gmachu Instytutu Chemii przy ulicy Mariana Smoluchowskiego<sup>366</sup>. Budynek ten – jak wynika z opublikowanej w czerwcu 1945 roku informacji prasowej – był pierwszą zabezpieczaną budowlą odradzającej się wrocławskiej uczelni i na początku lipca był już prawie uporządkowany<sup>367</sup>. Proces przechodzenia większości obiektów w polskie ręce nastąpił między 2 a 15 lipca. W tym okresie obok dawnego gmachu Instytutu Chemii odzyskano budynek Instytutu Elektrotechnicznego (12 lipca) oraz – 15 lipca – Laboratorium Obrabiarek, Gmach Główny i Laboratorium Maszynowe. A zatem do 15 lipca 1945 roku udało się przejąć wszystkie budynki dawnej *Technische Hochschule* znajdujące się w kwartale ograniczonym ulicami Cypriana Kamila Norwida, Mariana Smoluchowskiego i Ignacego Łukasiewicza oraz wybrzeżem Stanisława Wyspiańskiego<sup>368</sup>. Dawny gmach Instytutu Hutniczego pozostawał w dyspozycji sowieckiego oddziału ochronnego do grudnia 1945 roku<sup>369</sup>.

Obserwacje zawarte w sprawozdaniach z prac prowadzonych w obiektach przyszłej Politechniki Wrocławskiej<sup>370</sup> (noszące daty 30 i 31 lipca 1945 roku) potwierdzają stopień zniszczenia substancji politechnicznej przedstawiony w raporcie z końca maja 1945 roku. Z treści meldunków dotyczących przedsięwzięć porządkowych w gmachu Instytutu Elektrotechnicznego, Gmachu Głównym, Laboratorium Obrabiarek i Laboratorium Maszynowym wynika także, że wstępne zabezpieczenie mienia udało się prze-

<sup>365</sup> Organ ten był odpowiedzialny za organizację grabieży na terenach zajmowanych przez Armię Czerwoną. W strukturze Komitetu Specjalnego znajdowały się, działające przy poszczególnych frontach, Zarządy Majątku Zdobycznego.

<sup>366</sup> Poświadczona kopia protokołu przekazania wyposażenia Wydziału Chemii Politechniki we Wrocławiu, 7 lipca 1945 roku. Muzeum Historyczne – oddział Muzeum Miejskiego Wrocławia, sygn. III-1216. Tekst protokołu – zob. B. Brandt-Golecka, M. Burak, G. Januszewska, *Politechnika Wrocławska 1945–1951. Wybór źródeł*, Wrocław 2005, s. 25–27.

<sup>367</sup> A. Jellonek, *Powstanie Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, Warszawa 1957, s. 27.

<sup>368</sup> Z. Gostomska-Zarzycka, *Delegatura Ministerstwa Oświaty we Wrocławiu...*, s. 281. Precyzyjne terminy przejęcia składników majątkowych niemieckiej Wyższej Szkoły Technicznej można określić na podstawie sprawozdań z prac zabezpieczających, wykonanych w budynkach uczelni w lipcu 1945 roku. Są tam podane daty rozpoczęcia prac. Zob. Sprawozdania z prac zabezpieczających w budynkach Politechniki, 30–31 lipca 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-19/IV, nlb.

<sup>369</sup> Z. Samsonowicz, *Straż Akademicka Politechniki Wrocławskiej*, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 33.

<sup>370</sup> Sprawozdania z prac zabezpieczających w budynkach Politechniki, 30–31 lipca 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-19/IV, nlb.

**Ilustracja 118.**

Służba wartownicza i patrolowa członków Straży Akademickiej Politechniki trwała przez całą dobę. W kadrze fotografii utrwalono Ignacego Sierosławskiego, pełniącego wartę na posterunku, który chronił wejście do Gmachu Głównego od strony ulicy Cypriana Kamila Norwida oraz bramę wjazdu na dziedziniec uczelni [wrzesień (?) 1945 roku]



<sup>371</sup> Narożnik gmachu Instytutu Elektrotechnicznego został poważnie naruszony wybuchem bomby lotniczej, która detonowała na ulicy Cypriana Kamila Norwida.

prowadzić do końca lipca 1945 roku. Odpowiedzialni za wykonanie prac porządkowych – inżynier Tadeusz Karlic i Edward Mielcarzewicz (przyszły student Politechniki Wrocławskiej) – informowali, że zabezpieczono dużą liczbę przyrządów pomiarowych, maszyny (obrabiarki, silniki elektryczne i inne), aparaturę badawczą oraz rozproszony w nieładzie zasób biblioteczny. W tym czasie przystąpiono również do naprawy poważnych uszkodzeń budynków<sup>371</sup> oraz rozpoczęto prace nad przywróceniem dostawy prądu stałego i zmiennego zasilającego obiekty politechniczne („kabel główny jest uszkodzony na terenie Politechniki wybuchem bomby lotniczej”). Usunięto z terenu Politechniki Wrocławskiej blisko 5 ton materiałów wybuchowych. Przedsięwzięciem stanowiącym warunek *sine qua non* właściwego funkcjonowania uporządkowanych budowli – w zgodnej opinii autorów sprawozdań – było pilne pokrycie dachów oraz oszklenie okien.

W lipcowych pracach porządkowych w poszczególnych budynkach uczestniczyło jednorazowo od dwóch do piętnastu osób. Zwraca uwagę stały udział niewielkiej grupy fachowców, wśród których byli (a być może stanowili ją) pracownicy techniczni *Technische Hochschule*<sup>372</sup>. Od sierpnia 1945 roku odbudowę obiektów realizowała grupa stałych pracowników, w której zatrudniano (w kolejnych etapach odbudowy) nawet do 200 osób narodowości niemieckiej<sup>373</sup>.

Protokołem z 10 sierpnia 1945 roku przejęto również kilka obiektów przy ulicy Gdańskiej 7/9 (w 1946 roku przy „ulicy Auen 36/38”), należących wcześniej do niemieckiego Instytutu Badań Węgla (*Kohlenforschungsinstitut*)<sup>374</sup>. Budynki oddano do dyspozycji Wydziału Chemicznego Politechniki. Były to pierwsze budowle o przeznaczeniu laboratoryjnym i dydaktycznym pozyskane przez Politechnikę Wrocławską poza granicami dzisiejszego kampusu głównego. Na terenie ośrodka przy ulicy Gdańskiej znajdowało się siedem obiektów. Substancję murowaną stanowił dwukondygnacyjny budynek główny (dawna willa reprezentacyjno-laboratoryjna Instytutu Badań Węgla), parterowy dom dozorczy, mieszczący również laboratorium chemiczne, a także dwie budowle, w których znajdował się warsztat mechaniczny, laboratoria specjalne (w tym laboratorium fotograficzne i ciemnia optyczna) oraz magazyn przyrządów i substancji chemicznych. Obiektami o funkcji gospodarczej były: drewniana szopa – skład chemikaliów żrących, garaż z blachy falistej, a także kryta papą murowana szopa, stanowiąca „magazyn żelaza i materiałów ciężkich”. Na początku 1946 roku wymienione budynki pozostawały w dyspozycji „Katedry Technologii Nafty i Paliw Płynnych Politechniki Wrocławskiej oraz niektórych działów [Katedry] Technologii Przemysłów Organicznych”<sup>375</sup>.

Od początku sierpnia 1945 roku w działaniach porządkowych i ochronnych brali czynny udział członkowie tworzącej się wówczas **Straży Akademickiej Politechniki**, złożonej początkowo z dwunastu osób, a wkrótce stanowiącej dwudziestoduosobowy osobowy oddział<sup>376</sup>. Specyfikę służby w tej formacji ilustrują słowa zarządzającego obiektami uczelni inżyniera Dionizego Smoleńskiego skierowane do ochotników, wyrażających chęć wstąpienia do Straży Politechniki: „Będę od was wymagał pracy przez 24 godziny na dobę. W zamian za to nie dostaniecie nic, prócz pomieszczenia na chwilowe zamieszkanie”<sup>377</sup>. Moment rozpoczęcia regularnych zajęć na Politechnice Wrocławskiej przyniósł także decyzję o rozwiązaniu tej zastużonej dla uczelni formacji. Nastąpiło to 14 grudnia 1945 roku.

<sup>372</sup> Wspominają o nich Polacy zaangażowani w tym okresie przy odbudowie Politechniki Wrocławskiej. Zob.: A. Jellonek, *Powstanie Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej...*, s. 27; K. Bednarczyk, *Moje wrocławskie wspomnienia*, [w:] *Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*, Wrocław 1990, s. 14. W organizującej się w roku akademickim 1945/1946 na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym Katedrze Obróbki Metali personel pomocniczy składał się z 16 pracowników narodowości niemieckiej. Zob. *Wydział Mechaniczny*, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 114.

<sup>373</sup> D. Smoleński, *Dziesięć lat Politechniki Wrocławskiej...*, s. 8.

<sup>374</sup> Protokół przekazania ośrodka przy ulicy Gdańskiej przez stronę sowiecką jest wspomniany w dokumencie wystawionym w styczniu 1946 roku. Zob. Pismo wystosowane z Katedry Technologii Nafty i Paliw Płynnych do Pełnomocnika Ministra Oświaty, 17 stycznia 1946 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 160.

<sup>375</sup> *Ibidem*, k. 160–161.

<sup>376</sup> Z. Samsonowicz, *Straż Akademicka Politechniki Wrocławskiej...*, s. 31–32. Szerzej o Straży Akademickiej Politechniki – zob. idem, *Wspomnienia o Straży Akademickiej Politechniki we Wrocławiu...*

<sup>377</sup> Idem, *Wspomnienia o Straży Akademickiej Politechniki we Wrocławiu...*, s. 26.



**Ilustracja 121.**

Budynek dawnej niemieckiej Szkoły Rzemiosł Budowlanych i Budowy Maszyn przy ulicy Bolesława Prusa, przekazany w 1945 roku do dyspozycji Studium Przygotowawczego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, również ucierpiał w czasie walk o Wrocław. Tak przedstawiał się widok ze szkolnej hali maszyn latem 1945 roku

## Wspólnota wrocławskich uczelni

Równoległe z pracami porządkowymi, prowadzonymi od początku czerwca 1945 roku w obiektach dawnej wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej, kształtowały się koncepcje organizacyjne związane z powołaniem we Wrocławiu polskich uczelni. W notatce dotyczącej planu rozmieszczenia szkół wyższych na terenie Polski<sup>378</sup>, pochodzącej z Kancelarii Cywilnej Prezydenta Krajowej Rady Narodowej, wymienia się również dwie szkoły akademickie Wrocławia: uniwersytet i politechnikę. Ta ostatnia, obok nowo powołanej Politechniki Śląskiej, miała zaspokajać potrzeby śląskiego rejonu przemysłowego. Wobec znacznego zwiększenia liczby szkół wyższych, w porównaniu ze stanem sprzed 1939 roku, wyrażano jednak niepokój o ekonomiczne możliwości państwa w zakresie zapewnienia należytych warunków rozwoju funkcjonującym już wyższym uczelniom<sup>379</sup>. Zwolennicy tezy o braku takich możliwości prezentowali pogląd o postawieniu na rozwój już powołanych uczelni, które powinny zaspokoić potrzeby państwa w okresie przejściowym. Przedstawione wyżej przekonanie mogło podważyć sens działań zmierzających do utworzenia Politechniki Wrocławskiej.

W pierwszych dniach czerwca 1945 roku Pełnomocnik Ministra Oświaty we Wrocławiu, profesor Stanisław Kulczyński, spotkał się w Krakowie z przebywającymi tam profesorami Politechniki Lwowskiej. Przedstawił im ocenę możliwości powołania we Wrocławiu uniwersytetu oraz politechniki, które mogłyby powstać przy wykorzystaniu bazy materialnej niemieckich szkół wyższych.

<sup>378</sup> Notatka w sprawie rozmieszczenia szkół wyższych w Polsce, 29 maja 1945 roku, [w:] *Powstanie i pierwsze dziesięć lat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–1956. Wybór źródeł*, wyd. H. Duczkowska-Moraczewska, Toruń 1995, s. 23–24.

<sup>379</sup> W okresie międzywojennym na terenie Rzeczypospolitej funkcjonowały dwie politechniki: Politechnika Warszawska i Politechnika Lwowska. W Wolnym Mieście Gdańsku działała niemieckojęzyczna *Technische Hochschule*, na której w kolejnych latach akademickich studiowało od 250 do 400 Polaków. Kryteria politechniczne spełniała także krakowska Akademia Górnicza. Do końca maja 1945 roku na obszarze powojennej Polski uruchomiono pięć wyższych uczelni o charakterze technicznym (w tym powstała na bazie uczelni niemieckiej Politechnikę Gdańską).



**Ilustracja 119.**

W lipcu 1945 roku podjęto pierwsze działania zmierzające do zabezpieczenia Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej. Jedną z nielicznych fotografii z tego okresu przedstawia grupę porządkujących, rejestrując jednocześnie zniszczenia i ogólny nieład

<sup>380</sup> A. Jellonek, *Powstanie Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej...*, s. 25.

<sup>381</sup> A. Siwik, R. Artymiak, *Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska. Kształtowanie się środowiska akademickiego uczelni technicznych w Krakowie...*, s. 87. Ostatecznie nieudane próby utworzenia Wydziału Hutniczego na Politechnice Śląskiej były źródłem późniejszej wyraźnej niechęci władz śląskiej uczelni do organizującej się Politechniki Wrocławskiej. Wyrazem tej postawy był list profesora Władysława Kuczewskiego do Ministerstwa Oświaty z 17 sierpnia 1945 roku, a także działania podjęte wiosną 1947 roku, które miały doprowadzić do rozwiązania Politechniki Wrocławskiej (o czym szerzej w dalszej części niniejszego opracowania).

<sup>382</sup> Z. Ławrowski, *Nasz współpracownik odwiedził dwóch najstarszych profesorów naszej Politechniki – prof. Kazimierza Zipsera i prof. Kazimierza Idaszewskiego*, „Nasza Uczelnia” 1955, nr 3, s. 4.

Krakowskie spotkanie było także okazją do zaapelowania o pomoc w organizacji i odbudowie wrocławskich uczelni. Profesor Stanisław Kulczyński otrzymał wówczas zapewnienie współpracy od większości obecnych. Obietnica ta stanowiła podstawę wystąpienia do władz centralnych o wyrażenie zgody na utworzenie Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej. Taka zgoda wkrótce została wydana<sup>380</sup>.

Dnia 18 lipca 1945 roku odbyło się posiedzenie Rady Wydziału Hutniczego Akademii Górniczej w Krakowie, na której był omawiany problem powołania Wydziału Hutniczego na Politechnice Śląskiej. Reprezentował ją rektor profesor Władysław Kuczewski. W spotkaniu uczestniczyli również przedstawiciele organizujących się wrocławskich uczelni, z profesorem Stanisławem Kulczyńskim na czele. Rektor śląskiej uczelni, wbrew zdaniu większości obecnych, optował za przeniesieniem funkcjonującego już w krakowskiej Akademii Górniczej Wydziału Hutniczego do Gliwic. Przedstawiciele wrocławskiego ośrodka, popierając w tym względzie stanowisko krakowian, wystąpili przeciwko takiemu pomysłowi. Jednocześnie stanowczo opowiedzieli się za utworzeniem wydziału hutniczego na Politechnice Wrocławskiej. Profesor Władysław Kuczewski ocenił postawę wrocławian jako antypaństwową. W konsekwencji uchwalono powołanie komisji specjalistów, która miała ocenić możliwości gliwickiego i wrocławskiego ośrodka akademickiego w organizacji fakultetów hutniczych<sup>381</sup>. W ślad za tym w trzeciej dekadzie lipca 1945 roku wizytowali Wrocław krakowscy profesorowie, w tym także reprezentanci Politechniki Śląskiej. Jednym z uczestników spotkania był profesor Kazimierz Idaszewski, który pełnił wtedy funkcję dziekana Wydziału Elektrycznego Politechniki Śląskiej: „W lipcu 1945 roku zwiedzałem we Wrocławiu Instytut Elektryczny Politechniki i stwierdziłem, że jest to w tej chwili najlepiej urządzone i wyposażone Laboratorium. Uczestnicy wycieczki ustalili większością głosów reaktywowanie Politechniki. Nieliczni tylko przeciwstawili się temu, proponując przydzielenie urzędów i przyrządów politechnikom Warszawy, Gliwic i Krakowa. Zaprotestowałem stanowczo przeciw temu, wskazując na nie-realność przeprowadzenia demontażu i transportu, które to manipulacje spowodowałyby ogromne zniszczenie sprzętu”<sup>382</sup>.

Wyrażona w czasie wizyty aprobatą dla działań zmierzających do reaktywowania uczelni technicznej we Wrocławiu została poparta zobowiązaniem ściślejszej współpracy. Przebywający w Krakowie, wywodzący się ze Lwowa nauczyciele akademicki zadeklarowali osobistą pomoc w organizacji przyszłych wydziałów Politechniki Wrocławskiej. Niestety, mimo zdawałoby się pozytyw-



**Ilustracja 120.**

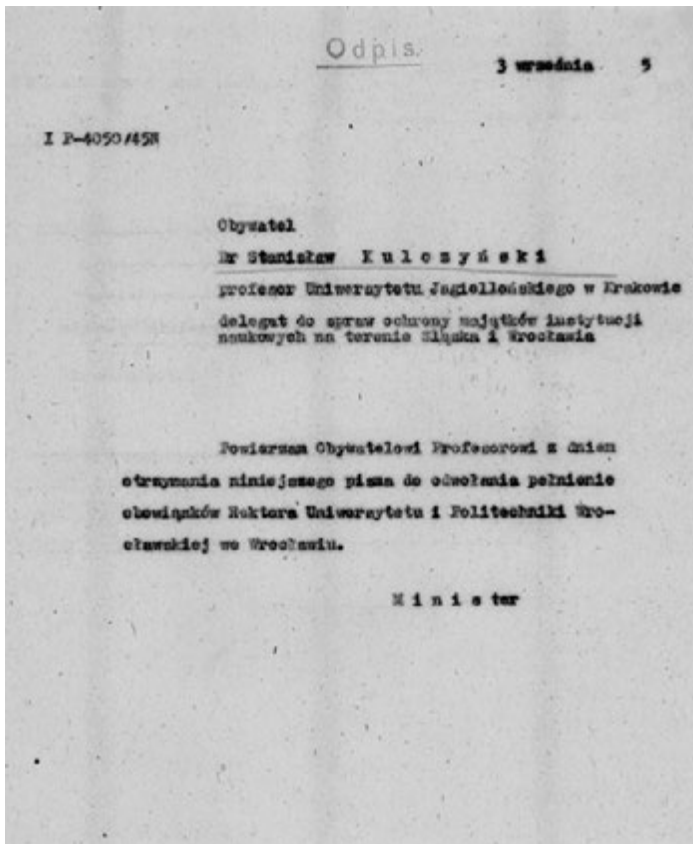
W sierpniu 1945 roku w pierwszej kolejności należało uzupełnić ubytki dachówek na zachodniej pości dachu Gmachu Głównego. Przez pozbawioną pokrycia więźbę dachową widać szczyt dawnego gmachu Instytutu Hutniczego, który był jeszcze zajęty przez sowieckich żołnierzy

nego zakończenia wrocławskiego spotkania, jeszcze 17 sierpnia 1945 roku w piśmie skierowanym do Ministerstwa Oświaty rektor Politechniki Śląskiej, profesor Władysław Kuczewski, domagał się przekazania „pełnego wyposażenia technicznego Politechniki Wrocławskiej oraz urządzenia pomieszczeń rektoratu, dziekanatu, biblioteki, biur itd.”<sup>383</sup>. Większość deklarujących współpracę uczonych – jak się niedługo później okazało – nie wywiązała się ze swoich obietnic. Przyczyny takiej postawy były zapewne różne. Jedną z najważniejszych stanowił jednak niesamodzielny status organizowanej we Wrocławiu Politechniki, która miała funkcjonować wraz z Uniwersytetem Wrocławskim w ramach jednej uczelni. Fakt ten we wrześniu i w październiku 1945 roku skutecznie blokował starania kierownictwa politechniki o pozyskanie kadry profesorskiej. Dał temu wyraz profesor Antoni Plamitzer, który we wrześniu 1945 roku miał objąć we Wrocławiu profesurę. W liście do prorektora politechniki, profesora Edwarda Suchardy, napisał: „Drogi Edwardzie! Na konferencji u p. Rektora Kulczyńskiego opowiadałem przeciwko nowej organizacji Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. [...] Nie wyobrażam sobie [bowiem], abym mógł pracować w nowo wytworzonych warunkach Śląskiej Szkoły Głównej”<sup>384</sup>.

Na zakończonej 2 sierpnia 1945 roku konferencji szefów rządów państw alianckich w Poczdamie utrzymano wcześniejsze

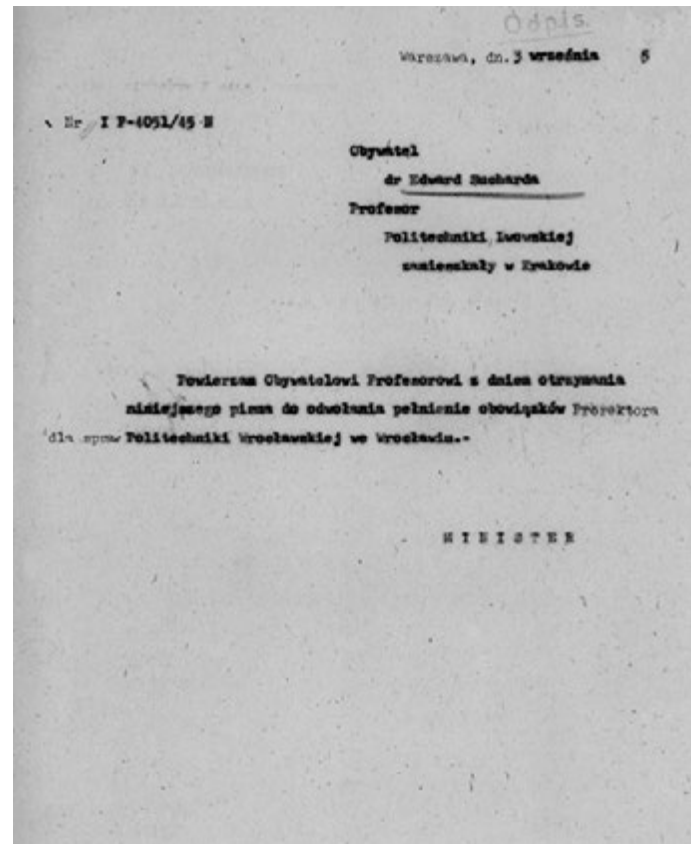
<sup>383</sup> Pismo rektora Politechniki Śląskiej do Ministerstwa Oświaty, 17 sierpnia 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 579.

<sup>384</sup> List profesora Antoniego Plamitzera do profesora Edwarda Suchardy, 5 października 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-52/XXV, k. 603. Profesor Antoni Plamitzer przyjął ofertę organizującej się Politechniki Krakowskiej, działającej wówczas jako Wydziały Politechniczne przy Akademii Górniczej.



**Ilustracja 122.**

Dnia 3 września 1945 roku nominację na stanowisko pełniącego obowiązki rektora wrocławskiej uczelni, którą wspólnie utworzyły uniwersytet i politechnika, otrzymał profesor Stanisław Kulczyński



**Ilustracja 123.**

Na akcie nominacyjnym Edwarda Suchardy pierwotne mianowanie na stanowisko „pełniącego obowiązki rektora Politechniki Wrocławskiej” zastąpiono powołaniem na „pełniącego obowiązki prorektora dla spraw Politechniki” [3 września 1945 roku]

<sup>385</sup> Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej [dalej: Dz.U. RP] z 1945 r. Nr 34, poz. 207.

ustalenia o przesunięciu zachodnich granic państwa polskiego do linii Odry i Nisy Łużyckiej. Nic już zatem – w sensie politycznym – nie stało na przeszkodzie w wydaniu aktu prawnego powołującego do życia polskie uczelnie we Wrocławiu. Dnia 19 września 1945 roku został opublikowany i wszedł w życie ustanowiony 24 sierpnia dekret Krajowej Rady Narodowej o przekształceniu Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej na polskie państwowe szkoły akademickie<sup>385</sup>.

W artykule pierwszym dekretu stwierdzono: „Uniwersytet Wrocławski i Politechnika Wrocławska stają się polskimi państwowymi szkołami akademickimi”. A zatem sierpniowy akt prawny nie ustanawiał jednej uczelni. Zgodnie z jego literą powołano we Wroc-



fawiu dwie odrębne prawnie i strukturalnie szkoły wyższe. Miały one jednak wspólne zakłady naukowe, których przynależność do uniwersytetu lub do politechniki miał określić w przyszłości minister oświaty. W praktyce jednak od 19 września 1945 roku zaczęła funkcjonować we Wrocławiu jedna uczelnia o nazwie „Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu”. Zdaniem świadków tamtych wydarzeń, wspólnota ta – utwierdzona unią personalną urzędu rektorskiego, wspólnym senatem, budżetem i systemem administracyjnym – w początkowym okresie była korzystna dla obu wrocławskich szkół akademickich. W większym stopniu zniszczony był bowiem uniwersytet niż politechnika. W czasie oblężenia Wrocławia ucierpiały zwłaszcza uniwersyteckie obiekty mieszczące laboratoria fizyki i chemii. Oznaczało to konieczność oparcia się w tych dyscyplinach na wyposażeniu politechniki. Z drugiej zaś strony kadra naukowa uniwersytetu była znacznie liczniejsza niż politechniczna. W ten sposób wyrównywano zarówno braki kadrowe, jak i wyposażeniowe dotyczące obu uczelni<sup>386</sup>. Dekret z 24 sierpnia 1945 roku ustanawiał Politechnikę Wrocławską jako uczelnię o czterech wydziałach. Przewidywano utworzenie Wydziału Chemicznego, Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego, Wydziału Budownictwa oraz Wydziału Hutniczo-Górniczego.

Dnia 3 września 1945 roku nominację na stanowisko pełniącego obowiązki rektora „Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu” otrzymał profesor Stanisław Kulczyński. Tego samego dnia minister oświaty mianował profesora Edwarda Suchardę na pełniącego obowiązki prorektora „dla spraw Politechniki Wrocławskiej we Wrocławiu”<sup>387</sup>. Niezależna ministerialna nominacja profesora Edwarda Suchardy była wyrazem szczególnej roli, jaką miał zajmować w strukturze wrocławskiej uczelni prorektor politechniki. Jemu bowiem bezpośrednio mieli podlegać dziekani wydziałów politechnicznych, Biblioteka Politechniki i jednostki organizacyjne wydzielone ze wspólnej administracji potączonych uczelni. Można więc przyjąć, że *de facto* przekazano prorektorowi politechniki uprawnienia rektorskie w zakresie spraw dotyczących funkcjonowania wrocławskiej uczelni technicznej.

---

<sup>386</sup> D. Smoleński, *Dziesięć lat Politechniki Wrocławskiej...*, s. 10.

<sup>387</sup> Nominacja Edwarda Suchardy na stanowisko prorektora Politechniki Wrocławskiej, 3 września 1945 roku. AAN, Ministerstwo Oświaty w Warszawie, sygn. 2912, s. 70-71.

**Ilustracja 124.**

Wspólne zdjęcie uczestników wykładu przeprowadzonego przez profesora Kazimierza Idaszewskiego 15 listopada 1945 roku jest dzisiaj symbolem wrocławskiego Święta Nauki. Uczestnikami tego wydarzenia byli: (od lewej) Kazimierz Orłowski, Kazimierz Mściwujewski, Wilhelm Węglarski, Tadeusz Tomankiewicz, Bolesław Chojnacki, Paweł Baron, Jerzy Krzyczkowski, inżynier Władysław Kołek, Witold Medyński, profesor Kazimierz Idaszewski, Antoni Weber, inżynier Andrzej Jellonek, Zbigniew Orzeszkowski, Zdzisław Łosiak, Antoni Kozieł, Stanisław Fortuna, Zbigniew Jaszczewski, Zbigniew Godziński, Stefan Sieniawski, NN

## Prorektorat Edwarda Suchardy

(3 września 1945 roku – 26 lipca 1947 roku)

Nieliczna kadra profesorska, konieczność angażowania wykładowców kontraktowych, skromna grupa pomocniczych pracowników naukowych oraz braki aparatury, urządzeń i pomocy naukowych powodowały szczególną trudność w powzięciu decyzji o otwarciu wpisów i wyznaczeniu terminu rozpoczęcia zajęć na wrocławskich uczelniach. Decyzje w tych kwestiach zostały podjęte dopiero w pierwszych dniach listopada 1945 roku. Wpisy przeprowadzono od 5 do 12 listopada 1945 roku<sup>388</sup>. Listopadowa rekrutacja na studia na Politechnice Wrocławskiej objęła ogółem 526 kandydatów<sup>389</sup>. Największe zainteresowanie budził Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny, na który odnotowano 210 zgłoszeń. Na Wydziale Budownictwa zarejestrowano 140 chętnych. Na Wydział Hutniczo-Górnicy zapisało się 90 osób, a na Wydział Chemiczny – 86, z tej liczby 72 przyszłych studentów wybrało Oddział Chemii Technicznej. Ten ostatni stanowił pewne *novum* w szkolnictwie wyższym, połączono tutaj bowiem techniczne studia chemiczne z nauką teoretycznych przedmiotów z dziedziny nauk ścisłych. Otwarto także Studium Wstępne dla kandydatów niemających pełnego wykształcenia średniego. W listopadzie 1945 roku, a zatem w okresie inauguracji zajęć, pracą dydaktyczną na Politechnice Wrocławskiej zajmowało się 54 profesorów, adiunktów i asystentów<sup>390</sup>.

Wykład profesora Kazimierza Idaszewskiego dla studentów czwartego roku Oddziału Elektrycznego Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego, wygłoszony 15 listopada 1945 roku o godzinie 9.30 w murach Politechniki Wrocławskiej<sup>391</sup>, był jednocześnie

---

<sup>388</sup> *Wpisy na wyższe uczelnie wrocławskie*, „Pionier. Dziennik Dolnośląski”, 1 listopada 1945 roku, nr 57, s. 3.

<sup>389</sup> Dane za: T. Tułasiewicz, *Wyższe uczelnie wrocławskie ruszyły*, „Pionier. Dziennik Dolnośląski”, 30 listopada 1945 roku, nr 82, s. 3.

<sup>390</sup> Z. Gostomska-Zarzycka, *Delegatura Ministerstwa Oświaty we Wrocławiu...*, s. 319.

<sup>391</sup> Wykład odbył się w sali zwanej Małą Elektryczną (nr 305 w budynku A-5 Politechniki Wrocławskiej).

<sup>392</sup> Zob. K. Kozłowski, *15.IX.1945 o godz. 9<sup>30</sup>*, „Magazyn Tygodniowy Gazety Robotniczej” 1985, nr 46, s. 1, 8.

<sup>393</sup> Problem pierwszego wykładu na polskich uczelniach Wrocławia od dawna budzi środowiskowe spory co do pierwszeństwa. Niewątpliwie przeprowadzonemu (fotografia!) 15 listopada 1945 roku wykładowi profesora Kazimierza Idaszewskiego jest bowiem przeciwstawiany wykład profesora Ludwika Hirszfelda dla Straży Akademickiej, który odbył się już 6 września 1945 roku (por.: S. Kulczyński, *Dziedzictwo pohitlerowskie*, [w:] *Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej*, Wrocław 1955, s. 53; K. Wronecki, *Ludwik Hirszfeld*, [w:] *Wybitni wrocławianie w wielokulturowej historii miasta*, Wrocław 2009, s. 75). Trudno jednak uznać, że wykład profesora Ludwika Hirszfelda był wydarzeniem akademickim – sierpniowy dekret ustanawiający we Wrocławiu polskie uczelnie wszedł bowiem w życie 19 września 1945 roku. A zatem – w sensie prawnym – 6 września 1945 roku wrocławskich szkół wyższych jeszcze nie było. Kolejną kontrowersję wprowadza, opublikowany w 1960 roku, wspomniany artykuł profesora Stanisława Kulczyńskiego. Autor pisze w nim o dwóch inauguracjach, które odbyły się 15 listopada 1945 roku na Wydziale Lekarskim uniwersytetu (wykład profesora Ludwika Hirszfelda) oraz na politechnice (z udziałem profesora Kazimierza Idaszewskiego) – por.: S. Kulczyński, *Grupa Naukowo-Kulturalna...*, s. 133; I. Rutkiewicz, *Archipelag nauki...*, s. 21. Wiadomości tej przeczą jednak informacje zamieszczone w ówczesnej prasie, pilnie śledzącej postępy w organizowaniu się wrocławskich szkół wyższych. W opublikowanym 30 listopada 1945 roku artykule o uczelniach opisano jedynie wykład inauguracyjny profesora Kazimierza Idaszewskiego (T. Tułasiewicz, *Wyższe uczelnie wrocławskie ruszyły...*, s. 3). W wydanym kilka dni wcześniej numerze „Pioniera” znajduje się z kolei notatka agencyjna o rozpoczęciu – 26 listopada 1945 roku o godzinie 8.00 – wykładów na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego („Pionier. Dziennik Dolnośląski”, 27 listopada 1945 roku, nr 79, s. 4). Na marginesie: dyskusja na temat pierwszego wykładu na wrocławskich uczelniach po zakończeniu drugiej wojny światowej mogła być zakończona już kilkadziesiąt lat temu. W 1970 roku profesor Władysław Floryan, oceniając znaczenie wystąpienia profesora Kazimierza Idaszewskiego, napisał: „Ten «pierworodny» wykład nie był już okolicznościową prelekcją – a takich wygłoszono kilka dla przyszłych studentów w tygodniach poprzedzających tę datę – ale wytyczał początek drogi szkolnictwa wyższego w stolicy Dolnego Śląska” (por. W. Floryan, *Uniwersytet Wrocławski po dwudziestu pięciu latach*, [w:] *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1970*, Wrocław 1970, s. 1).

<sup>394</sup> Pismo rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu do Ministerstwa Oświaty, 21 listopada 1945 roku. AAN, Ministerstwo Oświaty, sygn. 3053, k. 9.

<sup>395</sup> Inauguracja Akademii Leopoldyńskiej wypadła 15 listopada 1702 roku. Był to dzień imienin fundatora szkoły – cesarza Leopolda I.

<sup>396</sup> *Mowa J. M. Rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu prof. dra Stanisława Kulczyńskiego wygłoszona na uroczystym otwarciu Uniwersytetu i Politechniki w dniu 9 czerwca 1946 roku*, „Wrocławski Kalendarz Akademicki na 1947 rok”, Wrocław [1947], s. 57.

pierwszym polskim wykładem na restytuowanych wrocławskich wyższych uczelniach<sup>392</sup>. I chociaż symbolicznie inaugurował we Wrocławiu działalność polskich szkół wyższych<sup>393</sup>, nie był wykładem kursowym. Zajęcia na wrocławskich uczelniach rozpoczęły się bowiem w poniedziałek 19 listopada 1945 roku<sup>394</sup>. Można przypuszczać, że wybrany przez profesora Kazimierza Idaszewskiego termin nie był przypadkowy. Trudno sobie wyobrazić, żeby w 1945 roku wiązał się z przypadającą właśnie 15 listopada rocznicą rozpoczęcia działalności we Wrocławiu niemieckiej Akademii Leopoldyńskiej<sup>395</sup>. Powód mógł być inny: 15 listopada 1877 roku zainaugurowała we Lwowie działalność Cesarsko-Królewska Szkoła Politechniczna – poprzedniczka Politechniki Lwowskiej – przez długie lata jedyna wyższa szkoła techniczna na świecie z wykładowym językiem polskim. Świadomość tej rocznicy z pewnością nie była obca profesorowi Kazimierzowi Idaszewskiemu, który od 1920 roku był profesorem Politechniki Lwowskiej.

Powołanie do życia wrocławskich szkół wyższych było, zdaniem współczesnych, nie tylko nawiązaniem do piastowskiej przeszłości Śląska i wyrazem sprawiedliwości dziejowej. Miały być one bowiem także ośrodkami rozwoju oraz szerzenia nauki i kultury polskiej na Ziemiach Zachodnich, a jednocześnie służyć Śląskiemu Okręgowi Przemysłowemu i samemu Wrocławowi. Chęć podkreślenia doniosłości aktu utworzenia wrocławskich uczelni była powodem przeniesienia uroczystości inauguracyjnych na później, żeby przybrały one formę bardziej podniosłą. Inauguracja ta, wpisana w program trwających od 8 do 10 czerwca 1946 roku Dni Kultury Ziemi Zachodnich, odbyła się 9 czerwca w Auli Leopoldyńskiej uniwersytetu w obecności przedstawicieli rządu polskiego. Rektor Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu wygłosił mowę inauguracyjną, w której po raz pierwszy – i na wiele lat po raz ostatni – została podkreślona rola lwowskiego środowiska naukowego w kształtowaniu ośrodka intelektualnego, jakim stawały się wrocławskie uczelnie na ówczesnych Ziemiach Odzyskanych: „Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu liczą jako organizmy prawne niespełna rok życia, ale jako zespoły naukowe wyrastają z wypróbowanych i starych tradycji lwowskich. Jakkolwiek grono naszych kolegów zasilone zostało licznymi wybitnymi siłami naukowymi, rekrutującymi się z Wilna, Warszawy, Krakowa i Poznania, niemniej trzon zespołu naukowego starszego i młodszego, podobnie jak trzon naszego zespołu młodzieżowego, pochodzi zza Buga. Jesteśmy materialnymi spadkobiercami ruin niemieckiego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, a duchowymi spadkobiercami kresowej kultury lwowskiej”<sup>396</sup>.

**Ilustracja 125.**

Po wykładzie profesora Kazimierza Idaszewskiego wykonano pamiątkową fotografię jego uczestników na tle ozdobnego portalu przy ulicy Cypriana Kamila Norwi-da [15 listopada 1945 roku]



Organizacji czterech wydziałów Politechniki Wrocławskiej nie towarzyszyły akty prawne powołujące wydziałowe katedry. Pierwsze uregulowanie w tej sprawie nastąpiło dopiero 29 kwietnia 1946 roku (z mocą obowiązującą od 1 października 1945 roku)<sup>397</sup>. Zostało ono poprzedzone ustanowionym 10 kwietnia 1946 roku rozporządzeniem ministra oświaty w sprawie uruchomienia na Politechnice Wrocławskiej tylko dwóch wydziałów: **Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego** oraz **Wydziału Budownictwa**. Omawiany akt określał stan prawny wstecznie – począwszy od 1 października 1945 roku<sup>398</sup>. A zatem podjęte w ostatnich miesiącach 1945 roku działania organizacyjne można było wdrożyć w 1946 roku jedynie na dwóch wydziałach, które uzyskały akceptację ministra oświaty.

Ustanowiony w sierpniu 1945 roku **Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny** w chwili podjęcia działalności podzielono (przypominając tym rozwiązanie zastosowane na Politechnice Lwowskiej) na Oddział Mechaniczny i Oddział Elektryczny. Struktura wewnętrzna wydziału została ostatecznie ukształtowana rozporządzeniem z 29 kwietnia 1946 roku, które w pewnym stopniu sankcjonowało jego rzeczywisty stan organizacyjny. Rozporządzeniem tym powołano (formalnie z dniem 1 października 1945 roku) dwadzieścia wydziałowych katedr, z których trzynaście tworzyło strukturę Oddziału Mechanicznego, siedem zaś – Oddziału Elektrycznego. Były to następujące katedry: Mechaniki Technicznej,

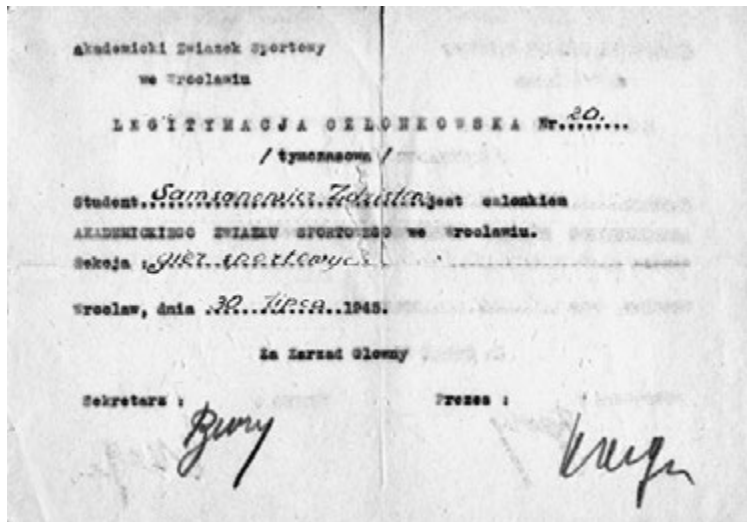
<sup>397</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 29 kwietnia 1946 roku w sprawie utworzenia katedr na Politechnice Wrocławskiej, (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty [dalej: Dz.U. Min. O.] z 1946 r. Nr 5, poz. 132).

<sup>398</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 10 kwietnia 1946 roku w sprawie uruchomienia wydziałów na Politechnice Wrocławskiej, (Dz.U. Min. O. z 1946 r. Nr 4, poz. 109).



**Ilustracja 126.**

W programie Dni Kultury Ziem Zachodnich zorganizowanych we Wrocławiu w czerwcu 1946 roku zaplanowano również uroczystą inaugurację wrocławskich uczelni. Odbędzie się ona 9 czerwca w uniwersyteckiej Auli Leopoldyńskiej



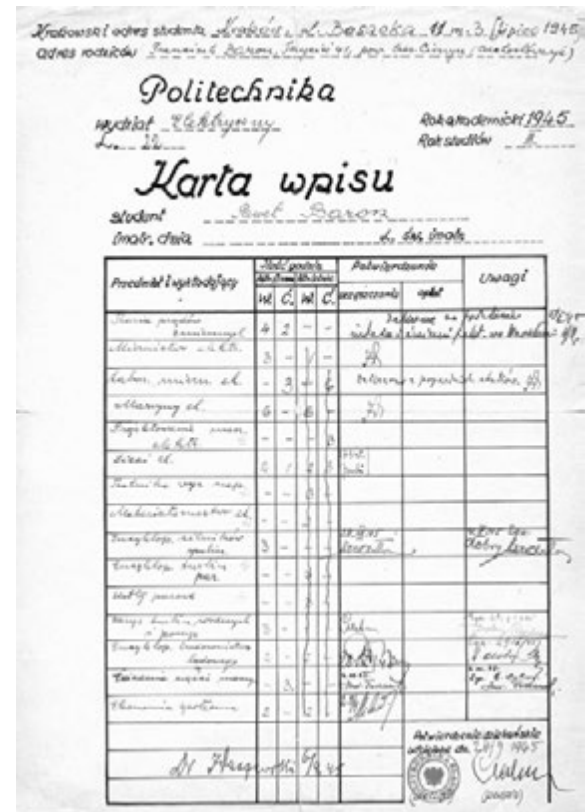
**Ilustracja 127.**

Jedna z pierwszych legitymacji Akademickiego Związku Sportowego, organizującego się już od połowy lipca 1945 roku, została wystawiona 31 lipca 1945 roku

Elementów Maszyn, Teorii Maszyn Ciepłych, Budowy Silników Tłokowych, Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych, Pomp i Silników Wodnych, Budowy Turbin Parowych i Kompresorów, Pomiarów Maszynowych, Technologii Metali, Obróbki Metali, Kotłów Parowych, Samochodów i Ciągników, Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych, Elektrotechniki Ogólnej, Pomiarów Elektrycznych, Urządzeń Elektrycznych, Maszyn Elektrycznych, Radiotechniki, Teletechniki, Urządzeń Mechanicznych Elektrowni. Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny był jedynym politechnicznym wydziałem, w którym w roku akademickim 1945/1946 realizowano program nauczania dla trzech roczników. W tym okresie na pozostałych wydziałach można było, ze względów organizacyjnych, prowadzić kurs tylko dla pierwszego roku.

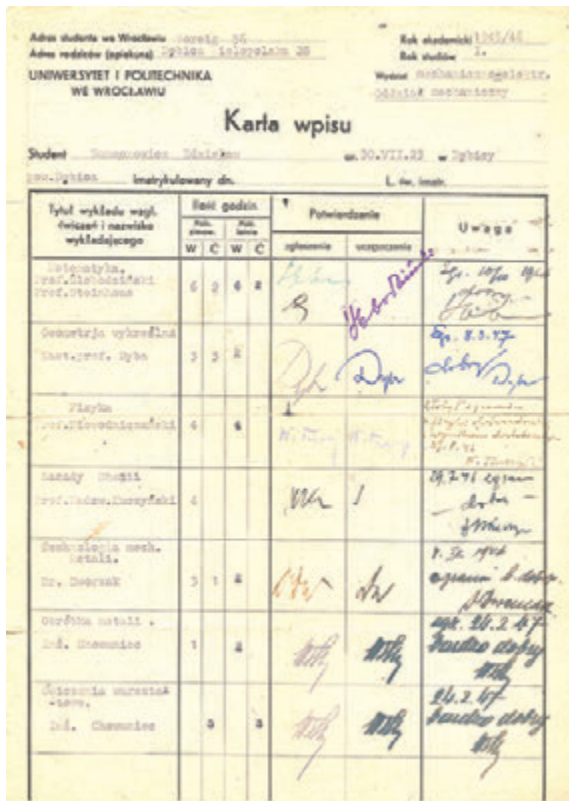
Jak już powiedziano, ustanowiony 29 kwietnia 1946 roku akt prawny w pewnym sensie zarejestrował istnienie niektórych katedr. Innych, mimo ich formalnego powołania, nie zdołano obsadzić do końca roku akademickiego 1946/1947. W tym czasie w **Oddziale Mechanicznym** zostały w pełni uruchomione poniższe wydziałowe jednostki organizacyjne (wymienione zgodnie z przypuszczalną chronologią powstawania):

- październik 1945 roku
  - ▶ Katedra Pomiarów Maszynowych (kierownik: zastępca pro-



**Ilustracja 128.**

Kolejny dokument świadczący o przystankach na drodze do Wrocławia. Paweł Baron w listopadzie 1945 roku został studentem Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego Politechniki Wrocławskiej. Uczestniczył w wykładzie profesora Kazimierza Idaszewskiego



**Ilustracja 130.**

W pierwszym roku działalności wrocławskiej uczelni o nazwie Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu karta wpisu zastępowała indeks. Prezentowany dokument poświadcza uczestnictwo w zajęciach na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym



**Ilustracja 129.**

Wydany 27 listopada 1945 roku dokument, zwany Tymczasowym Akademickim Dowodem Osobistym, pełnił jednocześnie funkcję dowodu tożsamości i legitymacji studenckiej

- profesora<sup>399</sup> doktor inżynier Mieczysław Sąsiadek
- listopad 1945 roku
  - ▶ Katedra Obróbki Metali (pełniący obowiązki kierownika: adiunkt inżynier Władysław Chowaniec)
  - ▶ Katedra Technologii Metali (od lutego 1946 roku, kierownik: doktor inżynier Egon Dworzak)
- wiosna 1946 roku
  - ▶ Katedra Elementów Maszyn (kierownik: zastępca profesora inżynier Eugeniusz Kuczyński)
  - ▶ Katedra Budowy Narzędzi i Maszyn Rolniczych (kierownik: profesor doktor inżynier Czesław Kanafojski)
- rok akademicki 1946/1947
  - ▶ Katedra Mechaniki Technicznej (opiekun: zastępca profesora inżynier Stanisław Bodaszewski)
  - ▶ Katedra Teorii Maszyn Ciepłych (kierownik: zastępca profesora doktor inżynier Stanisław Ochęduszek)
  - ▶ Katedra Kotłów Parowych (kierownik: zastępca profesora inżynier Teodor Wróblewski)

Z dniem 1 września 1946 roku zamknięto Katedrę Pomp i Silników Wodnych<sup>400</sup>, której nie udało się obsadzić.

Znacznie lepiej przedstawiała się sytuacja w **Oddziale Elek-**

<sup>399</sup> Zastępca profesora – tytuł naukowy usytuowany między adiunktem a profesorem nadzwyczajnym. Mianowania zastępców profesorów – zwykle wybitnych specjalistów niespełniających wymagań formalnych – dokonywał minister oświaty (szkolnictwa wyższego).

<sup>400</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 31 października 1946 roku w sprawie zniwienienia, utworzenia i przemianowania katedr w niektórych szkołach akademickich (Dz.U. Min. O. z 1946 r. Nr 11, poz. 319).





**trycznym**, na którym jeszcze przed ukazaniem się rozporządzenia z 29 kwietnia 1946 roku uruchomiono prawie wszystkie katedry, wymienione następnie w akcie prawnym (wyjątek stanowiła powstała w 1948 roku Katedra Urządzeń Mechanicznych Elektroniki). Do końca roku akademickiego 1946/1947 zostały przypuszczalnie w pełni zorganizowane następujące jednostki:

- październik 1945 roku
  - ▶ Katedra Pomiarów Elektrycznych (kierownik: profesor doktor inżynier Kazimierz Idaszewski)
  - ▶ Katedra Radiotechniki (kierownik: profesor kontraktowy inżynier Andrzej Jellonek)
- styczeń 1946 roku
  - ▶ Katedra Maszyn Elektrycznych (kierownik: adiunkt inżynier Władysław Kótek)
  - ▶ Katedra Teletechniki (kierownik: adiunkt inżynier Zygmunt Szparkowski)

#### **Ilustracja 131.**

Grupa studentów przed wejściem do Gmachu Głównego politechniki na fotografii wykonanej 3 maja 1946 roku. W tym dniu dolnośląskie dzienniki były wypełnione relacjami z pochodu pierwszomajowego. Świętu 3 Maja nie poświęcono żadnej informacji

**Ilustracja 132.**

Dopiero w grudniu 1945 roku oddział Armii Czerwonej opuścił dawny gmach Instytutu Hutniczego przy ulicy Ignacego Łukasiewicza. Fotografia pokazuje stan budynku w 1946 roku

**Ilustracja 133.**

Na zdjęciu z 1946 roku wizerunek niezwykle rzadko fotografowanego budynku walcowni doświadczalnej, wzniesionej w latach 1923–1925 na zapleczu gmachu Instytutu Hutniczego



**Ilustracja 134.**

W 1946 roku jeszcze można było sfotografować dymiący komin uczelnianej kotłowni.

Na pierwszym planie gmach „Starej Chemii” przy ulicy Mariana Smoluchowskiego

<sup>401</sup> Formalnie powołana 1 września 1946 roku. Zob. Rozporządzenie ministra oświaty z 31 października 1946 roku w sprawie zwińnięcia, utworzenia i przemianowania katedr w niektórych szkołach akademickich, (Dz.U. Min. O. z 1946 r. Nr 11, poz. 319).

- luty 1946 roku
  - ▶ Katedra Urządzeń Elektrycznych (kierownik: adiunkt inżynier Roman Kurdziel)
- kwiecień 1946 roku
  - ▶ Katedra Techniki Wysokich Napięć<sup>401</sup> (kierownik: profesor doktor inżynier Jerzy Skowroński)
- wrzesień 1946 roku
  - ▶ Katedra Elektrotechniki Ogólnej (kierownik: profesor inżynier Wacław Günther)

Rozporządzenie Ministra Oświaty z 10 kwietnia 1946 roku potwierdziło dalsze funkcjonowanie **Wydziału Budownictwa** Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, którego struktura w latach 1945–1946 opierała się na współistnieniu Oddziału Inżynierii Lądowej i Wodnej oraz Oddziału Architektury. Rozporządzeniem z 29 kwietnia 1946 roku ustanowiono (formalnie od 1 października 1945 roku) na Wydziale Budownictwa czternaście katedr: Statyki i Wytrzymałości Materiałów, Budownictwa Ogólnego, Budownictwa Stalowego i Żelbetowego, Budowy Miast i Osiedli, Miernictwa, Budowy Dróg i Ulic, Kolei, Budowy Mostów, Budownictwa Wodnego I, Budownictwa Wodnego II, Architektury Monumentalnej, Rysunku Odręcznego, Historii Architektury, Budownictwa Utylitarnego. Osiem katedr miało stanowić trzon Oddziału Inżynierii Lądowej, sześć – Oddziału Architektury. Akt prawny z 29 kwietnia 1946 roku, odpowiadający na wcześniejsze propozycje wychodzące z rady Wydziału Budownictwa, w nielicznych jednak wypadkach sankcjonował rzeczywiste przygotowanie katedr do działania. W roku akademickim 1945/1946 i 1946/1947 na pewno zorganizowano następujące jednostki organizacyjne **Oddziału Inżynierii Lądowej:**

- maj 1946 roku
  - ▶ Katedra Budownictwa Stalowego i Żelbetowego (kierownik: adiunkt doktor inżynier Jan Bogucki, od roku akademickiego 1946/1947 – profesor kontraktowy doktor inżynier Ludomir Suwalski)
- lipiec 1946 roku
  - ▶ Katedra Miernictwa (kierownik: zastępca profesora inżynier Józef Kożuchowski)
- rok akademicki 1946/1947
  - ▶ Katedra Budownictwa Wodnego I (kierownik: profesor doktor inżynier Michał Mazur)
  - ▶ Katedra Wytrzymałości Materiałów i Statyki Budowli (kierownik: zastępca profesora inżynier Marian Janusz)

Korzystniej przedstawiała się sytuacja w **Oddziale Architektury,**

na którym mimo równie trudnej sytuacji kadrowej do końca letniego semestru 1946/1947 roku udało się uruchomić pięć katedr:

- koniec 1945 roku
  - ▶ Katedra Budowy Miast i Osiedli (kierownik: zastępca profesora inżynier architekt Tadeusz Wróbel)
- kwiecień 1946
  - ▶ Katedra Budownictwa Ogólnego (kierownik: zastępca profesora inżynier architekt Stanisław Mielnicki)
  - ▶ Katedra Historii Architektury (kierownik: zastępca profesora inżynier architekt Tadeusz Broniewski)
  - ▶ Katedra Rysunku Odręcznego (kierownik: zastępca profesora inżynier architekt Dobrosław Czajka)
- jesień 1946 roku
  - ▶ Katedra Budownictwa Utylitarnego<sup>402</sup> (kierownik: profesor inżynier architekt Aleksander Kapuściński, od grudnia 1946 roku – profesor kontraktowy inżynier architekt Zbigniew Kupiec)

W grudniu 1945 roku na **Wydziale Hutniczo-Górnicyzm** zarejestrowano 87 studentów<sup>403</sup>. Zajęcia laboratoryjne prowadziło z nimi ośmiu adiunktów, dziesięciu starszych asystentów oraz pięciu młodszych asystentów. Personel niższy stanowiło sześciu laborantów i jedenastu woźnych<sup>404</sup>. Z wykazu wydziałowych katedr z marca 1946 roku wynika, że Wydział Hutniczo-Górnicyzm był w stanie niezbyt zaawansowanej organizacji. Dopiero planowano obsadę jednostek organizacyjnych, którymi były:

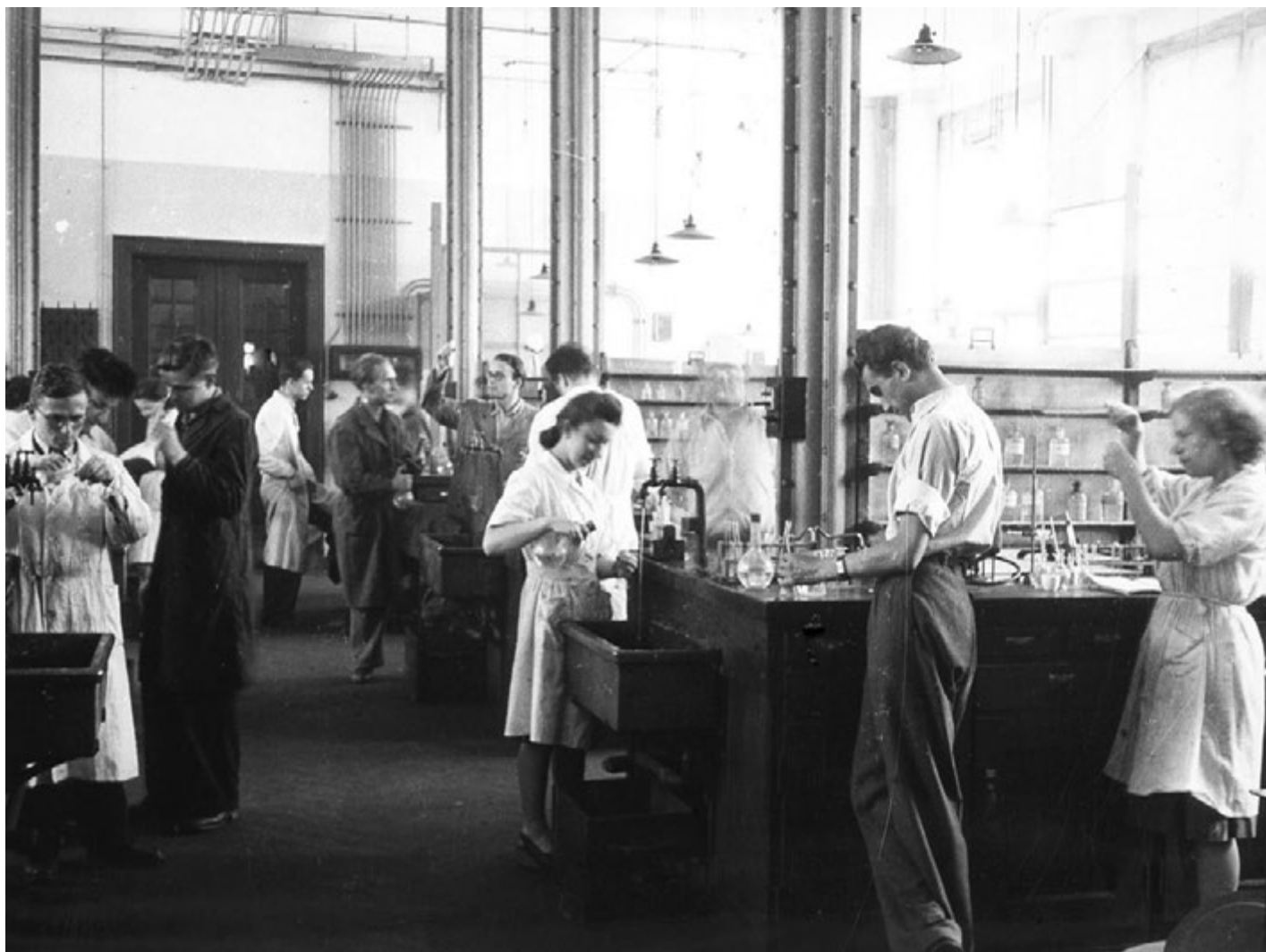
- ▶ Katedra Metalurgii Surówki i Stali (kierownik: doktor inżynier Egon Dworzak)
- ▶ Katedra Metalurgii Metali Nieżelaznych (kierownik: „inż. S. Żurakowski Szopienice”)
- ▶ Katedra Odlewnictwa (kierownik: „inż. Gierdziejewski z Katowic”)
- ▶ Katedra Materiałów Ogniotrwałych i Ceramiki (kierownik: „inż. Tokarski z Ćmielowa”)
- ▶ Katedra Maszynoznawstwa Górniczego (*vacat*)
- ▶ Katedra Maszynoznawstwa Hutniczego (*vacat*)
- ▶ Katedra Technologii Ciepła i Paliwa (*vacat*)
- ▶ Katedra Metalografii i Przeróbki Termicznej (*vacat*)
- ▶ Katedra Górnictwa I (*vacat*)
- ▶ Katedra Miernictwa Górniczego („pewien kandydat z Górnego Śląska”)
- ▶ Katedra Geologii i Złóż Mineratów Użytecznych (kierownik: profesor doktor inżynier Józef Zwierzycki)<sup>405</sup>

<sup>402</sup> W różnych dokumentach konsekwentnie figurowała jako Katedra Architektury I. Zob. Spis wykładów Oddziału Architektury, 16 sierpnia 1946 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 11.

<sup>403</sup> Wykaz liczbowy studentów Wydziału Hutniczego Politechniki we Wrocławiu, 4 grudnia 1945 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 381.

<sup>404</sup> Wykaz statystyczny pomocniczych sił naukowych Wydziału Hutniczego, 31 maja 1946 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 385.

<sup>405</sup> Wykaz katedr Wydziału Hutniczego z proponowaną obsadą profesorską, 4 marca 1946 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 382.

**Ilustracja 135.**

Laboratorium chemiczne Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu znajdowało się w gmachu „Starej Chemii” przy ulicy Mariana Smoluchowskiego [1947 rok]

W roku akademickim 1945/1946 na Wydziale Hutniczo-Górnym prowadzono kurs dla pierwszego roku, obejmujący wykłady z matematyki, fizyki i chemii nieorganicznej<sup>406</sup>. Można przypuszczać, że opornie tocząca się organizacja wydziału była powodem jego likwidacji, którą *de facto* stwierdzało rozporządzenie ministra oświaty z 10 kwietnia 1946 roku. W lutym 1947 roku władze Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu podjęły próbę przekształcenia pozostającego w stanie likwidacji Wydziału Hutniczo-Górnego w Studium Hutnictwa. Stanowisko dyrektora studium miał objąć profesor Józef Zwierzycki, a funkcję jego zastępcy – profesor Zygmunt Jasiewicz<sup>407</sup>. Powołania takiej jednostki organizacyjnej nie udało się przeformować. Wobec tego 12 lipca 1947 roku Rada Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego jednomyślnie uchwaliła wniosek o utworzeniu sekcji hutniczej przy Oddziale Mechanicznym<sup>408</sup>. Sekcja nie powstała, a 21 lipca 1947 roku rozdysponowano pomieszczenia gmachu Instytutu Hutniczego przy ulicy Mariana Smoluchowskiego między Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny i katedry Oddziału Chemii Technicznej<sup>409</sup>. Opiekę nad dawnymi agendami Wydziału Hutniczego przejął dziekan Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego<sup>410</sup>. W lipcu 1947 roku ostatecznie wycofano się z idei tworzenia fakultetu hutniczego na Politechnice Wrocławskiej. Inna postawa – zdaniem rektora Stanisława Kulczyńskiego – byłaby „administracyjnie i organizacyjnie nonsensem”<sup>411</sup>. Niemal cała obsada dydaktyczna wydziału składałaby się bowiem ze specjalistów dojeżdżających, niezwiązanych z Politechniką Wrocławską.

Jak wynika z treści rozporządzenia ministra oświaty z 10 kwietnia 1946 roku<sup>412</sup>, ustanowiony dekretem z 24 sierpnia 1945 roku **Wydział Chemiczny** Politechniki Wrocławskiej formalnie nie podjął działalności. Już jednak we wrześniu 1945 roku (nie znano przecież przyszłych decyzji Ministerstwa Oświaty) rozpoczęła się organizacja katedr chemicznych. Trudu ich formowania podjęli się między innymi, przybyli we wrześniu 1945 roku w ślad za Edwardem Suchardą, profesorowie Edwin Płażek, Włodzimierz Trzebiatowski oraz doktor Ewa Neyman-Pilatowa i doktor Henryk Kuczyński (wszyscy byli wcześniej wykładowcami na kierunkach chemicznych lwowskich uczelni). W semestrze zimowym roku akademickiego 1945/1946 doprowadzono do rozpoczęcia zajęć dydaktycznych dla kandydatów, którzy w listopadzie 1945 roku zapisali się na studia na Wydziale Chemicznym oraz w Oddziale Chemii Technicznej. Do końca 1945 roku uruchomiono na pewno sześć katedr chemicznych, w tym pięć zwanych podstawowymi<sup>413</sup>:

<sup>406</sup> Informacja dla rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, 3 stycznia 1946 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 386

<sup>407</sup> Pismo sekretarza Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu do profesora Józefa Zwierzyckiego, 12 lutego 1947 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 389.

<sup>408</sup> Pismo dziekana Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego do rektora Stanisława Kulczyńskiego, 15 lipca 1947 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 32.

<sup>409</sup> Protokół podziału pomieszczeń gmachu Instytutu Hutniczego, 21 lipca 1947 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 35.

<sup>410</sup> Zarządzenie rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, 16 lipca 1947 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 384.

<sup>411</sup> Pismo rektora Stanisława Kulczyńskiego do Ministerstwa Oświaty, 15 lipca 1947 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, k. 390.

<sup>412</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 10 kwietnia 1946 roku w sprawie uruchomienia wydziałów na Politechnice Wrocławskiej, (Dz.U. Min. O. z 1946 r. Nr 4, poz. 109).

<sup>413</sup> *Wydział Chemiczny, [w:] Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 130–147.

**Ilustracja 136.**

Wykonane w 1946 roku ujęcie gmachu Instytutu Elektrotechnicznego przypomina fotografie z 1910 roku



<sup>414</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 10 kwietnia 1946 roku w sprawie uruchomienia wydziałów na Uniwersytecie Wrocławskim, (Dz.U. Min. O. z 1946 r. Nr 4, poz. 108).

<sup>415</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 30 kwietnia 1946 roku w sprawie utworzenia katedr na Uniwersytecie Wrocławskim, (Dz.U. Min. O. z 1946 r. Nr 5, poz. 133).

- wrzesień 1945 roku
  - ▶ Katedrę Chemii Organicznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Edward Sucharda)
- jesień 1945 roku
  - ▶ Katedrę Chemii Nieorganicznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Włodzimierz Trzebiatowski)
  - ▶ Katedrę Chemii Fizycznej (opiekun: profesor doktor habilitowany inżynier Włodzimierz Trzebiatowski)
  - ▶ Katedrę Chemii Ogólnej I (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Edwin Płazek)
  - ▶ Katedrę Chemii Ogólnej II (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Henryk Kuczyński)
  - ▶ Katedrę Technologii Nafty i Paliw Płynnych (kierownik: zastępca profesora doktor habilitowana inżynier Ewa Neyman-Pilatowa, od 1946 roku – zastępca profesora doktor inżynier Zdzisław Tomasik)

W czerwcu 1946 roku opublikowano rozporządzenie ministra oświaty powołujące z dniem 1 października 1945 roku wydziały Uniwersytetu Wrocławskiego<sup>414</sup>. W lipcu ukazało się podobne rozporządzenie ustanawiające (także z dniem 1 października 1945 roku) katedry uniwersyteckie<sup>415</sup>. Wspomniane akty prawne



określiły usytuowanie i wewnętrzną strukturę nauk chemicznych na uczelni o nazwie Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu. Powołano wówczas następujące katedry chemiczne: Chemii Nieorganicznej, Chemii Organicznej, Chemii Fizycznej, Chemii Ogólnej I, Chemii Ogólnej II, Technologii Przemysłów Nieorganicznych, Technologii Przemysłów Organicznych, Technologii Przemysłów Rolniczych, Technologii Chemicznej Węgla, Technologii Nafty i Paliw Płynnych, Maszynoznawstwa Chemicznego, Inżynierii Chemicznej, Elektrochemii. Ministerialną decyzją wszystkie wymienione jednostki znalazły się w strukturze uniwersyteckiego Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego. Zakładana idea wspólnego wydziału dla uniwersytetu i politechniki – grupującego katedry teoretyczne z zakresu chemii, matematyki i fizyki – nie została wówczas zrealizowana. Dopiero w październiku 1947 roku uregulowano prawnie tę kwestię. W wyniku podziału Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego powołano z datą wsteczną – z dniem 1 kwietnia 1947 roku – wspólny dla wrocławskich uczelni Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii<sup>416</sup>. Jego strukturę bezpośrednio tworzyło – obok matematycznych i fizycznych – pięć chemicznych katedr podstawowych, które powstały w 1945 roku jeszcze w ramach politechniki<sup>417</sup>. Katedry technologiczne zgrupowano w Oddziale Chemii Technicznej, afiliowanym przy nowym wydziale. Należy w tym miejscu podkreślić, że wszystkie katedry chemiczne i związane z nimi zakłady działały od 1945 roku w obiektach należących do politechniki. Do 1 września 1951 roku – daty przywrócenia Wydziału Chemicznego na Politechnice Wrocławskiej – zdołano obsadzić wszystkie katedry przewidziane w rozporządzeniu ministra oświaty z 30 kwietnia 1946 roku. Ich kształtowanie odbywało się jednak poza strukturami organizacyjnymi Politechniki Wrocławskiej:

- rok akademicki 1946/1947
  - ▶ Katedra Technologii Przemysłów Nieorganicznych (kierownik: zastępca profesora inżynier Włodzimierz Bobrownicki)
  - ▶ Katedra Elektrochemii<sup>418</sup> (kierownik: zastępca profesora inżynier Dionizy Smoleński)
  - ▶ Katedra Fototechniki<sup>419</sup> (kierownik: zastępca profesora doktor inżynier Witold Romer)
  - ▶ Katedra Technologii Przemysłów Organicznych (opiekun: profesor doktor habilitowany inżynier Henryk Kuczyński, w 1949 roku – kierownik: zastępca profesora inżynier Tadeusz Rabek)
  - ▶ Katedra Technologii Przemysłów Rolniczych (kierownik: profesor doktor Franciszek Nowotny)
  - ▶ Katedra Technologii Materiałów Wybuchowych<sup>420</sup> (kierow-

<sup>416</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 31 sierpnia 1947 roku w sprawie podziału Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu Wrocławskiego, (Dz.U. Min. O. z 1947 r. Nr 10, poz. 233).

<sup>417</sup> Były to: Katedra Chemii Ogólnej I, Katedra Chemii Ogólnej II, Katedra Chemii Nieorganicznej, Katedra Chemii Organicznej oraz Katedra Chemii Fizycznej.

<sup>418</sup> Zamknięta 1 kwietnia 1947 roku. Zob. Rozporządzenie ministra oświaty z 29 maja 1947 roku w sprawie zwinienia, utworzenia i przemianowania katedr w niektórych szkołach akademickich, (Dz.U. Min. O. z 1947 r. Nr 6, poz. 129).

<sup>419</sup> Powołana odrębnie 1 września 1946 roku. Zob. Rozporządzenie ministra oświaty z 31 października 1946 roku w sprawie zwinienia, utworzenia i przemianowania katedr w niektórych szkołach akademickich, (Dz.U. Min. O. z 1946 r. Nr 11, poz. 319).

<sup>420</sup> Powołana w miejsce Katedry Elektrochemii 1 kwietnia 1947 roku. Zob. Rozporządzenie ministra oświaty z 29 maja 1947 roku w sprawie zwinienia, utworzenia i przemianowania katedr w niektórych szkołach akademickich, (Dz.U. Min. O. z 1947 r. Nr 6, poz. 129).

<sup>421</sup> Zgodnie z ustawą z 15 marca 1933 roku o szkołach akademickich, (Dz.U. RP z 1933 r. Nr 29, poz. 247).

<sup>422</sup> *Biblioteka*, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 181.

<sup>423</sup> Sprawozdanie Biblioteki Politechniki Wrocławskiej za rok szkolny 1946/1947, 16 stycznia 1948 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-52/XXV, k. 51.

nik: zastępca profesora inżynier Dionizy Smoleński)

- rok akademicki 1947/1948
  - ▶ Katedra Technologii Chemicznej Węgla (kierownik: profesor kontraktowy doktor inżynier Błażej Roga)
  - ▶ Katedra Inżynierii Chemicznej (kierownik: profesor kontraktowy inżynier Zdzisław Ziółkowski)
- rok akademicki 1950/1951
  - ▶ Katedra Maszynoznawstwa Chemicznego (kierownik: zastępca profesora inżynier Stanisław Żurkowski)

W roku akademickim 1945/1946 powołano na roczną kadencję<sup>421</sup> pierwszych dziekanów. Zgodnie z uregulowaniami dekretu z 24 sierpnia 1945 roku, obsadzono cztery wydziały:

- Wydział Chemiczny – zastępca profesora Ewa Neyman-Pilato-wa (do 22 listopada 1945 roku), profesor Franciszek Nowotny (do kwietnia 1946 roku)
- Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny – profesor Kazimierz Idaszewski (do 30 kwietnia 1946 roku), profesor Jerzy Skowroński (do 1 września 1946 roku)
- Wydział Budownictwa – zastępca profesora Tadeusz Wróbel (do 1 września 1946 roku)
- Wydział Hutniczo-Górnicy – profesor Józef Zwierzycki (do zamknięcia wydziału w 1946 roku)

W połowie 1946 roku utworzono stanowisko dyrektora Oddziału Chemii Technicznej, którym został profesor Franciszek Nowotny. I chociaż była to funkcja związana z uniwersyteckim Wydziałem Matematyczno-Przyrodniczym, to jednak do 1947 roku uprawniała do uczestniczenia w posiedzeniach Komisji Senackiej Politechniki.

Dnia 1 marca 1946 roku uchwałą Senatu Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu została powołana **Biblioteka Politechniki Wrocławskiej** jako samodzielna placówka podległa prorektorowi politechniki. Jej organizację powierzono byłemu pracownikowi Biblioteki Uniwersyteckiej we Lwowie – Józefowi Twerdochlebowi-Tarnawskiemu. Dnia 1 października 1946 roku udostępniono księgozbiór liczący ponad 42 tysiące woluminów (stanowiło to około 50% dawnego zasobu bibliotecznego *Technische Hochschule*)<sup>422</sup>. W roku akademickim 1946/1947 czytelną Biblioteki Politechniki Wrocławskiej odwiedziło 4831 osób, którym „wydano do korzystania na miejscu 5741 dzieł w 7768 tomach. Z wypożyczalni [...] korzystało 419 osób (profesorowie, pomocnicze siły naukowe, a studenci w wyjątkowych wypadkach). Wypożyczono im 518 dzieł w 870 tomach”<sup>423</sup>.

Dnia 29 kwietnia 1946 roku odbyło się pierwsze posiedzenie

*Protokół*

*1) Poinformacja Komisji Senackiej, odbyłego dnia 19 kwietnia 1946 r. o powołaniu Wydziału Politechniki*  
*Obowi: Wydział Prof. Dr. Siehrarda Edward*  
*Dr. Ing. Dr. S. J. dr. J. J. dr. K. dr. K.*  
*Dr. Ing. Prof. Dr. W. dr. Dr. Dr. Dr.*  
*Dr. Ing. Prof. Dr. Dr. Dr. Dr.*  
*Dr. Ing. Prof. Dr. Dr. Dr. Dr.*

1. *4. p. 1. p.*
2. *Sporządzenie wykładu o powołaniu Wydziału.*
3. *Sporządzenie wykładu o powołaniu Wydziału.*
4. *Sporządzenie wykładu o powołaniu Wydziału.*
5. *Sporządzenie wykładu o powołaniu Wydziału.*

*a) Prezydent Uniwersytetu Wrocławskiego*  
*Wizyta w Wydziale Budownictwa i Elektrotechniki*  
*Wydział Budownictwa i Elektrotechniki*  
*b) Wydział Elektrotechniki i Budownictwa*  
*uchwały senackiej 20 kwietnia 1946 r. o powołaniu Wydziału Budownictwa i Elektrotechniki*  
*Wydział Elektrotechniki i Budownictwa*  
*c) Wydział Elektrotechniki i Budownictwa*  
*Wydział Elektrotechniki i Budownictwa*

*Handicypny wykład mechaniki i*  
*ogólnego budownictwa, opracować*  
*o jak jeden wykład o 1 ma podzielną*  
*opracować i 4 ma podzielną i powierzyć*  
*do prof. Szwabkowi.*

*Powierzenie wykonania powierzyć podlega*  
*prof. Szwabkowi wykład, w tym do*  
*mechaniki i budownictwa, a także do*  
*ogólnego budownictwa, cel wykładu*  
*techniczne i ilościowo opisać i 4 podzielną*  
*opracować i 4 podzielną.*

*J. -*

*Obrębność dostają na kwotę na*  
*podsumowanie i kwotę 30 000 w podzielną*  
*na między powierzyć Wydziału:*

<i>Wydz. Inż. Fil. i Chemii</i>	<i>16 000</i>
<i>" Wydziału</i>	<i>10 000</i>
<i>" Instytutu</i>	<i>20 000</i>
<i>" Mechaniki i Elekt.</i>	<i>15 000</i>
<i>Chemii Technicznej</i>	<i>15 000</i>
<i>Biblioteka</i>	<i>14 000</i>
<i>Biblioteka</i>	

*W sprawie budowy Politechniki uchwalono*  
*na przyjęcie na rok budżetowy następnego:*  
*"Politechnika Wroclawska"*

*5. Techniczne uniwersyteckie wydziału Senackiej*  
*Konstytucyjny Wydział Politechniki.*

**Ilustracja 137.** W pierwszym punkcie protokołu obrad pierwszego posiedzenia Komisji Senackiej Politechniki zapisano omówienie informacji o powołaniu Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego i Wydziału Budownictwa [29 kwietnia 1946 roku]

**Ilustracja 138.**

Aula Politechniki Wrocławskiej przez pierwsze lata powojenne pełniła funkcję reprezentacyjnej sali Wrocławia. Organy widoczne na fotografii z 10 czerwca 1946 roku zostały przekazane w 1970 roku Państwowej Filharmonii we Wrocławiu

**Ilustracja 139.**

W pierwszym okresie funkcjonowania politechniki domem wielu studentów stały się opuszczone mieszkania w położonej na Biskupinie ulicy Jana Stanisławskiego i ulicy Aleksandra Kotsisa. „Akademiki” tworzyły skupisko obejmujące prawie całą zabudowę tych ulic [1946 rok]

**Komisji Senackiej Politechniki**, któremu przewodniczył prorektor profesor Edward Sucharda<sup>424</sup>. Byli na nim obecni dziekani organizujących się politechnicznych wydziałów: profesor Kazimierz Idaszewski (Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny), profesor Tadeusz Wróbel (Wydział Budownictwa), profesor Józef Zwierzycycki (Wydział Hutniczo-Górnicy) oraz profesor Hugon Steinhaus reprezentujący Wydział Matematyczno-Przyrodniczy. Zebranie rozpoczęło od zapoznania się z nieopublikowanym jeszcze rozporządzeniem ministra oświaty z dnia 10 kwietnia 1946 roku o utworzeniu na Politechnice Wrocławskiej Wydziału Budownictwa i Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego. Z protokołu wynika, że uczestnicy spotkania nie byli zaskoczeni ministerialną decyzją, a zatem kwestia ograniczenia liczby wydziałów musiała być już im wcześniej znana. Innym ważnym zagadnieniem poruszonym na kwietniowej naradzie był podział dotacji dla politechniki. W finansowaniu uwzględniono dwa oficjalnie funkcjonujące wydziały oraz Wydział Hutniczo-Górnicy, a także – co znamienne – „Wydział Chemii Technicznej”. W rzeczywistości uruchomiony w listopadzie 1945 roku Oddział Chemii Technicznej był więc uważany za integralną część struktury Politechniki Wrocławskiej. W sierpniu 1946 roku w posiedzeniu nie wzięły udziału profesor Józef Zwierzycycki – w związku z likwidacją Wydziału Hutniczo-Górnicy. Do składu dokooptowano profesora Franciszka Nowotnego, pełniącego wówczas funkcję dyrektora Oddziału Chemii Technicznej<sup>425</sup>. Z chwilą powołania Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii (1 kwietnia 1947 roku), z Oddziałem Chemii Technicznej, ustalono, że reprezentantami tego wydziału na Komisji Senackiej Politechniki będą jego dziekan oraz dyrektor Oddziału Chemii Technicznej. A zatem w latach 1947–1949 w skład Komisji Senackiej działającej pod kierownictwem prorektora politechniki wchodził dziekan politechnicznych wydziałów, dyrektor Oddziału Chemii Technicznej, dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, zastępca prorektora politechniki, profesor Dionizy Smoleński (od października 1947 roku), oraz – osobiście – profesor Kazimierz Idaszewski. W omawianym okresie odbyło się pięć posiedzeń Komisji Senackiej pod przewodnictwem profesora Edwarda Suchardy. Kolejnych trzynastie poprowadził jego następca – prorektor Kazimierz Zipsler.

Głównym problemem pierwszego roku prorektoratu profesora Edwarda Suchardy było stworzenie podstawowych warunków umożliwiających prowadzenie procesu dydaktycznego i poprawa warunków socjalnych. Symptomatyczna w tym zakresie była informacja przekazana przez profesora Włodzimierza Trzebiatowskiego

---

<sup>424</sup> Protokół pierwszego posiedzenia Komisji Senackiej Politechniki, 29 kwietnia 1946 roku. APWr, Rektorat, sygn. 74/1 a, s. 3.

<sup>425</sup> Protokół posiedzenia Komisji Senackiej Politechniki, 11 października 1947 roku. APWr, Rektorat, sygn. 74/1 a, s. 11.



**Ilustracja 140.**

Po zdaniu egzaminie dyplomowym organizowano przy ulicy Jana Stanisławskiego „podwieczorki”. W 1946 roku okazję do takich spotkań mieli jedynie dyplomanci Oddziału Elektrycznego. Jak widać na pierwszym planie kadru, w zabawie uczestniczyli również profesor Kazimierz Idaszewski z żoną oraz stojący między nimi profesor Waław Günther [1946 rok]

<sup>426</sup> Informacja o warunkach panujących w audytorium chemicznym, 8 stycznia 1946 roku. APWr, Odbudowa i Rozbudowa Politechniki, sygn. 131, nlb.

<sup>427</sup> Pismo prorektora politechniki do ministra przemysłu i handlu, 7 sierpnia 1946 roku. APWr, Odbudowa i Rozbudowa Politechniki, sygn. 131, nlb.

<sup>428</sup> Wykaz imienny pracowników Politechniki Wrocławskiej, APWr, Dział Osobowy, sygn. 76/27, nlb.

w styczniu 1946 roku: „Niniejszym komunikuję, że temperatura w audytorium chemicznym utrzymuje się w dalszym ciągu na minus 11 stopni, gdyż kaloryfery zamarzły”<sup>426</sup>. Innym zagadnieniem było pozyskiwanie aparatury do wykonywania badań i zajęć kursowych. W tym celu prowadzono – tylko czasami skuteczne – poszukiwania sprzętu należącego wcześniej do uczelni, który stał się własnością innych instytucji. Przykładem działań o charakterze pozaregionalnym była podjęta w 1946 roku próba przyjęcia darowizny ze Stanów Zjednoczonych – pełnego zestawu urządzeń laboratorium paliw płynnych dla Katedry Technologii Nafty i Paliw Płynnych<sup>427</sup>.

Okres organizacyjny, który – zgodnie z postanowieniami dekretu z 24 sierpnia 1945 roku – miał umożliwić wstępne kształtowanie struktur Politechniki Wrocławskiej, zakończył się 31 sierpnia 1946 roku. Dnia 1 sierpnia 1946 roku na politechnice zatrudniono 199 osób: 122 pracowników naukowych, 16 urzędników administracyjnych oraz 61 funkcjonariuszy niższych (pracowników obsługi)<sup>428</sup>.

W zakresie odbudowy zniszczonej w czasie wojny substancji budowlanej można było liczyć na pomoc społeczności przemysłowej Dolnego Śląska. W 1946 roku Huta Szkła w Wałbrzychu nieodpłatnie przekazała szkło okienne, które wykorzystano w zabez-

**Ilustracja 141.**

Jednolite czapki Bratniej Pomocy zostały wprowadzone w marcu 1946 roku. Były ośmiokątne, koloru chabrowego, dla politechniki ze srebrnym sznurkiem. Wydziały różniły się kolorami otoka. Prezentowana, należąca do Tadeusza Zipsa – studenta Wydziału Budownictwa – ma otok ciemnozielony obszyty u góry pomarańczową tasiemką

**Ilustracja 142.**

Niewielka odznaka Koła Mechaników z 1946 roku i legitymacja Koła Elektryków są cennymi pamiątkami po organizacjach studenckich, które dobrze się zapisały w dziejach uczelni



<sup>429</sup> Zaproszenie dla pracowników Huty Szkła w Wałbrzychu na uroczyste otwarcie sali wykładowej im. Robotników Huty Szkła w Wałbrzychu w dniu 10 czerwca 1946 roku, 5 czerwca 1946 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-52/XXV, nlb. Sala ta – nr 220 w obecnym budynku A-3 Politechniki Wrocławskiej – do dziś nosi nazwę Wałbrzyskiej.

<sup>430</sup> Pismo attaché kulturalnego Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej Czesława Miłosza do prorektora politechniki, 20 grudnia 1946 roku. APWr, Dział Nauczania, sygn. 79/330, nlb.

<sup>431</sup> Pismo Stefana Kaufmana do Pełnomocnika Ministra Oświaty, 17 lipca 1947 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-13/VIII/5, nlb. Oficjalne zebranie organizacyjno-informacyjne odbyło się 5 grudnia 1945 roku.

<sup>432</sup> Materiały z działalności Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu w: AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-13/VII. Zob. też: A. Idzikowski, *Wspomnienia*, [w:] *Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów...*, s. 64.

<sup>433</sup> Zachowane materiały związane z działalnością Kół Naukowych w: AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-13/IX/6.

pieczeniu sali wykładowej w gmachu „Starej Chemii” przy ulicy Mariana Smoluchowskiego<sup>429</sup>. Nadzieję na współpracę zagraniczną stwarzała propozycja rządu Stanów Zjednoczonych, dotycząca umożliwienia podjęcia studiów na Politechnice Wrocławskiej przez zdemobilizowanych żołnierzy armii amerykańskiej. Memoriał w tej sprawie przesłał w grudniu 1946 roku prorektorowi Edwardowi Suchardzie attaché kulturalny ambasady polskiej w Waszyngtonie Czesław Miłosz<sup>430</sup>. Idea ta nie została zrealizowana wobec wzrostu napięcia politycznego po odrzuceniu w lipcu 1947 roku przez kraje strefy komunistycznej, także Polskę, amerykańskiej inicjatywy pomocy gospodarczej, zwanej planem Marshalla.

Inauguracja pierwszego pełnego roku akademickiego 1946/1947 odbyła się 9 grudnia 1946 roku w auli Politechniki Wrocławskiej. Uroczystość uświetnił występ, powstałego trzy dni wcześniej (6 grudnia), **Akademickiego Chóru Technicznego Politechniki**, który w tym czasie, na wzór powstających wówczas wydziałowych kół naukowych, był Kołem Akademickiego Chóru Techników. Założyli go byli członkowie Chóru Technicznego Politechniki Lwowskiej – adiunkci wrocławskiej politechniki – inżynier Andrzej Kordecki i inżynier Mieczysław Zachara.

Pierwszą organizacją studencką, która powstała w formującym się środowisku akademickim Wrocławia, był Akademicki Związek Sportowy. Już 17 lipca 1945 roku grupa przyszłych słuchaczy wrocławskich uczelni wystosowała prośbę do profesora Stanisława Kulczyńskiego o zgodę na jego zorganizowanie<sup>431</sup>. Samorzutnie reaktywowana we Wrocławiu we wrześniu 1945 roku organizacja studencka Bratnia Pomoc<sup>432</sup> oficjalnie zaczęła działalność po wyborach przeprowadzonych w grudniu 1945 roku. Stowarzyszenie to, funkcjonujące w okresie II Rzeczypospolitej we wszystkich szkołach akademickich, prowadziło szeroko zakrojoną akcję socjalną, obejmującą prowadzenie stołówek, akademików, sklepów oraz organizację opieki zdrowotnej i życia kulturalnego, a nawet działalność pożyczkową. Innego typu organizacjami były związane z wydziałami koła naukowe, które począwszy od 1946 roku zajmowały się obok działalności naukowej także wydawaniem skryptów i zaopatrzeniem na przykład w materiały kreślarskie. W latach 1946–1949 funkcjonowało siedem kół naukowych, które zorganizowali studenci Politechniki Wrocławskiej: Hutników, Chemików, Mechaników, Elektryków, Studentów Inżynierii, Lotnicze (Akademicka Sekcja Lotnicza) oraz Związek Słuchaczy Architektury<sup>433</sup>. Koło Matematyczno-Fizyczne Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu zrzeszało zainteresowanych słuchaczy obu wrocławskich uczelni.



Według wykazu liczbowego sporządzonego na koniec semestru zimowego roku akademickiego 1945/1946, na czterech wydziałach Politechniki Wrocławskiej studiowało 499 osób<sup>434</sup>. Rok później (semestr zimowy roku akademickiego 1946/1947) wykazano – na dwóch wydziałach – 914 słuchaczy<sup>435</sup>. Duża grupa studentów korzystała z administrowanych przez Bratnią Pomoc lokali mieszkalnych, które nie miały jeszcze charakteru późniejszych akademików. W 1946 roku Zarząd Domów Akademickich przy Bratniej Pomocy dysponował mieszkaniami w blokach przy ulicy Jana Stanisławskiego i ulicy Aleksandra Kotsisa. Studenci politechniki mieszkali również w czterokondygnacyjnej kamienicy przy ulicy Powstańców Śląskich 137<sup>436</sup>.

W końcu kwietnia 1946 roku, w obawie przed przekształceniem pochodów z okazji święta 3 Maja w manifestacje skierowane przeciwko komunistycznym władzom, wydano kategoryczny zakaz obchodów tego święta na świeżym powietrzu. Mimo to 3 maja we Wrocławiu odbyły się wieczorne zgromadzenia studentów, którzy „śpiewając patriotyczne pieśni krążyli między akademikami i mieszkaniami swoich profesorów”<sup>437</sup>. Największe tego rodzaju wystąpienia odnotowano w województwie śląsko-dąbrowskim oraz w Krakowie. Tam też młodzież studencka została poddana największym represjom. Przeciwko represyjnym działaniom władzy zareagowano akcją protestacyjną w ośrodkach akademickich całej Polski. We Wrocławiu akcja ta trwała od 13 do 16 maja 1946 roku. Trudno określić, jaka liczba słuchaczy wrocławskich uczelni wzięła udział w proteście, który manifestował się nieobecnością na zajęciach. Brak frekwencji musiał być jednak poważny: zgodnie z zarządzeniem rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu zajęcia prowadzono nawet w obecności jednego słuchacza<sup>438</sup>. We wrześniu 1946 roku niektórym studentom Politechniki Śląskiej relegowanym z uczelni za udział w obchodach święta 3 Maja umożliwiono podjęcie studiów na Politechnice Wrocławskiej<sup>439</sup>.

W roku akademickim 1945/1946 wydano pierwszy dyplom inżynierski, który 10 kwietnia 1946 roku – po przeprowadzonym w Oddziale Elektrycznym egzaminie dyplomowym – uzyskał Kazimierz Mściwujewski. Dnia 20 lipca 1946 roku inżynier Władysław Kołek obronił na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym dysertację doktorską na temat połączeń wyrównawczych uzwojeń wielokrotnych. Był to pierwszy doktorat w dziejach Politechniki Wrocławskiej.

<sup>434</sup> W listopadzie 1945 roku na studia na wydziałach politechnicznych Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu zapisało się 526 osób.

<sup>435</sup> *Zestawienia liczbowe*, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 21.

<sup>436</sup> W wykazie obiektów politechniki podano 1945 rok jako datę przejęcia budynku, znanego w późniejszych latach jako Dom Studencki „Atol”. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>437</sup> Ł. Kamiński, *Wydarzenia majowe w 1946 roku we Wrocławiu*, „Rocznik Wrocłowski” 2000, t. 6, s. 43. Zob. też: idem, *Maj 1946 we Wrocławiu*, „Odra” 1996, nr 12, s. 32–34.

<sup>438</sup> Materiały dotyczące strajku wrocławskich studentów w 1946 roku. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – oddział we Wrocławiu, Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, sygn. IPNWr 032/168; Ł. Kamiński, *Wydarzenia majowe w 1946 roku we Wrocławiu...*, s. 45.

<sup>439</sup> J. Trzęsinek, *Droga ani łatwa, ani krótka*, [w:] *Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów. Moja droga do Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 1991, s. 236.



**Ilustracja 145.**

W końcu lat czterdziestych XX wieku ćwiczenia z elektrotechniki w Oddziale Elektrycznym Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego odbywały się przypuszczalnie w sali 309 Gmachu Głównego

## Prorektorat Kazimierza Zipsera

(1 września 1947 roku – 15 marca 1949 roku)



lipcu 1947 roku zmarł prorektor politechniki profesor Edward Sucharda. Na stanowisku tym zastąpił go profesor Kazimierz Zipser<sup>440</sup>. Zmiana na urzędzie prorektorskim odbyła się w okresie trudnym dla wrocławskiej uczelni technicznej. Wiosną 1947 roku odżyły bowiem koncepcje rozwiązania Politechniki Wrocławskiej, wynikające z wyraźnego ograniczenia możliwości dydaktycznych uczelni, spowodowanych przede wszystkim trudną sytuacją kadrową, pogtębioną odpływem pracowników naukowych do ośrodków akademickich w Warszawie i Krakowie. Minister oświaty otrzymał w tym czasie wniosek rektorów Politechniki Warszawskiej i Politechniki Łódzkiej o ograniczenie, ze względów organizacyjnych i finansowych, liczby działających w Polsce politechnik. Plan przewidywał pozostawienie tego typu szkół w Warszawie, Łodzi, Gdańsku i w Gliwicach oraz likwidację politechniki we Wrocławiu, której urządzenia zasiliłyby Politechnikę Warszawską i Politechnikę Łódzką. Do realizacji tego planu szczęśliwie dla Politechniki Wrocławskiej nie doszło<sup>441</sup>.

W sierpniu 1947 roku na posiedzeniu Komisji Senackiej Politechniki dokonano jednogłośniego wyboru profesora Kazimierza Zipsera na prorektora uczelni<sup>442</sup>. Wybór ten miał ustabilizować sytuację Politechniki Wrocławskiej. Jedną z pierwszych decyzji personalnych nowego zawiadującego politechniką, po objęciu stanowiska 1 września 1947 roku, było powołanie Dionizego Smoleńskiego (14 października) na stanowisko zastępcy prorektora<sup>443</sup>. Nominacja ta miała wzmocnić możliwości wykonawcze prorektora, zwłaszcza wobec spodziewanych zmian w organizacji pol-

<sup>440</sup> Kazimierz Zipser (1875–1961) – od 1921 roku profesor Politechniki Lwowskiej, jej rektor w latach 1928–1929 i 1932–1933. Od 1945 roku dziekan Wydziału Inżynieryjnego i kierownik Katedry Budowy Kolei na Akademii Górniczej w Krakowie.

<sup>441</sup> Niesygnowany maszynopis życiorysu Kazimierza Idaszewskiego, Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-191, s. 6.

<sup>442</sup> Protokół posiedzenia Komisji Senackiej Politechniki, 11 sierpnia 1947 roku, APWr, Rektorat, sygn. 74/1a.

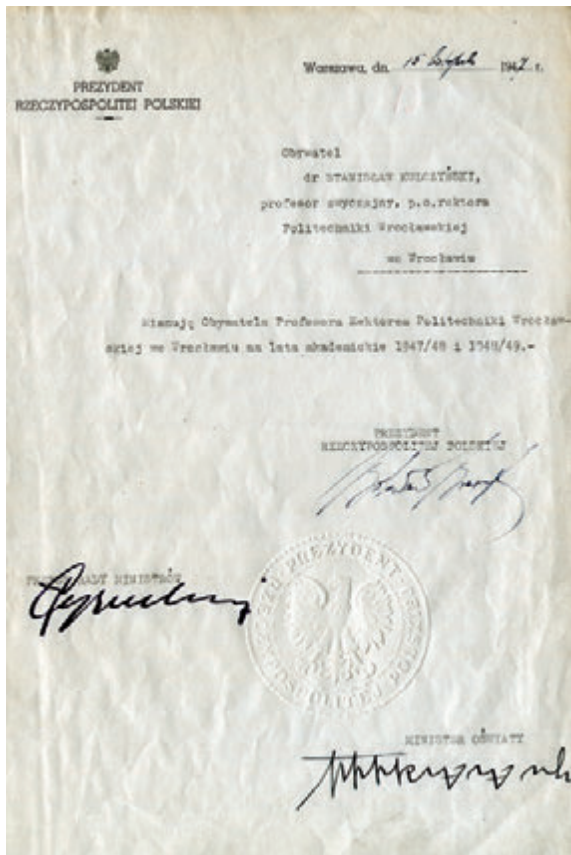
<sup>443</sup> Pismo do rektoratu Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, APWr, Akta Osobowe, sygn. 147/1, t. 1, p. 383.



**Ilustracja 143.**

W 1947 roku wykonano serię fotografii lotniczych Wrocławia. Połączone komputerowo bryły kolejnych sekwencji fotograficznych pokazują okolice Politechniki Wrocławskiej, a zarazem ogrom zniszczeń, jakie spowodowała wojna. Jeszcze w 1947 roku były widoczne leje po bombach lotniczych





**Ilustracja 144.**

Nominacja profesora Stanisława Kulczyńskiego na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej zakończyła spekulacje na temat ewentualnego rozwiązania Politechniki Wrocławskiej [15 listopada 1947 roku]

<sup>444</sup> Dekret z 28 października 1947 roku o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego, (Dz.U. RP z 1947 r. Nr 66, poz. 415).

<sup>445</sup> Funkcję tę do 22 lipca 1952 roku sprawował Bolesław Bierut. Okres tak zwanego PRL-u rozpoczął się wraz z uchwaleniem Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 22 lipca 1952 roku.

<sup>446</sup> Nominacja na lata akademickie 1947/1948 i 1948/1949, AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R 1/I, nlb.

<sup>447</sup> *Ibidem*.

<sup>448</sup> Utworzona odrębnie 1 września 1947 roku. Zob. Rozporządzenie ministra oświaty z 4 października 1947 roku w sprawie zwinięcia, utworzenia i przemianowania katedr w niektórych szkołach akademickich, (Dz.U. Min. O. z 1947 r. Nr 12, poz. 280).

<sup>449</sup> Przemianowana z dniem 1 października 1952 roku na Katedrę Elektrowni. Zob. Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 5 sierpnia 1952 roku w sprawie zmian organizacyjnych na Politechnice Wrocławskiej, (Monitor Polski [dalej: MP] z 1952 r. Nr 69, poz. 1045).

skich uczelni akademickich. W październiku 1947 roku opublikowano bowiem dekret o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego – pierwszy akt prawny w powojennej Polsce szczegółowo określający funkcjonowanie wyższych uczelni<sup>444</sup>. Zgodnie z wyrażoną w dekrete pragmatyką, prezydent Rzeczypospolitej Polskiej<sup>445</sup> nominował 15 listopada 1947 roku profesora Stanisława Kulczyńskiego na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej<sup>446</sup>. Wcześniej, 4 listopada, został on mianowany rektorem Uniwersytetu Wrocławskiego<sup>447</sup>. A zatem utrzymano unię wrocławskich uczelni, z wyraźnym podkreśleniem odrębności organizacyjnej uniwersytetu oraz politechniki. Mianowanie rektora Politechniki Wrocławskiej kończyło zarazem środowiskowe dyskusje na temat możliwej likwidacji wrocławskiej uczelni technicznej. Powyższe decyzje z pewnością sprzyjały stabilizacji uczelni, zwłaszcza w zakresie organizacji procesu dydaktycznego. W okresie prorektoratu profesora Kazimierza Zipsa obsadzono wszystkie wymagające jeszcze uruchomienia wydziałowe katedry, wymienione w rozporządzeniu ministra oświaty z 29 kwietnia 1946 roku, oraz utworzono kilka nowych.

Do końca roku akademickiego 1948/1949 na **Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym** Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu uruchomiono pięć katedr związanych z Oddziałem Mechanicznym oraz dwie katedry związane z Oddziałem Elektrycznym. W **Oddziale Mechanicznym** (zgodnie z przypuszczalną chronologią powstawania) były to następujące jednostki organizacyjne:

- rok akademicki 1947/1948
  - ▶ Katedra Silników Tłokowych (kierownik: profesor kontraktowy inżynier Kazimierz Szawłowski)
- rok akademicki 1948/1949
  - ▶ Katedra Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych (kierownik: zastępca profesora inżynier Roman Sobolski)
  - ▶ Katedra Turbin Ciepłych i Sprężarek (kierownik: profesor doktor inżynier Robert Szewalski)
  - ▶ Katedra Budowy Samochodów i Ciągłników (kierownik: zastępca profesora inżynier Ryszard Podarewski)

W **Oddziale Elektrycznym** do końca roku akademickiego 1948/1949 podjęty działalność dydaktyczną następujące katedry:

- rok akademicki 1947/1948
  - ▶ Katedra Gospodarki Elektrycznej<sup>448</sup> (kierownik: zastępca profesora doktor inżynier Jan Kożuchowski)
- rok akademicki 1948/1949
  - ▶ Katedra Urządzeń Mechanicznych Elektrowni<sup>449</sup> (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Franciszek Bilek)



**Ilustracja 146.**

W pierwszych latach po wojnie trudno było znaleźć we Wrocławiu niezdominowane ruinami plenery. Stosunkowo mało zniszczone były okolice uniwersytetu, gdzie pod okiem Dobrosława Czajki adepci architektury ćwiczyli rysunek odręczny

Pomyślnie rozwijał się również **Wydział Budownictwa** Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. W roku akademickim 1947/1948 wprowadzono nową strukturę wewnętrzną wydziału, opierającą się na funkcjonowaniu trzech oddziałów: Inżynierii Lądowej, Architektury, Inżynierii Wodnej, wyodrębnionym w związku z uruchomieniem Katedry Budownictwa Wodnego I. Do końca roku akademickiego 1948/1949 powstały trzy katedry Oddziału Budownictwa Lądowego i dwie związane z Oddziałem Architektury. W **Oddziale Budownictwa Lądowego** były to uruchomione w roku akademickim 1947/1948:

- ▶ Katedra Budowy Mostów (kierownik: zastępca profesora inżynier Dobrosław Strożecki)
- ▶ Katedra Kolei (kierownik: profesor doktor inżynier Kazimierz Zipser)
- ▶ Katedra Budowy Dróg i Ulic (kierownik: zastępca profesora inżynier Franciszek Przewirski)

Nie powołano w tym czasie, przewidzianej w rozporządzeniu z 29 kwietnia 1946 roku, Katedry Budownictwa Wodnego II.



**Ilustracja 147.**

Fotografia z końca lat czterdziestych XX wieku znakomicie uchwyciła dobrze znaną studentom atmosferę niepokoju przed ćwiczeniami



Strukturę **Oddziału Architektury** uzupełnili w roku akademickim 1947/1948:

- ▶ Katedra Architektury Monumentalnej (jako Katedra Architektury II<sup>450</sup> – kierownik: profesor kontraktowy inżynier architekt Zbigniew Kupiec)
- ▶ Katedra Architektury III<sup>451</sup> (kierownik: zastępca profesora inżynier architekt Andrzej Frydecki)

W grudniu 1948 roku obrady Komisji Senackiej Politechniki zdominowała tematyka ewentualnego rozpoczęcia starań o przyłączenie Wydziału Rolnego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu do struktur politechnicznych. Kwestę tę zreferował zebranemu gremium profesor Stanisław Tołpa, podkreślając, że „o kompletnej reparacji na razie nie ma mowy. W każdym razie unia naukowa i personalna powstaje”. Przedstawiony wniosek został przyjęty przez zebranych przez aklamację<sup>452</sup>. Nic dziwnego – w strukturach Politechniki Lwowskiej od 1919 roku funkcjonował Wydział Rolniczo-Lasowy, a zatem propozycja utworzenia podobnej jednostki organizacyjnej we Wrocławiu nie budziła zdziwienia.

Widocznym skutkiem postępującej stabilizacji były pierwsze inwestycje związane z rozbudową infrastruktury dydaktycznej politechniki. Baza budowlana Politechniki Wrocławskiej obejmowała dotąd zespół głównych gmachów niemieckiej *Technische Hochschule*. Przejęte w sierpniu 1945 roku obiekty przy ulicy Gdańskiej 7/9, należące dawniej do *Kohlenforschungsinstitut*, znalazły się w kwietniu 1946 roku – podobnie jak politechniczne katedry chemiczne – pod administracją uniwersytetu. Nowym nabytkiem w tym rejonie był budynek warsztatowo-socjalny (dzisiejszy G-7) przy ulicy Gdańskiej 13, przejęty przez politechnikę w 1947 roku. Ten parterowy obiekt o powierzchni użytkowej 318 metrów kwadratowych<sup>453</sup>, wzniesiony według projektu z 1906 roku, należał wcześniej do zespołu zabudowań działającej tutaj stacji straży pożarnej dla Przedmieścia Piaskowego.

Całkowicie nowym przedsięwzięciem było zagospodarowanie narożnej działki przy ulicy Ignacego Łukasiewicza i ulicy Mariana Smoluchowskiego, w miejscu, gdzie do 1945 roku znajdowała się siedziba niemieckiego Instytutu Chemicznej Technologii Włókien Sztucznych (*Institut für chemische Technologie syntetischer Fasern*)<sup>454</sup>. Na działce tej w latach 1948–1949 wzniesiono pierwszy – zrealizowany według projektu profesora Andrzeja Frydeckiego – budynek Politechniki Wrocławskiej<sup>455</sup>. W parterowym obiekcie, przeznaczonym dla Katedry Obróbki Metali, ulokowano również inne agendy Oddziału Mechanicznego Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego: Katedrę Budowy Obrabiarek oraz Labora-



**Ilustracja 148.**

Budowa siedziby Katedry Obróbki Metali w ujęciu „z lotu ptaka”, z częścią dydaktyczno-administracyjną na pierwszym planie i trzema bocznymi skrzydłami. W głębi zabudowa ulicy Marii Skłodowskiej-Curie [1949 rok]

<sup>450</sup> Z dniem 1 września 1947 roku Katedrę Architektury Monumentalnej przemianowano na Katedrę Architektury II. Zob. Rozporządzenie ministra oświaty z 4 października 1947 roku w sprawie zwinienia, utworzenia i przemianowania katedr w niektórych szkołach akademickich, (Dz.U. Min. O. z 1947 r. Nr 12, poz. 280).

<sup>451</sup> Utworzona odrębnie 1 września 1947 roku. Zob. Rozporządzenie ministra oświaty z 4 października 1947 roku w sprawie zwinienia, utworzenia i przemianowania katedr w niektórych szkołach akademickich, (Dz.U. Min. O. z 1947 r. Nr 12, poz. 280).

<sup>452</sup> Protokół posiedzenia Komisji Senackiej Politechniki, 20 grudnia 1948 roku, APWr, Rektorat, sygn. 74/1 a, s. 24.

<sup>453</sup> Chronologia i powierzchnia dzisiejszego budynku G-7 – zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>454</sup> Szerzej – zob. K. Dackiewicz, *Budynek Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Informatyki i Zarządzania (B-4)*, [w:] *Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2010, nr 1 [numer specjalny], s. 53–54.

<sup>455</sup> Projekt budynku Katedry Obróbki Metali z halą laboratoryjno-produkcyjną, Andrzej Frydecki, 7 listopada 1948 roku. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej [dalej: ATiB PWr], sygn. ACT/AR-B4/9, poz. 3, nlb.

**Ilustracja 149.**

Więzienna fotografia Władysława Ciska przejmująco informuje o prowadzonej przez komunistyczne władze walce politycznej i represjach. Aresztowany w 1947 roku student trzeciego roku Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego, żołnierz wrocławskiego okręgu Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, został skazany na karę śmierci za działalność antypaństwową. Wyrok wykonano 27 listopada 1948 roku



torium Pomiarów Warsztatowych. Wzniesiona z cegły budowla w swoim narożnym, południowo-zachodnim fragmencie mieściła część administracyjną. Fragment północno-wschodni stanowiły trzy jednokondygnacyjne hale o charakterze laboratoryjnym i produkcyjnym. Wejście do części biurowej i dydaktycznej znajdowało się przy ulicy Ignacego Łukasiewicza 3/5. Do obiektów pełniących funkcje warsztatowo-laboratoryjne (dzisiejsze budynki B-6 i B-7) można się było dostać od strony dziedzińca wewnętrznego<sup>456</sup>.

W 1948 roku w Gmachu Głównym politechniki gościli uczestnicy dwóch wydarzeń. Międzynarodową rangę miał Światowy Kongres Intelktualistów w Obronie Pokoju, obradujący w auli Politechniki Wrocławskiej w dniach 25–28 sierpnia 1948 roku. Uczestniczyło w nim 400 pisarzy, uczonych, artystów i kompozytorów z 45 krajów. Innego rodzaju wydarzeniem, choć równie prestiżowym, był zorganizowany niedługo po zakończeniu Światowego Kongresu Intelktualistów, 5–9 września 1948 roku, pierwszy po drugiej wojnie światowej Zjazd Chemików Polskich – piąty w historii środowiska chemicznego<sup>457</sup>. Na czele Komitetu Organizacyjnego zjazdu stanął profesor Włodzimierz Trzebiatowski.

Prawdopodobnie w czerwcu 1948 roku – w obliczu bardzo już wyraźnych zmian politycznych w kraju, które osiągnęły apogeum w grudniu 1948 roku, w dniach Kongresu Zjednoczeniowego Polskiej Partii Socjalistycznej i Polskiej Partii Robotniczej – profesor Kazimierz Zipser złożył rezygnację ze stanowiska prorektora politechniki<sup>458</sup>. Rezygnacja ta została przyjęta. Do chwili obsadzenia urzędu został on jednak zobligowany do tymczasowego sprawowania funkcji<sup>459</sup>. Profesor Kazimierz Zipser był prorektorem politechniki do czasu powołania na to stanowisko 15 marca 1949 roku profesora Dionizego Smoleńskiego<sup>460</sup>.

<sup>456</sup> Plan sytuacyjny budynku Wydziału Mechanicznego z halami laboratoryjnymi oraz częścią dydaktyczno-biurową, 1969 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B4/9, poz. 1, rys. 1. Długość ściany budynku Wydziału Mechanicznego od ulicy Ignacego Łukasiewicza wynosiła 18,04 metra. Elewacja południowa od ulicy Mariana Smoluchowskiego miała długość 51,57 metra. Pozostałe elewacje – wschodnia (43,90 metra) i północna (38,00 metra) – należały do części mieszczącej hale i były zwrócone w stronę dziedzińca. Łączna powierzchnia użytkowa: 2249 metrów kwadratowych.

<sup>457</sup> Pismo Komitetu Organizacyjnego V Zjazdu Chemików Polskich do prorektora Politechniki Wrocławskiej, 12 czerwca 1948 roku. APWr, Okres Wspólnoty – Konferencje, sygn. 137, nlb.; W. Trzebiatowski, *Rola lwowskich przedstawicieli nauk chemicznych w środowisku wrocławskim*, Wrocław 2005, s. 72.

<sup>458</sup> Informacja zawarta w liście do organizatorów Zjazdu Chemików Polskich, 15 czerwca 1948 roku, APWr, Okres Wspólnoty – Konferencje, sygn. 137.

<sup>459</sup> Nominacja profesora Kazimierza Zipsera na stanowisko tymczasowego prorektora politechniki, 30 sierpnia 1948 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 147/1, p. 451.

<sup>460</sup> Nominacja profesora Dionizego Smoleńskiego na stanowisko prorektora politechniki, 15 marca 1949 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 147/1, t. 1, p. 383.

## Prorektorat Dionizego Smoleńskiego

(15 marca 1949 roku – 31 sierpnia 1951 roku)

Kadencja profesora Dionizego Smoleńskiego, przewidziana w nominacji na rok akademicki 1948/1949, 1949/1950 i 1950/1951, to okres ostatecznego rozdzielenia się Politechniki Wrocławskiej ze wspólnoty organizacyjnej z Uniwersytetem Wrocławskim.

Proces ten rozpoczął się 21 maja 1949 roku, kiedy doszło do rozdzielenia wspólnego Senatu Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu na dwa niezależne gremia<sup>461</sup>. **Senat Politechniki Wrocławskiej** zebrał się po raz pierwszy 2 czerwca 1949 roku pod przewodnictwem prorektora profesora Dionizego Smoleńskiego. W pierwszym składzie znaleźli się: profesor Ludomir Suwalski (dziekan Wydziału Budownictwa), profesor Tadeusz Broniewski (prodziekan Wydziału Budownictwa), profesor Eugeniusz Kuczyński (dziekan Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego), profesor Jerzy Skowroński (prodziekan Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego), przedstawiciele Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii: dziekan profesor Edward Marczewski i prodziekan profesor Eugeniusz Rybka oraz inżynier Marian Suski (zapewne reprezentujący pomocniczych pracowników naukowych). Od drugiego posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej w obradach brali udział – za zgodą ministra oświaty – profesor Kazimierz Zipser, profesor Andrzej Jellonek i profesor Henryk Kuczyński (dyrektor Oddziału Chemii Technicznej)<sup>462</sup>. Fakt rozdzielenia się senatów wrocławskich uczelni rozpoczął proces odchodzenia politechniki od związków organizacyjnych z uniwersytetem. Sporadyczne

<sup>461</sup> Protokół posiedzenia Senatu Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-0000, s. 406. Zob. też J. Rozynek, *Z dziejów Politechniki Wrocławskiej (1945–1951)...*, s. 122.

<sup>462</sup> Protokoły posiedzeń Senatu Politechniki Wrocławskiej z 2 czerwca i 11 lipca 1949 roku, APWr, Rektorat, sygn. 74/1, s. 4, 7. Od 1 listopada 1948 roku obowiązywał statut tymczasowy państwowych szkół wyższych, który ustalił skład senatów akademickich. Senat tworzyli: rektor, prorektor, dziekani i prodziekani, dwaj przedstawiciele docentów, dwaj przedstawiciele pomocniczych pracowników naukowych oraz dyrektor administracyjny. Inni członkowie senatu, w liczbie nie większej niż trzech, mogli być wybierani z grona profesorów jedynie za zgodą ministra oświaty. (zob. Dz.U. Min. O. z 1948 r. Nr 11, poz. 201).

**Protokół**

z I posiedzenia ~~Senatu~~ Senatu Politechniki Wrocławskiej, w dniu 2.VI.49  
Przewodniczył Prorektor Politechniki - Prof. D. Skowroński.

Obecni:  
Prof. T. Aroniewski, Prof. E. Kuczyński, Prof. H. Kuczyński, Prof. E. Marczewski,  
Prof. E. Rybka, Prof. J. Skowroński, Prof. L. Suwalaki, Inż. M. Suski.

Porządek dzienny:

1. Odczytanie protokołu z poprzedniego posiedzenia
2. Sprawa magisteriów/referuje Prof. J. Skowroński/
3. Rola starostów na poszczególnych latach studiów/ref. Prorektor/
4. Sprawa mianowania zast. prof. inż. Ryszarda Podarewskiego prof. nadzwyczaj. na Katedrze Samochodów i Ciągników /ref. Prof. E. Kuczyński/
5. Sprawa mianowania zast. prof. inż. Romana Sobolkiego prof. nadzwyczaj. na Katedrze Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych/ref. prof. E. Kucy.
6. Sprawa mianowania zast. prof. inż. Stanisława Bodanzewskiego prof. nadzwyczaj. na Katedrze Mechaniki Technicznej./ref. prof. E. Kuczyński/
7. Sprawa zakupu mebli z kredytów inwestycyjnych/ref. Prorektor/
8. Sprawy bieżące
9. Wolne wnioski.

ad.1 Protokół z poprzedniego posiedzenia odczytano i przyjęto z poprawką, odczytano punktu 3, w którym Prof. Skowroński prosi, że nie Rada Główna wystąpi do Ministerstwa Oświaty o dodatkowe staty. - w Uczelnianie.

ad.2 Proszony o zreferowanie sprawy magisteriów - Prof. Skowroński przedstawia, że jest ona w obecnej chwili opracowywana przez Radę Techniczną w stadium wstępnym. Dążeniem jest, aby na każdej z Politechnik wybrała wydziały, których obsada i wyposażenie materialne zapewnią osiągnięcie poziomu niezbędnego dla wyszkolenia magistra nauk technicznych. Istnienie jednego, czy kilku wydziałów wyposażonych w studium magisterskie, nada każdej z politechnik określony profil. Mianem prof. Skowrońskiego należy dążyć do specjalizacji wydziałów w dziedzinach potrzebnych aktualnie dla przemysłu, o ile możliwe nie uprawianych w innych uczelniach.

W dyskusji uchwalono, że Wydziały nasze wytworzą kierunki specjalizacji, opracowując i umotywywując je szczegółowo.  
/ Dla orientacji Prof. Skowroński podaje, że w skład Komisji dla spraw magistratury w Radzie Technicznej wchodzi: Prof. Straszewicz, Prof. Warchałowski i Prof. Turaki./

ad.3, Młodzież nasza pozostawia bardzo wiele do życzenia pod względem wychowawczym. Prorektor podaje projekt, aby starostów na

-2-

poszczególnych latach studiów wciągnąć do pracy wychowawczej. Dla opracowania programu, uchwalono Komisję, złożoną z profesorów: Broniewskiego, Jellonka, Sasidka i Słobodzińskiego, którzy opracują statut, zakreślą kompetencje starostów i przygotowaną sprawę przedłożą na następnym posiedzeniu Senatu.

ad.4. W związku z tym, że wiele wniosków personalnych na Radę Główną idzie dla przygotowanych, Prorektor prosi Prof. Skowrońskiego, aby zechciał pokrótce poinformować Dziekanów o wymaganiach Sekcji Technicznej odnośnie tej sprawy, Prof. Skowroński referując, zaznacza, że Sekcja Techniczna rozpatruje obecnie tylko kandydatury o pełnych kwalifikacjach tzn. wyemansy jest doktorat i habilitacja, oraz w opiniach wyraźnie podkreśla, że kandydat wnioskodawca musi posiadać pewne wyznaczone podkreślenie. Wobec takich warunków S.T., Prorektor proponuje aby przy rozpatrywaniu naszych wniosków personalnych na Senacie, przyjęć jako kryteria:

- I. Pełne kwalifikacje kandydata/doktorat/
- II. Opublikowanie prac naukowych
- III. Wzrost i w wypadku gdy takie są niemożliwe

W głosowaniu uchwalono powyższe kryteria 7 głosami przy jednym wstrzymującym się od głosowania.

ad.4. Sprawa mianowania zast. prof. inż. Ryszarda Podarewskiego prof. nadzwyczajnym na Katedrze Samochodów i Ciągników. Po przedstawieniu przez Dziekana E. Kuczyńskiego kwalifikacji kandydata naukowych i dydaktycznych, oraz po odczytaniu opinii - przystąpiono do głosowania, w wyniku którego za udzieleniem poparcia kandydatowi było 4 głosy przeciw 2 wstrzymały się od głosowania 3 osoby.

ad.5. Sprawa mianowania zast. prof. inż. Romana Sobolkiego prof. nadzwyczajnym na Katedrze Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych. Po przedstawieniu przez Dziekana E.K. kwalifikacji naukowych i dydaktycznych kandydata oraz po odczytaniu opinii, przystąpiono do głosowania, w wyniku którego za udzieleniem poparcia kandydatowi było 5 głosów przeciw 2 głosy przy 2 osobach wstrzymujących się od głosowania.

ad.6. Sprawa mianowania zast. prof. inż. Stanisława Bodanzewskiego Profesorem nadzwyczajnym na Katedrze Mechaniki Technicznej.

### Ilustracja 150.

Dnia 2 czerwca 1949 roku odbyło się pierwsze posiedzenie autonomicznego Senatu Politechniki Wrocławskiej.

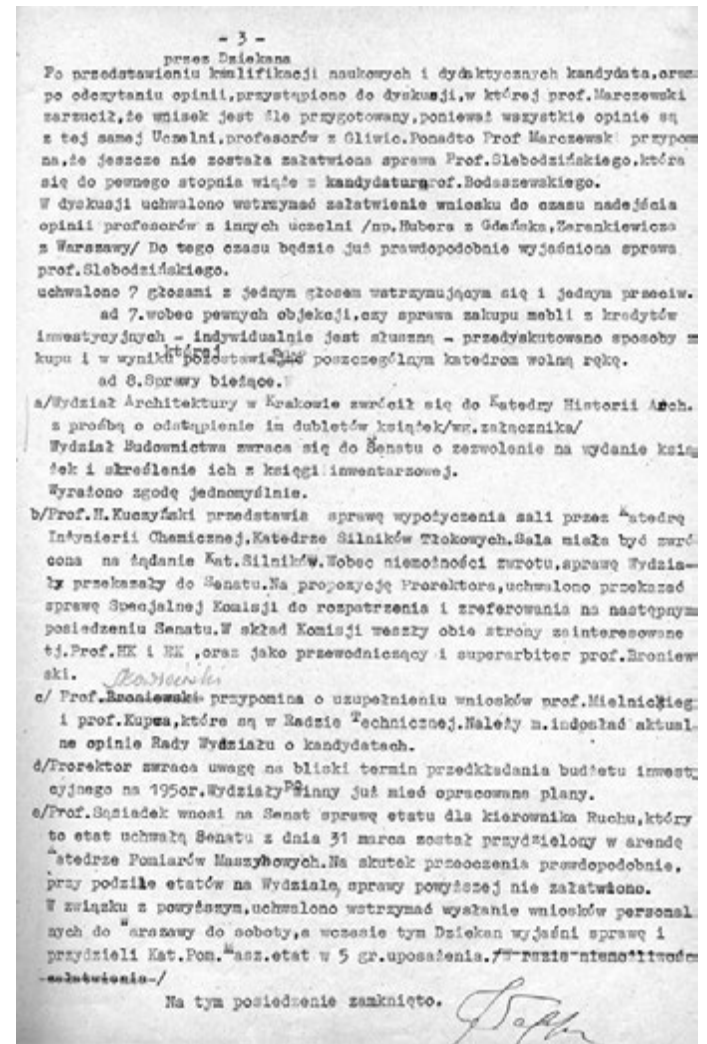
Funkcjonująca dotąd Komisja Senacka Politechniki była także nazywana – mniej oficjalnie – Małym Senatem

odtąd, wspólne obrady przedstawicieli wrocławskich uczelni były określane nazwą posiedzeń „połączonych Senatów Uniwersytetu i Politechniki”<sup>463</sup>.

Tworzenie własnych struktur dotyczyło również **administracji politechniki**, co wyraziło się powołaniem (zgodnie z dekretem z 28 października 1947 roku) dyrektora administracyjnego Politechniki Wrocławskiej, którym został 1 września 1949 roku Aleksander Humiecki. W kwietniu 1950 roku poinformował on Ministerstwo Oświaty: „Administracja Politechniki wydzieliła się już ostatecznie ze wspólnej administracji Uniwersytetu i Politechniki i prowadzi obecnie samodzielną działalność we wszystkich komórkach”<sup>464</sup>.

Jeszcze w czerwcu 1949 roku, w czasie pierwszego posiedzenia autonomicznego Senatu Politechniki Wrocławskiej, poruszono problem, który przez najbliższe dziesięciolecie nurtował pracowników dydaktycznych wrocławskiej uczelni technicznej. Była to kwestia wprowadzenia do programu nauczania, obok kursu inżynierskiego (pierwszego stopnia), także kursu drugiego stopnia – magisterskiego<sup>465</sup>. Dążeniem Komisji Technicznej Rady Głównej do spraw Nauki i Szkolnictwa Wyższego (opracowującej założenia tego przedsięwzięcia) było, zdaniem pilotującego proces wdrażania studiów magisterskich na wrocławskiej uczelni, profesora Jerzego Skowrońskiego, „by na każdej z Politechnik wybrać wydziały, których obsada i wyposażenie materialne zapewnią osiągnięcie poziomu niezbędnego dla wyszkolenia magistra nauk technicznych”. W 1950 roku decyzją ministra oświaty rozpoczęto porządkowanie nabrzmiałego problemu nieterminowego składania końcowych egzaminów na studiach inżynierskich. Było to zagadnienie poważne: ogromna chłonność pozbawionego fachowców rynku pracy powodowała zatrudnianie studentów wyższych lat studiów politechnicznych, opóźniając w konsekwencji składanie przez nich egzaminów dyplomowych. W marcu 1950 roku na posiedzeniu Senatu Politechniki Wrocławskiej podjęto rozwiązania, zgodne z przyjętymi w lutym ustaleniami Zjazdu Rektorów polskich uczelni<sup>466</sup>. Zwlekającym ze składaniem egzaminu końcowego studentom ostatniego roku dawano czas do 31 grudnia 1950 roku na dokonanie wszystkich zaliczeń wymaganych do ukończenia studiów. Otrzymując je, mogli uzyskać dyplom inżynierski bez konieczności przedstawiania pracy dyplomowej i zdawania niezbędnego egzaminu. Osoby, które nie zdołały wypełnić zaleceń, traaciły prawo do otrzymania dyplomu.

W 1950 roku uregulowano także ważny problem, wiążący się z ustawowym wprowadzaniem stopnia magistra dla absolwentów szkół technicznych o charakterze akademickim<sup>467</sup>. Na mocy obo-



<sup>463</sup> Połączone senaty wrocławskich uczelni zebrały się po raz ostatni 15 lipca 1950 roku.

<sup>464</sup> Pismo dyrektora administracyjnego Politechniki Wrocławskiej do Ministerstwa Oświaty, 25 kwietnia 1950 roku. APWr, Dział Osobowy, sygn. 76/23, nb.

<sup>465</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 2 czerwca 1949 roku. APWr, Rektorat, sygn. 74/1, s. 4.

<sup>466</sup> Oficjalne wytyczne Ministerstwa Oświaty w tym zakresie opublikowano w maju 1950 roku. Zob. Rozporządzenie ministra oświaty z 20 kwietnia 1950 roku w sprawie terminu uzyskiwania dyplomów w wyższych szkołach podległych ministrowi oświaty oraz przejściowego trybu uzyskiwania dyplomów ukończenia studiów I stopnia, (Dz.U. RP z 1950 r. Nr 20, poz. 178). Akt prawny był zapisem uzgodnień wypracowanych na Zjeździe Rektorów, który odbył się w Warszawie 16-17 lutego 1950 roku.

<sup>467</sup> Przed 1939 rokiem absolwenci polskich wyższych uczelni technicznych jako pierwszy stopień naukowy uzyskiwali stopień inżyniera odpowiedniej specjalności. Nie nadawano tytułu magistra, który był zarezerwowany dla absolwentów studiów uniwersyteckich oraz Wydziału Ogólnego Politechniki Lwowskiej (a więc matematyków, fizyków i chemików).

**Ilustracja 151.**

Prorektor Politechniki Wrocławskiej Dionizy Smoleński (stoi ósmy z lewej) w otoczeniu pracowników administracji na fotografii z około 1950 roku. W tym czasie urzędnicy i tak zwani niżsi funkcjonariusze stanowili około stuosobową grupę

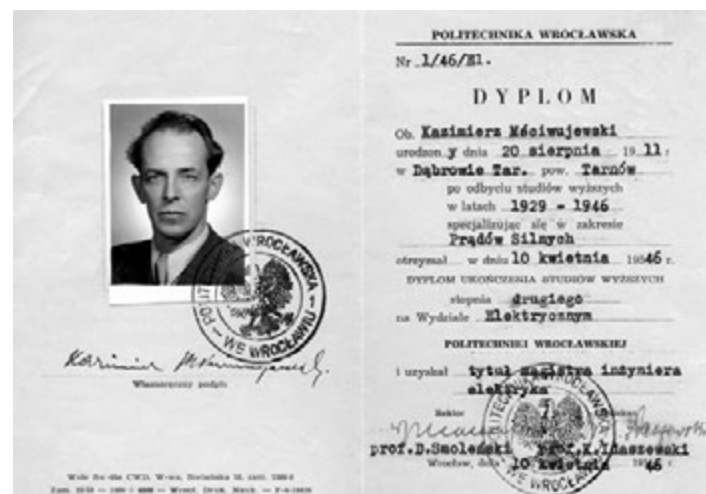
wiązującej od stycznia 1948 roku<sup>468</sup> ustawy o stopniu inżyniera wszyscy absolwenci politechnik, *de facto* realizujący kurs inżynierski, uzyskiwali prawo do posiadania stopnia magistra nauk technicznych. Sytuacja ta miała trwać do czasu określenia regulaminu odrębnych studiów inżynierskich (pierwszego stopnia) i studiów magisterskich (drugiego stopnia). Podział ten, raczej formalnie, wprowadzono na początku roku akademickiego 1950/1951. Problem braku magisterium dotyczył także nauczycieli akademickich Politechniki Wrocławskiej, którzy kończyli studia przed 1939 rokiem i nie posiadali doktoratu. Ustawa o stopniu inżyniera z 1948 roku rozwiązała tę kwestię, przyznając automatycznie prawo do używania stopnia magistra nauk technicznych wszystkim tym, którzy uzyskali stopień inżyniera na zasadach określonych przepisami obowiązującymi w II Rzeczypospolitej. Ustawa upoważniała dziekanów odpowiednich wydziałów do potwierdzania (na wniosek zainteresowanych) uzyskania stopnia magistra nauk technicznych<sup>469</sup>.

Kadencja prorektorska Dionizego Smoleńskiego była okresem gwałtownego rozwoju struktur organizacyjnych Politechniki Wrocławskiej. W tym czasie, zwłaszcza w latach 1949–1951, zostały ukształtowane zręby systemu organizacyjnego, który utrzymał się przez najbliższe dwie dekady. Dnia 20 czerwca 1949 roku na Wydziale Budownictwa i na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym powstało łącznie osiem nowych katedr<sup>470</sup>. Wzmocniły one wymienione wydziały, zapewne w związku ze zbliżającą się znacznie poważniejszą reformą organizacyjną politechniki. Na **Wydziale Budownictwa** były to:

- ▶ Katedra Statyki Budowli (kierownik: profesor kontraktowy inżynier Adam Cybulski)
- ▶ Katedra Budowy Mostów II (kierownik: profesor kontraktowy inżynier Stefan Hojarczyk)
- ▶ Katedra Budownictwa Przemysłowego (kierownik: profesor kontraktowy doktor inżynier Igor Kisiel)
- ▶ Katedra Budownictwa Stalowego (kierownik: zastępca profesora inżynier Roman Mromliński)
- ▶ Katedra Techniki Sanitarnej (kierownik: profesor kontraktowy inżynier Aleksander Sznoliński)

Z kolei na **Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym** zostały uruchomione:

- ▶ Katedra Budowy Obrabiarek (kierownik: profesor doktor inżynier Eugeniusz Kuczyński)
- ▶ Katedra Urządzeń Radiotechnicznych (kierownik: profesor kontraktowy inżynier Wilhelm Rotkiewicz)<sup>471</sup>



Ilustracja 152.

Dyplom Kazimierza Mściwujewskiego, pierwszego absolwenta studiów inżynierskich na Politechnice Wrocławskiej. Na wprowadzonym w 1950 roku wzorze dyplomu uwzględniono tytuł magistra nauk technicznych nadany w trybie ustawy o stopniu inżyniera z 1948 roku

<sup>468</sup> Ustawa z 28 stycznia 1948 roku o stopniu inżyniera, (Dz.U. RP z 1948 r. Nr 10, poz. 68). Wcześniej problem ten podobnie regulował dekret z 3 stycznia 1947 roku o stopniu inżyniera, (Dz.U. RP z 1947 r. Nr 17, poz. 67).

<sup>469</sup> Zob. „Wykazy absolwentów, którzy do dnia 30 września 1950 roku uzyskali dyplom magistra nauk technicznych inżyniera”, [w:] *Skład osobowy i spis wykładów w roku akademickim 1950/1951*, Wrocław 1951, s. 80–83, 129, 149–150, 161.

<sup>470</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 11 maja 1949 roku w sprawie przemianowania i zwinienia katedr w niektórych szkołach akademickich, (Dz.U. RP z 1949 r. Nr 36, poz. 262).

<sup>471</sup> Przemianowana z dniem 1 września 1951 roku na Katedrę Urządzeń Radiotechnicznych Odbiorczych. Zob. Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 12 kwietnia 1952 roku w sprawie przemianowania katedry na Wydziale Elektrycznym Politechniki Wrocławskiej, (MP z 1952 r. Nr 34, poz. 497).

**Ilustracja 153.**

Zimowy pejzaż z Gmachem Głównym Politechniki Wrocławskiej [koniec lat czterdziestych XX wieku]



<sup>472</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 21 grudnia 1949 roku w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1949 r. Nr 2, poz. 7).

<sup>473</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 12 lipca 1950 roku w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1950 r. Nr 35, poz. 317).

<sup>474</sup> Autorem projektu budynku dla wrocławskiej Szkoły Rzemiosł Budowlanych i Budowy Maszyn (dzisiejszego gmachu Wydziału Architektury – E-1) był wrocławski architekt Karl Klimm. Czterokondygnacyjny obiekt powstał w latach 1902–1904. Wraz ze szkolnym głównym gmachem zagospodarowano również parterowy budynek laboratoryjny (dziś E-3, ulica Chemiczna 4), ukończony w 1907 roku. Innym przejętym obiektem był usytuowany na dziedzińcu ceglano-drewniany sanitariat, który został rozebrany około 1970 roku. Zob.: A. Gryglewska, *Gmach dawnej Szkoły Rzemiosł Budowlanych – siedziba Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej. Idea projektu*, [w:] *Schola Architecturae. Budynki szkół architektury*, Wrocław 2005, s. 75–92; A. Gryglewska, W. Brzezowski, *Studium historyczne z wnioskami konserwatorskimi kompleksu dawnej Baugewerk- und Maschinenbauschule, obecnie budynków Politechniki Wrocławskiej przy ul. Bolesława Prusa 53–55 we Wrocławiu*, Wrocław 2009 [mps]; A. Gryglewska, *Gmach stuletni*, „Przemat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 182, s. 20–23.

- ▶ Katedra Aerodynamiki (kierownik: tymczasowo – zastępca profesora inżynier Jerzy Teisseyre)

Dnia 1 września 1949 roku z Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego wydzieliły się **Wydział Mechaniczny** oraz **Wydział Elektryczny**<sup>472</sup>. W skład **Wydziału Mechanicznego** weszło początkowo czternaście katedr: Mechaniki Technicznej, Elementów Maszyn, Obróbki Metali, Technologii Metali, Pomiarów Maszynowych, Kotłów Parowych, Samochodów i Ciągników, Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych, Budowy Silników Tłokowych, Budowy Turbin Parowych i Kompresorów, Teorii Maszyn Ciepłych, Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych, Budowy Obrabiarek oraz Aerodynamiki, która stała się wkrótce jednostką organizacyjną Wydziału Lotniczego. W roku akademickim 1950/1951 strukturę Wydziału Mechanicznego uzupełniła:

- ▶ Katedra Silników Wodnych i Pomp<sup>473</sup> (kierownik: od 1952 roku zastępca profesora inżynier Gustaw Gładysiewicz)

**Wydział Elektryczny** utworzyło dziesięć katedr: Elektrotechniki Ogólnej, Pomiarów Elektrycznych, Maszyn Elektrycznych, Techniki Wysokich Napięć, Gospodarki Elektrycznej, Radiotechniki, Teletechniki, Urządzeń Elektrycznych, Urządzeń Mechanicznych Elektrowni oraz Urządzeń Radiotechnicznych. Katedry Wydziału Elektrycznego zostały zgrupowane w Oddziale Prądów Silnych oraz w Oddziale Telekomunikacyjnym. Ten ostatni jesienią 1949 roku przeniesiono do budynku przy ulicy Bolesława Prusa 53/55 (dawnej Szkoły Rzemiosł Budowlanych i Budowy Maszyn<sup>474</sup>), który



z końcem semestru letniego 1948/1949 został opuszczony przez agendy Studium Wstępnego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. W Oddziale Telekomunikacyjnym od 1 września 1950 roku zaczęła funkcjonować:

- ▶ Katedra Przenoszenia Przewodowego<sup>475</sup> (kierownik: zastępca profesora inżynier Zbigniew Żyszkowski)

Podobnemu podziałowi, również z dniem 1 września 1949 roku, uległ Wydział Budownictwa, z którego wyłonił się **Wydział Inżynierii** oraz **Wydział Architektury**<sup>476</sup>. Do **Wydziału Inżynierii** przeszło trzynaście funkcjonujących katedr: Statyki i Wytrzymałości Materiałów, Statyki Budowli, Budownictwa Stalowego i Żelbetowego, Kolei, Budownictwa Wodnego I, Miernictwa, Budowy Mostów I, Budowy Mostów II, Budowy Dróg i Ulic, Budownictwa Przemysłowego, Budownictwa Stalowego oraz Techniki Sanitarnej.

Ministerialne rozporządzenie z 21 grudnia 1949 roku ustanowiło na **Wydziale Architektury** siedem katedr: Rysunku Odręcznego, Budownictwa Ogólnego, Architektury I (kierownik: profesor inżynier architekt Tadeusz Brzoza), Architektury II, Historii Architektury, Budownictwa Utylitarnego (kierownik: profesor kontraktowy inżynier architekt Andrzej Frydecki) oraz Budownictwa Miast i Osiedli<sup>477</sup>. Dnia 1 marca 1950 roku zaczęła funkcjonować:

- ▶ Katedra Architektury Polskiej<sup>478</sup> (kierownik: zastępca profesora doktor Bohdan Guerquin)

Od 1 września 1951 roku uruchamiano kolejne, nowe jednostki organizacyjne Wydziału Architektury, którymi były<sup>479</sup>:

- ▶ Katedra Architektury Budowli Przemysłowych (kierownik: od 1953 roku profesor kontraktowy inżynier architekt Bolesław Szmidt)
- ▶ Katedra Budownictwa Wiejskiego (kierownik: profesor kontraktowy doktor inżynier architekt Andrzej Rzymkowski)
- ▶ Katedra Urbanistyki Miast Małych (kierownik: profesor kontraktowy inżynier architekt Władysław Czarnecki)
- ▶ Katedra Statyki i Konstrukcji Specjalnych (kierownik: od 1952 roku profesor kontraktowy inżynier architekt Oskar Mucha)

Dnia 15 września 1949 roku powołano **Wydział Lotniczy**<sup>480</sup> Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Strukturę nowego wydziału tworzyły obsadzone sukcesywnie w roku akademickim 1949/1950 cztery katedry:

- ▶ Katedra Aerodynamiki (kierownik: zastępca profesora inżynier Józef Wysocki)
- ▶ Katedra Budowy Płatowców (kierownik: zastępca profesora inżynier Jerzy Teisseyre)



**Ilustracja 154.**

Od 1947 roku studenci Oddziału Elektrycznego mogli odbywać zajęcia i praktyki w zakładzie energetycznym w Siechnicach, który w marcu tego roku opuściły oddziały Armii Czerwonej. W środku grupy studentów profesor Roman Kurdziel [około 1948 roku]

<sup>475</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 12 lipca 1950 roku w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1950 r. Nr 35, poz. 317).

<sup>476</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 21 grudnia 1949 roku w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1949 r. Nr 2, poz. 7).

<sup>477</sup> *Ibidem*.

<sup>478</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 17 czerwca 1950 roku w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1950 r. Nr 33, poz. 302).

<sup>479</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 12 kwietnia 1952 roku w sprawie utworzenia katedr na Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej, (MP z 1952 r. Nr 35, poz. 522).

<sup>480</sup> Rozporządzenie ministra oświaty z 21 grudnia 1949 roku w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1949 r. Nr 60, poz. 464).



**Ilustracja 155.**

Od początku semestru zimowego 1949/1950 roku siedzibą katedr telekomunikacyjnych nowo utworzonego Wydziału Elektrycznego stał się budynek przy ulicy Bolesława Prusa 53/55

- ▶ Katedra Budowy Silników Lotniczych (*vacat*)
- ▶ Katedra Technologii Konstrukcji Lotniczych (kierownik: zastępca profesora inżynier Bronisław Bochenek)

Zajęcia dla 44 słuchaczy pierwszego roku stopnia inżynierskiego<sup>481</sup> rozpoczęły się na Wydziale Lotniczym 6 października 1949 roku, obejmując przedmioty z zakresu aerodynamiki (profesor Jerzy Teisseyre), budowy silników lotniczych (inżynier Andrzej Teisseyre) oraz technologii materiałów, które poprowadził dojeżdżający z Warszawy inżynier Bronisław Bochenek<sup>482</sup>. Stan organizacyjny Wydziału Lotniczego powiększył się z chwilą, gdy 1 września 1950 roku została uruchomiona:

- ▶ Katedra Osprzętu Lotniczego<sup>483</sup> (kierownik: zastępca profesora inżynier Rudolf Matz)

Dnia 25 stycznia 1951 roku Katedra Budowy Płatowców została przemianowana na Katedrę Budowy Samolotów. W tym samym dniu Katedra Technologii Konstrukcji Lotniczych stała się Katedrą Technologii Materiałów Lotniczych<sup>484</sup>.

W 1950 roku władze oświatowe podjęły pierwszą próbę sowietyzacji dotychczasowych struktur polskiego szkolnictwa wyższego<sup>485</sup>. Dnia 21 stycznia prorektor politechniki profesor Dionizy Smoleński został mianowany pełnomocnikiem ministra oświaty „w zakresie organizowania instytutów i zespołów katedr w Politechnice Wrocławskiej”<sup>486</sup>. Nowe jednostki organizacyjne miały służyć zaspokojeniu „żywotnych potrzeb nauki i szkolnictwa wyższego oraz racjonalizacji pracy w szkołach akademickich”. Miało się to odbywać w ramach uczelnianych instytutów (zespołów katedr), obejmujących jeden wydział lub kilka wydziałów, a nawet w zakresie całych uczelni<sup>487</sup>. Politechnika Wrocławska od strony formalnej była przygotowana do tworzenia takich jednostek organizacyjnych. Opracowany harmonogram przewidywał w terminie do końca czerwca 1950 roku przesłanie do ministerstwa uchwalonych instytutowych statutów. Na Wydziale Mechanicznym Politechniki Wrocławskiej planowano utworzenie Instytutu Konstrukcji Maszyn Energetycznych oraz Instytutu Technologicznego. W ramach Wydziału Inżynierii miał działać Instytut Budownictwa Wodnego i Instytut Budownictwa Lądowego. Na Wydziale Architektury ze względu na „pokrewność” katedr można było zorganizować tylko Instytut Architektury. Podobna sytuacja była na Wydziale Lotniczym, gdzie planowano utworzenie Instytutu Lotniczego. Tymczasem na Wydziale Elektrycznym przewidywano „dwa Instytuty, zgodnie z podziałem metodologicznym i przedmiotowym badań”, a zatem zapewne Instytut Prądów Silnych i Instytut Telekomunikacyjny<sup>488</sup>. Reorganizacja systemu szkolnictwa nie weszła w życie. Co więcej, w rozporządzeniu ministra szkół wyższych



**Ilustracja 156.**

Studenci wszystkich kierunków korzystali z licznych na terenie uczelni kreślarni. Tym razem rysunki techniczne tworzą adepci mechaniki [około 1949 roku]

<sup>481</sup> Pismo dziekana Wydziału Lotniczego do Ministerstwa Oświaty, 23 stycznia 1950 roku. APWr, Wydział Lotniczy, sygn. 2/3, k. 3; sygn. 2/4, k. 8.

<sup>482</sup> Sprawozdanie z rozpoczęcia wykładów na Wydziale Lotniczym, 30 listopada 1949 roku. APWr, Wydział Lotniczy, sygn. 2/4, k. 1.

<sup>483</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 12 lipca 1950 roku w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1950 r. Nr 35, poz. 317).

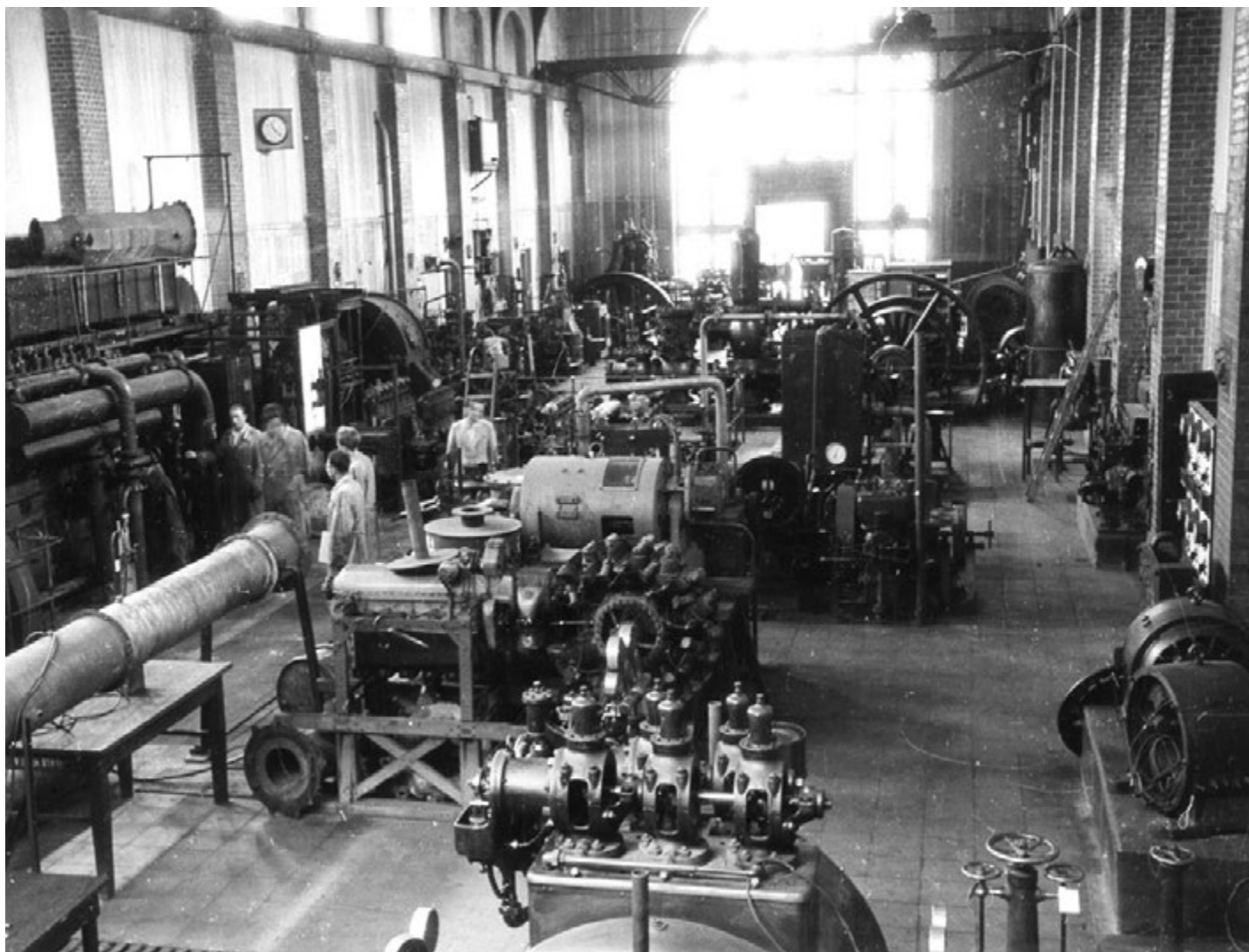
<sup>484</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 9 stycznia 1951 roku w sprawie przemianowania katedr na Politechnice Wrocławskiej, (Dz.U. RP Nr 5, poz. 44).

<sup>485</sup> Okólnik Ministerstwa Oświaty z 17 stycznia 1950 roku w sprawie utworzenia instytutów i zespołów katedr, (Dz.U. Min. O. z 1950 r. Nr 2, poz. 32).

<sup>486</sup> Nominacja profesora Dionizego Smoleńskiego na stanowisko pełnomocnika ministra oświaty do spraw organizowania instytutów, 21 stycznia 1951 r. APWr, Akta Osobowe, sygn. 147/1, t. 1, p. 383.

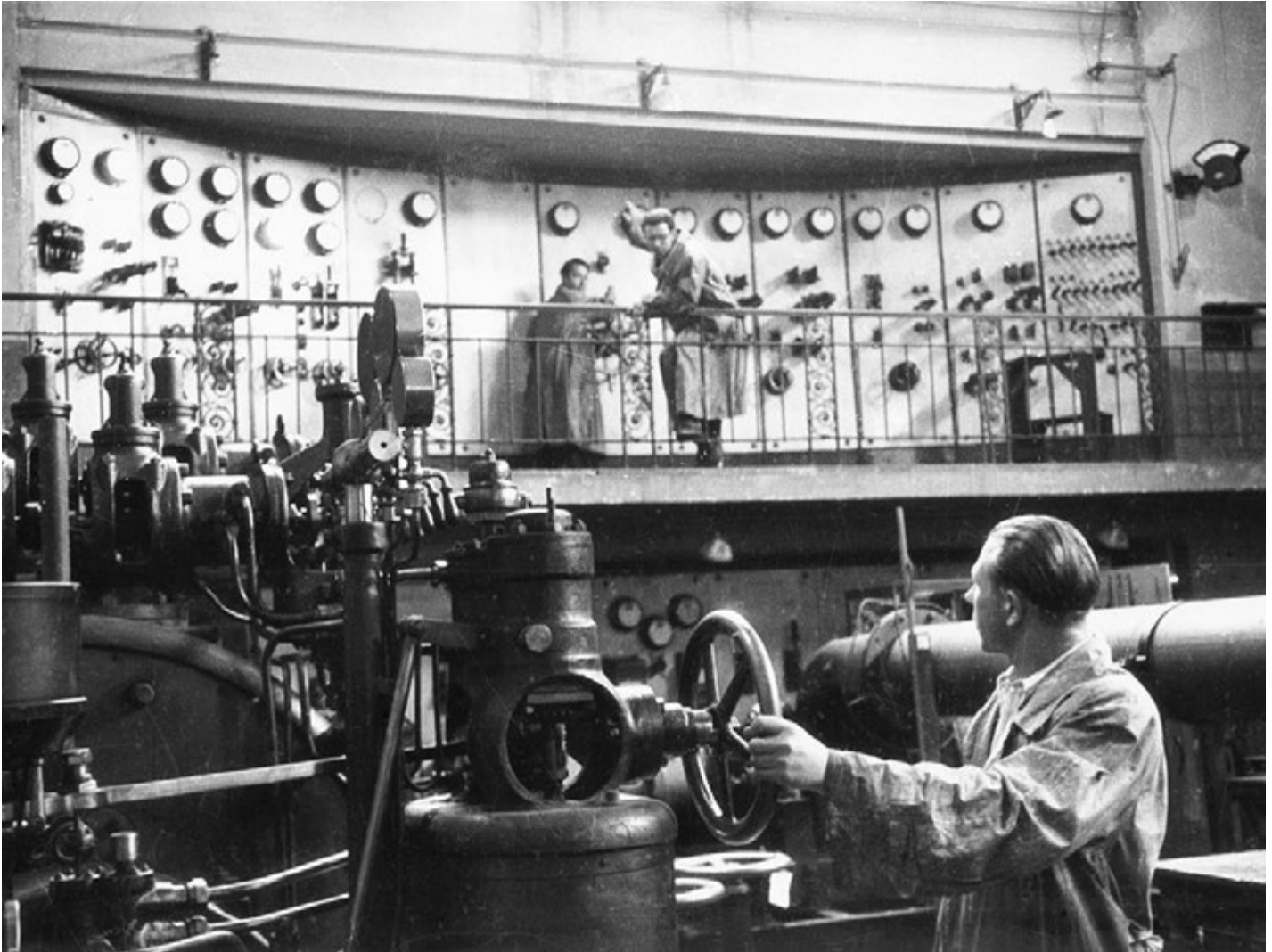
<sup>487</sup> Pismo profesora Dionizego Smoleńskiego do dziekana Wydziału Chemicznego, 28 stycznia 1950 roku. APWr, Rektorat, sygn. 74/425, nlb.

<sup>488</sup> Pismo profesora Dionizego Smoleńskiego do Ministerstwa Oświaty, 24 marca 1950 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 r., sygn. R-52/XXV, k. 117–119.



**Ilustracja 157.**

Laboratorium Maszynowe pod koniec lat czterdziestych XX wieku prezentowało się zupełnie inaczej niż w 1910 roku



**Ilustracja 158.**

Dynamiczne ujęcie utrwaliło ćwiczenia w Laboratorium Maszynowym Politechniki Wrocławskiej [koniec lat czterdziestych XX wieku]



**Ilustracja 159.**

W pierwszych latach po wojnie Politechnika Wrocławska ściśle współpracowała z politechniką w Brnie. Międzyuczelniane związki miało upamiętnić drzewo przyjaźni posadzone przed wejściem do Laboratorium Maszynowego w październiku 1948 roku

<sup>489</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 13 stycznia 1951 roku w sprawie organizacji katedr w szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1951 r. Nr 5, poz. 56). Akt prawny z mocą obowiązującą od 1 grudnia 1950 roku.

<sup>490</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 13 stycznia 1951 roku w sprawie zmian organizacyjnych na politechnikach, (Dz.U. RP z 1951 r. Nr 5, poz. 50). Akt prawny z mocą obowiązującą od 1 września 1950 roku.

<sup>491</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 28 kwietnia 1952 roku w sprawie utworzenia katedr na Oddziałach Górniczych Politechniki Wrocławskiej, (MP z 1952 r. Nr 39, poz. 567); Pismo rektora Politechniki Wrocławskiej do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, 5 lutego 1952 roku. APWr, Oddziały Górnicze, sygn. 21/56, nlb.

<sup>492</sup> Pismo rektora Politechniki Wrocławskiej do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, 5 lutego 1952 roku. APWr, Oddziały Górnicze, sygn. 21/56, nlb.

<sup>493</sup> *Skład osobowy i spis wykładów w roku akademickim 1950/1951...*, s. 48, 83, 130, 151.

ze stycznia 1951 roku podkreślono z całą mocą, że „podstawową jednostką organizacyjną w pracy dydaktycznej i naukowo-badawczej w szkole wyższej jest katedra”<sup>489</sup>.

Dnia 1 września 1950 roku<sup>490</sup> na Wydziale Mechanicznym i na Wydziale Elektrycznym politechniki utworzono **Oddziały Górnicze**. Dopiero jednak w kwietniu 1952 roku minister szkolnictwa wyższego (w reakcji na pismo rektora Politechniki Wrocławskiej) wydał zarządzenie powołujące oddziałowe katedry<sup>491</sup>. W tym czasie Oddział Górniczy Wydziału Mechanicznego prowadził już trzeci rok studiów. Podobny – na Wydziale Elektrycznym – gromadził dwa roczniki słuchaczy. Brak wydanych w odpowiednim czasie ministerialnych decyzji w sprawie górniczych katedr spowodował, że obsadzono je prowizorycznie. Zgodnie z rozporządzeniem ministra szkolnictwa wyższego z kwietnia 1952 roku, formalnie z dniem 1 września 1951 roku, w **Oddziale Górniczym Wydziału Elektrycznego** podjęty działalność:

- ▶ Katedra Górnictwa Ogólnego (kierownik: magister inżynier Adam Patla)
- ▶ Katedra Urządzeń Elektrycznych w Górnictwie (kierownik: doktor inżynier Ludger Szklarski)

W strukturze **Oddziału Górniczego na Wydziale Mechanicznym** pojawiły się z kolei:

- ▶ Katedra Przeróbki Mechanicznej i Maszyn Przeróbczych (kierownik: doktor inżynier Franciszek Łęcznar)
- ▶ Katedra Maszyn i Urządzeń Transportu Górniczego (kierownik: magister inżynier Bogusław Loesch)
- ▶ Katedra Maszyn do Urabiania i Ładowania (*vacat*)<sup>492</sup>.

W roku akademickim 1950/1951 program nauczania na wszystkich wydziałach Politechniki Wrocławskiej (z wyjątkiem nowo utworzonego Wydziału Lotniczego) obejmował pełny trzyletni kurs pierwszego stopnia (inżynierski) oraz czteroletnie studia według programu magisterskiego. Po ukończeniu trzech lat studiów, zdaniu egzaminów z przedmiotów przewidzianych dla stopnia inżynierskiego i odbyciu sześciomiesięcznej praktyki student mógł złożyć egzamin dyplomowy i uzyskać stopień zawodowy inżyniera. Z kolei dyplom „inżyniera magistra nauk technicznych” uzyskiwano po ukończeniu czteroletnich studiów, odbyciu cztero miesięcznej praktyki zawodowej, zdaniu egzaminów przewidzianych dla stopnia magisterskiego oraz wykonaniu obowiązujących projektów. Takie rozwiązania zastosowano w roku akademickim 1950/1951 po raz ostatni<sup>493</sup>. Od semestru zimowego 1951/1952 kurs magisterski wymagał ukończenia studiów pięcioletnich. Sy-

**Ilustracja 160.**

Ciekawe ujęcie Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej na widokówce wydanej w końcu lat czterdziestych XX wieku przypomina, że elewacja zachodnia budynku była kiedyś porośnięta bluszczem. Nieopodal kiosku zachowany jeszcze fragment niezrealizowanej siedziby związanego z *Technische Hochschule* Punktu Kontroli Technicznej Rzemiosła

stem ten był już stosowany na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii, na którym słuchacze Oddziału Chemii Technicznej uzyskiwali po ukończeniu trzyletniego studium inżynierskiego stopień inżyniera chemii, a następnie – po ukończeniu dwuletniego studium – stopień magistra nauk technicznych<sup>494</sup>.

W dniu Święta Pracy, 1 maja 1951 roku, na Wydziale Mechanicznym rozpoczęła oficjalną działalność **Katedra Ekonomii Politycznej** (kierownik: zastępca profesora doktor Józef Popkiewicz). W tym samym dniu w schemacie organizacyjnym Wydziału Elektrycznego pojawiła się **Katedra Podstaw Marksizmu-Leninizmu**<sup>495</sup>, której kierownikiem został zastępca profesora magister Aleksander Rypiński. Katedra ta funkcjonowała do 1 stycznia 1957 roku<sup>496</sup>.

Opublikowane w końcu listopada 1951 roku rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki ustanawiało na Politechnice Wrocławskiej, z dniem 1 września 1951 roku, **Wydział Inżynierii Sanitarnej** oraz przywracało uczelni **Wydział Chemiczny**<sup>497</sup>.

Powstanie Wydziału Inżynierii Sanitarnej miało związek ze staraniami profesora Aleksandra Szniolisa, podjętymi jeszcze w 1947 roku<sup>498</sup>, w sprawie powołania na Wydziale Budownictwa Oddziału Inżynierii Sanitarnej. W 1949 roku zostały one uwieńczone powstaniem Katedry Techniki Sanitarnej. Strukturę **Wydziału Inżynierii Sanitarnej**, obok przeniesionej z Wydziału Inżynierii

<sup>494</sup> *Ibidem*, s. 25.

<sup>495</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 22 maja 1951 roku w sprawie zmian organizacyjnych w niektórych szkołach wyższych, (Dz.U. RP z 1951 r. Nr 35, poz. 317).

<sup>496</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 7 maja 1958 roku w sprawie zmian organizacyjnych w wyższych szkołach technicznych, (Dziennik Urzędowy Ministra Szkolnictwa Wyższego i Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki [dalej: Dz.U. MSWiCKK] z 1958 r. Nr 6, poz. 19).

<sup>497</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 9 listopada 1951 roku w sprawie zmian organizacyjnych na Politechnice Wrocławskiej i na Uniwersytecie Wrocławskim, (Dz.U. RP z 1951 r. Nr 61, poz. 416).

<sup>498</sup> Memoriał profesora Aleksandra Szniolisa skierowany do Senatu Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, 12 maja 1947 roku, APWr, Rektorat, sygn. 74/1 a, nlb.

**Ilustracja 161.**

W latach czterdziestych XX wieku studenci często brali udział w akcjach odgruzowywania okolic politechniki. W 1948 roku przygotowywano teren pod budowę nowego gmachu dla katedr chemicznych Politechniki Wrocławskiej



Katedry Techniki Sanitarnej (kierownik: zastępca profesora doktor medycyny Wincenty Babecki), tworzyły sukcesywnie powstające:

- ▶ Katedra Wodociągów i Kanalizacji (kierownik: profesor doktor inżynier Michał Mazur, od października 1952 roku – zastępca profesora magister inżynier Tadeusz Gabryszewski)
- ▶ Katedra Technologii Wody i Ścieków (kierownik: profesor doktor inżynier Aleksander Szniolis)
- ▶ Katedra Budownictwa Ogólnego (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Wacław Szarejko)
- ▶ Katedra Biologii Sanitarnej (kierownik: profesor doktor inżynier Marian Stangenberg)
- ▶ Katedra Ogrzewania, Wietrzenia i Instalacji Sanitarnych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Tadeusz Gabryszewski, od 1 września 1953 roku – zastępca profesora magister inżynier Jan Ferencowicz)
- ▶ Katedra Mechanicznych Urządzeń Sanitarnych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Fryderyk Jankowski)

Wraz z przeniesionym z Uniwersytetu Wrocławskiego **Wydziałem Chemicznym** do Politechniki Wrocławskiej powróciły, mające swoje siedziby w obiektach politechnicznych, uruchomione w latach 1945–1951 katedry: Chemii Nieorganicznej, Chemii Organicznej, Chemii Fizycznej, Chemii Nieorganicznej II (dawna katedra Chemii Ogólnej I), Chemii Organicznej II (dawna katedra Chemii Ogólnej II), Technologii Przemysłów Nieorganicznych, Technologii Przemysłów Organicznych, Technologii Przemysłów



Rolnych, Technologii Nafty i Paliw Płynnych, Fototechniki, Maszynoznawstwa Chemicznego, Inżynierii Chemicznej, Technologii Materiałów Wybuchowych. Nowo powołanymi – decyzją ministra szkół wyższych i nauki z 9 listopada 1951 roku – były:

- ▶ Katedra Chemii i Technologii Węgla Brunatnego (kierownik: zastępca profesora doktor Jerzy Kowalski)
- ▶ Katedra Ceramiki (kierownik: zastępca profesora inżynier Zbigniew Tokarski)

Dnia 1 września 1951 roku rozpoczęła działalność w ramach Wydziału Chemicznego Politechniki Wrocławskiej, przeniesiona z Uniwersytetu Wrocławskiego:

- ▶ Katedra Technologii Chemicznej Węgla<sup>499</sup> (kierownik: od września 1947 roku profesor doktor inżynier Błażej Roga)

Również 1 września 1951 roku powstała **Katedra Matematyki** Politechniki Wrocławskiej (kierownik: profesor doktor Władysław Ślebodziński), w skład której wszedł Zakład Geometrii Wykreślnej (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Konrad Dyba), przekształcony z uniwersyteckiej katedry o tej nazwie. Katedrę Matematyki włączono do Wydziału Mechanicznego Politechniki Wrocławskiej<sup>500</sup>.

Na początku roku akademickiego 1948/1949 rozpoczęło działalność Studium Wojskowe Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu<sup>501</sup>. Szkoleniem wojskowym objęto od października 1949 roku studentów Uniwersytetu Wrocławskiego i Politechniki Wrocławskiej. Dnia 1 marca 1950 roku powstało autonomiczne **Studium Wojskowe przy Politechnice Wrocławskiej**, funkcjonujące początkowo na prawach jednostki wojskowej podległej Ministerstwu Obrony. Jego pierwszym dowódcą został kapitan Tadeusz Maciejewski. Celem Studium Wojskowego, zajmującego początkowo pomieszczenia w Gmachu Głównym, było przygotowanie rezerw kadry dowódczej wojsk inżynieryjnych, wojsk chemicznych oraz – do 1953 roku – służb technicznych wojsk lotniczych<sup>502</sup>. Pierwsza uroczysta promocja oficerska na stopień chorążego odbyła się 22 lutego 1953 roku przed Gmachem Głównym Politechniki Wrocławskiej<sup>503</sup>.

Rozległe i znaczne zmiany organizacyjne zachodzące na Politechnice Wrocławskiej wymagały podjęcia działań zmierzających do rozwoju zaplecza dydaktycznego. Zwrócono uwagę na niedokończony budynek przeznaczony dla niemieckich instytutów chemicznych, fragmentarycznie wzniesiony w latach 1938–1939 przy dzisiejszej ulicy Ignacego Łukasiewicza i obecnym wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego. Decyzja o budowie w tym miejscu nowego gmachu dla katedr chemicznych Uniwersytetu i Politech-

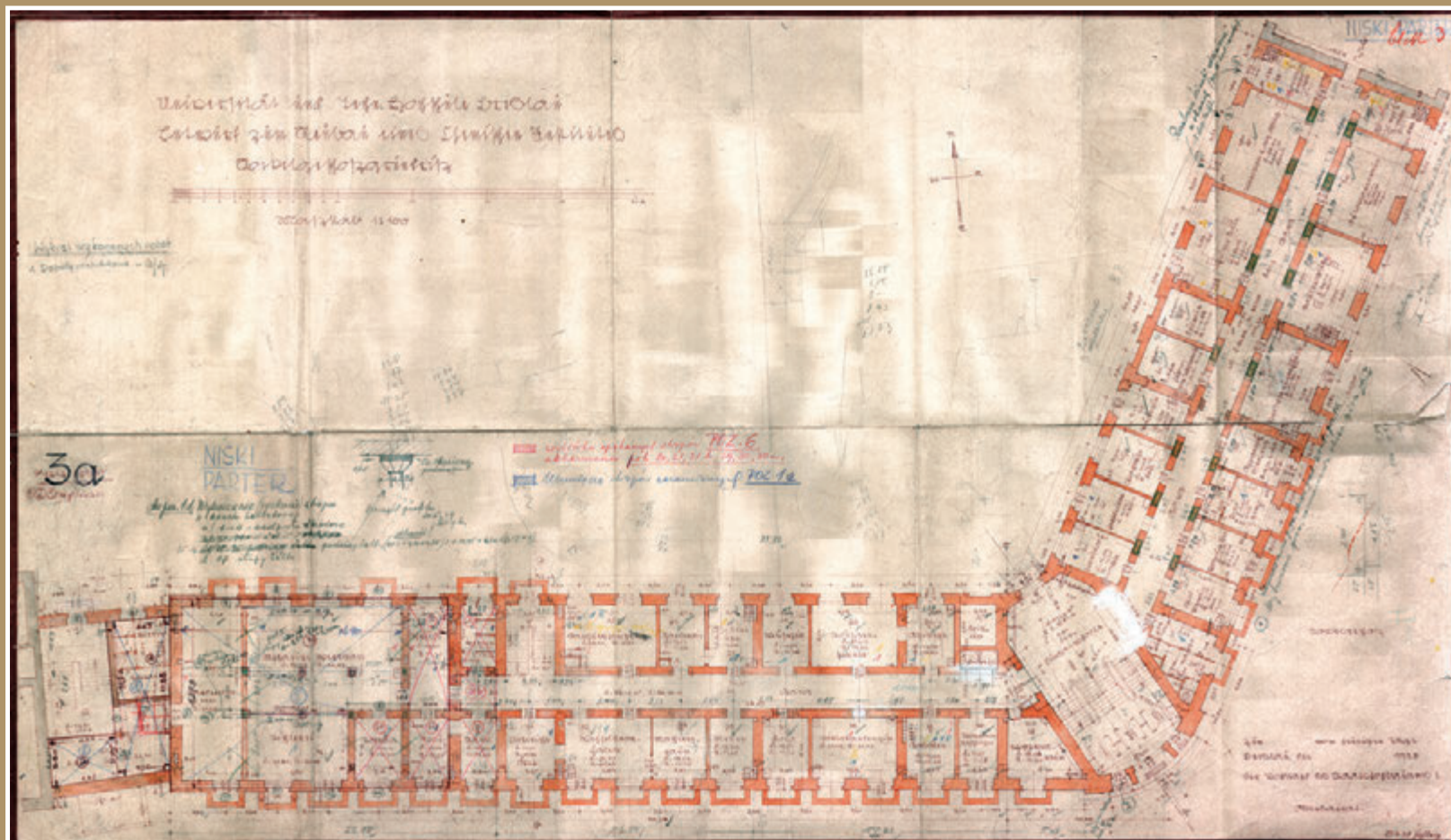
<sup>499</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 2 kwietnia 1952 roku w sprawie zmian organizacyjnych na politechnikach: Śląskiej w Gliwicach i Wrocławskiej oraz Uniwersytecie Wrocławskim, (MP z 1952 r. Nr 32, poz. 469).

<sup>500</sup> Rozporządzenie ministra szkół wyższych i nauki z 9 listopada 1951 roku w sprawie zmian organizacyjnych na Politechnice Wrocławskiej i na Uniwersytecie Wrocławskim, (Dz.U. RP z 1951 r. Nr 61, poz. 416).

<sup>501</sup> Rozporządzenie ministra obrony narodowej z 12 września 1949 roku w sprawie organizacji studium wojskowego, (Dz.U. RP z 1949 r. Nr 51, poz. 391).

<sup>502</sup> W. Budziło, *XXV lat Studium Wojskowego Politechniki Wrocławskiej*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1978/1979, nr 7, s. 23; *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej*, red. R. Czocho, Wrocław 1995, s. 366–368.

<sup>503</sup> Pismo kierownika Studium Wojskowego do dziekanatów Politechniki Wrocławskiej, 18 lutego 1953 roku. APWr, Wydział Lotniczy, sygn. 2/4, k. 16.



Ilustracja 162.

Unikalny przykład ciągłości historii budynków wrocławskiej uczelni technicznej. Na projekcie autorstwa Gottfrieda Müllera znajdują się uzupełnienia i adnotacje w języku polskim dokonane przez twórcę powojennej budowy „Nowej Chemii” – profesora Tadeusza Broniewskiego [1938 i 1949 rok]

**Ilustracja 163.**

Plac budowy gmachu „Nowej Chemii” w 1949 roku. W tle ujęcia uchwyconego od strony wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego widać budynek „Starej Chemii”. Po lewej stronie fragment szopy na węgiel (dziś obiekt warsztatowy A-11)

**Ilustracja 164.**

Widok od strony wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego na budowę nowego gmachu dla katedr chemicznych. W tle widać niezabudowany jeszcze ślad po zlikwidowanym w 1939 roku ryzalicie, mieszczącym boczną klatkę schodową Gmachu Głównego [1949 rok]

<sup>504</sup> Szerzej – zob. K. Dackiewicz, *Nowy gmach Instytutu Chemicznego (A-2)*, [w:] *Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki...*, s. 39–41.

<sup>505</sup> *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, Wrocław 1970, t. 1, s. 169.

<sup>506</sup> Historyczna ścisłość wymaga więc, aby uznać współautorstwo Gottfrieda Müllera i Tadeusza Broniewskiego w realizacji budynku „Nowej Chemii”.

<sup>507</sup> Rzut przyziemia nowego gmachu Instytutu Chemicznego, Gottfried Müller, Tadeusz Broniewski, 1938 i 1949 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-A2/1, poz. 7, rys. 3 a.

<sup>508</sup> J. Piskozub, *Projekt remontu i przebudowy elewacji Gmachu Nowej Chemii (A-2) Politechniki Wrocławskiej*, ATiB PWr, sygn. ACT/AB-A2/34, poz. 1, s. 10. Zob. też: *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970...*, t. 1, s. 27.

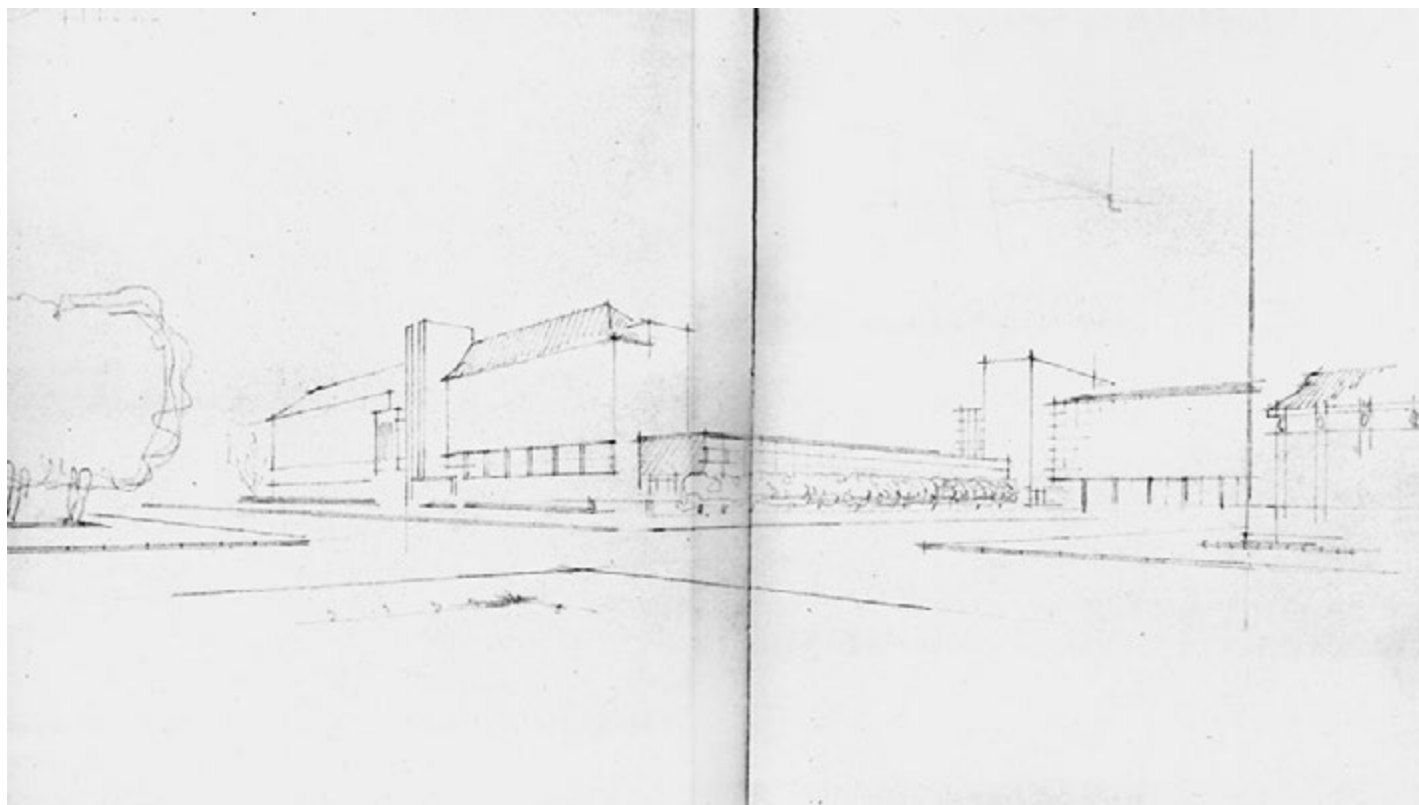
<sup>509</sup> Memoriał w sprawie budowy nowego gmachu Instytutu Chemicznego Politechniki Wrocławskiej. APWr, Odbudowa i Rozbudowa Politechniki, sygn. 131, nlb. Tekst memoriału w: B. Brandt-Golecka, M. Burak, G. Januszewska, *Politechnika Wrocławska 1945–1951. Wybór źródeł...*, s. 170–172.

<sup>510</sup> Całkowita długość fasady budynku (łącznie ze strefą wejścia) liczy blisko 116 metrów. Wysokość budowli do kalenicy sięga od strony frontowej 25,10 metra, od strony dziedzińca – 26,40 metra (widać tu różnicę poziomów wspomnianą w opisie realizacji). Zob.: Opisy techniczne budynku A-2, 1988 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-A2/1, poz. 2; Opisy techniczne budynku A-2, 2004 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-A2/35, poz. 1. Gmach „Nowej Chemii” ma 5,6 tysiąca metrów kwadratowych powierzchni użytkowej. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

niki we Wrocławiu zapadła jesienią 1948 roku<sup>504</sup>. Seniorem budowy został profesor Henryk Kuczyński, dyrektor Oddziału Chemii Technicznej<sup>505</sup>. Wykonane wkrótce przez profesora Tadeusza Broniewskiego projekty nowego gmachu Instytutu Chemicznego („Nowej Chemii”) wykorzystywały elementy koncepcji Gottfrieda Müllera z lat 1935–1938<sup>506</sup>. Relacje te ukazuje projekt wykonany w 1938 roku przez niemieckiego architekta, na którym znajdują się uzupełnienia i adnotacje w języku polskim dokonane przez twórcę powojennej budowy „Nowej Chemii” – profesora Tadeusza Broniewskiego<sup>507</sup>. Ze względu na bardzo mocną konstrukcję fundamentów oraz ścian piwnic i przyziemia, a także przewidywane duże koszty ewentualnej przebudowy, zachowano ocalałe fragmenty budowli zrealizowanej wcześniej według niemieckich projektów<sup>508</sup>. Występował tutaj – podobnie jak w wypadku rozbudowy Gmachu Głównego w latach 1925–1928 – problem różnicy poziomu gruntu między fragmentem południowym i północnym projektowanej budowli. Kwestię tę rozwiązano tak jak w latach dwudziestych XX wieku: kondygnacja, która od strony wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego jest suterena, stanowi przyziemie od strony dziedzińca.

Potrzeby finansowe i obawy związane z rozpoczętą w końcu 1948 roku realizacją tego dużego przedsięwzięcia budowlanego są zawarte w memoriale w sprawie budowy nowego gmachu „Nowej Chemii”, który sporządził profesor Henryk Kuczyński najpóźniej w marcu 1949 roku. Z treści dokumentu wynika, że władze politechniki już wcześniej występowały o przyznanie funduszy na dokończenie zaczętej przez Niemców budowy. Dopiero jednak w 1948 roku Rada Ministrów przyznała kwotę 70 milionów złotych na rozpoczęcie inwestycji. Suma ta miała pokryć doprowadzenie budowy do stanu surowego. Dokończenie przedsięwzięcia, zgodnie z obliczeniami Wrocławskiej Dyrekcji Odbudowy, miało pochłonąć jeszcze niespełna 207 milionów złotych. W tej kwocie zaplanowano również środki finansowe, w wysokości ponad 9,5 miliona złotych, na adaptację starego gmachu Instytutu Chemicznego w związku z nowym rozmieszczeniem katedr<sup>509</sup>. W ramach oszczędności wykorzystano do budowy liczne kamienne elementy odzyskane z relikwów niemieckiej realizacji. Mury wszystkich kondygnacji wykonano z cegieł, łącząc je zaprawą wapienno-cementową.

Budowa trwała niespełna trzy lata. Wzniesiono w tym czasie trzykondygnacyjny obiekt łączący Gmach Główny z budynkiem „Starej Chemii” (A-3), z charakterystyczną zaokrągloną strefą wejścia na skrzyżowaniu wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego i ulicy



### Ilustracja 165.

Na szkicu przedstawiającym niezrealizowaną koncepcję zabudowy ulicy Mariana Smoluchowskiego przedstawiono prognozowany widok spod budynku „Starej Chemii”. Projekt: Andrzej Frydecki [13 października 1949 roku]

Ignacego Łukasiewicza<sup>510</sup>. Budynek „Nowej Chemii” (A-2) oddano w użycie wiosną 1951 roku. Był to pierwszy trwały obiekt wzniesiony po wojnie dla wrocławskiego szkolnictwa wyższego. Budowla została zagospodarowana w latach 1951–1952 zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem przez katedry Wydziału Chemicznego, przeniesionego w tym czasie z uniwersytetu do Politechniki Wrocławskiej. Adnotacje umieszczone na projektowych rzutach kondygnacji z 1948 roku sugerowały początkowy podział gmachu między Katedrę Chemii Ogólnej, Katedrę Chemii Organicznej oraz Katedrę Technologii Przemysłów Organicznych<sup>511</sup>. Ostatecznie jednak znalazło w nim siedzibę siedem katedr Wydziału Chemicznego<sup>512</sup>. Spośród wszystkich pomieszczeń budynku największą przestrzeń zajęły laboratoria i pracownie, nieco mniejszą – pomieszczenia pracowników naukowych oraz warsztaty. Część poddasza przeznaczono dla jedynej w Polsce Katedry Fototechniki. Na drugim piętrze obiektu zrealizowano salę wykładową na 235 miejsc.

<sup>511</sup> Rzuty kondygnacji budynku, Tadeusz Broniewski, 1948 rok. ATiB PW, sygn. ACT/AR-A2/1, poz. 17, nlb. Na szkicach widnieją skróty: CH I, CH II, CH III, CH.O i CH.P.O.

<sup>512</sup> *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970...*, t. 1, s. 169.



#### Ilustracja 166.

Zewnętrzna forma budynku przy ulicy Ignacego Łukasiewicza, widoczna na fotografii z początku lat siedemdziesiątych XX wieku, nawiązuje do najlepszych przykładów polskiej architektury modernistycznej lat trzydziestych ubiegłego wieku

Inną ważną inwestycją była rozpoczęta w 1949 roku realizacja budynku przy ulicy Ignacego Łukasiewicza 7/9<sup>513</sup>. Obiekt ten początkowo miał być siedzibą, planowanego od końca lat czterdziestych XX wieku, Wydziału Mechanizacji Rolnictwa. Zakładana przez twórcę budynku – profesora Andrzeja Frydeckiego – opracowana w 1949 roku pełna rozmachu koncepcja przewidywała realizację zespołu obiektów, w skład którego wchodził budynek przy ulicy Ignacego Łukasiewicza oraz obiekty stanowiące jego kontynuację w kierunku wschodnim, wzdłuż ulicy Mariana Smoluchowskiego. Ważną rolę w wizji wrocławskiego architekta odgrywała, zrealizowana przez niego w latach 1948–1949 na narożnej działce przy ulicy Ignacego Łukasiewicza i ulicy Mariana Smoluchowskiego, parterowa siedziba Katedry Obróbki Metali. Stanowiła ona w przedstawianym projekcie łącznik między wzniesionym przy ulicy Ignacego Łukasiewicza gmachem dla Wydziału Mechanizacji Rolnictwa a wysokim budynkiem zaproponowanym w głębi ulicy Mariana Smoluchowskiego. Ten ostatni rozmiarami był zbliżony do gabarytów wybudowanego obiektu. Dominantę całego założenia miała stanowić budowla przegradzająca ulicę Mariana Smoluchowskiego<sup>514</sup>. Opisana koncepcja architektoniczna nie została jednak zrealizowana. Można przypuszczać, że podstawową przyczyną decyzji o nieprzyjęciu projektu były wysokie koszty jego realizacji.

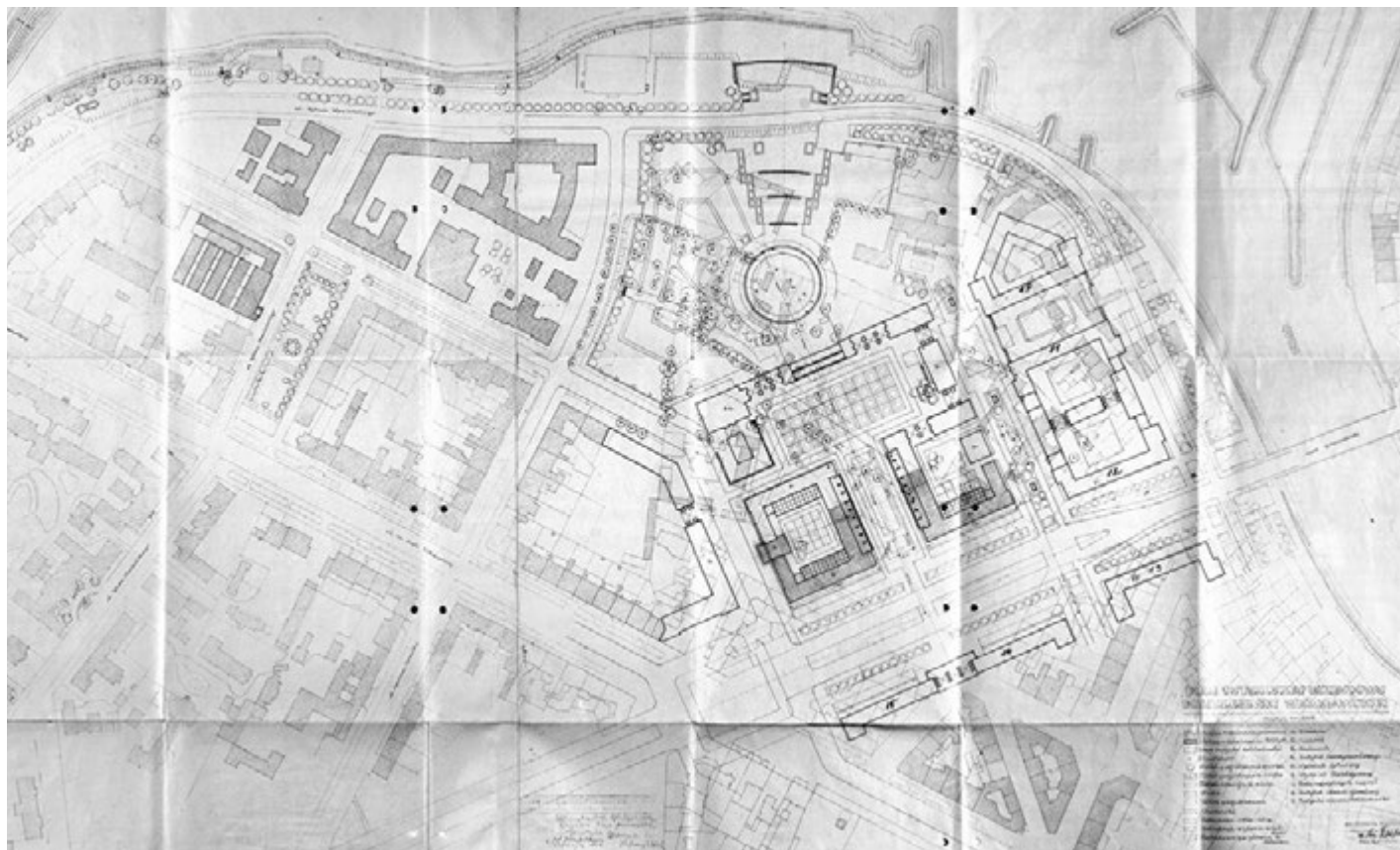
W latach 1949–1953 zrealizowano zaprojektowany przez profesora Andrzeja Frydeckiego budynek przy ulicy Ignacego Łukasiewicza 7/9. Budowla została wyraźnie podzielona na fragmenty różniące się od siebie funkcjonalnie<sup>515</sup>. Część południową (usytuowaną bliżej ulicy Mariana Smoluchowskiego) stanowił sześciokondygnacyjny obiekt, w którym urządzono laboratoria, sale dydaktyczne, pomieszczenia dla pracowników naukowo-badawczych i administracji. Na parterze znajdowała się hala maszyn, nazywana niegdyś „Halą nr 5”. Środkowa część budynku, najwyższa i zarazem najwyższa – złożona z siedmiu kondygnacji, kryła w sobie klatkę schodową, do której prowadziło główne wejście, chronione od zewnątrz płaskim okapem. Trzeci fragment (północny) został zaplanowany jako obiekt trzykondygnacyjny, umieszczony nad przejazdem prowadzącym na dziedziniec<sup>516</sup>. Plac ten wyznaczały budynki zrealizowane w latach 1948–1949. W oddanym w 1953 roku gmachu znalazł ostatecznie siedzibę dziekanat i katedry Wydziału Mechanicznego, w tym, stanowiąca zapowiedź utworzenia Wydziału Mechanizacji Rolnictwa, Katedra Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych. Szybko przyjęła się nazwa budynku – „Nowy Mechaniczny” – wskazująca na gospodarzy obiektu.

<sup>513</sup> Szerzej – zob. K. Dackiewicz, *Budynek Wydziału Mechanicznego (B-5)*, [w:] *Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki...*, s. 42–43.

<sup>514</sup> Projekt fasady budynku przy ulicy Ignacego Łukasiewicza 7/9, Andrzej Frydecki, 13 października 1949 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B5/1, poz. 5, nlb; Plan sytuacyjny budynku przy ulicy Ignacego Łukasiewicza 7/9, Andrzej Frydecki, 22 października 1949 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B5/1, poz. 5, nlb.

<sup>515</sup> Projekt budynku przy ulicy Ignacego Łukasiewicza 7/9, Andrzej Frydecki, 13 października 1949 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B5/1, poz. 5, nlb.

<sup>516</sup> Na przełomie 2003 i 2004 roku nadbudowano w tej części czwarte piętro, uzyskując dodatkową powierzchnię 150 metrów kwadratowych. Kubatura budynku B-5 wynosi obecnie 20 542 metry sześcienne, a powierzchnia użytkowa – 3920 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.



### Ilustracja 167.

Na planie rozbudowy Politechniki Wrocławskiej zaznaczono istniejące już budynki uczelni (u góry). Planowaną zabudowę przedstawiono na obszarze między placem Grunwaldzkim a wybrzeżem Stanisława Wyspiańskiego (prawy fragment rysunku). Ciemniejszym kolorem oznaczono, inny niż pierwotnie planowano, zarys zrealizowanych budynków Wydziału Elektrycznego i Wydziału Lotniczego. Projekt: Andrzej Frydecki [1949 (1950?) rok]

W kwietniu 1950 roku Zarząd Miejski Wrocławia przekazał Politechnice Wrocławskiej obszar do zabudowy położony między placem Grunwaldzkim i ulicą Marii Skłodowskiej-Curie a nurtem Odry<sup>517</sup>. Dnia 22 lipca 1950 roku odbyła się tutaj uroczystość położenia kamienia węgielnego pod budowę budynków dla Wydziału Elektrycznego (D-1) i Wydziału Lotnictwa (D-2). Genezę ich powstania przedstawił we wspomnieniach profesor Jerzy Ignacy Skowroński: „W 1947 roku uzyskaliśmy zgodę Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego na budowę nowego Gmachu Elektrycznego i bliźniaczego drugiego, przeznaczonego na planowany wówczas Wydział Lotniczy. Zwrócę tu uwagę na ówczesne stosunki w uczelni: jako dziekan załatwiałem sprawy związane z budową gmachu i organizacją wydziału bezpośrednio z władzami Ministerstwa,

<sup>517</sup> Pismo prezydenta Wrocławia Bronisława Kupczyńskiego w sprawie przekazania Politechnice Wrocławskiej terenów pod zabudowę, 22 kwietnia 1950 roku. B. Brandt-Golecka, M. Burak, G. Januszewska, *Politechnika Wrocławska 1945–1951. Wybór źródeł...*, s. 176.



### Ilustracja 168.

Sytuacja poprzedzająca realizację budynków Politechniki Wrocławskiej przy placu Grunwaldzkim – trwają prace przy niwelacji terenu. W tle kikuty domów przy ulicy Marii Skłodowskiej-Curie [1950 rok]

niejako ponad głową rektora, który niewiele pomagał, ale za to nie przeszkadzał. Ten styl pracy w naszym przypadku okazał się skuteczny. W ciągu 1947 roku opracowałem założenia projektowe gmachu elektrycznego”<sup>518</sup>. Lokalizację budynków zaprojektowanych przez profesora Tadeusza Brzozę i profesora Zbigniewa Kupca zaplanowano po południowej stronie placu Grunwaldzkiego, niemal dokładnie na miejscu zniszczonego w 1945 roku kościoła imienia Lutra. Projekt ten był uwieńczeniem pewnego fragmentu dyskusji na temat zagospodarowania tak zwanej Osi Grunwaldzkiej – terenu niedokończonego lotniska z okresu *Festung Breslau*. Koncepcję architektów poprzedzał niezrealizowany projekt adaptacji części tego terenu na potrzeby Politechniki Wrocławskiej, przedstawiony prawdopodobnie w 1949 roku przez profesora Andrzeja Frydeckiego<sup>519</sup>. Wstępne prace budowlane rozpoczęły się jeszcze w 1950 roku.

<sup>518</sup> Profesor Jerzy Ignacy Skowroński. *Wspomnienie i refleksje na temat historii uczelni...*, s. 8.

<sup>519</sup> S. Brzezowski, *Socrealizm niezrealizowany*, [w:] *Architektura lat 1949–1956 we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku*, Wrocław 2004, s. 16–18.



W okresie prorektoratu profesora Kazimierza Zipsa oraz w czasie trwania kadencji prorektorskiej Dionizego Smoleńskiego mocno zaznaczyły się zjawiska, które doprowadziły do likwidacji niezależnych organizacji studenckich. Przejęcie wpływów w Bratniej Pomocy, która była stowarzyszeniem w pełni samorządnym (zarząd był wybierany przez ogół studentów), najliczniejszym i dysponującym znacznym majątkiem, stało się już w końcu 1946 roku celem działań politycznych innego typu organizacji młodzieżowych funkcjonujących w Polsce w końcu lat czterdziestych XX wieku. Były to: powiązany z Polską Partią Robotniczą Akademicki Związek Walki Młodych „Życie” („demokratyczna kropla w morzu reakcyjnych studentów”<sup>520</sup>), dwie organizacje związane z Polską Partią Socjalistyczną: Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej („zajmuje się szerzeniem idei socjalizmu na wrocławskich uczelniach”) i Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego oraz młodzieżowa przybudówka Polskiego Stronnictwa Ludowego – Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej „Wici” („nie wykazuje, poza kilkoma wyjątkami, żadnej pozytywnej działalności”). Jakby na uboczu środowiska studenckiego działała młodzieżowa agenda Polskiej Partii Robotniczej – Związek Walki Młodych, optująca od 1946 roku za utworzeniem komisji porozumiewawczej organizacji młodzieżowych, realizując w tym zakresie dążenie komunistycznych władz do ograniczenia studenckiej autonomii organizacyjnej<sup>521</sup>. Działania te zinstytucjonalizowały się w 1948 roku w formie Federacji Polskich Organizacji Studenckich, w której skupiono dotąd niezależne studenckie koła naukowe i organizacje samopomocowe. Kolejny etap likwidacji akademickiej samorządności rozpoczął, odbywający się w lipcu 1948 roku we Wrocławiu, zjazd zjednoczeniowy organizacji młodzieżowych. Dnia 21 lipca 1948 roku powołano Związek Młodzieży Polskiej, który miał zastąpić dotychczasowy pluralistyczny układ. W strukturze Związku Młodzieży Polskiej, do 1950 roku autonomicznie, funkcjonował Akademicki Związek Młodzieży Polskiej, również utworzony na wrocławskim zjeździe. W ten sposób niezależne organizacje studenckie dzielił już tylko krok od likwidacji. Nastąpiła ona z chwilą powołania 18 kwietnia 1950 roku Zrzeszenia Studentów Polskich – stowarzyszenia mającego zastąpić, działające od 1948 roku w formule federacyjnej, studenckie koła naukowe i organizacje samopomocowe. Już 3 maja 1950 roku zarząd Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu poinformował rektora Stanisława Kulczyńskiego o rozwiązaniu i likwidacji stowarzyszenia<sup>522</sup>. W następnych dniach uczelnia przejęła wszystkie nieruchomości i ru-

<sup>520</sup> Cytowane opinie o działalności organizacji młodzieżowych – zob. Sprawozdanie Wydziału Propagandy Wojewódzkiego Urzędu Informacji i Propagandy we Wrocławiu, październik 1946 roku. Instytut Pamięci Narodowej – oddział we Wrocławiu, sygn. IPNWr 054/652, k. 27–28.

<sup>521</sup> Instytut Pamięci Narodowej – oddział we Wrocławiu, sygn. IPNWr, 054/652, k. 27.

<sup>522</sup> Pismo Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu o likwidacji stowarzyszenia, 3 maja 1950 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-13/VIII, nlb.



**Ilustracja 169.**

Nie wiadomo, czy fotografia na pewno ukazuje pomieszczenie koła Związku Młodzieży Polskiej na Politechnice Wrocławskiej, z pewnością jednak uchwyciła charakterystyczny klimat epoki [przełom lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku]

chomości Bratniej Pomocy. Wyjątek stanowiły domy akademickie, które oddano do „tymczasowej administracji Delegata Ministra Oświaty do spraw Młodzieży Szkół Wyższych”<sup>523</sup>. Reorganizację kół naukowych rozpoczęto 30 maja 1950 roku, przewidując przejęcie ich majątku przez Komitet Uczelniarzy Zrzeszenia Studentów Polskich do początku roku akademickiego 1950/1951<sup>524</sup>. Wydarzenia te dotknęły również środowisko studentów Politechniki Wrocławskiej, liczące w końcu semestru zimowego 1949/1950 roku ogółem 2433 słuchaczy.

Rok później, w tym samym okresie roku akademickiego 1950/1951, liczba słuchaczy wrocławskiej uczelni technicznej wynosiła 2964 osoby<sup>525</sup>. Etaty naukowe na Politechnice Wrocławskiej, zgodnie z opracowanym w analogicznym okresie wykazem pracowników uczelni, zajmowało ogółem 180 osób: 35 profesorów, 16 zastępców profesorów, 18 lektorów i 111 prowadzących wykłady zleczone. Nie wykazano docentów. Nauczyciele akademicy niższej rangi dysponowali 285 etatami. W tej grupie na stanowisku adiunkta wykazano 71 osób, starszego asystenta – 89, asystenta – 23, młodszego asystenta – 102 osoby<sup>526</sup>. W połowie roku akademickiego 1950/1951, u progu autonomicznej uczelni, na wydziałach Politechniki Wrocławskiej oraz na politechnicznych etatach Oddziału Chemii Technicznej (działającego jeszcze w ramach Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu) zatrudniano więc ogółem 465 pracowników nauki. Obliczono również „ilość studentów na 1 siłę naukową”. W wyliczeniach tych przodował Wydział Inżynierii ze współczynnikiem 21. Całkowicie inaczej przedstawiała się sytuacja na Wydziale Lotniczym, gdzie liczba ta osiągnęła wartość 6. Na pozostałych wydziałach współczynniki miały wartość średnią: na Wydziale Architektury – 14, na Wydziale Mechanicznym – 14, na Wydziale Elektrycznym – 13<sup>527</sup>.

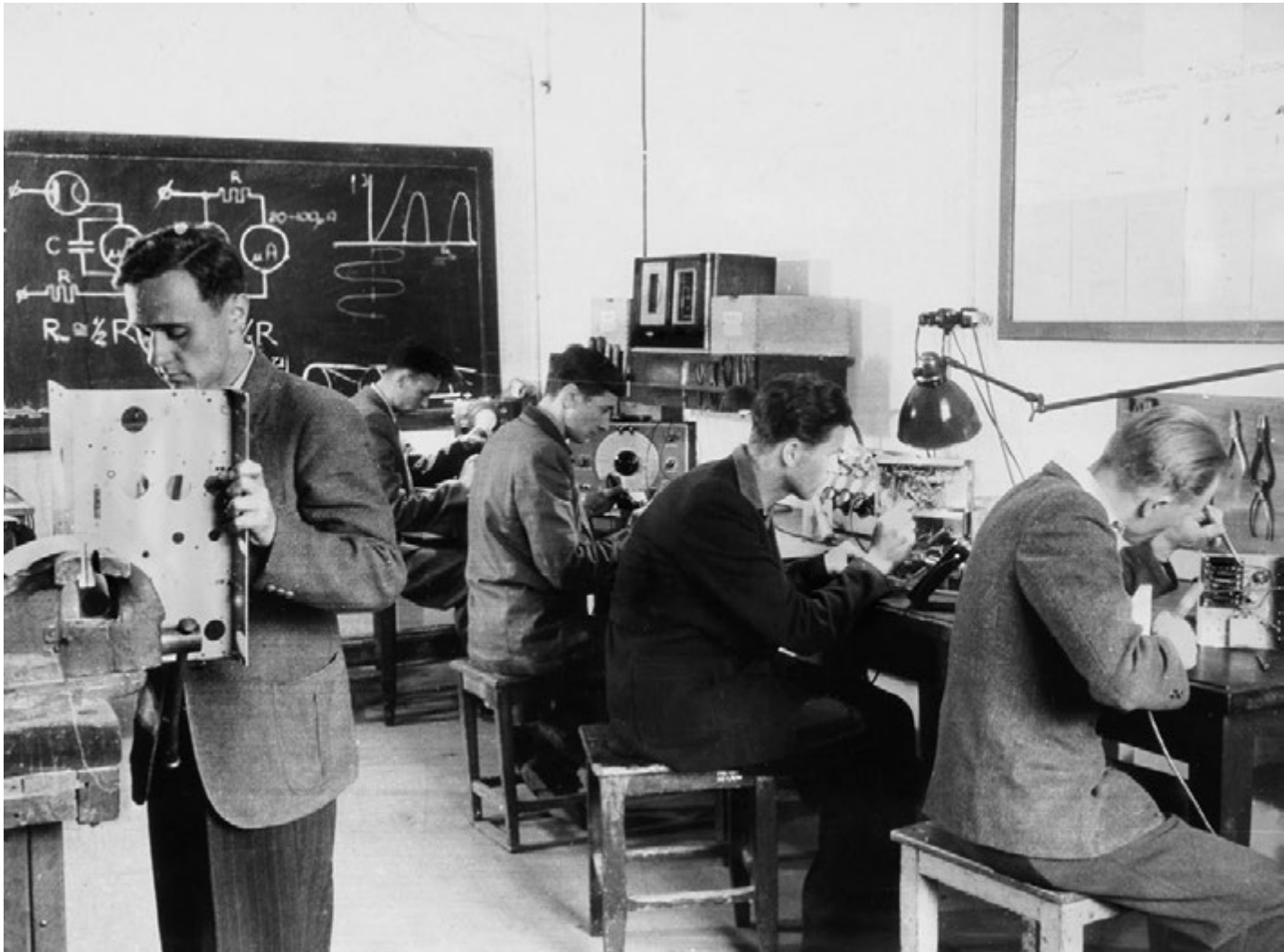
<sup>523</sup> Pismo okólne Ministerstwa Oświaty do rektorów szkół wyższych, 8 maja 1950 roku. APWr, Okres Wspólnoty – Bratnia Pomoc, sygn. 129, nlb.

<sup>524</sup> Pismo okólne Ministerstwa Oświaty do rektorów szkół wyższych, 30 maja 1950 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-13/VIII, nlb.

<sup>525</sup> *Zestawienia liczbowe*, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 21-22.

<sup>526</sup> Józef Rozynek określa liczbę nauczycieli akademickich na 363 osoby. Zob. J. Rozynek, *Z dziejów Politechniki Wrocławskiej (1945–1951)...*, s. 123.

<sup>527</sup> Wykaz pracowników naukowych i studentów oraz pomocniczych sił naukowych na wydziałach Politechniki Wrocławskiej, 8 lutego 1951 roku. APWr, Dział Osobowy, sygn. 76/23, nlb.



**Ilustracja 172.**

Uruchomiony w 1952 roku Wydział Łączności dysponował już wcześniej doskonale przygotowaną kadrą dydaktyczną. Na fotografii ćwiczenia adeptów kierunku, który wkrótce okaże się motorem zmian w sposobie myślenia o technice [początek lat pięćdziesiątych XX wieku]

## Pierwsza dekada autonomicznej uczelni

### Rektorat Dionizego Smoleńskiego (1951–1960)



W e wrześniu 1951 roku senat Politechniki Wrocławskiej podjął wiele decyzji, które miały na celu wprowadzenie surowszej dyscypliny i uporządkowanie toku studiów. W roku akademickim 1951/1952 zaostrzono rygory dla słuchaczy pierwszego i drugiego rocznika. Powtarzanie pierwszego roku zostało zabronione – usprawiedliwieniem mogły być jedynie wyjątkowo ważne przyczyny. Ustalono również wewnętrzny sposób typowania słuchaczy trzeciego roku kursu inżynierskiego na studia magisterskie<sup>528</sup>. Kwalifikacja na kurs drugiego stopnia była możliwa jedynie pod warunkiem braku zaległości w egzaminach. Słuchaczom, którzy nie zdołali złożyć egzaminów w sesji zimowej kończącej studia inżynierskie, wręczano nakazy pracy<sup>529</sup>. Zasygnalizowane wyżej rozwiązania stanowiły przygotowanie do wprowadzenia nowej formuły studiów magisterskich, której inauguracja miała nastąpić 2 marca 1952 roku<sup>530</sup>. Prawo prowadzenia kursu magisterskiego według nowych założeń przyznano początkowo Wydziałowi Chemicznemu, Wydziałowi Elektrycznemu, Wydziałowi Mechanicznemu oraz organizującemu się Wydziałowi Łączności, którego formalne powołanie przewidywano na początek roku akademickiego 1952/1953<sup>531</sup>.

Dnia 12 listopada 1951 roku minister szkolnictwa wyższego przyjął rezygnację profesora Stanisława Kulczyńskiego ze stanowiska rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu<sup>532</sup>. Urząd rektorski Uniwersytetu Wrocławskiego objął na podstawie ministerialnej nominacji profesor Jan Mydlarski. Nie powołano jednak

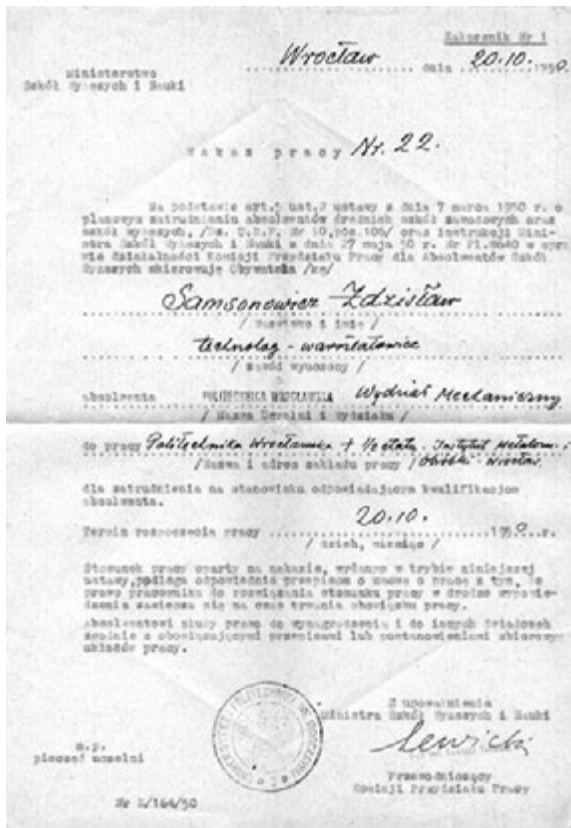
<sup>528</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 7 września 1951 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 40.

<sup>529</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 listopada 1951 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 44. Nakazy pracy, czyli przymusowe skierowania przez administrację państwową do pracy w wyznaczonych miejscach, wprowadzono w 1950 roku. Zostały zniesione dopiero w latach sześćdziesiątych XX wieku.

<sup>530</sup> Pismo ministra szkół wyższych i nauki, 6 marca 1951 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 45.

<sup>531</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 18 stycznia 1952 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 46.

<sup>532</sup> W. Wrześciński, *Uniwersytet Wrocławski 1945–1995*, Wrocław 1995, s. 138.



Ilustracja 170.

Nakazy pracy spełniały niekiedy oczekiwania absolwentów Politechniki Wrocławskiej. Ten dokument kieruje magistra inżyniera Zdzisława Samsonowicza do pracy w macierzystej uczelni [1950 rok]

rektora Politechniki Wrocławskiej w trybie, jaki zastosowano w listopadzie 1947 roku. A zatem odrębność organizacyjna, w wielu sferach już autonomicznej politechniki, była właściwie przypieczętowana. Formalne potwierdzenie oddzielenia Politechniki Wrocławskiej od Uniwersytetu Wrocławskiego – przez nominację rektorską – nastąpiło 21 lutego 1952 roku, tak jest bowiem datowane pismo powierzające pełnienie obowiązków rektora Politechniki Wrocławskiej jej dotychczasowemu prorektorowi, profesorowi Dionizemu Smoleńskiemu, „na okres roku akademickiego 1951/1952”<sup>533</sup>. Mianowania dokonał minister szkolnictwa wyższego, stosując nową pragmatykę wyrażoną w uchwalonej 15 grudnia 1951 roku ustawie o szkolnictwie wyższym<sup>534</sup>. Można więc uznać, że formalne rozdzielenie politechniki i uniwersytetu nastąpiło już 1 września 1951 roku<sup>535</sup>. Rok później, 1 października 1952 roku, profesor Dionizy Smoleński objął stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej bez ograniczeń wynikających z określenia „pełniący obowiązki”<sup>536</sup>.

W styczniu 1952 roku, zgodnie z zapisami ustawy o szkolnictwie wyższym i o pracownikach z 15 grudnia 1951 roku, w skład senatu, który został sprowadzony do „organu współdziałającego z rektorem” (wcześniej był „najwyższym organem i rzecznikiem potrzeb szkoły”), wchodził rektor, prorektorzy, zastępca rektora do spraw administracyjnych, dziekani i prodziekani oraz kierownicy studiów specjalnych. Pełniących najwyższe funkcje uczelniane, a więc rektora, prorektorów, dziekanów i prodziekanów, powoływał i odwoływał minister, nie określając terminu sprawowania przez nich urzędu. W posiedzeniach senatu brali udział (z głosem doradczym) przedstawiciele pomocniczych pracowników nauki oraz młodzieży studiującej, których reprezentowały Związek Młodzieży Polskiej i Zrzeszenie Studentów Polskich. W obradach uczestniczył także delegat związku zawodowego – Rady Miejskowej **Związku Nauczycielstwa Polskiego** Politechniki Wrocławskiej, która wydzieliła się w marcu 1950 roku ze wspólnej organizacji związkowej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu<sup>537</sup>. Od końca 1952 roku stała się zwyczajem obecność sekretarza organizacji partyjnej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Dnia 1 września 1952 roku został formalnie powołany, zarządzeniem ministra szkolnictwa wyższego z dnia 12 sierpnia 1952 roku, organizujący się już od pewnego czasu **Wydział Łączności** Politechniki Wrocławskiej<sup>538</sup>. Jak można się domyślać, jego powstanie łączyło się z podziałem dotychczasowego Wydziału Elektrycznego, z którego odłączono katedry telekomunikacyjne. Po dokonanym podziale **Wydział Elektryczny** Politechniki Wrocławskiej

<sup>533</sup> Nominacja Dionizego Smoleńskiego na rektora Politechniki Wrocławskiej, 21 lutego 1952 roku. APWR, Akta Osobowe, sygn. 147/1, t. 1, p. 383.

<sup>534</sup> Ustawa z dnia 15 grudnia 1951 roku o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki (Dz.U. RP z 1952 r. Nr 6, poz. 38). Zgodnie z dekretem z dnia 28 października 1948 roku o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego, tego rodzaju uprawnienia w stosunku do akademickich szkół wyższych miał Prezydent Rzeczypospolitej (urząd ten istniał do 22 lipca 1952 roku).

<sup>535</sup> Zob. T. Suleja, *Działalność Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1958*, „Studia i Materiały z dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego”, t. 2, Wrocław 1993, s. 147. Termin rozpoczęcia kadencji w dniu 1 września określono w ustawie o szkołach akademickich z dnia 15 marca 1933 roku. Na początku lat pięćdziesiątych XX wieku data ta nadal wyznaczała początek nowej kadencji.

<sup>536</sup> Decyzja ministra szkolnictwa wyższego z 19 września 1952 roku. Zob. J. Fie-ma, *Organizacja*, [w:] *Uniwersytet Wrocłowski w latach 1945–1955*, Wrocław 1959, t. 1, s. 51.

<sup>537</sup> W latach 1950–1980, do utworzenia uczelnianych struktur Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, była to jedyna organizacja związkowa pracowników Politechniki Wrocławskiej.

<sup>538</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 12 sierpnia 1952 roku w sprawie zmian organizacyjnych na Politechnikach Gdańskiej i Wrocławskiej (MP z 1952 r. Nr 71, poz. 1168).

tworzyły:

- ▶ Katedra Elektrotechniki Ogólnej
- ▶ Katedra Pomiarów Elektrycznych
- ▶ Katedra Techniki Wysokich Napięć
- ▶ Katedra Maszyn Elektrycznych
- ▶ Katedra Elektrowni<sup>539</sup>
- ▶ Katedra Górnictwa Ogólnego
- ▶ Katedra Urządzeń Elektrycznych w Górnictwie.

Strukturę nowo utworzonego **Wydziału Łączności** stanowiły w chwili jego powołania katedry telekomunikacyjne wcześniej funkcjonujące na Wydziale Elektrycznym:

- ▶ Katedra Radiotechniki
- ▶ Katedra Techniki Przenoszenia Przewodowego
- ▶ Katedra Teletechniki (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Maria Miłkowska)
- ▶ Katedra Urządzeń Radiotechnicznych Odbiorczych oraz nowe jednostki organizacyjne powołane sierpniowym zarządzeniem ministra szkolnictwa wyższego:
  - ▶ Katedra Techniki Nadawczej (kierownik: zastępca profesora doktor inżynier Tadeusz Tomankiewicz)
  - ▶ Katedra Urządzeń Radiofonicznych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Stefan Bincer)
  - ▶ Katedra Urządzeń Teletransmisyjnych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Tadeusz Kuliszewski)
  - ▶ Katedra Telemechaniki i Automatyki (kierownik: profesor magister inżynier Zygmunt Szparkowski)

W dniu powołania Wydziału Łączności – 1 września 1952 roku – w jego strukturze pojawiła się **Katedra Fizyki**<sup>540</sup>, którą początkowo kierował zastępca profesora magister Hieronim Cygan, wspomagany między innymi przez adiunktów – magister Kazimierz Fulińską i magister Stanisławę Jellonkową. W październiku 1953 roku kierownictwo Katedry Fizyki objął profesor magister inżynier Zygmunt Bodnar.

W lutym 1952 roku rozpoczęto organizację **Studium Wychowania Fizycznego** Politechniki Wrocławskiej<sup>541</sup>, które pod kierownictwem magistra Zbigniewa Świerczyńskiego podjęło działalność 1 listopada 1952 roku. W latach 1952–1954 siedziba studium znajdowała się w suterenie gmachu „Nowej Chemii” przy ulicy Ignacego Łukasiewicza. Zajęcia z wychowania fizycznego prowadzono w wynajętych salach i na boiskach sportowych. W lutym 1954 roku przejęto jedno z pomieszczeń niskiego parteru w Gmachu Głównym (najprawdopodobniej po Laboratorium Wysokich Napięć Wydziału Elektrycznego), gdzie powstała pierwsza



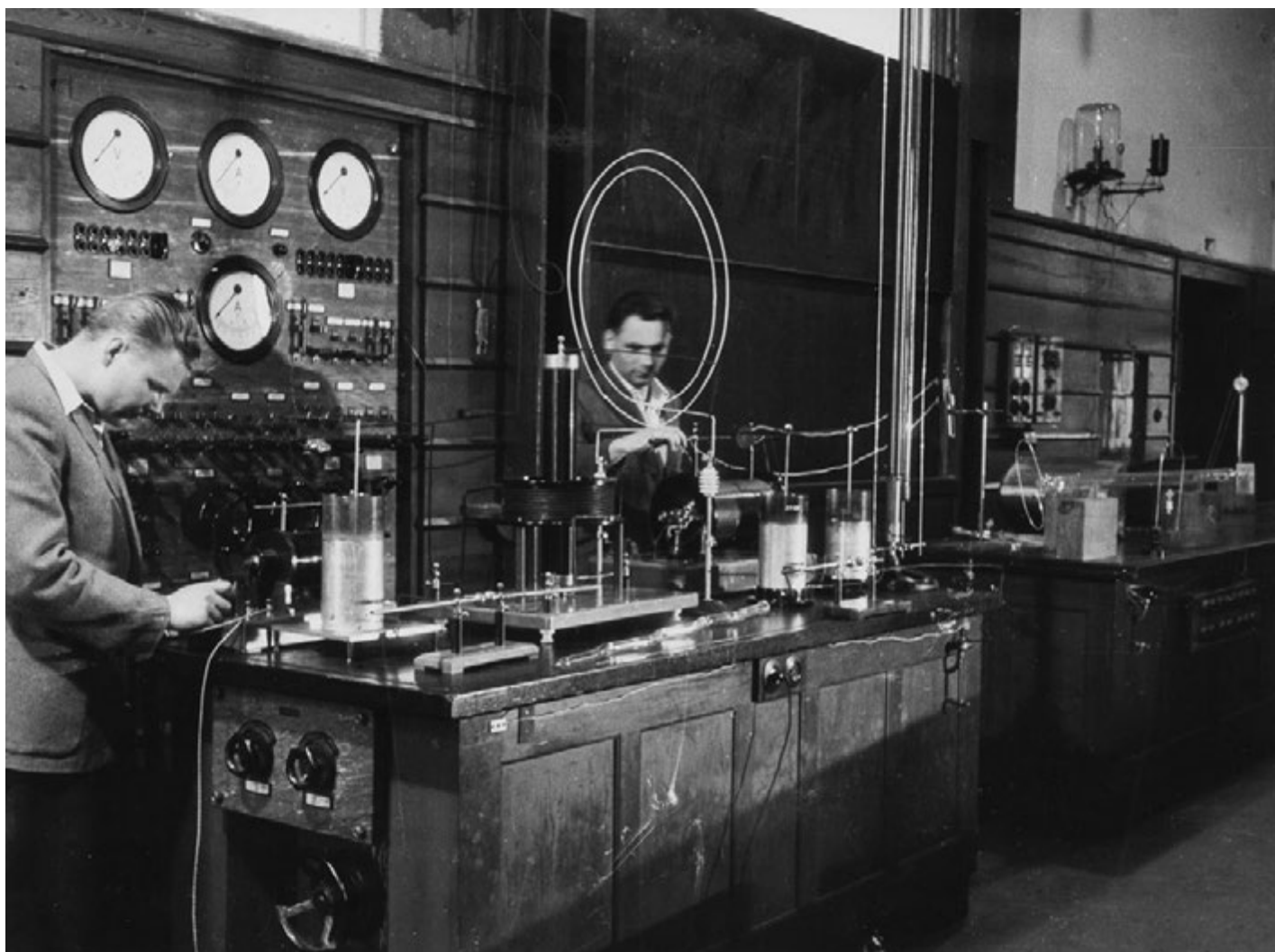
**Ilustracja 171.**

Nominacja Dionizego Smoleńskiego na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej mimo skromnej formy miała doniosłe znaczenie dla dalszego rozwoju wrocławskiej uczelni technicznej [21 lutego 1952 roku]

<sup>539</sup> Katedra Urządzeń Mechanicznych Elektrowni została z dniem 1 września 1952 roku przemianowana na Katedrę Elektrowni – zob. Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 5 sierpnia 1952 roku w sprawie zmian organizacyjnych na Politechnice Wrocławskiej (MP z 1952 r. Nr 69, poz. 1045).

<sup>540</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 16 września 1952 roku w sprawie utworzenia katedry na Wydziale Łączności Politechniki Wrocławskiej (MP z 1952 r. Nr 82, poz. 1320).

<sup>541</sup> Jeszcze w 1950 roku wydano zarządzenie nakazujące prowadzenie zajęć z wychowania fizycznego dla studentów pierwszego i drugiego roku w wymiarze dwóch godzin tygodniowo. Zob. Rozporządzenie ministrów oświaty i zdrowia z dnia 5 stycznia 1950 roku w sprawie obowiązku wychowania fizycznego studentów szkół wyższych (Dz.U. RP z 1950 r. Nr 7, poz 72).



**Ilustracja 173.**

Efektowne zajęcia w Katedrze Fizyki (sala 322) na początku lat pięćdziesiątych XX wieku



sala gimnastyczna. W październiku tego roku na cele sportowe zaadaptowano halę w budynku D-2, której nie wykorzystano w związku z rozwiązaniem Wydziału Lotniczego. W tym czasie zajęcia w Studium Wychowania Fizycznego prowadziło dziesięciu instruktorów<sup>542</sup>.

Nauczanie języków obcych nie miało na Politechnice Wrocławskiej dobrych tradycji. Do 1948 roku funkcję studium językowego pełnił uniwersytecki Wydział Humanistyczny. W styczniu 1948 roku Ministerstwo Oświaty skreśliło wszystkie lektoraty dla politechniki, pozostawiając jedynie możliwość uczenia się języka rosyjskiego w wymiarze dwóch godzin tygodniowo<sup>543</sup>. Taki stan rzeczy z niewielkimi zmianami utrzymywał się do chwili, gdy 1 kwietnia 1953 roku na Politechnice Wrocławskiej powstało pozawydziałowe studium praktycznej nauki języków obcych<sup>544</sup> – działające początkowo jako **Zakład Języków Obcych**, a wkrótce (jeszcze w 1953 roku) jako **Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych**. Jego pierwszym kierownikiem, organizatorem i jednocześnie jedynym etatowym pracownikiem został magister Jan Cygan, lektor języka angielskiego. W początkowym okresie zatrudniano na zlecenie trzech lektorów języka rosyjskiego i dwóch języka niemieckiego oraz lektora języka angielskiego. Zajęcia odbywały się w pomieszczeniach znajdujących się w suterenie Gmachu Głównego<sup>545</sup>.

W roku akademickim 1952/1953 **Wydział Lotniczy** znalazł się w obliczu likwidacji. Świadomość tego zagrożenia nie była obca organizatorowi wydziału i jego pierwszemu dziekanowi, profesorowi Jerzemu Teisseyre, gdy w 1952 roku pisał: „Stan dotychczasowy [na który składają się kłopoty lokalowe, finansowe i personalne] nasuwa poważne obawy, że Wydział tutejszy będzie coraz szybciej schodził do rzędu oderwanej od życia, przestarzałej i nie spełniającej swej roli prowincjonalnej szkółki”<sup>546</sup>. Dnia 1 października 1953 roku Wydział Lotniczy został postawiony w stan likwidacji, a proces ten miał się zakończyć 1 marca 1954 roku<sup>547</sup>. Ostatecznie, formalnie 10 kwietnia 1954 roku, wydział został zlikwidowany<sup>548</sup>. Siedemdziesięciu absolwentów kursu pierwszego stopnia (inżynierskiego) skierowano do przemysłu lotniczego, a około 40 słuchaczy trzeciego roku podjęło dalsze studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Wrocławskiej. Pozostali, z liczącej w roku akademickim 1952/1953 grupy 313 adeptów specjalności lotniczej, zostali przeniesieni na Wydział Lotniczy Politechniki Warszawskiej<sup>549</sup>.

Dnia 1 września 1953 roku nastąpiła inna istotna zmiana w strukturze organizacyjnej Politechniki Wrocławskiej, związa-



**Ilustracja 174.**

Aż do końca lat sześćdziesiątych niektóre zajęcia z wychowania fizycznego odbywały się na boisku sportowym urządzonym w połowie lat pięćdziesiątych naprzeciwko zachodniej elewacji Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej. Organizowano tutaj również zawody sportowe o charakterze spartakiad

<sup>542</sup> *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 361.

<sup>543</sup> Pismo prorektora politechniki Kazimierza Zipsa do Ministerstwa Oświaty, 23 stycznia 1948 roku. APWr, Dział Nauczania, sygn. 79/270, nlb.

<sup>544</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 7 maja 1953 roku w sprawie uruchomienia w niektórych szkołach technicznych studiów praktycznej nauki języków obcych (MP z 1953 r. Nr 46, poz. 543).

<sup>545</sup> *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995...*, s. 356.

<sup>546</sup> Uwagi dotyczące studiów lotniczych na Politechnice Wrocławskiej, 15 maja 1952 roku. APWr, Wydział Lotniczy, sygn. 2/3, k. 15.

<sup>547</sup> Pismo ministra szkolnictwa wyższego do rektora Politechniki Wrocławskiej, 24 września 1953 roku. APWr, Wydział Lotniczy, sygn. 2/4, k. 20.

<sup>548</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 29 marca 1954 roku w sprawie zwinięcia wydziałów w Politechnice Wrocławskiej oraz w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Poznaniu i Szczecinie (Dz.U. MSWICKK z 1954 r. Nr 4, poz. 6).

<sup>549</sup> Pismo ministra szkolnictwa wyższego do rektora Politechniki Wrocławskiej, 6 października 1953 roku. APWr, Wydział Lotniczy, sygn. 2/4, k. 21; *Zestawienia liczbowe*, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 21; *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970...*, t. 1, s. 31.



### Ilustracja 175.

Wiosenny wizerunek Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej widziany z drugiego brzegu Odry. Na fotografii wykonanej na początku lat pięćdziesiątych XX wieku wyraźnie widać uzupełnienia ubytków dachu spowodowanych nie tak dawnymi jeszcze działaniami wojennymi

na z ustanowieniem w tym dniu oczekiwanego już od kwietnia 1952 roku Wydziału Mechanizacji Rolnictwa. Zanim jednak powołano nowy wydział, dokonano korekt na Wydziale Mechanicznym, na którym przemianowano zarządzeniem ministra szkolnictwa wyższego z dnia 7 września 1953 roku<sup>550</sup> zorganizowaną jeszcze wiosną 1946 roku Katedrę Konstrukcji i Budowy Maszyn Rolniczych na Katedrę Maszyn Rolniczych oraz utworzono Katedrę Eksploatacji Samochodów i Ciągników. Powołany tym samym ministerialnym zarządzeniem **Wydział Mechanizacji Rolnictwa** przejął następujące katedry Wydziału Mechanicznego:

- ▶ Katedrę Maszyn Rolniczych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Zbysław Martini)
- ▶ Katedrę Samochodów i Ciągników (kierownik: profesor magister inżynier Ryszard Podarewski)
- ▶ Katedrę Eksploatacji Samochodów i Ciągników (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Michał Sottan)

Wydział Mechanizacji Rolnictwa uzyskał w roku akademickim 1953/1954 wynoszący 120 miejsc limit przyjęć na pierwszy rok. Okazało się jednak, że 1 października 1953 roku podjęto studia 175 słuchaczy, w tym 53 osoby z Wydziału Mechanicznego i likwidowanego właśnie Wydziału Lotniczego<sup>551</sup>. Jeszcze w końcu roku akademickiego 1953/1954 – formalnie z dniem 1 maja 1954 roku – uzupełniono strukturę Wydziału Mechanizacji Rolnictwa o nowe katedry<sup>552</sup>:

<sup>550</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 7 września 1953 roku w sprawie zmian organizacyjnych na Wydziale Mechanicznym i utworzenia Wydziału Mechanizacji Rolnictwa na Politechnice Wrocławskiej (MP z 1953 r. Nr 84, poz. 990).

<sup>551</sup> F. Szymankiewicz, *Przyczynek do historii Wydziału Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2004, s. 20–22.

<sup>552</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 3 czerwca 1954 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSWiCK z 1954 r. Nr 9, poz. 51).



**Ilustracja 176.**

Jedna z nielicznych fotografii z życia studentów Wydziału Mechanizacji Rolnictwa. Tutaj uchwycono słuchaczy sekcji maszyn w czasie zajęć z prowadzonych przez profesora Zbysława Martiniego (czwarty od lewej) [połowa lat pięćdziesiątych XX wieku]

- ▶ Katedrę Maszynoznawstwa Ogólnego i Teorii Mechanizmów (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Janusz Lange)
- ▶ Katedrę Napraw Maszyn Rolniczych i Ciągników (kierownik: adiunkt magister inżynier Adam Janowski)

W tym samym dniu przemianowano Katedrę Eksploatacji Samochodów i Ciągników na Katedrę Eksploatacji Maszyn Rolniczych.

W roku akademickim 1953/1954 opracowano program akcji „informacyjno-uświadamiającej” skierowanej do młodzieży wstępującej na studia wyższe. Akcja ta – realizowana w formule publikacji prasowych – była odpowiedzią na niedostateczne przygotowanie roczników wstępujących na studia i była skierowana zarówno do środowiska uczniów, jak i nauczycieli. Zaplanowano między innymi publikację artykułu profesor Marii Miłkowskiej *Kobieta w zawodzie inżyniera* i ogólną informację o kierunkach studiów na Politechnice Wrocławskiej, której autorem miał być profesor Zbigniew Żyszkowski<sup>553</sup>. Postulowano również wydanie informatora uczelni, na wzór ukazujących się do 1951 roku tego rodzaju wydawnictw Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. W 1953 roku ukazał się pierwszy numer dwutygodnika „**Nasza Uczelnia**” – czasopisma informacyjnego Politechniki Wrocławskiej wspólnie wydawanego przez Związek Młodzieży Polskiej, Zrzeszenie Studentów Polskich oraz Związek Nauczycielstwa Polskiego. Regularnie pismo wychodziło do 1956 roku, wydano 55 numerów.

<sup>553</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 4 stycznia 1954 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 91.



**Ilustracja 177.**

Na początku lat pięćdziesiątych XX wieku można się było sfotografować z politechnicznym Sfinksem, jak to zrobił asystent Wydziału Mechanicznego magister inżynier Jerzy Stańda. Zwieńczenie studni z 1910 roku zniknęło w tajemniczych okolicznościach około 1952 roku

<sup>554</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 18 grudnia 1953 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 87–88.

<sup>555</sup> A. Idzikowski, *Wspomnienia*, [w:] *Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów...*, s. 64.

<sup>556</sup> Protokoły nadzwyczajnych posiedzeń Senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 stycznia, 29 stycznia i 9 lutego 1954 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 93–98.

<sup>557</sup> Przyjęto (biorąc pod uwagę grupę około 400 osób), że pracę naukową z odpowiednim zaawansowaniem prowadzi około 11% ocenianych, 27% ją rozpoczyna, a 36% przygotowuje się do podjęcia zadania. Z danych tych wynikała – pozytywna jedynie w perspektywie – konkluzja, że ponad 40% z grupy 400 młodszych pracowników nauki może zakończyć dysertacje najwcześniej w roku akademickim 1957/1958. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 maja 1954 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 106.

<sup>558</sup> *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 49.

<sup>559</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 3 czerwca 1954 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSWiCCK z 1954 r. Nr 9, poz. 51).

Poważnym problemem do rozwiązania była poprawa warunków socjalnych panujących w domach akademickich administrowanych przez uczelnię. Problematykę tę omawiano na kilku posiedzeniach senatu na przełomie 1953 i 1954 roku. Zwracano uwagę na niedostateczne wyposażenie domów studenckich (brak pościeli i mebli), „wielotorowość” administracji, a zwłaszcza brud, nazwany w jednym z protokołów posiedzeń „niedostateczną czystością”<sup>554</sup>. Stan ten był wynikiem likwidacji Bratniej Pomocy, która organizowała całe życie studenckie, poczynając od administrowania domami akademickimi. Kwestię tę najpełniej oddaje lakoniczna uwaga profesora Andrzeja Idzikowskiego, który we wspomnieniach zapisał: „Wszystkie funkcje «Bratniaka» najniepotrzebniej w świecie przyjęły same uczelnie realizując je przy pomocy kosztownego aparatu administracyjnego”<sup>555</sup>.

W styczniu i lutym 1954 roku odbyły się trzy kolejne posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej poświęcone wnioskowi o nadanie tytułów naukowych samodzielnym pracownikom nauki. Decyzją senatu uczelni skierowano do ministra szkolnictwa wyższego wnioski o nadanie 26 samodzielnym pracownikom nauki tytułu naukowego docenta oraz trzy wnioski profesorskie – dla doktora inżyniera Zbysława Martiniego, doktora inżyniera Piotra Zaremby oraz doktora inżyniera Józefa Hawliczka<sup>556</sup>. Omawiano także kwestię rozwoju młodej kadry naukowo-dydaktycznej wrocławskiej uczelni. Ocena sytuacji została zawarta w spostrzeżeniu, które charakteryzowało również ówczesny stan edukacji własnej pomocniczych pracowników nauki: „[...] przy wielkich potrzebach samodzielnym pracownikom nauki Uczelni sytuacja przedstawia się źle”<sup>557</sup>. Długa lista wniosków nominacyjnych miała z pewnością związek z przygotowywaną reorganizacją Politechniki Wrocławskiej, którą przeprowadzono w końcu roku akademickiego 1953/1954.

Bezpośrednim powodem reorganizacji było bliskie już wprowadzenie nowych programów studiów jednolitych, które wymagały dostosowania struktury uczelni do planowanych zamierzeń. Zmiany strukturalne miały wyeliminować często już anachroniczne elementy systemowe i doprowadzić do stworzenia schematu organizacyjnego odpowiadającego potrzebom gospodarki narodowej oraz „nowym metodom wykonawstwa”<sup>558</sup>. Przekształcenia, które wprowadzono formalnie 1 maja 1954 roku, dotyczyły w różnym natężeniu wszystkich wydziałów Politechniki Wrocławskiej i zostały określone w zarządzeniu ministra szkolnictwa wyższego, które opublikowano 15 lipca 1954 roku<sup>559</sup>.

Z dniem 1 maja 1954 roku przemianowano zatem na **Wydziale**



**Ilustracja 178.**

W laboratorium optycznym Katedry Fizyki wykonywano także badania fotogeniczne.

Na fotografii zarejestrowano ćwiczenia z wykorzystaniem spektroskopu umieszczonego na goniometrze



**Ilustracja 179.**

Fotografię Józefa Milki od pokazanej wcześniej pocztówki dzieli prawie dziesięć lat. Trudno doszukać się zmian w okolicy wejścia do Gmachu Głównego z wyjątkiem pięknie rozrastającego się bluszczu [połowa lat pięćdziesiątych XX wieku]

**Architektury** następujące katedry:

- ▶ Katedrę Budownictwa Ogólnego na Katedrę Budownictwa
- ▶ Katedrę Rysunku Odręcznego na Katedrę Rysunku, Malarstwa i Rzeźby
- ▶ Katedrę Architektury Polskiej na Katedrę Historii Architektury Polskiej
- ▶ Katedrę Architektury I na Katedrę Projektowania Budynków Społeczno-Mieszkalnych
- ▶ Katedrę Budownictwa Wiejskiego na Katedrę Projektowania Budowli Wiejskich
- ▶ Katedrę Architektury Budowli Przemysłowych na Katedrę Projektowania Budowli Przemysłowych
- ▶ Katedrę Budownictwa Miast i Osiedli na Katedrę Urbanistyki
- ▶ Katedrę Statyki i Konstrukcji Specjalnych na Katedrę Konstrukcji Budowlanych

Zlikwidowano Katedrę Architektury II, Katedrę Budownictwa Utylitarnego oraz Katedrę Urbanistyki Miast Małych.

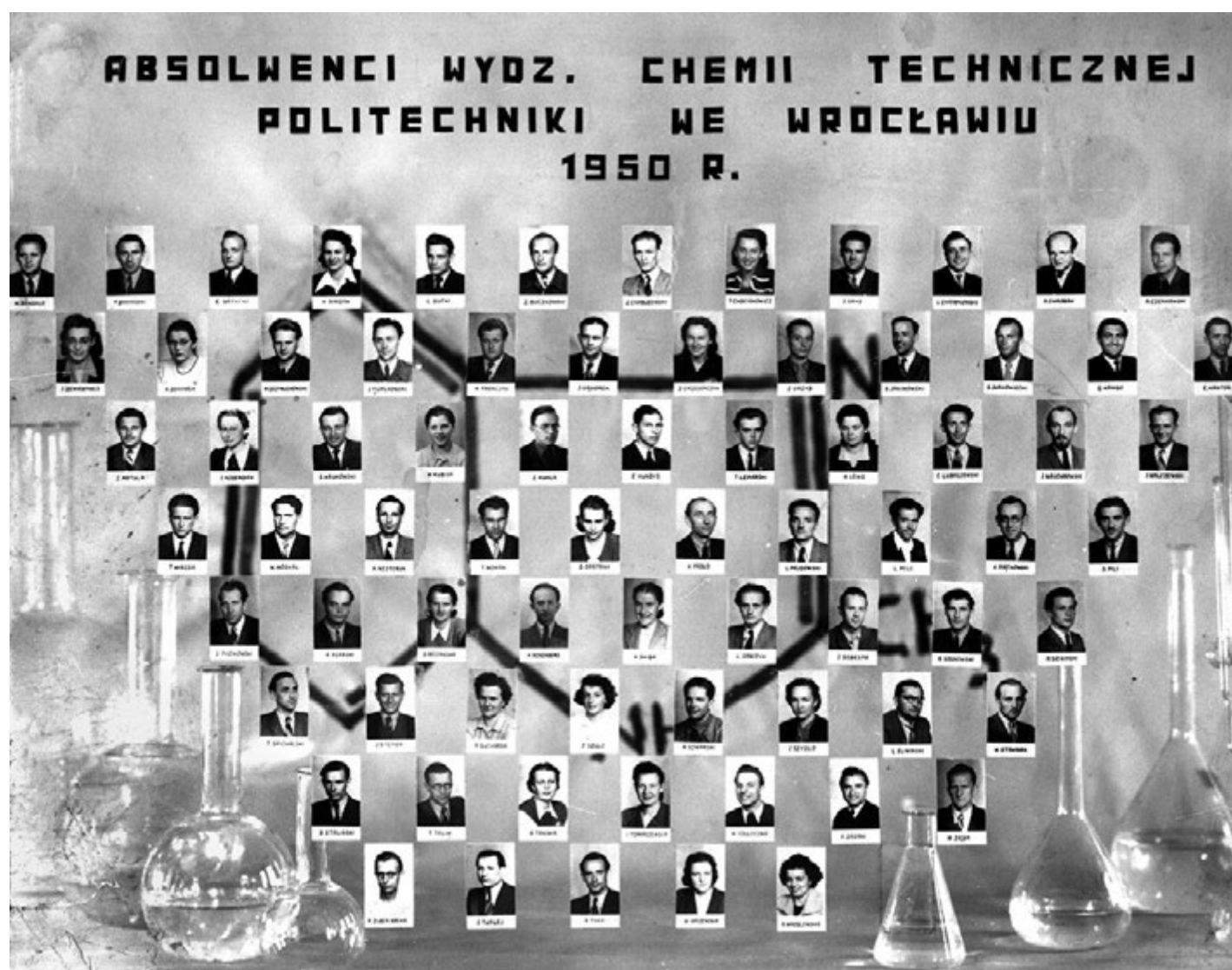
Reorganizacja Wydziału Inżynierii rozpoczęła się od zmiany jego nazwy na **Wydział Budownictwa Lądowego**, która – po likwidacji Oddziału Wodnego – lepiej oddawała zakres merytoryczny tej jednostki organizacyjnej. Z dniem 1 maja 1954 roku przemianowano następujące katedry:

- ▶ Katedrę Miernictwa na Katedrę Geodezji
- ▶ Katedrę Budownictwa Stalowego i Żelbetowego na Katedrę Budownictwa Żelbetowego
- ▶ Katedrę Budowy Mostów I na Katedrę Budowy Mostów
- ▶ Katedrę Budownictwa Wodnego I na Katedrę Budownictwa Wodnego
- ▶ Katedrę Kolei na Katedrę Budowy Kolei
- ▶ Katedrę Budownictwa Przemysłowego na Katedrę Fundamentowania

W nowej strukturze nie utrzymała się Katedra Budowy Mostów II oraz Katedra Budownictwa Wodnego II. Dokonano również połączenia Katedry Statyki i Wytrzymałości Materiałów z Katedrą Statyki Budowli, tworząc Katedrę Mechaniki Budowli (kierownik: docent magister inżynier Adam Cybulski). Nowymi jednostkami organizacyjnymi były:

- ▶ Katedra Materiałów Budowlanych (kierownik: docent doktor inżynier Mieczysław Zachara)
- ▶ Katedra Organizacji i Mechanizacji Budowy (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Karol Tworowski)

a także przeniesiona z Wydziału Inżynierii Sanitarnej Katedra Budownictwa (kierownik: zastępca profesora magister inżynier



**Ilustracja 180.**

Wśród wizerunków umieszczonych na *tableau* absolwentów Oddziału Chemii Technicznej z 1950 roku można odnaleźć wielu późniejszych nauczycieli akademickich, którzy związali się nie tylko z Politechniką Wrocławską, ale także z innymi wrocławskimi uczelniami



**Ilustracja 181.**

Od roku akademickiego 1954/1955 w Laboratorium Maszynowym Politechniki Wrocławskiej odbywały się zajęcia również dla studentów Wydziału Mechaniczno-Energetycznego [pierwsza połowa lat pięćdziesiątych XX wieku]



Wacław Szarejko). Nowo powstały Wydział Budownictwa Lądowego podzielono na dwa oddziały: Oddział Budownictwa Lądowego i Oddział Komunikacji.

Na **Wydziale Chemicznym** powołano 1 maja 1954 roku nową jednostkę organizacyjną – Katedrę Technologii Tworzyw Sztucznych (kierownik: docent magister inżynier Tadeusz Rabek), a także przemianowano następujące katedry:

- ▶ Katedrę Technologii Przemysłów Nieorganicznych na Katedrę Technologii Nieorganicznej
- ▶ Katedrę Chemii Nieorganicznej na Katedrę Chemii Nieorganicznej I
- ▶ Katedrę Chemii Organicznej na Katedrę Chemii Organicznej I

Reorganizacja na **Wydziale Łączności** spowodowała utworzenie trzech nowych katedr:

- ▶ Katedry Konstrukcji Mechanicznych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Józef Houszka)
- ▶ Katedry Podstaw Telekomunikacji (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Marian Suski)
- ▶ Katedry Elektroniki (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Wiesław Barwicz)

Jeszcze w grudniu 1953 roku Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wyraziło zgodę na przemianowanie niektórych katedr Wydziału Łączności, akceptując tym samym wnioski komisji, której przewodził profesor Andrzej Jellonek. W ten sposób nowa struktura wydziału „bardziej odpowiadała jego celom i aktualnym możliwościom”<sup>560</sup>. Dnia 1 maja 1954 roku uległy zatem przemianowaniu następujące katedry:

- ▶ Katedra Radiotechniki na Katedrę Miernictwa Elektronowego
- ▶ Katedra Techniki Przenoszenia Przewodowego na Katedrę Teletransmisji
- ▶ Katedra Urządzeń Radiotechnicznych na Katedrę Techniki Odbiorczej
- ▶ Katedra Teletechniki na Katedrę Techniki Łączenia

**Wydział Elektryczny** Politechniki Wrocławskiej został podzielony na Oddział Elektroenergetyczny i Oddział Przemysłu Elektrotechnicznego. Dnia 1 maja 1954 roku dokonano także przemianowania trzech katedr:

- ▶ Katedry Techniki Wysokich Napięć na Katedrę Wysokich Napięć
- ▶ Katedry Gospodarki Elektrycznej na Katedrę Układów Elektroenergetycznych
- ▶ Katedry Maszyn Elektrycznych na Katedrę Maszyn Chłodniczych.

Katedrę Budownictwa Ogólnego, działającą dotychczas w struk-

---

<sup>560</sup> Wydział Łączności, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*, s. 100.

**Ilustracja 182.**

Rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Dionizy Smoleński w stroju uroczystym. W 1958 roku wykonano dla wrocławskiej uczelni technicznej pierwsze insygnia władzy rektorskiej [koniec lat pięćdziesiątych XX wieku]



<sup>561</sup> Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970..., t. 1, s. 305.

turze Wydziału Inżynierii Sanitarnej, przeniesiono (po przemianowaniu na Katedrę Budownictwa) na Wydział Budownictwa Lądowego. Likwidacji uległa Katedra Techniki Sanitarnej.

Dnia 1 maja na **Wydziale Inżynierii Sanitarnej** utworzono Katedrę Mechaniki Cieczy i Gazów (podjęta działalność 1 lutego 1956 roku<sup>561</sup>, kierownik: zastępca profesora magister inżynier Adam Trokolewski) i Katedrę Instalacji Sanitarnych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Tadeusz Jeżewski) oraz przemianowano:

- ▶ Katedrę Biologii Sanitarnej na Katedrę Biologii i Higieny
- ▶ Katedrę Ogrzewania, Wietrzenia i Instalacji Sanitarnych na Katedrę Ogrzewania i Wentylacji

Funkcjonująca dotychczas w strukturze Wydziału Inżynierii Sanitarnej Katedra Budownictwa Ogólnego została przeniesiona na Wydział Budownictwa Lądowego jako Katedra Budownictwa. Li-

kwidacji uległa Katedra Techniki Sanitarnej.

Najgłębsze przekształcenia dotknęły **Wydział Mechaniczny**. Najistotniejszym elementem reorganizacji był jego podział i powołanie z dniem 1 maja 1954 roku **Wydziału Mechaniczno-Energetycznego**, który utworzyły następujące katedry:

- ▶ Katedra Pomiarów Maszynowych (kierownik: profesor doktor inżynier Mieczysław Sęsiadek)
- ▶ Katedra Kotłów Parowych (kierownik: profesor magister inżynier Teodor Wróblewski)
- ▶ Katedra Silników Tłokowych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Andrzej Teisseyre)
- ▶ Katedra Turbin Ciepłych i Sprężarek (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Marian Kwiatkowski)
- ▶ Katedra Teorii Maszyn Ciepłych (kierownik: profesor magister inżynier Wiktor Wiśniowski)
- ▶ Katedra Maszyn Wodnych (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Gustaw Gładysiewicz)

W schemacie organizacyjnym Wydziału Mechanicznego pozostały zatem: Katedra Mechaniki Technicznej, Katedra Elementów Maszyn, Katedra Obróbki Metali, Katedra Technologii Metali, Katedra Obrabiarek oraz Katedra Maszyn Dźwigowych i Urządzeń Transportowych. Zgodnie z ministerialnym zarządzeniem, od dnia 1 maja 1954 roku w strukturze Wydziału Mechanicznego utworzono dwie nowe katedry, którymi były:

- ▶ Katedra Odlewnictwa (kierownik: zastępca profesora magister inżynier Hilary Gumienny)
- ▶ Katedra Ekonomiki, Organizacji i Planowania (kierownik: doktor Bronisław Pilawski)

W tym samym dniu przemianowano:

- ▶ Katedrę Budowy Obrabiarek na Katedrę Obrabiarek
- ▶ Katedrę Budowy Silników Tłokowych na Katedrę Silników Tłokowych
- ▶ Katedrę Budowy Turbin Parowych i Kompresorów na Katedrę Turbin Ciepłych i Sprężarek
- ▶ Katedrę Silników Wodnych i Pomp na Katedrę Maszyn Wodnych

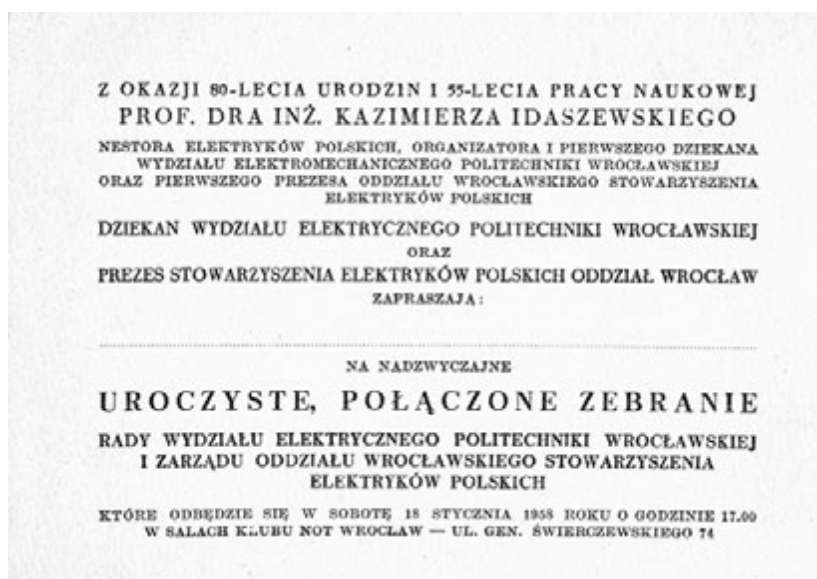
Dnia 1 maja 1954 roku uzyskały samodzielny status jednostki organizacyjne, które były do tej pory powiązane organizacyjnie z wydziałami Politechniki Wrocławskiej:

- ▶ Katedra Fizyki (wyłączona z Wydziału Łączności)
- ▶ Katedra Podstaw Marksizmu-Leninizmu (wyłączona z Wydziału Elektrycznego)
- ▶ Katedra Matematyki (wyłączona z Wydziału Mechanicznego)



**Ilustracja 183.**

W 1958 roku profesor Kazimierz Idaszewski obchodził osiemdziesiątą rocznicę urodzin i pięćdziesięcioletnie pracy naukowej. Nestora polskich elektryków uroczyste uhonorowano w gronie kolegów z Politechniki Wrocławskiej i Stowarzyszenia Elektryków Polskich [18 stycznia 1958 roku]



- ▶ Katedra Ekonomii Politycznej (wyłączona z Wydziału Mechanicznego)
- ▶ Katedra Ekonomiki Organizacji i Planowania (wyłączona z Wydziału Mechanicznego w chwili utworzenia).

Proces modernizacji struktur Politechniki Wrocławskiej zakończyła 12 maja 1954 roku likwidacja **Oddziałów Górniczych** (oraz tworzących je katedr), powołanych cztery lata wcześniej na Wydziale Elektrycznym i na Wydziale Mechanicznym. Na **Wydziale Chemicznym** zakończyła działalność Katedra Technologii Przemysłów Rolnych<sup>562</sup>.

Od roku akademickiego 1954/1955 na Politechnice Wrocławskiej rozpoczęto prowadzenie zajęć dydaktycznych w systemie zaocznym, dnia 1 września 1954 roku weszło bowiem w życie postanowienie w sprawie utworzenia **Studium Zaocznego Mechanicznego** na Wydziale Mechanicznym oraz **Studium Zaocznego Kolejnictwa** na Wydziale Budownictwa Lądowego<sup>563</sup>. Studia te, mające kształcić w systemie inżynierskim, wzbudziły duże zainteresowanie – w pierwszym naborze przyjęto na nie ogółem 219 osób<sup>564</sup>. W innej formule edukacyjnej miało funkcjonować utworzone 15 października 1954 roku dwuletnie, zamknięte **Studium Inżynierskie** na Wydziale Mechanizacji Rolnictwa<sup>565</sup>. Oferta programowa studium była skierowana zwłaszcza do techników-mechaników i techników-mechanizatorów rolnictwa, którzy po dwóch latach nauki mieli otrzymać dyplom ukończenia studiów wyższych pierwszego stopnia. Studium Inżynierskie na Wydziale Mechanizacji Rolnictwa, po wypełnieniu zadania, zostało rozwiązane 1 października 1956 roku<sup>566</sup>.

W semestrze zimowym 1954/1955 roku dyskusję na forum senatu Politechniki Wrocławskiej zdominowała problematyka tak zwanych uchwał polanickich – ustaleń zjazdu rektorów, który odbył się w Polanicy-Zdroju 11 lipca 1954 roku<sup>567</sup>. Rektorzy polskich wyższych uczelni przyjęli wtedy zalecenia sekcji technicznej Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, sugerujące ograniczenie liczby specjalizacji na politechnikach z jednoczesnym dążeniem do ich tworzenia zgodnie z realnymi możliwościami<sup>568</sup>. W lipcu 1954 roku przyjęto również zasadę jednolitych studiów dla wszystkich uczelni i studiów technicznych oraz opracowano założenia programowe dla wszystkich kierunków studiów, z naciskiem na kształcenie w zakresie przedmiotów podstawowych i oparciu procesu studiów na samodzielnej pracy studenta<sup>569</sup>.

Dnia 28 stycznia 1955 roku przedstawiono ostateczny harmonogram prac, które miały doprowadzić do stworzenia jednolitego pięcioletniego programu nauczania na podstawie – jak się wyrażo-

<sup>562</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 30 kwietnia 1954 roku w sprawie zmian organizacyjnych w politechnikach (Dz.U. MSWiCKK z 1954 r. Nr 7, poz. 36).

<sup>563</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 26 sierpnia 1954 roku w sprawie utworzenia studiów zaocznych w wyższych szkołach technicznych (Dz.U. MSWiCKK z 1954 r. Nr 11, poz. 75).

<sup>564</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 30 listopada 1955 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 159.

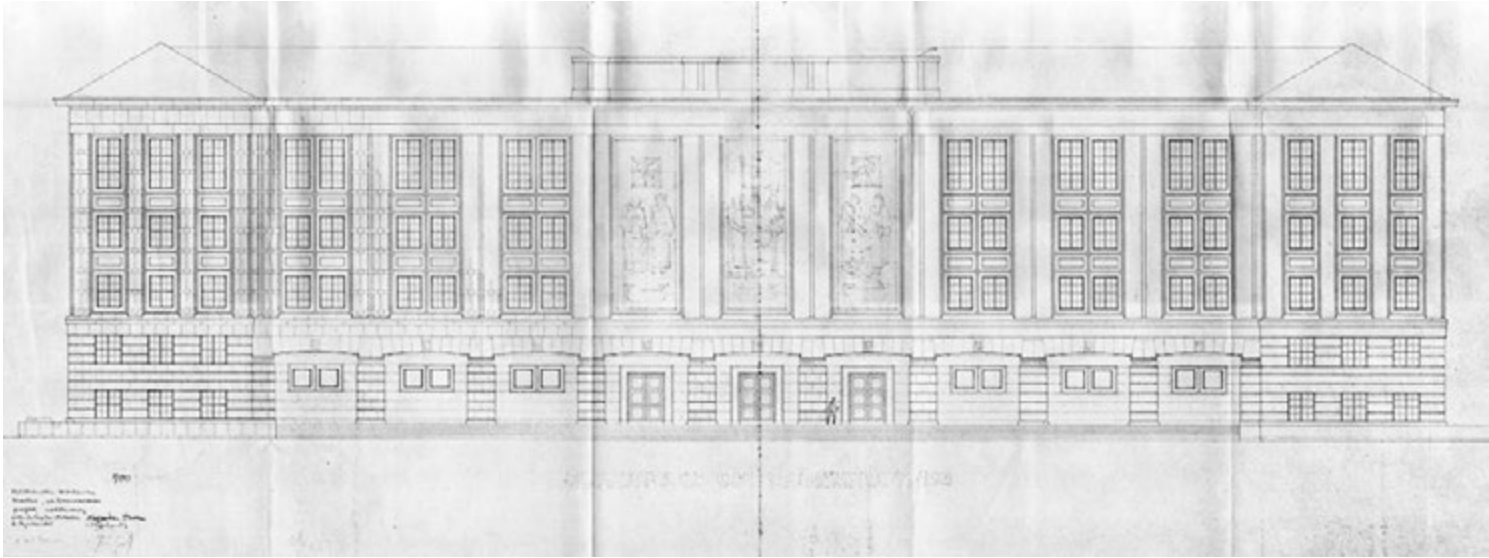
<sup>565</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 28 lutego 1955 roku w sprawie utworzenia Studium Inżynierskiego w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSWiCKK z 1955 r. Nr 4, poz. 28).

<sup>566</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 7 maja 1958 roku w sprawie zmian organizacyjnych w wyższych szkołach technicznych (Dz.U. MSWiCKK z 1955 r. Nr 6, poz. 19).

<sup>567</sup> Konferencja programowa ministerstwa szkolnictwa wyższego w Polanicy-Zdroju, 11 lipca 1954 roku. APWr, Sekretariat Uczelni, sygn. 74/343, nlb.

<sup>568</sup> Już w grudniu 1952 roku ustalono ogólny kierunek pracy naukowej Politechniki Wrocławskiej. Specjalnością wrocławskiej uczelni technicznej miało stać się miernictwo. Zob. *Wydział Elektryczny*, [w:] *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1950...*, s. 79.

<sup>569</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 8 października 1954 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 108.



#### Ilustracja 184.

Projekt podstawowy fasad budynków D-1 i D-2 został sporządzony według niemal identycznego wzoru. W partii centralnej umieszczono dekorację figuralną, która nie została zrealizowana. Treść planowanych kompozycji łączyła tematykę historyczną o akcentach patriotycznych z motywami technicznymi. Projekt: Tadeusz Brzoza, Zbigniew Kupiec [przed 1950 rokiem]

no – „siatki radzieckiej”. Programy nauczania miały być przygotowane na wydziałach uczelni ostatecznie do 1 czerwca 1955 roku, a następnie (do 15 czerwca) zatwierdzone w Departamencie Studiów Technicznych Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego. Styczińska sesja senatu była także okazją do podsumowania działalności naukowej uczelni w związku ze zbliżającą się reformą studiów, przede wszystkim zaś ze względu na to, że w 1954 roku po raz pierwszy badania naukowe Politechniki Wrocławskiej były kredytowane przez Ministerstwo Oświaty<sup>570</sup>.

Wydarzeniem przełomu 1954 i 1955 roku było oddanie dwóch gmachów Politechniki Wrocławskiej realizowanych w rejonie placu Grunwaldzkiego, których budowa stanowiła od początku lat pięćdziesiątych XX wieku sztandarowe przedsięwzięcie nie tylko w skali uczelni, ale także Wrocławia. Wzniesienie siedzib dla Wydziału Elektrycznego i Wydziału Lotniczego miało stanowić pierwszy etap rozbudowy Politechniki Wrocławskiej w rejonie placu Grunwaldzkiego. Lokalizacja tych budynków wyznaczała jednocześnie kierunek dalszego rozwoju materialnej bazy politechniki – przestrzeń między fasadami projektowanych gmachów wyznaczała główną oś perspektywicznej rozbudowy uczelni<sup>571</sup>. Obiekty politechniczne miały powstawać wzdłuż wyznaczonej osi w etapach rozłożonych na kolejne lata. O takich planach traktują Za-

<sup>570</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 stycznia 1955 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 121–122.

<sup>571</sup> Plan sytuacyjny budynków Wydziału Elektrycznego i Wydziału Lotniczego Politechniki Wrocławskiej, około 1950 roku. MArch – ABMW, MAŁ-P, T 338, nlb.

tożenia rozbudowy Politechniki we Wrocławiu<sup>572</sup>, opracowane w końcu 1954 roku przez profesora Dionizego Smoleńskiego i inżyniera architekta Jerzego Freudenreicha<sup>573</sup>. Po oddaniu gmachu Wydziału Elektrycznego i gmachu Wydziału Lotniczego zamierzano rozpocząć realizację dalszej zabudowy w rejonie ulicy Mariana Smoluchowskiego i wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego, a zwłaszcza placu Grunwaldzkiego:

- plac Grunwaldzki
- budynek kreślarni (kubatura 51 600 metrów sześciennych, realizacja w latach 1955–1957)
- hala sportowa (kubatura 14 300 metrów sześciennych, realizacja w latach 1957–1958)
- budynek Wydziału Mechanizacji Rolnictwa (kubatura 13 850 metrów sześciennych, realizacja w latach 1957–1958)
- gmach Biblioteki Głównej (kubatura 28 500 metrów sześciennych, realizacja w latach 1959–1960)
- rektorat (kubatura 27 479 metrów sześciennych, realizacja w latach 1960–1962)
- siedziba chemicznych katedr technologicznych (kubatura 41 048 metrów sześciennych)
- ulica Mariana Smoluchowskiego
- budynki mieszkalne (w zakładanym na lata 1956–1957 pierwszym etapie planowano realizację obiektów o łącznej kubaturze 17 300 metrów sześciennych)
- przedszkole (kubatura 2445 metrów sześciennych)
- żłobek (kubatura 3529 metrów sześciennych)
- wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego
- centralna kotłownia o kubaturze 30 000 metrów sześciennych.

Spośród wymienionych inwestycji udało się zrealizować, w skali dużo mniejszej niż zakładano, jedynie pawilon sportowy **Studium Wychowania Fizycznego**. Obiekt ten otwarto w maju 1961 roku przy nieistniejącej dziś ulicy Ludwisarskiej<sup>574</sup>, w sąsiedztwie boiska sportowego zorganizowanego w połowie lat pięćdziesiątych między wybrzeżem Stanisława Wyspiańskiego a ulicą Ludwisarską.

Gmach Wydziału Elektrycznego przy placu Grunwaldzkim 13, zwany „Nowym Elektrycznym” (D-1), oddano do użytku na przełomie 1954 i 1955 roku<sup>575</sup> razem z autonomiczną halą Laboratorium Wysokich Napięć<sup>576</sup>. Rzuty poziome budowli wykonane w okresie jej realizacji zawierają niewiele informacji o przeznaczeniu pomieszczeń. Na parterze przewidywano dziekanat Wydziału Elektrycznego, a na pierwszym piętrze Laboratorium Napięć o po-



**Ilustracja 185.**

Na tym etapie budowy nowego gmachu Wydziału Elektrycznego wyraźnie już widać zarysy arkad osłaniających późniejsze wejście główne [początek 1954 roku]

<sup>572</sup> *Założenia rozbudowy Politechniki we Wrocławiu*, Dionizy Smoleński, Jerzy Freudenreich, 15 grudnia 1954 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-0, p. 1. Rzeczywista kontynuacja zagospodarowania tego obszaru nastąpiła dopiero w latach sześćdziesiątych XX wieku według innej koncepcji i w odmiennym stylu.

<sup>573</sup> Inżynier architekt Jerzy Freudenreich był w latach pięćdziesiątych XX wieku kierownikiem Zarządu Inwestycji Politechniki Wrocławskiej.

<sup>574</sup> *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970...*, t. 1, s. 391. Pawilon rozebrano w 1970 roku w związku z budową gmachu Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urzędzeń Ciepłych (C-6) przy ulicy Cypriana Kamila Norwida 4/6.

<sup>575</sup> Projekty budowlane informują o zewnętrznych wymiarach budynku: elewacja frontowa – 64,76 metra, elewacja od strony placu Grunwaldzkiego – 77,40 metra, elewacja tylna – 38,42 metra. Zob. rzuty kondygnacji budynków przy placu Grunwaldzkim 9 i 13. Projekt: Tadeusz Brzoza, Zbigniew Kupiec, przed 1950 rokiem. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D1/D2-1, poz. 2, rys. 12–15. Wysokość gmachu – 25,35 metra. Zob. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D1/1, poz. 1, rys. 9. Kubatura budynku – 64 010 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2760 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 7040 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>576</sup> Hala wysokich napięć – elewacja północna. Projekt: Tadeusz Brzoza, Zbigniew Kupiec, 18 października 1953 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D1/D2-1, poz. 12, rys. 8/7. Kubatura Laboratorium Wysokich Napięć – 15 226 metrów sześciennych, powierzchnia jego zabudowy – 574,5 metra kwadratowego. Zob. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D1/1, p. 1.



**Ilustracja 186.**

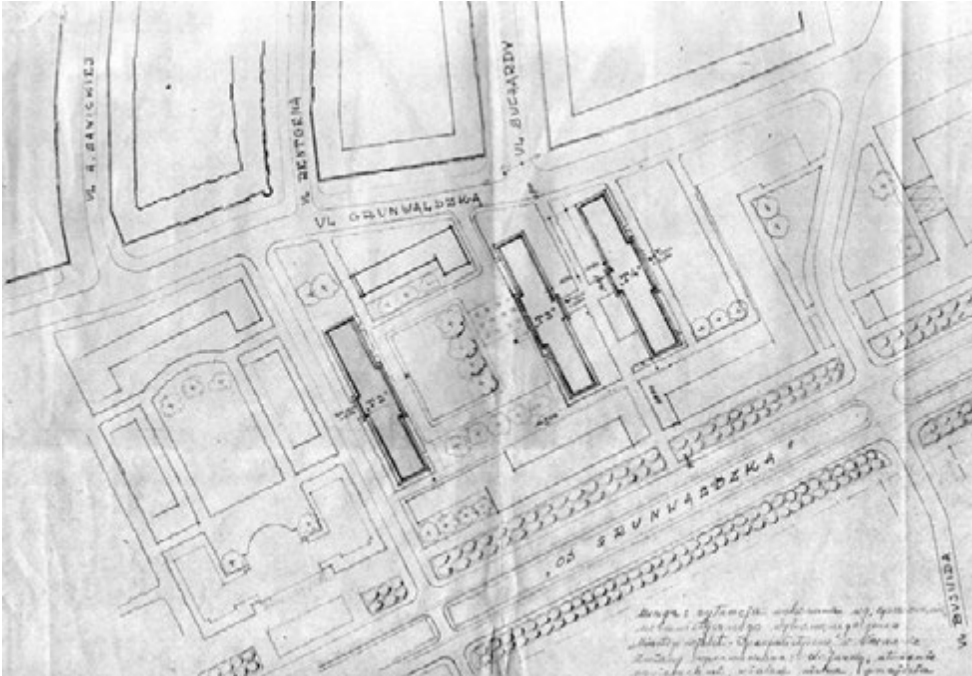
Gmach Wydziału Lotniczego (na pierwszym planie) oraz budynek Wydziału Elektrycznego w stanie surowym [1954 rok]





**Ilustracja 187.**

Budynki Wydziału Elektrycznego (z lewej) i Wydziału Lotniczego w ujęciu z mostem Grunwaldzkim na pierwszym planie [po 1955 roku]



**Ilustracja 188.**

Przestronny, pusty teren po północnej stronie Osi Grunwaldzkiej sprzyjał swobodnemu rozmieszczeniu budynków tworzących zespół domów studenckich T-2, T-3 i T-4. Projekt: Lesław Jankowski [26 sierpnia 1953 roku]

<sup>577</sup> Profesor Jerzy Ignacy Skowroński. *Wspomnienie i refleksje na temat historii uczelni...*, s. 8.

<sup>578</sup> Kubatura – 54 090 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2380 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 7,6 tysiąca metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>579</sup> Projekt budynku Wydziału Lotniczego Politechniki Wrocławskiej. Projekt: Tadeusz Brzoza, przed 1950 rokiem. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D1/D2-1, poz 6, rys. 1–9.

<sup>580</sup> F. Szymankiewicz, *Przyczynek do historii Wydziału Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej...*, s. 16.

wierzchni 164 metrów kwadratowych. Audytorium na 372 miejsc zaplanowano na trzecim piętrze „Nowego Elektrycznego”. Pierwsze pracownie i zakłady Wydziału Elektrycznego, jak Katedra Wysokich Napięć i afiliowany przy niej resortowy Zakład Materiałoznawstwa Instytutu Elektrotechniki, zaczęły się wprowadzać już w roku akademickim 1953/1954<sup>577</sup>.

Dzieje oddanego w 1955 roku budynku D-2 (plac Grunwaldzki 9)<sup>578</sup> są bardziej skomplikowane. Projekty realizacyjne informują o jego przeznaczeniu dla Wydziału Lotniczego<sup>579</sup>. W osobnej hali, zajmującej powierzchnię 450 metrów kwadratowych i mającej wysokość dwóch kondygnacji, z przeszkloną ścianą wewnętrzną oraz stropem wyposażonym w walcowate świetliki, planowano utworzyć muzeum samolotów i osprzętu lotniczego, które służyłoby adeptom kierunku lotniczego. W 1953 roku, w trakcie budowy gmachu, nastąpiła likwidacja Wydziału Lotniczego Politechniki Wrocławskiej. Budynek przekazano powołanemu w październiku 1953 roku Wydziałowi Mechanizacji Rolnictwa<sup>580</sup>. W związku ze zmianą przeznaczeniu należało zrewidować początkowe plany adaptacji pomieszczeń. Przykładem takiej zmiany było urządzenie sali gimnastycznej dla studentów politechniki w hali zaplanowanej na muzeum. W pomieszczeniu tym, zwanym potocznie

**Ilustracja 189.**

Kilkanaście lat po zagładzie *Festung Breslau* rozległy, porośnięty trawą teren północnej strony placu Grunwaldzkiego stopniowo zaczął odzyskiwać miejski charakter. Pierwszymi budynkami w tej okolicy były domy studenckie T-2, T-3 i T-4 [październik 1962 roku]



**Ilustracja 190.**

W nowych akademikach wzniesionych przy placu Grunwaldzkim zaproponowano standard znacznie wyższy niż oferowany do tej pory [grudzień 1955 roku]

„akwarium”, odbywały się także bale sylwestrowe i zabawy okolicznościowe<sup>581</sup>. Znajdujące się obok pomieszczenia muzealnego wąskie i długie wnętrza, które miało pierwotnie służyć jako tunel aerodynamiczny, zostało podzielone na pokoje dla personelu. Parter gmachu przeznaczono ostatecznie na laboratoria i warsztaty Wydziału Mechanizacji Rolnictwa. Na piętrach znalazły się sale dydaktyczne, dziekanat, pomieszczenia katedr oraz sale projektowe i kreślarskie. Na trzecim piętrze, analogicznie do budynku Wydziału Elektrycznego, zorganizowano dużą salę wykładową na 300 miejsc. Wydział Mechanizacji Rolnictwa uległ likwidacji w 1958 roku, a gmach przy placu Grunwaldzkim 9 został w tym samym roku przekazany Wydziałowi Inżynierii Sanitarnej. W budynku znalazło przejściową siedzibę również Studium Wojskowe Politechniki Wrocławskiej.

Ogólny obraz niedoskonałych warunków, jakie panowały w akademikach w pierwszym okresie po przejęciu ich przez administrację Politechniki Wrocławskiej, z pewnością został znacznie poprawiony z chwilą oddania do użytku trzech domów studenckich nazywanych popularnie „Tekami”<sup>582</sup>. Ich koncepcja architektoniczna powstała na podstawie jednego projektu typowego, przygotowanego przez Biuro Projektów „Miastoprojekt” w Warszawie. Adaptacji dla Wrocławia dokonano we wrocławskim „Miastoprojekcie” w 1953 roku. Głównym projektantem obiektów był Lesław Jankowski<sup>583</sup>. Budynki, usytuowane przy ulicy Grunwaldzkiej 59–63, były pierwszymi domami studenckimi wzniesionymi dla Politechniki Wrocławskiej i pierwszymi budynkami zbudowanymi po wojnie po północnej stronie Osi Grunwaldzkiej. Gmachy zaprojektowano i wzniesiono w stylu realizmu socjalistycznego, z zastosowaniem klasycznych motywów architektonicznych, typowych dla jego estetyki. Budynki są murowane, trzytraktowe, typu korytarzowego. Mają cztery kondygnacje nadziemne oraz piwnice i poddasze. W budynkach T-2 i T-4 fasadę z wejściem ujętym w portyk umieszczono od zachodu, w budynku T-3 – od wschodu. Budowę T-4 zakończono najwcześniej – w 1954 roku. Budynek domu studenckiego T-2 oddano do użytku w 1955 roku, realizacja T-3 została ukończona rok później (1956)<sup>584</sup>. W tym czasie Politechnika Wrocławska administrowała również innymi budynkami pełniącymi funkcję domów akademickich, położonymi stosunkowo niedaleko od kampusu głównego. Były to wspomniane już akademiki przy ulicy Aleksandra Kotsisa i ulicy Jana Stanisławskiego. Służyły one studentom do końca 1956 roku, a więc do chwili pełnego uruchomienia trzech nowych obiektów przy placu Grunwaldzkim<sup>585</sup>. Domy studenckie znajdowały się także w kamienicy

<sup>581</sup> Dziś mieszczą się tutaj laboratoria.

<sup>582</sup> Domy studenckie T-2 (nazwany później „Telemikiem”), T-3 („Straszny Dwór”) oraz T-4. Ten ostatni w 1984 roku został przekazany dzisiejszemu Uniwersytetowi Przyrodniczemu. W zamian Politechnika Wrocławska uzyskała podobny obiekt znajdujący się przy ulicy Łukasza Górnickiego 22.

<sup>583</sup> Opis techniczny do projektów podstawowych – T-2, T-3, T-4, 1953 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR –T2,3/1, poz. 1.

<sup>584</sup> Kubatura i powierzchnia zabudowy domów studenckich T-2 i T-3 jest identyczna i wynosi odpowiednio 18 660 metrów sześciennych i 1085 metrów kwadratowych. Powierzchnia użytkowa akademika T-2 – 3485 metrów kwadratowych, a T-3 – 3440 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>585</sup> Domy studenckie znajdowały się także w kamienicy

<sup>585</sup> 50 lat minęło... *Księga jubileuszowa absolwentów Wydziału Mechanicznego, Mechaniczno-Energetycznego i Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej, którzy rozpoczęli studia w 1952 roku*, Wrocław 2005, s. 51–55.

<sup>586</sup> Wykaz domów studenckich Politechniki Wrocławskiej, 1955 rok. AAN, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, sygn. 1249.

<sup>587</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 czerwca 1961 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/2, k. 273.

<sup>588</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 25 lutego 1955 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 134.

<sup>589</sup> APWr, Akta Senatu, sygn. 74/2, k. 134. Książka została wydana w 1957 roku – zob. *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955...*

<sup>590</sup> Uchwała Rady Ministrów nr 701 z dnia 3 września 1955 roku w sprawie zmian organizacyjnych w wyższym szkolnictwie technicznym (MP z 1955 r. Nr 83, poz. 987). Wieczorowa Szkoła Inżynierska powstała w 1949 roku z inicjatywy profesorów Politechniki Wrocławskiej. Miała przygotowywać kadry inżynierskie wywodzące się z pracowników przemysłu Dolnego Śląska. Szkoła zainaugurowała działalność 1 lutego 1950 roku, początkowo pod auspicjami Naczelnej Organizacji Technicznej. Dnia 1 stycznia 1951 roku szkoła została przejęta przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego. Na jej strukturę organizacyjną składały się wydziały Mechaniczny, Elektryczny, Chemiczny, Inżynierii Lądowo-Wodnej oraz Architektoniczny (działał do 1954 roku). Rektorami Wyższej Szkoły inżynierskiej we Wrocławiu byli profesor Eugeniusz Kuczyński (1950–1952) i profesor Henryk Kuczyński (1952–1955).

<sup>591</sup> Statystyka studiów wieczorowych na Ziemiach Zachodnich, AAN, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, sygn. 937, s. 27.

<sup>592</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 30 listopada 1955 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 159.

<sup>593</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 października 1955 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 146.

<sup>594</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 15 kwietnia 1955 roku w sprawie utworzenia studiów zaocznych w wyższych szkołach technicznych (Dz.U. MSWiCKK z 1955 r. Nr 6, poz. 40).

przy ulicy Marii Skłodowskiej-Curie 83/85 oraz w dwóch willach przy ulicy Fryderyka Chopina 5 i 7 pełniących funkcję pól-sanatoriów<sup>586</sup>. Nadal funkcjonował dom studencki „Atol” przy ulicy Powstańców Śląskich 137. Jego położenie w pobliżu restauracji „Przodownik” spowodowało wystąpienie jednego z profesorów politechniki, skierowane do senatu uczelni, z wnioskiem o podjęcie kroków zmierzających do jej „skasowania”<sup>587</sup>.

Już od początku 1955 roku – jubileuszowego roku dziesięciolecia Politechniki Wrocławskiej – przygotowywano program ogólnowrocławskich obchodów mających upamiętnić rocznicę powołania szkół wyższych<sup>588</sup>. Uczelnie uczciły to święto Dniami Nauki, które wyznaczono na 8 i 9 maja 1955 roku. Odbyły się wtedy sesje naukowe Polskiego Towarzystwa Naukowego oraz podobne spotkania we wszystkich uczelniach. Na Politechnice Wrocławskiej zorganizowano sesję poświęconą automatyce. Na następne majowe dni zaplanowano „drzwi otwarte” Politechniki Wrocławskiej. Jedną z form uczczenia jubileuszu uczelni było również włączenie się do akcji zbierania podpisów pod apelem w sprawie zakazu używania broni atomowej. Dziesiątą rocznicę powołania Politechniki Wrocławskiej miało podkreślić wydanie książki (odpowiedzialny profesor Igor Kisiel), która „zawierałaby wspomnienia, biografie i omawiałaby życie towarzystw naukowych, historię i pracę naukową wydziałów”<sup>589</sup>.

Od 1 października 1955 roku w strukturze politechniki znalazły się agendy Wieczorowej Szkoły Inżynierskiej we Wrocławiu<sup>590</sup>. Tym samym zainaugurowano trzecią, po studiach dziennych i zaocznych, formę kształcenia – studia wieczorowe. Podstawę powstałego Studium Wieczorowego stanowiła grupa 1877 słuchaczy rozwiązanej szkoły<sup>591</sup>. Włączenie Wyższej Szkoły Inżynierskiej spowodowało zmiany w strukturze senatu Politechniki Wrocławskiej. Ponieważ jego skład „powiększyłby się do ilości utrudniającej operatywność”<sup>592</sup>, już od października 1955 roku w sesjach nie uczestniczyli prodziekani<sup>593</sup>. Utworzono także stanowisko prorektora do spraw Studium Wieczorowego, którym został profesor Henryk Kuczyński. Podobną funkcję – prorektora do spraw Studium Zaocznego – pełnił już od 1954 roku profesor Adam Mitzel, sprawując opiekę nad rozrastającymi się agendami kształcącymi w trybie zaocznym – 1 września 1955 roku powstało bowiem Studium Zaoczne Budownictwa Lądowego, Studium Zaoczne Inżynierii Sanitarnej oraz Studium Zaoczne Elektrotechniki<sup>594</sup>.

Wydarzenia poznańskiego czerwca 1956 roku nie znalazły bezpośredniego oddźwięku na Politechnice Wrocławskiej. Na posiedzeniu senatu, które odbyło się 29 czerwca 1956 roku, „przed

rozpoczęciem obrad Obywatel rektor udzielił głosu I Sekretarzowi POP inż. Porębskiemu, który podał ze źródeł oficjalnych informacje o przebiegu zajęć w Poznaniu w dniu 28 czerwca 1956 roku<sup>595</sup>. Na tym kwestię zamknięto. Zmiany polityczne, które nastąpiły po „zajściach w Poznaniu”, miały jednak wpływ na nowelizację obowiązującej dotąd ustawy o szkolnictwie wyższym, której nowy tekst opublikowano 1 października 1956 roku<sup>596</sup>. Jeden z zapisów tego aktu prawnego stwierdzał, że „senat współdziała z rektorem w kierowaniu szkołą”. Znowelizowana ustawa ponownie wprowadzała kadencyjność urzędu rektorskiego i dziekanów oraz ich wybieralność. Zwiększała także kompetencje funkcjonujących w szkołach wyższych organów kolegialnych: senatu i rad wydziałowych.

W październikowych wydarzeniach 1956 roku we Wrocławiu aktywną rolę odgrywała młodzież akademicka politechniki. W domach akademickich przy placu Grunwaldzkim organizowano Komitety Rewolucyjne, samorzutnie zawiązywały się kluby dyskusyjne, absencją protestowano przeciwko zajęciom z przedmiotów ideologicznych i ekonomii politycznej. Już 9 października 1956 roku rozwiązano uczelniane koło Związku Młodzieży Polskiej<sup>597</sup>. Dnia 23 października 1956 roku – w odpowiedzi na przeprowadzoną dzień wcześniej studencką manifestację o antysowieckim wydźwięku – rektorzy wrocławskich szkół wyższych wydali odezwę. Starając się zapobiec dalszym niepokojom, stwierdzili w niej: „W tych przetomowych dniach, u progu nowego okresu naszej historii, powinniśmy w wytężonej pracy i w spokoju skupić się wszyscy wokół kierowników Państwa, ufni, że szczęśliwie przezwyciężać oni będą wszelkie przeszkody i trudności w realizacji programu naprawy”<sup>598</sup>.

Zgodnie z ogłoszonym 10 października 1956 roku aktem prawnym, wydanym przez ministra szkolnictwa wyższego, w którym zapisano, że „w roku szkolnym 1956/1957 wyboru rektora dokonuje się po rozpoczęciu roku szkolnego”<sup>599</sup>, przeprowadzono również wybory rektorskie na Politechnice Wrocławskiej. Odbyły się one 24 października 1956 roku na nadzwyczajnym posiedzeniu senatu. Rektorem Politechniki Wrocławskiej ponownie został profesor Dionizy Smoleński (20 głosów poparcia przy 21 osobach głosujących). Wybrano także prorektorów: profesora Edwina Płażka i docenta Bolesława Iwaszkiewicza. W dniach 9–23 października 1956 roku dokonano również wyboru dziekanów wszystkich wydziałów Politechniki Wrocławskiej<sup>600</sup>.

Majątek Politechniki Wrocławskiej był kształtowany w tym czasie nie tylko przez kolejno oddawane nowe inwestycje. Adaptowa-



Ilustracja 191.

Wydana w październiku 1956 roku, skierowana do studentów odezwa rektorów wrocławskich uczelni była kolportowana w formie ulotki [23 października 1956 roku]

<sup>595</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 29 czerwca 1956 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 193.

<sup>596</sup> Ustawa z dnia 10 września 1956 roku o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym i pracowników nauki (Dziennik Urzędowy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej [dalej Dz.U. PRL] z 1956 r. Nr. 41, poz. 185).

<sup>597</sup> T. Suleja, *Rok 1956*, [w:] *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 462.

<sup>598</sup> Odezwa rektorów szkół wyższych Wrocławia do młodzieży akademickiej. Dział Dokumentów Życia Spofecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. I-4/5.

<sup>599</sup> Obwieszczenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 10 października 1956 roku w sprawie głoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 15 grudnia 1951 roku o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki (Dz.U. PRL z 1956 r. Nr 45, poz. 205).

<sup>600</sup> Wyniki wyborów do władz uczelni i wydziałów Politechniki Wrocławskiej, 25 października 1956 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 197–198.

**Ilustracja 192.**

Na fotografii lotniczej uchwycono w kadrze zupełnie inne niż dzisiaj otoczenie gmachów Politechniki Wrocławskiej (u góry).  
W górnej części ujęcia (po lewej) jest wyraźnie widoczne boisko sportowe [początek lat sześćdziesiątych XX wieku]



no także obiekty komunalne przekazywane przez władze miejskie Wrocławia. W latach 1956–1957 politechnika pozyskała kilka budynków, które następnie przeznaczono na cele mieszkalne. Była wśród nich czterokondygnacyjna kamienica przy ulicy Marii Skłodowskiej-Curie 89, którą w 1957 roku zaadaptowano na dom studencki (T-7)<sup>601</sup>. W 1957 roku przystosowano do pełnienia funkcji akademika także pięciokondygnacyjny obiekt, stanowiący część zabudowań dziewiętnastowiecznych koszar kirasjerów i grenadierów cesarskich, usytuowany u zbiegu ulicy Podwale i dzisiejszej ulicy marszałka Józefa Piłsudskiego (ulica Podwale 21). Mieścił się tutaj do 2007 roku popularny dom studencki „Nad Fosą” (T-8)<sup>602</sup>. Również w 1957 roku Politechnika Wrocławska przejęła czteropiętrową kamienicę przy ulicy Ludwika Pasteura 8, która początkowo – podobnie jak obiekty przy ulicy Fryderyka Chopina – była siedzibą pólśanatorium studenckiego (T-14)<sup>603</sup>. W 1956 roku rozpoczęto sukcesywne (trwające do 1961 roku) przystosowywanie na potrzeby przedszkola zakładowego dwukondygnacyjnego budynku przy ulicy Kazimierza Bartla 3 (P-10)<sup>604</sup>. Obiekt ten, przejęty przez politechnikę w 1947 roku, pełnił funkcję hotelową – mieszkali tutaj wykładowcy z innych ośrodków akademickich przyjeżdżający do Wrocławia na wykłady zleczone<sup>605</sup>. Budynekowi przedszkolnemu towarzyszy do dziś niewielka budowla (o powierzchni użytkowej 76 metrów kwadratowych), przejęta przez Politechnikę Wrocławską w 1951 roku (P-11). W okresie realizacji przedszkola przeznaczono ją na kwatery dla osób tam zatrudnionych.

U schyłku lat pięćdziesiątych XX wieku sytuacja organizacyjna Politechniki Wrocławskiej była stosunkowo stabilna w porównaniu z okresem obejmującym pierwsze pięciolecie samodzielnej uczelni. Od 1 stycznia 1957 roku przestała istnieć Katedra Marksizmu-Leninizmu. Na **Wydziale Elektrycznym** powołano 1 września 1957 roku Katedrę Zabezpieczeń i Automatyki w Energetyce (kierownik: docent magister inżynier Jan Trojak)<sup>606</sup>. Największe zmiany zaszły w 1958 roku w związku z likwidacją **Wydziału Mechanizacji Rolnictwa**. Decyzja o zamknięciu wydziału nie była zaskoczeniem. Jeszcze czerwcu 1958 roku na sesji senatu ostatniego dziekana, docent Marek Zakrzewski, stwierdził, że „trudności działalności Wydziału były spowodowane brakiem tradycji [...], nieatrakcyjnością studiów wśród młodzieży oraz katastrofalnym brakiem kadr fachowych zarówno technicznych w produkcji, jak i naukowych na uczelniach”<sup>607</sup>. Dnia 1 października 1958 roku przeniesiono na **Wydział Mechaniczny** Politechniki Wrocławskiej Katedrę Maszynoznawstwa Ogólnego i Teorii Mechanizmów oraz Katedrę Samochodów i Ciągników, należące do likwidowanego

<sup>601</sup> Kamienica została wzniesiona około 1903 roku według projektu Heinricha Gerstenberga. Po okresie funkcjonowania jako akademik obiekt był hotelem asystenta („Gagarin”). Po remoncie przeprowadzonym w 1990 roku w budynku znajduje się Dom Doktoranta Politechniki Wrocławskiej. Kubatura – 7420 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 332 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 1037 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>602</sup> Obiekt należał do Politechniki Wrocławskiej do października 2007 roku, następnie został przekazany Prokuraturze Okręgowej we Wrocławiu. Kubatura – 31 960 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1610 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 5942 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>603</sup> Budynek powstał około 1910 roku. Od 1981 roku jest domem studenckim („Azyli”). Kubatura – 6,4 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 283 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 1036 metrów kwadratowych. Zob.: Opis techniczny do inwentaryzacji budynku „Pólśanatorium Studenckiego” Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Ludwika Pasteura 8, 20 grudnia 1957 roku. ATiB PW, sygn. ACT/AR-T14/1, poz. 1, s. 1; Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>604</sup> Budynek powstał w 1885 roku, był rozbudowany w latach 1906–1907. Kubatura – 3840 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 371 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 663 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>605</sup> Załącznik do informacji nr 29 Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego we Wrocławiu, 31 października 1947 roku. AUWr, Uniwersytet Wrocłowski po 1945 roku, sygn. R-52/XXV, s. 163. Według informacji Działu Administracyjno-Gospodarczego, budynek P-10 został formalnie pozyskany przez Politechnikę Wrocławską dopiero w 1990 roku.

<sup>606</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 19 listopada 1954 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSWiCKK z 1957 r. Nr 8, poz. 38).

<sup>607</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 2 czerwca 1958 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/2, k. 71.



### Ilustracja 193.

Pierwszym po drugiej wojnie światowej obiektem wybudowanym na terenie kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej był zrealizowany około 1958 roku budynek biurowo-warsztatowy (A-8). Na fotografii jego właściwie niezmienny stan z lat siedemdziesiątych XX wieku

<sup>608</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 27 września 1958 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnikach: Wrocławskiej i Poznańskiej (Dz.U. MSWiCKK z 1958 r. Nr 10, poz. 42).

<sup>609</sup> F. Szymankiewicz, *Przyczynek do historii Wydziału Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej...*, s. 43.

<sup>610</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 22 sierpnia 1959 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnikach: Gdańskiej, Poznańskiej, Warszawskiej, Wrocławskiej oraz Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (Dz.U. MSWiCKK z 1959 r. Nr 9, poz. 26).

<sup>611</sup> Projekt obiektu magazynowego dla Politechniki Wrocławskiej. Projekt: J. (?) Mackiewicz, około 1957 roku. MArch – ABMW, sygn. MAT-P, T 338, dok. P. 76, nlb.

<sup>612</sup> W 1992 roku obiekt został przekazany Wydziałowi Mechaniczno-Energetycznemu. Obecnie należy do Instytutu Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów oraz Instytutu Inżynierii Lotniczej, Procesowej i Maszyn Energetycznych.

<sup>613</sup> Kubatura budynku wynosi 462 metry sześcienne, powierzchnia zabudowy – 203 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 143 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>614</sup> Projekt stacji transformatorowej dla Politechniki Wrocławskiej. Projekt: R. (?) Garbowicz, 1958 rok. ATiB PWR, sygn. ACT/AR – B51/1, poz. 1, rys. 1–8.

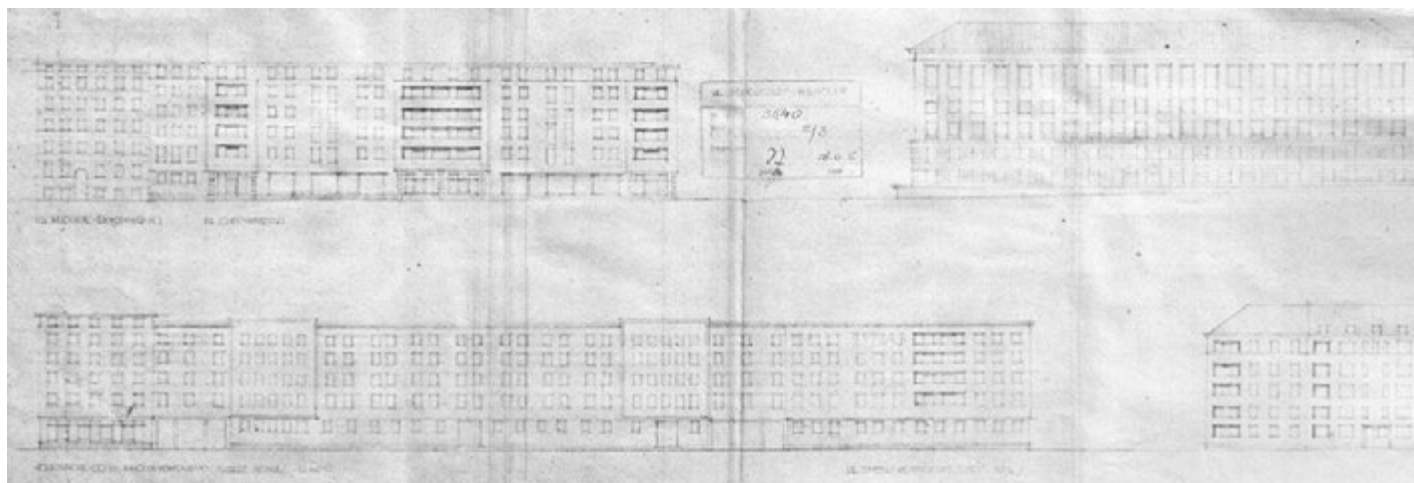
<sup>615</sup> Kubatura – 162 metry sześcienne, powierzchnia zabudowy – 39 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 30 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

Wydziału Mechanizacji Rolnictwa. Pozostałe katedry: Maszyn Rolniczych, Eksploatacji Maszyn Rolniczych i Ciągników oraz Napraw Maszyn Rolniczych i Ciągników przeniesiono na Politechnikę Poznańską. Studenci pierwszego i drugiego roku studiów zostali w roku akademickim 1958/1959 przyjęci na wydziały mechaniczne Politechniki Wrocławskiej. Słuchacze trzeciego rocznika i lat wyższych, a także przyjęci w roku akademickim 1958/1959 na pierwszy rok studiów, zostali przeniesieni na Wydział Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Poznańskiej<sup>608</sup>. W ciągu pięciu lat działalności wydano na wrocławskim Wydziale Mechanizacji Rolnictwa 194 dyplomy ukończenia studiów<sup>609</sup>.

W 1958 roku dokonano (z mocą wsteczną) korekt w zakresie funkcjonowania studiów wieczorowych. Zreorganizowano dotychczasowe Studium Wieczorowe na **Wydziale Budownictwa Lądowego** w ten sposób, że pozostawiono na nim zagadnienia budownictwa ogólnego i komunikacyjnego, a problematykę inżynierii sanitarnej przeniesiono do nowo utworzonego Studium Wieczorowego na **Wydziale Inżynierii Sanitarnej**. Dnia 1 września 1959 roku na **Wydziale Chemicznym** przy Katedrze Chemii Nieorganicznej utworzono Zakład Niskich Temperatur, którego kierownikiem został docent doktor inżynier Bohdan Staliński. We wrześniu 1959 roku została rozwiązana Katedra Ceramiki, od 1951 roku działająca w strukturze Politechniki Wrocławskiej<sup>610</sup>.

W drugiej połowie lat pięćdziesiątych XX wieku wykonano pierwsze (od czasu ukończenia gmachu „Nowej Chemii”) inwestycje budowlane na terenie kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej. Około 1957 roku powstał projekt budowy z prefabrykatów żużlobetonowych obiektu magazynowego (dzisiejszego A-8), którego autorem był Janusz Mackiewicz<sup>611</sup>. Wzniesiony w tym czasie budynek służył początkowo jako garaż, a następnie znajdowały się w nim warsztaty oraz siedziba Działu Socjalnego<sup>612</sup>. Do dziś istniejąca budowla jest jednokondygnacyjna, bez podpiwniczenia. Wnętrze podzielono na dwie części, które mieszczą łącznie siedem pomieszczeń użytkowych. Rzut budynku ma formę prostokąta o długości boków 24,16 metra i 6,29 metra<sup>613</sup>. Inny obiekt, pełniący funkcję gospodarczą, usytuowano na dziedzińcu dawnego gmachu Instytutu Hutniczego (B-1, ulica Mariana Smoluchowskiego 25). Była to stacja transformatorowa R-5 (oznaczona dziś symbolem B-51). Surowy w formie obiekt techniczny, według projektu R. (?) Garbowicza z 1958 roku<sup>614</sup>, został zrealizowany prawdopodobnie w 1959 roku<sup>615</sup>.

Zupełnie inny, wręcz strategiczny charakter dla Politechniki Wrocławskiej miała realizacja pierwszego domu mieszkalnego



#### Ilustracja 194.

Dom Młodego Naukowca w niezrealizowanej wizji architektonicznej. W dolnej części projektu pokazano główną część budowli od strony ulicy Mariana Smoluchowskiego. Rysunek górny przedstawia skrzydło zwrócone w kierunku placu Grunwaldzkiego. Socrealistyczna stylistyka elewacji zaprojektowanego z dużym rozmachem założenia nawiązuje do niedawno wzniesionego obok gmachu Wydziału Elektrycznego (naskicowany dla porównania u góry po prawej). Projekt: Joanna Żurakowska [28 czerwca 1956 roku]

przeznaczony dla nauczycieli akademickich, którym był Dom Naukowca<sup>616</sup> (D-8) przy placu Grunwaldzkim 15–21. Pierwotna koncepcja projektowa znacznie różniła się od wersji zrealizowanej. Opatrzony datą 28 czerwca 1956 roku projekt Joanny Żurakowskiej zakładał bowiem wzniesienie obiektu pięciokondygnacyjnego z podpiwniczeniem, złożonego z trzech fragmentów. Korpus budynku (o proponowanej nazwie Dom Młodego Naukowca) miał stanąć przy ulicy Mariana Smoluchowskiego (dziś ulica Zygmunta Janiszewskiego). Większe skrzydło boczne, ustawione pod kątem prostym do części głównej, zaplanowano od strony placu Grunwaldzkiego. Mniejsze skrzydło boczne sytuowano na przedłużeniu głównej bryty wzdłuż ulicy Mariana Smoluchowskiego. Przewidywaną funkcję budynku, jako Domu Młodego Naukowca, uzupełniał projekt położonego w pobliżu przedszkola. Ambitna koncepcja upadła w związku z rezygnacją Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z funkcji głównego inwestora przedsięwzięcia<sup>617</sup>. Wkrótce zmieniono dotychczasowy zakres inwestycji. W rezultacie w ostatnich miesiącach 1957 roku powstał projekt wstępny dziewięciokondygnacyjnego domu mieszkalnego zwróconego fasadą w stronę placu Grunwaldzkiego. W jego opisie czytamy: „Od strony osi Grunwaldzkiej mamy już kompleks budynków nowej Politechniki,

<sup>616</sup> W opracowaniu zabudowy tarasu dziesiątej kondygnacji, sporządzonym przez Rudolfa Stańka w lutym 1971 roku, pojawia się oficjalnie nazwa Dom Naukowca. Zob. Projekt zabudowy tarasu dziesiątej kondygnacji budynku mieszkalno-usługowego przy placu Grunwaldzkim 15–21. Projekt: Rudolf Staniek, luty 1971 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D8/2, poz. 1, nlb.

<sup>617</sup> Pismo Zarządu Inwestycji Politechniki Wrocławskiej do Miejskiego Zarządu Architektoniczno-Budowlanego, 8 października 1957 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D8/1, poz. 3, nlb.

**Ilustracja 195.**

Nowa wersja Domu Naukowca w trakcie realizacji. Po prawej fragment gmachu Wydziału Elektrycznego (D-1), w głębi po lewej – zabudowa ulicy Cypriana Kamila Norwida

będących dość mocnym akordem architektury monumentalnej. Z tego względu zdaniem autorów należałoby nastrój ten podtrzymać, wyrażając go środkami może bardziej współczesnymi. [...] Całość jest cofnięta od linii zabudowy Politechniki, wyodrębniając się w ten sposób od jej założenia i stwarzając zdaniem autorów lepsze warunki rozwiązania skrzyżowania [ulic o największej skali we Wrocławiu] oraz lepsze warunki mieszkaniowe”<sup>618</sup>. Datowany na 17 czerwca 1958 roku projekt realizacyjny fasady – dzieło Edmunda Frąckiewicza, Jadwigi Grabowskiej-Hawrylak oraz Marii i Igora Tawryczewskich – stanowi już dopracowaną wersję szkicu wstępnego<sup>619</sup>. Gmach wysokości 30,75 metra wzniesiono metodą tradycyjną w szkielecie żelbetowym i oddano do użytku w 1960 roku<sup>620</sup>.

Dnia 15 maja 1959 roku, zgodnie z pragmatyką znowelizowanej ustawy o szkolnictwie wyższym („wyboru dokonuje senat w maju tego roku, z upływem którego kończy się kadencja ustępującego rektora”)<sup>621</sup>, na Politechnice Wrocławskiej odbyły się drugie w dziejach uczelni wybory rektorskie i prorektorskie. Przewodniczący wcześniej powołanej przez senat Komisji Matki, profesor Władysław Ślebodziński, przedstawił kandydaturę profesora Dionizego Smoleńskiego. Kontrkandydatury nie zgłoszono. Wybory przeprowadzono w głosowaniu tajnym, w którym uczestniczyły 23 osoby z 27 uprawnionych do głosowania. Dwadzieścia osób głosowało za wyborem profesora Dionizego Smoleńskiego, trzy wstrzymały się od głosu. Wybrano również dwóch prorektorów (liczba ta została ustalona przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego), którymi zostali profesor Andrzej Jellonek oraz profesor Roman Kurdziel<sup>622</sup>.

W 1959 roku prawem nadawania stopnia doktora nauk technicznych dysponowały na Politechnice Wrocławskiej: Wydział Architektury, Wydział Budownictwa Lądowego, Wydział Chemiczny, Wydział Elektryczny, Wydział Łączności oraz Wydział Mechaniczny. Podobne uprawnienia w stosunku do stopnia docenta miały: Wydział Architektury, Wydział Chemiczny oraz Wydział Łączności<sup>623</sup>. W 1955 roku wrocławska uczelnia techniczna miała jedynie prawo promowania doktorów nauk technicznych na dwóch wydziałach: Wydziale Chemicznym oraz Wydziale Łączności<sup>624</sup>. Postęp – wyznaczony przecież liczbą samodzielnych pracowników nauki na wydziałowych etatach – był oczywisty.

W marcu 1960 roku na nadzwyczajnym posiedzeniu senatu Politechniki Wrocławskiej Dionizy Smoleński podał do wiadomości, że od 1 kwietnia został powołany na stanowisko przewodniczącego nowo utworzonego organu państwowego – Komitetu do spraw



**Ilustracja 196.**

Obszar zabudowy Domu Naukowca zredukowano ostatecznie do działki położonej bezpośrednio przy placu Grunwaldzkim. Tak jeszcze w latach siedemdziesiątych XX wieku wyglądało otoczenie elewacji zwróconej w kierunku politechniki

<sup>618</sup> Projekt wstępny budynku mieszkalno-usługowego przy placu Grunwaldzkim 15–21. Projekt: Maria Tawryczewska, Igor Tawryczewski, Jadwiga Grabowska-Hawrylak, Edmund Frąckiewicz, 1957 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D8/1, poz. 3, s. 3.

<sup>619</sup> Projekt fasady budynku przy placu Grunwaldzkim 15–21. Projekt: Edmund Frąckiewicz, Jadwiga Grabowska-Hawrylak, Maria Tawryczewska, Igor Tawryczewski, 17 czerwca 1958 roku. ATiB PWr, sygn. sygn. ACT/AR-D8/1, poz. 4, rys. 11.

<sup>620</sup> Kubatura całości budynku wynosi 23 611 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 760 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 5193 metry kwadratowe. Obecnie do uczelni należy tylko parter budynku – dla tej części wartości te kształtują się odpowiednio: 3520 metrów sześciennych, 113 metrów kwadratowych i 774 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>621</sup> Ustawa z dnia 10 września 1956 roku o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym i pracownikach nauki (Dz.U. PRL z 1956 r. Nr 41, poz. 185).

<sup>622</sup> Protokół z zebrania wyborczego rektora i prorektorów Politechniki Wrocławskiej, 15 maja 1959 roku. APWr, sygn. 74/2, k. 122–123.

<sup>623</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego, zdrowia, oświaty oraz przewodniczącego Głównego Komitetu Kultury Fizycznej z dnia 30 listopada 1959 roku w sprawie ustalenia wykazu wydziałów szkół wyższych uprawnionych do nadawania stopni naukowych (MP z 1959 r. Nr 102, poz 550).

<sup>624</sup> Uchwała Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 1955 roku w sprawie ustalenia wykazu szkół wyższych uprawnionych do nadawania stopnia doktora nauk technicznych (MP z 1955 r. Nr 41, poz. 400).

**Ilustracja 197.**

Niewątpliwie dużym osiągnięciem było wykonanie przez pracowników Politechniki Wrocławskiej prototypowego mikroskopu elektronowego ME-50. Na pierwszym planie jego twórcy – magister inżynier Henryk Szymański i magister inżynier Andrzej Hałas (w głębi) [styczeń 1959 roku]

Techniki. W związku z tym zgłosił rezygnację z funkcji rektora Politechniki Wrocławskiej. Termin posiedzenia wyborczego senatu wyznaczono na 22 marca 1960 roku<sup>625</sup>. W dniu tym stawiło się 21 z 23 osób uprawnionych do głosowania. Zaproponowano kandydaturę (jedną) profesora Zygmunta Szparkowskiego, który w głosowaniu tajnym otrzymał 17 głosów. Cztery osoby „oddały białe kartki”<sup>626</sup>. Rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Zygmunt Szparkowski rozpoczął swoją pierwszą kadencję – jak można przypuszczać – 1 kwietnia 1960 roku.

„Odnoszę wrażenie, że klimat wśród pracowników naukowych [Politechniki Wrocławskiej] jest dobry, mało jest sporów spowodowanych zawiścią czy «konkurencją zawodową», nie słyszałem o jakichś intrygach, o co nie trudno w tak liczny zespół”<sup>627</sup>. Ten liczny zespół w 1957 roku składał się z 75 samodzielnych pracowników nauki, 69 zastępców profesorów, trzech wykładowców oraz 506 pomocniczych pracowników naukowych, a więc adiunktów i asystentów. Działania dydaktyczne wspierała grupa 216 pracowników technicznych oraz 338 osób zatrudnionych w administracji uczelni (w tym 183 pracowników fizycznych i 155 na etatach umysłowych)<sup>628</sup>. W roku akademickim 1959/1960 – ostatnim w kadencji Dionizego Smoleńskiego – na dziewięciu wydziałach funkcjonowało 76 katedr, w których zatrudniano 124 samodzielnych pracowników nauki i 421 nauczycieli akademickich niższej rangi. W tym okresie wykazano 4618 słuchaczy. Niewątpliwą popularnością cieszył się Wydział Mechaniczny, na którym studiowały 1092 osoby. W latach 1946–1960 wydano ogółem 9097 dyplomów (w tym 3419 magisterskich i 5678 inżynierskich)<sup>629</sup>. Z przeprowadzonego w 1961 roku rankingu uczelni ocenianych pod względem terminowości kończenia dziennych studiów Politechnika Wrocławska miała najniższy wskaźnik opóźnień (20,7% z jednorocznym opóźnieniem i 4,5% z dwuletnim) oraz najwyższy wskaźnik studiów bez opóźnień (19,0%)<sup>630</sup>. W latach 1945–1960 zrealizowano siedem nowych obiektów dydaktycznych o łącznej kubaturze prawie 197 tysięcy metrów sześciennych oraz pięć domów studenckich (w tym adaptacje) o ogólnej kubaturze 91 906 metrów sześciennych<sup>631</sup>.

Dnia 9 października 1956 roku został rozwiązany Zarząd Uczelniany Związku Młodzieży Polskiej Politechniki Wrocławskiej, skupiający w swoich szeregach na początku lat pięćdziesiątych XX wieku blisko 90% ogółu słuchaczy uczelni. W grudniu 1956 roku grupa byłych działaczy związku utworzyła na politechnice nową organizację o charakterze ideowym – Komunistyczny Związek Młodzieży Polskiej. W końcu 1956 roku organizacja ta prze-

<sup>625</sup> Protokół pierwszego nadzwyczajnego posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 17 marca 1960 roku, APWr, sygn. 74/2, k. 173–174.

<sup>626</sup> Protokół drugiego nadzwyczajnego posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 marca 1960 roku, APWr, sygn. 74/2, k. 175–176.

<sup>627</sup> Profesor Jerzy Ignacy Skowroński. *Wspomnienie i refleksje na temat historii uczelni...*, s. 15.

<sup>628</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 stycznia 1958 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/1, k. 14.

<sup>629</sup> *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970...*, s. 66–69.

<sup>630</sup> Terminowość kończenia studiów w szkołach wyższych podległych Ministerstwu Szkolnictwa Wyższego, AAN, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, sygn. 937, k. 48.

<sup>631</sup> Zestawienie nowych inwestycji w latach 1945–1961. AAN, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, sygn. 937, k. 92.

---

<sup>632</sup> *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970...*, s. 453.

<sup>633</sup> *Ibidem*, s. 442.

kształciła się w Rewolucyjny Związek Młodzieży. Oba wspomniane stowarzyszenia miały charakter niszowy i niewielkie oddziaływanie na studiującą młodzież. Stworzyły jednak dobrą podstawę do powstania uczelnianych agend powołanego 3 stycznia 1957 roku Związku Młodzieży Socjalistycznej. Zarząd Uczelniany tej organizacji ukonstytuował się na Politechnice Wrocławskiej w lutym 1958 roku. Jego pierwszym przewodniczącym został Bogusław Kędzia. Związek Młodzieży Socjalistycznej miał charakter ideowo-polityczny i początkowo liczba jego członków nie była wielka (357 osób w 1962 roku). Rozwój tej organizacji na wrocławskiej uczelni nastąpił w latach sześćdziesiątych XX wieku<sup>632</sup>.

Trochę na uboczu życia politycznego pozostawało Zrzeszenie Studentów Polskich. Na Politechnice Wrocławskiej przynależność do tej organizacji deklarowało w 1956 roku 2450 osób. Praca zrzeszenia – jako organizacji studenckiej – koncentrowała się zwłaszcza na sprawach bytowych i kulturalno-oświatowych (w 1957 roku zainaugurowano żakinady, ubarwiające obchodzone wówczas w maju Dni Wrocławia). W mniejszym stopniu zajmowano się pracą polityczną. Statystyka wykazuje, że w 1960 roku do Zrzeszenia Studentów Polskich należało 2120 słuchaczy Politechniki Wrocławskiej – najmniej od 1951 roku<sup>633</sup>. Inną organizacją – nie do końca uznawaną przez władze uczelni za studencką – był działający na politechnice Akademicki Związek Sportowy. Stowarzyszenie to pozostawało, mimo zmian zachodzących w ruchu młodzieżowym w końcu lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku, nadal apolityczną organizacją krzewiącą w środowisku studenckim kulturę fizyczną.





**Ilustracja 198.**

W 1959 roku uroczystość inauguracyjna odbywała się w niespotykanej scenerii.

U góry widoczny fragment organów stanowiących wyposażenie auli Politechniki Wrocławskiej [1 października 1959 roku]

**Ilustracja 199.**

W maju 1960 roku Politechnikę Wrocławską odwiedziła delegacja reprezentująca władze partyjne i państwowe. W jej skład wchodził między innymi Władysław Gomułka, generał Marian Spychalski oraz Stanisław Kulczyński. Po Katedrze Chemii Nieorganicznej oprowadzał ich profesor Włodzimierz Trzebiatowski (po lewej)

## W kierunku zmian

### Rektorat Zygmunta Szparkowskiego (1960–1969)



W jednej z pierwszych uchwał senatu, podjętych po rozpoczęciu kadencji profesora Zygmunta Szparkowskiego, wyrażono podziękowanie zasłużonym profesorom odchodzącym na emeryturę w 1960 roku: „Senat Politechniki Wrocławskiej na posiedzeniu w dniu 23 września 1960 roku uchwalił jednomyślnie wyrazić najgorętsze podziękowanie Panom Profesorom za długoletnią ofiarną pracę w naszej Uczelni. Oceniając z najwyższym uznaniem wyniki tej pracy na polu naukowym, dydaktycznym i zawodowym, Senat wyraża nadzieję, że – mimo przejścia w stan spoczynku – nie zostaną zerwane więzy Panów Profesorów z Uczelnią, zwłaszcza na odcinku pracy naukowej. Senat życzy na tym polu dalszych sukcesów”. Wniosek o przyjęcie uchwały wzbudził – co podkreślono w protokole – aplauz<sup>634</sup>. Zacytowane słowa były skierowane do profesora Kazimierza Idaszewskiego, profesora Kazimierza Zipsera, profesora Władysława Ślebodzińskiego i profesora Tadeusza Wróbla. Zasłużył na nie także docent Franciszek Bilek. W kwietniu 1961 roku<sup>635</sup> rektor Zygmunt Szparkowski postawił wniosek o nadanie godności doktora *honoris causa* – pierwszemu w dziejach samodzielnej Politechniki Wrocławskiej – swojemu poprzednikowi, profesorowi Dionizemu Smoleńskiemu. W końcu maja 1961 roku o nadanie doktoratu *honoris causa* profesorowi Kazimierzowi Zipserowi wnioskował w imieniu Wydziału Budownictwa Lądowego profesor Adam Cybulski<sup>636</sup>. I chociaż senat poparł wniosek jednomyślnie, to jednak nie udało się go zrealizować – profesor Kazimierz Zipser zmarł kilkanaście dni po-

<sup>634</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 września 1960 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/2, k. 231.

<sup>635</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 kwietnia 1961 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/2, k. 254.

<sup>636</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 maja 1961 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/2, k. 259.



**Ilustracja 200.**

Profesor Dionizy Smoleński, pierwszy w dziejach samodzielnej Politechniki Wrocławskiej, odebrał 10 czerwca 1961 roku z rąk profesora Witolda Romera dyplom doktora *honoris causa* wrocławskiej uczelni technicznej

<sup>637</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie uaktualnienia struktury organizacyjnej, 1 sierpnia 1961 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1946–1964, sygn. 74/449, nlb.

tem, 8 czerwca 1961 roku. Dionizy Smoleński przyjął najwyższą godność Politechniki Wrocławskiej 10 czerwca 1961 roku.

W 1961 roku struktura administracji Politechniki Wrocławskiej (ukształtowana już wcześniej w dużej mierze zarządzeniami ministra szkolnictwa wyższego) opierała się na pięciu pionach związanych z kompetencjami rektora i prorektorów<sup>637</sup>. Pierwszy z nich tworzył rektor, sekretariat rektora i Komórka Kontroli Wewnętrznej. Inne komórki administracyjne były związane z prorektorami lub stanowiły jednostki organizacyjne podległe bezpośrednio rektorowi:

- w Pionie Nauki (prorektor do spraw nauki) były to: sekretariat prorektora, Biblioteka Główna, Referat Wydawnictw oraz stanowisko inżyniera do spraw aparatury naukowej
- w Pionie Nauczania (prorektor do spraw nauczania): Dział Nauczania i Spraw Studenckich
- w Pionie Delegata Rektora do spraw Wieczorowego Studium Zawodowego znajdowały się wszystkie administracyjne agendy uczelni związane z realizacją zadań Wieczorowego Studium Zawodowego

**Ilustracja 201.**

Zapewne całkowicie już zapomniani, aluminiowy medal mistrzostw politechniki w pływaniu, które wspólnie zorganizowało Studium Wychowania Fizycznego i Akademicki Związek Sportowy Politechniki Wrocławskiej [maj 1962 roku]

- Pionem Administracji Szkoły – który stanowiły Sekretariat Szkoły, Kwestura, Oddział Kadr, Dział Gospodarczy, Dział Zaopatrzenia, Dział Techniczny, Zespół Domów, Klubów i Stołówek Studenckich, Zakład Remontowo-Budowlany oraz stanowisko Pracownika Naukowego do spraw BHP – zawiadywał dyrektor administracyjny (w 1961 roku Weronika Wycichowska). W strukturze Sekretariatu Szkoły znalazło się między innymi – działające od 1952 roku – **Archiwum Szkoły**<sup>638</sup>. W marcu 1963 roku utworzono w Pionie Administracji Szkoły stanowisko zastępcy dyrektora do spraw technicznych<sup>639</sup>. Dnia 1 maja 1963 roku doktor inżynier Wacław Kasprzak objął, podlegające bezpośrednio rektorowi, stanowisko dyrektora do spraw współpracy z przemysłem<sup>640</sup>.

Na początku roku akademickiego 1961/1962 doszło do zmian organizacyjnych na **Wydziale Chemicznym** Politechniki Wrocławskiej, na którym 1 października 1961 roku utworzono jednorazowe, sześciomiesięczne Wieczorowe Studium Chemii<sup>641</sup>. Miesiąc później – 1 listopada 1961 roku – również na Wydziale Chemicznym zaczęło funkcjonować pierwsze na Politechnice Wrocławskiej Studium Doktoranckie, uruchomione w zakresie chemii i technologii nieorganicznej, fototechniki oraz technologii węgla i paliw płynnych<sup>642</sup>. Studia uzupełniające dla „inżynierów architektury z regionu poznańskiego” rozpoczęto 15 lutego 1962 roku na Wydziale Architektury. Po ukończeniu trwającego dwa i pół roku kursu absolwenci studium architektonicznego mogli uzyskać tytuł magistra inżyniera<sup>643</sup>.

Od początku rektoratu profesora Zygmunta Szparkowskiego senat poddawał ocenie prace poszczególnych wydziałów pod wzglę-

<sup>638</sup> O archiwum Politechniki Wrocławskiej, jako o komórce organizacyjnej, której „zadaniem jest zbieranie i przechowywanie pamiątek szkoły, wszelkich dokumentów, ksiąg i akt, które są już niepotrzebne do bieżącego urzędowania”, mówi zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 24 lipca 1952 roku, które weszło w życie 1 sierpnia 1952 roku. Zob. AAN, Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego, sygn. 1446, k. 94. W zarządzeniu rektora z 28 maja 1961 roku użyto określenia „Archiwum Szkoły”, co wskazuje, że była to już wyraźnie merytorycznie określona komórka w Pionie Administracji Szkoły.

<sup>639</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia stanowiska zastępcy dyrektora do spraw technicznych, 26 marca 1963 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1946–1964, sygn. 74/449, nlb.

<sup>640</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie ustanowienia stanowiska dyrektora do spraw współpracy z przemysłem, 29 kwietnia 1963 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1946–1964, sygn. 74/449, nlb.

<sup>641</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 7 lipca 1961 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego [dalej: Dz.U. MSzW] z 1961 r. Nr 9, poz. 32).

<sup>642</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z 23 października 1961 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1961 r. Nr 11 poz. 50).

<sup>643</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 30 listopada 1961 roku w sprawie utworzenia na Politechnice Wrocławskiej Studium w zakresie architektury (Dz.U. MSzW z 1961 r. Nr 12, poz. 61).



### Ilustracja 202.

W czasie szkolenia wojskowego przeprowadzanego w Studium Wojskowym Politechniki Wrocławskiej studenci byli zobowiązani do odbycia ćwiczeń na poligonie. Wśród uczestników takich zajęć znajdowali się także słuchacze Wydziału Łączności [1963 rok]

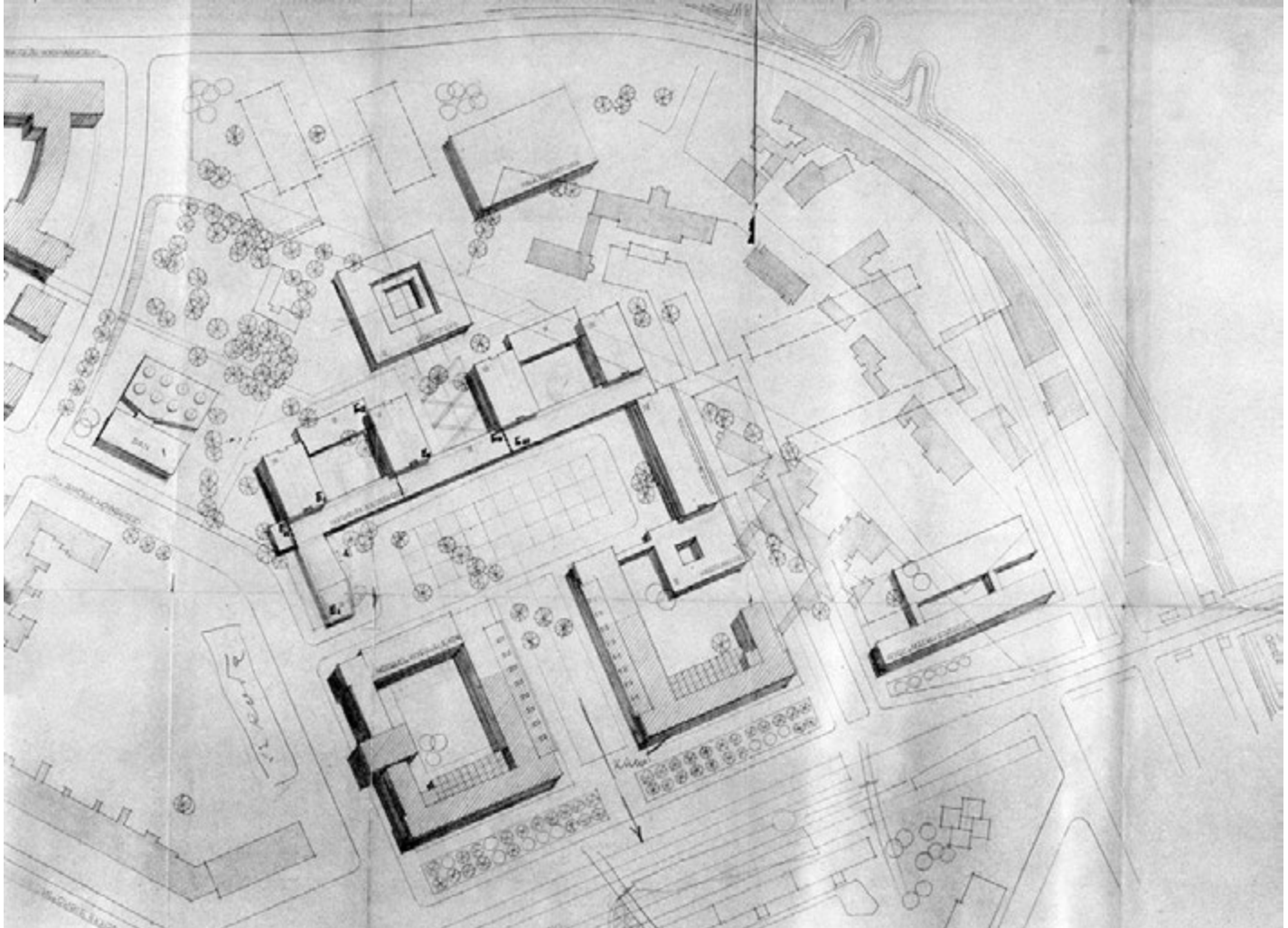
<sup>644</sup> Omówienie sprawozdań z prac naukowych wykonanych w 1960 roku, 26 maja 1961 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/2, k. 270.

<sup>645</sup> Inwestycje planowane przez Politechnikę Wrocławską, 28 czerwca 1961 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/2, k. 286.

dem szeroko pojętej skuteczności ich funkcjonowania. Wyniki analizy działalności prowadziły do wniosku o konieczności modernizacji struktury uczelni. Po raz pierwszy wyraźnie ujął to profesor Andrzej Jellonek, prorektor do spraw nauki, w konkluzji referatu sprawozdawczego przedstawionego w maju 1962 roku: „Uczelnia powinna prawdopodobnie wystąpić na zewnątrz z krytyką obecnego schematu organizacyjnego nauki krajowej oraz z konkretnymi planami co do zmian na swym odcinku”<sup>644</sup>.

Plany unowocześnienia Politechniki Wrocławskiej łączyły się również z realizacją nowych inwestycji, o których jest mowa w protokole z 28 czerwca 1961 roku. Wśród najważniejszych wymieniono – jako przedsięwzięcia zatwierdzone – „dom akademicki na 300 osób, lokalizacja plac Grunwaldzki”, „wyprawę elewacji budynku nowej chemii i nowego mechanicznego”, a także inwestycje dla Wydziału Łączności o łącznej kubaturze 12 tysięcy metrów sześciennych, rozbudowę pawilonu niskich temperatur (A-9) oraz realizację hali sportowej<sup>645</sup>.

Z wyrażonymi wyżej planami miały być może związek dwie niezrealizowane, bardzo interesujące koncepcje zabudowy liczącego około 15 hektarów obszaru między placem Grunwaldzkim, ulicą Mariana Smoluchowskiego, ulicą Cypriana Kamila Norwida i wybrzeżem Stanisława Wyspiańskiego. Obie przygotował profesor Tadeusz Brzoza. Pierwsza z nich powstała w grudniu 1961 roku. Fragmenty opisu technicznego projektu przystępnie ilu-

**Ilustracja 203.**

Na projekcie rozbudowy Politechniki Wrocławskiej zaznaczono istniejące gmachy Wydziału Elektrycznego i Wydziału Inżynierii Sanitarnej oraz ich planowane powiększenie. Wyrazistym elementem niemal symetrycznego założenia był budynek Biblioteki Głównej (na rzucie kwadratu, z dziedzińcem wewnętrznym). Projekt: Tadeusz Brzoza [15 grudnia 1961 roku]



**Ilustracja 204.**

Kolejne ujęcie ukazuje w tle organy, które do 1970 roku były ozdobą auli Politechniki Wrocławskiej.

Fotografia zarejestrowała uroczystości inauguracji roku akademickiego 1962/1963 [1 października 1962 roku]



strują zamiary architekta: „Proponowana kompozycja architektoniczna rozbudowy Uczelni rozwija się dalej wzdłuż głównej osi istniejącego [przy placu Grunwaldzkim] założenia. Przyjmuje się przy tym, że w przyszłości elewacje budynku Wydziału Elektrycznego i Wydziału Inżynierii Sanitarnej od strony wejść głównych zostaną symetrycznie zakończone i utworzą ściany placu wejściowego na tereny politechniczne. Następnym i centralnym wnętrzem urbanistycznym założenia będzie plac ukształtowany poprzecznie do osi głównej założenia, przy którym powstaną nowo projektowane budynki Wydziału Łączności, Wydziału Budownictwa oraz dalsza rozbudowa Wydziału Elektrycznego. [...] Na dalszym przedłużeniu osi założenia – w miejscu najbardziej korzystnym ze względu na otoczenie (spokój, zieleń, centralne położenie) sytuuje się budynek głównej Biblioteki. [...] W narożu [ulicy Norwida] i Smoluchowskiego sytuuje się Zakład Badań Strukturalnych Instytutu Chemii Fizycznej Polskiej Akademii Nauk Wrocław z wejściem głównym od ulicy Smoluchowskiego”<sup>646</sup>. Na uboczu adaptowanego terenu, w bezpośrednim sąsiedztwie mostu Grunwaldzkiego, miał powstać budynek Wydziału Mechaniczno-Energetycznego. Na południowy zachód od gmachu Biblioteki Głównej planowano lokalizację krytej hali sportowej z pływalnią.

Drugi perspektywiczny plan rozbudowy Politechniki Wrocławskiej został przygotowany przez profesora Tadeusza Brzozę z datą 30 grudnia 1962 roku. Projekt stanowił zmienioną wersję koncepcji powstałej rok wcześniej. Autor przewidywał następujące inwestycje budowlane, określając ich kubaturę:

- rozbudowę Wydziału Elektrycznego przez uzupełnienie i zamknięcie czworoboku istniejącego budynku przy placu Grunwaldzkim (kubatura 40 tysięcy metrów kwadratowych)
- budowę gmachu Wydziału Budownictwa przez wykonanie dobudowy do istniejącego budynku Wydziału Inżynierii Sanitarnej (kubatura 50 tysięcy metrów sześciennych)
- budowę siedziby Wydziału Łączności przez wzniesienie zespołu budynków przy ulicy Mariana Smoluchowskiego (kubatura 62 tysiące metrów sześciennych)
- budowę gmachu Wydziału Chemii Technicznej (?) między gmachem Wydziału Inżynierii Sanitarnej a wybrzeżem Stanisława Wyspiańskiego (kubatura 35 tysięcy metrów sześciennych)
- trzy etapy realizacji budynku dla Wydziału Mechanicznego, zlokalizowanego na południowy zachód od gmachów Wydziału Elektrycznego i Wydziału Inżynierii Sanitarnej (kubatura 50 tysięcy metrów sześciennych)

<sup>646</sup> Opis techniczny koncepcyjnego projektu urbanistycznego rozbudowy Politechniki Wrocławskiej. Tadeusz Brzoza, 15 grudnia 1961 roku. MArch – ABMW, MAT-P, T 1368, s. 1–2.

**Ilustracja 205.**

Na inauguracji roku akademickiego 1963/1964 nie zabrakło reporterów telewizyjnych filmujących wystąpienie rektora Zygmunta Szparkowskiego [1 października 1963 roku]



<sup>647</sup> Opis techniczny szkicowego projektu koncepcyjnego perspektywicznej rozbudowy Politechniki Wrocławskiej we Wrocławiu, Tadeusz Brzoza, [brak daty]. APWr, Zespół Inwestycji i Remontów, niesygnowane.

<sup>648</sup> Profesor Tadeusz Brzoza przewidywał budowę gmachów liczących od dwóch do siedmiu kondygnacji (jak obiekt Wydziału Łączności).

<sup>649</sup> Protokół nadzwyczajnego posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 18 maja 1962 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/3, k. 58–59.

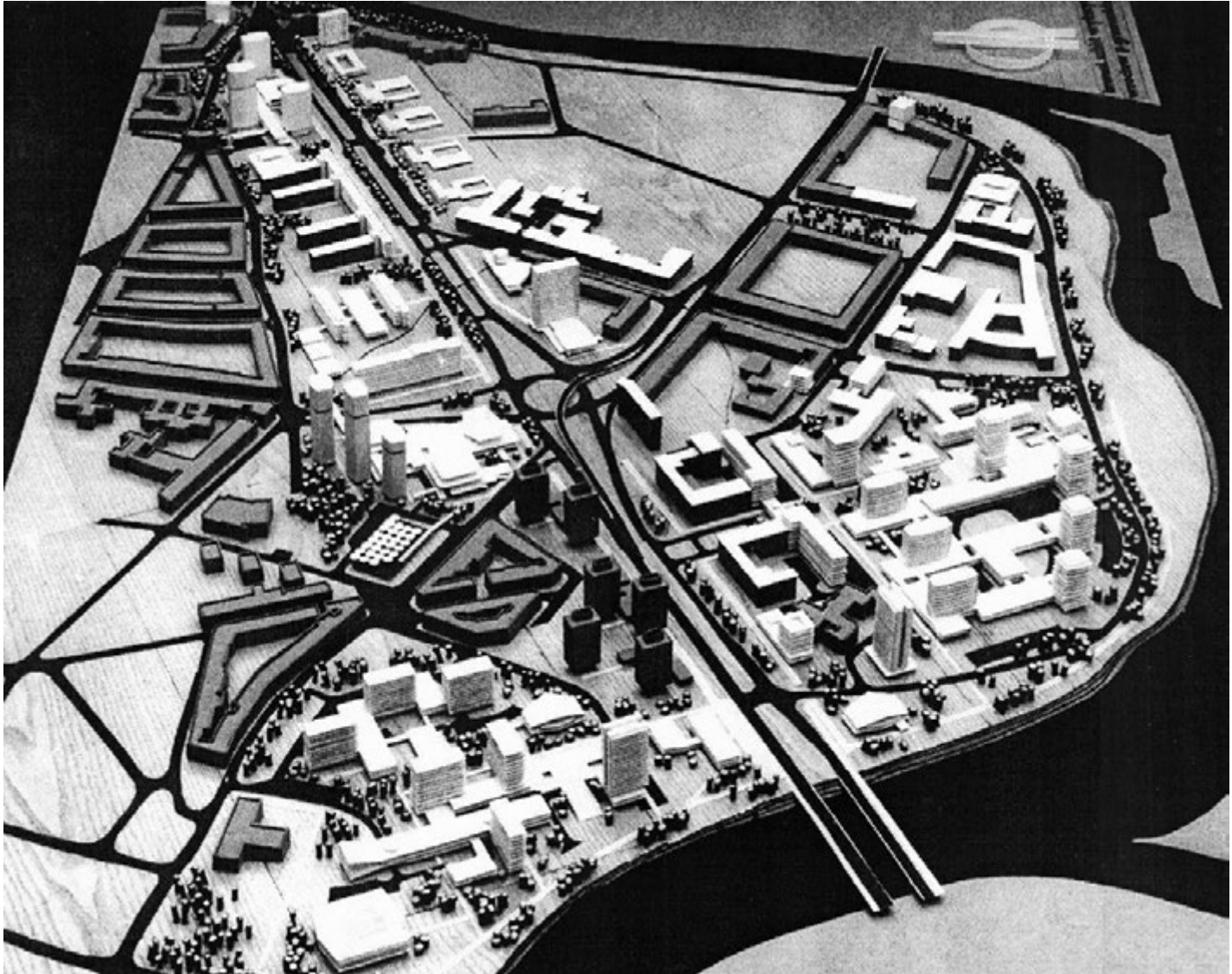
<sup>650</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 4 maja 1962 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/3, k. 53.

- budowę gmachu Biblioteki Głównej jako budowli na rzucie zbliżonym do okręgu (kubatura 20 tysięcy metrów sześciennych).

Wzdłuż wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego miało powstać kilka obiektów, wśród nich budynek przeznaczony na rektorat (kubatura 21 tysięcy metrów sześciennych). Koncepcja uwzględniała także kreślarnię dla Wydziału Energetycznego oraz siedzibę Katedry Matematyki i Katedry Ekonomii (bez konkretnej lokalizacji)<sup>647</sup>. W uzasadnieniu koncepcji profesor Tadeusz Brzoza napisał: „Przyjęty projekt jest w pewnym stopniu kontynuacją założeń urbanistycznych rozpoczętej realizacji rozbudowy uczelni. Dwa istniejące przy placu Grunwaldzkim budynki stanowią fragment tego założenia. Przestrzeń zawarta między nimi jest przedpolem, częścią wejściową do zasadniczego wnętrza urbanistycznego, które tworzy zespół architektoniczno-urbanistyczny w postaci budynków biblioteki, rektoratu i Wydziału Łączności łącznie z wewnętrznym dziedzińcem oraz wysoką zielenią”<sup>648</sup>.

Dnia 18 maja 1962 roku na nadzwyczajnym posiedzeniu senatu Politechniki Wrocławskiej dokonano wyboru jej rektora. Przewodzący wybory profesor Henryk Kuczyński ogłosił, że „po zasięgnięciu opinii pracowników nauki oraz po przekonsultowaniu z ewentualnymi kandydatami” została zgłoszona tylko jedna kandydatura – profesora Zygmunta Szparkowskiego. Kandydat otrzymał dwadzieścia głosów „za” przy jednym wstrzymującym się<sup>649</sup>. Do końca maja 1962 roku wyłoniono także dziekanów.

Projekt modernizacyjny, zwany Planem Rozwoju Uczelni, został jednomyślnie przyjęty przez senat w maju 1962 roku<sup>650</sup> i następnie skonsultowany w Ministerstwie Szkolnictwa Wyższego. Rok

**Ilustracja 206.**

Na makiecie przedstawiającej plan zagospodarowania przestrzennego zespołu akademickiego w rejonie placu Grunwaldzkiego wyraźnie widać, że znajdujące się po prawej stronie tereny Politechniki Wrocławskiej miały się wypełnić budynkami o zróżnicowanych gabarytach. Projekt: Marian Barski, Krystyna Barska [1964 rok]



**Ilustracja 207.**

Uroczystość odsłonięcia pomnika *Uczonych polskich – ofiar hitleryzmu* była *de facto* uroczystością odsłonięcia pomnika upamiętniającego kaźń polskich profesorów we Lwowie w lipcu 1941 roku. Autorem monumentu był wrocławski rzeźbiarz Borys Michałowski [3 października 1964 roku]

<sup>651</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 5 kwietnia 1963 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/3, k. 86.

<sup>652</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 30 maja 1963 roku w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej na Wydziale Mechanicznym – Instytutu Materiałoznawstwa (Dz.U. MSzW z 1963 r. Nr 6, poz. 50).

<sup>653</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 30 maja 1963 roku w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej na Wydziale Mechanicznym – Instytutu Technologii Budowy Maszyn (Dz.U. MSzW z 1963 r. Nr 6, poz. 51).

<sup>654</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 30 maja 1963 roku w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej na Wydziale Mechanicznym – Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn (Dz.U. MSzW z 1963 r. Nr 7, poz. 52).

<sup>655</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 30 maja 1963 roku w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej na Wydziale Mechanicznym – Instytutu Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich (Dz.U. MSzW z 1963 r. Nr 7, poz. 53).

<sup>656</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 5 kwietnia 1963 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/3, k. 86.

<sup>657</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 14 września 1963 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej we Wrocławiu (Dz.U. MSzW z 1963 r. Nr 9, poz. 73); Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 11 października 1963 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/3, k. 124–125.

później – 5 kwietnia 1963 roku – rektor Zygmunt Szparkowski poinformował senat Politechniki Wrocławskiej o zakończeniu przygotowań do powołania w strukturze uczelni pięciu instytutów<sup>651</sup>. Dnia 1 czerwca 1963 roku na **Wydziale Mechanicznym** został uruchomiony Instytut Materiałoznawstwa<sup>652</sup> (dyrektor: profesor doktor inżynier Marek Zakrzewski), Instytut Technologii Budowy Maszyn<sup>653</sup> (dyrektor: profesor doktor inżynier Władysław Chowaniec) oraz Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn<sup>654</sup> (dyrektor: profesor magister inżynier Roman Sobolski). W tym samym dniu na **Wydziale Chemicznym** powstał Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich<sup>655</sup>, którego dyrekcję objął profesor doktor inżynier Włodzimierz Trzebiatowski. Instytuty te – będąc, jak się okazało, zapowiedzią znacznie dalej idących zmian strukturalnych wrocławskiej uczelni – były jednostkami organizacyjnymi luźno związanymi z wydziałami. Zawiadujący nimi dyrektorzy, mianowani przez ministra szkolnictwa wyższego, „podlegali” odpowiednim dziekanom głównie w zakresie sprawozdawczości, a radzie wydziału – w zakresie programów nauczania. Nadzór nad działalnością instytutów oraz tworzenie ich podstawowych struktur – zakładów – miał w swoich kompetencjach rektor, który mógł także powoływać komórki niższego szczebla, jakimi były laboratoria i pracownie. Nie udało się utworzyć planowanego przez senat Politechniki Wrocławskiej Instytutu Matematyki, którego dyrektorem miał zostać docent doktor Adam Rybarski<sup>656</sup>.

We wrześniu 1963 roku przeprowadzono niezbędne korekty organizacyjne wynikające z wcześniejszego wprowadzenia nowych instytutów do struktury uczelni. Zmiany weszły w życie 1 października 1963 roku. Dokonano wówczas zwinięcia katedr, ich przemianowania lub powołano nowe tego typu jednostki organizacyjne<sup>657</sup>. Była to ostatnia reorganizacja struktury katedralnej Politechniki Wrocławskiej przed jej ostateczną likwidacją. Na **Wydziale Architektury** przemianowano w tym czasie Katedrę Budownictwa na Katedrę Budownictwa i Materiałów Budowlanych oraz Katedrę Projektowania Budynków Społeczno-Mieszkalnych na Katedrę Projektowania Budynków Mieszkalnych, utworzono także Katedrę Projektowania Budowli Społeczno-Usługowych (kierownik: profesor magister inżynier architekt Andrzej Frydecki).

Na **Wydziale Budownictwa Lądowego** dokonano przekształcenia trzech katedr: Katedry Budownictwa na Katedrę Budownictwa Ogólnego, Katedry Budownictwa Żelbetowego na Katedrę Konstrukcji Żelbetowych, Katedry Budownictwa Stalowego na Katedrę Metalowych Konstrukcji Budowlanych.

Na **Wydziale Chemicznym** uległy przemianowaniu, stanowiące

*de facto* Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich: Katedra Chemii Nieorganicznej I na Katedrę Chemii Nieorganicznej i Katedra Chemii Nieorganicznej II na Katedrę Chemii Pierwiastków Rzadkich. Przekształcono także Katedrę Technologii Związków Azotowych<sup>658</sup> II na Katedrę Technologii Syntezy Organicznej.

Na **Wydziale Elektrycznym** zostały przemianowane: Katedra Układów Elektroenergetycznych na Katedrę Systemów Elektroenergetycznych i Katedra Maszyn Chłodniczych na Katedrę Maszyn Elektrycznych. Utworzono także nową jednostkę organizacyjną – Katedrę Elektrycznych Układów Napędowych (kierownik: docent doktor inżynier Feliks Andrzejewski).

Na **Wydziale Łączności** przekształcono: Katedrę Miernictwa Elektronowego na Katedrę Miernictwa Elektrycznego, Katedrę Techniki Łączenia na Katedrę Teletechniki Łączeniowej, a także powołano Katedrę Konstrukcji Maszyn Cyfrowych (kierownik: docent doktor inżynier Jerzy Bromirski) oraz – powstała z połączenia Katedry Techniki Odbiorczej z Katedrą Techniki Nadawczej – Katedrę Radiotechniki (kierownik: profesor doktor inżynier Tadeusz Tomankiewicz). Zlikwidowano Katedrę Urządzeń Radiofonicznych.

Na **Wydziale Mechanicznym** uległy przemianowaniu dwie katedry: Katedra Elementów Maszyn na Katedrę Podstaw Konstrukcji Maszyn oraz Katedra Samochodów i Ciągników na Katedrę Budowy Nadwozi. Utworzono także nową jednostkę organizacyjną – Katedrę Metaloznawstwa, której kierownikiem został profesor doktor inżynier Marek Zakrzewski, oraz zniesiono Katedrę Obrabiarek.

Na **Wydziale Mechaniczno-Energetycznym** przekształcono dwie katedry: Katedrę Pomiarów Maszynowych na Katedrę Miernictwa Energetycznego oraz Katedrę Kotłów Parowych na Katedrę Urządzeń Kotłowych. Katedrę Silników Tłokowych, działającą dotychczas w strukturze Wydziału Mechaniczno-Energetycznego, przeniesiono na Wydział Mechaniczny.

W końcu 1963 roku oceniono na forum senatu pomyślnie rozwijający się system studiów dla pracujących. Zwrócono uwagę na znaczenie punktów konsultacyjnych utworzonych przy dolnośląskich zakładach pracy<sup>659</sup>. Ich obecność – zdaniem referującego problem profesora Romana Kurdziela – spowodowała bowiem wyraźną poprawę wyników nauczania. Punkty konsultacyjne sukcesywnie powstawały od roku akademickiego 1960/1961 w większych ośrodkach przemysłowych Dolnego Śląska<sup>660</sup>: Dzierżonowie, Świdnicy, Wałbrzychu, Jeleniej Górze, Turowie i Zgorzelcu, Bielawie, Legnicy, Lubinie, Lubaniu i Złotoryi oraz Brzegu Dolnym

<sup>658</sup> Powstała 1 listopada 1954 roku po zwinięciu Katedry Materiałów Wybuchowych. Do 1961 roku jej kierownikiem był profesor Dionizy Smoleński. Zob. Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 18 stycznia 1955 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1955 r. Nr 2, poz. 11).

<sup>659</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 29 listopada 1963 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/3, k. 137.

<sup>660</sup> *Księga jubileuszowa 30-lecia Filii Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu*, Wałbrzych 1998, s. 32.

**Ilustracja 208.**

Pracownicy Katedry Podstaw Telekomunikacji Wydziału Łączności Politechniki Wrocławskiej skonstruowali w 1962 roku laser neonowy.

Na fotografii docent Zbigniew Godziński (siedzi przy urządzeniu) i magister Jan Kupka – reprezentanci zespołu twórców lasera [styczeń 1963 roku]



### Ilustracja 209.

Inauguracja pierwszego roku akademickiego Oddziału Górnictwa Odkrywkowego Politechniki Wrocławskiej odbyła się w salach gmachu Naczelnej Organizacji Technicznej przy ulicy marszałka Józefa Piłsudskiego, który był do 1992 roku siedzibą górniczych katedr. Ślubowanie adeptów przyjął wiceminister górnictwa i energetyki Franciszek Jopek [11 grudnia 1965 roku]

i Jelczu. W roku akademickim 1963/1964 z tej formy konsultacji skorzystało ogółem 504 słuchaczy studiów zaocznych<sup>661</sup>.

W omawianym okresie zaznaczył się również, jak to określono, „szczególnie duży rozwój” młodej kadry pracowników naukowych. Wyraził się on przede wszystkim liczbą uzyskanych stopni doktorskich i docentur. O ile bowiem w latach 1953–1960 nadano na Politechnice Wrocławskiej 69 stopni doktora nauk technicznych, o tyle w latach 1961–1963 zamknięto 159 dysertacji doktorskich. W tym ostatnim przedziale czasowym 24 pracowników naukowo-dydaktycznych uzyskało stopień docenta. Według stanu na dzień 31 grudnia 1963 roku, na Politechnice Wrocławskiej zatrudniano 87 samodzielnych pracowników nauki (43 profesorów i 44 docentów) oraz 63 wykładowców. Grupę pomocniczych pracowników nauki tworzyło 172 adiunktów (140 z doktoratem), 258 starszych asystentów (ośmiu ze stopniem doktora) oraz 93 asystentów<sup>662</sup>. W 1963 roku ogółem 47 nauczycieli akademickich przebywało za granicą: 32 osoby w krajach „demokracji ludowej” i 15 osób w „krajach kapitalistycznych”<sup>663</sup>.

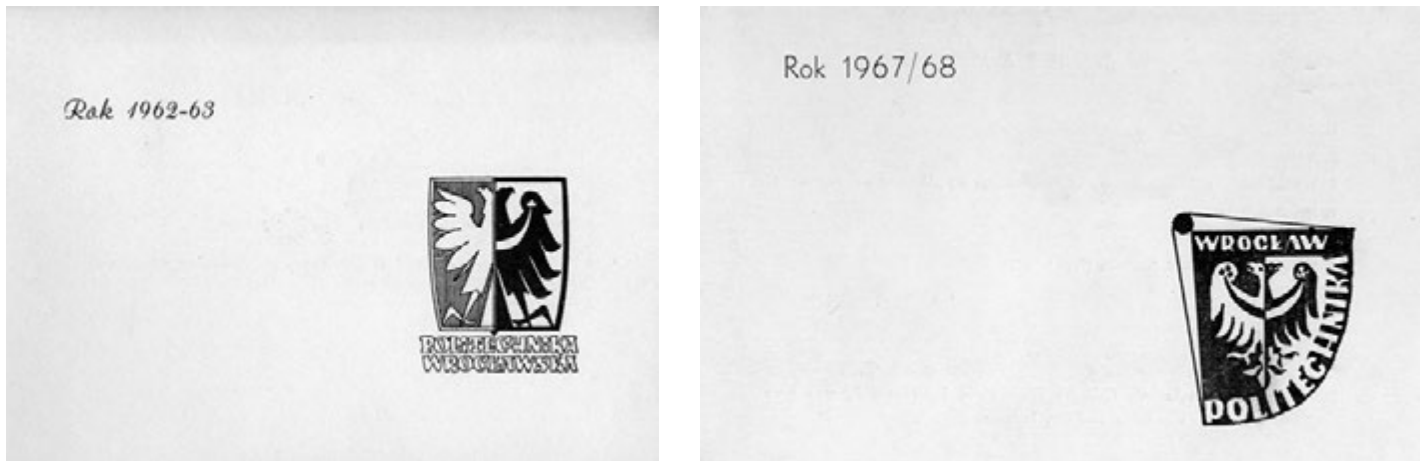
Lata 1964–1966 były czasem wprowadzenia do struktury Politechniki Wrocławskiej nowych jednostek organizacyjnych. Dwie pierwsze z omówionych poniżej – jak się okazało – stworzyły solidną podstawę utworzenia nowych wydziałów.

Na początku roku akademickiego 1964/1965 na Wydziale Mechanicznym zostało uruchomione **Studium Podstawowych Problemów Techniki**, którego kierownikiem został docent doktor habili-

<sup>661</sup> Liczba studentów studiów zaocznych w punktach konsultacyjnych (wykaz), 1964 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/3, k. 170.

<sup>662</sup> Wykazy pracowników naukowo-dydaktycznych Politechniki Wrocławskiej, 31 grudnia 1963 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/4, k. 35, 37–39

<sup>663</sup> *Ibidem*, k. 43.



### Ilustracja 210.

Zaproszenia na uroczystości inauguracyjne zostały opatrzone różnymi oznakami Politechniki Wrocławskiej. Na druku z 1962 roku zastosowano znak poprzedzający dzisiejsze logo uczelni, które zapoczątkował symbol opracowany w 1965 roku i wykorzystany na zaproszeniu z 1967 roku

<sup>664</sup> Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970..., s. 374.

<sup>665</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 15 listopada 1967 roku w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Podstawowych Problemów Techniki w Politechnice Wrocławskiej (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego [dalej: Dz.U. MOiSzW] z 1967 r. Nr 11, poz. 71).

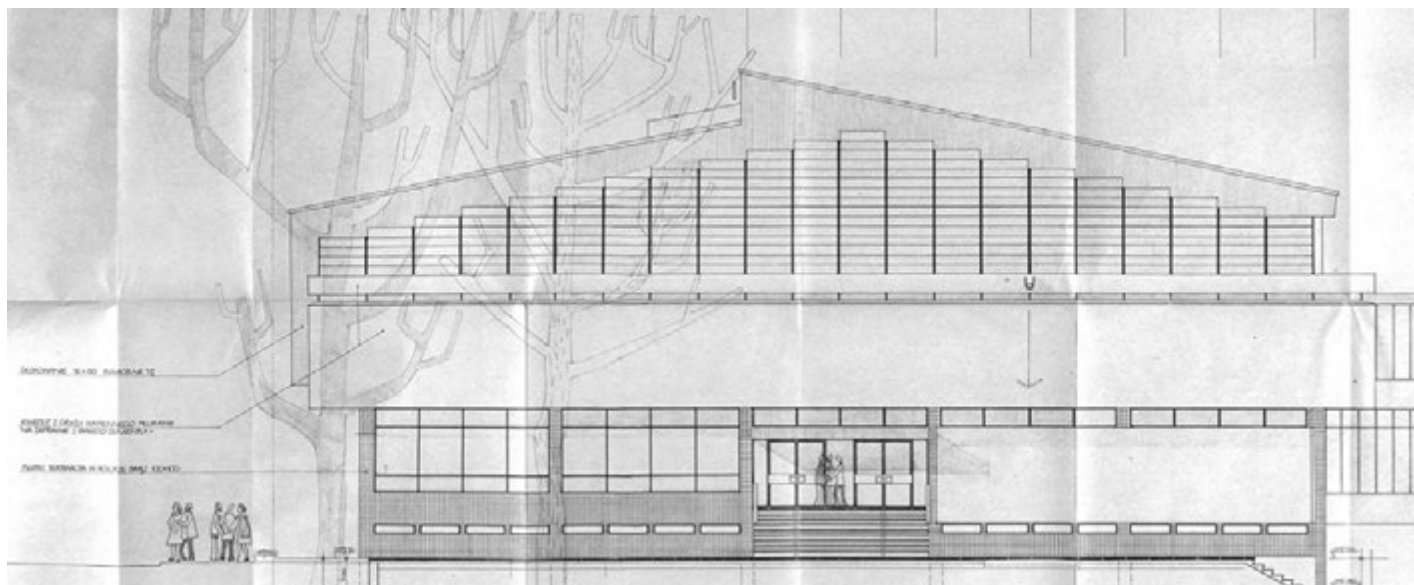
<sup>666</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 czerwca 1963 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/3, k. 121.

<sup>667</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej z dnia 2 listopada 1964 roku w sprawie utworzenia Oddziału Górnictwa Odkrywkowego przy Wydziale Budownictwa Lądowego. APWr, Zarządzenia Rektora, sygn. 74/449, nIb.

towany Stanisław Gładysz. Początkowo w ramach studium prowadzono zajęcia dla studentów czwartego roku na Wydziale Budownictwa Lądowego, Wydziale Mechanicznym i Wydziale Łączności, których kształcono w „zakresie nauk teoretycznych i podstawowych technicznych”. Od roku akademickiego 1965/1966 Studium Podstawowych Problemów Techniki podjęło samodzielne zajęcia dla słuchaczy przyjętych na pierwszy rok<sup>664</sup>. Jego formalne powołanie – jako Międzywydziałowego Studium Podstawowych Problemów Techniki Politechniki Wrocławskiej – nastąpiło 1 października 1967 roku<sup>665</sup>.

W roku akademickim 1963/1964 zwiększono limit rekrutacyjny na pierwszy rok studiów na Wydziale Budownictwa Lądowego, Wydziale Elektrycznym i Wydziale Mechanicznym. Myślano bowiem o przygotowaniu w zakresie nauk podstawowych grupy słuchaczy, którzy od drugiego roku podejmą studia specjalistyczne na kierunku górniczym, którego uruchomienie planowano w niedalekiej przyszłości<sup>666</sup>. W ślad za tymi decyzjami – 1 października 1964 roku – rektor Politechniki Wrocławskiej powołał na Wydziale Budownictwa Lądowego **Oddział Górnictwa Odkrywkowego** (kierownik: docent doktor inżynier Zdzisław Gergowicz). Była to „w sensie administracyjnym jednostka samodzielna”<sup>667</sup>, w której strukturze znalazły się 1 września 1965 roku powołane przez ministra szkolnictwa wyższego:





- Katedra Górnictwa (kierownik: profesor magister inżynier Wincenty Czechowicz)
- Katedra Mechaniki Górniczej (kierownik: docent doktor inżynier Zdzisław Gergowicz)
- Katedra Geologii i Petrografii (kierownik: doktor Jerzy Gierwielaniec)<sup>668</sup>.

W tym samym czasie powołano przy Katedrze Ekonomii Politycznej Międzywydziałowe Studium Nauk Politycznych (kierownik: doktor Józef Wołoch). Studium to powstało „w ramach ogólnej tendencji do humanizacji studiów technicznych” i objęło zajęciami tylko niektóre wydziały Politechniki Wrocławskiej<sup>669</sup>.

W połowie lat sześćdziesiątych XX wieku rozpoczął się drugi w powojennych dziejach Politechniki Wrocławskiej ważny okres realizacji inwestycji budowlanych. Terenem planowanej zabudowy był tak zwany rejon „A”, którego granice wyznaczał przebieg ulicy Cypriana Kamila Norwida i ulicy Zygmunta Janiszewskiego oraz wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego i placu Grunwaldzkiego<sup>670</sup>. Pierwsze budynki Politechniki Wrocławskiej wzniesione w ramach tego przedsięwzięcia w latach 1964–1971 stanowiły zespół gmachów dla Wydziału Łączności przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego 11/17 (oznaczone dziś symbolem „C”). W skład omawianego założenia weszły, zaprojektowane przez profesora Tadeusza Brzozę, cztery obiekty o żelbetowej konstrukcji szkieletowej, usytuowane

#### Ilustracja 211.

Obłożenie drewnianymi listwami górnego fragmentu fasady budynku C-1 oraz zastosowanie dwuspadowego dachu z uskokiem było przejawem fascynacji architekturą rejonu Podhala, któremu ulegał twórca koncepcji C-1 – profesor Tadeusz Brzoza. Projekt: Tadeusz Brzoza [1966 rok]

<sup>668</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 16 sierpnia 1965 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1965 r. Nr 12, poz. 75). Zob. też: *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970...*, s. 285.

<sup>669</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 15 października 1966 roku w sprawie utworzenia Międzywydziałowych Studiów Nauk Politycznych w niektórych szkołach wyższych (Dz.U. MSzW z 1965 r. Nr 12, poz. 78). Zob. też: *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970...*, s. 358–359.

<sup>670</sup> J. Gajewski, *Jutro i pojutrze*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1969, nr 12, s. 3–4; K. Barska, *Nowa przestrzeń dla szkoły*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1970, nr 23, s. 14–15; *Księga Jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 190. Omawiane tereny zostały przekazane do użytkowania Politechnice Wrocławskiej w 1951 roku przez Ministerstwo Gospodarki Komunalnej. Zob. Założenia rozbudowy Politechniki we Wrocławiu, Wrocław, 15 grudnia 1954 roku, s. 10. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-0, poz. 1.



**Ilustracja 212.**

Fasadę przekazanego w 1968 roku Wydziałowi Elektroniki budynku C-1 wykonano tak, jak zaprojektował to jego autor – profesor Tadeusz Brzoza [lata siedemdziesiąte XX wieku]



### Ilustracja 213.

Oddany w 1967 roku budynek C-2 ustawiono równoległe do ulicy Zygmunta Janiszewskiego (w głębi gmach C-1) [lata siedemdziesiąte XX wieku]

równoległe do ulicy Zygmunta Janiszewskiego<sup>671</sup>. Niektóre gmachy połączono przeszklonymi łącznikami mieszczącymi klatki schodowe (C-1 z C-2 i C-3), inne stanowią jednolitą bryłę architektoniczną (C-3 oraz C-4). Indywidualną formę ma budynek dydaktyczno-administracyjny C-1. Wzajemne podobieństwo pozostałych obiektów: C-2, C-3 i C-4 (zwłaszcza dwóch ostatnich) sprawia, że mają one wiele cech wspólnych. Wszystkie składają się z sutereny-przyziemia<sup>672</sup> i czterech kondygnacji nadziemnych. Budowle są przykryte płaskim zadaszeniem, zwieńczonym surowo opracowaną betonową balustradą. Horyzontalne sylwetki budynków są dodatkowo podkreślone rzędami okien poszczególnych kondygnacji, tworzących równomierne poziome podziały. Wewnątrz zwraca uwagę trzytraktowy podział przestrzeni, z korytarzem pośrodku i dwoma rzędami pomieszczeń w bocznych traktach. W miejscach połączeń budynków znajdują się klatki schodowe, zapewniające sprawną komunikację w całym zespole zabudowań.

Budowę obiektu C-1, któremu nadano charakter administracyjno-dydaktyczny, rozpoczęto w 1964 roku<sup>673</sup>. Budynek został oddany do użytku w 1968 roku. Od strony zachodniej (dziedzińcowej) zaplanowano fasadę z głównym wejściem, które prowadzi do całego zespołu obejmującego cztery objekty. Fragmenty górnych partii zewnętrznych ścian budynku obłożono pionowymi listwami drewnianymi. To oryginalne rozwiązanie, połączone z zastosowaniem dwuspadowego dachu z uskokiem, jest przejawem fascynacji architekturą rejonu Podhala, z jakiej był znany autor projektu – profesor Tadeusz Brzoza<sup>674</sup>. Parter z przestronnym holem stanowi główny węzeł komunikacyjny zespołu budynków. Hol ten łączy się z korytarzami pozostałych obiektów: budynku C-2 oraz budyn-

<sup>671</sup> Piąty, wysoki budynek, znany pod administracyjnym oznaczeniem C-5, powstał w późniejszym okresie (zob. dalej).

<sup>672</sup> Budynki C-1, C-2, C-3 i C-4 znajdują się na terenie o zróżnicowanym poziomie gruntu. W zależności od strony obiektów najniższa kondygnacja jest sutereną lub przyziemiem. Problem różnicy poziomów był rozwiązywany także w czasie budowy Gmachu Głównego i gmachu „Nowej Chemii”.

<sup>673</sup> Kubatura budynku C-1 – 8,7 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 607 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 964 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>674</sup> Zob. Z. Prętczyński, *Wspomnienia o profesorach Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej (z lat studiów 1947–1952)*, Wrocław 2005, s. 23–26.



**Ilustracja 214.**

Pierwsza uroczystość wręczenia dyplomów Wydziału Elektroniki w reprezentacyjnej sali wykładowej budynku C-1 odbyła się w kwietniu 1969 roku

<sup>675</sup> Od 2002 roku budynek C-2 należy do Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki. Kubatura – 12,5 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 730 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 2640 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>676</sup> Kubatura obiektu C-3: 22 tysiące metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1120 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 3850 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>677</sup> Kubatura budynku C-4: 12 902 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 610 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1890 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>678</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 kwietnia 1965 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/4, k. 87; Regulamin Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/4, k. 95–96.

<sup>679</sup> Uprawnienia Komisji Odznaczeń przejął 6 grudnia 1968 roku rektor Politechniki Wrocławskiej. Zob. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 6 grudnia 1968 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/6, k. 207.

<sup>680</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 kwietnia 1965 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/4, k. 88.

ków C-3 i C-4. Ażurowe schody prowadzą na piętro, gdzie znajdują się dwie największe w całym zespole sale wykładowe – na 240 i 175 osób. Dziś budynek mieści dziekanat Wydziału Elektroniki.

W 1964 roku rozpoczęto także realizację budynku C-2, mającego pełnić funkcję laboratoryjno-dydaktyczną. Obiekt został oddany do użytku trzy lata później – w 1967 roku – już dla Wydziału Elektroniki (po przemianowaniu Wydziału Łączności w 1966 roku)<sup>675</sup>. W suterenie-przyziemiu zaplanowano pracownię naukowo-badawczą. Pozostałe kondygnacje przeznaczono głównie na pomieszczenia laboratoryjne, gabinety pracowników naukowych i sale do ćwiczeń. Na drugim piętrze zorganizowano salę wykładową na 100 osób.

Trzecia budowla wchodząca w skład zespołu – budynek dydaktyczno-laboratoryjny C-3 – tworzy całość architektoniczną z obiektem C-4, zajmując wschodnią część wspólnej bryły. Obiekt został oddany w 1970 roku na użytek Instytutu Cybernetyki Technicznej Wydziału Elektroniki. W suterenie-przyziemiu umieszczono wyłącznie pracownię i laboratoria. Na wyższych kondygnacjach, oprócz laboratoriów, znajdują się pomieszczenia pracowników naukowych, a także sala wykładowa (parter), sala konferencyjna (pierwsze piętro) oraz sala seminaryjna na drugim piętrze<sup>676</sup>. Najpóźniej oddany do użytku element zespołu zaprojektowanego przez Tadeusza Brzozę – budynek C-4 – został przekazany w 1971 roku Instytutowi Telekomunikacji i Akustyki Wydziału Elektroniki. Na wyższych kondygnacjach zorganizowano pracownię, laboratoria i pomieszczenia nauczycieli akademickich. Na parterze zaplanowano salę wykładową na 120 miejsc<sup>677</sup>.

Na posiedzeniu senatu, które odbyło się 23 kwietnia 1965 roku, ustalono wydanie z okazji dwudziestolecia uczelni medalu okolicznościowego i specjalnej złotej odznaki. Uchwalono, że ta ostatnia będzie stanowić „honorowe odznaczenie pod nazwą Złota Odznaka Politechniki Wrocławskiej i będzie nadawana za zasługi położone w dziele rozwoju Politechniki Wrocławskiej i wybitne osiągnięcia w działalności zawodowej”<sup>678</sup>. W skład powołanej senackiej Komisji Odznaczeń weszli prorektor do spraw nauczania (przewodniczący) oraz – jako członkowie stali – pierwszy sekretarz Komitetu Uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i przewodniczący Rady Zakładowej Związku Nauczycielstwa Polskiego<sup>679</sup>. Senat uchwalił, że pierwsi zostaną uhonorowani Złotą Odznaką Franciszek Bilek, Włodzimierz Bobrownicki, Tadeusz Broniewski, Stanisław Michałowski, Oskar Mucha, Władysław Ślebodziński oraz Tadeusz Wróbel<sup>680</sup>. W listopadzie 1965 roku wnioskowano o nadanie Złotych Odznak tym pracownikom politechniki, którzy

rozpoczęli pracę na uczelni w latach 1945–1946. Listę zawierającą 86 nazwisk otwierali Stanisław Kulczyński, Dionizy Smoleński i Zygmunt Szparkowski<sup>681</sup>.

W 1965 roku senat dokonał wyboru rektora na lata akademickie 1965–1968. W tajnym głosowaniu, które odbyło się 4 czerwca 1965 roku, wyłoniono nowego rektora. Został nim jedyny przedstawiony kandydat – profesor Zygmunt Szparkowski<sup>682</sup>.

Trzy lata po nieudanej próbie utworzenia na Politechnice Wrocławskiej Instytutu Matematyki zniesiono (1 marca 1966 roku) wyodrębnioną ze struktury wydziałowej **Katedrę Matematyki**. W miejsce jednolitej organizacyjnej jednostki powołano katedry wydziałowe:

- Katedrę Geometrii Wykreślnej na Wydziale Architektury (kierownik: docent doktor inżynier Konrad Dyba)
- Katedrę Matematyki A na Wydziale Elektrycznym (kierownik: docent doktor Halina Łopuszańska)
- Katedrę Matematyki B na Wydziale Łączności (kierownik: profesor doktor Adam Rybarski)
- Katedrę Matematyki C na Wydziale Mechanicznym (kierownik: profesor doktor Stanisław Gładysz)
- Katedrę Matematyki D na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym (kierownik: docent magister Bolesław Iwaszkiewicz)

W strukturze **Wydziału Mechaniczno-Energetycznego** pojawiła się 1 marca 1966 roku Katedra Aparatury Chemicznej (kierownik: profesor doktor inżynier Stanisław Żurkowski), którą przeniesiono z Wydziału Chemicznego, gdzie funkcjonowała do tego czasu jako Katedra Maszynoznawstwa Chemicznego<sup>683</sup>.

Na początku roku akademickiego 1966/1967 na **Wydziale Inżynierii Sanitarnej** utworzono Katedrę Chemii Sanitarnej (kierownik: docent doktor inżynier Bohdan Głowiak) oraz Katedrę Budownictwa (kierownik: docent doktor inżynier Augustyn Borcz)<sup>684</sup>.

Istotna zmiana dotyczyła Wydziału Łączności – 1 września 1966 roku, podobnie jak inne tego rodzaju wydziały polskich uczelni, otrzymał nazwę **Wydziału Elektroniki**<sup>685</sup>.

W latach 1965–1966 znacznie zwiększyła się oferta programowa studiów zaocznych i wieczorowych oraz studiów podyplomowych proponowanych przez Politechnikę Wrocławską. Dnia 1 sierpnia 1965 roku zainaugurowało działalność na Wydziale Elektrycznym dwuletnie Studium Podyplomowe w zakresie automatyzacji urządzeń energetycznych<sup>686</sup>. Na Wydziale Łączności od 1 lutego 1966 roku zaczęło funkcjonować, z programem obejmującym jeden semestr, Studium Podyplomowe związane kierunkowo z eksploatacją maszyn cyfrowych<sup>687</sup>. Wraz ze studiami



**Ilustracja 215.**

Najstarszym honorowym odznaczeniem przyznawanym osobom zasłużonym dla wrocławskiej uczelni technicznej była skromna Złota Odznaka Politechniki Wrocławskiej, która została ustanowiona przez senat uczelni 23 kwietnia 1965 roku. Wtedy też powstało stosowane do dzisiaj logo Politechniki Wrocławskiej, na którym znajduje się dawne – wykorzystywane do 1990 roku – godło Wrocławia, cyrkiel i nazwa uczelni

<sup>681</sup> Wykaz osób wnioskowanych do Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej, 4 listopada 1965 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/4, k. 111.

<sup>682</sup> Protokół nadzwyczajnego posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 4 czerwca 1965 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/4, k. 95.

<sup>683</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 26 lutego 1966 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1966 r. Nr 14, poz. 29).

<sup>684</sup> Dnia 1 września 1966 roku. Zob. Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 7 września 1966 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1966 r. Nr 11, poz. 105). W strukturze Wydziału Inżynierii Sanitarnej już wcześniej funkcjonowała Katedra Budownictwa. W 1954 roku przeniesiono ją na Wydział Budownictwa Lądowego.

<sup>685</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 28 września 1966 roku w sprawie przemianowania wydziałów łączności na politechnikach (Dz.U. MSzW z 1966 r. Nr 11, poz. 111).

<sup>686</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 5 czerwca 1965 roku w sprawie utworzenia Studium Podyplomowego w zakresie automatyzacji urządzeń energetycznych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1965 r. Nr 8, poz. 54).

<sup>687</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 2 lutego 1966 roku dotyczące zmiany zarządzenia z dnia 5 czerwca 1965 roku w sprawie utworzenia Studium Podyplomowego w zakresie automatyzacji urządzeń energetycznych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1966 r. Nr 4, poz. 28).



### Ilustracja 216.

Dnia 21 października 1965 roku w holu gmachu Wydziału Inżynierii Sanitarnej odsłonięto tablicę pamiątkową poświęconą profesorowi Aleksandrowi Szniolisowi – organizatorowi i pierwszemu dziekanowi tego wydziału. Przemawia docent Tadeusz Gabryszewski

<sup>688</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 26 lutego 1966 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnikach: Częstochowskiej, Gdańskiej, Krakowskiej, Szczecińskiej i Wrocławskiej (Dz.U. MOiSzW z 1966 r. Nr 4, poz. 33).

<sup>689</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 1 czerwca 1966 roku w sprawie utworzenia Studiów Zawodowych w zakresie telekomunikacji w niektórych politechnikach (Dz.U. MSzW z 1966 r. Nr 8, poz. 74).

<sup>690</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 13 lipca 1966 roku w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Studium Podyplomowego w zakresie zastosowań matematyki (Dz.U. MSzW z 1966 r. Nr 10, poz. 94).

<sup>691</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 17 lipca 1966 roku w sprawie utworzenia Studium Podyplomowego w zakresie trwałości i ochrony budowli w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1966 r. Nr 10, poz. 95).

<sup>692</sup> Zarządzenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 7 września 1966 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MSzW z 1966 r. Nr 11, poz. 105).

<sup>693</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 20 lipca 1967 roku w sprawie utworzenia Studium Podyplomowego w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniami w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MOiSzW z 1967 r. Nr 6, poz. 36).

<sup>694</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 5 maja 1967 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/5, k. 55.

<sup>695</sup> *Ibidem*, k. 57.

podyplomowymi utworzono na tym wydziale Wieczorowe Studium Zawodowe oraz Zaoczne Studium Zawodowe<sup>688</sup>. Dnia 1 sierpnia 1966 roku otwarto, również na Wydziale Łączności, dwuletnie Wieczorowe Studium Zawodowe w zakresie telekomunikacji dla absolwentów kursu telekomunikacyjnego przeprowadzonego przez Stowarzyszenie Elektryków Polskich w latach 1960–1964<sup>689</sup>. Od 1 września 1966 roku uruchomiono studia podyplomowe na Wydziale Mechanicznym (w zakresie zastosowań matematyki<sup>690</sup>) oraz na Wydziale Budownictwa Lądowego (w zakresie trwałości i ochrony budowli<sup>691</sup>). We wrześniu 1966 roku na Wydziale Architektury zniesiono działające tam od 1962 roku architektoniczne studia uzupełniające<sup>692</sup>. Od 1 stycznia 1967 roku na Wydziale Inżynierii Sanitarnej zaczęło funkcjonować dwusemestralne Studium Podyplomowe w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniami<sup>693</sup>.

W 1967 roku, na majowym posiedzeniu senatu, przeprowadzono dyskusję nad rozestętym wcześniej jego członkom *Projektem instytutowej organizacji uczelni*. Jak się okazało, tekst projektu został wcześniej skonsultowany w Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Wzbudziło to wiele kontrowersji, po raz pierwszy bowiem senatowi przedstawiono wniosek już gotowy, wymagający jedynie jego formalnej akceptacji. Obecny na posiedzeniu docent Tadeusz Porębski zabrał głos w imieniu Komitetu Uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, stwierdzając: „Projekt przejścia na organizację instytutową stwarza szanse ustawienia Politechniki Wrocławskiej jako placówki, która w oparciu o środki z potencjałów przemysłu stanie się zdolną do podejmowania rozwiązań najpoważniejszych zagadnień naukowych i stworzenia centrów aparaturowych. Projekt posiada aprobatę Komitetu Centralnego PZPR oraz Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Jeśli Uczelnia podejmie się trudu eksperymentu – może liczyć na pomoc w ludziach i środkach”<sup>694</sup>. Na zakończenie posiedzenia przyjęto uchwałę następującej treści: „Senat aprobuje przedstawiony projekt instytutowej organizacji Uczelni i upoważnia kierownictwo Uczelni do podjęcia dalszych potrzebnych kroków do realizacji projektu. Senat zobowiązuje również kierownictwo Uczelni do rozpatrzenia zgłoszonych uwag i przekazania mu swego stanowiska”<sup>695</sup>. Senat poparł zatem projekt modernizacji, który opierał się na stworzeniu systemu organizacyjnego z instytutem jako podstawową, samodzielną komórką. Nowe jednostki miały powstać przy wykorzystaniu kadry pracowniczej, majątku oraz pomieszczeń katedr o zbliżonej tematyce naukowej i dydaktycznej, niezależnie od przynależności wydziałowej.



**Ilustracja 217.**

Fotografia lotnicza z drugiej połowy lat sześćdziesiątych XX wieku pokazuje zespół budynków kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej. Nietrudno zauważyć, że z parkowaniem samochodów w tym czasie nie było kłopotu



### Ilustracja 218.

Usytuowany w narożniku ulicy Cypriana Kamila Norwida i ulicy Ludwisarskiej, niezrealizowany budynek dla Zakładu Hydrometalurgii i Chemii Pierwiastków Rzadkich miał się składać z fragmentu o pięciu kondygnacjach oraz niższego – dwukondygnacyjnego. Widok od ulicy Cypriana Kamila Norwida. Projekt: Stanisław Knysz [1967 rok]

Wydarzenia prowadzące do wdrożenia nowej struktury organizacyjnej zaczęły się od tej chwili toczyć szybko. Już 25 lipca 1967 roku minister oświaty i szkolnictwa wyższego opublikował zarządzenie o znamiennej treści: „W celu zbadania efektywności nowych form kształcenia absolwentów oraz prowadzenia prac naukowo-badawczych w szkołach wyższych upoważnia się rektora Politechniki Wrocławskiej do opracowania tytułem eksperymentu nowej struktury organizacyjnej przewidującej utworzenie instytutów w miejsce dotychczasowej struktury katedralnej. Wprowadzenie nowej struktury organizacyjnej następować będzie sukcesywnie, począwszy od dnia 1 października 1967 roku w formie zarządzeń ministra na wniosek rektora Politechniki Wrocławskiej przedstawiony po zasięgnięciu opinii senatu. Przy realizacji przedsięwzięcia należy kierować się przedstawionym przez Politechnikę Wrocławską projektem reformy organizacji i systemu zarządzania. Zarządzenie wchodzi z mocą od 1 lipca 1967 roku”<sup>696</sup>. W grudniu 1967 roku rektor Zygmunt Szparkowski poinformował senat o zamiarze powołania Tadeusza Porębskiego na stanowisko zastępcy rektora do spraw rozwoju uczelni<sup>697</sup>. Nominacja ta stała się faktem 18 stycznia 1968 roku<sup>698</sup>. Dnia 1 września 1968 roku docent Ta-

<sup>696</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 3 lipca 1967 roku w sprawie wprowadzenia w Politechnice Wrocławskiej nowych form organizacji nauki i nauczania (Dz.U. MOiSzW z 1967 r. Nr 6, poz. 34).

<sup>697</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 8 grudnia 1967 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/5, k. 112.

<sup>698</sup> Zgoda ministra oświaty i szkolnictwa wyższego, 18 stycznia 1969 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 907/213, k. 68.



deusz Porębski został prorektorem Politechniki Wrocławskiej<sup>699</sup>.

We wrześniu 1967 roku prawo przyznawania tytułów doktorskich uzyskały wszystkie wydziały Politechniki Wrocławskiej, a zatem Wydział Architektury, Wydział Budownictwa Lądowego, Wydział Chemiczny, Wydział Elektroniki, Wydział Elektryczny, Wydział Inżynierii Sanitarnej, Wydział Mechaniczny oraz Wydział Mechaniczno-Energetyczny. Podobne kompetencje (wyznaczone liczbą samodzielnych pracowników nauki) w stosunku do nadawania stopnia docenta otrzymało sześć wydziałów Politechniki Wrocławskiej. Wśród nich nie było Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wydziału Mechaniczno-Energetycznego<sup>700</sup>.

W materiałach zgromadzonych w archiwum uczelni nie zachowały się protokoły posiedzeń senatu Politechniki Wrocławskiej z marca 1968 roku, a zatem z okresu kryzysu politycznego znanego pod nazwą „wydarzeń marcowych”. Protest przeciwko represjom po spacyfikowanych 8 marca demonstracjach studenckich w Warszawie rozpoczął na Politechnice Wrocławskiej zorganizowany w auli uczelni wiec pracowników i studentów. Odbył się 12 marca 1968 roku w godzinach popołudniowych. Uchwalono na nim postulaty żądające uwolnienia aresztowanych w Warszawie studentów i publikowania w prasie rzetelnych informacji o tamtejszych wydarzeniach. Postulaty nie zostały spełnione. Dnia 14 marca proklamowano więc czterdziestoośmiogodzinny strajk okupacyjny<sup>701</sup>, który przebiegał stosunkowo łagodnie do 16 marca. Dzień po zakończeniu strajku, 17 marca, podjął głodówkę wykładowca politechniki doktor Ryszard Krasnodębski, deklarując, że będzie ją prowadził do chwili opublikowania w prasie wysuniętych przez studentów postulatów. Wystąpienie telewizyjne Władysława Gomułki (19 marca) spowodowało reakcję wrocławskiego środowiska studenckiego: 21 marca rozpoczął się trzydniowy bojkot zajęć, który na Politechnice Wrocławskiej został konsekwentnie przeprowadzony. Wieczorem 22 marca rektor Zygmunt Szparkowski podjął decyzję o skreśleniu z listy studentów 1553 słuchaczy<sup>702</sup>. Oficjalny pogląd władz Politechniki Wrocławskiej na marcowe protesty studenckie został opublikowany na łamach czasopisma „Sigma”<sup>703</sup>, którego pierwszy numer ukazał się w kwietniu 1968 roku (redaktor naczelny: doktor Jan Osiński). W dodatku specjalnym dołączonym do inauguracyjnego numeru czytamy: „Oceniając rozwój ostatnich wypadków należy stwierdzić, że wykazały one dwie cechy. Po pierwsze widać w nich było nurt autentycznego entuzjazmu [...]. Z drugiej strony ujawnił się nurt inspirowanych zabiegów mających na celu doprowadzenie do starcia studentów z organami odpowiedzialnymi za stan bezpieczeństwa i porządku.



**Ilustracja 219.**

W kwietniu 1968 roku wydano pierwszy numer magazynu informacyjnego Politechniki Wrocławskiej „Sigma”. Czasopismo ukazywało się do początku roku akademickiego 1990/1991

<sup>699</sup> Nominacja na prorektora Politechniki Wrocławskiej od 1 września 1969 roku, 23 sierpnia 1969 roku. *Ibidem*.

<sup>700</sup> Zarządzenie przewodniczącego Komitetu Nauki i Techniki z dnia 9 sierpnia 1967 roku w sprawie wykazu jednostek uprawnionych do nadawania stopni naukowych, (MP z 1967 r. Nr 50, poz. 248).

<sup>701</sup> Zob.: W. Suleja, *Marzec 1968 roku we Wrocławiu*, „Studia i Materiały z Dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego”, t. 3, Wrocław 1994, s. 145–163; *Marzec 1968*, „Prymat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2001, nr 140, s. 22–23.

<sup>702</sup> Następnego dnia (23 marca) powołano komisje do rozpatrzenia odwołań, które w zdecydowanej większości rozpatrzone pozytywnie. Zob. W. Suleja, *Marzec 1968 roku we Wrocławiu...*, s. 162.

<sup>703</sup> W pełnym brzmieniu: „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej”. Czasopismo wychodziło do początku roku akademickiego 1990/1991. Wydano 176 numerów.



**Ilustracja 220.**

Przed gmachem Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy placu Dąbrowszczaków (dziś plac Makska Borna) odbyła się 18 marca 1968 roku manifestacja popierająca linię partii. Uczestniczyło w niej około 50 tysięcy osób, wśród których trudno było znaleźć studentów wrocławskich uczelni

<sup>704</sup> Dodatek specjalny, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1968, nr 1, karta luźna.

<sup>705</sup> W. Suleja, *Marzec 1968 roku we Wrocławiu...*, s. 162–163.

<sup>706</sup> Wykaz punktów konsultacyjnych Politechniki Wrocławskiej, 3 maja 1968 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/5, k. 225.

[...] Uważa się, że [w pierwszym etapie aż do strajku okupacyjnego włącznie] studenci Politechniki w zdecydowanej większości wykazali dużą dojrzałość polityczną i rozwagę oraz właściwe zdyscyplinowanie. [Taka ocena] została jednak podważona w dniach następnym faktem przystąpienia do bojkotu zajęć. [...] W sytuacji zorganizowanego bojkotu decyzja kierownictwa dotycząca skreśleń z listy studentów nie uczestniczących w zajęciach była bezwzględnie konieczna i w efekcie umożliwiła powrót do normalnego życia uczelni<sup>704</sup>. Echem marcowych wydarzeń była demonstracja studencka, głównie słuchaczy Politechniki Wrocławskiej, która odbyła się w czasie wrocławskiego pochodu pierwszomajowego. Przed trybuną, zajmowaną przez zaskoczonych nieprzewidzianą sytuacją dygnitarzy, przemaszzerowali studenci z transparentami i okrzykami nawiązującymi do marcowych hasel („prasa kłamie”). Interweniowały służby porządkowe. Z Politechniki Wrocławskiej relegowano 82 osoby<sup>705</sup>.

W maju 1968 roku na Dolnym Śląsku funkcjonowały dwadzieścia dwa punkty konsultacyjne Politechniki Wrocławskiej<sup>706</sup> przeznaczone dla słuchaczy różnych lat i specjalności. Działalność dziewięciu z nich, dla studentów pierwszego i drugiego roku, obejmowała zagadnienia ogólnotechniczne. Rozmieszczono je w Bielawie, Jelczu, Jeleniej Górze, Kamiennej Górze, Kłodzku, Legnicy, Oleśnicy, Świdnicy oraz w Wałbrzychu. W mieście tym znajdował

**Ilustracja 221.**

Zjawiskowe ujęcie jest w rzeczywistości fotograficznym zapisem doświadczeń w studiu pomiarów Katedry Teletransmisji Przewodowej na Wydziale Elektroniki Politechniki Wrocławskiej [30 maja 1968 roku]

**Ilustracja 222.**

Siedziba uruchomionej w 1968 roku Filii Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu do dziś służy studentom. Niegdyś znajdowała się przy ulicy Armii Czerwonej 78, dziś przy ulicy Armii Krajowej 78 [koniec lat sześćdziesiątych XX wieku]

**Ilustracja 223.**

Pierwsza siedziba Filii Politechniki Wrocławskiej w Legnicy znajdowała się do 1976 roku w budynku dawnego liceum ogólnokształcącego przy ulicy Rewolucji Październikowej 32 (dziś ulica Senatorska) [1973 rok]



#### Ilustracja 224.

Budynek szkolny przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego 7 został przejęty przez politechnikę w 1968 roku. Stał się siedzibą Studium Nauki Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej [lata siedemdziesiąte XX wieku]

się także podobny ośrodek dla słuchaczy trzeciego roku Wydziału Budownictwa Lądowego. Kończący studia na Wydziale Elektrycznym mogli przeprowadzać konsultacje w Legnicy, Wałbrzychu i Jeleniej Górze. W tym ostatnim mieście wspólnie ze studentami piątego roku Wydziału Elektroniki. Wydział Mechaniczny miał swoje punkty konsultacyjne w Bielawie, Jelczu, Jeleniej Górze, Legnicy, Świdnicy, Wałbrzychu oraz we Wrocławiu, gdzie omawiano również zagadnienia z zakresu programowego Oddziału Górnictwa Odkrywkowego. Rozwój sieci pozawrocławskich ośrodków konsultacyjnych i ich rzeczywista popularność dawały podstawę do planowania utworzenia na ich bazie stałych oddziałów terenowych. Zamierzano zatem uruchomić do 1980 roku około pięciu dolnośląskich filii Politechniki Wrocławskiej. Zakładano przy tym, że studia w nich podejmie blisko 4 tysiące studentów.

Punkt konsultacyjny w Wałbrzychu stał się podstawą uruchomienia pierwszego samodzielnego ośrodka dydaktycznego wrocławskiej uczelni technicznej. Dnia 1 października 1968 roku otwarto w tym mieście Filię Politechniki Wrocławskiej. Jej strukturę tworzyły „oddziały zamiejscowe z siedzibą w Wałbrzychu” Wydziału Budownictwa Lądowego oraz Wydziału Mechanicznego<sup>707</sup>, a zatem przygotowano ją do kształcenia inżynierów budownictwa i inżynierów mechaników. Siedzibą nowej placówki oświatowej stał się dawny budynek szkolny przy ulicy Armii Czerwonej 78 (dziś ulica Armii Krajowej). Pierwszym dyrektorem **Filii Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu** został magister inżynier Jerzy Orłowski<sup>708</sup>.

Dnia 24 października 1968 roku został podpisany akt erekcyjny **Filii Politechniki Wrocławskiej w Legnicy**, który sygnowali przedstawiciele władz Legnicy oraz rektor Politechniki Wrocławskiej. Siedzibę drugiego ośrodka zamiejscowego wrocławskiej uczelni technicznej stanowił budynek szkolny przy ulicy Rewolucji Październikowej 32 (obecnie ulica Senatorska)<sup>709</sup>. Formalne powołanie placówki nastąpiło 15 lutego 1969 roku<sup>710</sup>. Organizatorem i pierwszym dyrektorem filii był doktor inżynier Janusz Wiśniewski, którego wkrótce zastąpił na tym stanowisku doktor inżynier Czesław Żymalski (pełnił tę funkcję w latach 1969–1987). Dnia 13 maja 1969 roku do filii w Legnicy włączono, pozostający jeszcze w stadium wstępnej organizacji, powstający w Lubinie podobny ośrodek zamiejscowy wrocławskiej uczelni<sup>711</sup>. Studia w legnickiej Filii Politechniki Wrocławskiej początkowo odbywały się w zakresie programowym Wydziału Budownictwa Lądowego, Wydziału Elektroniki, a także wybranych lat Wydziału Elektrycznego oraz Wydziału Mechanicznego<sup>712</sup>.

<sup>707</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 27 września 1968 roku w sprawie utworzenia w Wałbrzychu Filii Politechniki Wrocławskiej (Dz.U. MOiSzW z 1968 r. Nr 11, poz. 89).

<sup>708</sup> *Księga jubileuszowa 30-lecia Filii Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu...*

<sup>709</sup> Filia Politechniki Wrocławskiej w Legnicy zajmowała ten budynek do 1976 roku. Od tego roku filia korzysta z budynku dydaktycznego przy ulicy Stefana Batorego 8. Zob. *40-lecie Politechniki Wrocławskiej w Legnicy 1969–2009*, oprac. J. Matuszewski, Legnica 2009, s. 15–16.

<sup>710</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 28 kwietnia 1969 roku w sprawie utworzenia w Legnicy Filii Politechniki Wrocławskiej (Dz.U. MOiSzW z 1969 r. Nr 5, poz. 44).

<sup>711</sup> *40-lecie Politechniki Wrocławskiej w Legnicy 1969–2009...*, s. 16.

<sup>712</sup> *Ibidem*, s. 32.

**Ilustracja 225.**

Pawilony typu „Namysłów” nie odznaczały się wybitną estetyką. Miały jednak istotną zaletę: dostarczały stale brakującej przestrzeni dydaktycznej. Na fotografii budynek D-5 w wersji zrealizowanej po 1972 roku [lata siedemdziesiąte XX wieku]

W latach 1968-1969 wzniesiono w rejonie placu Grunwaldzkiego, w sąsiedztwie potężnych gmachów Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wydziału Elektrycznego, dwa obiekty przeznaczone dla Politechniki Wrocławskiej. Pierwszy z nich – pawilon typu „Namysłów” (D-5, plac Grunwaldzki 7) – wybudowano na przełomie 1968 i 1969 roku<sup>713</sup> dla Zakładu Studyjno-Projektowego Politechniki Wrocławskiej. Podobny obiekt (D-6, plac Grunwaldzki 13a), usytuowany na południe od budynku Wydziału Elektrycznego (D-1), oddano do użytku na początku 1969 roku dla Instytutu Matematyki. D-6 – parterowy budynek o kubaturze 2177 metrów sześciennych i powierzchni użytkowej 438 metrów kwadratowych – został zrealizowany według projektu Jerzego Wojnarowicza<sup>714</sup>. Jeszcze w 1968 roku Politechnika Wrocławska przejęła trzykondygnacyjny gmach dawnej szkoły podstawowej przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego 7. Kamienica po przebudowie wewnątrz stała się wkrótce siedzibą Studium Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej<sup>715</sup>.

W tym czasie definitywnie został zamknięty okres, kiedy strukturę Politechniki Wrocławskiej tworzyły katedry. Nastąpiło to ostatecznie 21 grudnia 1968 roku, z chwilą opublikowania zarządzenia ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 19 grudnia 1968 roku zmieniającego organizację wrocławskiej uczelni<sup>716</sup>. Grudniowy akt prawny precyzyjnie określił nowy – obowiązujący formalnie od 1 września 1968 roku – schemat organizacyjny Politechniki Wrocławskiej, znosząc jednocześnie istniejące dotychczas jednostki naukowo-dydaktyczne, jakimi były katedry.

<sup>713</sup> Opracowanie projektowe baraku administracyjnego, listopad 1968 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D5/1, poz. 16, nlb. W 1972 roku, zgodnie z projektem Krystyny Barskiej, obiekt D-5 został przebudowany. Konstrukcję nowej budowli oparto na fundamentach betonowych wylewanych ze ścianami z elementów drewnianych typu „Namysłów”, które wyłożono od zewnątrz eternitem falistym. Zob. Opis techniczny, 1972 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D5/1, poz. 17, s. 1–2. W 2002 roku budynek został rozebrany i odtworzony w podobnej formie według projektu Anny Bożek-Nowickiej. Zob. Projekt budowlany budynku – pawilon D-5, 2002 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D5/2, poz. 1, s. 3. Kubatura obiektu – 2560 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1004 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 819 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>714</sup> Szkice projektowe pawilonu dydaktycznego, 1968 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D6/1, poz. 1, rys. 1–7. Budynek został rozebrany w 2008 roku.

<sup>715</sup> Budynek, zwrócony fasadą w kierunku Odry, został zaprojektowany przez Alexandra Kaumanna w 1867 roku jako siedziba szkoły. Po drugiej wojnie światowej przeznaczenie obiektu pozostało niezmienione – znajdowała się w nim Szkoła Podstawowa nr 7.

<sup>716</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 19 grudnia 1968 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MOiSzW z 1968 r. Nr 14, poz. 116).

**Ilustracja 226.**

Nieistniejący już, rozebrany w 2008 roku, pawilon D-6 został w 1969 roku przekazany Instytutowi Matematyki i Fizyki Teoretycznej [lata siedemdziesiąte XX wieku]

<sup>717</sup> Instytuty przejęły majątek katedr do 31 stycznia 1969 roku. Zob. Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej z 15 stycznia 1969 roku w sprawie przejęcia majątku byłych katedr przez instytuty. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/7, k. 8.

Struktura Politechniki Wrocławskiej została oparta na wydziałach, sprowadzonych do roli organizatorów procesu wychowawczego i dydaktycznego, z których osiem już funkcjonowało (Wydział Architektury, Wydział Budownictwa Lądowego, Wydział Chemiczny, Wydział Elektroniki, Wydział Elektryczny, Wydział Inżynierii Sanitarnej, Wydział Mechaniczno-Energetyczny, Wydział Mechaniczny), trzy zaś właśnie uruchomiono: **Wydział Górniczy, Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny i Wydział Podstawowych Problemów Techniki**. Główną strukturę uczelni tworzyło dwadzieścia dziewięć instytutów, powstałych z połączenia katedr o zbliżonym profilu merytorycznym<sup>717</sup>. Były to:

- Instytut Architektury i Urbanistyki (I 1, dyrektor: profesor magister inżynier architekt Julian Duchowicz)
- Instytut Budownictwa (I 2, dyrektor: profesor doktor inżynier Adam Mitzel)
- Instytut Chemii i Technologii Nafty i Węgla (I 3, dyrektor: profesor doktor inżynier Zdzisław Tomasik)
- Instytut Chemii Organicznej i Fizycznej (I 4, dyrektor: profesor doktor inżynier Henryk Kuczyński)
- Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich (I 5, dyrektor: docent doktor inżynier Bogusław Kędzia)



- Instytut Cybernetyki Technicznej (I 6, dyrektor: profesor magister inżynier Zygmunt Szparkowski)
- Instytut Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii (I 7, dyrektor: profesor doktor inżynier Jerzy Ignacy Skowroński)
- Instytut Energoelektryki (I 8, dyrektor: profesor magister inżynier Jan Trojak)
- Instytut Fizyki Technicznej (I 9, dyrektor: profesor doktor Zygmunt Bodnar)
- Instytut Geotechniki (I 10, dyrektor: profesor doktor inżynier Igor Kisiel)
- Instytut Górnictwa (I 11, dyrektor: profesor magister inżynier Wincenty Czechowicz)
- Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki (I 12, dyrektor: docent doktor inżynier architekt Jerzy Rozpędowski)
- Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych (I 13, dyrektor: profesor magister inżynier Zdzisław Ziółkowski)
- Instytut Inżynierii Łądowej (I 14, dyrektor: profesor magister inżynier Jan Benedykt Różycki)
- Instytut Inżynierii Sanitarnej i Wodnej (I 15, dyrektor: docent magister inżynier Fryderyk Jankowski)
- Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn (I 16, dyrektor: profesor magister inżynier Roman Sobolski)
- Instytut Maszyn i Urządzeń Hydraulicznych oraz Aparatury Przemysłowej (I 17, dyrektor: profesor doktor inżynier Stanisław Żurkowski)
- Instytut Matematyki i Fizyki Teoretycznej (I 18, dyrektor: profesor doktor Stanisław Gładysz)
- Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej (I 19, dyrektor: profesor doktor inżynier Marek Zakrzewski)
- Instytut Miernictwa, Automatykacji i Budowy Urządzeń Termenergetycznych (I 20, dyrektor: profesor doktor inżynier Mieczysław Sąsiadek)
- Instytut Metrologii Elektrycznej (I 21, dyrektor: profesor doktor inżynier Andrzej Jellonek)
- Instytut Nauk Społecznych (I 22, dyrektor: docent doktor Józef Wołoch)
- Instytut Organizacji i Ekonomiki (I 23, dyrektor: docent doktor Leszek Krzyżanowski)
- Instytut Technologii Budowy Maszyn (I 24, dyrektor: profesor doktor inżynier Władysław Chowaniec)
- Instytut Technologii Elektronowej (I 25, dyrektor: profesor doktor inżynier Wiesław Barwicz)
- Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych

<sup>718</sup> Ustawa z dnia 20 grudnia 1968 roku o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym (Dz.U. PRL z 1968 r. Nr 46, poz. 334).

<sup>719</sup> Pismo Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, 28 października 1968 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/6, k. 257.

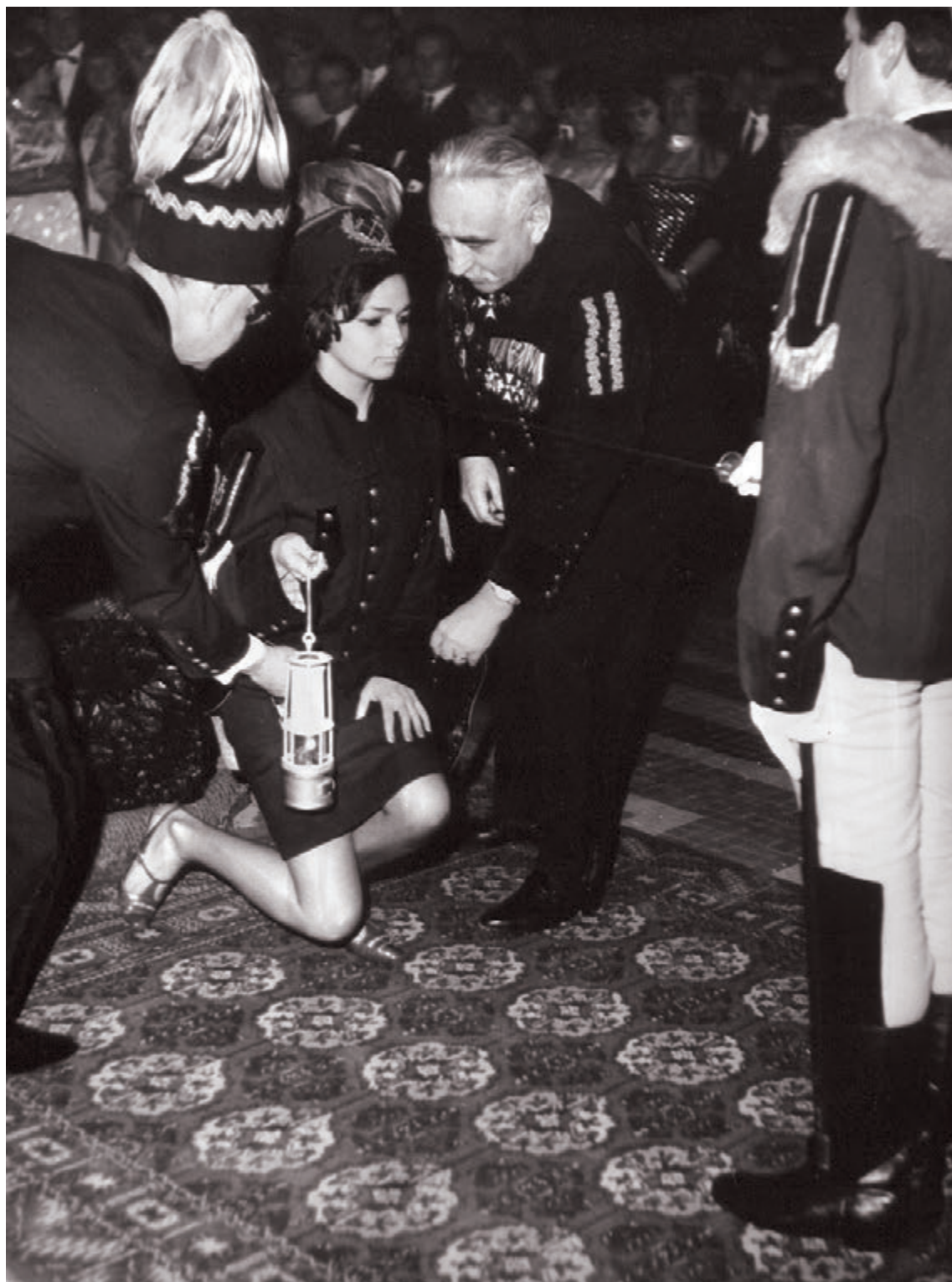
(I 26, dyrektor: profesor magister inżynier Jerzy Schroeder)

- Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych (I 27, dyrektor: profesor doktor inżynier Mieczysław Bukała)
- Instytut Telekomunikacji i Akustyki (I 28, dyrektor: profesor magister inżynier Zdzisław Żyszkowski)
- Instytut Układów Maszynowych (I 29, dyrektor: profesor doktor inżynier Andrzej Kordecki)

Poza strukturą instytutową pozostawały:

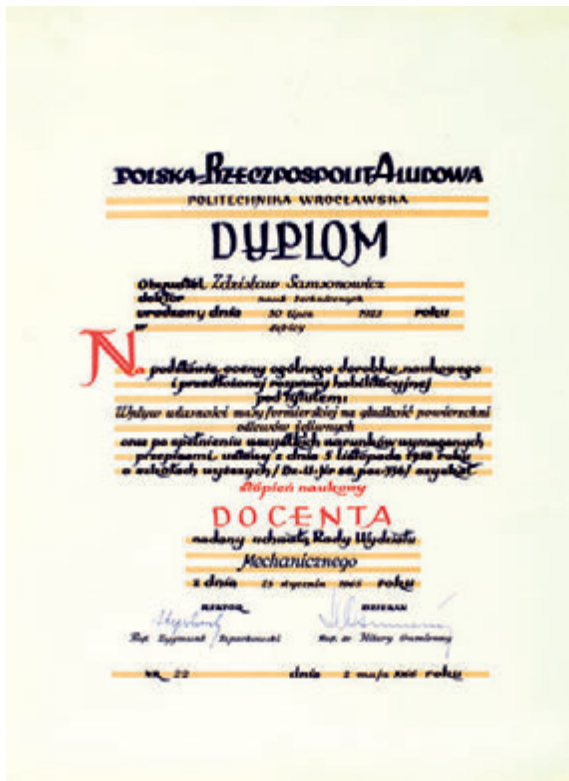
- Samodzielny Zakład Systemów Elektroenergetycznych
- Studia Międzywydziałowe:
  - ▶ Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych
  - ▶ Studium Wojskowe
  - ▶ Studium Wychowania Fizycznego
  - ▶ Studia Podyplomowe w zakresie:
    - urbanistyki (Wydział Architektury)
    - trwałości i ochrony budowli (Wydział Budownictwa Lądowego)
    - inżynierii chemicznej (Wydział Chemiczny)
    - eksploatacji maszyn cyfrowych (Wydział Elektroniki)
    - automatyzacji urządzeń energetycznych (Wydział Elektryczny)
    - ochrony wód przed zanieczyszczeniami (Wydział Inżynierii Sanitarnej)
    - zastosowań matematyki (Wydział Mechaniczny)
- Biblioteka Główna

Dnia 27 grudnia 1968 roku weszła w życie znowelizowana ustawa o szkolnictwie wyższym<sup>718</sup>, sankcjonująca większość zmian wynikających z przeprowadzanej na Politechnice Wrocławskiej reformy organizacyjnej. Odtąd uczelnią miał kierować rektor (powoływany przez ministra na „czas oznaczony”) przy „współudziale prorektorów, dziekanów oraz senatu” (wcześniej „przy współudziale senatu”). Prorektorzy i dziekani wchodziłi w skład kolegium rektorskiego (na Politechnice Wrocławskiej nazwanego Kierownictwem Szkoły), do którego należeli również dyrektor administracyjny, sekretarz komitetu uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz przewodniczący zakładowej organizacji związkowej. Ze względu na odmienną niż inne polskie szkoły wyższe strukturę Politechniki Wrocławskiej minister oświaty i szkolnictwa wyższego ustalił odrębnym pismem podstawowy skład senatu Politechniki Wrocławskiej. Gremium to w początkowym okresie mieli tworzyć rektor, prorektorzy, dziekani, dyrektorzy instytutów, kierownicy samodzielnych zakładów, dyrektor Biblioteki Główniej, dyrektor administracyjny, przedstawiciele wykładowców, adiunktów, starszych asystentów i asystentów oraz przedstawiciel rady zakładowej<sup>719</sup>. Na posiedzeniu senatu, które odbyło się



**Ilustracja 227.**

Ślubowanie pierwszych studentów Wydziału Górniczego Politechniki Wrocławskiej odbyło się 25 listopada 1968 roku z zachowaniem tradycyjnej ceremonii. Na fotografii: pasowanie studentki przez profesora Wincentego Czechowicza (z lewej) i wiceministra górnictwa i energetyki Franciszka Jopka



Ilustracja 228.

Dyplom potwierdzający uzyskanie w 1966 roku stopnia docenta przez doktora habilitowanego Zdzisława Samszonowicza. Podobne dokumenty były wydawane do grudnia 1968 roku – do chwili zmian, które wprowadziła nowa ustawa o szkolnictwie wyższym

w styczniu 1969 roku, przyjęto projekt powołania Prezydium Senatu<sup>720</sup>. W jego skład weszli, na okres trzyletniej kadencji, wybrani spośród członków senatu przedstawiciele wszystkich kierunków. Prezydium pomyślano jako zespół oceniający materiały przygotowywane na posiedzenia senatu przez Kierownictwo Szkoły. Prezydium miało jednocześnie pełnić funkcję stałej komisji senackiej do spraw rozwoju młodej kadry oraz do spraw budżetu. Pierwsze posiedzenie Prezydium Senatu odbyło się 25 lutego 1969 roku, a obecni na nim byli profesor Jerzy Schroeder, docent Tadeusz Batycki, profesor Zygmunt Bodnar, docent Zdzisław Gergowicz, docent Józef Goliński, docent Henryk Hawrylak, docent Jan Kmita, docent Leszek Krzyżanowski, docent Janusz Pudełko, profesor Jan Trojak oraz docent Ryszard Wysztyński<sup>721</sup>.

Przeprowadzane przekształcenia gwałtownie zmieniły również system organizacyjny administracji Politechniki Wrocławskiej. Zrealizowany w pełni, przedstawiony w maju 1967 roku, projekt reorganizacji przewidywał powołanie operatywnego „aparatu wykonawczego Władz Uczelni”, który miał się składać z „jednostek funkcjonalnych” powiązanych w pionory organizacyjne odpowiadające głównym funkcjom szkoły<sup>722</sup>. Zmiany te formalnie wdrożono zarządzeniem rektora Politechniki Wrocławskiej, które zostało opublikowane 15 stycznia 1969 roku<sup>723</sup>. Akt ten wprowadzał nowy system administrowania szkołą, opierający się na działaniu dwunastu pionów organizacyjnych:

- Pionu Rozwoju, Organizacji i Planowania
- Pionu Sekretarzy Szkoły
- Pionu Administracyjnego
- Pionu Finansowego
- Pionu Współpracy z Zagranicą
- Pionu Nauki
- Pionu Współpracy z Przemysłem
- Pionu Naukowo-Technicznego
- Pionu do spraw Studenckich
- Pionu Studiów Dziennych
- Pionu Studiów dla Pracujących
- Pionu do spraw Filii

W czasie swojego pierwszego posiedzenia (25 lutego 1969 roku) Prezydium Senatu bez zastrzeżeń przyjęło projekt regulaminu medalu „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej”. Medal ten miał być przyznawany profesorom lub docentom o co najmniej dwudziestoletnim stażu pracy i szczególnych osiągnięciach naukowych. Wnioski o wyróżnienie medalem pozostawały

<sup>720</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 stycznia 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/7, k. 21, 33 (projekt).

<sup>721</sup> Protokół posiedzenia Prezydium Senatu Politechniki Wrocławskiej, 25 lutego 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/7, k. 61–64.

<sup>722</sup> Postulaty w sprawie reformy organizacji i systemu zarządzania w Politechnice Wrocławskiej, 5 maja 1967 roku. APWr, Akta senatu, sygn. 74/5, k. 67–74.

<sup>723</sup> Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970..., s. 422.



#### Ilustracja 229.

W lutym 1969 roku został ustanowiony medal „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej”, który zastąpił Złotą Odznakę Politechniki Wrocławskiej

w gestii komisji, w skład której wchodził rektor, przewodniczący Prezydium Senatu, pierwszy sekretarz Komitetu Uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz przewodniczący rady zakładowej Związku Nauczycielstwa Polskiego<sup>724</sup>.

Jeszcze 25 listopada 1968 roku rektor Zygmunt Szparkowski złożył na ręce ministra oświaty i szkolnictwa wyższego rezygnację z zajmowanego stanowiska<sup>725</sup>. W odpowiedzi, która nadeszła dwa miesiące potem, minister zalecił profesorowi Zygmuntowi Szparkowskiemu „sukcesywne przekazywanie od dnia 1 lutego 1969 roku spraw związanych z funkcją rektora” prorektorowi Tadeuszowi Porębskiemu. Agendy Politechniki Wrocławskiej zostały przekazane do 7 lutego 1969 roku<sup>726</sup>. Oficjalne przyjęcie rezygnacji profesora Zygmunta Szparkowskiego z funkcji rektora Politechniki Wrocławskiej nastąpiło 14 marca 1969 roku<sup>727</sup>. W tym dniu Rada Państwa przyznała docentowi Tadeuszowi Porębskiemu tytuł profesora nadzwyczajnego. Dnia 14 marca otrzymał on także, z rąk ministra oświaty i szkolnictwa wyższego, nominację na rektora

<sup>724</sup> Regulamin Medalu „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej”, luty 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/7, k. 114.

<sup>725</sup> Pismo Zygmunta Szparkowskiego do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, 25 listopada 1969 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 876, nłb.

<sup>726</sup> Pismo Zygmunta Szparkowskiego do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, 7 lutego 1969 roku. *Ibidem*.

<sup>727</sup> Pismo ministra oświaty i szkolnictwa wyższego, 14 marca 1969 roku. *Ibidem*.



**Ilustracja 230.**

Jeden z pierwszych plakatów słynnego kabaretu „Elita” reklamował w 1970 roku Studencką Spółdzielnię Satyryków „Elita”, działającą pod egidą Rady Uczelnianej Zrzeszenia Studentów Polskich Politechniki Wrocławskiej

Politechniki Wrocławskiej. Kadencja rektorska profesora Tadeusza Porębskiego miała trwać od 15 marca 1969 roku do 31 sierpnia 1972 roku<sup>728</sup>.

W roku akademickim 1967/1968, a zatem w ostatnim roku funkcjonowania uczelni w strukturze opierającej się na działalności katedr, Politechnika Wrocławska miała 87 takich jednostek organizacyjnych. Kadra dydaktyczna liczyła 211 samodzielnych pracowników nauki oraz 575 pracowników pomocniczych. Kształcili oni 9332 słuchaczy studiów dziennych, wieczorowych i zaocznych. Największym zainteresowaniem cieszył się, już tradycyjnie, Wydział Mechaniczny, gromadzący 2070 adeptów. Kolejne miejsce zajmował Wydział Elektroniki (1406 słuchaczy) i Wydział Elektryczny, na którym studiowało 1405 osób. W latach 1945–1968, czyli do wprowadzenia struktury instytutowej, wydano ogółem 15 532 dyplomy Politechniki Wrocławskiej (w tym 7864 magisterskie i 7668 ukończenia kursów inżynierskich). Najwięcej dokumentów ukończenia studiów uzyskali absolwenci Wydziału Mechanicznego (ogółem 3229) oraz Wydziału Budownictwa Lądowego (2900) i Wydziału Elektrycznego (2252)<sup>729</sup>. Według danych z 31 grudnia 1967 roku, na jednego pracownika naukowo-dydaktycznego Politechniki Wrocławskiej przypadało średnio dziewięciu studentów (6,2 na Wydziale Architektury i 12,7 na Wydziale Mechanicznym). Taki sam współczynnik w stosunku do samodzielnych pracowników nauki kształtował się średnio w skali uczelni na poziomie 66 (33,5 na Wydziale Architektury i 125 na Wydziale Mechanicznym). W 1967 roku największy deficyt w zakresie obsady etatów pracowników naukowo-dydaktycznych – przy uczelnianej średniej wynoszącej 14,3% – dotyczył Wydziału Elektroniki (18,4%), najmniejszy zaś Wydziału Chemicznego (6,2%). W latach 1964–1967 przy 133% wzroście liczby studentów zanotowano zwiększenie o 120% liczby etatów zajmowanych przez pracowników naukowo-dydaktycznych<sup>730</sup>.

U schyłku lat sześćdziesiątych XX wieku na Politechnice Wrocławskiej działały cztery organizacje skupiające w swoich szeregach młodzież: Zrzeszenie Studentów Polskich (w roku akademickim 1969/1970 liczące 7022 członków), Związek Młodzieży Socjalistycznej (2505), Akademicki Związek Sportowy (2500) oraz zrzeszające 645 osób, powołane w 1964 roku Stowarzyszenie Naukowe Studentów<sup>731</sup>. Dwie pierwsze – poza ofertą szkoleniową o charakterze ideowym typowym dla Związku Młodzieży Socjalistycznej – docierały do społeczności studenckiej głównie inicjatywami kulturalnymi. Na przelomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XX wieku zastrzeżoną renomą cieszył się już **Studen-**



**Ilustracja 231.**

Wielką popularnością cieszyły się kluby studenckie, zlokalizowane zwykle w podziemiach domów akademickich. Nie inaczej było w wypadku klubu „Kurant”, zajmującego piwnicę „Straszego Dworu” (T-3) [1969 rok]

<sup>728</sup> Nominacja profesora Tadeusza Porębskiego na rektora Politechniki Wrocławskiej, 14 marca 1969 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 907/213, nlb.

<sup>729</sup> Nazwy wydziałów według nomenklatury obowiązującej w 1969 roku.

<sup>730</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 5 kwietnia 1968 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/5, k. 164–168.

<sup>731</sup> Informacja o działalności i współdziałaniu organizacji młodzieżowych w Politechnice Wrocławskiej w latach 1969/70 i 1970/71, 28 kwietnia 1972 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/11, k. 248–251; *Akademicki Związek Sportowy*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1970/1971, nr 9, s. 14.

---

<sup>732</sup> Zrzeszenie Studentów Polskich. Kronika 20 lat, „Sigma. Magazyn Problemo-wo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1970/1971, nr 9, s. 12–14; *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1975...*, s. 445–447.

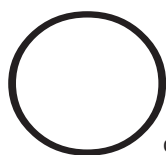
**cki Teatr Pantomimy „Gest”** (powstał w 1961 roku), a założony w 1969 roku **cabaret „Elita”** udanie debiutował. W tym czasie cieszyły się równym powodzeniem, dziś już zapomniane, inne studenckie zespoły kabaretowe wywodzące się z Politechniki Wrocławskiej: „Indykator” czy „Pod Kasztanem”. Działał także Teatr Poezji „Persona” i – oczywiście – Chór Politechniki Wrocławskiej, konkurujący z Chórem Górniczym. W latach sześćdziesiątych XX wieku dużą popularność zyskały kluby studenckie powstające w domach akademickich. Pierwszy z nich – klub „Telemik” – został założony w 1958 roku w domu studenckim T-2<sup>732</sup>. W 1969 roku funkcjonowało sześć takich placówek prowadzonych przez Zrzeszenie Studentów Polskich Politechniki Wrocławskiej oraz jeden pod patronatem Związku Młodzieży Socjalistycznej (klub „Znicz” w domu studenckim „Olimp” przy ulicy Wita Stwosza). Organizacja ta patronowała również powstałemu w październiku 1965 roku **Dyskusyjnemu Klubowi Filmowemu „Politechnika”**. Organizacje młodzieżowe były inicjatorem Dni Kultury Politechniki – popularnej imprezy w latach sześćdziesiątych XX wieku – której pierwsza edycja odbyła się w 1965 roku. W innego rodzaju próbach aktywizacji środowiska studentów, na przykład w formie Turnieju Młodych Mistrzów Techniki – jak sami przyznawali organizatorzy – „nie wykorzystano wszystkich możliwości”.

Władze Politechniki Wrocławskiej, zdając sobie sprawę z oddziaływania organizacji studenckich na społeczność słuchaczy uczelni, zapraszały ich przedstawicieli do stałego uczestnictwa w posiedzeniach senatu. W latach sześćdziesiątych XX wieku w gremium tym zasiadali, z głosem doradczym, reprezentanci Zrzeszenia Studentów Polskich. Dopiero od roku akademickiego 1969/1970 w posiedzeniach senatu Politechniki Wrocławskiej brał udział przedstawiciel Związku Młodzieży Socjalistycznej. Od 1968 roku delegaci organizacji młodzieżowych uczestniczyli także w spotkaniach instytutowych Rad Dydaktyczno-Wychowawczych oraz Rad Pedagogicznych.



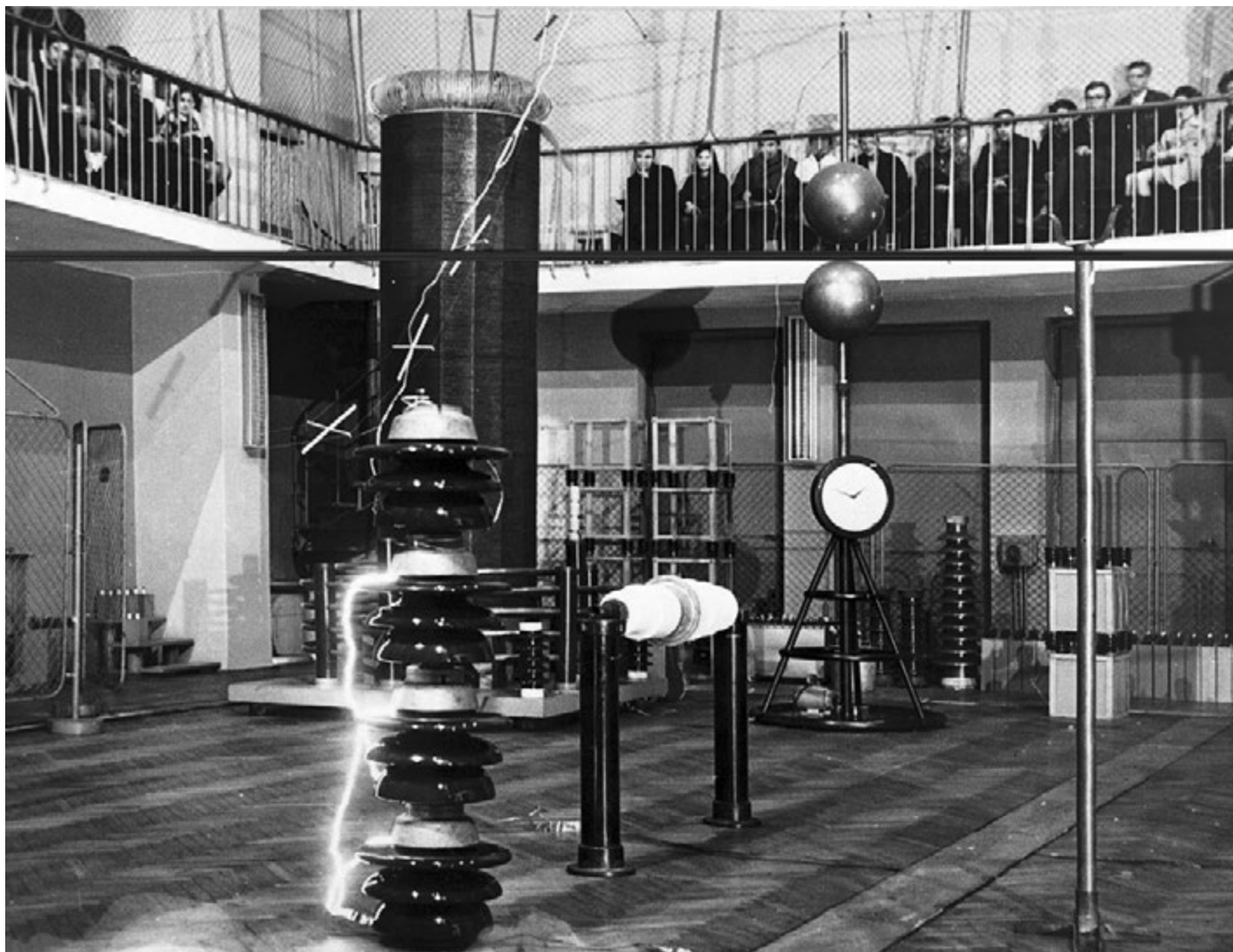
## **Dekada po reformie**

### **Rektorat Tadeusza Porębskiego (1969–1980)**



Od marca do października 1969 roku Kierownictwo Szkoły wypracowywało koncepcję dalszego rozwoju Politechniki Wrocławskiej, dyskontując w tym zakresie reformę organizacyjną z 1968 roku. W tym czasie przeprowadzono analizę wielu zagadnień dotyczących różnych aspektów życia szkoły. Opracowania te w pewnym sensie stworzyły bilans otwarcia.

Na sesji senatu Politechniki Wrocławskiej, która odbyła się 2 maja 1969 roku, wnikliwie oceniono stan kadry naukowo-dydaktycznej uczelni w zakresie funkcjonowania struktury instytutowej. Nauczyciele akademicy Politechniki Wrocławskiej tworzyli grupę liczącą ogółem 1077 osób (w tym także wykładowcy pozostający na kontraktach). W powołanych w 1968 roku 29 instytutach zatrudniano 957 pracowników związanych z dydaktyką, a 120 osób z tej grupy pracowało poza strukturą instytutową (między innymi 33 wykładowców w Studium Wojskowym, 38 lektorów w Studium Nauki Języków Obcych oraz 25 nauczycieli w Studium Wychowania Fizycznego). Status samodzielnych pracowników nauki (a więc profesorów, docentów oraz doktorów habilitowanych) miały 203 osoby. Działalność badawczą i dydaktyczną wspomagała grupa 487 pracowników naukowo-technicznych. Z obliczeń przedstawionych na majowej sesji senatu wynikało, że największy niedobór kadry dydaktycznej – przekraczający próg 30% – dotyczył Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn (36,5%), Instytutu Górnictwa (35%) oraz Instytutu Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej (34%). Najmniej deficytowe pod tym względem

**Ilustracja 232.**

Niezwykłych przeżyć dostarczały zajęcia z użyciem generatora wielkich częstotliwości, które odbywały się w Laboratorium Wysokich Napięć w budynku D-1 [1969 rok]

okazały się instytuty chemiczne oraz instytuty związane z Wydziałem Elektroniki (0% niedoboru)<sup>733</sup>. Sytuacja w sferze zatrudnienia dydaktyków nie była jednak zła. Liczba samodzielnych pracowników pozwoliła na wystąpienie w czerwcu 1969 roku do Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z wnioskiem o nadanie prawa doktoryzowania dla zdecydowanej większości instytutów. Wymagań formalnych nie spełniały w tym czasie: Instytut Układów Elektromaszynowych, Instytut Nauk Społecznych, Instytut Technologii Elektronowej oraz Instytut Organizacji i Ekonomiki<sup>734</sup>. Z wnioskiem o przyznanie temu ostatniemu uprawnień do nadawania stopnia doktora nauk ekonomicznych wystąpiono jeszcze w październiku 1969 roku<sup>735</sup>.

Inna kwestia, która często przewijała się w 1969 roku w programie przedwakacyjnych prac senatu, była związana z organizacyjnym przygotowaniem letnich praktyk robotniczych. Praktyki te, jako obowiązkowy element programu studiów, zostały wprowadzone wiosną 1969 roku<sup>736</sup>. W letnich miesiącach tego roku skierowano na nie 1337 przyszłych studentów, którzy podjęli pracę w dolnośląskich przedsiębiorstwach reprezentujących przeważnie branżę budowlaną (945 praktykantów) lub rolnictwo (174 osoby zatrudniono w Państwowych Gospodarstwach Rolnych).

We wrześniu 1969 roku powołano **Radę Społeczną Politechniki Wrocławskiej**. Gremium to miało „zapewnić lepszą więź Szkoły ze środowiskiem społecznym oraz gospodarką i kulturą regionu”<sup>737</sup>. W skład rady społecznej weszli przedstawiciele administracji państwowej Dolnego Śląska, sekretarze komitetów Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej większych dolnośląskich miast oraz dyrektorzy dużych przedsiębiorstw działających w regionie. Inauguracyjne posiedzenie rady odbyło się w październiku 1969 roku<sup>738</sup>.

W omawianym okresie wykonano także interesujące zestawienia dotyczące dostępnej powierzchni dydaktycznej i jej rozłożenia funkcjonalnego<sup>739</sup>. Według danych z 15 kwietnia 1969 roku budowle politechniczne były użytkowane następująco<sup>740</sup>:

- **Gmach Główny** (powierzchnia użytkowa 17 tysięcy metrów kwadratowych)
  - ▶ administracja centralna
  - ▶ Instytut Fizyki Technicznej
  - ▶ Instytut Budownictwa
  - ▶ Instytut Inżynierii Lądowej
  - ▶ Instytutu Ekonomiki i Organizacji
  - ▶ Instytut Architektury i Urbanistyki
  - ▶ Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki

<sup>733</sup> Stan kadry w instytutach Politechniki Wrocławskiej na dzień 15 kwietnia 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/7, k. 184–195.

<sup>734</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 czerwca 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 44.

<sup>735</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 października 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 108.

<sup>736</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 2 maja 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/7, k. 182. Ostateczne uregulowanie kwestii praktyk robotniczych nastąpiło w marcu 1970 roku. Zob. Uchwała nr 24 Rady Ministrów z dnia 16 lutego 1970 roku w sprawie organizacji praktyk robotniczych studentów szkół wyższych (MP z 1970 r. Nr 7, poz. 64).

<sup>737</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 września 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 64.

<sup>738</sup> Informacja o powołaniu i składzie Rady Społecznej Szkoły. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 września 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 97.

<sup>739</sup> Wykaz obiektów przeznaczonych na cele dydaktyczno-naukowe. Stan na dzień 15 kwietnia 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 24–26.

<sup>740</sup> Zachowano nazwy budowli zastosowane w wykazie zestawionym w 1969 roku. Nie odbiegają one w większym stopniu od określeń stosowanych dzisiaj.



**Ilustracja 233.**

W okresie, gdy jeszcze nie było komputerów, władze uczelni przykładały szczególną wagę do rozwijania sieci kreslarni, w których studenci mogli realizować przewidziane programem projekty techniczne. Na fotografii kreslarnia samodzielnego Zakładu Urządzeń Kotłowych [1969 rok]

- **„Nowa Chemia”** (powierzchnia użytkowa 5,2 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Chemii Organicznej i Fizycznej
  - ▶ Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych
  - ▶ Instytut Maszyn i Urządzeń Hydraulicznych oraz Aparatury Przemysłowej
  - ▶ pomieszczenia chemii uniwersyteckiej
- **„Stara Chemia”** (powierzchnia użytkowa 5,5 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich
  - ▶ Instytut Chemii Organicznej i Fizycznej
  - ▶ pomieszczenia chemii uniwersyteckiej
- **„Gmach Hutniczy”** (powierzchnia użytkowa 7750 metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych
  - ▶ Instytut Chemii i Technologii Nafty i Węgla
  - ▶ Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej
  - ▶ Instytut Technologii Budowy Maszyn
  - ▶ Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn

- ▶ Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych
- ▶ Instytut Inżynierii Sanitarnej i Wodnej
- **„Nowy Mechaniczny”** (powierzchnia użytkowa 5,6 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn
  - ▶ Instytut Technologii Budowy Maszyn
  - ▶ Instytut Maszyn i Urządzeń Hydraulicznych oraz Aparatury Przemysłowej
  - ▶ Instytut Miernictwa, Automatykacji i Budowy Urządzeń Termoenergetycznych
- **„Stary Elektryczny”** (wraz z „Karlicówką”, powierzchnia użytkowa 3,5 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych
  - ▶ Instytut Układów Elektromaszynowych
  - ▶ Instytut Metrologii Elektrycznej
- **„Nowa Elektronika”** (powierzchnia użytkowa 3,3 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Technologii Elektronowej
- **„Nowy Elektryczny”** (powierzchnia użytkowa 6,5 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Energoelektryki
  - ▶ Instytut Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii
  - ▶ Instytut Budownictwa
- **„Gmach Inżynierii Sanitarnej”** (powierzchnia użytkowa 3,6 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Inżynierii Sanitarnej i Wodnej
  - ▶ Instytut Geotechniki
  - ▶ Studium Wojskowe
  - ▶ pomieszczenia matematyki uniwersyteckiej
- **„Stara Elektronika”** (powierzchnia użytkowa 8,3 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Cybernetyki Technicznej
  - ▶ Instytut Nauk Społecznych
  - ▶ Instytut Architektury i Urbanistyki
- **Zespół przy ulicy Odonu Bujwida** (powierzchnia użytkowa 2750 metrów kwadratowych)
  - ▶ Instytut Chemii i Technologii Nafty i Węgla
  - ▶ Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych
- **Budynek Studium Nauki Języków Obcych** (powierzchnia użytkowa 2,4 tysiąca metrów kwadratowych)
  - ▶ Studium Nauki Języków Obcych
- **Budynek Instytutu Miernictwa, Automatykacji i Budowy Urządzeń Termoenergetycznych** (Laboratorium Maszynowe,



**Ilustracja 234.**

Swoistą „kuźnię kadr” dydaktycznych (również dla innych uczelni) było przedszkole Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Kazimierza Bartła 3. Od lewej: doktor Tomasz Głowiński (Uniwersytet Wrocławski), profesor Jan Hartman (Uniwersytet Jagielloński) i doktor Piotr Bielawski (Dolnośląska Szkoła Wyższa) [około 1970 roku]



Ilustracja 235.

Integracja z cudzoziemcami studiującymi na Politechnice Wrocławskiej przybrała w kwietniu 1972 roku formę Dni Obcokrajowca

<sup>741</sup> Wykaz obiektów przeznaczonych na cele socjalne studentów Politechniki Wrocławskiej. Stan na dzień 15 kwietnia 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 28.

<sup>742</sup> Wybudowany w 1966 roku Dom Studencki „Parawanowiec” – T-13 – był administrowany przez Politechnikę Wrocławską w latach 1965–1975. Akademik był wspólnie użytkowany przez słuchaczy uniwersytetu i politechniki. Dnia 15 października 1975 roku obiekt został przekazany Uniwersytetowi Wrocławskiemu. Zob. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>743</sup> Budynek przy ulicy Wita Stwosza 22/23 to kamienica w stylu neoromańskim, zaprojektowana w 1903 roku przez Maksa Dauma i Rudolfa Ramma. Od 1974 roku – po adaptacji – służył jako hotel dla gości zagranicznych politechniki. Obiekt do dziś pozostaje w administracji uczelni. Funkcjonuje w nim hotel „Lothus”. Kubatura obiektu – 17 106 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 825 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 2436 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>744</sup> Informacja o opiece lekarskiej i stanie zdrowia studentów Politechniki Wrocławskiej i główne zadania Studenckiej Służby Zdrowia w roku akademickim 1969/1970. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 października 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 110–118.

powierzchnia użytkowa 2,4 tysiąca metrów kwadratowych)

► Instytut Miernictwa, Automatykacji i Budowy Urządzeń Termoeenergetycznych

• **Gmach Naczelnej Organizacji Technicznej** (ulica generała Karola Świerczewskiego – dziś ulica marszałka Józefa Piłsudskiego – pominięty w zestawieniu)

► Instytut Górnictwa

Jak wynika z powyższych danych, w kwietniu 1969 roku powierzchnia realnie wykorzystywana w procesie naukowo-dydaktycznym (stanowiąca własność Politechniki Wrocławskiej) wynosiła 73,4 tysiąca metrów kwadratowych.

W formie zestawienia pokazano także stan posiadania Politechniki Wrocławskiej w zakresie domów studenckich (została zachowana ówczesna numeracja obiektów)<sup>741</sup>:

- plac Grunwaldzki: T-2, T-3, T-4, T-13 („Parawanowiec”)<sup>742</sup>
- ulica Ludwika Pasteura: pólśanatorium T-5
- ulica Marii Skłodowskiej-Curie: T-6, T-7
- ulica Powstańców Śląskich: T-8
- plac Siergieja Kirowa (dziś plac Orłąt Lwowskich): T-9
- ulica Fryderyka Chopina: pólśanatoria T-10, T-11
- ulica Wita Stwosza: T-12

Najnowszym nabytkiem wśród wyżej wymienionych obiektów był dom studencki przy ulicy Wita Stwosza 22/23. Pięciokondygnacyjny budynek, w którym się znajdował, Politechnika Wrocławska przejęła w 1964 roku. Został wówczas oznaczony symbolem T-12, a wkrótce także nazwą „Olimp”<sup>743</sup>. Politechnika Wrocławska administrowała około 33 tysiącami metrów kwadratowych powierzchni socjalnej w akademikach, z których korzystało 2750 słuchaczy. Poziom ten oceniano na forum senatu jako dalece niewystarczający, między innymi ze względu na plany osiągnięcia do 1980 roku liczby 20 tysięcy studentów. Założenie to oznaczało podjęcie do tego czasu przedsięwzięć, które doprowadziłyby do co najmniej dwukrotnego powiększenia powierzchni dydaktycznej uczelni, i konieczność wybudowania do 1975 roku kilku domów akademickich o kubaturze wynoszącej blisko 100 tysięcy metrów sześciennych, a więc zorganizowanie trzykrotnie większej bazy socjalnej niż ta, jaką Politechnika Wrocławska dysponowała w 1969 roku. W październiku 1969 roku dokonano analizy stanu zdrowotnego studentów wrocławskiej uczelni technicznej<sup>744</sup>. Ambulatorium przy placu Grunwaldzkim 63 (dom studencki T-4), obsługujące słuchaczy politechniki, zatrudniało sześciu lekarzy. W 1968 roku wydali oni 2253 zwolnienia lekarskie (dla porównania: ogólnie na wrocławskich uczelniach – 9867). Na czoło statystyki dolegliwo-



### Ilustracja 236.

Uroczystość inauguracyjna 1 października 1969 roku rozpoczynała pierwszy pełny rok akademicki rektoratu profesora Tadeusza Porębskiego. Wystąpił on w nowym łańcuchu, który do dziś zdobi uroczysty strój kolejnych rektorów Politechniki Wrocławskiej

ści, które trapiły studentów Politechniki Wrocławskiej, wysuwały się choroby układu krążenia, gruźlica (85 przypadków) i choroby układu trawiennego. Przy okazji przeprowadzania oceny stanu zdrowotnego spostrzeżono, że „analiza wyniku nauczania wykazała niespodziewanie, że student chory lub inwalida, ale otoczony opieką – jest studentem dobrym lub niezłym, średnia wyników nauczania wypada w tej grupie lepiej niż w grupie zdrowych”<sup>745</sup>.

Według danych z 12 listopada 1969 roku, na Politechnice Wrocławskiej studiowało 156 obcokrajowców reprezentujących 27 krajów. Byli to głównie obywatele państw – jak to wówczas określano – „demokracji ludowej” oraz „rozwijających się”. Największą grupę narodową stanowili Wietnamczycy (23 osoby), Bułgarzy (22 osoby) i Syryjczycy (19 osób). Popularnością wśród zagranicznych gości cieszył się zwłaszcza Wydział Elektroniki, na którym uczyło się 62 cudzoziemców, Wydział Budownictwa Lądowego (25 studiujących obcokrajowców) oraz Wydział Architektury (16 studiujących obcokrajowców)<sup>746</sup>.

Niewątpliwie wyjątkowe znaczenie – może nawet w skali całego rektoratu profesora Tadeusza Porębskiego – miała sesja senatu Politechniki Wrocławskiej, która odbyła się 24 października 1969 roku. Na tym posiedzeniu profesor Tadeusz Porębski wygłosił referat *Założenia w dziedzinie usprawnienia podstawowych kierunków działalności Szkoły*<sup>747</sup>. Wystąpienie to dawało pogląd na opracowaną przez Kierownictwo Szkoły koncepcję rozwoju Politechniki Wrocławskiej oraz wskazywało środki umożliwiające osiągnięcie wyznaczonego celu. Punktem wyjścia rozważań refe-

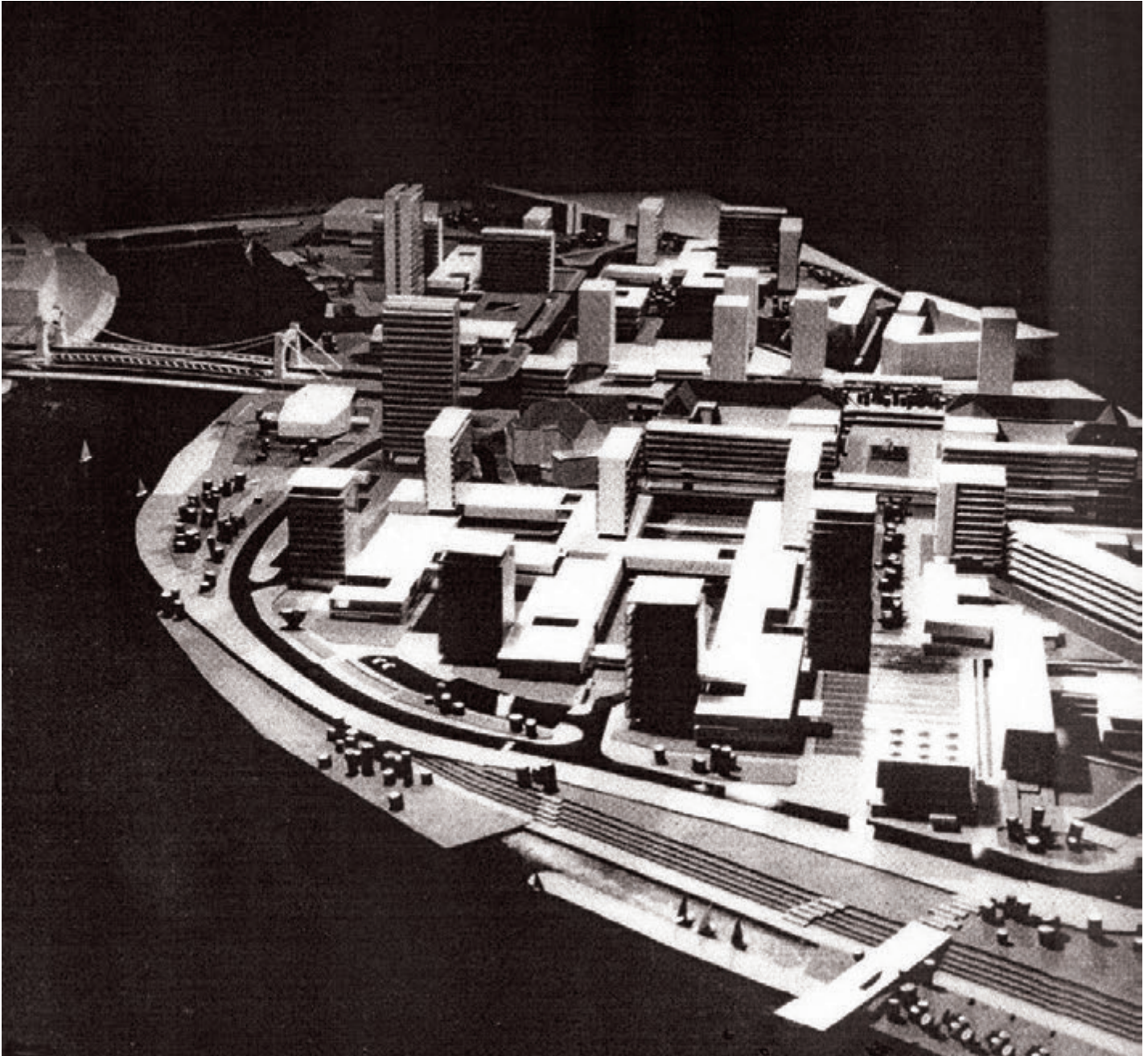
<sup>745</sup> *Ibidem*, k. 115.

<sup>746</sup> Sytuacja dydaktyczno-wychowawcza oraz opieka nad studentami zagranicznymi, 12 listopada 1969 roku. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 października 1969 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 154–155.

<sup>747</sup> *Założenia w dziedzinie usprawnienia podstawowych kierunków działalności Politechniki Wrocławskiej*. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/8, k. 123–133.

renta było przyjęcie za fakt dokonany zakończenia wstępnego etapu reformy Politechniki Wrocławskiej, która nastąpiła „w wyniku przejścia na strukturę instytutową preferującą zespołową działalność badawczą”. Zdaniem profesora Tadeusza Porębskiego, w ten sposób zostały stworzone podstawy podejmowania całościowych badań naukowych i ściślejszej integracji działalności badawczej z procesem dydaktycznym („dotychczasowe przedsięwzięcia stanowią jedynie pierwszy krok w procesie koniecznych zmian”). Dalszy merytoryczny rozwój uczelni miało umożliwić zerwanie z systemem centralnego opracowywania programów nauczania na rzecz uprawnień do samodzielnego kształtowania planów studiów przez szkoły wyższe. W tym zakresie mówca postulował również przyznanie uczelniom możliwości decyzyjnych w modernizacji systemu rekrutacji na studia oraz w zakresie określania limitów rekrutacyjnych. Profesor Tadeusz Porębski podkreślił celowość przyznania politechnice inicjatywy w zakresie tworzenia instytutów uczelniano-przemysłowych („ich potencjał badawczy zaangażowany będzie w realizację przedsięwzięć o dużym znaczeniu dla gospodarki Dolnego Śląska”). Warunkiem *sine qua non* w dążeniu do tego celu miała być rozbudowa i unowocześnianie zaplecza naukowo-technicznego oraz opracowanie perspektywicznego planu badań naukowych Politechniki Wrocławskiej. Ulegałyby one aktualizacji w ramach planów wieloletnich. Rektor proponował konkretne rozwiązania organizacyjne, uważając, że „stale rosnąca rola Politechniki Wrocławskiej jako podstawowej jednostki zaplecza badawczego gospodarki Dolnego Śląska [wymaga] przekształcenia działającego w jej ramach ośrodka informacji naukowo-technicznej w dolnośląskie centrum informacji naukowo-technicznej działającego pod kierunkiem Politechniki” oraz zorganizowania podporządkowanego uczelni centrum laboratoryjnego, które zabezpieczałoby jednocześnie potrzeby szkoły i gospodarki regionu. W wystąpieniu profesor Tadeusz Porębski podkreślił także konieczność rozszerzenia współpracy zagranicznej („obowiązujący system centralnej polityki w sprawie wyjazdu na staże naukowe ogranicza inicjatywę szkoły w tym zakresie”). Postulował zatem pozostawienie szkole swobody decyzji „w sprawach zapraszania specjalistów z zagranicznych ośrodków jak i wyjazdów pracowników na staże zagraniczne”. Podkreślił również znaczenie administracji uczelni, będącej „czynnikiem warunkującym prawidłową działalność Szkoły”, której funkcjonowanie – mimo dostosowania do struktury instytutowej – nie zostało istotnie usprawnione ze względu na brak etatów i zbyt niskie średnie płace. Czynnikiem niezbędnym do osiągnięcia zakładanych celów była – zdaniem





**Ilustracja 237.**

Jedna z przedstawionych w 1969 roku koncepcji rozbudowy Politechniki Wrocławskiej przewidywała realizację wysokich gmachów wzdłuż wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego (makieta). Projekt: Marian Barski, Krystyna Barska [1969 rok]



### Ilustracja 238.

Budynek laboratoryjny P-1, który jest przedstawiony na fotografii z połowy lat siedemdziesiątych XX wieku, nie jest najstarszym obiektem (co może sugerować jego symbol) ośrodka Instytutu Energoelektryki przy ulicy Józefa Chełmońskiego 12. Pierwszy powstał w 1969 roku pawilon P-5

rektora Politechniki Wrocławskiej – zmiana polityki finansowej („istnieje obiektywna konieczność zlikwidowania formalnych progów utrudniających racjonalną gospodarkę”). Równie konieczne miało być uzyskanie zezwolenia na eksperymentalne wprowadzenie na wrocławskiej uczelni elastycznych zasad finansowania. Referat kończyła następująca konkluzja: „Realizacja proponowanych postulatów poprzez ściślejsze związanie nauki z dydaktyką, wprowadzenie nowoczesnych metod i form kształcenia [...] pozwoli na osiągnięcie w ciągu najbliższych lat sprawności nauczania w wysokości 70%, a ponadto podniesie Politechnikę Wrocławską do rangi uniwersytetu technicznego”.

W 1969 roku, w związku z prognozowanym rozwojem uczelni, opracowano dwie koncepcje architektoniczno-urbanistyczne przewidujące realizację nowych obiektów dydaktycznych dla politechniki. W **Zakładzie Studyjno-Projektowym Politechniki Wrocławskiej**<sup>748</sup> powstał projekt zagospodarowania przestrzennego okolic placu Grunwaldzkiego (zwanym rejonem „A” rozbudowy uczelni), którego autorami byli Gerard Alexewicz i Erhard Kloza. Projekt ten miał być realizowany do 1991 roku w sześciu etapach. W latach 1969–1970 planowano budowę czterech obiektów (każdy o kubaturze 30 tysięcy metrów sześciennych) dla Instytutu Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich, Instytutu Budownictwa, Instytutu Inżynierii Lądowej oraz Instytutu Górnictwa i Instytutu Geotechniki. Budowle miały być zlokalizowane w okolicach wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego, na południowy zachód od wzniesionych w latach pięćdziesiątych XX wieku gmachów Wydziału Elektrycznego i Wydziału Inżynierii Sanitarnej. W kolejnych latach – 1970–1991 – koncepcja przewidywała realizację następnych piętnastu budynków<sup>749</sup>. Drugi projekt przedstawiony w 1969 roku – autorstwa Mariana i Krystyny Barskich – stanowił podstawę opracowanego w 1970 roku planu przestrzennego zagospodarowania terenu między placem Grunwaldzkim, ulicą Zygmunta Janiszewskiego, ulicą Cypriana Kamila Norwida i wybrzeżem Stanisława Wyspiańskiego<sup>750</sup>. Koncepcja Mariana i Krystyny Barskich przewidywała dwa etapy realizacji rozbudowy Politechniki Wrocławskiej. Zostały one rozłożone na lata 1970–1975 oraz 1976–1985. Proponowane inwestycje były przeznaczone dla Instytutu Telekomunikacji i Akustyki, Instytutu Inżynierii Chemicznej, Instytutu Budownictwa, Instytutu Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich, Instytutu Inżynierii Lądowej, Instytutu Górnictwa oraz Instytutu Geotechniki. Projekt przewidywał zróżnicowaną wysokość budynków. Dla hal laboratoryjnych przewidziano jedną kondygnację lub dwie kondygnacje

<sup>748</sup> Okres organizacji, powołanego 1 października 1968 roku, Zakładu Studyjno-Projektowego Politechniki Wrocławskiej zakończył się 30 czerwca 1969 roku. Zob. Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej z dnia 2 stycznia 1969 roku, APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nlb.

<sup>749</sup> J. Gajewski, *Jutro i pojutrze...*, s. 3–4.

<sup>750</sup> Kampus główny Politechniki Wrocławskiej. Uwarunkowania i kierunki zagospodarowania, luty 2004 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-C-D/1, poz. 1, s. 6; *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 191.



**Ilustracja 239.**

W uroczystościach dwudziestopięcioletnia Politechniki Wrocławskiej wzięli udział wszyscy dotychczasowi rektorzy autonomicznej Politechniki Wrocławskiej. W strojach uroczystych od lewej: profesor Dionizy Smoleński, profesor Tadeusz Porębski i profesor Zygmunt Szparowski [13 listopada 1970 roku]

nacje. Obiekty o charakterze dydaktyczno-administracyjnym miały być budowlami co najmniej jedenastokondygnacyjnymi. Na lata 1975–1985 zaplanowano realizację wysokich gmachów wzdłuż wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego. Najwyższy z nich – wieżowiec o dwudziestu dwóch kondygnacjach – miał stanąć w pobliżu mostu Grunwaldzkiego<sup>751</sup>.

W 1969 roku rozpoczęto realizację dwóch, przeznaczonych perspektywnie dla Instytutu Energoelektryki, jednokondygnacyjnych budynków przy ulicy Józefa Chełmońskiego 12. Pierwszym z nich był pawilon (P-5) o szkieletowej konstrukcji drewnianej, ze ścianami osłoniętymi od zewnątrz płytami fałdowymi azbestowo-cementowymi (zwanymi eternitem)<sup>752</sup>. Drugi – P-7 – był budynkiem gospodarczym mieszczącym węzeł ciepły. Pozostałe obiekty powstawały sukcesywnie do 1974 roku: w 1972 roku – kotłownia (P-3), w 1974 roku – pawilon laboratoryjny (P-1), wolno stojący, parterowy budynek zmontowany z prefabrykowanych elementów drewnopodobnych na podmurówce betonowej<sup>753</sup>. Jego ściany zewnętrzne zostały wyłożone – podobnie jak w wypadku starszych realizacji w tym miejscu – falistymi płytami azbestowo-cementowymi w kolorze naturalnym<sup>754</sup>. Podobny charakter

<sup>751</sup> K. Barska, *Nowa przestrzeń dla szkoły...*, s. 14–15.

<sup>752</sup> Inwentaryzacja budynków parterowych typu „Namystów” położonych we Wrocławiu przy ulicy Chełmońskiego 12, 1996 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P5-P6/1, poz. 1. Kubatura budynku P-5 – 436 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 614 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 456 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>753</sup> Budynek P-1: kubatura – 2,3 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 605 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 420 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>754</sup> Opis techniczny alternatywy części architektonicznej projektu nr 1346/77 pawilonu laboratoryjnego Instytutu Energoelektryki PWr, 1977 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P1/1, poz. 1, s. 1–2.



**Ilustracja 240.**

W przededniu głównej uroczystości obchodów dwudziestopięcioletnia Politechniki Wrocławskiej przy wejściach do sal dydaktycznych niektórych politechnicznych budynków pojawiły się tabliczki upamiętniające profesorów wybitnie zasłużonych dla uczelni. Jedną z nich zadedykowano profesorowi Edwardowi Suchardzie, patronowi sali 329 w Gmachu Głównym

<sup>755</sup> Inwentaryzacja budynków parterowych typu „Namysłów” położonych we Wrocławiu przy ulicy Józefa Chetmońskiego 12, 1996 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P5-P6/1, poz. 1, s. 4. Kubatura budynku P-6 – 2442 metryów sześciennie, powierzchnia zabudowy – 615 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 459 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>756</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 stycznia 1970 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/9, k. 2.

<sup>757</sup> Projekt zasad opracowywania nowych siatek i programów studiów, 23 stycznia 1970 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/9, k. 9.

<sup>758</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 maja 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/11, k. 130.

<sup>759</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Podyplomowego Studium w zakresie inżynierii wodnej śródlądowej (Dz.U. MOiSzW z 1969 r. Nr 17, poz. 160).

<sup>760</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej – Podyplomowego Studium w zakresie elektronicznej techniki obliczeniowej (Dz.U. MOiSzW z 1969 r. Nr 17, poz. 154).

<sup>761</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 5 października 1971 roku (Dz.U. MOiSzW z 1971 r. Nr 14, poz. 121).

<sup>762</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 marca 1970 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/9, k. 18.

ma wzniesiony również w 1974 roku pawilon P-6, który – tak jak zbudowany wcześniej P-5 – jest zwykłym jednokondygnacyjnym, niepodpiwniczonym pawilonem typu „Namysłów” o jednospadowym dachu<sup>755</sup>.

Na sesji senatu Politechniki Wrocławskiej, która odbyła się 23 stycznia 1970 roku, wstępnie omówiono zasady opracowywania nowych programów studiów. Kwestię tę, w nawiązaniu do niedawnego wystąpienia rektora przedstawiającego koncepcję rozwoju uczelni, oceniono jako „ważną z uwagi na możliwość uniezależnienia się od wpływów zewnętrznych”<sup>756</sup>. Projekt sposobu realizacji programów studiów zakładał rezygnację z lekcyjnego systemu prowadzenia zajęć na korzyść metody łączącej wykład z ćwiczeniami oraz większego udziału zajęć laboratoryjnych, seminaryjnych i projektowych w procesie dydaktycznym. Podział studentów na słuchaczy kursu magisterskiego lub inżynierskiego miał się dokonywać po pierwszym wspólnym roku studiów. Przyjęto jednocześnie, że liczba zajęć w tygodniu nie powinna przekraczać na studiach dziennych 32 godzin tygodniowo (dla pracujących – 16 godzin tygodniowo)<sup>757</sup>. W maju 1971 roku rozważano możliwość wprowadzenia pięciodniowego tygodnia zajęć dydaktycznych – zdecydowana większość uczestników posiedzenia senatu opowiedziała się za wdrożeniem tego rozwiązania od 1 października 1971 roku<sup>758</sup>. Wzorem lat poprzednich dbano o rozwój studiów podyplomowych działających pod merytoryczną opieką instytutów. Dnia 1 lutego 1970 roku rozpoczęto działalność dwuletnie Podyplomowe Studium w zakresie inżynierii wodnej śródlądowej<sup>759</sup>. Na początku roku akademickiego 1970/1971 (1 października) uruchomiono Podyplomowe Studium w zakresie elektronicznej techniki obliczeniowej<sup>760</sup>. Dnia 15 października 1971 roku przy Instytucie Budownictwa powstało Podyplomowe Studium Konstrukcji Metalowych<sup>761</sup>.

W marcu 1970 roku senat Politechniki Wrocławskiej zdecydował (po dużych wahaniach) o przekazaniu organów stanowiących wyposażenie szkolnej auli do Państwowej Filharmonii Wrocławskiej. Decyzję tę podjęto z dwóch powodów. Pierwszym argumentem było to, że „organy są przez uczelnię wykorzystywane w minimalnym stopniu”, drugim zaś – artykułowany przez Kierownictwo Szkoły zamiar przebudowy auli i „przystosowania jej do wszechstronnych potrzeb uczelni”. Gotowy już projekt modernizacji (jak się okazało, nigdy nieprzeprowadzonej w takim stopniu) zakładał likwidację balkonu, na którym od 1929 roku był umieszczony instrument<sup>762</sup>.

We wrześniu 1970 roku, w związku ze zbliżającym się dwudziestopięciuleciem Politechniki Wrocławskiej, senat jednomyślnie zaaprobował propozycję Kierownictwa Szkoły o nadaniu niektórym salom wykładowym imienia zmarłych profesorów wybitnie zasłużonych dla uczelni<sup>763</sup>. Pierwszymi patronami sal dydaktycznych zostali: Kazimierz Idaszewski (A-5, sala 312), Henryk Lewulis (A-1, sala 314), Witold Romer (A-1, sala 301), Edward Sucharda (A-1, sala 329), Aleksander Szniolis (D-2, sala 301), Kazimierz Zipser (C-1, sala 201) oraz Franciszek Przewirski (D-1, sala 301)<sup>764</sup>. Na tej samej sesji podjęto – po raz pierwszy w dziejach wrocławskiej uczelni – decyzję o zatarciu lub złagodzeniu kar dyscyplinarnych pracownikom i studentom<sup>765</sup>. Jubileusz uczelni był także okazją do przyznania, ustanowionego w 1969 roku, medalu „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej”. Dnia 23 września 1970 roku uznano, że medal ten jako pierwsi dostaną profesorowie: Stanisław Kulczyński, Dionizy Smoleński, Zygmunt Szparkowski, Włodzimierz Bobrownicki, Tadeusz Broniewski, Adam Cybulski, Błażej Roga oraz Władysław Ślebodziński. Medale wręczono 13 listopada 1970 roku na akademii zorganizowanej w auli Politechniki Wrocławskiej. Głównym wydarzeniem tej uroczystości było przekazanie uczelni **sztandaru Politechniki Wrocławskiej** ufundowanego przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu<sup>766</sup>.

Wspomnienie podniosłych uroczystości jubileuszowych zastąpiła niebawem atmosfera niepokoju, którą spowodowały podjęte w grudniu 1970 roku w zakładach pracy Wybrzeża, dramatycznie zakończone strajki. Dnia 20 grudnia nastąpiły zmiany we władzach Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, zapoczątkowane objęciem przez Edwarda Gierka stanowiska pierwszego sekretarza Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Zastąpił on Władysława Gomułkę, odsuniętego od sprawowania tej funkcji. Nie zachował się protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, który zebrał się w trybie nadzwyczajnym 20 grudnia 1970 roku. Atmosfera na sesji była z pewnością gorąca. Charakter grudniowych wystąpień członków senatu oddaje odczytana niespełna miesiąc później, na posiedzeniu 15 stycznia 1971 roku, *Informacja o sytuacji Szkoły w niektórych dziedzinach*, stanowiąca odpowiedź na pytania skierowane w grudniu 1970 roku do Kierownictwa Szkoły<sup>767</sup>. Interpelacje dotyczyły zwłaszcza problemu zbiurokratyzowania zarządzania nauką i podziału kompetencji w instytutowych gremiach kierowniczych oraz wyrażały niepokój z powodu obniżenia wyników działalności naukowej uczelni. Kierownictwo Szkoły przyjęło na styczniowej sesji postawę pojednawczą, która



#### Ilustracja 241.

Rektor Tadeusz Porębski powierza studentkowi pocztowi sztandar Politechniki Wrocławskiej, przekazany uczelni przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu [13 listopada 1970 roku]

<sup>763</sup> Protokół posiedzenia Prezydium Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 września 1970 roku APWr, Akta Senatu, sygn. 74/10, k. 60; Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 września 1970 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/10, k. 66.

<sup>764</sup> Tablice umieszczone zwykle nad wejściem do sal wykładowych, w których wykładali wymienieni profesorowie, odsunięto 9 listopada 1970 roku.

<sup>765</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 września 1970 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/10, k. 70.

<sup>766</sup> *25 lat naszej uczelni*, „Sigma. Magazyn Problematyko-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1972/1973, nr 4 (44), s. 10–11.

<sup>767</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 15 stycznia 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/11, k. 5–24.

**Ilustracja 242.**

Barwny element pochodów organizowanych 1 maja z okazji Święta Pracy stanowiły zwykle grupy złożone z pracowników i studentów wyższych uczelni. Na fotografii przemarsz Politechniki Wrocławskiej przed trybuną honorową ustawioną na ulicy generała Karola Świerczewskiego (dziś ulica marszałka Józefa Piłsudskiego) [1971 rok]

była wyraźnie zauważalna w tonie prowadzonej polemiki. Protokół spotkania ma – wyjątkowo – formę stenogramu. Odważną dyskusję podsumował rektor Tadeusz Porębski: „Poruszyliście wiele ważnych problemów. [Kiedy niedawno] toczyliśmy dyskusję nad losami uczelni padło pytanie czy jest możliwe by pracownik nauki wykonywał wszystkie obowiązki dobrze. Żywiołowo odpowiedziałem, że nie. Musimy sobie z tego zdawać sobie sprawę, jak również z tego, że kierownictwo szkoły i Senat, wspólnie uczymy się pracy w nowym układzie, popełniając wiele błędów, za które czuję się równie odpowiedzialnym jak Panowie. Faktem jest, że nie wykorzystujemy pracowników, za dużo ludzi źle pracuje, że jest konflikt między zastępcami i dyrektorami [...]. Niech [dzisiejsza] dyskusja będzie przyczynkiem do tego co trzeba usprawnić w szkole i do zaspokojenia głównych potrzeb Politechniki”<sup>768</sup>. W kwietniu 1971 roku rektor zaproponował stałe spotkania Kierownictwa Szkoły z ogółem zatrudnionych w poszczególnych instytutach. Celem tych spotkań miało być „omawianie spraw nurtujących pracowników”<sup>769</sup>.

W 1970 roku zakończono cykl inwestycji obejmujących realizację lub adaptację należących do Politechniki Wrocławskiej obiektów położonych nad nurtem Odry, zlokalizowanych wzdłuż wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego. W zakresie przeprowadzonych inicjatyw budowlanych znalazł się także, zaprojektowany przez Jana Suwalskiego, dwukondygnacyjny obiekt laboratoryjny H-3 (wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego 41). Budynek był pierwotnie przeznaczony dla Katedry Konstrukcji Żelbetowych oraz Katedry Budowy Mostów<sup>770</sup>, w 1970 roku przejął go więc Instytut Budownictwa. W 1971 roku Politechnika Wrocławska pozyskała kolejną budowlę w tym rejonie. Był to murowany, parterowy budynek pompowni (H-8, wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego 39a). Obiekt H-8, zaprojektowany przez Jerzego Wojnarowicza, został zrealizowany w 1970 roku dla wrocławskiego oddziału Instytutu Gospodarki Wodnej<sup>771</sup> na miejscu Laboratorium Hydrotechnicznego Katedry Budownictwa Wodnego o metryce sięgającej 1956 roku<sup>772</sup>. W 1978 roku przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego 41 powstał budynek laboratoryjno-dydaktyczny (H-6). Dwukondygnacyjna budowla pomieściła laboratoria, salę wykładową i pracownię, które przeznaczono dla Instytutu Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych<sup>773</sup>.

Dnia 20 listopada 1970 roku wrocławskie Biuro Projektowe „ZREMB” przekazało Politechnice Wrocławskiej, wzniesiony pod koniec XIX wieku, czterokondygnacyjny budynek przemysłowy z dwukondygnacyjną przybudówką przy ulicy Zygmunta Krasińskiego 13a<sup>774</sup>. W budynku znalazł siedzibę powstały w 1967 roku **Zakład Aparatury Naukowej Politechniki Wrocławskiej**.



**Ilustracja 243.**

W 1970 roku przekazano Instytutowi Budownictwa Politechniki Wrocławskiej budynek laboratoryjny H-3, położony przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego [lata siedemdziesiąte XX wieku]

<sup>768</sup> *Ibidem*, k. 21–24.

<sup>769</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 8 kwietnia 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/11, k. 113.

<sup>770</sup> Opis techniczny do projektu techniczno-roboczego budowy pawilonu laboratoryjnego dla katedr Konstrukcji Żelbetowych i katedry Budowy Mostów Politechniki Wrocławskiej, 1965 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-H/3, poz. 5, s. 2–4.

<sup>771</sup> Budynek H-8: kubatura – 893 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 279 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 232 metry kwadratowe. Przebudowany obiekt od 1986 roku należy do Instytutu Geotechniki i Hydrotechniki.

<sup>772</sup> Pismo kierownika Katedry Budownictwa Wodnego do Dyrekcji Administracji Politechniki Wrocławskiej, 20 stycznia 1967 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-H8/1, poz. 1, s. 1–2.

<sup>773</sup> Budynek H-6: kubatura – 7519 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 767 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1356 metrów kwadratowych.

<sup>774</sup> Opis techniczny realizacyjnego planu usytuowania adaptowanego obiektu dla Zakładu Aparatury Naukowej Politechniki Wrocławskiej, 1970 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-K4/1, poz. 4, s. 2. Kubatura – 8,4 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 410 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1213 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

**Ilustracja 244.**

Jednym z pierwszych obiektów nowej zabudowy ośrodka przy ulicy Gdańskiej był oddany do użytku w 1969 roku budynek Instytutu Chemii i Technologii Nafty i Węgla (F-2) [lata siedemdziesiąte XX wieku]

<sup>775</sup> S. Knysz, Opis techniczny do aneksu do projektu techniczno-roboczego katedry Tworzyw Sztucznych we Wrocławiu, 1965 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-F1-F3/1, poz. 4, s. 1–3. Zob. także: *Stare i nowe*, „Sigma. Magazyn Problematyko-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1969, nr 10, s. 16–17.

<sup>776</sup> Budynek F-1: kubatura – 5084 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 556 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 706 metrów kwadratowych. Budynek F-2: kubatura – 3084 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 810 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 562 metry kwadratowe. Budynek F-3: kubatura – 6521 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 664 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 840 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008 rok. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>777</sup> W 1974 roku obiekt częściowo przebudowano na skład gazów technicznych. Zob. Opis techniczny składu gazów technicznych, 1974 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-F8/2, poz. 1, nlb. Kubatura – 1028 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 347 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 210 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>778</sup> Budynek F-10 został wzniesiony przed 1945 rokiem. Kubatura – 400 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 130 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 80 metrów kwadratowych. Z budynkiem sąsiaduje wiata magazynowa (F-11). Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>779</sup> Pawilon biurowy przy ulicy Czerwonego Krzyża 2, 1989 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-F12/1, poz. 1, nlb. Kubatura – 1980 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 396 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 349 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008 rok. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>780</sup> Opis techniczny do projektu technicznego architektonicznego budynku pawilonu boksów wysokociśnieniowych Instytutu Nafty i Paliw Płynnych Politechniki Wrocławskiej, 1972 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR – F9/1, poz. 6, s. 1–3. Kubatura – 660 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 116 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 86 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

W 1971 roku zakończono realizację głównej zabudowy ośrodka Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Gdańskiej 7/9. Wzniesiono tam kilka obiektów przeznaczonych pierwotnie dla Katedry Technologii Tworzyw Sztucznych, a następnie dla Instytutu Chemii i Technologii Nafty i Węgla. Projekt Wiktora Jackiewicza przewidywał budowę zespołu trzech budynków laboratoryjno-dydaktycznych wykonanych według jednego schematu wstępnego<sup>775</sup>. Były to ukończone w 1969 roku dwukondygnacyjne budynki F-1 i F-2 oraz mający jedną kondygnację obiekt F-3. Ustawiono je na rzucie litery „C” równolegle do ulicy Gdańskiej (F-1), ulicy Sopotkiej (F-2) i ulicy Odon Bujwida (F-3)<sup>776</sup>. Nieco wcześniej powstały parterowe obiekty gospodarcze: oddany do użytku w 1967 roku magazyn materiałów łatwopalnych (F-8)<sup>777</sup> oraz ukończona w 1968 roku stacja transformatorowa (F-7). W 1968 roku Politechnika Wrocławska przejęła wolno stojący budynek magazynowy (F-10)<sup>778</sup>, a w 1971 roku na terenie ośrodka zrealizowano budynek portierni (F-50) i – zwrócony fasadą do ulicy Czerwonego Krzyża – pawilon biurowy (F-12). Obiekt ten przeznaczono na siedzibę Zarządu Inwestycji Szkół Wyższych<sup>779</sup>. Trzy lata później, w 1974 roku, zakończono realizację parterowego obiektu laboratoryjnego F-9, zlokalizowanego u zbiegu ulicy Gdańskiej i ulicy Czerwonego Krzyża<sup>780</sup>.

W 1971 roku w rejonie kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej zakończono inwestycję przeznaczoną dla Instytutu Kon-



strukcji i Eksploatacji Maszyn. Była nią realizacja budynku laboratoryjno-dydaktycznego (B-8) przy ulicy Mariana Smoluchowskiego 48. Pięciokondygnacyjna budowla na planie zbliżonym do kwadratu została wybudowana według projektu Marii Molickiej z 1967 roku<sup>781</sup>.

W maju 1970 roku rozpoczęto budowę Ośrodka Studium Wojskowego na terenie byłej strzelnicy przy ulicy Długiej 61/65<sup>782</sup>. W 1971 roku oddano do użytku dwa obiekty. Pierwszym z nich był zaprojektowany przez Erharda Klozę pawilon dydaktyczny (M-1), zrealizowany jako jednokondygnacyjny budynek tymczasowy. Otwarcie obiektu – który pomieścił piętnaście sal wykładowych, dwie aule oraz lokale administracyjne i gospodarcze – nastąpiło 6 listopada 1971 roku<sup>783</sup>. Obiekt – skonstruowany z prefabrykatów typu „Namystów” – wzniesiono na rzucie zbliżonym do litery „H”, z salami wykładowymi na zewnętrznym obwodzie i pomieszczeniami socjalnymi rozmieszczonymi od strony dziedzińca wewnętrznego<sup>784</sup>. Najwcześniejszą zabudowę ośrodka uzupełnił, oddany do użytku również w 1971 roku, budynek kotłowni (M-2).

Realizacja idei **wielkich problemów badawczych**, zasygnalizowanych w wystąpieniu profesora Tadeusza Porębskiego w październiku 1969 roku, była przedmiotem obrad Prezydium Senatu w marcu 1971 roku. W zapisie protokołu zebrania zanotowano, opracowaną na użytek członków prezydium, wykładnię ocenianej idei. Rozumiano ją jako poszukiwanie nowego modelu współpracy uczelni z przemysłem, „realizowanego w ramach instytutów uczelniano-przemysłowych”. Uczestnicy posiedzenia, wyrażając niepokój o możliwości kadrowe uczelni („są z pewnością niewystarczające dla podejmowania tak wielkich problemów badawczych”), zaproponowali rozwiązanie polegające na podjęciu eksperymentalnie jednego problemu w ramach całej szkoły<sup>785</sup>. Pierwsze wielkie programy badawcze, zdefiniowane jako „zespół kompleksowych problemów badawczych stawiających sobie za cel rozwiązanie określonego problemu technicznego o kluczowej wadze dla gospodarki kraju”, uruchomiono jeszcze w 1971 roku. Były to Hydrometalurgia, Inżynieria Materiałowa oraz Wielodostępny Abonencki System Cyfrowy (WASC)<sup>786</sup>. W następnych latach powołano programy Prognozy (1972), Ochrona Środowiska (1972) oraz Górnictwo (1973)<sup>787</sup>. W maju 1971 roku weszło w życie zarządzenie rektora w sprawie usprawnienia organizacji i podniesienia efektywności współpracy z przemysłem. Akt ten dawał instytutom i jednostkom ogólnej obsługi technicznej Politechniki Wrocławskiej samodzielność operacyjną w zakresie działalności naukowej prowadzonej na zlecenie jednostek gospodarki narodowej<sup>788</sup>.



**Ilustracja 245.**

W październiku 1974 roku sfotografowano niedawno oddany do użytku budynek laboratoryjny Instytutu Chemii i Technologii Nafty i Węgla (F-9). Do 2003 roku towarzyszył mu zbiornik wodoru niskiego ciśnienia

<sup>781</sup> Budynek B-8: Kubatura – 2988 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 210 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 526 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>782</sup> Sprawozdanie z realizacji zadań inwestycyjnych objętych planem pracy na 1970 rok. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 czerwca 1970 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/10, k. 37.

<sup>783</sup> *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 368.

<sup>784</sup> Opis techniczny do projektu techniczno-roboczego obiektów Studium Wojskowego Politechniki Wrocławskiej, 1970 rok. ATiB PW, sygn. ACT/AR-M/1, poz. 7, s. 1–4. Budynek M-1: Kubatura – 11 868 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 3718 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 2573 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej. Obiekt jest obecnie użytkowany przez Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki.

<sup>785</sup> Protokół posiedzenia Prezydium Senatu Politechniki Wrocławskiej, 4 marca 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/11, k. 54.

<sup>786</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie zapewnienia warunków opracowania i wdrożenia WASC, 28 kwietnia 1971 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nlb.

<sup>787</sup> Realizacja wielkich programów badawczych w Politechnice Wrocławskiej, 26 stycznia 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/11, k. 86–87. Zob. też: Informacja o wielkich programach badawczych, 1976 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/32, k. 28–32.

<sup>788</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie usprawnienia organizacji i podniesienia efektywności współpracy z przemysłem. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 maja 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/11, k. 155–156.



**Ilustracja 246.**

W 1971 roku niedaleko kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej powstał pięciokondygnacyjny budynek Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn. Przy wejściu do obiektu ktoś zaparkował, stanowiący marzenie wielu Polaków, samochód marki Syrena [lata siedemdziesiąte XX wieku]



**Ilustracja 247.**

W 1971 roku Studium Wojskowe Politechniki Wrocławskiej przeniosło się do nowej siedziby przy ulicy Długiej. Zajęcia z „wojska” odbywały się odtąd w pawilonie oznaczonym symbolem M-1 [lata siedemdziesiąte XX wieku]

W czerwcu 1971 roku senat jednogłośnie udzielił poparcia zamierzeniom Kierownictwa Szkoły dotyczącym rozszerzenia sieci filii wrocławskiej uczelni technicznej o dwie następne: w Kłodzku i w Świdnicy<sup>789</sup>. Oba zamiejscowe ośrodki zostały uruchomione 1 października 1971 roku<sup>790</sup>. **Filia Politechniki Wrocławskiej w Kłodzku** miała kształcić studentów zamieszkałych w powiecie kłodzkim, bystrzyckim, noworudzkim i ząbkowickim w zakresie programowym Wydziału Mechanicznego i Wydziału Budownictwa Lądowego. Jej siedziba znajdowała się przy ulicy Bohaterów Getta 22. W latach 1971–1983 dyrektorem kłodzkiego ośrodka był docent doktor inżynier Bogusław Bałaziński. **Filia Politechniki Wrocławskiej w Świdnicy** (z siedzibą przy ulicy Ofiar Oświęcimskich 3/5) kierowała ofertę studiów na kierunkach mechanicznym i elektrycznym do mieszkańców okręgu świdnicko-dzierżoniowskiego<sup>791</sup>. Organizatorem i pierwszym dyrektorem świdnickiej filii był docent doktor inżynier Henryk Mońka.

We wrześniu 1971 roku Prezydium Senatu wystąpiło z wnioskiem o powołanie na Politechnice Wrocławskiej dwóch nowych organów kolegialnych: Rady Seniorów oraz Rady Młodszych Pracowników Naukowo-Dydaktycznych. Radę Seniorów mieli tworzyć czynni dydaktycznie lub emerytowani profesorowie i docenci o wielkim doświadczeniu naukowym. Pierwszy skład wybieranej na roczną kadencję **Rady Seniorów** stanowili profesorowie: Wło-

<sup>789</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 czerwca 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/12, k. 7–8.

<sup>790</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia filii (w organizacji) w Kłodzku i Świdnicy, 15 września 1971 roku, APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nlb.

<sup>791</sup> Informacja o filiach Politechniki Wrocławskiej, 24 czerwca 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/12, k. 24–26.

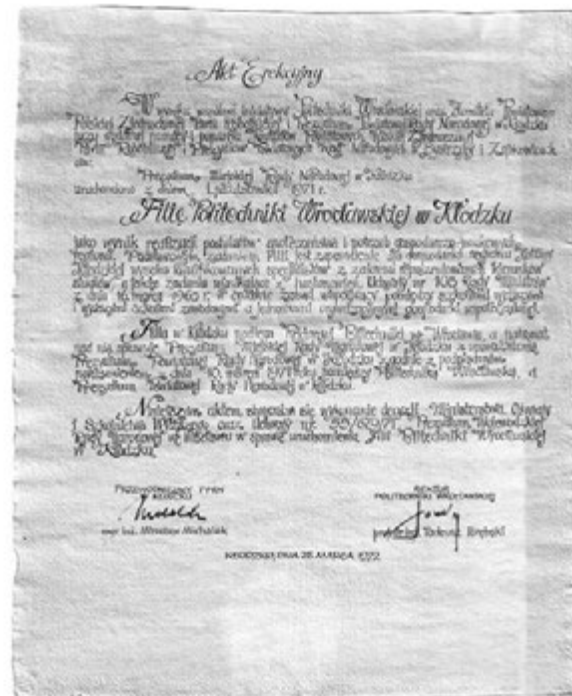
dzimierz Bobrownicki, Tadeusz Broniewski, Władysław Chowaniec, Wincenty Czechowicz, Adam Cybulski, Tadeusz Demeter, Andrzej Frydecki, Miron Gaj, Zbigniew Godziński, Bohdan Guerquin, Bolesław Iwaszkiewicz, Tadeusz Kuliszewski, Jarosław Kuryłowicz, Władysław Markocki, Maria Miłkowska, Jan Benedykt Różycki, Jerzy Ignacy Skowroński, Zofia Skrowaczewska, Marian Suski, Jerzy Teisseyre, Wiktor Wiśniowski oraz Jerzy Zawadzki<sup>792</sup>.

**Rada Młodszych Pracowników Naukowo-Dydaktycznych** miała reprezentować asystentów i adiunktów z politechnicznych instytutów oraz pracowników dydaktycznych Studium Nauki Języków Obcych i Studium Wychowania Fizycznego. Jej skład miał być uzupełniany o dodatkowe osoby z tego kręgu rekomendowane przez Komitet Uczelniany Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i Rady Zakładowej Związku Nauczycielstwa Polskiego<sup>793</sup>. Kadencja członków rady trwała trzy lata.

Na wrześniowej sesji senatu 1971 roku przyjęto – drugą już – uchwałę w sprawie przyznania medalu „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej”. Zostali nim uhonorowani profesorowie: Władysław Chowaniec, Jan Benedykt Różycki, Jerzy Ignacy Skowroński oraz Tadeusz Wróbel. Senat ustalił, że nazwiska wszystkich osób odznaczonych tym medalem zostaną uwiecznione na **tablicy pamiątkowej** znajdującej się w holu Gmachu Głównego<sup>794</sup>.

Jesienią 1971 roku wprowadzono na Politechnice Wrocławskiej kilka zmian organizacyjnych w strukturze instytutów oraz w systemie administracyjnym. Dnia 1 września 1971 roku Instytut Maszyn i Urządzeń Hydraulicznych oraz Aparatury Przemysłowej został przekształcony w Instytut Techniki Ciepłej i Aparatury Przemysłowej<sup>795</sup>. Również 1 września uruchomiono **Ośrodek Badań Progностycznych**, którego podstawowym zadaniem było „prowadzenie prac nad naukowymi podstawami prognozowania w dziedzinie nauk technicznych i techniki oraz kształcenie kadr w zakresie metod i technik prognozowania”<sup>796</sup>. Korekty zostały przeprowadzone także w organizacji administracji uczelni – 1 grudnia 1971 roku powstał Pion Kształcenia Kadry Naukowej<sup>797</sup>.

W 1971 roku oddano pawilon dydaktyczny E-2, pierwszy po 1945 roku budynek uczelni, który zrealizowano w zespole przy ulicy Bolesława Prusa 53/55. Budowlę wzniesiono jako jednokondygnacyjny obiekt wolno stojący. W pierwszym etapie budowy (1968 rok) powstała część środkowa budynku. Skrzydła boczne dobudowano w 1971 roku. Rzut budynku jest nieregularny. Dominujący układ osi opiera się na kształcie litery „L”. Obiekt został wzniesiony z prefabrykowanych elementów drewnianych typu



**Ilustracja 248.**

Podpisany 25 marca 1972 roku akt erekcyjny, uruchomionej 1 października 1971 roku, Filii Politechniki Wrocławskiej w Kłodzku, miał umocnić patronat władz regionu nad kłodzkim ośrodkiem dydaktycznym

<sup>792</sup> Projekt powołania Rady Seniorów Politechniki Wrocławskiej, 17 września 1971 roku. APWr, Akta Senatu, k. 38.

<sup>793</sup> Projekt powołania Rady Młodszych Pracowników Naukowo-Dydaktycznych, 17 września 1971 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/12, k. 56.

<sup>794</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 17 września 1971 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/12, k. 31–32; Uchwała senatu z dnia 17 września 1971 roku w sprawie nadania medalu „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej”. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/12, k. 49

<sup>795</sup> Zarządzenie ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 27 lipca 1971 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MOiSzW z 1971 r. Nr 9, poz. 87).

<sup>796</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia Ośrodka Badań Progностycznych, 23 września 1971 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nb. Formalnie z dniem 1 czerwca 1972 roku. Zob. Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 9 czerwca 1972 roku w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Ośrodka Badań Progностycznych (Dziennik Urzędowy Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki [dalej: Dz.U. MNSzWiT] z 1972 r. Nr 1, poz. 19).

<sup>797</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie zmian w strukturze organizacyjnej szkoły, 24 listopada 1971 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nb.



**Ilustracja 249.**

Inauguracja roku akademickiego 1971/1972 była pierwszą uroczystością, w której uczestniczyła Rada Seniorów. Do 1981 roku jej przedstawiciele zajmowali w auli miejsce po lewej stronie stołu prezydyjnego. Na fotografii Rada Seniorów Politechniki Wrocławskiej w swoim pierwszym składzie [1 października 1971 roku]

<sup>798</sup> Charakterystyka budynku E-2, 1991 rok. ATiB PWR, sygn. ACT/AR-E2/1, poz. 6. Kubatura – 5580 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1510 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1050 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>799</sup> Pawilon Instytutu Metrologii Elektrycznej, Tadeusz Bulkiewicz, styczeń 1975 roku. ATiB PWR, sygn. ACT/AR-E4/1, poz. 1, rys. 6. Budynek E-4: kubatura – 1848 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 493 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 390 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>800</sup> Dyskusja na posiedzeniu senatu w dniu 25 lutego w sprawie projektu koncepcji Politechniki Wrocławskiej jako uniwersytetu technicznego. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/14, k. 74–94.

<sup>801</sup> Informacje przekazane na posiedzeniu senatu w dniu 16 maja 1975 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/26, k. 83.

„Namysłów”, wyłożonych od zewnątrz twardymi płytami pilśniowymi i eternitem<sup>798</sup>. Obiekt został przekazany do użytkowania Wydziałowi Architektury. Zabudowę przy ulicy Bolesława Prusa 53/55 uzupełniła w 1976 roku podobna, parterowa budowla (E-4) wzniesiona według projektu Tadeusza Bulkiewicza dla Instytutu Metrologii Elektrycznej<sup>799</sup>.

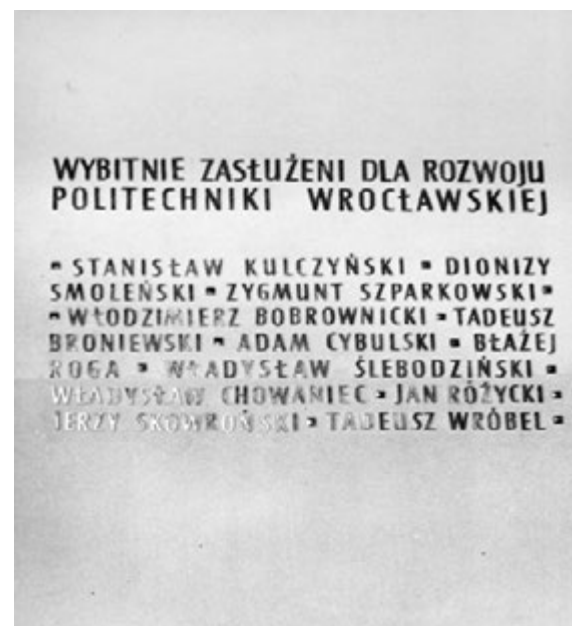
Tematowi przekształcenia Politechniki Wrocławskiej w uniwersytet techniczny poświęcono posiedzenie senatu, które odbyło się 25 lutego 1972 roku<sup>800</sup>. Konkluzji nie wypracowano. Trzy lata później, w druku *Informacje przekazane na posiedzeniu senatu w dniu 16 maja 1975 roku*, została zamieszczona następująca wzmianka: „Kierownictwo uczelni nie przewiduje przekształcenia Politechniki Wrocławskiej w uniwersytet techniczny w najbliższym czasie”<sup>801</sup>.

Dnia 13 kwietnia 1972 roku Wydziałowi Mechaniczno-Energetycznemu, Wydziałowi Górnictwa oraz Wydziałowi Inżynierii Sanitarnej przyznano uprawnienia do nadawania, wprowadzonego ustawą z 1968 roku, stopnia doktora habilitowanego<sup>802</sup>. W kwietniu 1972 roku wydzielono z Instytutu Matematyki i Fizyki Teoretycznej, jako osobną jednostkę organizacyjną, Ośrodek Obliczeń Numerycznych<sup>803</sup>, który od 1 czerwca tego roku zaczął funkcjonować jako podległe rektorowi **Centrum Obliczeniowe Politechniki Wrocławskiej** (kierownik: docent doktor Jerzy Battek). Celem tej reorganizacji było umożliwienie sprawnej realizacji prac związanych z wdrożeniem na Politechnice Wrocławskiej pierwszego wielodostępnego systemu cyfrowego (WASC), którego podstawę stanowił komputer Odra 1304<sup>804</sup>.

Dnia 26 maja 1972 roku członek Kierownictwa Szkoły, pierwszy sekretarz Komitetu Uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, docent Alfred Dziendziel poinformował senat, że „profesor Tadeusz Porębski został powołany przez ministra na dalsze 3 lata na stanowisko Rektora Politechniki”<sup>805</sup>.

Od 1 września 1972 roku przestały funkcjonować trzy pion administracyjne: Pion Studiów Dziennych, Pion Studiów dla Pracujących oraz Pion do spraw Filii. W ich miejsce powołano Pion Toku Studiów oraz Pion Programowania i Organizacji Dydaktyki. Powstał również Pion do spraw Socjalnych<sup>806</sup>. Dnia 1 października 1972 roku Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny zmienił nazwę na **Wydział Informatyki i Zarządzania**, a Instytut Organizacji i Ekonomiki uległ przekształceniu w Instytut Organizacji i Zarządzania. W miejsce Instytutu Miernictwa Automatykacji i Budowy Urządzeń Termoenergetycznych oraz Instytutu Techniki Ciepłej i Aparatury Przemysłowej utworzono jeden Instytut Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów. Instytut Inżynierii Sanitarnej i Wodnej przekształcono w Instytut Ochrony Środowiska<sup>807</sup>. Dnia 1 października 1972 doktor Eugeniusz Wnuczak zaczął pełnić obowiązki **rzecznika prasowego** Politechniki Wrocławskiej<sup>808</sup>.

Pierwsza połowa lat siedemdziesiątych XX wieku była okresem stałego rozwoju studiów podyplomowych. Władze uczelni sprzyjały tej formie nauczania, uważając ją za „integralną część programu kształcenia wysoko kwalifikowanej kadry inżynierskiej”<sup>809</sup>. W maju 1972 roku dokonano oceny działalności studiów podyplomowych związanych z instytutami Politechniki Wrocławskiej. Przewidywano, że w 1975 roku z tej formy kształcenia skorzysta 360 słuchaczy, w perspektywie zaś – w latach osiemdziesiątych XX wieku – liczba studentów osiągnie 5 tysięcy osób. Tymczasem w latach 1973–1975 powstały kolejne studia podyplomowe:



**Ilustracja 250.**

Od października 1971 roku wszyscy odznaczeni medalem „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej” byli uwieczniani na tablicy pamiątkowej w holu Gmachu Głównego. Na fotografii nazwiska pierwszych uhonorowanych [październik 1971 roku]

<sup>802</sup> Informacja rektora Politechniki Wrocławskiej skierowana do instytutów i wydziałów, 17 kwietnia 1972 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nlb.

<sup>803</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie wydzielenia Ośrodka Obliczeń Numerycznych z Instytutu Matematyki i Fizyki Teoretycznej, 27 kwietnia 1972 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nlb.

<sup>804</sup> *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 378. Hala komputerowa Centrum Obliczeniowego znajdowała się w budynku D-2.

<sup>805</sup> Protokół posiedzenia Ssenatu Politechniki Wrocławskiej, 26 maja 1972 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/15, k. 12; Nominacja na rektora Politechniki Wrocławskiej (1 września 1972 roku – 31 sierpnia 1975 roku), 22 maja 1972 roku. APWr, Akta osobowe, sygn. 907/213, k. 91.

<sup>806</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie powołania pionów organizacyjnych, 19 czerwca 1972 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nlb.

<sup>807</sup> Zarządzenie ministra nauki szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 10 października 1972 roku zmieniające zarządzenie w sprawie struktury organizacyjnej Politechniki Wrocławskiej (Dz.U. MNSzWiT z 1970 r. Nr 4, poz. 20).

<sup>808</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie powołania rzecznika prasowego i określenia zasad jego współdziałania z jednostkami organizacyjnymi Szkoły, 9 listopada 1972 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1965–1972, sygn. 74/450, nlb.

<sup>809</sup> Analiza studiów podyplomowych i perspektywy dalszego ich rozwoju, 26 maja 1972 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/15, s. 47–49.



**Ilustracja 251.**

Pierwszym obiektem wybudowanym po 1945 roku w zespole przy ulicy Bolesława Prusa 53/55 był oddany do użytku w 1971 roku pawilon dydaktyczny dla Wydziału Architektury (E-2) [lata siedemdziesiąte XX wieku]



**Ilustracja 252.**

W miejscu, w którym w 1976 roku wzniesiono pawilon dla Instytutu Metrologii Elektrycznej (E-4), stał wybudowany na początku XX wieku murywany szalet. W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych pełnił funkcję szkolnego magazynu

<sup>810</sup> Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 27 października 1973 roku (Dz.U. MNSzWiT z 1973 r. Nr 19, poz. 206).

<sup>811</sup> Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 4 grudnia 1973 roku (Dz.U. MNSzWiT z 1973 r. Nr 20, poz. 221).

<sup>812</sup> Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 4 grudnia 1973 roku (Dz.U. MNSzWiT z 1973 r. Nr 20, poz. 223).

<sup>813</sup> Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 14 sierpnia 1974 roku (Dz.U. MNSzWiT z 1974 r. Nr 8, poz. 74).

<sup>814</sup> Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 14 października 1974 roku w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Podyplomowego Studium Zastosowań Metrologii Elektrycznej (Dz.U. MNSzWiT z 1974 r. Nr 10, poz. 93).

<sup>815</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia Podyplomowego Studium Prognozowania Technicznego, 20 września 1976 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1976, sygn. 74/453, nlb.

<sup>816</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie likwidacji Studium Podyplomowego w zakresie urbanistyki, 13 maja 1975 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1975, sygn. 74/452, nlb.

- w Instytucie Telekomunikacji i Akustyki (od 1 listopada 1973 roku):
  - ▶ Podyplomowe Studium Zwalczania Hałasu i Wibracji
  - ▶ Podyplomowe Studium Akustyki Budowlanej<sup>810</sup>
- w Instytucie Inżynierii Lądowej (od 1 października 1973 roku):
  - ▶ Podyplomowe Studium Budownictwa Mostowego<sup>811</sup>
  - ▶ Podyplomowe Studium Inżynierii Miejskiej<sup>812</sup>
  - ▶ Podyplomowe Studium Nawierzchni i Konstrukcji Toru (od 1 października 1974 roku)<sup>813</sup>
- w Instytucie Metrologii Elektrycznej (od 1 października 1974 roku)<sup>814</sup>:
  - ▶ Podyplomowe Studium Zastosowań Metrologii Elektrycznej
- w Instytucie Organizacji i Zarządzania we współpracy z Ośrodkiem Badań Progностycznych (od 1 października 1975 roku)<sup>815</sup>:
  - ▶ Podyplomowe Studium Prognozowania Technicznego

Dnia 30 czerwca 1975 roku zakończono działalność dwuletniego Studium Podyplomowego w zakresie urbanistyki, które było prowadzone od końca lat sześćdziesiątych XX wieku przez Instytut Architektury i Urbanistyki Politechniki Wrocławskiej<sup>816</sup>.



**Ilustracja 253.**

Dnia 1 czerwca 1972 roku na Politechnice Wrocławskiej zaczęło funkcjonować Centrum Obliczeniowe.

Podstawę jego wyposażenia stanowił w chwili utworzenia komputer Odra 1304 [1972 rok]



**Ilustracja 254.**

Modernizacja uczelni była także widoczna w wyposażeniu kabiny projekcyjnej obsługującej należącą do Instytutu Fizyki salę 322 (Gmach Główny) [około 1974 roku]

<sup>817</sup> Inwentaryzacja budowlana części budynków Studium Wychowania Fizycznego i Sportu Politechniki Wrocławskiej, 1992 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P2-P4/4, poz. 9, s. 6.

<sup>818</sup> Opis techniczny do projektu technicznego Studium Wychowania Fizycznego Politechniki Wrocławskiej, 1972 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P2-P4/1, poz. 6, s. 4. Budynek P-2: kubatura – 6696 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1,1 tysiąca metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 700 metrów kwadratowych.

<sup>819</sup> M. Szewczyk, *Początek został zrobiony*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1973/1974, nr 9 (59), s. 18–19.

<sup>820</sup> Pawilon Studium Wychowania Fizycznego. Elewacja północna, Grażyna Białas, 1974 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P2-P4/2, poz. 3, rys. 10. Budynek P-4: kubatura – 12 012 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1790 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1185 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>821</sup> M. Orzechowska, *Nowa stołówka*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1972/1973, nr 4 (44), s. 10–11.

<sup>822</sup> Budynek stołówki studenckiej przy ulicy Grunwaldzkiej 67. Podstawa opracowania inwentaryzacji, 1997 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-T5/2, poz. 8, s. 2. Budynek, zwany popularnie „Kwadratem”, pełnił funkcję stołówki do 1991 roku. Obecnie jest dzierżawiony najemcom zewnętrznym. Kubatura – 16 603 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 1609 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 2585 metrów kwadratowych.

<sup>823</sup> *Sprawy socjalne*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1976/1977, nr 5 (81), s. 17. W 1983 roku, przy okazji modernizacji stołówki, przewidywano zburzenie sąsiednich budynków dawnej walcowni doświadczalnej (B-2) i dawnego Laboratorium Przygotowawczego Instytutu Hutniczego (B-3). Zob. Opis techniczny do koncepcji przebudowy stołówki pracowniczej nr 44. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B10/3, poz. 1, s. 3.

<sup>824</sup> Budynek baru-stołówki. Opis techniczny, 1971 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B10/1, poz. 1, s. 3. Kubatura – 17,5 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2071 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 2889 metrów kwadratowych.

<sup>825</sup> Dziedziniec Gmachu Głównego. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-A1/1, poz. 1, nlb.; A1/2, poz. 1, nlb.

<sup>826</sup> Dziedziniec Gmachu Głównego. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-A1/56, poz. 1, nlb.

W 1972 roku, w pobliżu ośrodka dydaktyczno-laboratoryjnego Instytutu Energoelektryki przy ulicy Józefa Chełmońskiego, rozpoczęto budowę obiektów Studium Wychowania Fizycznego Politechniki Wrocławskiej. Lokalizacja budynków objęła obszar znajdujący się w dzielnicy Dąbie, między ulicami Józefa Chełmońskiego, Bolesława Biegasa i Ludwika Pugeta a wałem nadodrzańskim. Główny wjazd na teren studium zaprojektowano przy ulicy Józefa Chełmońskiego 16. Parterowy budynek (P-2), który zaprojektował Zenon Hęccka, został wzniesiony z prefabrykowanych elementów typu „Namystów” osadzonych na fundamentach betonowych<sup>817</sup>. W pawilonie ulokowano dwie sale gimnastyczne połączone częścią administracyjno-socjalną, która obejmowała sanitariaty, umywalnie, szatnie i pomieszczenia socjalne<sup>818</sup>. Obiekt oddano do użytku 1 czerwca 1974 roku<sup>819</sup>. Opisana inwestycja nie była ostatnią, jaką planowano dla Studium Wychowania Fizycznego Politechniki Wrocławskiej. W 1976 roku wzniesiono przy ulicy Józefa Chełmońskiego 16 – według projektu Grażyny Białas – pawilon P-4, nawiązujący charakterem do zrealizowanego wcześniej głównego budynku studium (P-2)<sup>820</sup>. W pawilonie P-4 zaplanowano trzy sale gimnastyczne z zapleczem.

W listopadzie 1972 roku zakończono realizację ważnej inwestycji o charakterze socjalnym. Była nią, zaprojektowana przez Zenona Hęcckę, stołówka przy ulicy Grunwaldzkiej 67 (T-5)<sup>821</sup>. Mieściła się w dwukondygnacyjnym budynku – z niższą kondygnacją częściowo podziemną i wyższą nadziemną o różnicowanej wysokości<sup>822</sup>. Kolejny tego typu obiekt, nawiązujący formą do budynku stołówki przy placu Grunwaldzkim, powstał przy ulicy Mariana Smoluchowskiego 29 jako B-10. Otwarcie nowej stołówki – zaprojektowanej w 1971 roku przez Leszka Zdeka – nastąpiło 15 lutego 1977 roku<sup>823</sup>. Dwukondygnacyjną bryłę budynku, o konstrukcji szkieletowej ze słupów i z rygli prefabrykowanych, wzniesiono na rzucie kwadratu, wzbogacając ją o aneks mieszczący wejście i taras<sup>824</sup>.

W 1972 roku sfinalizowano trwające blisko cztery lata prace na dziedzińcu wewnętrznym Gmachu Głównego, które polegały na dobudowie trzech dodatkowych skrzydeł do korpusu nowszej części budowli, wzniesionej w latach 1925–1928. Dwukondygnacyjną dobudówkę, zwaną skrzydłem „A”, dostawiono do południowej ściany dziedzińca. Projekt tego fragmentu przebudowy sporządził Erhard Kloza w latach 1969–1971<sup>825</sup>. Wzniesione od wschodniej strony skrzydło „D” zaprojektował w 1966 roku Kazimierz Czarnowski<sup>826</sup>. Skrzydło „C”, zbudowane przy zachodniej pierzei dziedzińca, powstało według projektu Teresy Liberdy, który został



**Ilustracja 255.**

Budynek D-5 modernizowano wczesną wiosną 1972 roku. Fotograf, korzystając z najwyższej kondygnacji budowanego właśnie C-6, uchwycił panoramę zmieniających się okolic placu Grunwaldzkiego. W tle trzy pierwsze z zespołu sześciu wieżowców zaprojektowanych przez Jadwigę Grabowską-Hawrylak. Jeszcze dalej zabudowa ulicy Michała Wrocławczyka.



**Ilustracja 256.**

Dnia 1 czerwca 1974 roku uroczyście otwarto, mieszczący dwie sale gimnastyczne, budynek Studium Wychowania Fizycznego (P-2) przy ulicy Józefa Chełmońskiego 16



**Ilustracja 257.**

Tak wyglądała południowa pierzeja dziedzińca wewnętrznego Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej przed jej zastąpieniem przez wzniesione w latach 1971–1972 dwukondygnacyjne skrzydło „A” [zima 1971 roku]

<sup>827</sup> Dziedziniec Gmachu Głównego. ATiB PW, sygn. ACT/AR-A1/55, poz. 1, nIb.

<sup>828</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 27 kwietnia 1973 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/18, k. 88.

opracowany w latach 1965–1967<sup>827</sup>. Planowane od północnej strony skrzydło „B” nie zostało zrealizowane.

Na posiedzeniu, które odbyło się 27 kwietnia 1973 roku, senat uchwalił ufundowanie stypendiów naukowych dla wyróżniających się studentów wszystkich kierunków studiów<sup>828</sup>. Stypendiom tym patronowali niezjący, wybitni profesorowie Politechniki Wrocławskiej: Tadeusz Demeter, Julian Duchowicz, Kazimierz Idaszewski, Henryka Lewulis, Edwin Płazek, Franciszek Przewirski, Witold Romer, Dobrosław Strożecki, Edward Sucharda, Władysław Ślebodziński, Tadeusz Tomankiewicz, Zdzisław Tomasik oraz Kazimierz Zipser. Rozszerzenie listy nastąpiło 12 marca 1975 roku. Utworzono wówczas na Wydziale Architektury stypendia imienia Tadeusza Wróbla, Tadeusza Broniewskiego i Bohdana Guerquin. Na Wydziale Budownictwa Lądowego były to premie naukowe imienia Adama Cybulskiego i Jana Benedykta Różyckiego, a na Wydziale Chemicznym – Błażeja Rogi, Włodzimierza Bobrownickiego i Zdzisława Ziółkowskiego. Na innych wydziałach patronami sty-



#### Ilustracja 258.

Zabudowano także fragment wschodniej części dziedzińca Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej. Realizacja tak zwanego skrzydła „D” została ukończona w 1972 roku [1971 rok (?)]

pendiów zostali: Jerzy Ignacy Skowroński (Wydział Elektryczny), Zygmunt Szparkowski (Wydział Elektroniki), Wincenty Czechowicz (Wydział Górniczy), Władysław Chowaniec (Wydział Mechaniczny) oraz profesor Mieczysław Sąsiadek na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym.

W październiku 1973 roku zatwierdzono nowy regulamin Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej<sup>829</sup>. Od tej pory odznaką (przyznawał ją rektor) można było honorować pracowników szkoły, którzy w okresie zatrudnienia „trwającego w zasadzie 15 lat” wykazali się osiągnięciami w pracy zawodowej i społecznej. Zasadniczym *novum* było dopuszczenie możliwości przyznawania Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej pracownikom niespełniającym warunku długoletniego zatrudnienia – za wybitne osiągnięcia lub czyn godny wyróżnienia. Aktu dekoracji dokonywano odtąd z okazji 1 Maja oraz Dnia Nauczyciela.

Wyjazdową sesję senatu, która odbyła się w dniach 14–15 grudnia 1973 roku w Lewinie Kłodzkim, poświęcono tematyce organizacji wydziałów i instytutów w związku z planowanym nadaniem statutów tym jednostkom organizacyjnym. W materiałach posiedzenia zachowała się licząca dziesięć strof ballada *O Senacie w Lewinie*, humorystycznie charakteryzująca – przynajmniej w pierwszej zwrotce – pracę członków senatu:

<sup>829</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej dotyczące zatwierdzenia regulaminu Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej, 10 października 1973 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1973–1974, sygn. 74/451, nlb.



### Ilustracja 259.

Rysunek, przypadkowo (?) wpięty do akt posiedzeń senatu Politechniki Wrocławskiej, może wyrażać głęboką dezaprobatę dla spraw omawianych w czasie obrad 29 września 1972 roku

<sup>830</sup> *Ballada o Senacie w Lewinie*, 14–15 grudnia 1973 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/20, k. 178.

<sup>831</sup> Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 6 września 1974 roku w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej (Dz.U. MNSzWiT z 1974 r. Nr 10, poz. 93).

<sup>832</sup> Budynek mieszkalny Politechniki Wrocławskiej. Urbanistyka, 1971 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-K2/1, poz. 2, s. 2. Kubatura całości budynku – 21 676 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 595 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 4920 metrów kwadratowych. Dla części budynku pozostającej w 2010 roku własnością uczelni liczby te wynoszą odpowiednio: 472 metrów sześciennych, 13 metrów kwadratowych i 107 metrów kwadratowych.

<sup>833</sup> Projekt elewacji części niższej z rampą i ścianą szczytową części wyższej budynku przy ulicy Cypriana Kamila Norwida 4/6, Henryk Marconi, 1970 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-C6/1, poz. 1, rys. 20.

<sup>834</sup> Budynek C-6: kubatura – 37 840 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2888 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 7458 metrów kwadratowych. Dnia 22 listopada 1995 budynkowi nadano imię profesora Zdzisława Ziółkowskiego – pierwszego kierownika Katedry Inżynierii Chemicznej, wieloletniego dyrektora Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych. Zob. *Rozmaitości*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1996, nr 63, s. 2.

„Jesteśmy dziś w gościnie  
W Kłodzkim Lewinie.  
Nie uczestniczymy w turnusie  
Choć mieszkamy w «Krokusie»  
Cel pobytu już znacie,  
Skoro jesteście w Senacie.  
Czteryśta stron w pakiecie  
Do dyskusji mieć będziecie.  
Szykujemy się wszyscy do «gadki»  
Wzmacniajcie swe gardła i zadki.  
Niech więc wszyscy stoją w szranki,  
Lecz nie tykajcie z wódką szklanki.  
Rektor Wam za złe to weźmie,  
Gdy myśli będą nietrzeźwe.  
Tej to więc rady słuchajcie,  
Dużo i gładko gadajcie”<sup>830</sup>.

Dnia 1 października 1974 roku Instytut Fizyki Technicznej przyjął nazwę Instytutu Fizyki. W tym samym dniu Instytut Matematyki i Fizyki Teoretycznej został przemianowany na Instytut Matematyki<sup>831</sup>.

W 1973 roku zakończono, rozpoczętą w 1972 roku, realizację budynku mieszkalnego dla pracowników Politechniki Wrocławskiej (K-2) przy ulicy Pomorskiej 4/8. Obiekt, wzniesiony według projektu Leszka Zdeka i Erharda Klozy, ma jedenaście kondygnacji. Został usytuowany na działce budowlanej u zbiegu ulic Pomorskiej i Stanisława Dubois, którą ogranicza od południa i zachodu zabudowa z przelotem XIX i XX wieku<sup>832</sup>.

W 1973 roku ukończono także inne duże przedsięwzięcie budowlane. Była nim realizacja budynku dydaktyczno-laboratoryjnego (C-6, ulica Cypriana Kamila Norwida 4/6) przeznaczonego dla Wydziału Chemicznego. Budowla została wzniesiona według wykonanego w 1970 roku projektu Henryka Marconiego<sup>833</sup>. Obiekt, zaprojektowany na rzucie rozczłonkowanego wielokąta, składa się z dwóch części: niższej, dwukondygnacyjnej, usytuowanej bliżej ulicy Cypriana Kamila Norwida, oraz wyższej, czterokondygnacyjnej – w głębi parceli. Między zróżnicowanymi wysokościami części budynku znajduje się zamknięty z trzech stron dziedziniec z rampą przeladunkową. Część niższa mieści dwie sale wykładowe, gabinety pracowników naukowych, pokoje administracyjne i pomieszczenia warsztatowe. Część wyższą, trzytraktową z korytarzem pośrodku, przeznaczono głównie na laboratoria i pomieszczenia dla pracowników. Urządzono tam również salę seminaryjną i salę audytorijną<sup>834</sup>.



### Ilustracja 260.

W 1972 roku rozpoczęto przy ulicy Pomorskiej 4/8 realizację budynku mieszkalnego dla pracowników Politechniki Wrocławskiej (K-2). Jedenastopiętrowy obiekt zaprojektowali Leszek Zdek i Erhard Kloza [1971 rok]

Skromniejszą formę nadano oddanemu do użytku w 1974 roku pawilonowi laboratoryjno-dydaktycznemu (D-9, plac Grunwaldzki 9), który był przeznaczony dla Instytutu Geotechniki. Parterowy obiekt, jako budowla tymczasowa, został zaprojektowany przez Leszka Zdeka z elementów drewniano-trzciniowych typu „Namyśłów”. Wnętrze podzielono na trzy zróżnicowane funkcjonalnie części: pokoje pracowników naukowych, strefę wejściową z pomieszczeniami laboratoryjnymi i sanitariatami oraz pracownię techniczne i magazyny<sup>835</sup>.

W 1975 roku nastąpiła dalsza rozbudowa Ośrodka Studium Wojskowego przy ulicy Długiej 61/65. Na jego terenie wzniesiono trzy obiekty wykonane z typowych, powtarzalnych elementów, stosowanych w Niemieckiej Republice Demokratycznej do realizacji pawilonów biurowych, oraz podobnych, przeznaczonych do konstrukcji hali ramowej (produkcja: *Metalleichtkombinat-Plauen*)<sup>836</sup>. Na nową zabudowę złożyły się budynek laboratoryjny (M-3)<sup>837</sup> oraz podobny obiekt (M-4), który według pierwotnej koncepcji Tadeusza Bulkiewicza składał się z trzech zespolonych hal i był przeznaczony na cele magazynowe<sup>838</sup>. Dopelnieniem całości inwestycji z 1975 roku był budynek portierni (M-5). W latach 1978–1980, w związku z planowaną przy ulicy Długiej realizacją zespołu magazynowego<sup>839</sup>, powstały trzy parterowe budowle o charakterze magazynowym: M-6 (1978), M-7 (1979), a także – w 1980 roku – obiekt kontenerowy M-10.

W połowie lat siedemdziesiątych XX wieku można już było zaobserwować pierwsze skutki zagospodarowania rejonu ulic Edwarda Wittiga i Zygmunta Wróblewskiego, którego plan został zatwierdzony przez Wojewódzkie Biuro Urbanistyki i Architektury we Wrocławiu 14 lipca 1971 roku<sup>840</sup>. W latach 1974–1979 powstał

<sup>835</sup> Pawilon Instytutu Geotechniki Politechniki Wrocławskiej. Opis techniczny, 1972 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-D9/1, poz. 1, s. 1–2. Budynek D-9: kubatura – 1825 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 528 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 367 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>836</sup> Obiekty laboratoryjne i administracyjne dla I-13 i I-15 Politechniki Wrocławskiej, 1974 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-0, poz. 44, s. 2.

<sup>837</sup> Dziś użytkowany przez Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki. Budynek M-3: kubatura – 1220 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 335 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 200 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>838</sup> Magazyny przy ulicy Długiej, Tadeusz Bulkiewicz, marzec 1974 roku. ATiB PWr, sygn. M/2, poz. 3, rys. 4. W 2002 roku obiekt został przebudowany na Laboratorium Przyrządów Półprzewodnikowych Instytutu Techniki Mikrosystemów. Projekt autorstwa Tomasza Cempy i Tomasza Kwaśniewskiego zakładał zachowanie podziału bryły na trzy fragmenty. Zob. Projekt wykonawczy architektury budynku Laboratorium Przyrządów Półprzewodnikowych Instytutu Techniki Mikrosystemów Politechniki Wrocławskiej, marzec 2002 roku. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-M/8, poz. 2, nlb. Budynek M-3: kubatura – 4016 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 920 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1098 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>839</sup> Magazyny Politechniki Wrocławskiej. Opis techniczny, 1978 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-M-2, poz. 1, s. 4.

<sup>840</sup> Wycinkowy plan realizacyjny Domu Asystenta. Dane ogólne, 1971 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-T18/1, poz. 2, s. 1. Zob. też: *Na Wittiga*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1974/1975, nr 4 (64), s. 12.



**Ilustracja 261.**

W czynnie społecznym z okazji majowego Święta Pracy grupa pałaczy Politechniki Wrocławskiej dokonała rozbiórki betonowego bunkra przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego [przed 1 maja 1973 roku]



**Ilustracja 262.**

Widok z najwyższej kondygnacji realizowanego budynku dla Wydziału Chemicznego (C-6) z Gmachem Głównym Politechniki Wrocławskiej w tle. W głębi po lewej zabudowania najstarszego zespołu gmachów uczelni, z wyróżniającym się budynkiem Laboratorium Maszynowego [1972 rok]

<sup>841</sup> Projekt wstępny podstawowy. Opis techniczny architektoniczno-budowlany, 1971 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-T15-16/1, poz. 0, s. 3. Budynek T-15: kubatura – 25 833 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 733 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 4670 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>842</sup> Projekt wstępny podstawowy. Opis techniczny architektoniczno-budowlany, 1971 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-T15-16/1, poz. 0, s. 2. Budynek T-16: kubatura – 25 833 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 732 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 4670 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>843</sup> Budynek T-17: kubatura – 25 833 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 732 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 4470 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>844</sup> Projekt wstępny podstawowy. Opis techniczny architektoniczno-budowlany, 1973 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-T18/1, poz. 2, nlb. Budynek T-18: kubatura – 26 487 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 732 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 5010 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

na tak zwanym Osiedlu Wittiga zespół akademików. W 1974 roku oddano jedenastokondygnacyjny budynek Domu Studenckiego „Hades” (T-15, ulica Edwarda Wittiga 6). Obiekt został wykonany z zastosowaniem elementów prefabrykowanych według typowego projektu autorstwa Leszka Zdeka. Zaplanowano w nim 120 pokoiów trzyosobowych i 120 dwuosobowych<sup>841</sup>. Kolejnym domem studenckim wzniesionym w tym rejonie była oddana do użytku w 1975 roku – tworząca bliźniaczą parę z budynkiem T-15 – budowla, która przyjęła nazwę „Tower” (T-16, ulica Edwarda Wittiga 4)<sup>842</sup>. Zrealizowany w 1976 roku budynek domu studenckiego „Ikar” (T-17, ulica Zygmunta Wróblewskiego 27)<sup>843</sup> stanowi tylko nieco zmodyfikowaną przez Leszka Zdeka wersję obiektów T-15 i T-16. W 1977 roku powstał w opisywanym rejonie także budynek Domu Asystenta (T-18, ulica Zygmunta Wróblewskiego 25). Jego projekt był podobny do koncepcji budynków T-15, T-16 i T-17, ale nie identyczny. Budynek ma dwanaście kondygnacji. Przewidziano w nim 120 pokoiów jednoosobowych i 120 dwuosobowych<sup>844</sup>. Najpóźniej zrealizowanym obiektem na Osiedlu Wittiga był budy-



**Ilustracja 263.**

Budynek Wydziału Chemicznego (C-6) widziany od południa. Perspektywa ta ujawnia dwie części ukończonego w 1973 roku gmachu: czterokondygnacyjną i dwukondygnacyjną [połowa lat siedemdziesiątych XX wieku]



#### Ilustracja 264.

Zbudowany w 1974 roku pawilon laboratoryjno-dydaktyczny Instytutu Geotechniki (D-9) otrzymał skromną formę. Był budowlą tymczasową... [połowa lat siedemdziesiątych XX wieku]



#### Ilustracja 265.

W 1974 roku oddano do użytku przy ulicy Edwarda Wittiga pierwszy z pięciu akademików zaplanowanych w tym rejonie. Był nim Dom Studencki „Hades”. Fotografia ukazuje stan tuż po odbiorze [1974 rok]

<sup>845</sup> Plan realizacyjny domu akademickiego z ambulatorium studenckim. Dane ogólne, 1977 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-T19/1, poz. 3, s. 2–3. Budynek T-19: kubatura – 28 665 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 900 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 4830 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008 rok. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

nek Domu Studenckiego „Piast” (T-19, ulica Edwarda Wittiga 8). Oddany w 1979 roku dwunastokondygnacyjny dom akademicki, w którym zaplanowano ambulatorium, został zaprojektowany we wspólnym układzie urbanistycznym z wcześniejszymi realizacjami. Wewnątrz Domu Studenckiego „Piast” zaplanowano 108 pokoiów dwuosobowych i 108 trzyosobowych. Budynek ma dobudówki przeznaczone na sale ambulatoryjne i jest połączony z cztero-kondygnacyjnym obiektem pomocniczym, który mieści pozostałe agendy ambulatorium<sup>845</sup>.

Na posiedzeniu senatu Politechniki Wrocławskiej 31 maja 1974 roku zaaprobowano program obchodów trzydziestolecia wrocławskiego środowiska naukowego i Politechniki Wrocławskiej. Zakładano, że organizowane w poszczególnych szkołach wyższych Wrocławia inauguracje roku akademickiego 1975/1976 będą poświęcone dorobkowi tych uczelni. Wszystkie konferencje naukowe organizowane na Politechnice Wrocławskiej miały się odbywać pod hasłem jubileuszu. Planowano przygotowanie informatora, zawierającego między innymi krótki przegląd dorobku



politechniki, i realizację filmu poświęconego osiągnięciom wrocławskiego środowiska naukowego. Dnia 15 listopada 1975 roku – w rocznicę pierwszego powojennego wykładu – miało się odbyć wspólne posiedzenie senatów wrocławskich uczelni z udziałem przedstawicieli władz miasta<sup>846</sup>. Dzień wcześniej – 14 listopada – planowano odsłonięcie pamiątkowych tablic przy salach nazwanych imieniem zasłużonych profesorów politechniki. W związku z uroczystościami jubileuszowymi poruszono także ważną kwestię utrzymywania stałych kontaktów z absolwentami oraz konieczności powołania stowarzyszenia absolwentów Politechniki Wrocławskiej<sup>847</sup>. Dopiero jednak w listopadzie 1975 roku na wyjazdowym posiedzeniu senatu w Mirosławicach rozważono treść projektu statutu Towarzystwa Absolwentów Politechniki Wrocławskiej<sup>848</sup>. W styczniu 1976 roku ustalono, że organizatorem, jak ostatecznie przyjęto – **Stowarzyszenia Absolwentów Politechniki Wrocławskiej** – będzie profesor Marek Zakrzewski<sup>849</sup>.

Dnia 18 kwietnia 1975 roku senat przyjął uchwałę w sprawie ustanowienia okolicznościowego medalu upamiętniającego jubileusz trzydziestolecia Politechniki Wrocławskiej. Jednocześnie rektor Tadeusz Porębski zapowiedział utworzenie odznaczenia dla absolwentów Politechniki Wrocławskiej, którzy osiągnęli liczące się wyniki w pracy zawodowej<sup>850</sup>. Rok później, na posiedzeniu senatu 2 lipca 1976 roku, medal ten ustanowiono w celu – jak głosiła uchwała – „dalszego utrwalenia i pogłębienia więzi z Absolwentami Uczelni”<sup>851</sup>.

W czerwcu 1975 roku profesor Tadeusz Porębski otrzymał, sygnowaną przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, nominację na rektora Politechniki Wrocławskiej. Kolejna kadencja miała trwać od 1 września 1975 roku do 31 sierpnia 1978 roku<sup>852</sup>.

Na posiedzeniu senatu, które odbyło się 19 grudnia 1975 roku<sup>853</sup>, rektor Tadeusz Porębski zapowiedział, że do 10 stycznia 1976 roku zostanie podjęta decyzja w sprawie uruchomienia **Filii Politechniki Wrocławskiej w Jeleniej Górze**. Zwłoka w planowanym jeszcze w 1975 roku uruchomieniu jeleniogórskiego ośrodka wynikała z realizowanego remontu jego siedziby – osiemnastowiecznego pałacu Schaffgotschów w Cieplicach-Zdroju przy placu Piastowskim 27. Zajęcia – ze studentami pochodzącymi z rejonu Kotliny Jeleniogórskiej – rozpoczęto 1 października 1976 roku na kierunkach elektrycznym i mechanicznym<sup>854</sup>. Formalne powołanie Filii Politechniki Wrocławskiej w Jeleniej Górze nastąpiło 15 lutego 1977 roku<sup>855</sup>, a jej pierwszym dyrektorem został docent doktor inżynier Henryk Mońka.



**Ilustracja 266.**

W 1974 roku w trakcie realizacji był kolejny akademicki wieżowiec zaplanowany na Osiedlu Wittiga – Dom Studencki „Tower”

<sup>846</sup> Projekt programu obchodów 30-lecia Szkół Wyższych we Wrocławiu w październiku 1974 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/22, k. 24.

<sup>847</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 31 maja 1974 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/22, k. 10.

<sup>848</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 27–28 listopada 1975 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/28, k. 55.

<sup>849</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 stycznia 1976 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/29, k. 4. Można zatem przyjąć, że Stowarzyszenie Absolwentów Politechniki Wrocławskiej powstało 23 stycznia 1976 roku.

<sup>850</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 18 kwietnia 1975 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/26, k. 7.

<sup>851</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 2 lipca 1976 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/30, k. 30, 41.

<sup>852</sup> Nominacja na rektora Politechniki Wrocławskiej (1 września 1975 roku – 31 sierpnia 1978 roku), 30 czerwca 1975 roku. APWr, Akta osobowe, sygn. 907/213, k. 91. Nominacja na rektora Politechniki Wrocławskiej (1 września 1972 roku – 31 sierpnia 1975 roku), 22 maja 1972 roku. APWr, Akta osobowe, sygn. 907/213, k. 103.

<sup>853</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 grudnia 1975 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/28, k. 156.

<sup>854</sup> *Politechnika Wrocławska. Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Jeleniej Górze*, Jelenia Góra 2006, s. 7–8.

<sup>855</sup> Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 15 lutego 1977 roku w sprawie zmian organizacyjnych w szkołach wyższych podległych ministrowi nauki, szkolnictwa wyższego i techniki (Dz.U. MNSzWiT z 1977 r. Nr 3, poz. 8).



### Ilustracja 267.

W kwietniu 1975 roku, w związku z jubileuszem uczelni, senat przyjął uchwałę o ustanowieniu okolicznościowego medalu trzydziestolecia Politechniki Wrocławskiej

<sup>856</sup> K. Dackiewicz, *Budynek Instytutu Maszyn, Napędów i Pomiarów Elektrycznych (A-10)*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2010, nr 1 – numer specjalny: „Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki”, s. 48–49.

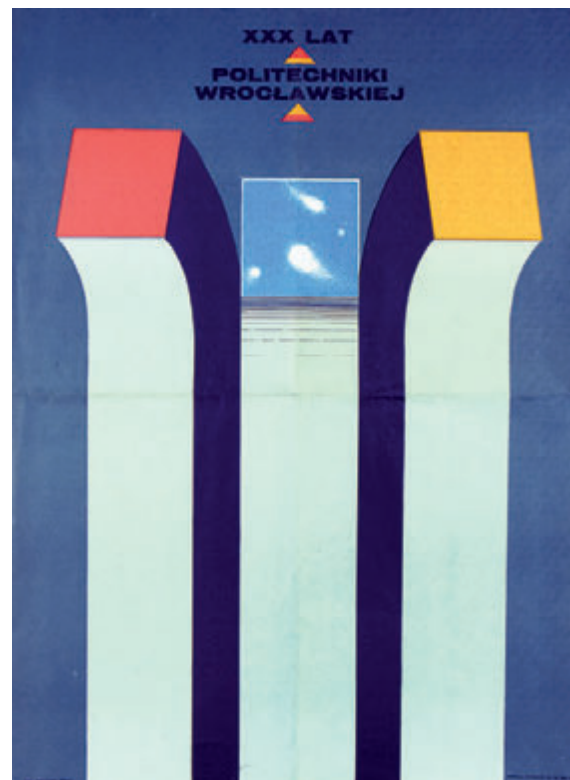
<sup>857</sup> Projekt techniczny rozbudowy Instytutu Układów Elektromaszynowych, 1972 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-A10/1, poz. 1, s. 2–3.

W 1975 roku oddano do użytku, wzniesiony na terenie kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej, budynek dla Instytutu Układów Elektromaszynowych (A-10, ulica Cypriana Kamila Norwida 5)<sup>856</sup>. Istniejący do dziś (choć w innej formie estetycznej) czterokondygnacyjny obiekt nie ma bezpośredniego wejścia w fasadzie. Dostęp do wnętrza prowadzi przez dawny gmach Instytutu Elektrotechnicznego (A-5) przy ulicy Mariana Smoluchowskiego 19 oraz przez wejście boczne od strony dziedzińca. Budynek stanowi zabudowę plombową usytuowaną między dawnym gmachem Instytutu Elektrotechnicznego (A-5) a dawnym Laboratorium Obrabiarek (A-6, zwany „Karlicówką”, ulica Cypriana Kamila Norwida 3). Wstępna koncepcja budowy nowej siedziby Instytutu Układów Elektromaszynowych powstała w 1971 roku, a projekty architektoniczne wykonali rok później Krystyna Barska i Rudolf Staniek. Gmach wzniesiono na fundamentach żelbetowych wylewanych z zastosowaniem żelbetowego szkieletu nośnego o układzie poprzecznym. Ściany ostonowe, oparte na konstrukcji stalowej, zostały wykonane z płyt warstwowych ostoniętych szkłem hartowanym w kolorze czerwonym<sup>857</sup>. Budynek zaprojektowano do pełnienia funkcji dydaktyczno-administracyjnej.

W marcu 1975 roku powstała koncepcja zagospodarowania piwnic i hali laboratoryjnej „Karlicówki”, której autorem był Stanisław Tylkowski. Zgodnie z opracowanym przez niego planem, budynek przeznaczono na zaplecze energetyczne budynku Instytutu Układów Elektromaszynowych (A-10). Niektóre pomieszczenia zaadaptowano dla Instytutu Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów. Istotnym elementem projektu, niezależnym od dużych zmian budowlanych w ramach modernizacji budynku A-6, było wymontowanie urządzeń istniejących w hali laboratoryjnej<sup>858</sup>. Remont kapitalny dawnego Laboratorium Obrabiarek przeprowadzono w latach 1975–1976. Prace remontowe poprzedziła trwająca od 1971 roku dyskusja, w której rozpatrywano możliwość wyburzenia „Karlicówki” i zbudowania na jej fundamentach gmachu bliźniaczo podobnego do oddanego w 1975 roku budynku A-10. Szczęśliwie dla dawnego Laboratorium Obrabiarek proponowany plan – związany z realizacją siedziby Laboratorium Wiązki Elektronicznej – pozostał na etapie koncepcji<sup>859</sup>.

Na kolejnej wyjazdowej sesji senatu w Lewinie Kłodzkim, zorganizowanej w dniach 20–22 lutego 1976 roku, Kierownictwo Szkoły przedstawiło interesujący dokument, który był zestawieniem zgłoszonych w latach 1973–1975 propozycji zmian w dotychczasowej strukturze szkoły<sup>860</sup>. W tym czasie rozważano możliwość utworzenia Instytutu Mechanizacji Procesów Górniczych, Instytutu Kształtowania Obszarów Zurbanizowanych, Instytutu Statków Śródlądowych oraz Instytutu Metalurgii.

W pierwszej połowie 1976 roku przeprowadzono kilka korekt systemu organizacyjnego Politechniki Wrocławskiej. Dnia 1 lutego 1976 roku Pion Rozwoju Kadry Naukowej został przekształcony w Pion Kształcenia Kadry Naukowej<sup>861</sup>. Trzy miesiące później, 1 maja, nastąpiła zmiana nazwy Studium Wychowania Fizycznego na **Studium Wychowania Fizycznego i Sportu**<sup>862</sup>. Poważniejsze przekształcenia nastąpiły w drugiej połowie 1976 roku. Od 1 września Centrum Obliczeniowe Politechniki Wrocławskiej rozpoczęło działalność dydaktyczną w zakresie informatyki, uzyskując status jednostki naukowo-dydaktycznej<sup>863</sup>. Głębokie zmiany strukturalne w organizacji instytutów Politechniki Wrocławskiej wprowadziło z kolei zarządzenie rektora opublikowane 15 września 1976 roku<sup>864</sup>. Zarządzenie to – jak się wydaje, będące wynikiem ciągłego poszukiwania optymalizacji metod kształcenia i prac badawczych – całkowicie zmieniało układ wewnętrzny utworzonych w 1968 roku instytutów. Z dniem 1 października 1976 roku w strukturze instytutów pojawiły się bowiem zespoły badawcze, które zastąpiły zakłady – jednostki stanowiące do-



**Ilustracja 268.**

Obchodom trzydziestolecia Politechniki Wrocławskiej towarzyszył plakat autorstwa Mirosławy Bern [1975 rok]

<sup>858</sup> Budynek A-6 Politechniki Wrocławskiej. Opis techniczny do projektu technicznego architektury, 1975 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-A6/3, poz. 1, s. 1–5.

<sup>859</sup> Opis do projektu koncepcyjnego specjalistycznego Laboratorium Środowiskowego Wiązki Elektronicznej, Rudolf Staniek, 1974 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-0, poz. 43, s. 1.

<sup>860</sup> Zestawienie propozycji zmian w obecnej strukturze Szkoły. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20–22 lutego 1976 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/29, k. 93.

<sup>861</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie zmiany nazwy Pionu Rozwoju Kadry Naukowej, 8 stycznia 1976 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1976, sygn. 74/453, nlb.

<sup>862</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie zmiany nazwy Studium Wychowania Fizycznego, 17 maja 1976 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1976, sygn. 74/453, nlb.

<sup>863</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie przekształcenia Centrum Obliczeniowego Politechniki Wrocławskiej, 30 sierpnia 1976 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1976, sygn. 74/453, nlb.

<sup>864</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie zmian w organizacji wewnętrznej instytutów, 15 września 1976 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1976, sygn. 74/453, nlb.



### Ilustracja 269.

Zachowana aż do 2008 roku kolorystyka elewacji dzisiejszego budynku Instytutu Maszyn, Napędów i Pomiarów Elektrycznych (A-10) całkowicie odbiegała od estetyki historycznych gmachów kampusu głównego, fotografia z 2006 roku

tychczas podstawę instytutowego schematu organizacyjnego. Od 1 października podstawowymi elementami struktury instytutów stały się zatem: zespoły badawcze („jednostki powołane do rozwiązania określonego tematu badawczego”), zespoły dydaktyczne („jednostki powołane do przygotowania, realizacji i kontroli procesu dydaktycznego w obrębie określonych dyscyplin”), laboratoria instytutowe (komórki organizacyjne, które „skupiają aparaturę naukową i dydaktyczną niezbędną do realizacji procesu badawczego i dydaktycznego”) oraz seminaria naukowe (powołane do „inicjowania, organizowania i prowadzenia działalności zmierzającej do rozwoju określonej dyscypliny nauki lub metodologii”).

W marcu 1977 roku dokonano analizy liczby przewodów doktorskich prowadzonych w instytutach Politechniki Wrocławskiej. W rankingu otwartych przewodów doktorskich – na ogólną liczbę 1290 – prowadził Instytut Telekomunikacji i Akustyki (85). Tuż za nim plasowały się Instytut Technologii Budowy Maszyn (85) oraz Instytut Cybernetyki Technicznej, w którym wykazano 82 realizowane prace doktorskie. Najmniejszą liczbą prowadzonych doktoratów wykazał się Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych (16), Instytut Matematyki (22) oraz Instytut Inżynierii Łądowej z 23 otwartymi przewodami doktorskimi. Największą grupę doktorantów prowadzili w tym okresie profesor Zdzisław Bubnicki (19)<sup>865</sup>, profesor Tadeusz Zipser (17) oraz profesor Jan Sajkiewicz (17). Z danych zbiorczych wynikało, że stopień doktora nauk na Politechnice Wrocławskiej nadano w 1976 roku 213 osobom (121 w 1974 roku). W tym samym czasie stopień doktora habilitowanego uzyskało osiem osób (w 1974 roku – także osiem, w 1975 roku – siedemnaście osób)<sup>866</sup>.

W związku z licznymi inwestycjami zrealizowanymi przez Politechnikę Wrocławską, zwłaszcza w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku, zauważalnie podniósł się poziom bazy socjalnej uczelni. Według wykazu z końca 1977 roku<sup>867</sup>, Politechnika Wrocławska dysponowała dziewięcioma domami studenckimi z 3018 miejscami (w 1969 roku było 2750 miejsc) oraz 53 mieszkaniami w przeznaczonym dla małżeństw Domu Studenckim „Atoł”. Wśród funkcjonujących akademików wymieniono: T-3 („Straszny Dwór”, 239 miejsc), T-2 („Telemik”, 214 miejsc), T-4 („Czworak”, 256 miejsc), T-8 („Nad Fosą”, 435 miejsc), T-15 („Hades”, 600 miejsc), T-16 („Tower”, 600 miejsc), T-17 („Ikar”, 600 miejsc) oraz pólsanatorium „Azył” (T-14) z 74 miejscami. Słuchacze Politechniki Wrocławskiej mogli korzystać ze stołówek położonych w różnych punktach miasta: przy ulicy Podwale (180 miejsc), przy placu Grunwaldzkim (440 miejsc) oraz jadłodajni przy ulicy Lud-

<sup>865</sup> Analiza kształcenia kadry naukowej w Politechnice Wrocławskiej, stan na 31 marca 1977 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/32, k. 177–178.

<sup>866</sup> *Ibidem*, k. 21.

<sup>867</sup> Informacja o pracach nad rozbudową bazy socjalnej Politechniki Wrocławskiej, grudzień 1977 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/35, k. 55.



**Ilustracja 270.**

Na fotografii wykonanej w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku zarejestrowano wyposażenie hali w budynku A-6 – dawnego Laboratorium Obrabiarek



### Ilustracja 271.

Dnia 2 lipca 1976 roku senat ustanowił okolicznościowy medal „Wybitnemu Absolwentowi”, który miał służyć pogłębieniu więzi z absolwentami Politechniki Wrocławskiej

wika Pasteura (20 miejsc). Do dyspozycji studentów były obiekty sportowe, takie jak ośrodek przy ulicy Józefa Chełmońskiego z pięcioma salami gimnastycznymi oraz ośrodek „Zacisze” (ulica Jana Baudouina de Courtenay 16) z jedną salą gimnastyczną, ośmioma kortami tenisowymi oraz boiskami do koszykówki i do siatkówki. Studencki ośrodek wczasowy ze 120 miejscami znajdował się nad jeziorem Leśniańskim (Czocha). Pracownicy Politechniki Wrocławskiej mogli wypoczywać w sześciu ośrodkach: „Limba” w Karpaczu (34 miejsca na jeden turnus), „Radość” w Szklarskiej Porębie (39 miejsc), „Relax” w Międzygórzu (58 miejsc), domu wczasowym w Karłowie (70 miejsc) oraz w ośrodkach wypoczynkowych w Chmielnie (60 miejsc) i Ustce, który w ciągu jednego turnusu oferował 190 miejsc.

Dnia 28 czerwca 1978 roku profesor Tadeusz Porębski otrzymał nominację na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej. Trzecia kadencja miała trwać od 1 września 1978 roku do 31 sierpnia 1981 roku<sup>868</sup>.

W 1979 roku przyznano pierwsze nagrody senatu Politechniki Wrocławskiej, które miały stanowić wyróżnienie dla nauczycieli akademickich za ich pracę dydaktyczną<sup>869</sup>. Dnia 22 czerwca 1979 roku nagrody senatu „dla pracowników wyróżniających się w działalności dydaktycznej” otrzymali: doktor Józef Barycki, dok-

<sup>868</sup> Nominacja na rektora Politechniki Wrocławskiej (1 września 1978 roku – 31 sierpnia 1981 roku), 28 czerwca 1978 roku. APWr, Akta osobowe, sygn. 907/213, k. 118.

<sup>869</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 grudnia 1978 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/36, k. 329; Regulamin nagród senatu przyznawanych za szczególne osiągnięcia w działalności dydaktycznej, *ibidem*, k. 344–345.

**Ilustracja 272.**

Dnia 10 kwietnia 1976 roku w auli Politechniki Wrocławskiej odbyła się uroczystość nadania godności doktora *honoris causa* profesorowi Włodzimierzowi Trzebiatowskiemu, wybitnemu chemikowi związanemu od 1945 roku z wrocławską uczelnią techniczną

tor Stanisław Chronowski, profesor Zbigniew Godziński, docent Rudolf Haimann, doktor Tomasz Jastrzębski, doktor Marian Klasztorny, docent Janusz Pawlikowski, doktor Magdalena Rutkowska, profesor Stanisław Trybuła oraz doktor Henryk Wojciechowski<sup>870</sup>.

W sierpniu 1979 roku rozpoczęto przygotowania do obchodów trzydziestej piątej rocznicy powstania Politechniki Wrocławskiej. Planowano wydanie książki jubileuszowej, która opisywałaby lata 1969–1979, stanowiąc w ten sposób kontynuację wydanej w 1970 roku *Księgi XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej*. Podjęto również działania mające doprowadzić do realizacji filmu dokumentalnego, którego autorami mieli być Hanna Kloza i Jacek Zacharski. Zlecono projekt medalu okolicznościowego upamiętniającego jubileusz. Planowanym w 1980 roku uroczystościom miał towarzyszyć okolicznościowy folder, plakat i akcja czynów społecznych realizowanych pod hasłem „rozbudowa miejsc wypoczynku”<sup>871</sup>.

W 1979 roku zakończono<sup>872</sup> budowę gmachu laboratoryjno-dydaktycznego dla Instytutu Technologii Budowy Maszyn (B-9, ulica Ignacego Łukasiewicza 7/9). Budowla z siedmioma nadziemnymi kondygnacjami – zaprojektowana w 1972 roku przez Tadeusza Bulkiewicza – jest złożona z dwóch części: niższej, dwukondygnacyjnej, oraz osadzonej na niej fragmencie pięciokondygnacyjnym.

<sup>870</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 czerwca 1979 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/43, k. 100.

<sup>871</sup> Informacja o przygotowaniu do obchodów XXXV-lecia Politechniki Wrocławskiej, 24 sierpnia 1979 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/44, k. 80–82.

<sup>872</sup> Prace wykończeniowe i uzupełniające przy budynku trwały do 1988 roku – zob. *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 190.



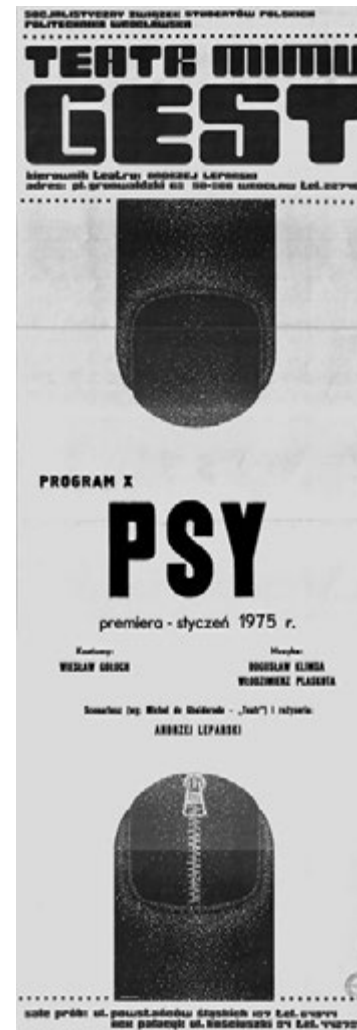
**Ilustracja 273.**

Wnętrze Laboratorium Cybernetyki Technicznej działającego w latach siedemdziesiątych XX wieku w budynku C-3 [około 1974 roku]



Część niższa została przeznaczona na halę spawalniczą Zakładu Przeróbki Plastycznej Metali. W części wyższej, o formie regularnego prostopadłościanu, urządzono główną siedzibę Instytutu Technologii Budowy Maszyn, wyposażając ją w pomieszczenia dydaktyczne i laboratoria. Oba fragmenty budowli zaprojektowano jako żelbetowe, monolityczne konstrukcje szkieletowe posadowione na żelbetowych stropach i ławach fundamentowych. Ściany osłonowe budynku wykonano z bloków gazobetonowych<sup>873</sup>.

W latach 1971–1979, w okresie dynamicznego zwiększenia zatrudnienia, liczba pracowników Politechniki Wrocławskiej wzrosła z 4117 w 1971 roku do 7437 w 1979 roku. Nauczyciele akademicy wraz z pracownikami naukowo-badawczymi stanowili w 1979 roku grupę 2440 osób (1295 w 1971 roku), w której znajdowało się 25 profesorów zwyczajnych, 76 profesorów nadzwyczajnych, 86 docentów legitymujących się habilitacją oraz 146 docentów bez habilitacji. Wzrosła liczba adiunktów: w 1979 roku – 1163 osoby ze średnią wieku wynoszącą 36 lat („przyczynę tego sukcesu można upatrywać głównie w podjętej w latach 1970/1971 i konsekwentnie prowadzonej akcji intensywnego rozwoju stacjonarnych studiów doktoranckich”). Na stacjonarnych studiach doktoranckich zarejestrowano w 1979 roku 590 osób (63 w 1971 roku). Przewidywano, że do 1983 roku wszyscy nauczyciele akademicy będą mieli doktorat. W 1979 roku stopień ten posiadało 230 osób (50 w 1971 roku), a wprowadzonego w 1968 roku ustawą doktora habilitowanego – piętnaście (siedem w 1971 roku). W latach 1971–1979 pracownicy Politechniki Wrocławskiej uzyskali ogółem 1379 patentów. Prace wrocławskich uczonych cytowano w 346 publikacjach na świecie (w 1971 roku – w 109). Wyraźnie polepszyła się statystyka związana ze sferą współpracy z zagranicą. W 1979 roku w wyjazdach zagranicznych uczestniczyło 1,2 tysiąca pracowników Politechniki Wrocławskiej (169 w 1971 roku). Na praktyki studenckie zorganizowane poza granicami Polski wyjechało 310 osób (169 w 1971 roku). W 1979 roku politechnikę odwiedziło 768 nauczycieli akademickich z innych krajów (255 w 1971 roku). Nieco szerzej korzystano także z możliwości studiów zagranicznych: w 1979 roku skorzystało z tej formy nauki 258 słuchaczy i 35 doktorantów (w 1971 roku odpowiednio 52 i pięciu). Na długoterminowych pobytach za granicą przebywało 31 nauczycieli akademickich (w 1976 roku – jedenastu). W 1979 roku studiowało na Politechnice Wrocławskiej ogółem 10 930 osób (w tym w filiach 1750). Liczba ta była niższa od wynikającej ze statystyki 1971 roku, kiedy zarejestrowano 11 279 słuchaczy (w filiach 963)<sup>874</sup>.

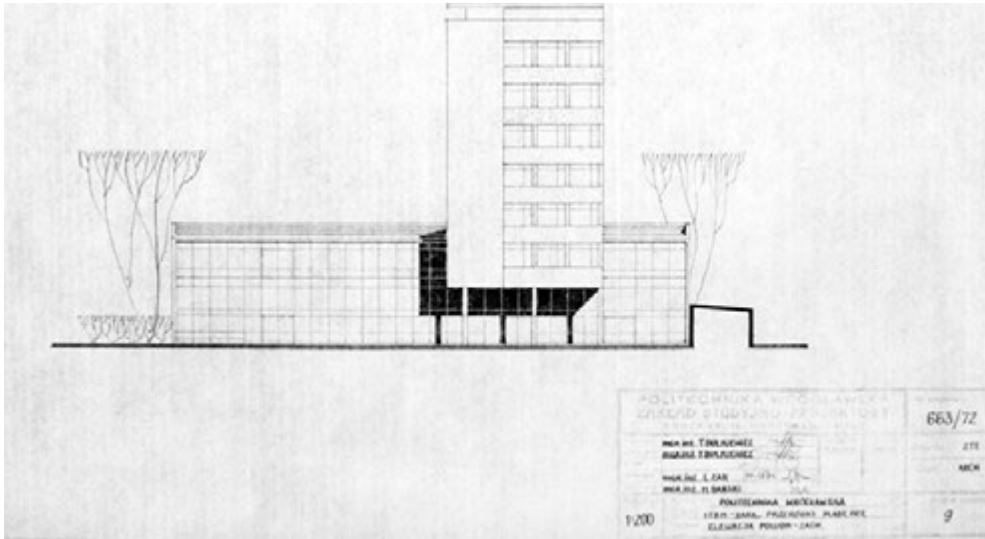


Ilustracja 274.

Styczniowa premiera programu *Psy* w wykonaniu Teatru Mimim „Gest” była – jak się okazało – premierą jednego z najgłośniejszych spektakli w historii studenckiego zespołu działającego pod egidą Politechniki Wrocławskiej [1975 rok]

<sup>873</sup> Opis techniczny projektu budynku Instytutu Technologii Budowy Maszyn, 1972 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B9/2, poz. 3, nb.; Opis techniczny części architektonicznej projektu budynku Zakładu Przeróbki Plastycznej Metali, 1972 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B9/4, poz. 1, s. 1–4. Kubatura – 22 501 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1,3 tysiąca metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 3822 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej. Obecnie budynek należy do Instytutu Technologii Maszyn i Automatykacji. W 2009 roku rozpoczęto remont kapitalny i przebudowę obiektu.

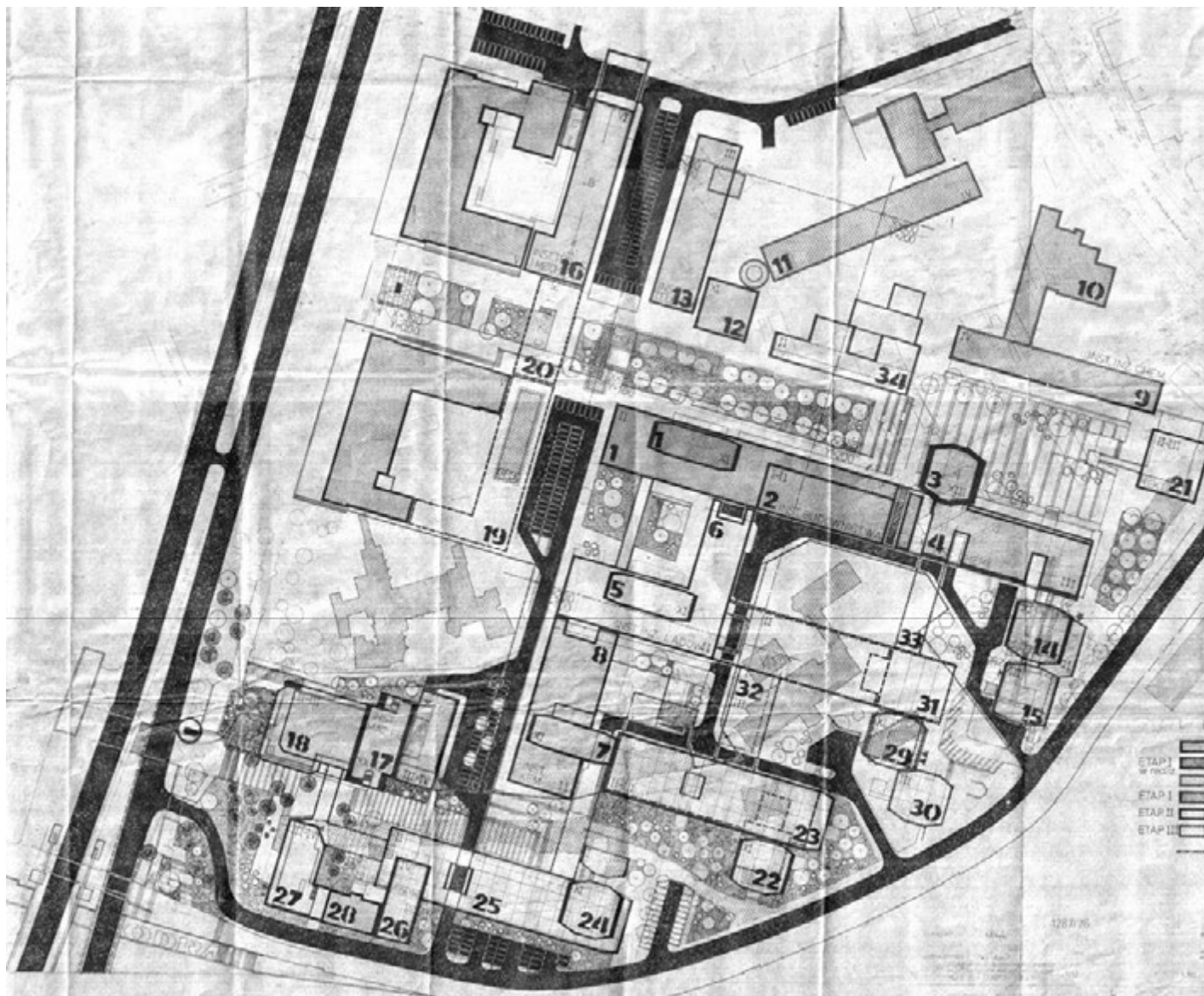
<sup>874</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 1–3 marca 1979 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/42, k. 41–42; *Politechnika Wrocławska w latach 1971–1979. Niektóre wyniki działalności*, Wrocław 1979, s. 7–46.

**Ilustracja 275.**

Projekt oddanego w 1979 roku budynku dla Instytutu Technologii Budowy Maszyn (B-9) powstał w 1972 roku. Całość architektoniczną tworzą dwa wyraźnie zróżnicowane obiekty, do których wnętrza prowadzi wejście z dziedzińca wewnętrznego gmachu Wydziału Mechanicznego (B-5). Projekt: Tadeusz Bulkiewicz [1972 rok]

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych XX wieku kontynuowano realizację wielkich programów badawczych. W 1976 roku powołano na Politechnice Wrocławskiej program Budownictwo i Sieć Osiedleńcza, a w 1978 roku – Materiały Elektroniczne. W 1979 roku uruchomiono dwa dalsze tego rodzaju przedsięwzięcia: Komputeryzacja Zarządzania Szkołami Wyższymi oraz Sieci Komputerowe. Zakończono też realizację programów WASC, Hydrometalurgia, Prognozy oraz Górnictwo. W tym czasie, zgodnie z planami rozwoju uczelni na lata 1976–1990, rozpoczęto przygotowania do urzeczywistnienia idei Wielkich Zespołów Laboratoryjnych, mających zapewnić uczonym prowadzenie prac badawczych i dydaktyki przy zastosowaniu metod komputerowych. W kwietniu 1980 roku dokonano analizy podjętych przedsięwzięć<sup>875</sup>, z której wynika, że do organizacji tego typu laboratoriów był przygotowany Instytut Budownictwa (Laboratorium Wspomaganego Komputerowo Projektowania Budowlanego), Instytut Cybernetyki Technicznej (Laboratorium Komputerowego Projektowania i Symulacji Systemów), Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych (Laboratorium Wspomaganego Komputerowo Projektowania w Chemii) oraz Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn, który wraz z Instytutem Technologii Budowy Maszyn miał zorganizować Laboratorium Wspomaganego Komputerowo Projektowania w Mechanice. Przy Instytucie Organizacji i Zarządzania tworzono Laboratorium Komputerowo Wspomaganego Projektowania, Orga-

<sup>875</sup> Informacja o realizacji Wielkich Zespołów Laboratoryjnych, 1980 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/47, k. 217–218



### Ilustracja 276.

Wykonany w 1977 roku plan zagospodarowania okolic placu Grunwaldzkiego przedstawia koncepcję rozbudowy Politechniki Wrocławskiej. Po lewej plac Grunwaldzki z istniejącymi budynkami Wydziału Elektrycznego (D-1) i Wydziału Inżynierii Sanitarnej (D-2). Z prawej strony: 1. Instytut Budownictwa – budynek główny, 2. Instytut Budownictwa – laboratorium, 3. Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich – budynek główny, 4. Instytut Chemii Organicznej i Fizycznej – laboratorium, 5. Instytut Inżynierii Łądowej – budynek główny, 6. Instytut Inżynierii Łądowej – laboratorium, 7. Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn – budynek główny, 8. Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn – laboratorium, 9. Instytut Inżynierii Chemicznej – budynek główny, 10. Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych – audytorium, 11. Instytut Telekomunikacji i Akustyki, 12. Instytut Telekomunikacji i Akustyki – budynek główny, 13. Instytut Telekomunikacji i Akustyki – laboratorium, 14. Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych – budynek główny, 15. Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych – laboratorium, 16. Instytut Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów, 17. Instytut Matematyki i Instytut Fizyki – budynek główny, 18. Instytut Matematyki i Instytut Fizyki – audytorium. Realizacja obiektów oznaczonych liczbami 1–18 była przewidziana w pierwszym etapie. Budynki oznaczone liczbami 19–34 miały być realizowane w następnej kolejności. Wśród nich ustaloną funkcję miały: 21. rektorat, 28. Studium Nauki Języków Obcych (przebudowa) oraz 34. budynek socjalno-usługowy. Projekt: Marian Barski [1977 rok]



**Ilustracja 277.**

W latach siedemdziesiątych XX wieku w Laboratorium Maszynowym zmontowano dwustopniową instalację odpylającą pracującą w systemie zamkniętego obiegu powietrza zapyłonego. Instalacja ta została zdemontowana w 2000 roku [połowa lat siedemdziesiątych XX wieku]

nizacji Produkcji i Systemów Zarządzania<sup>876</sup>. W stadium przygotowań znajdował się Zespół Laboratoriów Biologii i Biochemii oraz Zespół Laboratoriów Termodynamiki i Mechaniki Płynów.

W latach 1972–1979 sukcesywnie powstawały obiekty dla bazy remontowo-budowlanej i transportowej Politechniki Wrocławskiej, organizowanej na terenie między ulicą Gdańską a ulicą Sopocką. Pierwszym obiektem stanowiącym własność politechniki był przejęty w 1970 roku budynek dawnej stajni straży pożarnej, który po adaptacji został oznaczony symbolem G-4<sup>877</sup>. Do końca lat siedemdziesiątych XX wieku powstało sześć obiektów magazynowych i garażowych: G-9, a także G-11, G-12, G-13, G-14 oraz G-15. W 1977 roku zakończono budowę trzykondygnacyjnego budynku biurowego (G-10)<sup>878</sup>.

U schyłku lat siedemdziesiątych XX wieku, w ramach realizacji koncepcji utworzenia przy ulicy Kowalskiej 127 bazy remontowo-magazynowej Politechniki Wrocławskiej, oddano do użytku pierwsze cztery obiekty. Projekt takiego ośrodka na Kowalach czekał na finalizację od 1975 roku<sup>879</sup>. Tereny pod budowę bazy, mające powierzchnię 44 247 metrów kwadratowych, zostały przekazane Politechnice Wrocławskiej 28 października 1976 roku<sup>880</sup>. Pierwsze budowle o charakterze magazynowym oddano do użytku w 1978 roku. Były to dwa podobne konstrukcyjne obiekty (U-5 i U-6, ulica Kowalska 127b i 127d), z których każdy charakteryzował się powierzchnią użytkową wynoszącą 805 metrów kwadratowych. Cztery lata później, w 1980 roku, zakończono realizację budynku magazynowego z kantorkiem (U-7, ulica Kowalska 127g)<sup>881</sup>, który został zbudowany według projektu powtarzalnego opracowanego przez Zakład Inwestycji i Budownictwa Wojewódzkiego Związku Gminnych Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” we Wrocławiu<sup>882</sup>. W 1980 roku zrealizowano także czwarty obiekt (U-8, ulica Kowalska 127e) o powierzchni użytkowej 800 metrów kwadratowych.

W roku akademickim 1979/1980 na Politechnice Wrocławskiej dokonano kilku istotnych zmian organizacyjnych. Dnia 15 września 1979 roku utworzono Pion Studenckiej Wymiany Zagranicznej<sup>883</sup>. Od 1 stycznia 1980 roku zaczął funkcjonować – powstały z przekształcenia Zakładu Badań Procesu Dydaktycznego i Wychowawczego w Instytucie Nauk Społecznych – **Ośrodek Badań Procesu Dydaktycznego i Wychowawczego**. W ramach nowo powstałej jednostki prowadzono badania teoretyczne nad doskonaleniem procesu dydaktycznego i wychowawczego<sup>884</sup>. Konsekwentnie rozwijano sieć studiów podyplomowych, które od maja 1980 roku mógł powoływać rektor bez konsultacji z ministerstwem<sup>885</sup>.

<sup>876</sup> Wymienione laboratoria zostały powołane 1 stycznia 1980 roku. Zob. Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia laboratoriów wspomaganego komputerowo projektowania, 10 stycznia 1980 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1980, sygn. 74/457, nlb.

<sup>877</sup> Budynek powstał około 1906 roku zgodnie z projektem, który sporządzili Richard Plüddemann i Charlot Cabanis. W 2003 roku do obiektu G-4 został włączony administracyjnie budynek biurowo-socjalny (G-5) i budynek magazynowo-biurowy (G-6). Gabaryty budynku G-4 zgodne ze stanem dzisiejszym: kubatura – 9033 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 988 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1 tysiąc metrów kwadratowych.

<sup>878</sup> Budynek biurowy dla Zakładu Remontowo-Budowlanego Politechniki Wrocławskiej. Opis techniczny, 1973 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-G/4, poz. 1, s. 1–2. Obiekt G-10 jest dziś siedzibą Zespołu Konserwacyjno-Remontowego oraz Działu Remontów, a także Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej. Kubatura – 2720 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 264 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 500 metrów kwadratowych.

<sup>879</sup> Magazyny centralne Politechniki Wrocławskiej, 1976 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-U2, poz. 1, s. 4.

<sup>880</sup> Protokół zdawczo-odbiorczy z przekazania terenów w osiedlu Kowale przy ulicy Kowalskiej na rzecz Politechniki Wrocławskiej. ATiB PWr, akta niesygnowane, nlb.

<sup>881</sup> W 1983 roku obiekt został zaadaptowany na magazyn zbiorów Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej. Zob. Opis techniczny do projektu adaptacji budynku dla potrzeb magazynu zbiorów, 1983 rok [autor opracowania: Marta Kwolek]. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-U/12, poz. 2, s. 1–6. Budynek U-7: kubatura – 4870 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 880 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 810 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>882</sup> Opis techniczny do projektu adaptacji budynku dla potrzeb magazynu zbiorów, 1983 rok [autor opracowania: Marta Kwolek]. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-U/12, poz. 2, s. 2. Kubatura – 4870 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 880 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 810 metrów kwadratowych.

<sup>883</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia Pionu Studenckiej Wymiany Zagranicznej, 24 września 1979 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1979, sygn. 74/456, nlb.

<sup>884</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie przekształcenia Zakładu Badań Procesu Dydaktycznego i Wychowawczego w Ośrodek Badań Procesu Dydaktycznego i Wychowawczego, 9 stycznia 1980 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1980, sygn. 74/457, nlb.

<sup>885</sup> Zarządzenie ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 5 maja 1980 roku w sprawie zasad tworzenia i organizacji studiów podyplomowych (Dz.U. MNSzWiT z 1980 r. Nr 6, poz. 21).

**Ilustracja 278.**

Baza remontowo-budowlana i transportowa Politechniki Wrocławskiej sukcesywnie powstawała od początku lat siedemdziesiątych XX wieku w rejonie ulicy Sopockiej i ulicy Gdańskiej. Wznoszone w latach 1971–1979 obiekty otrzymały symbol „G”. Na fotografii jedna z wcześniejszych hal garażowo-magazynowych [połowa lat siedemdziesiątych XX wieku]



<sup>886</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Podyplomowego Studium Napędów i Sterowań Hydraulicznych, 2 stycznia 1980 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1980, sygn. 74/457, nlb.

<sup>887</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Podyplomowego Studium Metodologii Konstruowania Maszyn, 13 lutego 1980 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1980, sygn. 74/457, nlb.

<sup>888</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Podyplomowego Studium Komputeryzacji Projektowania Urządzeń Elektroenergetycznych, 13 lutego 1980 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1980, sygn. 74/457, nlb.

<sup>889</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Podyplomowego Studium „Technologia lamp mikrofalowych”, 13 lutego 1980 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1980, sygn. 74/457, nlb.

<sup>890</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 7–8 marca 1980 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/47, k. 43.

<sup>891</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie zniesienia Centrum Laboratoryjno-Obliczeniowego, 20 marca 1980 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1980, sygn. 74/457, nlb.

<sup>892</sup> *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 163.

W 1980 roku na Politechnice Wrocławskiej uruchomiono zatem:

- w Instytucie Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn:
  - ▶ Podyplomowe Studium Napędów i Sterowań Hydraulicznych (10 stycznia 1980 roku)<sup>886</sup>
  - ▶ Podyplomowe Studium Metodologii Konstruowania Maszyn (14 lutego 1980 roku)<sup>887</sup>
- w Instytucie Energoelektryki (14 lutego 1980 roku)<sup>888</sup>:
  - ▶ Podyplomowe Studium Komputeryzacji Projektowania Urządzeń Elektroenergetycznych
- w Instytucie Technologii Elektronowej (14 lutego 1980 roku)<sup>889</sup>:
  - ▶ Podyplomowe Studium „Technologia lamp mikrofalowych”

W marcu 1980 roku władze Politechniki Wrocławskiej rozważały możliwość utworzenia nowych instytutów. Myślano o powołaniu Instytutu Mechaniki, Instytutu Bioinżynierii oraz przekształceniu Centrum Obliczeniowego w placówkę naukowo-dydaktyczną o charakterze instytutu<sup>890</sup>. Z dniem 1 kwietnia 1980 roku przestało istnieć, powstałe w styczniu 1969 roku, **Centrum Laboratoryjno-Obliczeniowe**<sup>891</sup>, grupujące politechniczne laboratoria i pracownie świadczące usługi w zakresie metod i technik pomiarowych wymagających skomplikowanej aparatury<sup>892</sup>.



**Ilustracja 279.**

Uroczystość inauguracyjna roku akademickiego 1979/1980 odbywała się w auli Politechniki Wrocławskiej w nieco innej scenerii niż zwykle [1 października 1979 roku]

Dnia 17 czerwca 1960 roku profesor Igor Kisiel przekazał na ręce rektora Zygmunta Szparkowskiego dezyderat w sprawie konieczności budowy siedziby dla Wydziału Budownictwa Lądowego<sup>893</sup>. W 1971 roku Krystyna i Marian Barscy opracowali projekt budynku dla Instytutu Budownictwa Politechniki Wrocławskiej, który został zlokalizowany w pobliżu placu Grunwaldzkiego, na tak zwanych terenach „A” rozbudowy uczelni<sup>894</sup>. Gmach Instytutu Budownictwa Politechniki Wrocławskiej (C-7, plac Grunwaldzki 11)<sup>895</sup> wzniesiono na rzucie prostokąta wydłużonego na osi północ-południe. Rozczłonkowana bryła ukończona w 1980 roku budowli tworzy zgodnie z projektem trzy części: jedenastokondygnacyjną część „A” – budynek główny (funkcje dydaktyczne), dwukondygnacyjny fragment „B” (audytoria) oraz również dwukondygnacyjną część „C”, mieszczącą halę technologiczną i laboratoria<sup>896</sup>. Konstrukcja budynku jest szkieletowa, żelbetowa. Podstawowe elementy konstrukcyjne powstały z prefabrykatów. Ściany osłonowe otrzymały pokrywę zewnętrzną wykonaną z płytek szklanych.

Również w 1980 roku nieopodal gmachu Instytutu Budownictwa oddano trzykondygnacyjny, wzniesiony z cegły budynek biurowy (C-8, plac Grunwaldzki 11). Piętra obiektu do dziś komunikuje umieszczona przy zachodniej elewacji, otwarta klatka

<sup>893</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 7–8 marca 1980 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/47, k. 190.

<sup>894</sup> K. Dackiewicz, *Budynek Instytutu Budownictwa (A-10)*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2010, nr 1 – numer specjalny: „Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki”, s. 47.

<sup>895</sup> Od 15 listopada 1999 roku gmachowi patronuje profesor Igor Kisiel. Zob. *Święto Nauki 15 listopada 1999 roku*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1999, nr 125, s. 3.

<sup>896</sup> Instytut Budownictwa Politechniki Wrocławskiej. Elewacja wschodnia – części A, B i C, Krystyna i Marian Barscy, 1971 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-C7/1, poz. 4, rys. 19a, 23a. Budynek C-7: kubatura – 46 764 metry sześcienne, powierzchnia zabudowy – 3185 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 6510 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.



#### Ilustracja 280.

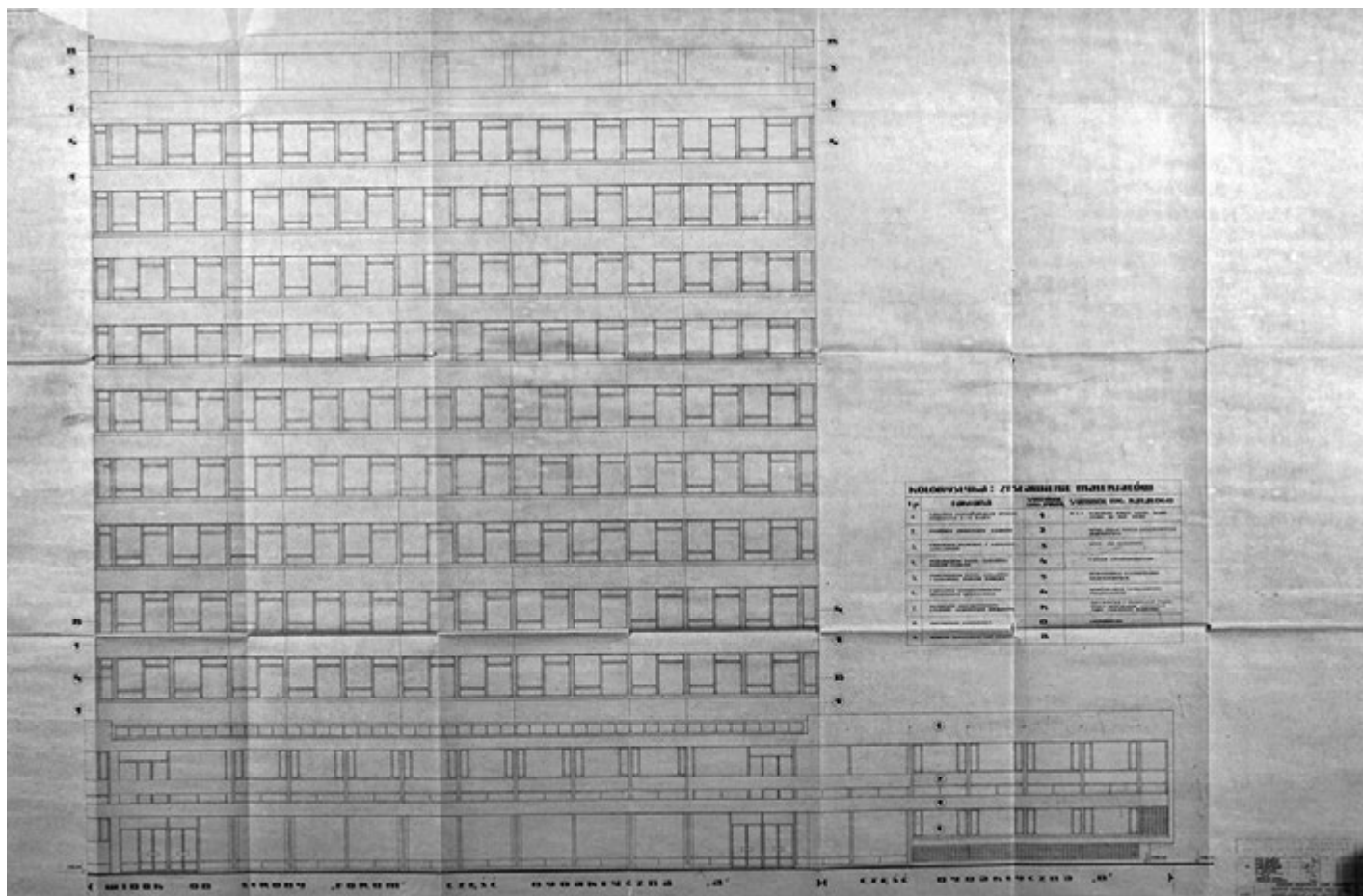
Wzorem innych jubileuszowych lat także obchody trzydziestopięcioletnia Politechniki Wrocławskiej zostały upamiętnione wydaniem medalu okolicznościowego

schodowa z ażurowymi schodami. Przyziemie i pierwsze piętro były pierwotnie przeznaczone na stację transformatorową oraz wentylatornię. Na drugim piętrze początkowo znajdowały się magazyny, a następnie pomieszczenia biurowe<sup>897</sup>.

Na początku lipca 1980 roku, w reakcji na podwyżkę cen mięsa i wędlin, doszło do – jak to wówczas określała prasa – „przerwy w pracy” w zakładach przemysłowych wielu województw Polski. Dnia 14 sierpnia 1980 roku rozpoczął się strajk w Stoczni Gdańskiej imienia Lenina, inicjując nie tylko protesty w pozostałych zakładach pracy Trójmiasta, ale także w innych regionach kraju. Proklamowano powstanie Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego z siedzibą w Stoczni Gdańskiej, który w niedługim czasie stał się reprezentantem blisko 700 przedsiębiorstw z całej Polski. W drugiej połowie sierpnia Wybrzeże objął strajk powszechny. Dnia 30 sierpnia 1980 roku komisja rządowa podpisała porozumienie ze strajkującymi w Szczecinie stoczniowcami. Dzień później – 31 sierpnia – Lech Wałęsa podpisał w Stoczni Gdańskiej podobne porozumienie w imieniu Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego. Oznaczało to zgodę na realizację 21 postulatów, głównie o charakterze socjalnym, zgłoszonych przez strajkujących stronie rządowej. Listę tę otwierało żądanie utworzenia niezależnych, samorządnych związków zawodowych. We wrześniu 1980 roku we wszystkich jednostkach organizacyjnych Politechniki Wrocławskiej przeprowadzono referendum, którego celem było „samookreśle-

<sup>897</sup> Opis do inwentaryzacji budynku C-8 – wentylatornia, 2002 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-C8/1, poz. 2, s. 2–3. W 2004 roku nastąpiła przebudowa wnętrza obiektu na cele wyłącznie biurowe, z zachowaniem stacji transformatorowej na parterze. Autorem projektu był Leszek Łękawa. Kubatura – 1761 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 175 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 401 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.





### Ilustracja 281.

Opracowany w 1971 roku projekt siedziby Instytutu Budownictwa (C-7) przewidywał podział bryły budynku na zróżnicowane funkcjonalnie i pod względem wysokości fragmenty „A” oraz „B” i „C”. Część „A”, mieszcząca przestrzenie dydaktyczne, jest najwyższym, liczącym jedenaście pięter, elementem gmachu. Projekt: Krystyna i Marian Barscy [1971 rok]

nie pracowników wobec ruchu związkowego”. Społeczność akademicka zdecydowanie opowiedziała się za organizującym się od 4 września niezależnym związkiem. Wśród 5233 osób biorących udział w głosowaniu (na 7012 zatrudnionych) aż 96,9% deklarowała chęć wstąpienia do nowej organizacji związkowej<sup>898</sup>. **Komisja Zakładowa Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”** rozpoczęła działalność 13 grudnia 1980 roku.

W październiku 1980 roku profesor Tadeusz Porębski zwrócił się do ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z prośbą o „zwolnienie w terminie możliwie jak najkrótszym ze stanowiska rektora Politechniki Wrocławskiej w związku z powierzeniem funk-

<sup>898</sup> *Informacja*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1979/1980, nr 1 (113), s. 18.



**Ilustracja 282.**

W kwietniu 1980 roku odbyły się kolejne Dni Politechniki Wrocławskiej. Cykl ten zainaugurowano w 1965 roku

cji I sekretarza Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej we Wrocławiu”<sup>899</sup>. Informację o swojej decyzji złożył na forum senatu w dniu 17 października<sup>900</sup>. Na ministerialnym szczepku zdecydowano, że wyboru nowego rektora Politechniki Wrocławskiej dokona senat, którego skład zostanie poszerzony o przedstawicieli samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki wybranych na posiedzeniach rad naukowo-dydaktycznych instytutów. W wyborach mieli również uczestniczyć przedstawiciele Socjalistycznego Związku Studentów Polskich oraz Socjalistycznego Związku Młodzieży Polskiej<sup>901</sup>. Dnia 27 listopada odbyło się głosowanie poszerzonego senatu. Przedstawiono trzy kandydatury, z których profesor Bogusław Kędzia otrzymał 57 głosów, profesor Marek Zakrzewski – 25, a profesor Henryk Hawrylak – 16 głosów<sup>902</sup>. Wybory rektorskie wygrał zatem profesor Bogusław Kędzia. Dnia 29 listopada otrzymał on, podpisaną przez ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, nominację na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej na okres od 1 grudnia 1980 roku do 31 sierpnia 1981 roku. Dnia 30 listopada 1980 roku minister odwołał profesora Tadeusza Porębskiego ze stanowiska rektora Politechniki Wrocławskiej<sup>903</sup>.

W cieniu opisanych wydarzeń znalazły się planowane od 1979 roku obchody trzydziestopięciolecia Politechniki Wrocławskiej, których centralnym punktem była zorganizowana 15 listopada 1980 roku uroczystość w auli uczelni. Po jej zakończeniu w holu Gmachu Głównego odsłonięto **tablicę honorową** upamiętniającą doktorów *honoris causa* Politechniki Wrocławskiej<sup>904</sup>.

<sup>899</sup> Pismo do ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, 14 października 1980 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 907/213, k. 124.

<sup>900</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 17 października 1980 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/50, k. 98.

<sup>901</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 8 listopada 1980 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/50, k. 104.

<sup>902</sup> Protokół komisji skrutacyjnej Senatu Politechniki Wrocławskiej w sprawie wyboru kandydata na rektora Politechniki Wrocławskiej, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/50, k. 134.

<sup>903</sup> Pismo ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki, 29 listopada 1980 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 907/213, k. 126.

<sup>904</sup> Informacja o obchodach XXXV-lecia Szkolnictwa Wyższego we Wrocławiu i XXXV-lecia Politechniki Wrocławskiej. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/50, k. 95.



**Ilustracja 283.**

Inauguracja roku akademickiego 1980/1981 nie zapowiadała zmian, jakie niedługo spotkają Politechnikę Wrocławską.

Uroczystość w dniu 1 października 1980 roku prowadził rektor Tadeusz Porębski, który zakończy kadencję rektorską 31 listopada 1980 roku.



**Ilustracja 284.**

Spotkanie licznych sympatyków „Solidarności” z Politechniki Wrocławskiej z prezydium Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego niezależnego związku odbyło się 10 października 1980 roku w auli uczelni. Pierwszy z lewej Karol Modzelewski

## Rektorat Bogusława Kędzi

(1 grudnia 1980 roku – 31 sierpnia 1981 roku)

Pierwsze posiedzenie senatu prowadzone pod przewodnictwem rektora Bogusława Kędzi odbyło się 15 grudnia 1980 roku i przebiegło pod znakiem omawiania bieżących problemów szkoły. Obrady poprzedziła wypowiedź prezentująca zamierzenia nowego rektora: „Okres w jakim przyszło nam pracować i działać jest okresem szczególnym i wysoce ważącym na przyszłych losach uczelni. Działamy w sytuacji procesu odnowy, w którym w warunkach naszej uczelni będą szczególnie odgrywały rolę dwie tendencje: rozliczeniowa z jednej strony a reformatorska z drugiej [...]. Istnieje wyraźna potrzeba wprowadzenia głębokiej samorządności i demokratyzacji oraz zmiany form pracy w różnych jednostkach uczelni z daleko idącą decentralizacją uprawnień i odpowiedzialności za działalność uczelni”<sup>905</sup>. Profesor Bogusław Kędzia przedstawił także chęć wzmocnienia roli senatu przez poszerzenie jego składu o przedstawicieli organizacji społeczno-politycznych oraz stowarzyszeń działających na terenie Politechniki Wrocławskiej. Padła również sugestia gotowości przekazania reprezentacji zorganizowanych grup słuchaczy Politechniki Wrocławskiej możliwości decydowania w sprawach związanych z życiem studenckim<sup>906</sup>. W semestrze letnim roku akademickiego 1979/1980 na studiach dziennych zarejestrowano 6468 słuchaczy, a na studiach wieczorowych – 1487 studentów<sup>907</sup>.

Na posiedzeniu senatu, które odbyło się 26 stycznia 1981 roku, jednogłośnie włączono do jego składu piętnastu przedstawicieli studentów<sup>908</sup>. Decyzja ta spotkała się ze zdecydowanym sprze-

---

<sup>905</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 stycznia 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/50, k. 165.

<sup>906</sup> Wypowiedź rektora Politechniki Wrocławskiej profesora Bogusława Kędzi na posiedzeniu senatu w dniu 15 grudnia 1980 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/50, k. 165.

<sup>907</sup> Informacja o wynikach letniej sesji egzaminacyjnej w roku szkolnym 1979/1980, 4 grudnia 1980 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/50, k. 176.

<sup>908</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 stycznia 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 10; Protokół Komisji do spraw powiększenia liczby członków senatu, 8 stycznia 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 24.

**Ilustracja 285.**

Rok 1981 należał do niespokojnych. Aula często zapełniała się młodzieżą walczącą o prawo do niezależnej organizacji [luty 1981 roku]



<sup>909</sup> Pismo Niezależnego Zrzeszenia Studentów Politechniki Wrocławskiej, 10 stycznia 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 27.

<sup>910</sup> *Rola i funkcjonowanie senatu. Propozycja*, styczeń 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 38.

<sup>911</sup> Protokół z nadzwyczajnego posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 3 lutego 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 79.

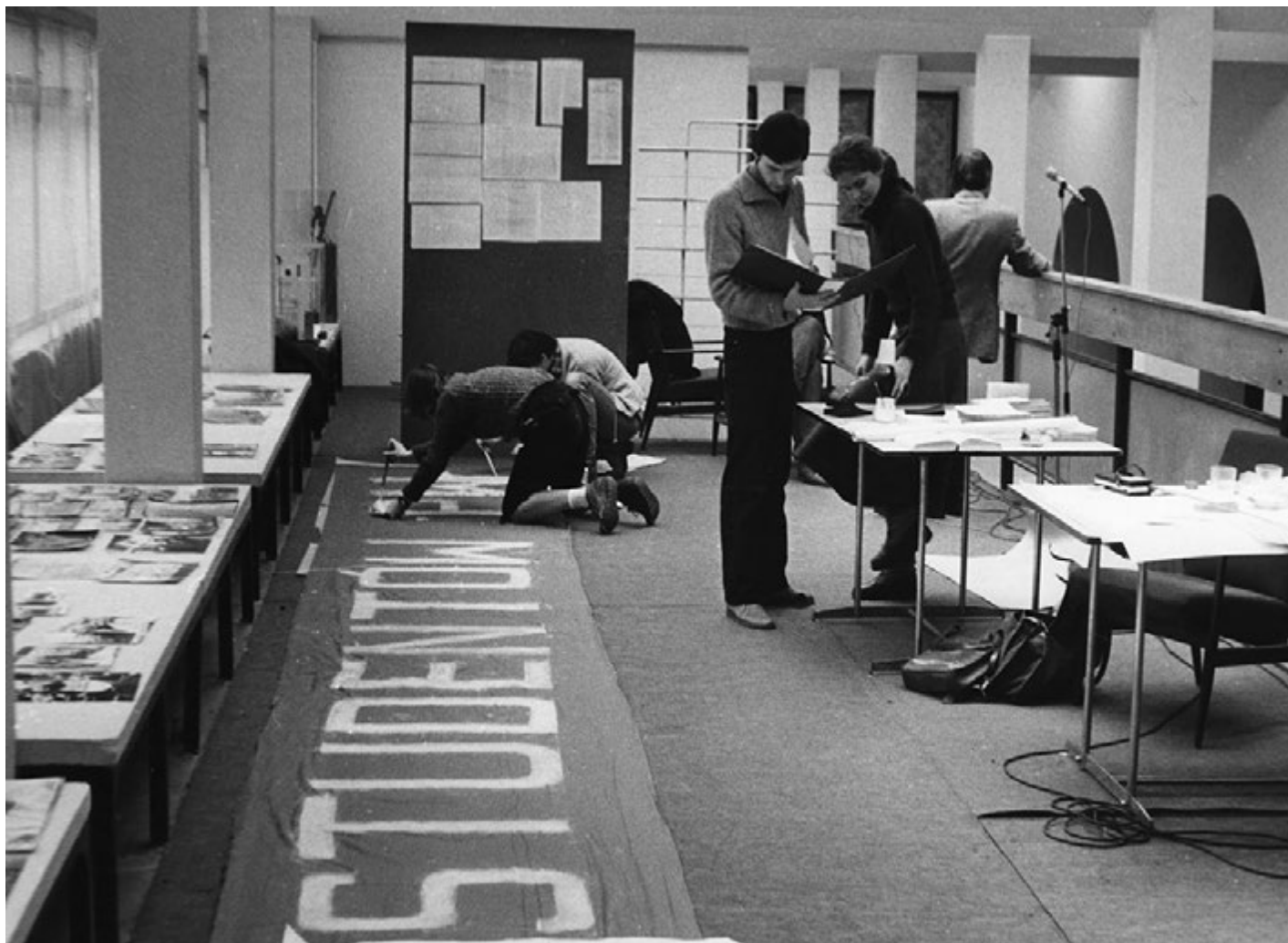
ciwem Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskich Politechniki Wrocławskiej, które domagało się 30% udziału studenckich reprezentantów w składzie senatu<sup>909</sup>. Na tym samym posiedzeniu omówiono ważny – w nowych realiach politycznych – problem roli i funkcjonowania senatu. Proponowano, żeby praca senatu przejawiała się aktywnością jego stałych komisji, w razie potrzeby uzupełnianych niezależnymi ekspertami. Działalność komisji senackich powinna się koncentrować na sprawach doraźnych, „przy uwzględnieniu perspektywicznych konsekwencji proponowanych rozwiązań”. Sądzone, że ten sposób funkcjonowania może zahamować dalszy rozwój tendencji biurokratycznych w zarządzaniu uczelnią oraz przeciwdziałać „przejmowaniu funkcji decyzyjnych przez służby administracyjne i obsługowe”<sup>910</sup>. W styczniu nadeszły ministerialne tezy do nowej ustawy o szkolnictwie wyższym. W 1981 roku dyskusja nad poszczególnymi zapisami ustawy zdominowała problematykę posiedzeń senatu.

Skomplikowana sytuacja polityczna, zauważalnie wpływająca również na sytuację wewnętrzną uczelni, przejawiała się na posiedzeniu senatu, które odbyło się na początku lutego 1981 roku. Przed rozpoczęciem obrad profesor Bogusław Kędzia skierował do senatu prośbę o dymisję od 1 lutego. Decyzja ta była wynikiem sporu rektora Politechniki Wrocławskiej z działaczami Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”. Rezygnację złożyli także prorektorzy<sup>911</sup>. Po burzliwej dyskusji przyjęto następującą uchwałę: „Senat na posiedzeniu w dniu 3 lutego 1981 roku wyraża wotum zaufania dla obecnego kierownictwa Uczelni i prosi usilnie wszystkich członków tego kierownictwa



**Ilustracja 286.**

Od 16 do 19 lutego 1981 roku trwał na Politechnice Wrocławskiej strajk solidarnościowy z protestującymi studentami łódzkich uczelni



**Ilustracja 287.**

Na nieistniejącej już, tak zwanej Antresoli – znajdującej się nad holem Gmachu Głównego – strajkujący przygotowywali materiały propagandowe [połowa lutego 1981 roku]



o pełnienie dotychczasowych funkcji”. Uchwałę podjęto w głosowaniu tajnym przy zdecydowanej większości głosów aprobujących jej treść<sup>912</sup>. Dnia 5 lutego 1981 roku profesor Bogusław Kędzia, w swoim imieniu i prorektorów, zobowiązał się „powrócić do pełnionych funkcji rektorskich i prorektorskich”<sup>913</sup>.

Dnia 19 lutego 1981 roku, w dzień zakończenia trwającego na Politechnice Wrocławskiej od 16 lutego strajku okupacyjnego, odbyło się posiedzenie senatu, na którym ustalono rozpoczęcie zajęć dydaktycznych w dniu 21 lutego. W ocenie rektora strajk przebiegał spokojnie i nie było na terenie szkoły „żadnych nieprzyjemnych incydentów”<sup>914</sup>. W tym dniu przyjęto również uchwałę wyrażającą zaniepokojenie przebiegiem sporu między ministrem szkolnictwa wyższego a łódzkimi studentami walczącymi o niezależność polskich uczelni. Wydarzenia stanowiące powód podjęcia uchwały, a zwłaszcza ich wrocławskie reperkusje w formie strajku okupacyjnego na Politechnice Wrocławskiej, stanowiły przyczynę wystosowania przez senat apelu do pracowników Politechniki Wrocławskiej, nawołującego, „by uczynić wszystko dla niezakłóconego funkcjonowania uczelni”<sup>915</sup>.

W marcu 1981 roku senat w liście wystosowanym do premiera Wojciecha Jaruzelskiego i do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej odniósł się do wydarzeń w Polsce: „Senat Politechniki Wrocławskiej wstrząśnięty dramatyczną sytuacją w kraju wyraża swe najgłębsze zaniepokojenie narastającymi objawami zagrożenia procesu przemian, zapoczątkowanego w sierpniu zeszłego roku. Ogromne nadzieje jakie społeczeństwo wiąże z osobą Premiera W. Jaruzelskiego, poddane są w ostatnim okresie poważnej próbie. Sposób reagowania i postępowania części władz stał się przyczyną gwałtownego wzrostu napięcia społecznego, grożącego katastrofą narodową. Uważamy, że jedyną drogą wyjścia z obecnego zagrożenia stanowi odejście osób, które utraciły zaufanie społeczeństwa oraz niezwłoczne porozumienie władzy z narodem”<sup>916</sup>. Dnia 30 marca 1981 roku rektor ogłosił sposób funkcjonowania uczelni w czasie spodziewanego strajku generalnego: ewentualna akcja strajkowa miała przebiegać w budynkach A-1, D-1, D-2, a wszystkie pozostałe obiekty Politechniki Wrocławskiej, poza domami studenckimi, miały być wyłączone z normalnego użytkowania. W wypadku rozpoczęcia akcji strajkowej funkcjonowanie uczelni „we wszystkich sferach jej działania” miało być zawieszane<sup>917</sup>.

Na tym samym posiedzeniu podjęto kroki zamierzające do przygotowania – w maju 1981 roku – wyborów władz i organów kolegialnych szkoły na lata 1981–1984. Na posiedzeniu omówio-

<sup>912</sup> *Ibidem*, k. 81.

<sup>913</sup> Pismo profesora Bogusława Kędzi do senatu Politechniki Wrocławskiej, 5 lutego 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 89.

<sup>914</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 lutego 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 94.

<sup>915</sup> *Do społeczności akademickiej Politechniki Wrocławskiej*, 21 stycznia 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 100.

<sup>916</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 27 marca 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 153.

<sup>917</sup> [Informacja na temat postępowania w czasie strajku generalnego], 30 marca 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1981, sygn. 74/458, nlb.



Ilustracja 288.

Wielkim wydarzeniem był wybór profesora Tadeusza Zipsera na rektora Politechniki Wrocławskiej. Wynik wyborów z wielką radością przyjęli studenci, o czym informował biuletyn Niezależnego Zrzeszenia Studentów Politechniki Wrocławskiej [23 czerwca 1981 roku]

no również kwestię szeroko rozumianych kontaktów z zagranicą. W roku akademickim 1980/1981 uczelnia kształciła 191 cudzoziemców pochodzących z 29 krajów. Równocześnie 226 studentów Politechniki Wrocławskiej studiowało w 61 ośrodkach akademickich poza granicami Polski, zwłaszcza na Politechnice Kijowskiej, Uniwersytecie Technicznym w Dreźnie i Politechnice Budapeszteńskiej. Trzy osoby były słuchaczami *Institut National Polytechnique de Lorrain* we Francji<sup>918</sup>. W 1980 roku na delegacjach zagranicznych było 836 pracowników Politechniki Wrocławskiej<sup>919</sup>.

Dnia 16 kwietnia 1981 roku komisja senacka, pracująca pod przewodnictwem profesora Jana Kmity, przedstawiła propozycje ordynacji wyborczej do władz i senatu uczelni. Wobec braku aktów prawnych regulujących nowe zasady wyborcze (stare – z 1968 roku – opierały się na mianowaniu) zaproponowano rozwiązania przypominające zastosowane w czasie wyborów rektorskich przeprowadzonych w listopadzie 1980 roku<sup>920</sup>.

W kwietniu 1981 roku doszło do porozumienia między rektorem a Komisją Zakładową Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” i Radą Zakładową Związku Nauczycielstwa Polskiego, na mocy którego został podpisany Akt Powołania Samorządnych Komisji Pracowniczych. Komisje te przejęły pełne uprawnienia „w zakresie rozdziału dóbr socjalnych będących w dyspozycji Uczelni”. W wyniku kwietniowych ustaleń powstały samorządne pracownicze komisje: do spraw wczasów, do spraw dzieci i młodzieży, do spraw mieszkaniowych, do spraw rekreacji, sportu i turystyki oraz do spraw stołówek i klubów. Powołano także **Samorządne Koło Emerytów i Rencistów Politechniki Wrocławskiej** oraz Pracowniczą Kasę Zapomogowo-Pożyczkową<sup>921</sup>.

W tym czasie pojawiły się również pierwsze symptomy erozji obowiązującego dotychczas schematu organizacyjnego Politechniki Wrocławskiej. W maju 1981 roku rozpatrywano kwestię utworzenia Instytutu Informatyki. Decyzje w tej sprawie wiązały się z ewentualnym dzieleniem struktur funkcjonujących instytutów o podobnym kierunku<sup>922</sup>. Z kolei 19 czerwca 1981 roku rektor Bogusław Kędzia poinformował senat, że wyraził zgodę na podział Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej na dwie odrębne jednostki organizacyjne – Instytut Chemii Organicznej i Biochemii oraz Instytut Chemii Fizycznej. W tym dniu przedstawiono również propozycję utworzenia Instytutu Podstawowych Problemów Techniki, który zgrupowałby uczonych zajmujących się badaniami podstawowymi<sup>923</sup>. Dnia 6 lipca 1981 roku zostało opublikowane w tej sprawie zarządzenie, stwierdzające rozpoczęcie prac nad

<sup>918</sup> Sprawozdanie ze współpracy z zagranicą w 1980 roku, marzec 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 194–195.

<sup>919</sup> Zestawienie porównawcze wyjazdów pracowników Politechniki Wrocławskiej w latach 1976–1980, marzec 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/51, k. 224.

<sup>920</sup> Sprawozdanie ze współpracy z zagranicą w 1980 roku, 16 kwietnia 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/52, k. 18.

<sup>921</sup> Informacja o powołaniu Samorządnych Komisji Pracowniczych, 29 kwietnia 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1981, sygn. 74/458, nlb.

<sup>922</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 15 maja 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/52, k. 163.

<sup>923</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 czerwca 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 65.

utworzeniem Instytutu Podstawowych Problemów Technicznych. Na organizatora nowej jednostki wyznaczono profesora Zdzisława Bubnickiego<sup>924</sup>.

Dnia 15 maja 1981 roku przedstawiono ostateczną wersję *Ordynacji wyborczej w Politechnice Wrocławskiej*<sup>925</sup>. W jej punkcie 1.4 znalazła się znamienna uwaga: „[...] wybory odbywają się w obecnej strukturze uczelni, co nie znaczy by ta struktura nie miała w przyszłości ulec zmianie. Przyszłą strukturę ustali statut który zostanie opracowany i uchwalony w trybie określonym przez nowy Senat”<sup>926</sup>. Dnia 17 czerwca 1981 roku przeprowadzono wybory, które wyłoniły nowego rektora Politechniki Wrocławskiej. Został nim – na lata 1981–1984 – profesor Tadeusz Zipser<sup>927</sup>.

Dnia 30 czerwca 1981 roku odbyła się ostanía sesja senatu upływającej kadencji 1978/1981. Była też ostatnią sesją, której przewodniczył rektor Bogusław Kędzia. Czerwcowe posiedzenie było okazją do podziękowań, jakie w imieniu senatu złożył ustępującemu kierownictwu profesor Jan Trojak<sup>928</sup>.

Swego rodzaju inauguracją nowych władz i senatu Politechniki Wrocławskiej było posiedzenie, które odbyło się dzień wcześniej – 29 czerwca 1981 roku – pod przewodnictwem rektora-elekta profesora Tadeusza Zipsera. Spotkanie, mimo „charakteru zapoznawczego-informacyjnego”, zapowiadało zmiany strukturalne czekające uczelnię od 1 września 1981 roku<sup>929</sup>.

---

<sup>924</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie podjęcia prac nad utworzeniem Instytutu Podstawowych Problemów Techniki (w organizacji), 6 lipca 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1981, sygn. 74/458, nlb.

<sup>925</sup> *Ordynacja wyborcza w Politechnice Wrocławskiej*, 13 maja 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/52, k. 199.

<sup>926</sup> Ordynacja wyborcza w Politechnice Wrocławskiej uchwalona na posiedzeniu Senatu w dniu 18 maja 1981 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 1.

<sup>927</sup> *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 169. Protokoły z wyborów z 17 czerwca 1981 roku nie zachowały się w aktach senatu.

<sup>928</sup> Protokół posiedzenia senatu nowej kadencji odbytego w dniu 30 czerwca 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 140.

<sup>929</sup> Protokół posiedzenia senatu nowej kadencji odbytego w dniu 29 czerwca 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 121.



**Ilustracja 289.**

Uroczystość inauguracji roku akademickiego 1981/1982 była pierwszą i – jak się okazało – ostatnią dla rektora Tadeusza Zipsera i prorektora Andrzeja Wiszniewskiego (z lewej), który stoi obok profesora Ottona Dąbrowskiego i profesora Daniela Bema [2 października 1981 roku]

## Stan wojenny

### Rektorat Tadeusza Zipsera

(1 września – 29 grudnia 1981 roku)

**J**uż w pierwszym dniu sprawowania urzędu rektor Tadeusz Zipser podjął decyzję o wprowadzeniu zmian strukturalnych na Politechnice Wrocławskiej: 1 września 1981 roku został rozwiązany Pion Rozwoju, Organizacji i Planowania oraz Pion Sekretarzy Szkoły. W miejsce zlikwidowanych agend powołano Gabinet Rektora, w którego strukturze znalazły się: sekretariat, archiwum, dział opracowań informacji oraz biuro pełnomocnika do spraw awansowania na stanowisko docenta i profesora<sup>930</sup>. Znacznie dalej idące przekształcenia zapowiadało wydane 16 września 1981 roku zarządzenie w sprawie tymczasowych zmian w strukturze organizacyjnej instytutów. Na jego mocy od 1 września 1981 roku przestały istnieć – wprowadzone w 1976 roku – instytutowe seminaria naukowe („równocześnie zachęca się do reaktywowanie seminariów jako dobrowolnego forum dyskusji i wymiany poglądów na tematy naukowe, co powinno wynikać z autentycznej potrzeby i przekonania a nie z administracyjnych ustaleń”). Do 28 lutego 1982 roku dopuszczono możliwość utrzymania instytutowych zespołów badawczych oraz laboratoriów. Jednocześnie „w trybie pilnym” powołano wydziałowe i instytutowe komisje statutowo-organizacyjne, które miały się zająć opracowaniem zmian strukturalnych. Ich propozycje miały zatwierdzać senat Politechniki Wrocławskiej w ramach prac nad statutem uczelni<sup>931</sup>.

Dnia 5 października 1981 roku odbyła się inauguracja roku akademickiego 1981/1982. Wśród zaproszonych gości zwracali uwagę przedstawiciele duchowieństwa, którzy w poprzednich dziesię-

---

<sup>930</sup> Zarządzenie w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej, 1 września 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1981, sygn. 74/458, nlb.

<sup>931</sup> Zarządzenie rektora Politechniki Wrocławskiej w sprawie tymczasowych zmian w strukturze organizacyjnej instytutów oraz trybu prowadzenia prac nad zmianami organizacyjnymi w uczelni, 16 września 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1981, sygn. 74/458, nlb.



**Ilustracja 290.**

Uroczystość inauguracji roku akademickiego 1981/1982. Po raz pierwszy w dziejach Politechniki Wrocławskiej wśród zaproszonych gości znaleźli się również duchowni, a wśród nich arcybiskup metropolita wrocławski ksiądz Henryk Gulbinowicz [2 października 1981 roku]

<sup>932</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 września 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 148.

<sup>933</sup> *Ibidem*, k. 147.

cioleciach nie uczestniczyli w uroczystościach organizowanych na Politechnice Wrocławskiej. Wśród zaproszonych gości był także arcybiskup metropolita wrocławski ksiądz Henryk Gulbinowicz.

Pierwsze posiedzenie senatu nowej kadencji odbyło się 22 września 1981 roku. Jego obrady zdominowała dyskusja nad tezami do ustawy o szkolnictwie wyższym. Zdaniem uczestników posiedzenia, ustawa ta powinna zwłaszcza „gwarantować uczelniom samorządność, określając [jedynie] w głównych zarysach ustrój szkoły wyższej [...] nie dopuszczając do ingerencji przy obsadzaniu stanowisk pochodzących z wyboru” oraz zapewnić „możliwość istnienia wielości światopoglądów”. Stosunek senatu do prac ministerialnej komisji kodyfikacyjnej ustalającej tekst ustawy określiła uchwała, w której wyrażono ubolewanie, że „przez jednostronne wprowadzanie zmian do projektu [ustawy o szkolnictwie wyższym] naruszono zasadę społecznej konsultacji powodując narastanie stanu napięcia w uczelniach”<sup>932</sup>. Senat ustalił na swoim pierwszym posiedzeniu, że przedstawiciele organizacji politycznych i społecznych będą brali udział w pracach senatu z głosem doradczym<sup>933</sup>.

W październiku 1981 roku senat Politechniki Wrocławskiej upoważnił dziekanów do umożliwienia studentom, w ramach indywidualizacji programów nauczania, zamiany ustalonych przez rady wydziałów przedmiotów z zakresu filozofii lub socjologii na inne przedmioty obejmujące te same dyscypliny, w tym również

oferowane przez Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu. Na październikowej sesji wniesiono pod obrady senatu kwestię zmiany nazwy organizującego się Instytutu Podstawowych Problemów Techniki na Instytut Sterowania i Techniki Systemów<sup>934</sup>.

Coraz trudniejsza sytuacja gospodarcza – widoczna jesienią 1981 roku już nie tylko na półkach sklepowych – skłoniła władze uczelni do powołania 19 października 1981 roku sztabu antykrzysowego. Jego zadaniem miało być przygotowanie, wobec zbliżającej się zimy, rozwiązań umożliwiających funkcjonowanie Politechniki Wrocławskiej w warunkach braku opatu oraz energii cieplnej i elektrycznej<sup>935</sup>.

Dnia 12 listopada 1981 roku odbyło się trzecie posiedzenie senatu Politechniki Wrocławskiej. Żywo zareagowano na konflikt w Radomiu, gdzie władze – łamiąc zawarte porozumienia – miałyby bez wymaganych procedur rektora Wyższej Szkoły Inżynierskiej. Listem skierowanym do ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki senat zmanifestował swój stosunek do posunięć rządu: „Senat Politechniki Wrocławskiej z ubolewaniem stwierdza, że zaognianie konfliktu radomskiego w znacznym stopniu wynika z chwiejnego i sprzecznego z uprzednio złożonymi deklaracjami postępowania władz Resortu i bezpośrednio Pana Ministra. [...] W tej sytuacji lokalny konflikt w niedużej uczelni powoduje niepokoje w środowisku akademickim całego kraju”<sup>936</sup>.

Dnia 23 listopada 1981 roku rektor Tadeusz Zipser wydał zarządzenie, które w formie odezwy skierował do wszystkich pracowników i studentów Politechniki Wrocławskiej. Jego publikacja była spowodowana decyzją Niezależnego Zrzeszenia Studentów Politechniki Wrocławskiej o włączeniu się do ogólnopolskiej akcji strajkowej popierającej strajk w radomskiej Wyższej Szkole Inżynierskiej. W akcie tym rektor Politechniki Wrocławskiej przedstawił także swój pogląd na decyzję organizacji studenckiej: „Bez względu na to w jakim stopniu podzielam ocenę wydarzeń w Radomiu przyjętą przez członków NZS nie uważam, by strajk był najlepszym sposobem zademonstrowania protestu. Strajk na uczelni nie godzi bowiem w interesy rzeczywistych sprawców radomskiego skandalu, lecz pociąga za sobą szkody dla Politechniki”<sup>937</sup>.

Dnia 9 grudnia 1981 roku, w obliczu bardzo poważnej sytuacji społecznej w Polsce, senat Politechniki Wrocławskiej zebrał się na nadzwyczajnym posiedzeniu. Podjęto dwie uchwały. W pierwszej z nich, okazującej brak zaufania do działań rządu, upoważniono Konferencję Rektorów Polskich do podejmowania w imieniu społeczności akademickiej decyzji rozstrzygających konflikty w szkołach wyższych. W drugiej uchwale powołano Studium Przygoto-



**Ilustracja 291.**

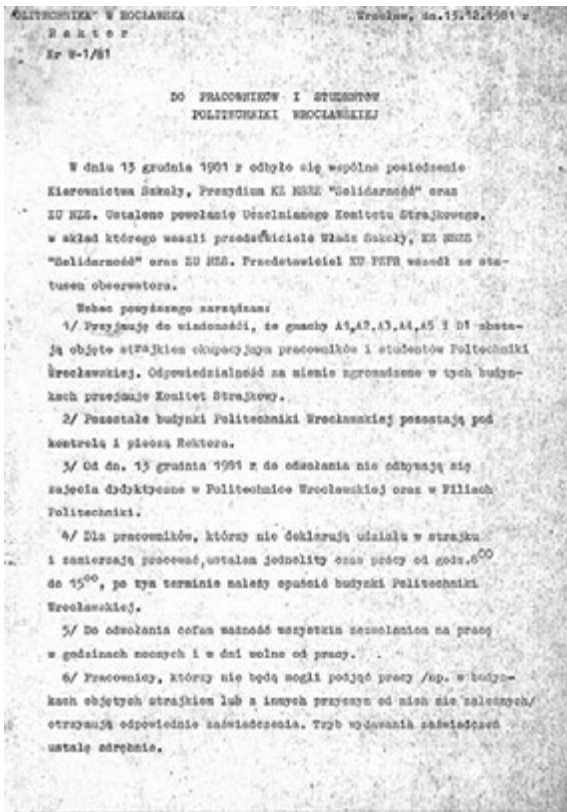
W 1981 roku można było legalnie zorganizować wystawę poświęconą rocznicy uzyskania przez Polskę w 1918 roku niepodległości. Ekspozycję zaprezentowano na Antresoli [listopad 1981 roku]

<sup>934</sup> Protokół posiedzenia senatu nowej kadencji odbytego w dniu 15 października 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 174.

<sup>935</sup> Zarządzenie wewnętrzne rektora Politechniki Wrocławskiej, 19 października 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1981, sygn. 74/458, nlb.

<sup>936</sup> Protokół posiedzenia senatu nowej kadencji odbytego w dniu 12 listopada 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 197.

<sup>937</sup> Do wszystkich Pracowników i Studentów Politechniki Wrocławskiej, 23 listopada 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1981, sygn. 74/458, nlb.



**Ilustracja 292.**

W dniu wprowadzenia stanu wojennego proklamowano na Politechnice Wrocławskiej strajk okupacyjny. W tym dniu rektor Tadeusz Zipser wydał kilka zarządzeń porządkowych [13 grudnia 1981 roku]

wawcze przy Wydziale Inżynierii Sanitarnej Politechniki Wrocławskiej dla byłych słuchaczy Szkoły Pożarnictwa w Warszawie”<sup>938</sup>. Uchwała ta była wyrazem dezaprobaty wobec przeprowadzonej 2 grudnia 1981 roku pacyfikacji strajku studentów Wyższej Oficerskiej Szkoły Pożarniczej w Warszawie przy użyciu helikopterów i sprzętu bojowego. Dnia 9 grudnia 1981 roku rozestano zaproszenia na czwartą sesję senatu, która miała się odbyć 17 grudnia. W programie zapowiadano, między innymi, przedstawienie wniosku o udzielenie dziekanowi Wydziału Inżynierii Sanitarnej upoważnienia do organizacji Instytutu Klimatyzacji, Ogrzewnictwa i Instalacji Sanitarnych, Instytutu Inżynierii Wody, Ścieków i Odpadów oraz Instytutu Ochrony Środowiska. Posiedzenie senatu się nie odbyło. W nocy z 12 na 13 grudnia 1981 roku wprowadzono w Polsce stan wojenny.

Dnia 13 grudnia 1981 roku na wspólnym posiedzeniu władz Politechniki Wrocławskiej, Prezydium Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” oraz Zarządu Uczelnianego Niezależnego Zrzeszenia Studentów ustalono powołanie Uczelnianego Komitetu Strajkowego, w skład którego wszedł także (ze statusem obserwatora) przedstawiciel Komitetu Uczelnianego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Tego dnia w godzinach popołudniowych proklamowano strajk okupacyjny, którym zostały objęte budynki A-1, A-2, A-3, A-4, A-5 oraz budynek D-1, gdzie znajdowała się siedziba Komisji Zakładowej „Solidarności”<sup>939</sup>. Kwestie porządkowe rozstrzygał apel skierowany przez rektora Politechniki Wrocławskiej do pracowników i studentów, określający budynki, które mają być objęte strajkiem, oraz czas pracy osób niedeklarujących udziału w strajku<sup>940</sup>. Dnia 13 grudnia 1981 roku profesor Tadeusz Zipser podpisał także zarządzenie – apelując o „zachowanie dyscypliny i powagi licującej z dramatyczną sytuacją i godnością Polaka” – nakazujące Zakładowemu Oddziałowi Samoobrony ochronę wszystkich budynków politechniki, z wyjątkiem obiektów objętych strajkiem okupacyjnym, których zarząd powierzył Uczelnianemu Komitetowi Strajkowemu<sup>941</sup>. Dnia 14 grudnia 1981 roku zostało ogłoszone zarządzenie o powołaniu komendantów budynków (ośrodków), odpowiedzialnych „za zabezpieczenie obiektów i znajdującego się w nim mienia Uczelni”<sup>942</sup>. Tego samego dnia – w związku z zawieszeniem działalności stowarzyszeń – zostało wydane zarządzenie w sprawie inwentaryzacji majątku organizacji społecznych i związkowych funkcjonujących na Politechnice Wrocławskiej<sup>943</sup>. Dalszy przebieg wydarzeń przekazuje notatka służbowa sporządzona przez funkcjonariusza Służby Bezpieczeństwa: „Dnia 15 grudnia grupa specjalna ZOMO [Zmotoryzowa-

<sup>938</sup> Informacja o nadzwyczajnym posiedzeniu Senatu Politechniki Wrocławskiej w dniu 9 grudnia 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/54, k. 232.

<sup>939</sup> Notatka służbowa dotycząca akcji strajkowej podjętej przez pracowników i studentów Politechniki Wrocławskiej w dniach 13–15 grudnia 1981 roku. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – oddział Wrocław, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych, sygn. IPN Wr 039/11334, k. 4.

<sup>940</sup> Do pracowników i studentów Politechniki Wrocławskiej, 13 grudnia 1981 roku. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – oddział Wrocław, Wojskowa Prokuratura Garnizonowa, sygn. IPN Wr 35/24, k. 4.

<sup>941</sup> *Ibidem*, k. 5–6.

<sup>942</sup> *Ibidem*, k. 8–9.

<sup>943</sup> Zarządzenie w sprawie inwentaryzacji majątku organizacji społecznych i związkowych, 14 grudnia 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1981, sygn. 74/458, nlb.

<sup>944</sup> Notatka służbowa dotycząca akcji strajkowej podjętej przez pracowników i studentów Politechniki Wrocławskiej w dniach 13–15 grudnia 1981 roku. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – oddział Wrocław, Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych, sygn. IPN Wr 039/11334, k. 4a–6.

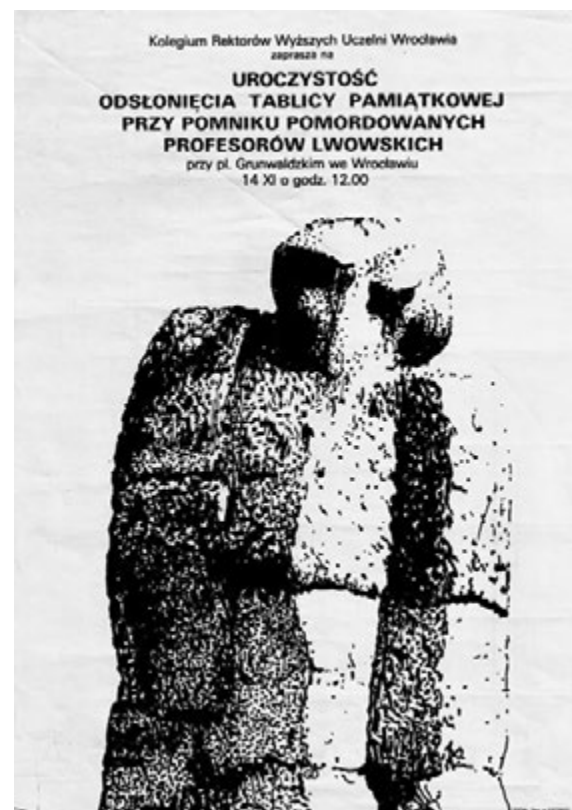
<sup>945</sup> Pismo kierownika Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, 29 grudnia 1981 roku. Dział Spraw Pracowniczych Politechniki Wrocławskiej, Akta Osobowe, nlb.

<sup>946</sup> *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 171.



nych Oddziałów Milicji Obywatelskiej] sforsowała bramę boczną od ulicy Smoluchowskiego i weszła do budynku A-1. W stosunku do osób, które nie słuchały poleceń zastosowano środki przymusu bezpośredniego. Z uwagi na to i przy ponownych poleceniach o natychmiastowe schodzenie na dół większość studentów opuściła budynek. Przy wejściu od ulicy Wyspiańskiego zastał Kostecki Tadeusz syn Franciszka (pracownik Okręgowej Dyrekcji Gospodarki Wodnej), który był wśród strajkujących. Wezwano pogotowie ratunkowe i w międzyczasie udzielano pomocy doraźnej w postaci masażu serca i sztucznego oddychania. Po przybyciu lekarza z pogotowia ratunkowego stwierdził on zgon wyżej wymienionego. [...] [W opuszczonym budynku] pozostała grupa funkcjonariuszy ORMO [Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej], która wspólnie z administracją budynku zabezpieczy go i uporządkuje [sic!]. W strajku brało udział około 600 osób studentów i pracowników. [Wśród strajkujących był rektor Politechniki Tadeusz Zipser, który w swoim gabinecie miał rozłożone łóżko polowe, na którym spał. Akcję opróżniania budynku zakończono około godziny 12.00”<sup>944</sup>. Dnia 29 grudnia 1981 roku profesor Tadeusz Zipser został odwołany ze stanowiska rektora Politechniki Wrocławskiej<sup>945</sup>.

W końcu 1981 roku Politechnika Wrocławska zatrudniała ogółem 7224 pracowników, w tym 2389 pracowników związanych z dydaktyką. Wśród nich było 25 profesorów zwyczajnych, 70 profesorów nadzwyczajnych, 209 docentów, 1361 adiunktów oraz 176 pracowników naukowo-badawczych, lektorów i bibliotekarzy dyplomowanych. Na wszystkich kierunkach wrocławskiej uczelni studiowało 9281 osób<sup>946</sup>.



**Ilustracja 293.**

Dnia 14 listopada 1981 roku pomnik *Uczonych polskich – ofiar hitleryzmu* uzupełniono tablicą z napisem: „Nasz los przestroga”

**Ilustracja 294.**

Profesor Jerzy Schroeder został rektorem Politechniki Wrocławskiej 6 stycznia 1982 roku – w czwartym tygodniu trwania stanu wojennego

## Rektorat Jerzego Schroedera (6 stycznia – 31 lipca 1982 roku)

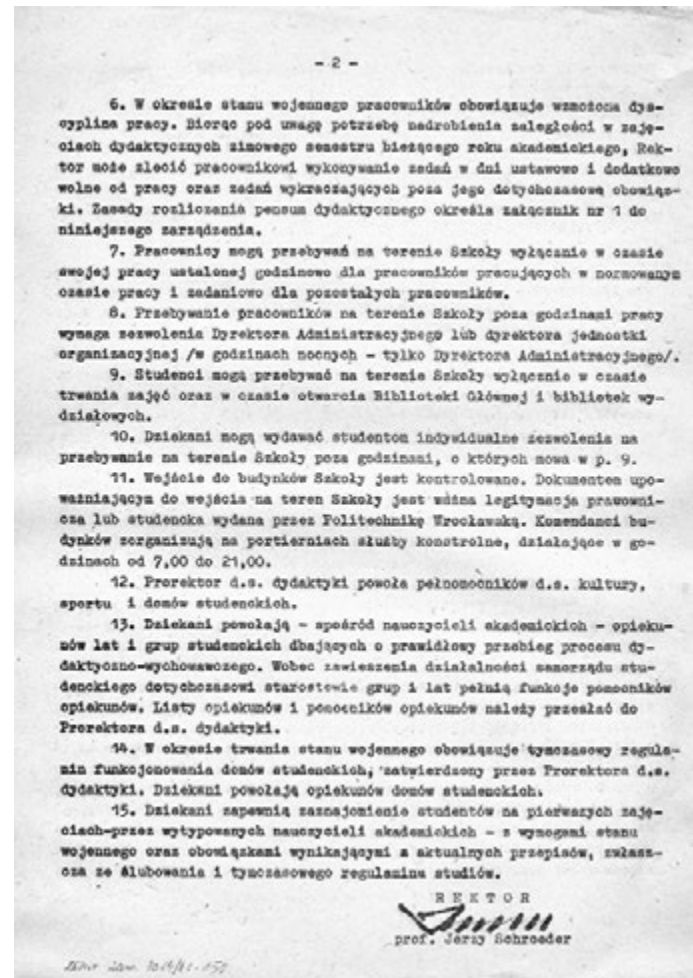
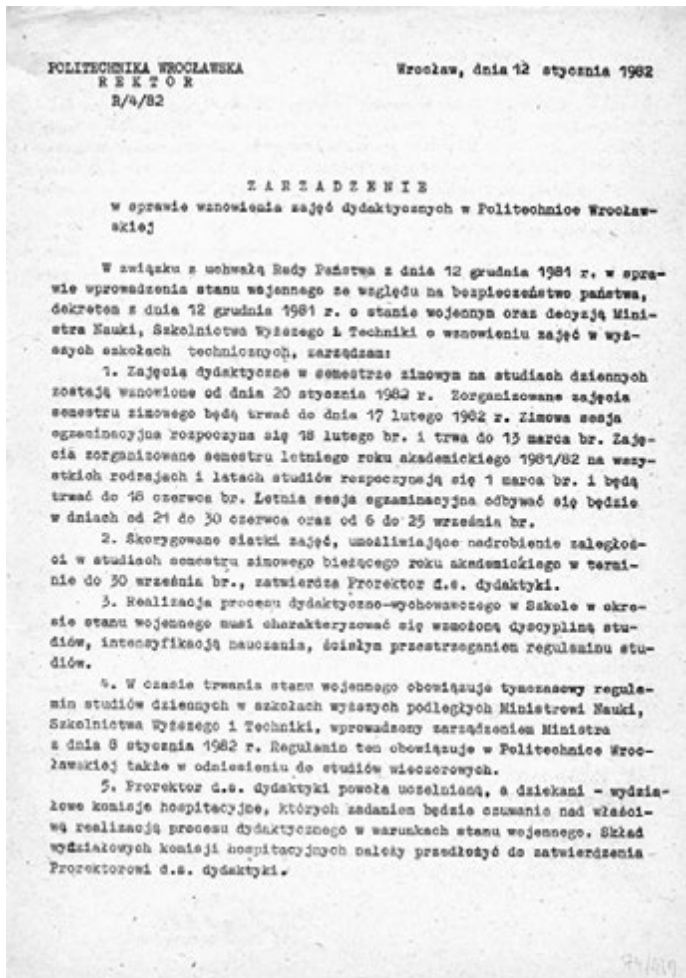
**D**nia 6 stycznia 1982 roku na podstawie mianowania ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki rektorem Politechniki Wrocławskiej został profesor Jerzy Schroeder. Miał pozostać na stanowisku rektora w okresie od 6 stycznia do 31 sierpnia 1982 roku<sup>947</sup>. Pierwsze, niezachowane zarządzenia podpisane przez profesora Jerzego Schroedera z pewnością normowały życie uczelni zdeorganizowane wprowadzeniem stanu wojennego. Kolejne, trzecie – z 12 stycznia 1982 roku – dotyczyło powołania Rady do spraw Pracowniczych jako organu doradczego rektora w sprawach socjalnych i osobowych<sup>948</sup>. Tego samego dnia opublikowano dyspozycję w sprawie wznowienia zajęć dydaktycznych, z którego wynikało, że zostaną one rozpoczęte 20 stycznia 1982 roku. Semestr zimowy miał się zakończyć 17 lutego. Zajęcia semestru letniego zaplanowano na okres od 1 marca do 18 czerwca 1982 roku. „Realizacja procesu dydaktyczno-wychowawczego w Szkole w okresie stanu wojennego musi charakteryzować się wzmożoną dyscypliną studiów, intensyfikacją nauczania i ścisłym przestrzeganiem regulaminu studiów” – informowano w punkcie czwartym zarządzenia. Podobne obowiązki dotyczyły pracowników: obowiązywała ich wzmożona dyscyplina i zakaz przebywania na terenie uczelni poza ustalonymi godzinami pracy<sup>949</sup>. Dnia 19 stycznia uruchomiono Zakład Graficzny Politechniki Wrocławskiej, w którym po zakończeniu pracy „pomieszczenia, w których znajdują się urządzenia drukujące i powielające są zamykane i komisyjnie plombowane, a klucze oddawane są na portiernię”<sup>950</sup>.

<sup>947</sup> Pismo kierownika Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki do profesora Jerzego Schroedera, 4 stycznia 1982 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 760/587, t. 1, k. 440.

<sup>948</sup> Zarządzenie rektora nr 3 w sprawie Rady do spraw Pracowniczych Politechniki Wrocławskiej, 12 stycznia 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>949</sup> Zarządzenie w sprawie wznowienia zajęć dydaktycznych w Politechnice Wrocławskiej, 12 stycznia 1981 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>950</sup> Zarządzenie w sprawie ponownego uruchomienia Zakładu Graficznego w Politechnice Wrocławskiej, 20 stycznia 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.



### Ilustracja 295.

Jedno z pierwszych zarządzeń rektora Jerzego Schroedera dotyczyło wznowienia zajęć na Politechnice Wrocławskiej.

Głoszenie stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku spowodowało zamknięcie wszystkich polskich uczelni [12 stycznia 1982 roku]

<sup>951</sup> Zarządzenie w sprawie uruchomienia światłokopiarki w Zakładzie Studyjno-Projektowym Politechniki Wrocławskiej, 20 stycznia 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>952</sup> Zarządzenie rektora na 7/82 w sprawie powołania Zarządu Komisarycznego organizacji uczelnianej Socjalistycznego Związku Studentów Polskich, 20 stycznia 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>953</sup> Zarządzenie nr 16 w sprawie powołania komisji likwidacyjnej, 2 marca 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>954</sup> Zarządzenie nr 25 w sprawie biur przepustek w budynkach Szkoły, 22 marca 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

W tym samym dniu uruchomiono również pracownię reprograficzną w Zakładzie Studyjno-Projektowym Politechniki Wrocławskiej<sup>951</sup>. Powołano także zarząd komisaryczny Socjalistycznego Związku Studentów Polskich, którego zadaniem było zabezpieczenie jego majątku „do czasu decyzji w sprawie dalszych losów organizacji”<sup>952</sup>. Dnia 2 marca powstała komisja do likwidacji majątku Niezależnego Zrzeszenia Studentów Politechniki Wrocławskiej<sup>953</sup>. W trzeciej dekadzie marca zawieszono działalność biur przepustek, które funkcjonowały w gmachach Politechniki Wrocławskiej od wprowadzenia stanu wojennego<sup>954</sup>.

Czwarte posiedzenie senatu w kadencji rektorskiej 1981–1984 odbyło się 19 marca 1982 roku. Było jednocześnie pierwszym, któremu przewodniczył profesor Jerzy Schroeder. W mowie otwierającej sesję rektor oświadczył, że stara się o zachowanie ciągłości pracy, którą zapoczątkował jego poprzednik<sup>955</sup>. Do porządku obrad wprowadzono – z inicjatywy profesora Krzysztofa Pigionia – punkt, w którym uchwalono wystosowanie podziękowań do profesora Tadeusza Zipsera i profesora Andrzeja Wiszniewskiego – rektora i prorektora zwolnionych ze sprawowanych funkcji<sup>956</sup>.

Dnia 1 lutego 1982 roku dotychczasowy Instytut Nauk Społecznych został przemianowany w Instytut Nauk Ekonomiczno-Społecznych<sup>957</sup>. Od 1 maja 1982 roku przy Instytucie Chemii i Technologii Nafty i Węgla zaczęto działać Podyplomowe Studium Chemicznej Przeróbki Węgla – Koksownictwo. Jego celem było umożliwienie uzupełnienia wiadomości z chemii i technologii chemicznej przeróbki węgla wieloletnim pracownikom inżynierskim Zakładów Koksowniczych „Wałbrzych” w Wałbrzychu<sup>958</sup>. Dnia 10 czerwca 1982 roku przy Instytucie Geotechniki powstało dwusemestralne Podyplomowe Studium Ochrony Obiektów Inżynierskich na Terenach Górniczych<sup>959</sup>. W związku ze wstrzymaniem przyjęć na studia doktoranckie i „koniecznością stopniowej likwidacji tych studiów” 1 lipca 1982 roku został zniesiony Pion Kształcenia Kadry Naukowej, a jego kompetencje przydzielono Pionowi Toku Studiów<sup>960</sup>. W lipcu 1982 roku zostały ogłoszone dwa ważne zarządzenia zmieniające strukturę Politechniki Wrocławskiej. Pierwsze dotyczyło powołania od 1 października Centrum Dydaktycznego, jako jednostki organizacyjnej wspierającej działalność dydaktyczną w zakresie mediów<sup>961</sup>. Kolejne dotyczyło **Filii Politechniki Wrocławskiej w Świdnicy**, którą połączono z podobnym ośrodkiem w Wałbrzychu pod wspólną nazwą Filia Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu. Od 1 października 1982 roku w zreorganizowanej jednostce planowano utworzenie studiów górniczych w pełnym, pięcioletnim cyklu kształcenia<sup>962</sup>.

Konsekwencją zapisów uchwalonej 4 maja 1982 roku nowej ustawy o szkolnictwie wyższym<sup>963</sup> było podpisane przez rektora Jerzego Schroedera zarządzenie w sprawie zmian w składzie senatu. Dnia 1 lipca 1982 roku poszerzono skład tego gremium o dyrektorów Filii Politechniki Wrocławskiej, kierownika Studium Wojskowego, przedstawicieli Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i Koła Stronnictwa Demokratycznego oraz dyrektorów tych uczelnianych instytutów, które dotychczas nie były reprezentowane w senacie. Odwołani zostali dyrektor Biblioteki Głównej oraz reprezentanci doktorantów, a także studenci senatorowie, któ-

<sup>955</sup> Protokół posiedzenia senatu nowej kadencji odbytego w dniu 19 marca 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/54, k. 4.

<sup>956</sup> List senatu Politechniki Wrocławskiej do profesora Tadeusza Zipsera, 19 marca 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/54, k. 17; List senatu Politechniki Wrocławskiej do profesora Andrzeja Wiszniewskiego, 19 marca 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/54, k. 18.

<sup>957</sup> Zarządzenie nr 10/82 w sprawie zmiany nazwy Instytutu Nauk Społecznych, 1 lutego 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>958</sup> Zarządzenie nr 33/83 w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Podyplomowego Studium Chemicznej Przeróbki Węgla – Koksownictwo, 28 kwietnia 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>959</sup> Zarządzenie nr 37/82 w sprawie utworzenia w Politechnice Wrocławskiej Podyplomowego Studium Ochrony Obiektów Inżynierskich na Terenach Górniczych, 8 czerwca 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>960</sup> Zarządzenie nr 39/82 w sprawie zmian w strukturze organizacyjnej Szkoły, 30 czerwca 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>961</sup> Zarządzenie nr 44/82 w sprawie powołania Centrum Dydaktycznego Politechniki Wrocławskiej, 29 lipca 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>962</sup> Zarządzenie 45/82 w sprawie filii Politechniki Wrocławskiej, 29 lipca 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>963</sup> Ustawa z dnia 4 maja o szkolnictwie wyższym (Dz.U. PRL z 1982 r. Nr 14, poz. 113).

<sup>964</sup> Zarządzenie nr 38/82 w sprawie zmian w składzie senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 czerwca 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>965</sup> W 1982 roku – na wniosek Ministerstwa Obrony Narodowej, zgodnie z instrukcją Ministerstwa Pracy, Plac i Spraw Socjalnych w sprawie objęcia szczególnym priorytetem w kierowaniu do pracy i nauki osób zwolnionych z zasadniczej służby wojskowej – żołnierzom ze średnim wykształceniem, którym przedłużono służbę wojskową ze względu na stan wojenny, umożliwiono podjęcie studiów na wszystkich uczelniach bez składania obowiązującego egzaminu.

<sup>966</sup> Protokół posiedzenia senatu nowej kadencji odbytego w dniu 2 lipca 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 26.

<sup>967</sup> Pismo kierownika Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki do rektora Politechniki Wrocławskiej, 20 lipca 1982 roku. APWr, Akta Osobowe, sygn. 760/587, t. 1, k. 448.

<sup>968</sup> Protokół szóstego posiedzenia senatu kadencji 1981/1984 odbytego w dniu 17 września 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/54, k. 59.

rzy zostali zawieszani w prawach studenta lub skreśleni z listy studiujących (wskutek wprowadzenia stanu wojennego). Pewnego rodzaju przesłaniem na przyszłość była „preambuła” zarządzenia, w której stwierdzono, że „w związku z wejściem w życie z dniem 1 września 1982 roku nowej ustawy o szkolnictwie wyższym najpilniejszym zadaniem Senatu jest opracowanie statutu Politechniki Wrocławskiej, [który] nie tylko określi wewnętrzną strukturę i organizację szkoły, ale również strukturę jej administracji. Bez statutu, formalnie obowiązująca od 1 września 1982 roku ustawa – praktycznie biorąc – jest niezastosowalna”<sup>964</sup>.

Ostatnia w czasie rektoratu profesora Jerzego Schroedera sesja senatu odbyła się 2 lipca 1982 roku. Posiedzenie poświęcono omówieniu bieżącej działalności szkoły. Wśród innych informacji znalazła także symptomatyczna dla obowiązującego nadal stanu wojennego – na studia dzienne zgłosiło się 1650 kandydatów oraz 46 żołnierzy przyjmowanych bez egzaminów<sup>965</sup>. Na studia wieczorowe przyjęto 100 osób<sup>966</sup>.

Odwwołanie z funkcji rektora przyszło do profesora Jerzego Schroedera miesiąc przed terminem określonym nominacją ze stycznia 1982 roku. Ministerialne pismo, datowane na 20 lipca 1982 roku, stwierdzało zakończenie sprawowania funkcji rektorskiej już 31 lipca<sup>967</sup>.

Na kolejnym posiedzeniu senatu kadencji 1981–1984, które obradowało 17 września 1982 roku, profesor Jerzy Schroeder przedstawił krótką ocenę swojego rektoratu. Podkreślił, że „obejmując stanowisko, kierował się przeświadczeniem, że jego obowiązkiem jest zapewnienie kontynuacji nauki przez młodzież, działania zmierzające do systematycznego rozładowywania napięć i zabezpieczenie finansowe uczelni”<sup>968</sup>. Ta ostatnia kwestia była – jak się wydaje – najistotniejszą przesłanką decyzji profesora Jerzego Schroedera. Na przełomie 1981 i 1982 roku realna była bowiem groźba całkowitej zapaści finansowej Politechniki Wrocławskiej wobec drastycznego zmniejszenia liczby zleceń na skutek wprowadzenia stanu wojennego. Wrześniowej sesji senatu przewodniczył nowy rektor, którym został 1 sierpnia 1982 roku profesor Wacław Kasprzak.

## Rektorat Wacława Kasprzaka

(1 sierpnia 1982 roku – 31 sierpnia 1984 roku)

**D**nia 17 września 1982 roku, na pierwszej w swojej kadencji sesji senatu, rektor Wacław Kasprzak określił najważniejsze zadania kierownictwa uczelni na nadchodzący rok akademicki. Priorytet stanowiło pełne wdrożenie obowiązującej od 1 września ustawy o szkolnictwie wyższym. Wprowadzenie nowych rozwiązań miało spowodować podporządkowanie jednoosobowych organów zarządzających i administracji uczelni postanowieniom ciał kolegialnych oraz decentralizację zarządzania, polegającą na przesunięciu decyzji do wydziałów i instytutów. Podstawowym zadaniem na najbliższy okres było opracowanie statutu Politechniki Wrocławskiej. Polityka ekonomiczna powinna, zdaniem rektora, opierać się na działaniach dostosowanych do warunków kryzysu. W zakresie dydaktyki profesor Wacław Kasprzak podkreślił konieczność zróżnicowania procesu dydaktycznego przez wprowadzenie studiów indywidualnych, których oferta byłaby skierowana do utalentowanych studentów. Wyrazem ciągłości kadencji miał być niezmieniony skład senatu<sup>969</sup>, liczący 93 osoby, w którym sześćdziesięcioduosobową grupę stanowili samodzielni pracownicy nauki<sup>970</sup>.

Jedną z pierwszych decyzji rektora Wacława Kasprzaka związana z kształtowaniem systemu organizacyjnego Politechniki Wrocławskiej została wyrażona w opublikowanym 30 września 1982 roku zarządzeniu w sprawie zwinięcia – z dniem 1 października 1982 roku – **Filii Politechniki Wrocławskiej w Kłodzku**. Wszystkie agendy, cały majątek i pełna dokumentacja kłodzkiego

---

<sup>969</sup> Protokół szóstego posiedzenia senatu kadencji 1981/1984 odbytego w dniu 17 września 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/54, k. 60–61.

<sup>970</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 października 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/54, k. 11.

**Ilustracja 296.**

Dnia 1 października 1982 roku odbyła się uroczysta inauguracja roku akademickiego 1982/1983. Był on pierwszym w kadencji rektora Wacława Kasprzaka, mianowanego na to stanowisko 1 sierpnia 1982 roku



<sup>971</sup> Zarządzenie nr 50/82 w sprawie likwidacji Filii Politechniki Wrocławskiej w Kłodzku, 30 września 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>972</sup> Zarządzenie nr 52/82 w sprawie utworzenia Podyplomowego Studium z zakresu „Ochrony Powietrza Atmosferycznego”, 29 września 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>973</sup> Zarządzenie nr 53/82 w sprawie utworzenia Międzywydziałowego Studium Pedagogicznego dla studentów Politechniki Wrocławskiej, 29 września 1982 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1982, sygn. 74/460, nlb.

<sup>974</sup> Organizacja szkoły w roku akademickim 1982/1983, październik 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/54, k. 135.

<sup>975</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 5 listopada 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/53, k. 145.

<sup>976</sup> Zarządzenie nr 1/83 w sprawie zmian w strukturze organizacyjnej szkoły, 2 stycznia 1983 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1983, sygn. 74/461, nlb.

<sup>977</sup> Zarządzenie nr 12/83 w sprawie rozwiązania Rady do spraw Pracowniczych w Politechnice Wrocławskiej, 15 marca 1983 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1983, sygn. 74/461, nlb.

ośrodka zamiejscowego miały być przekazane jednostkom organizacyjnym Politechniki Wrocławskiej do 28 lutego 1983 roku<sup>971</sup>. Dnia 1 października 1982 roku zostało uruchomione w Instytucie Inżynierii Ochrony Środowiska dwusemestralne Podyplomowe Studium z zakresu „Ochrony Powietrza Atmosferycznego”<sup>972</sup> oraz – w Centrum Dydaktycznym – Studium Pedagogiczne dla studentów Politechniki Wrocławskiej<sup>973</sup>.

Na sesji senatu, która odbyła się 22 października 1982 roku, przyjęto – jako rozwiązanie tymczasowe do czasu uchwalenia statutu uczelni – że podstawowymi jednostkami struktury Politechniki Wrocławskiej będą wydziały i instytuty. Wydziały miały być jednostkami organizacyjnymi odpowiedzialnymi za programowanie procesu dydaktyczno-wychowawczego i jego realizację. Instytuty zaś miały się zajmować programowaniem procesu badań naukowych. W pełnieniu swoich funkcji wydział i instytut pozostawały jednostkami samodzielnymi i samorządnymi, podporządkowanymi jedynie polityce szkoły określonej przez senat. Rektor mógł ingerować w podjęte przez te jednostki decyzje tylko w wypadku naruszenia prawa lub decyzji senatu<sup>974</sup>. Powyżej zasygnalizowane rozwiązania organizacyjne zostały przyjęte w formie uchwały 5 listopada 1982 roku<sup>975</sup>.

Dnia 1 stycznia 1983 roku dokonano zmian w strukturze administracji Politechniki Wrocławskiej. W miejsce Pionu Toku Studiów oraz Pionu Programowania i Organizacji Dydaktyki utworzono, podlegający prorektorowi do spraw dydaktyki, Pion Dydaktyki<sup>976</sup>. W marcu 1983 roku rektor Politechniki Wrocławskiej rozwiązał powołaną na początku stanu wojennego Radę do spraw Pracowniczych<sup>977</sup>.





**Ilustracja 297.**

Inauguracja roku akademickiego 1983/1984. Za stołem prezydyjnym prorektorzy: profesor Jerzy Grzechowiak, docent Rudolf Haimann i profesor Andrzej Hałas. W tozde rektorskiej profesor Waław Kasprzak [3 października 1983 roku]

Począwszy od listopadowego posiedzenia senatu problematyka statutu Politechniki Wrocławskiej zdominowała wszystkie następne spotkania. Wstępna dyskusja nad statutem, podjęta w końcu listopada 1982 roku, nie doprowadziła do wyraźnej merytorycznej konkluzji<sup>978</sup>. Ustalono jednak program konsultacji, z którego wynikało, że zakończenie prac nad przygotowaniem projektu statutu nastąpi 21 grudnia 1982 roku. Na początku lutego 1983 roku – po konsultacjach na wydziałach i w instytutach – materiały miały dotrzeć do Komisji Statutowej, a następnie – w końcu lutego 1983 roku – miały być zaprezentowane na posiedzeniu senatu<sup>979</sup>. Na początku marca 1983 roku Komisja Statutowa pod przewodnictwem profesora Edwarda Mielcarzewicza przedstawiła dwa

<sup>978</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 listopada 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/55, k. 5–6.

<sup>979</sup> Program konsultacji projektu statutu Politechniki Wrocławskiej, listopad 1982 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/55, k. 61.



**Ilustracja 298.**

W czasie inauguracji roku akademickiego 1983/1984 profesor Przemysław Mastalerz wygłosił wykład pod tytułem *Perspektywy biotechnologii* [3 października 1983 roku]

warianty dokumentu<sup>980</sup>. Ustalony w marcu 1983 roku plan posiedzeń senatu zakładał zwołanie w okresie od kwietnia do czerwca siedmiu sesji senatu poświęconych zagadnieniom statutowym<sup>981</sup>.

W marcu 1983 roku przedstawiono interesującą analizę działalności Politechniki Wrocławskiej za 1982 rok<sup>982</sup>. Statystyka z 31 grudnia 1982 roku określała liczbę pracowników naukowo-dydaktycznych i dydaktycznych na 1930 osób. W tej grupie znalazło się 23 profesorów zwyczajnych, 68 profesorów nadzwyczajnych, 195 docentów, 58 starszych wykładowców, 1119 adiunktów, 245 starszych asystentów, 62 asystentów, 60 lektorów języków obcych, ośmiu bibliotekarzy dyplomowanych, 32 nauczycieli przedmiotów praktycznych oraz dwunastu nauczycieli wychowania fizycznego. Na początku roku akademickiego 1982/1983 na wszystkich wydziałach Politechniki Wrocławskiej (łącznie z filiami) studiowało 8337 osób, w tym 7415 (169 obcokrajowców) na studiach dziennych i 922 na studiach wieczorowych. Łączną liczbę uczestników studiów doktoranckich określono na 207 osób. W 1982 roku otwarto 128 przewodów doktorskich, a łączna ich liczba w końcu roku wyniosła 849. Obroniono 188 dysertacji. W tym samym okresie prowadzono jedenaście przewodów habilitacyjnych, osiem zakończono. Największą popularnością wśród studiujących cieszył się Wydział Mechaniczny (1448 słuchaczy), Wydział Budownictwa Lądowego (1472 słuchaczy) i Wydział Elektroniki (1225 słuchaczy). W 1982 roku zarejestrowano w Ośrodku Informacji Naukowo-Technicznej 2766 prac, w tym 1453 prace niepublikowane i 1313 prac publikowanych w formie artykułów i komunikatów (409 w czasopiśmie zagranicznych, 659 w czasopiśmie krajowych poza politechniką oraz 81 w czasopiśmie wewnętrznym). Mimo zmniejszenia liczby zleceń zgłoszono w urzędzie patentowym 133 projekty wynalazcze. Uzyskano także cztery patenty w krajach kapitalistycznych. W analizie nie wspomniano o kontynuacji wielkich programów badawczych, chociaż jeszcze w 1980 roku realizowano na Politechnice Wrocławskiej programy: Komputeryzacja Zarządzania Szkołą Wyższą, Sieci Komputerowe, Ochrona Środowiska, Materiały dla Elektroniki oraz Budownictwo i Sieć Osiedleńcza<sup>983</sup>.

W dyskusji nad statutem Politechniki Wrocławskiej przewidziano zastosowanie środków umożliwiających jak najszersze dotarcie do społeczności uczelni i zasięgnięcie opinii u źródeł – u pracowników oraz w organach kolegialnych niższego szczebla. W lutym 1983 roku opracowano sondaż, który miał zbadać opinię społeczności uczelni na temat podstawowych rozwiązań zawartych w przygotowywanych wersjach statutu Politechniki Wrocławskiej.

<sup>980</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 10 marca 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/55, k. 54–53.

<sup>981</sup> Plan posiedzeń senatu kwiecień-czerwiec 1983 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/56, k. 184.

<sup>982</sup> Analiza działalności Politechniki Wrocławskiej za rok 1982, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/56, s. 1–20.

<sup>983</sup> Analiza działalności badawczej Politechniki Wrocławskiej za rok 1980, maj 1981 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/52, k. 66.

**Ilustracja 299.**

Dopiero w 1984 roku dzień 15 listopada stał się Świętem Politechniki Wrocławskiej. Prezentowane zaproszenie jest świadectwem początku pielęgnowanej do dziś tradycji wrocławskiej uczelni technicznej

**Program uroczystości:**

- Otwarcie uroczystości
- Wręczenie nagród Kolegium Rektorów za integrację wrocławskiego środowiska naukowego
- Odnaczenia państwowe
- Promocje doktorskie
- Gaudeamus
- Nagrody Rektora i Senatu

Uroczystości uświetni Akademicki Chór Górniczy Politechniki Wrocławskiej.



s. 744/1 p. 6, 2  
**ŚWIĘTO POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ**  
 w rocznicę pierwszego polskiego wykładu  
 we Wrocławiu dnia 15 listopada 1945 roku

**ZAPROSZENIE**

**REKTOR I SENAT**  
**POLITECHNIKI WROCŁAWSKIEJ**

zapraszają

Pana(ią) \_\_\_\_\_

na uroczystość obchodu

**Święta Politechniki Wrocławskiej**

połączonego z wręczeniem nagród  
 Kolegium Rektorów Wyższych Uczelni Wrocławia  
 oraz promocją 3-tysięcznego doktora naszej uczelni.



Uroczystość odbędzie się w Auli Politechniki Wrocławskiej  
 dnia 15 listopada 1984 roku o godzinie 11.

Pytano o przyszłą strukturę szkoły, proponując wybór jednego z dwóch wariantów: „hierarchiczną organizację: instytuty i katedry podporządkowane wydziałom” lub „równoległą organizację (federację): samodzielne instytuty prowadzące badania oraz wydziały programujące proces kształcenia i nadzorujące jego realizację”. Inne ważne pytanie dotyczyło wyboru rektora i prorektorów. Przedstawiono dwie możliwości: wyborów dokonuje Kolegium Elektorów lub nowo wybrany senat<sup>984</sup>. Wyniki sondażu przedstawiono 21 kwietnia 1983 roku. Komisja opracowująca dane dysponowała 4329 ankietami, w tym 3461 od osób indywidualnych (1425 nauczycieli akademickich i 2036 innych pracowników szkoły). W podstawowym pytaniu o przyszłą strukturę Politechniki Wrocławskiej większość ankietowanych opowiedziała się za rozwiązaniem określonym jako „równoległa organizacja”. W sposobie wyboru rektora zwyciężył wariant elektorski<sup>985</sup>.

Dyskusja o przyszłej organizacji szkoły, kluczowa dla sformułowania zapisów statutu, była głównym tematem sesji senatu, która

<sup>984</sup> Sondaż opinii pracowników Politechniki Wrocławskiej na temat treści i podstawowych rozwiązań zawartych w projektach statutu Szkoły, marzec 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 75/56, k. 128.

<sup>985</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 kwietnia 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/56, k. 208.

---

<sup>986</sup> *Ibidem*, k. 219.

<sup>987</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 kwietnia 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/56, k. 241–243.

<sup>988</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 5 czerwca 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/57, k. 101.

<sup>989</sup> Projekt założeń modernizacji systemu dydaktycznego w Politechnice Wrocławskiej, 27 maja 1983 roku, APWr, Akta Senatu, sygn. 74/57, k. 98–99.

<sup>990</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 14 lipca 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/57, k. 175–178.

odbyła się 21 kwietnia 1983 roku. Członkowie tego gremium poddali pod głosowanie dwa warianty rozwiązań: (A) instytuty podporządkowane wydziałom oraz (B) instytuty i wydziały niezależne. Na sesji 21 kwietnia kwestii tej jednak nie rozstrzygnięto<sup>986</sup>. Do dyskusji powrócono 28 kwietnia 1983 roku<sup>987</sup>. Po burzliwej dyskusji przystąpiono do ponownego głosowania nad wersjami rozwiązań strukturalnych szkoły (sformułowanych podobnie jak tydzień wcześniej). W czasie trzech tajnych głosowań – w których uczestniczyło 80 uprawnionych osób przy wymaganej większości dwóch trzecich głosów – problem nie został przegłosowany, chociaż przeważająca część obradujących wskazywała rozwiązanie B. Ustalono jednak, że wybory rektora będą przeprowadzane systemem elektorskim. Rozwiązanie zagadnienia struktury Politechniki Wrocławskiej przyjęto dopiero na posiedzeniu senatu 16 czerwca 1983 roku. W czasie przeprowadzonego w tym dniu głosowania (84 osoby uprawnione) przegłosowano wprowadzenie, ujętego w wariantcie B, niezależnego funkcjonowania wydziałów i instytutów<sup>988</sup>.

W końcu maja 1983 profesor Jan Langer przedstawił projekt założeń modernizacji procesu dydaktycznego Politechniki Wrocławskiej<sup>989</sup>. Propozycja dotyczyła utworzenia, wspólnych dla wszystkich kierunków, dwóch początkowych lat studiów, na których przewidywano położenie szczególnego nacisku na kształcenie w zakresie przedmiotów podstawowych. Innym rozwiązaniem miała być likwidacja zajęć audytoryjnych i wprowadzenie na ich miejsce seminariów w małych grupach, które, zdaniem referenta, dawałyby „możliwość aktywizacji studentów”. W programach nauczania wszystkich kierunków powinny się znaleźć przedmioty polityczno-społeczne, języki obce, matematyka, fizyka oraz wychowanie fizyczne. Zamiast stacjonarnych studiów doktoranckich planowano wprowadzenie permanentnych studiów podyplomowych prowadzonych przez uczelnię, wydziały lub instytuty.

Kolejne trzy posiedzenia senatu, które odbyły się w czerwcu i w lipcu 1983 roku, poświęcono pracom nad statutem Politechniki Wrocławskiej. Ostatecznie na sesji 14 lipca 1983 roku treść statutu udało się zatwierdzić. W głosowaniu wzięło udział 76 osób. Za przyjęciem statutu optowało 50 członków senatu (13 głosów przeciw i 12 wstrzymujących się)<sup>990</sup>. Tekst statutu został niezwłocznie przesłany do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W październiku nadeszła z Warszawy odpowiedź z następującym komentarzem: „Przepisy statutu Waszej Politechniki, uchwalonego przez Senat w dniu 14 lipca 1983 roku dostosowane są do struktury organizacyjnej opartej o dwie jed-

nostki organizacyjne to jest wydział (podstawowa jednostka organizacyjna w działalności dydaktyczno-wychowawczej) oraz instytut kierunkowy pozawydziałowy (podstawowa jednostka powołana do samodzielnego prowadzenia badań naukowych i kształcenia kadr) tym samym uregulowanie jest odmienne od struktur pozostałych uczelni naszego resortu<sup>991</sup>. Biorąc jednak pod uwagę, że w takiej strukturze organizacyjnej Politechnika działa od wielu lat – wyrażam zgodę na pozostawienie obecnego stanu rzeczy”<sup>992</sup>. Po przyjęciu poprawek nic już nie stało na przeszkodzie, żeby od 1 stycznia 1984 roku **statut Politechniki Wrocławskiej** zaczął obowiązywać. Był to w dziejach wrocławskiej pierwszy dokument uczelni określający w tej formie jej ustrój<sup>993</sup>.

Zwołaną 8 września 1983 roku sesję senatu poświęcono rozważeniu propozycji zmian w systemie dydaktycznym. Problematykę tę zainicjował rektor Wacław Kasprzak, przedstawiając założenia organizacyjne i programowe reformy procesu nauczania oraz wytyczne do wprowadzenia w roku akademickim 1983/1984 zindywidualizowanych form kształcenia studentów<sup>994</sup>. Rektorski projekt zakładał – w sensie ogólnym – położenie nacisku na samodzielną pracę studentów. W kwestiach szczegółowych propozycje rektora zakładały przyjęcie w programach większego obciążenia dydaktycznego z zakresu przedmiotów podstawowych (matematyki, fizyki, chemii i biologii) oraz wprowadzenia nowej siatki godzin, pozwalającej łączyć tradycyjne przedmioty w grupy. Nowy tryb miał być wprowadzany sukcesywnie już w roku akademickim 1983/1984 na czwartym i piątym roku studiów. Na kolejnym posiedzeniu – 29 września 1983 roku – senat zaakceptował propozycję wprowadzenia reformy. Jeszcze w roku akademickim 1983/1984 miały być przygotowane nowe programy nauczania. Ich wdrożenie miało nastąpić na początku kolejnego roku akademickiego<sup>995</sup>. Konkretnie rozwiązania dotyczące reformy studiów senat przyjął na posiedzeniu 24 listopada 1983 roku<sup>996</sup>.

Zakończony proces kształtowania statutu zainicjował uregulowania prawne niższego rzędu. Wszystkie posiedzenia senatu w 1984 roku (roku wyborów) były podporządkowane pracom legislacyjnym. Zagadnieniom tym poświęcono sesje senatu od trzydziestego posiedzenia (12 stycznia 1984 roku) do ostatniego – czterdziestego pierwszego, które odbyło się 5 lipca 1984 roku<sup>997</sup>. Do najpilniejszych zadań należało dostosowanie ordynacji wyborczej do norm zapisanych w statucie oraz przyjęcie regulaminów jednostek organizacyjnych Politechniki Wrocławskiej. Ordynacja wyborcza do organów kolegialnych i jednoosobowych Politechniki Wrocławskiej została ostatecznie uchwalona 23 lute-

<sup>991</sup> Obowiązywał w nich, odrzucony przez senat Politechniki Wrocławskiej, system hierarchiczny – z wydziałem i podległymi mu instytutami.

<sup>992</sup> Pismo ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki do rektora Politechniki Wrocławskiej, 26 października 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/58, k. 5.

<sup>993</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 12 stycznia 1984 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/59, k. 2a. Ustrój Politechniki Wrocławskiej określały w latach 1945–1983 regulaminy wewnętrzne ustalone przez rektora.

<sup>994</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 8 września 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/57, k. 199.

<sup>995</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 29 września 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/57, k. 222.

<sup>996</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 listopada 1983 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/58, k. 38.

<sup>997</sup> W czasie trwającego dwa lata rektoratu profesora Wacława Kasprzaka senat odbył 35 posiedzeń. Na początku kadencji 1981/1984 odbyło się sześć sesji, którym przewodniczyli rektorzy Tadeusz Zipser (trzy sesje) i Jerzy Schroeder (trzy sesje).

<sup>998</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 lutego 1984 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/59, k. 121 (tekst *Ordynacji wyborczej do organów kolegialnych i jednoosobowych Politechniki Wrocławskiej – ibidem*, k. 77–100).

<sup>999</sup> *Ibidem*, k. 100.

<sup>1000</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 lutego 1984 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/59, k. 115–119.

<sup>1001</sup> Jednostki organizacyjne Politechniki Wrocławskiej, styczeń 1984 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/59, k. 40–41.

<sup>1002</sup> Dnia 12 stycznia 1984 roku Instytutowi Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich nadano imię zmarłego w 1982 roku profesora Włodzimierza Trzebiatowskiego. Zob. Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 12 stycznia 1984 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/59, k. 8.

go 1984 roku<sup>998</sup>. Określono w niej skład 127 osobowego senatu, który tworzyli<sup>999</sup>:

- rektor, prorektorzy, dziekani (dyrektorzy filii) i dyrektorzy instytutów – 48 osób
- przedstawiciele profesorów, docentów i doktorów habilitowanych – 29 osób
- przedstawiciele pozostałych nauczycieli akademickich – 29 osób
- przedstawiciele studentów – 12 osób
- przedstawiciele pracowników niebędących nauczycielami akademickimi – sześć osób
- przedstawiciele partii i stronnictw politycznych – dwie osoby
- przedstawiciel studium wojskowego – jedna osoba

Dnia 23 lutego 1984 roku zatwierdzono również ramowy regulamin wydziału, instytutu oraz ośrodków zamiejscowych – filii Politechniki Wrocławskiej<sup>1000</sup>. W tym czasie senat zaakceptował także schemat struktury organizacyjnej uczelni, którą stanowiły<sup>1001</sup>:

#### I.

Wydział Architektury (W-1)

Wydział Budownictwa Lądowego (W-2)

Wydział Chemiczny (W-3)

Wydział Elektroniki (W-4)

Wydział Elektryczny (W-5)

Wydział Górniczy (W-6)

Wydział Inżynierii Sanitarnej (W-7)

Wydział Informatyki i Zarządzania (W-8)

Wydział Mechaniczno-Energetyczny (W-9)

Wydział Mechaniczny (W-10)

Wydział Podstawowych Problemów Techniki (W-11)

#### II.

Filia w Legnicy (F-1)

Filia w Jelenie Górze (F-2)

Filia w Wałbrzychu (F-3)

#### III.

Instytut Architektury i Urbanistyki (I 1)

Instytut Budownictwa (I 2)

Instytut Chemii i Technologii Nafty i Węgla (I 3)

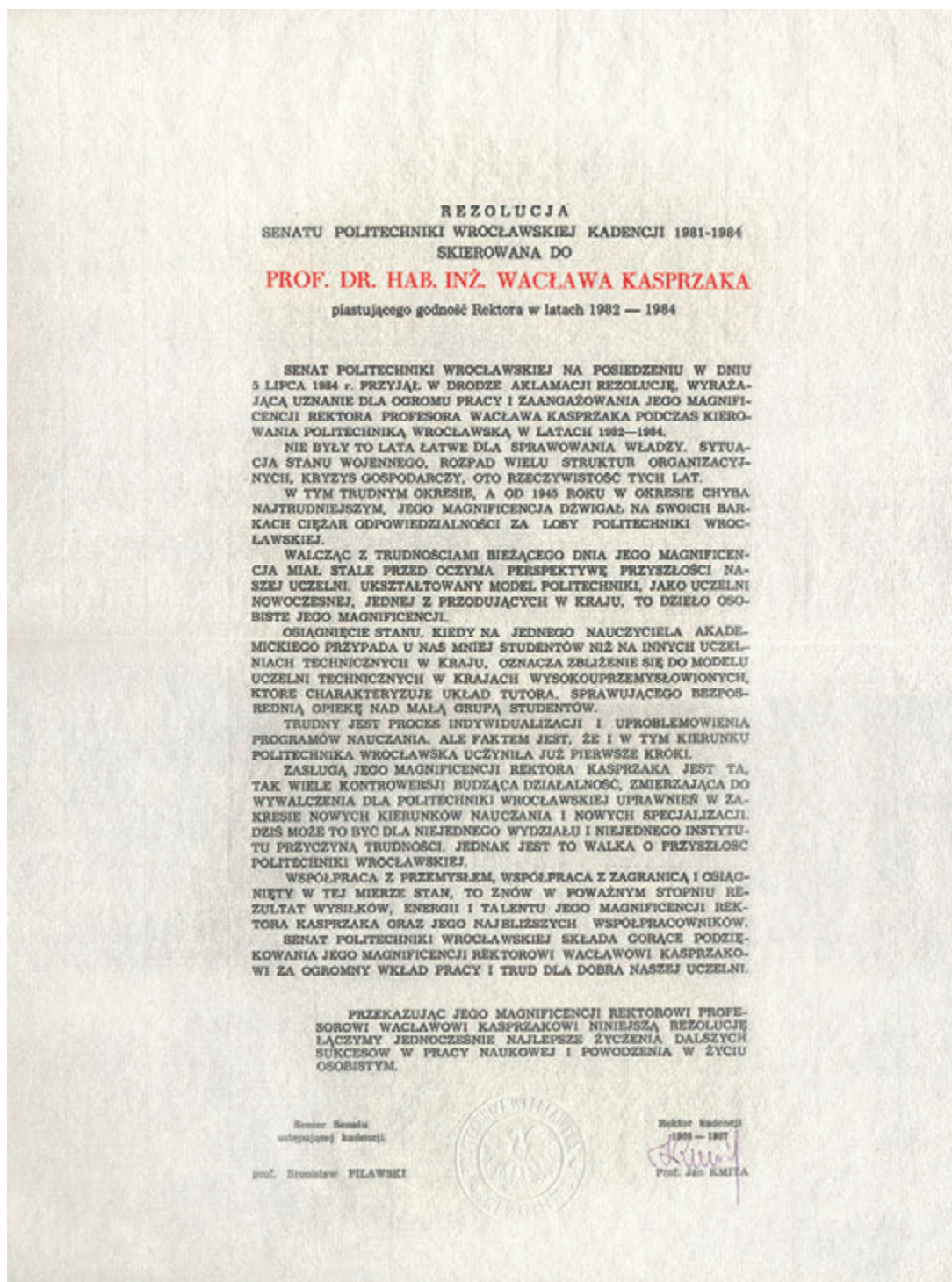
Instytut Chemii Organicznej i Fizycznej (I 4)

Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich (I 5)<sup>1002</sup>

Instytut Cybernetyki Technicznej (I 6)

Instytut Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii (I 7)

Instytut Energoelektryki (I 8)



**Ilustracja 300.**

Dnia 5 lipca 1984 roku senat Politechniki Wrocławskiej podziękował kończącemu pracovitą kadencję rektorowi Wacławowi Kasprzakowi

Instytut Fizyki (I 9)  
Instytut Geotechniki (I 10)  
Instytut Górnictwa (I 11)  
Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki (I 12)  
Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych (I 13)  
Instytut Inżynierii Łądowej (I 14)  
Instytut Inżynierii Ochrony Środowiska (I 15)  
Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn (I 16)  
Instytut Sterowania i Techniki Systemów (I 17)  
Instytut Matematyki (I 18)  
Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej (I 19)  
Instytut Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów (I 20)  
Instytut Metrologii Elektrycznej (I 21)  
Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych (I 22)  
Instytut Organizacji i Zarządzania (I 23)  
Instytut Technologii Budowy Maszyn (I 24)  
Instytut Technologii Elektronowej (I 25)  
Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych (I 26)  
Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych (I 27)  
Instytut Telekomunikacji i Akustyki (I 28)  
Instytut Układów Elektromaszynowych (I 29)

**IV.**

Studium Nauki Języków Obcych (S-1)  
Studium Wojskowe (S-2)  
Studium Wychowania Fizycznego i Sportu (S-3)

**V.**

Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej  
Centrum Obliczeniowe  
Ośrodek Badań Progностycznych  
Centrum Dydaktyczne

**VI.**

Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej  
Magazyn Problemowo-Informacyjny „Sigma”

**VII.**

Zakład Aparatury Naukowej i Dydaktycznej  
Zakład Doświadczalny „Hydro-Mech” w Kowarach  
Zakład Badawczo-Wdrożeniowy w Jeleniej Górze  
Zakład Studyjno-Projektowy  
Zakład Remontowo-Budowlany  
Zakład Graficzny

**VIII.**

Pion Administracyjny (P-3)



Pion Finansowy (P-4)  
 Pion Współpracy z Zagranicą (P-5)  
 Pion Współpracy z Przemysłem (P-6)  
 Pion Kształcenia Kadry Naukowej (P-7)  
 Pion Naukowo-Techniczny (P-8)  
 Pion do spraw Studenckich (P-9)  
 Pion Dydaktyczny (P-11)  
 Pion Studenckiej Wymiany Zagranicznej (P-13)  
 Biuro Planowania i Analiz Ekonomicznych  
 Sekretariat Szkoły

#### IX.

Dział Osobowy  
 Dział Zakładowej Kontroli Gospodarczej  
 Dział Obrony Cywilnej  
 Inspektorat BHP i Ochrony Przeciwpożarowej  
 Rzecznik dyscyplinarny dla nauczycieli akademickich  
 Rzecznik dyscyplinarny dla studentów

#### X.

Pełnomocnik do spraw awansowania na stanowisko profesora i docenta  
 Pełnomocnik do spraw praktyk studenckich  
 Pełnomocnik do spraw rekrutacji

Dnia 22 lipca 1983 roku stan wojenny w Polsce został zniesiony. W 1984 roku można było zatem przeprowadzić na Politechnice Wrocławskiej wybory rektorskie według ordynacji, zakładającej demokratyczne wyłonienie rektora w systemie elektorskim. Dnia 8 maja 1984 roku odbyło się zebranie wyborcze. O godzinie 15.30 ogłoszono wyniki rywalizacji ubiegającego się o reelekcję profesora Wacława Kasprzaka oraz profesora Jana Kmity. Rektorem Politechniki Wrocławskiej na lata 1984–1987 został profesor Jan Kmity, który otrzymał 86 głosów elektorskich na 127 możliwych<sup>1003</sup>.

Kadencję senatu obradującego pod przewodnictwem rektora Wacława Kasprzaka zakończyło posiedzenie, które odbyło się 5 lipca 1984 roku. Do tego czasu zatwierdzono właściwie wszystkie wymagane prawem regulaminy jednostek organizacyjnych uczelni, zwłaszcza wydziałów i instytutów. Na zakończenie obrad członkowie senatu przyjęli rezolucję komisji do spraw organizacyjnych, wyrażającą uznanie „dla ogromu pracy i zaangażowania kierownictwa Uczelni, a w szczególności Jego Magnificencji Rektora profesora Wacława Kasprzaka podczas kierowania Politechniką Wrocławską w latach 1982–1984”<sup>1004</sup>. „Proszę Państwa, ja obej-

<sup>1003</sup> *Informacje*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1983/1984, nr 8–9 (130–131), s. 2–3.

<sup>1004</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 lutego 1984 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/63, k. 112.



**Ilustracja 301.**

W czasie inauguracji roku akademickiego 1984/1985 profesor Waclaw Kasprzak przekazał urząd rektorski swojemu następcy, profesorowi Janowi Kmicie [1 października 1984 roku]

<sup>1005</sup> Pożegnanie profesora Waclawa Kasprzaka z senatem Politechniki Wrocławskiej, 5 lipca 1984 roku. Akta Senatu, sygn. 74/63, k. 113.

<sup>1006</sup> Odezwa Rady Uczelnianej SZSP do studentów Politechniki Wrocławskiej, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1972/1973, nr 7 (47), s. 2.

<sup>1007</sup> Analiza wybranych zagadnień imprez studenckich w Politechnice Wrocławskiej, grudzień 1977 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/35, k. 52–53.

<sup>1008</sup> Politechnika Wrocławska w latach 1971–1979. Niektóre wyniki działalności, Wrocław 1979, s. 14.

<sup>1009</sup> Informacje o niezależnym ruchu studenckim są oparte na niepublikowanej pracy Jolanty i Krzysztofa Popińskich. Zob. J. Popińska, K. Popiński, *Niezależne Zrzeszenie Studentów we Wrocławiu 1980–2010*, Wrocław [mps].

mowałem to stanowisko z pełną świadomością wszystkich uwarunkowań i bez żadnych złudzeń. Sądzę, że mogę zawdzięczać to temu gronu, że niezależnie od tego braku złudzeń, tych dwóch lat w swoim życiorysie nie będę we wspomnieniach wykreślał. Chciałbym tym wszystkim, którzy ze mną blisko współpracowali i tym którzy ze mną wojowali serdecznie podziękować” – powiedział, żegnając się z senatem, profesor Waclaw Kasprzak<sup>1005</sup>.

W latach 1970–1981 organizacje zrzeszające studentów odgrywały w życiu wyższych uczelni rolę wyznaczoną im przez władze. Aktywizacja ruchu studenckiego nastąpiła dopiero w przetomowych latach 1980–1981. W końcu marca 1973 roku, w czasie obrad warszawskiego Kongresu Studentów Polskich, zdecydowano o powołaniu Socjalistycznego Związku Studentów Polskich (SZSP)<sup>1006</sup>. Już w kwietniu 1973 roku na Politechnice Wrocławskiej ukonstytuowało się prezydium Rady Uczelnianej Socjalistycznego Związku Studentów Polskich, który był odtąd jedyną organizacją reprezentującą młodzież na forum senatu i innych organów kolegialnych uczelni, jego główną dziedziną aktywności były działania w sferze kultury. W latach siedemdziesiątych XX wieku – obok sprawdzonego już modelu – szczególną funkcję pełnił na Politechnice Wrocławskiej **Ośrodek Kultury Studenckiej**, który stanowił specyficzną formę ugrupowania twórczego integrującego działalność kulturalną osiedla akademików przy ulicy Edwarda Wittiga<sup>1007</sup>. W 1979 roku Socjalistyczny Związek Studentów Polskich zrzeszał 6330 członków<sup>1008</sup>. Zawieszoną po wprowadzeniu stanu wojennego organizację zlikwidowano w 1982 roku. W tym samym roku reaktywowano rozwiązane w 1973 roku Zrzeszenie Studentów Polskich. Na obrzeżach ruchu studenckiego funkcjonowało w latach siedemdziesiątych XX wieku Stowarzyszenie Naukowe Studentów, skupiające słuchaczy zainteresowanych działalnością naukową. W 1977 roku powstał Międzyuczelniany Klub Sportowy AZS Politechnika, który oparł swoją działalność z jednej strony na rozwijaniu sportu masowego, z drugiej zaś – wyczynowego. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku spektakularne sukcesy odnosili zawodnicy sekcji szermierki AZS Politechnika.

Alternatywę dla oficjalnie działających organizacji studenckich stanowił na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku niezależny ruch studencki<sup>1009</sup>. W 1977 roku zawiązał się we Wrocławiu Studencki Komitet Solidarności (SKS), jako reakcja na zabójstwo krakowskiego studenta Stanisława Pyjasa. Organizacja ta, zaciekle zwalczana przez władze, stała się prędko wyrazicielem środowiska studenckiego w walce o podmiotowość, demokra-

cję i praworządność. Po wydarzeniach sierpnia 1980 roku Studencki Komitet Solidarności zaprzestał działalności, a jego działacze zaangażowali się w tworzenie struktur Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność” i Niezależnego Samorządnego Związku Studentów, który 19 października 1980 roku przekształcił się w Niezależne Zrzeszenie Studentów<sup>1010</sup>. W końcu października 1980 roku do Niezależnego Zrzeszenia Studentów Politechniki Wrocławskiej należało około 2,5 tysiąca słuchaczy<sup>1011</sup>. Organizacja została oficjalnie zarejestrowana 17 lutego 1981 roku i odtąd jej reprezentanci mogli brać udział w pracach senatu uczelni. W dniach 16–17 maja 1981 roku odbył się pierwszy Kongres Niezależnego Zrzeszenia Studentów Politechniki Wrocławskiej. Uchwalona wówczas deklaracja programowa określiła organizację jako „kierującą się w swoich działaniach chęcią uczestnictwa w życiu społecznym PRL, przyczyniając się do jej demokratyzacji, utrwalania i pogłębiania praw obywatelskich, swobód twórczych, umacniania kultury i sztuki, działania na rzecz moralności publicznej”<sup>1012</sup>. Współpracę z Socjalistycznym Związkiem Studentów Polskich uznano za niemożliwą. Po wprowadzeniu stanu wojennego Niezależne Zrzeszenie Studentów zostało zawieszane, a wkrótce – 5 stycznia 1982 roku – rozwiązane<sup>1013</sup>.

---

<sup>1010</sup> J. Waszkiewicz, *Pracownicy i studenci Politechniki Wrocławskiej w demokratycznej opozycji 1977–1980*, [w:] *Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej...*, s. 471–472.

<sup>1011</sup> S. Rudka, *Niezależne Zrzeszenie Studentów. Wrocław 1980–81*, Wrocław 2003, s. 10.

<sup>1012</sup> Idem, *Poza cenzurą. Wroclawska prasa bezdebitowa 1973–1989*, Warszawa–Wrocław 2001, s. 228.

<sup>1013</sup> Decyzja ministra nauki, szkolnictwa wyższego i techniki z dnia 5 stycznia 1982 roku. APWr, Niezależne Zrzeszenie Studentów, niesygnowany.



**Ilustracja 302.**

Rektor Jan Kmita otwiera uroczystość rozpoczęcia roku akademickiego 1984/1985, pierwszego w swojej kadencji.

Pierwszy raz także została ona zarejestrowana w kolorze

## Marsz pod górę

### Rektorat Jana Kmity (1984–1990)

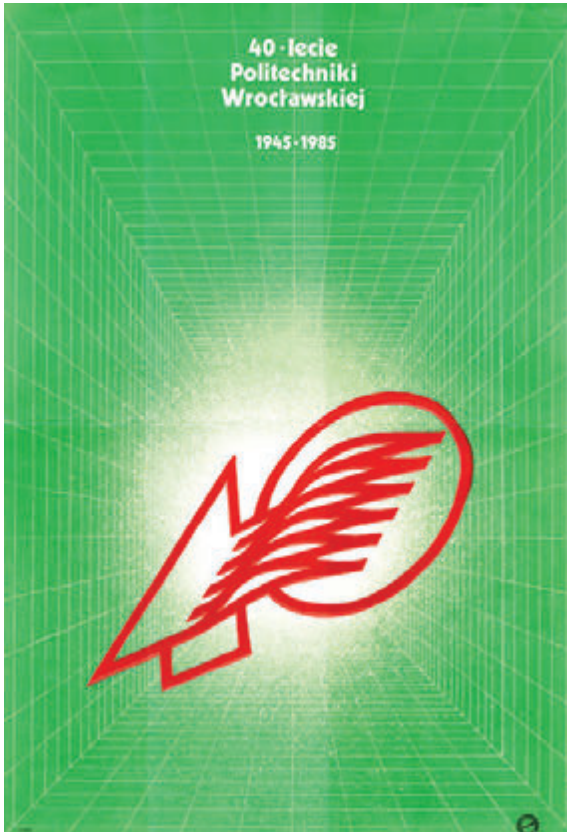


wywiadzie opublikowanym na łamach politechnicznego czasopisma „Sigma” rektor-elekt profesor Jan Kmita ocenił dotychczasową drogę rozwoju Politechniki Wrocławskiej: „Uczelnia nasza przeszła trudną drogę rozwoju – od początkowych prac organizacyjnych, od dosłownie zera w latach czterdziestych i zagrożenia studiów magisterskich z powodu braku kadry w latach pięćdziesiątych, poprzez intensywne prace stabilizacyjne lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych oraz rewolucyjne przemiany lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych do pozycji jednej z największych i najlepszych szkół technicznych naszego kraju”. Na pytanie o program profesor Jan Kmita podkreślił kilka kwestii, które – jak sądził – powinny być wypracowywane wspólnie przez kierownictwo uczelni i senat. Składał się na nie zespół problemów związanych z wdrożeniem zapisów ustawy o szkołach wyższych, a także treści statutu uczelni. W drugim pakiecie zagadnień znajdowała się reforma procesu dydaktycznego, zapewniająca studentom podmiotową pozycję, zakończenie trudnego procesu tworzenia samorządu studenckiego oraz zapewnienie właściwego naboru i sposobu kształcenia naukowych kadr uczelni, także przez aktywizację kontaktów zagranicznych<sup>1014</sup>.

Na pierwszym posiedzeniu senatu nowej kadencji, które odbyło się 13 września 1984 roku, profesor Jan Kmita podkreślił, że „najważniejszym wyznacznikiem sprawowania władzy będzie współpraca i wzajemne współdziałanie najwyższego organu Uczelni – senatu z najwyższym organem wykonawczym – rekto-

---

<sup>1014</sup> Nasz program: umacnianie i rozwój, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1984/1985, nr 1 (132), s. 3–4.



### Ilustracja 303.

Obchody czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej przebiegały wyjątkowo uroczysto. Opracowano także logo roku jubileuszowego – tu zaprezentowane na plakacie

rem i prorektorami”, oraz omówił szczegółowo problemy, które już wcześniej wskazał w wywiadzie dla magazynu „Sigma”. W swojej przemowie rektor mocno podkreślił problem aktywizacji jednostek organizacyjnych uczelni, a także nauczycieli akademickich, zwłaszcza w dydaktyce<sup>1015</sup>.

W składzie nowego senatu – zgodnie z postanowieniami uchwalonego rok wcześniej statutu uczelni – znalazło się 127 osób. W pracach tego gremium z głosem doradczym brali także udział dyrektor Pionu Administracyjnego (generał Mieczysław Mazur), dyrektor Pionu Finansowego, dyrektor Biblioteki Głównej, przewodniczący Rady Uczelnianej Zrzeszenia Studentów Polskich, przewodniczący Zarządu Uczelnianego Związku Socjalistycznej Młodzieży Polskiej oraz dyrektor Centrum Obliczeniowego. Stałymi uczestnikami posiedzeń byli też zwykle przedstawiciele Związku Nauczycielstwa Polskiego oraz samorządu studenckiego, a także dyrektor Sekretariatu Szkoły. Na pierwszej sesji postanowiono o utworzeniu Prezydium Senatu, w skład którego weszli przewodniczący komisji senackich. Na posiedzeniu Prezydium Senatu, które odbyło się 5 listopada 1984 roku, po raz pierwszy oficjalnie omawiano przebieg **Święta Politechniki Wrocławskiej**, które zostało ustanowione w dniu 15 listopada – w rocznicę wykładu profesora Kazimierza Idaszewskiego.

W styczniu 1985 roku senat podjął dyskusję nad projektem utworzenia Studium Kształcenia Kadr Naukowych. Pod nazwą tą kryła się propozycja podjęcia zespołu przedsięwzięć, których celem „byłoby wzmożenie działalności w zakresie rozwoju kadr naukowych, umożliwienie jej ukierunkowania oraz wypracowania metod jej stymulowania”. Oferta Studium Kształcenia Kadr Naukowych była skierowana nie tylko do pracowników Politechniki Wrocławskiej, ale również do „całego zaplecza naukowo-badawczego regionu oraz szkół wyższych, które takiego zaplecza nie mają”. Sposób kształcenia miał przybrać formę seminariów. Senat zatwierdził projekt 17 stycznia 1985 roku<sup>1016</sup>.

W styczniu 1985 roku Komitet Społeczno-Polityczny Rady Ministrów opublikował ocenę funkcjonowania, uchwalonej niespełna trzy lata wcześniej, ustawy o szkolnictwie wyższym. W artykule opublikowanym w dzienniku „Rzeczpospolita”<sup>1017</sup> stwierdzono wprost, że „dotychczasowa praktyka wykazała, że nie wszystkie środowiska szkół wyższych respektują zasady «umowy społecznej», które legły u podstaw ustanowienia ustawy z maja 1982 roku”. W ten sposób zapowiedziano zmiany legislacyjne, które zostały następnie arbitralnie wprowadzone, „zaostrażając kurs” wobec swobód akademickich. Na posiedzeniu senatu

<sup>1015</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 13 września 1984 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/64, k. 123–124.

<sup>1016</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 17 stycznia 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/64, k. 3–4.

<sup>1017</sup> Ocena funkcjonowania ustawy o szkolnictwie wyższym, „Rzeczpospolita” 1985, nr 4 (924), s. 4.

28 lutego 1985 roku omówiono, znane z przeprowadzonej ankiety, stanowisko pracowników i studentów Politechniki Wrocławskiej w sprawie proponowanych przez rząd kierunków zmian w ustawie o szkolnictwie wyższym. Około 80% respondentów reprezentujących wszystkie grupy pracownicze uczelni opowiedziało się za utrzymaniem samorządności, obowiązującego sposobu tworzenia statutu i powoływania organów jednoosobowych. Przeszło 60% pracowników Politechniki Wrocławskiej było przeciwko zwiększeniu wpływu władz państwowych na działalność uczelni<sup>1018</sup>.

Dnia 4 lipca 1985 roku senat podjął uchwałę w sprawie samorządu pracowniczego, która stwierdzała, że właściwe zabezpieczenie interesów różnych grup pracowniczych na Politechnice Wrocławskiej jest sprawą najwyższej rangi. Jednocześnie zobowiązał rektora do takich działań, „aby w sposób instytucjonalny, w ramach możliwości prawnych, interesy te były w naszej uczelni zabezpieczone” – powierzył zatem rektorowi rozwiązania tej kwestii<sup>1019</sup>. Na tym samym posiedzeniu profesor Jan Koch wygłosił interesujący referat, w którym przedstawił kierunki rozwoju dydaktyki na Politechnice Wrocławskiej. Zasygnalizował kilka grup zagadnień, których podjęcie warunkowało zmianę dotychczasowej praktyki dydaktycznej. Wśród zaprezentowanych kierunków działań referent podkreślił zwłaszcza znaczenie pogłębiania działań na rzecz preorientacji młodzieży szkół średnich w wyborze studiów, wprowadzenie niekonwencjonalnych sposobów rekrutacji na studia (jak przyjmowanie bez egzaminu wstępnego) oraz przebudowę struktury kierunkowej i specjalnościowej na Politechnice Wrocławskiej. W tym ostatnim wypadku proponował przemyślenie „granic między historycznie ukształtowanymi wydziałami”. Środkiem do uzyskania zakładanego celu miało być także wprowadzenie efektywnych metod i technik dydaktycznych, a przede wszystkim inwestowanie w wyposażenie techniczne laboratoriów i pracowni – zwłaszcza w mikrokomputery. Poprawę sytuacji można było – zdaniem profesora Jana Kocha – uzyskać przez „wyrobinienie przekonania, że dydaktyka coś znaczy w naszej Uczelni i że również z nią można wiązać swoją przyszłość”<sup>1020</sup>.

Zajęcia ze studentami prowadzono w roku akademickim 1984/1985 w 105 (w 1970 roku – w 101) salach dydaktycznych. Dwadzieścia cztery z nich mieściły 100 osób, trzynaście od 60 do 90 osób, a w 69 można było prowadzić zajęcia dla 30–50 osób. Wyposażenie audiowizualne miało szesnaście sal. Pomieszczenia były wykorzystywane w godzinach od 7.30 do 20.45<sup>1021</sup>. Omówiona wyżej statystyka wskazuje na niewystarczające – w stosunku do liczby studiujących – zaplecze dydaktyczne. W latach

<sup>1018</sup> Stanowisko pracowników i studentów Politechniki Wrocławskiej w sprawie proponowanych kierunków zmian ustawy o szkolnictwie wyższym, styczeń 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/65, k. 59–60.

<sup>1019</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 4 lipca 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 106–107.

<sup>1020</sup> Zarys kierunków rozwoju dydaktyki w Politechnice Wrocławskiej, 4 lipca 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 130 i n.

<sup>1021</sup> Analiza obciążenia sal dydaktycznych w latach 1979–1985, lipiec 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 143–144.



**Ilustracja 304.**

Centralna uroczystość jubileuszu czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej odbyła się 14 listopada 1985 roku w specjalnie udekorowanej auli uczelni. W uroczystości wzięli udział wszyscy żyjący rektorzy: profesor Bogusław Kędzia, profesor Tadeusz Porębski, profesor Jan Kmita, profesor Zygmunt Szparkowski, profesor Jerzy Schroeder oraz profesor Tadeusz Zipser



osiemdziesiątych, ze względu na pogłębiający się kryzys, trudno jednak było realizować przedsięwzięcia, które poprawiłyby niedobór przestrzeni dydaktycznej.

I rzeczywiście, w latach osiemdziesiątych XX wieku właściwie nie realizowano poważniejszych inwestycji budowlanych. Jedynie dwie budowle o przeznaczeniu socjalnym oddane na początku lat osiemdziesiątych XX wieku można uznać za przedsięwzięcia większego formatu. W 1980 roku zakończono budowę pięciokondygnacyjnego domu mieszkalnego przy ulicy Łaciarskiej 39 (K-10), który został zbudowany według projektu Leszka Zdeka<sup>1022</sup>. W tym samym roku zrealizowano budynek przedszkola przy ulicy Tramwajowej 2c (P-12) – parterową, wolno stojącą budowlę wzniesioną według projektu Zbigniewa Jakubka<sup>1023</sup>. W 1981 roku oddano także do użytku kilka skromnych obiektów o charakterze gospodarczym przy ulicy Sopotkiej, którymi były budynki garażowe G-1 i G-17, obiekt warsztatowy G-2 oraz zbudowana w tym samym roku portiernia (G-50). Inną realizacją był pawilon biurowy przy ulicy Cypriana Kamila Norwida 2a (C-9), zaprojektowany przez Zbigniewa Jakubka. W pierwotnych zamierzeniach obiekt miał służyć jako zaplecze budowy planowanego, ostatecznie niezrealizowanego, gmachu Instytutu Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów. Jednokondygnacyjna budowla, wzniesiona na rzucie wydłużonego prostokąta o wymiarach 95 metrów na 10 metrów, z wejściem w elewacji zachodniej, od 1981 roku była użytkowana przez Instytut Matematyki<sup>1024</sup>. Jeszcze w 1976 roku Wojewódzki Zarząd Gospodarki Terenami we Wrocławiu przekazał Politechnice Wrocławskiej w użytkowanie na czas nieograniczony teren niezabudowany, położony we Wrocławiu przy ulicy Braci Gierzyńskich 164. Obszar o powierzchni prawie 2 hektarów przeznaczono początkowo pod budowę obiektów dla Instytutu Inżynierii Środowiska Politechniki Wrocławskiej<sup>1025</sup>. W 1981 roku powstał tam według projektu Józefa Korniaaka parterowy pawilon laboratoryjno-dydaktyczny (P-13)<sup>1026</sup>. Budynek wzniesiony na rzucie litery „E” składa się z korpusu głównego i trzech skrzydeł bocznych. Początkowo przeznaczony dla Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska, od 1983 roku należał do Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn. W 1982 roku zbudowano w sąsiedztwie południowej elewacji Domu Naukowca (D-8) przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego 2/8 magazyn Biblioteki Głównej (D-8a)<sup>1027</sup>. W latach 1982–1986 przeprowadzono remont kapitalny dwóch połączonych pięciokondygnacyjnych kamienic czynszowych przy ulicy Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego 70/72. W wyniku przebudowy Politechnika Wrocławska uzyskała kolejny budynek mieszkalny (E-6)<sup>1028</sup>. W 1987

<sup>1022</sup> Budynek mieszkalno-usługowy Politechniki Wrocławskiej. Charakterystyka techniczna budynku, 1997 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-K10/2, poz. 34, s. 8. Budynek K-10: kubatura – 11 693 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 663 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 446 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1023</sup> Budynek przedszkola – elewacje północna i wschodnia. Zbigniew Jakubek, 1976 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P12/1, poz. 1, rys. 5. Budynek P-12: kubatura – 4570 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1030 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 768 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1024</sup> Zaplecze budowy – projekt techniczny. Opis techniczny, 1977 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-C9/1, poz. 1, nlb. Budynek C-9: kubatura – 4423 metry sześciennie, powierzchnia użytkowa – 563 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej. Obiekt miał być użytkowany przez cztery lata. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku był użytkowany przez Dział Administracyjno-Gospodarczy, Zakład Usług Socjalnych oraz Klub Seniora. Zburzony w 2007 roku.

<sup>1025</sup> ATiB PWr, akta niesygnowane, nlb.

<sup>1026</sup> Pawilon biurowo-laboratoryjny Instytutu Inżynierii Ochrony Środowiska, 1975 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P13/1, poz. 1, nlb. Budynek P-13: kubatura – 12 085 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2333 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 1658 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1027</sup> Budynek D-8a: kubatura – 460 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 113 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 70 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1028</sup> Budynek E-6: kubatura – 8489 metrów sześciennych, powierzchnia użytkowa – 1606 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.



### Ilustracja 305.

Do dziś zachowały się tylko nieliczne fotografie z lat osiemdziesiątych XX wieku ukazujące architekturę Politechniki Wrocławskiej. Wśród nich jest ujęcie pokazujące fasadę Gmachu Głównego z dekoracją związaną z jubileuszem czterdziestolecia uczelni

i 1988 roku wzniesiono dwa obiekty w ramach rozbudowy zaplecza magazynowego przy ulicy Kowalskiej 127: przeznaczony na portiernię pawilon kontenerowy (U-50) oraz stację paliw (U-51).

W czerwcu 1985 roku senacka komisja do spraw rozwoju komputeryzacji w Politechnice Wrocławskiej przedstawiła interesujący raport, w którym dokonano oceny stanu i perspektyw komputeryzacji uczelni<sup>1029</sup>. Dzisiaj, kiedy niemal wszyscy mają dostęp do komputerów, jakże anachroniczne wydaje się wyjaśnienie znaczenia zastosowania komputerów, które „stwarzają możliwość przetwarzania dowolnie dużych zbiorów informacji, co ma szczególną wartość w doświadczalnictwie, zarządzaniu gospodarką i wyszukiwaniu informacji”. Politechnika Wrocławska budowała swój zasób komputerowy od lat sześćdziesiątych XX wieku, na początku których „grupka hobbystów” korzystała z pierwszych zainstalowanych w Polsce maszyn cyfrowych Ural 2 (Polska Akademia Nauk) i Elliott (Uniwersytet Wrocławski). Na Politechnice Wrocławskiej pierwszą maszyną (UMC 1) zainstalowano w 1964 roku w Katedrze Konstrukcji Maszyn Cyfrowych. W 1965 roku powstał Ośrodek Obliczeniowy wyposażony w kolejne mutacje maszyny Odra: 1003, 1013 i 1204. Sprzęt ten, mimo skromnych parametrów technicznych i eksploatacyjnych, stał się podstawą komputeryzacji uczelni. Lata siedemdziesiąte przyniosły poważny wzrost zasobu Politechniki Wrocławskiej pod względem sprzętu komputerowego. Powstałe w 1972 roku Centrum Obliczeniowe zostało wyposażone w dwie maszyny cyfrowe Odra 1305 i dwa EC-2032 (R-32). W tym czasie zainstalowano w innych jednostkach organizacyjnych Politechniki Wrocławskiej około dwudziestu mniejszych komputerów i minikomputerów typu Odra 1304, Odra 1325, Mera 300, Mera 400, Mera 60, SM 3 oraz SM 4. Uczelnia była wyposażona w blisko sto urządzeń do przygotowywania nośników informacji na kartach lub na taśmach papierowych. Zasób ten dawał liczącą się wówczas w skali kraju moc obliczeniową. Połowa lat osiemdziesiątych XX wieku, jak wynika z raportu, była okresem szybkiego przyrostu mikrokomputerów typu osobistego. W 1985 roku działało na Politechnice Wrocławskiej ponad sto urządzeń, chociaż, jak stwierdzili twórcy raportu, „ilość jak i różnorodność typów zmienia się z miesiąca na miesiąc”. Łączny potencjał zainstalowanego na Politechnice Wrocławskiej sprzętu komputerowego można było ocenić jako duży w skali kraju, a w skali rankingu uczelni – jako bardzo duży. Główną część tego potencjału (60%) tworzyły maszyny Odra 1305 i EC-2032 zainstalowane w Ośrodku Obliczeniowym. W raporcie określono również program rozwoju sprzętu komputerowego, do którego na-

<sup>1029</sup> Raport o stanie i perspektywach rozwoju komputeryzacji w Politechnice Wrocławskiej, czerwiec 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 147–152.

leżało pilne wyposażenie wszystkich zainteresowanych jednostek w mikrokomputery („by były powszechnie dostępnym sprzętem”) oraz utworzenie ogólnodostępnych pracowni mikrokomputerowych przeznaczonych do szkolenia pracowników i studentów. Problem komputeryzacji pojawił się także w *Programie rozwoju Uczelni do roku 2000*<sup>1030</sup>, w którym zakładano, że Politechnika Wrocławska uruchomi w 1990 roku sieć mikrokomputerową obsługującą administrację centralną i księgowość. W następnym dziesięcioleciu roku planowano zorganizowanie środowiskowego centrum informacji naukowo-technicznej, które obsługiwałoby wszystkie szkoły wyższe i placówki naukowe na terenie Wrocławia.

Dnia 25 maja 1985 roku senat Politechniki Wrocławskiej zaprotestował przeciwko wniesieniu pod obrady sejmiku projektu nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym: „Środowisko nasze jest zaniepokojone tym, że treść projektowanych zmian znana jest tylko fragmentarycznie, a wydaje się, że niektóre z tych zmian grożą degradacją środowiska akademickiego. Senat Politechniki Wrocławskiej zwraca się do Wysokiej Izby o wzięcie pod uwagę tej okoliczności, że przyjęcie znanych mu proponowanych zmian ustawy może przyczynić się do zahamowania rozwoju nauki polskiej”<sup>1031</sup>. Arbitralnie wprowadzona 25 lipca 1985 roku<sup>1032</sup> nowelizacja ustawy o szkolnictwie wyższym z maja 1982 roku przyniosła – zgodnie z przewidywaniem – rozwiązania, które należało wprowadzić do niedawno z trudem uchwalonych dokumentów wewnętrznych. Jednoosobowe organy uczelni uzyskały ponownie pozycję kierowniczą i stanowiącą. Senat i rady wydziałów sprowadzono do roli gremiów opiniodawczych, a przy rektorze utworzono Kolegium Rektorskie o kompetencjach opiniowawczo-doradczych. Na rektora nałożono obowiązek współpracy w zarządzaniu z organizacjami politycznymi.

Od początku roku akademickiego 1985/1986 (po wejściu w życie nowelizacji) senat uczelni składał się z 71 osób. Zmniejszona liczba senatorów wynikała z odebrania prawa uczestnictwa w jego pracach delegatom rad instytutów oraz ograniczenia – do czterech osób – liczby reprezentantów „pozostałych nauczycieli akademickich”. Do składu senatu powołano dyrektora Biblioteki Głównej oraz przedstawiciela związku zawodowego. Studentów reprezentowały organizacje akademickie o zasięgu ogólnopolskim oraz przewodniczący uczelnianego samorządu studenckiego<sup>1033</sup>. Nowy statut Politechniki Wrocławskiej, uchwalony 17 marca 1986 roku, przyjęto dopiero w siódmym głosowaniu<sup>1034</sup>.

Dnia 22 maja 1986 roku na sesji senatu rozpatrzono wniosek o utworzenie Instytutu Informatyki. Nie doprowadzając do rozwią-

<sup>1030</sup> *Program rozwoju Uczelni do roku 2000*, grudzień 1986 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/68, k. 180.

<sup>1031</sup> List do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, 27 maja 1985 roku; Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 25 maja 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 106–107.

<sup>1032</sup> Ustawa z dnia 25 lipca 1985 roku o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym (Dz.U. PRL z 1985 r. Nr 36, poz. 167).

<sup>1033</sup> *Statut Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 1986, s. 9.

<sup>1034</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 maja 1986 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/67, k. 126–127.

<sup>1035</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 4 lipca 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/67, k. 106–107.

<sup>1036</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 7 grudnia 1986 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/68, k. 153.

<sup>1037</sup> Zarządzenie 18/86 w sprawie zmian w strukturze organizacyjnej szkoły, 12 czerwca 1986 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1986, sygn. 74/464, nlb.

<sup>1038</sup> Apel Senatu Politechniki Wrocławskiej do społeczności akademickiej Uczelni, 4 lipca 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 179.

<sup>1039</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 12 września 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 169.

<sup>1040</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 września 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 184.

zań w tej kwestii, senat powołał specjalną komisję do określenia miejsca informatyki w aktualnej strukturze organizacyjnej i przedstawienia propozycji rozwiązań w tym zakresie<sup>1035</sup>. Wyniki pracy komisji omówiono na sesji senatu 7 grudnia 1986 roku. Według raportu, należało rozwiązać Instytut Cybernetyki Technicznej, Instytut Sterowania i Techniki Systemów, a także Centrum Obliczeniowe, i powołać w to miejsce Instytut Automatyki i Robotyki oraz Instytut Automatyki. Drugim zaproponowanym wariantem było włączenie Centrum Obliczeniowego do Instytutu Cybernetyki Technicznej z jednoczesnym przemianowaniem takiej struktury na Instytut Automatyki, Informatyki i Robotyki<sup>1036</sup>. Dnia 1 lipca powstał Pion Ekonomiczno-Finansowy, do którego włączono dotychczasowe jednostki organizacyjne Pionu Finansowego, Biura Planowania i Analiz Ekonomicznych, Działy Księgowości Socjalno-Bytowej z Zakładu Usług Socjalnych oraz Sekcję Inwentaryzacji z Pionu Administracyjnego<sup>1037</sup>.

W lipcu 1985 roku senat Politechniki Wrocławskiej zwrócił się z apelem do społeczności akademickiej uczelni: „Dobiega końca rok akademicki 1984/1985, w którym w pełni mogły być realizowane przepisy ustawy o szkolnictwie wyższym z 1982 roku, a zarazem – jak zdają się świadczyć wszelkie dane – obowiązywania ustawy w tym kształcie rok ostatni. [...] Senat Politechniki Wrocławskiej apeluje do wszystkich pracowników i studentów, aby w tym trudnym, czekającym nas okresie pamiętali o obowiązkach, jakie mają wobec Narodu, wobec Nauki, wobec Uczelni oraz swych kolegów – wszystkich członków naszej małej społeczności. Niech w życiu codziennym polskich szkół wyższych wierność tradycjom akademickim będzie zasadą nadrzędną, zasadą nie poddającą się żadnej nowelizacji”<sup>1038</sup>.

W związku z przypadającym w 1985 roku jubileuszem czterdziestolecia szkolnictwa wyższego we Wrocławiu wspólna z uniwersytetem uroczystość inauguracji roku akademickiego 1985/1986 odbyła się w Auli Leopoldyńskiej. Zamanifestowano w ten sposób „jedność środowiska akademickiego Wrocławia”<sup>1039</sup>. Obchody czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej zaplanowano na okres od 14 do 16 listopada 1985 roku. Obok zorganizowanej konferencji naukowej przewidziano także liczne imprezy kulturalne i sportowe. Wydano album *Politechnika w rysunkach* oraz księgę pamiątkową pierwszych słuchaczy Politechniki Wrocławskiej. Dla upamiętnienia „pierwszego wykładu akademickiego w utworzonym po II wojnie światowej ośrodku akademickim we Wrocławiu” uchwałą senatu ustanowiono **medal czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej**<sup>1040</sup>.



### Ilustracja 306.

Z okazji czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej wydano pamiątkowy medal, który miał dwie wersje: brązową i srebrną. Obie zaprojektowała Ewa Olszewska-Borys [1985 rok]

Na uroczystej sesji senatu, która odbyła się 14 listopada 1985 roku, rektor Jan Kmita podzielił się refleksjami na temat czterdziestoletnich dziejów uczelni. Zwrócił także uwagę na to, że szkoły wyższe nie wykonują jedynie zadań dla gospodarki narodowej: „[...] jest jeszcze jeden obszar działania, w którym odgrywają one niemałą rolę – jest to sprawa przechowywania uroczystości akademickich, obywatelskich i przekazywania ich następnym pokoleniom. Politechnika Wrocławska taką rolę pełni”. Podsumowując swoje refleksje, rektor wyraził także nadzieję, że „w swoim marszu pod górę uczelnia napotkane trudności pokona i będzie rozwijać się prawidłowo”<sup>1041</sup>. Tymczasem 26 listopada 1985 roku minister, korzystając z uprawnień, które przyniosła mu znowelizowana ustawa, odwołał z zajmowanych stanowisk dziekana Wydziału Elektroniki, dyrektora Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii oraz dyrektora Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej<sup>1042</sup>.

W 1986 roku rozpoczęła się, zainicjowana ministerialnym zarządzeniem, ocena pracowników Politechniki Wrocławskiej. Do jej

<sup>1041</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 14 listopada 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 211–212.

<sup>1042</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 grudnia 1985 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/66, k. 285.



**Ilustracja 307.**

Dnia 25 listopada 1988 roku w Instytucie Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich odbyła się uroczystość sześćdziesięciolecia pracy i osiemdziesięciolecia urodzin profesor Bogusławy Jeżowskiej-Trzebiatowskiej, doktor *honoris causa* Politechniki Wrocławskiej (1978)

realizacji powołano komisję uczelnianą (przewodniczył jej rektor), komisję oceniającą profesorów (z rektorem na czele) oraz komisje instytutowe, za których funkcjonowanie odpowiadali dyrektorzy instytutów. Ocena miała być „elementem polityki kadrowej uzasadniającej proces awansowania i nagradzania pracowników”<sup>1043</sup>. Komisje miały się kierować zarówno „udostępnionym materiałem faktograficznym”, jak i „własnym rozeznaniem w sytuacji panującej w tym środowisku, w którym zatrudniony jest ankietowany”<sup>1044</sup>. Z akcją ocen nauczycieli akademickich koresponduje wypowiedź rektora Jana Kmity, wygłoszona na wyjazdowej sesji senatu w Szklarskiej Porębie 5 grudnia 1986 roku: „Kondycja Politechniki Wrocławskiej jak na obecne czasy nie jest najgorsza. Nie czekając na działania z zewnątrz powinniśmy się organizować sami, wymuszać pewne rozwiązania również przy inicjatywie dyrektorów instytutów i dziekanów i w ten sposób szukać dróg wyjścia z trudnych sytuacji”<sup>1045</sup>. W styczniu 1987 roku omówiono wyniki przeprowadzonej na Politechnice Wrocławskiej oceny nauczycieli akademickich. Poddano jej 115 profesorów oraz 2 tysiące innych nauczycieli akademickich. W grupie profesorów tylko siedem osób oceniono na „dobrze”, pozostałych „wyróżniająco”. W trzech wypadkach komisje umieściły jednak uwagi w rubryce dotyczącej postawy obywatelskiej. Ogółem – zdaniem komisji oceniającej – trzydziestu pracowników nie spełniało kryteriów koniecznych do objęcia zajmowanego stanowiska. Po rozpatrzeniu odwołań do wszystkich zainteresowanych skierowano pisemne odpowiedzi, w większości zawierające informację: „brak podstaw do zmiany oceny”<sup>1046</sup>.

Zgodnie z nową ordynacją wyborczą, na posiedzeniu senatu 26 marca 1987 roku wyłoniono kandydatów na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej. Największą liczbę głosów otrzymali profesor Jan Kmita (60), profesor Wacław Kasprzak (50), profesor Henryk Hawrylak (25) oraz profesor Tomasz Winnicki (12). Zgodę na kandydowanie wyrazili Jan Kmita i Henryk Hawrylak. W ostatecznym wyborze brał udział także trzeci kandydat – profesor Witold Charewicz. W głosowaniu jawnym jednogłośnie przyjęto listę ubiegających się o stanowisko rektora<sup>1047</sup>. Minister nauki, szkolnictwa wyższego i techniki nie wniósł sprzeciwu do zaproponowanych osób. Dnia 14 kwietnia 1987 roku odbyło się zatem głosowanie, w wyniku którego na rektora Politechniki Wrocławskiej na lata 1987–1990 wybrano profesora Jana Kmitę. W drugiej turze głosowania, uzyskując 40 głosów, pokonał on profesora Henryka Hawrylaka, który otrzymał 24 głosy<sup>1048</sup>.

Mottem kadencji 1987–1990 jest z pewnością wypowiedź rek-

<sup>1043</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 września 1986 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/68, k. 77–78.

<sup>1044</sup> Ankieta o działalności nauczycieli akademickich, wrzesień 1986 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/68, k. 89.

<sup>1045</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 5 grudnia 1986 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/68, k. 138.

<sup>1046</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 29 stycznia 1987 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/69, k. 11.

<sup>1047</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 marca 1987 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/69, k. 99–100.

<sup>1048</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 14 kwietnia 1987 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/69, k. 116–117.

tora Jana Kmity na posiedzeniu senatu 27 listopada 1987 roku: „Podział na dwa obozy, jaki istnieje w społeczeństwie, także uczelnianym, określa ten szczególny klimat, w jakim mamy funkcjonować w obecnej kadencji. Jednak zdrowy rozsądek i instynkt samozachowawczy nakazują przede wszystkim pracować, stawiać sobie i innym wysokie wymagania i sumiennie je realizować”<sup>1049</sup>.

Dnia 1 stycznia 1988 roku został zlikwidowany Pion Badawczo-Wdrożeniowy (P-8). W jego miejsce utworzono Pion Nauki, który przejął także symbol poprzednika – P-8<sup>1050</sup>. Na posiedzeniu senatu 21 stycznia 1988 roku powołano Komisję Rektorską do spraw „Tablicy dla uczczenia pracowników Politechniki Wrocławskiej odznaczonych za męstwo na wszystkich frontach i polach II wojny światowej”<sup>1051</sup>. Kwestię tablicy pamiątkowej po raz ostatni poruszono 15 lutego 1990 roku. Wobec wątpliwości członków komisji co do celowości dalszych działań realizację tego przedsięwzięcia odłożono na czas nieokreślony<sup>1052</sup>.

Dnia 22 września 1988 roku powołana przez rektora Komisja do spraw Uczczenia Siedemdziesięciolecia Odzyskania Niepodległości przez Polskę przedstawiła senatowi program obchodów przypadającego na 11 listopada Dnia Niepodległości. W dniu tym zaplanowano uroczyste posiedzenie senatu, na którym miała być podjęta uchwała o nadaniu imienia Politechnice Wrocławskiej. Planowano również przeprowadzenie dyskusji panelowej *11 listopada 1918 roku – warunki sukcesu*, do której zaproszono wybitnych znawców tej tematyki<sup>1053</sup>. Na listopadowej sesji poddano także pod dyskusję pomysł nadania imienia politechnice. Patronem wrocławskiej uczelni miał zostać Stefan Banach. Wobec dużych rozbieżności zdań podjęto głosowanie, w którym senat zdecydowanie sprzeciwił się nadaniu imienia Politechnice Wrocławskiej<sup>1054</sup>.

Uroczystości niepodległościowe na Politechnice Wrocławskiej wieńczyła 11 listopada 1988 roku uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego pod budowę pomnika Orląt Lwowskich na wrocławskim cmentarzu Świętej Rodziny. Wola realizacji przedsięwzięcia znalazła odzwierciedlenie w specjalnej uchwale, którą powzięto 20 października 1987 roku: „W związku z obchodami siedemdziesiątej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości [...] w poczuciu tego, że Politechnika Wrocławska jest spadkobiercą i kontynuatorem Politechniki Lwowskiej, świadom wielkiego udziału studentów i pracowników tej zasłużonej lwowskiej uczelni [...], świadom zanikania materialnych pomników tego patriotycznego zrywu ówczesnej polskiej młodzieży lwowskiej, świadom odczucia spoleczności akademickiej Wrocławia – [senat Politechniki Wrocławskiej] postanawia powołać przy naszej uczelni pod

<sup>1049</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 27 listopada 1987 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/70, k. 155.

<sup>1050</sup> Zarządzenie 1/88 w sprawie zmian organizacyjnych w Politechnice Wrocławskiej, 4 stycznia 1988. APWr, Zarządzenia Rektora 1988, sygn. 74/466, nlb.

<sup>1051</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 stycznia 1988 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/72, k. 13.

<sup>1052</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 15 lutego 1990 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/80, k. 68

<sup>1053</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 września 1988 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/74, k. 125.

<sup>1054</sup> *Ibidem*, k. 145.



### Ilustracja 308.

Ważną uroczystością dla społeczności Politechniki Wrocławskiej było wmurowanie aktu erekcyjnego pomnika Orłąt Lwowskich na wrocławskim cmentarzu Świętej Rodziny. Monument – staraniem pracowników uczelni – został odsłonięty 15 listopada 1991 roku [11 listopada 1988 roku]

przewodnictwem rektora Politechniki Wrocławskiej Komitet Obywatelski do zbudowania we Wrocławiu na cmentarzu na Sępolnie skromnego, ale trwałego pomnika Orłąt Lwowskich”<sup>1055</sup>.

Dnia 30 września 1988 roku rektor Politechniki Wrocławskiej wyraził zgodę na przeprowadzenie zebrania pracowników Politechniki Wrocławskiej „dla wypracowania starania o prawną obecność NSZZ «Solidarność» w Politechnice Wrocławskiej”<sup>1056</sup>. Dnia 10 października 1988 roku podobną zgodę otrzymali studenci zabiegający „o uzyskanie prawnej obecności Niezależnego Zrzeszenia Studentów w Politechnice Wrocławskiej”<sup>1057</sup>. Już 27 kwietnia 1989 roku rektor Jan Kmita powitał wśród członków senatu przedstawiciela – od 17 kwietnia 1989 roku znowu legalnego – Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”<sup>1058</sup>.

Na sesji senatu, która odbyła się 1 czerwca 1989 roku, profesor Tadeusz Luty przedstawił propozycje zmian systemu nauczania<sup>1059</sup>, które miały na celu przygotowanie gruntu do wprowadzenia powszechnego zindywidualizowanego kształcenia studentów w systemie punktów kredytowych. Zakładano, że w ramach proponowanego rozwiązania student uzyska możliwość szerokiego wyboru przedmiotów zgodnie z własnymi zainteresowaniami oraz wymaganiami przyszłej pracy magisterskiej. Zaproponowano trzy etapy wprowadzenia punktów kredytowych. W pierwszym dopuszczono wybieralność w zakresie przedmiotów społecznych, języków obcych i wychowania fizycznego. W następnych etapach – w zakresie przedmiotów kierunkowych. Pierwszy etap zmian w systemie edukacji wprowadzono na Politechnice Wrocławskiej w roku akademickim 1989/1990<sup>1060</sup>.

Na posiedzeniu 6 lipca 1989 roku komisja rektorska do spraw analizy struktur organizacyjnych przedstawiła propozycję utworzenia nowych jednostek – centrów, które miały stanowić dodatkową strukturę organizacyjną uczelni „o charakterze dobrowolnej korporacji”. Komisja zaaprobowwała także połączenie Instytutu Cybernetyki Technicznej (I-6) z Centrum Obliczeniowym i powołanie tym samym instytutu odpowiedzialnego za rozwój informatyki. W grudniu 1989 roku zaproponowano również zmiany w strukturze administracji centralnej<sup>1061</sup>. Propozycja ta zakładała między innymi zmniejszenie liczby istniejących pionów administracyjnych do czterech. Kolejnym wnioskiem było rozwiązanie Zakładu Studyjno-Projektowego i powołanie w jego miejsce Pracowni Dokumentacji Budowlanej. Postulowano także rozwiązanie Centrum Dydaktycznego i przejęcie studium pedagogicznego przez Instytut Nauk Społecznych. Prorektorowi do spraw kształcenia miał pod-

<sup>1055</sup> Projekt uchwały senatu, październik 1988 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/74, k. 163. Pomnik Orłąt Lwowskich, wzniesiony według projektu Jana Sieka, został odsłonięty w 1991 roku.

<sup>1056</sup> Pismo rektora Politechniki Wrocławskiej, 30 września 1988 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/74, k. 171.

<sup>1057</sup> Pismo rektora Politechniki Wrocławskiej, 10 października 1988 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/74, k. 172.

<sup>1058</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 27 kwietnia 1989 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/77, k. 123.

<sup>1059</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 1 czerwca 1989 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/77, k. 176–178.

<sup>1060</sup> Informacja o próbach realizacji zmian w systemie nauczania, 19 kwietnia 1989 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/80, s. 222–223; *Nowy system nauczania*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1989/1990, nr 164, s. 3.

<sup>1061</sup> Projekt zmian w strukturze centralnej administracji Politechniki Wrocławskiej, grudzień 1989 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/79, k. 450–451.



legać Pion Kształcenia, który powstałby z połączenia Pionu Dydaktyki, Pionu do spraw Studenckich, Pionu Studenckiej Wymiany Zagranicznej oraz Pionu Kształcenia Kadry Naukowej. Prorektor do spraw nauki zarządzałby Pionem Nauki, Biblioteką Główną, Wydawnictwem, Zakładami Graficznymi oraz wydzielonymi jednostkami produkcyjnymi. Prorektorowi do spraw ogólnych podlegałby Pion Administracyjny, Pion Ekonomiczno-Finansowy, Inspektorat BHP oraz Samodzielna Sekcja Przeciwpożarowa.

Dnia 31 sierpnia 1988 roku Lech Wałęsa spotkał się z generałem Czesławem Kiszczakiem. Rozpoczęły się trudne przygotowania do negocjacji strony związkowej z rządem. Rozmowy zostały zwieńczone 6 lutego 1989 roku inauguracyjnym posiedzeniem „okrągłego stołu”. Wydarzenia toczyły się odtąd szybko. Dnia 17 kwietnia 1989 roku Sąd Wojewódzki w Warszawie ponownie wpisał do rejestru Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”, 4 czerwca 1989 roku wraz z wyborami skończył się w Polsce monopol władzy komunistycznej, a 24 sierpnia Sejm powołał Tadeusza Mazowieckiego na stanowisko Prezesa Rady Ministrów.

Dnia 14 lutego 1990 roku rektor Politechniki Wrocławskiej otrzymał pismo informujące o rezygnacji Koła Stronnictwa Demokratycznego z uczestnictwa w pracach senatu uczelni<sup>1062</sup>. Wcześniej przestali uczestniczyć w tym gremium reprezentanci rozwiązanej w styczniu 1990 roku Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w związku „z wygaśnięciem mandatu”. Oficjalne pożegnanie z Komitetem Uczelnianym Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej odbyło się na forum senatu 15 lutego 1990 roku<sup>1063</sup>.

W lutym 1990 roku, zgodnie z obowiązującą ordynacją, rozpoczęto akcję wyborczą. Na posiedzeniu Uczelnianej Komisji Wyborczej 16 marca 1990 roku rozpatrzono wyniki konsultacji przeprowadzonych na wszystkich wydziałach Politechniki Wrocławskiej. Okazało się, że największą liczbę głosów uzyskali: Andrzej Wiszniewski (76), Jan Koch (36), Henryk Hawrylak (32), Tadeusz Luty (19), Wacław Kasprzak (12) oraz Aleksander Weron (11) i Tomasz Winnicki (11). Zgodę na kandydowanie na stanowisko rektora wyrazili Andrzej Wiszniewski i Henryk Hawrylak<sup>1064</sup>. Dnia 26 kwietnia 1990 Sejm zatwierdził ustawę o przedłużeniu kadencji organów szkół wyższych oraz o zawieszeniu czynności wyborczych<sup>1065</sup>. Kadencję przedłużono do 30 listopada 1990 roku. Akt prawny zwalniał Uczelnianą Komisję Wyborczą z oficjalnego wyznaczania kandydatów na stanowisko rektora w trybie określonym przez ustawę o szkolnictwie wyższym z 1985 roku. W tej sytuacji rektor Jan Kmita przeprowadził rozmowy z profesorem

<sup>1062</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 1 czerwca 1989 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/80, k. 61.

<sup>1063</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 1 czerwca 1989 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/80, k. 63.

<sup>1064</sup> *Kalendarium wyborcze*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1984/1985, nr 169, s. 15.

<sup>1065</sup> Ustawa z dnia 26 kwietnia 1990 roku o przedłużeniu kadencji organów szkół wyższych oraz o zawieszeniu czynności wyborczych (Dz.U. z 1990 r. Nr 29, poz. 174).

<sup>1066</sup> Ustawa z dnia 12 września 1990 roku o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 1990 r. Nr 65, poz. 385).

<sup>1067</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 maja 1990 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/81, k. 307.

<sup>1068</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 września 1990 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/82, k. 449.

<sup>1069</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 18 października 1990 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/82, k. 511.

<sup>1070</sup> Zarządzenie nr 36/90 w sprawie zmiany nazwy Wydziału Inżynierii Sanitarnej Politechniki Wrocławskiej, 1 października 1990 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1990, sygn. 74/468.

<sup>1071</sup> Zarządzenie nr 35/90 w sprawie zmiany nazwy Wydziału Budownictwa Politechniki Wrocławskiej, 1 października 1990 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1990, sygn. 74/468, nb.

<sup>1072</sup> Zarządzenie nr 40/90 w sprawie powołania Centrum Steinhausa przy Politechnice Wrocławskiej, 10 października 1990 roku. APWr, Zarządzenia Rektora, sygn. 74/468, nb.

Andrzejem Wiszniewskim oraz profesorem Henrykiem Hawrylakiem, którzy zgodzili się na kandydowanie na warunkach nowej ustawy o szkolnictwie wyższym, której ogłoszenia spodziewano się jesienią 1990 roku<sup>1066</sup>. Rektor zaprosił obu kandydatów do uczestnictwa w pracach senatu (do chwili zakończenia jego kadencji), a także w pracach Kolegium Rektorskiego<sup>1067</sup>.

We wrześniu 1990 roku omówiono na forum senatu wniosek profesora Mieczysława Zachary, który zaproponował, aby na nadchodzącą, niepełną już kadencję nie dokonywać na Politechnice Wrocławskiej wyborów rektorskich. Postulował przywrócenie godności i urzędów tym profesorom, którzy decyzją z grudnia 1981 roku zostali usunięci ze swoich stanowisk. Profesor Mieczysław Zachara wniósł, żeby profesor Tadeusz Zipser, profesor Andrzej Wiszniewski oraz profesor Otton Dąbrowski objęli funkcje, „na które zostali legalnie wybrani, traktując ten fakt jako kontynuację stanu sprzed grudnia 1981 roku”<sup>1068</sup>. Dnia 18 października 1990 roku przyjęto nowy regulamin wyborczy<sup>1069</sup>.

Dnia 1 października 1990 roku Wydział Inżynierii Sanitarnej przyjął nazwę **Wydziału Inżynierii Środowiska**<sup>1070</sup>. W tym samym dniu Wydział Budownictwa Lądowego został przemianowany na **Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego**<sup>1071</sup>. Dnia 10 października 1990 roku powołano przy Politechnice Wrocławskiej **Centrum im. Hugona Steinhausa** (w organizacji), jako ośrodek badań nad zastosowaniem metod stochastycznych w nauce i technice<sup>1072</sup>.

W 1990 roku, ostatnim w kadencji profesora Jana Kmity, Politechnika Wrocławska zatrudniała 5211 osób, w tym 1929 pracowników związanych z dydaktyką, 1514 pracowników naukowo-technicznych i inżynieryjno-technicznych oraz 1768 pracowników reprezentujących służby biblioteczne i obsługę. W grupie nauczycieli akademickich było 39 profesorów zwyczajnych, 117 profesorów nadzwyczajnych oraz 192 docentów (w tym 109 ze stopniem doktora habilitowanego). Zatrudniano 995 adiunktów (35 z tytułem doktora habilitowanego) i 225 asystentów i stażystów. W 1990 roku tytuł profesora zwyczajnego uzyskały cztery osoby, profesora nadzwyczajnego – osiem osób, a nominacje na stanowisko profesora nadzwyczajnego i docenta – po 29 osób. Średnia wieku w grupie profesorów zwyczajnych wynosiła 62 lata, profesorów nadzwyczajnych – 59 lat, docentów – 53 lata, a adiunktów – 43 lata. Liczba studentów kształcących się na wszystkich wydziałach (łącznie z filiami) osiągnęła wartość 6973 (w tym 206 obcokrajowców). Na studiach wieczorowych, zaocznych i uzupełniających magisterskich kształciło się 486 słuchaczy. Na

**Ilustracja 309.**

Dnia 1 października 1990 roku odbyła się uroczystość inauguracji roku akademickiego 1990/1991, którą poprowadził ustępujący rektor – profesor Jan Kmita. Rok akademicki rozpoczął się w sytuacji szczególnej – w okresie przedłużonej o trzy miesiące kadencji władz akademickich

jednego pracownika naukowo-dydaktycznego przypadało prawie czterech studentów, a na jednego profesora i docenta wskaźnik ten wynosił 20 osób (w 1981 roku odpowiednio 5,2 i 32,4). W 1990 roku mury Politechniki Wrocławskiej opuściło 892 absolwentów<sup>1073</sup>.

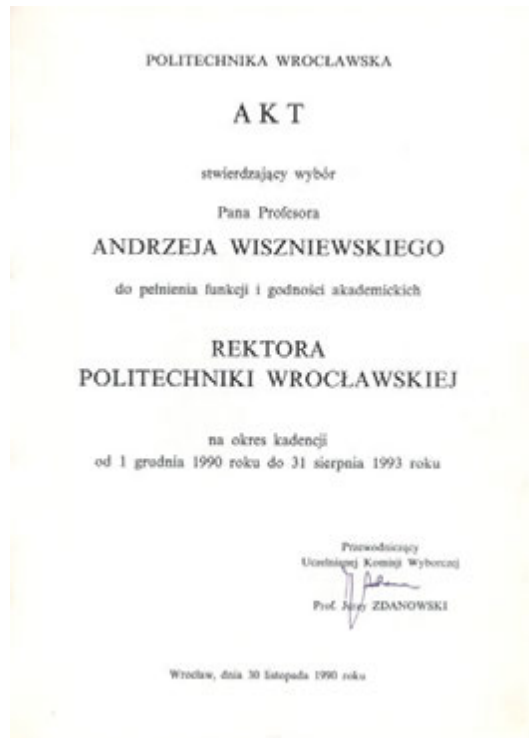
W 1982 roku reaktywowano Zrzeszenie Studentów Polskich, którego przedstawiciel przez następne lata reprezentował studentów Politechniki Wrocławskiej na forum senatu. W 1989 roku organizacja zrzeszała ponad 800 członków<sup>1074</sup>. W latach osiemdziesiątych XX wieku pewną rolę na terenie Politechniki Wrocławskiej odgrywał także, powstały w 1976 roku, Związek Socjalistycznej Młodzieży Polskiej, którego działalność – podobnie jak innych organizacji studenckich – ograniczała się właściwie do rekreacji i turystyki. Organizacja ta zrzeszała w 1989 roku 446 osób<sup>1075</sup>. W 1989 roku Międzyuczelniany Klub Sportowy AZS Politechnika wykazał 2031 członków (w tym 613 sportowców wyczynowych), którzy mieli możliwość treningu w pięciu sekcjach sportowych<sup>1076</sup>. U schyłku lat osiemdziesiątych XX wieku liczące na Politechnice Wrocławskiej kilkudziesięciu członków Niezależne Zrzeszenie Studentów odrodziło się organizacyjnie, a 22 września 1989 roku

<sup>1073</sup> Sprawozdanie z działalności Politechniki Wrocławskiej w roku 1990, wrzesień 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/87, k. 27.

<sup>1074</sup> Informacje o działalności Zrzeszenia Studentów Polskich Politechniki Wrocławskiej, 1989 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/80, k. 115.

<sup>1075</sup> Sprawozdanie z działalności ZU ZSMP Politechniki Wrocławskiej, 1989 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/80, k. 107.

<sup>1076</sup> Sprawozdanie z działalności KM AZS Politechnika Wrocławska, 1989 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/80, k. 101.



**Ilustracja 310.**

Dopiero 1 grudnia 1990 roku profesor Andrzej Wiszniewski mógł objąć urząd rektora Politechniki Wrocławskiej

zostało ponownie zalegalizowane. Po 1989 roku zmieniło jednak profil działalności, zdecydowanie ograniczając inicjatywy polityczne na rzecz działań integracyjnych i kulturalnych skierowanych do środowiska studentów uczelni, często w połączeniu z podobnymi stowarzyszeniami z innych szkół wyższych. Początku lat osiemdziesiątych sięga idea samorządu studenckiego, ale oddolne próby jego rzeczywistego utworzenia nie dochodziły do skutku ze względów formalnych – przez całe dziesięciolecie nie zdołano uchwalić regulaminu samorządu. Ostatnią przed przełomem politycznym w 1989 roku próbę zorganizowania samorządu studenckiego podjęto w kwietniu 1987 roku. Inicjatywa ta podzieliła jednak los wcześniejszych działań w tym kierunku. W sprawozdaniu przekazanym senatowi w styczniu 1989 roku stwierdzono: „Obecnie istnieje Samorząd w postaci jednej osoby, to jest przewodniczącego. Brak jakiegokolwiek działalności studenckiej powoduje, że Samorząd Studencki jest ciałem martwym”<sup>1077</sup>.

Dnia 22 listopada odbyło się ostatnie posiedzenie senatu kadencji 1987–1990, na którym był obecny rektor-elekt Andrzej Wiszniewski. Na posiedzeniu tym ustępujący rektor Jan Kmita podsumował swoją działalność, uznając za najważniejsze osiągnięcia minionego rektoratu zmianę stylu sprawowania władzy akademickiej, utrzymywanie dużego stopnia niezależności od władz centralnych, stwarzanie warunków do realizacji inicjatyw (obchody siedemdziesięciolecia odzyskania niepodległości) oraz zabezpieczenie finansowe działalności Politechniki Wrocławskiej we wszystkich sferach jej aktywności<sup>1078</sup>. Wystąpił także profesor Andrzej Wiszniewski, prognozując rozpoczynającą się kadencję 1990–1993: „Co czeka nowy Senat? Nie będę takim pesymistą, jakim był Churchill, który mówił, że pot i tży, bo może tak źle nie jest, ale z pewnością czeka nas bardzo wiele pracy i to pracy nie-mal od zaraz”<sup>1079</sup>.

<sup>1077</sup> Sprawozdanie z pracy Samorządu Studenckiego przy Politechnice Wrocławskiej, styczeń 1989 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/77, k. 41.

<sup>1078</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 listopada 1990 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/82, k. 556–558.

<sup>1079</sup> *Ibidem*, k. 563.

## Autonomia i stabilizacja

### Rektorat Andrzeja Wiszniewskiego

(1990–1996)

Pierwsze posiedzenie senatu kadencji 1990–1993 odbyło się 13 grudnia 1990 roku. Wtedy też profesor Andrzej Wiszniewski otrzymał akt stwierdzający wybór na stanowisko rektora na okres od 1 grudnia 1990 roku do 31 sierpnia 1993 roku. Podobne dokumenty wręczono prorektorom, którymi zostali profesor Tadeusz Luty i profesor Romuald Nowicki<sup>1080</sup>. Skład siedemdziesięcioosobowego senatu inaugurującego kadencję stanowili: rektor i dwaj prorektorzy, jedenastu dziekanów wydziałów, dwudziestu dwóch przedstawicieli profesorów i doktorów habilitowanych, jedenastu przedstawicieli pozostałych nauczycieli akademickich, jedenastu przedstawicieli studentów, sześciu przedstawicieli pracowników niebędących nauczycielami akademickimi, dyrektor Biblioteki Głównej oraz uczestnicy posiedzeń z głosem doradczym: dyrektor Pionu Administracyjnego, dyrektor Pionu Ekonomiczno-Finansowego, prezes Związku Nauczycielstwa Polskiego, przewodniczący Komisji Zakładowej Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, a także dyrektor Gabinetu Rektora<sup>1081</sup>.

Do materiałów sesji senatu, jaka odbyła się 21 lutego 1991 roku, dołączono informację o planowanej **Fundacji im. Hugona Steinhausa**, której założycielami miały być Uniwersytet Wrocławski i Politechnika Wrocławska<sup>1082</sup>. Wśród celów tej fundacji wymieniano zwłaszcza rozwijanie i wspieranie oryginalnych badań z zakresu metod stochastycznych oraz ich zastosowań w naukach podstawowych i technicznych.



**Ilustracja 311.**

W 1991 roku rektorzy wrocławskich uczelni obchodzili Juwenalia razem z młodzieżą studencką. Na wrocławskim Rynku był także rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Andrzej Wiszniewski [9 maja 1991 roku]

<sup>1080</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 13 grudnia 1990 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/82, k. 602.

<sup>1081</sup> Senat Politechniki Wrocławskiej w kadencji 1990–1993. Skład osobowy z 1 grudnia 1990 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/82, k. 608–609.

<sup>1082</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 lutego 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/84, k. 72.



**Ilustracja 312.**

Inauguracja roku akademickiego 1991/1992 była pierwszą tego rodzaju uroczystością dla wkraczającego do auli rektora Politechniki Wrocławskiej – profesora Andrzeja Wiszniewskiego oraz prorektorów – profesora Tadeusza Lutego i profesora Romualda Nowickiego [2 października 1991 roku]

Na posiedzeniu 21 marca 1991 roku senat zatwierdził pierwszy regulamin **Samorządu Studenckiego**<sup>1083</sup>. Przegłosowano zmianę nazwy Instytutu Technologii Budowy Maszyn na Instytut Technologii Maszyn i Automatykacji<sup>1084</sup>. Przyjęto również informację o przygotowaniach do upamiętnienia pięćdziesiątej rocznicy mordu profesorów lwowskich. Planowano uczczenie przypadającej 4 lipca 1991 roku rocznicy odsłonięciem tablicy pamiątkowej poświęconej profesorom Politechniki Lwowskiej zgłodzonym na Wzgórzach Wuleckich<sup>1085</sup>. Tablica ta, powstała z inicjatywy profesorów Wydziału Elektrycznego i odsłonięta w rocznicę mordu lwowskich uczonych, do dziś zdobi podcienia gmachu D-1.

Dnia 2 maja 1991 roku omówiono podnoszoną od wielu lat kwestię podziału Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych. Senat uznał zasadność wyodrębnienia z dotychczasowego Instytutu Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych jednostki organizacyjnej o nazwie Instytut Klimatyzacji i Ciepłownictwa. Odłożono jednak decyzję do czasu zatwierdzenia statutu Politechniki Wrocławskiej<sup>1086</sup>. Na tym samym posiedzeniu przyjęto również informację o rozwiązaniu z dniem 30 marca 1991 roku **Studium Wojskowego** i utworzeniu w zajmowanym dotychczas przez studium ośrodka wydzielonej jednostki organizacyjnej pod nazwą „Zespół obiektów przy ulicy Długiej 61”<sup>1087</sup>. W lipcu 1991 roku senat przyjął zmianę nazwy Instytutu Geotechniki na Instytut Geotechniki i Hydrotechniki<sup>1088</sup>.

Posiedzenie w dniu 25 kwietnia 1991 roku poświęcono między innymi zagadnieniom statutu, którego zmianę wymusiła uchwalona przez sejm we wrześniu 1990 roku nowa ustawa o szkolnictwie wyższym. Omówiono sposób postępowania w radach wydziałów, radzie bibliotecznej, związkach zawodowych, samorządzie studenckim oraz komisjach senackich. Postanowiono, że projekt statutu ma być udostępniony w gablotach wszystkich jednostek organizacyjnych, w ten sposób umożliwiając całej społeczności uczelni zapoznanie się z jego treścią<sup>1089</sup>. Projekt statutu omawiano na kolejnych sesjach senatu: 2 maja 1991 roku oraz 9 maja 1991 roku<sup>1090</sup>. Podjęto wówczas dyskusję nad zapisami dotyczącymi przyszłej struktury organizacyjnej Politechniki Wrocławskiej. Ostatecznie, zgodnie z ustawą o szkolnictwie wyższym, w tekście nowego statutu – trzeciego już w dziejach uczelni – znalazł się zapis o wydziale jako podstawowej jednostce organizacyjnej Politechniki Wrocławskiej. Instytuty stały się, po przeszło dwudziestu latach, komórkami organizacyjnymi, które obok katedr i zakładów tworzyły strukturę wydziału<sup>1091</sup>. O powstawaniu, przekształcaniu oraz likwidacji jednostek organizacyjnych Politechniki

<sup>1083</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 marca 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/84, k. 86. Kolejny regulamin Samorządu Studenckiego Politechniki Wrocławskiej został wprowadzony w październiku 1996 roku. Zob. Zarządzenie wewnętrzne 25/96 w sprawie wprowadzenia regulaminu Samorządu Studenckiego Politechniki Wrocławskiej, 24 października 1996 roku. APWr, Zarządzenia rektora 1996, sygn. 74/474, k. 108.

<sup>1084</sup> Zarządzenie wewnętrzne 13/91 w sprawie zmiany nazwy Instytutu Technologii Budowy Maszyn, 3 kwietnia 1991. APWr, Zarządzenia rektora, sygn. 74/469, nlb.

<sup>1085</sup> Informacja o przygotowaniach do upamiętnienia 50-tej rocznicy mordu dokonanego na profesorach wyższych uczelni Lwowa, marzec 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/84, k. 118.

<sup>1086</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 2 maja 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/85, k. 140.

<sup>1087</sup> *Ibidem*, k. 143; Zarządzenie wewnętrzne 16/91 w sprawie likwidacji Studium Wojskowego, 8 maja 1991 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1991, sygn. 74/469, nlb.

<sup>1088</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 11 lipca 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/86, k. 458.

<sup>1089</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 25 kwietnia 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/85, k. 138.

<sup>1090</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 2 maja 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/85, k. 144–145.

<sup>1091</sup> Statut Politechniki Wrocławskiej, Akta Senatu, sygn. 74/84, k. 199.

Wrocławskiej miał odtąd decydować senat jako najwyższy organ uczelni. W statucie znalazł się także znamieny zapis, świadczący o głębokich zmianach, jakie w ostatnim okresie zaszły w Polsce: „Politechnika Wrocławska kontynuuje tradycje uniwersytetów europejskich w zakresie przestrzegania zasad tolerancji, wolności i swobody nauczania, respektowania wielości światopoglądów [...], [a także] nawiązuje do tradycji polskiego szkolnictwa technicznego, a zwłaszcza Politechniki Lwowskiej, troszczy się o zachowanie w pamięci swych wybitnych uczonych i ich dzieł [...]”.

Nadzwyczajne posiedzenie senatu 13 czerwca 1991 roku poświęcono wyłącznie problematyce statutowej<sup>1092</sup>. Nie doprowadzono jednak do jakichkolwiek ustaleń, a głosowanie sondażowe wykazało, że większość obradujących nie poparłaby statutu w wersji przedstawionej przez komisję statutową. Głosowanie odłożono zatem do 20 czerwca 1991 roku. Statut Politechniki Wrocławskiej został zatwierdzony w tym dniu przy jednym głosie wstrzymującym się<sup>1093</sup>.

Od 4 października 1991 roku zaczął się ukazywać nowy periodyk Politechniki Wrocławskiej – „**Pryzmat**”<sup>1094</sup>, którego ambicją – zgodnie z zapowiedzią redakcji – miało być zbudowanie „pomostu informacyjnego między Centrum a instytutami”<sup>1095</sup>. Czasopismo zastąpiło zlikwidowany w 1990 roku Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej „Sigma”.

Na posiedzeniu senatu 21 listopada 1991 roku<sup>1096</sup> padła propozycja przeniesienia Wydziału Górniczego z dotychczas zajmowanych pomieszczeń w gmachu Naczelnej Organizacji Technicznej przy ulicy marszałka Józefa Piłsudskiego do ośrodka przy ulicy Długiej. Koncepcja ta spotkała się z żywym protestem zainteresowanych. Dnia 1 października 1992 roku Wydział Górniczy otrzymał jednak siedzibę przy placu Teatralnym 2 (K-3)<sup>1097</sup>. Na tym samym posiedzeniu senat przyjął Tymczasowy Regulamin Organizacyjny **Przedstawicielstwa Pracowniczego Politechniki Wrocławskiej**<sup>1098</sup>.

Dnia 20 lutego 1992 roku na forum senatu omawiano kwestię połączenia Centrum Obliczeniowego z Ośrodkiem Obliczeniowym i utworzenia w ten sposób Centrum Informatycznego<sup>1099</sup>. Propozycja została przez senat przyjęta. **Centrum Informatyczne** powstało jako międzywydziałowa, naukowo-dydaktyczna jednostka organizacyjna Politechniki Wrocławskiej. Funkcjonowało jednak krótko – zostało rozwiązane 23 listopada 1995 roku<sup>1100</sup>.

W dniu 23 kwietnia 1992 roku Politechnika Wrocławska, za aprobatą senatu, przystąpiła do **Fundacji Otwartego Muzeum Techniki**<sup>1101</sup>. Tego dnia senat Politechniki Wrocławskiej przed-

<sup>1092</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 13 czerwca 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/85, k. 315.

<sup>1093</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 13 czerwca 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/86, k. 404.

<sup>1094</sup> Wydawane pod pełnym tytułem „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej”.

<sup>1095</sup> *O nas*. „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej”, 1991, nr 0, s. 1.

<sup>1096</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 listopada 1991 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/87, k. 137.

<sup>1097</sup> Jest to najstarszy budynek należący obecnie do Politechniki Wrocławskiej. Został wzniesiony w latach 1870–1873 w stylu neorenesansowym jako rezydencja rodziny Sachsów. Budynek K-3: kubatura – 23 470 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 924 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 2702 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1098</sup> APWr, Akta Senatu, sygn. 74/87, k. 130. Regulamin Przedstawicielstwa Pracowniczego Politechniki Wrocławskiej został zaakceptowany przez senat 23 listopada 1995 roku.

<sup>1099</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 lutego 1992 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/88, k. 60.

<sup>1100</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 listopada 1995 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/99, k. 127.

<sup>1101</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 kwietnia 1992 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/89, k. 9.



**Ilustracja 313.**

Inauguracja roku akademickiego 1994/1995 miała wyjątkową oprawę. W salach wrocławskiego ratusza odbyła się środowiskowa uroczystość, na której byli obecni wszyscy rektorzy wrocławskich uczelni. Przemawia rektor Politechniki Wrocławskiej Andrzej Wiszniewski [3 października 1994 roku]

<sup>1102</sup> Stanowisko Senatu Politechniki Wrocławskiej w sprawie projektów nowelizacji ustawy o szkolnictwie wyższym i ustawy o tytule naukowym i stopniach naukowych. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/89, k. 93.

stawił swoje stanowisko wobec ministerialnych projektów zmiany ustawy o szkolnictwie wyższym oraz o tytule naukowym i stopniach naukowych: „Senat podtrzymuje swoją opinię sformułowaną w czasie prac nad ustawami w 1990 roku, że konieczne jest staranne opracowanie projektów nowych ustaw i przeprowadzenie dyskusji środowiskowej na ten temat. Pospieszenie sformułowane teksty obu ustaw z 1990 roku niewątpliwie nie zadawalają środowiska [...]. Proponowana próba nowelizacji jest przedwczesna, gdyż nie upłynął wystarczająco długi okres – co najmniej 2–3 lata – aby można było stwierdzić wszystkie walory i niedostatki przyjętych rozwiązań prawnych. [...] Senat Politechniki Wrocławskiej negatywnie ocenia zarówno proponowane zmiany, jak i sam tryb ich dokonywania”<sup>1102</sup>.

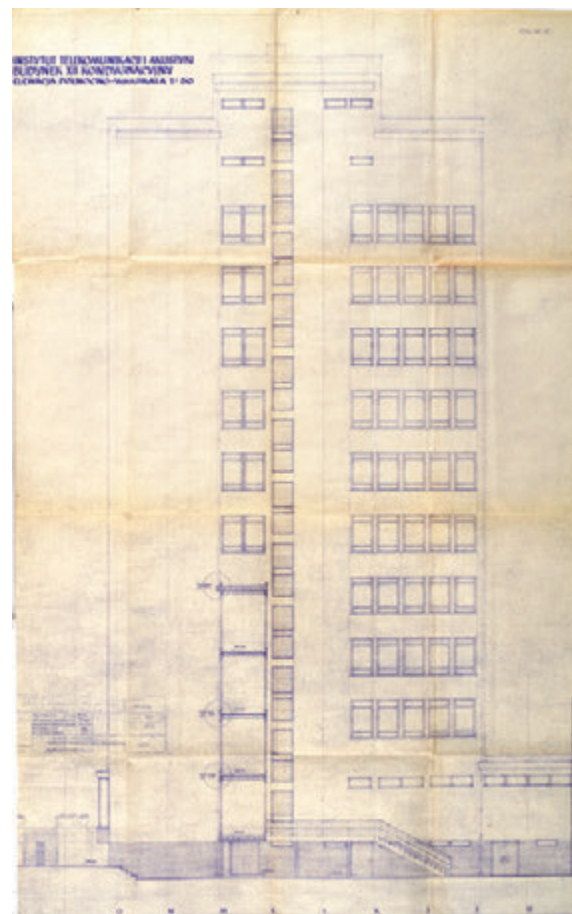


W maju 1992 roku senat zaaprobował zmiany w strukturze wewnętrznej Wydziału Architektury. Powołano wówczas: Zakład Konstrukcji Budowlanych (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Tadeusz Kolendowicz), Zakład Architektury Mieszkaniowej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier architekt Witold Lipiński), Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby (kierownik: profesor Maria Michałowska) oraz Zakład Konserwacji i Rewaloryzacji Architektury (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier architekt Edmund Małachowicz)<sup>1103</sup>. W grudniu 1992 roku powołano pierwszą katedrę od czasu przeprowadzonej w 1968 roku reorganizacji struktury Politechniki Wrocławskiej. Była to – uruchomiona dnia 1 stycznia 1993 roku na Wydziale Architektury – Katedra Planowania Przestrzennego (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier architekt Tadeusz Zipser)<sup>1104</sup>.

Jeszcze w maju 1992 roku przedstawiono koncepcję zmiany regulaminu organizacyjnego administracji Politechniki Wrocławskiej. Schemat dotyczył administracji centralnej, a zatem jednostek organizacyjnych podległych dyrektorowi administracyjnemu, nie obejmował jednak komórek administracyjnych podległych rektorowi i – właściwie – prorektorom. Głównym założeniem propozycji była reforma „głębokich warstw struktury” przy optymalizacji usług świadczonych przez komórki administracji centralnej<sup>1105</sup>. Dnia 10 sierpnia 1992 roku opublikowano<sup>1106</sup> zarządzenie wprowadzające nowy schemat organizacyjny administracji uczelni. Z dniem 1 września 1992 roku zniesiono funkcjonujące od 1968 roku pionny: Administracyjny (P-3), Ekonomiczno-Finansowy (P-4), Współpracy z Zagranicą (P-5), Kształcenia Kadry Naukowej (P-7), Nauk (P-8), do spraw Studenckich (P-9), Dydaktyki (P-11) oraz Studenckiej Wymiany Zagranicznej (P-13). Funkcje zlikwidowanych komórek przejęły jednostki organizacyjne podległe prorektorom oraz dyrektorowi administracyjnemu<sup>1107</sup>.

We wrześniu 1992 roku senat określił nazwy kierunków studiów na Politechnice Wrocławskiej dostosowane do nomenklatury wprowadzonej postanowieniem Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego. Dnia 1 października 1992 Politechnika Wrocławska oferowała studia na następujących kierunkach:

- Wydział Architektury – kierunek: architektura i urbanistyka
- Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego – kierunek: budownictwo
- Wydział Chemiczny – kierunki: inżynieria chemiczna i procesowa; chemia; biotechnologia oraz technologia chemiczna (do końca roku akademickiego 1992/1993)
- Wydział Elektroniki – kierunki: elektronika i telekomunikacja;



**Ilustracja 314.**

Budynek Instytutu Telekomunikacji i Akustyki – elewacja północno-wschodnia. W przeciwieństwie do horyzontalnych brył gmachów C-2, C-3 i C-4 wertykalizm budynku C-5 decyduje o architektonicznym urozmaiceniu terenu. Projekt: Tadeusz Brzoza [30 listopada 1972 roku]

<sup>1103</sup> Zarządzenie wewnętrzne 16/92 w sprawie utworzenia zakładów przy Wydziale Architektury, 11 czerwca 1992 roku, APWr, Zarządzenia Rektora 1992, sygn. 74/470, nlb; *ibidem*, Zarządzenie wewnętrzne 20/92 w sprawie utworzenia zakładów przy Wydziale Architektury, 29 czerwca 1992 roku.

<sup>1104</sup> Zarządzenie wewnętrzne 30/92 w sprawie utworzenia Katedry Planowania Przestrzennego przy Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej, 8 grudnia 1992 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1992, sygn. 74/470, nlb.

<sup>1105</sup> Przesłanki i koncepcja regulaminu organizacyjnego oraz schematu struktury organizacyjnej administracji, maj 1992 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/89, k. 160–161.

<sup>1106</sup> Zarządzenie wewnętrzne 22/92 w sprawie wprowadzenia regulaminu organizacyjnego administracji centralnej w Politechnice Wrocławskiej, 10 sierpnia 1992 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1992, sygn. 74/470, nlb.

<sup>1107</sup> Regulamin organizacyjny administracji centralnej Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1992.



**Ilustracja 315.**

Fotografia lotnicza z 1994 roku ukazuje otoczenie Politechniki Wrocławskiej nieco inaczej zagospodarowane niż dzisiaj. U góry widoczny w rejonie ulicy Grunwaldzkiej okrągły namiot cyrkowy, który pełnił funkcję domu handlowego

informatyka; automatyka i robotyka

- Wydział Elektryczny – kierunek: elektrotechnika
- Wydział Górniczy – kierunek: górnictwo i geologia
- Wydział Inżynierii Środowiska – kierunki: inżynieria środowiska; ochrona środowiska
- Wydział Informatyki i Zarządzania – kierunki: informatyka; zarządzanie
- Wydział Mechaniczny – kierunki: mechanika i budowa maszyn; automatyka i robotyka
- Wydział Mechaniczno-Energetyczny – kierunek: mechanika i budowa maszyn
- Wydział Podstawowych Problemów Techniki – kierunki: matematyka; fizyka techniczna; inżynieria materiałowa; biotechnologia<sup>1108</sup>.

W dniu 26 listopada 1992 roku senat powołał **Fundację Rozwoju Politechniki Wrocławskiej**, która miała wspierać działalność, zwłaszcza naukowo-badawczą, wrocławskiej uczelni technicznej oraz upowszechniać w kraju i za granicą jej osiągnięcia<sup>1109</sup>.

Zgodnie z kalendarzem wyborczym, 11 marca 1993 roku zakończono konsultacje w sprawie obsady stanowiska rektora Politechniki Wrocławskiej na lata 1993–1996. W tym dniu na posiedzeniu Uczelnianej Komisji Wyborczej przeanalizowano kandydatury. Stwierdzono, że największą liczbę głosów zdobyli: profesor Andrzej Wiszniewski (62), profesor Jan Koch (59), profesor Tadeusz Luty (33), profesor Jerzy Zdanowski (17) oraz doktor habilitowany Jerzy Zwoździak (12)<sup>1110</sup>. Dnia 25 marca 1993 roku Uczelniane Kolegium Elektorów wybrało profesora Andrzeja Wiszniewskiego na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej na kolejną kadencję obejmującą lata 1993–1996<sup>1111</sup>.

Dnia 1 czerwca 1993 roku została uruchomiona na Wydziale Architektury Katedra Urbanistyki (kierownik: profesor doktor inżynier architekt Ryszard Żabiński). Z dniem 1 listopada 1993 roku rozpoczęła działalność kolejna tego typu jednostka organizacyjna – Katedra Projektowania Architektury Mieszkaniowej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier architekt Witold Lipiński)<sup>1112</sup>.

Na posiedzeniu 18 marca 1993 roku<sup>1113</sup> senat pozytywnie rozpatrzył wniosek o utworzenie Instytutu Chemii Fizycznej i Teoretycznej – jednostki organizacyjnej wyodrębnionej z Instytutu Chemii Organicznej i Fizycznej (I-4). Na kolejnej sesji – 22 kwietnia 1993 roku – zatwierdzono nazwy dla powstałych w ten sposób dwóch instytutów: nowego Instytutu Chemii Fizycznej i Teoretycznej (I-30) oraz przekształconego Instytutu Chemii Organicznej, Biochemii i Biotechnologii (I-4)<sup>1114</sup>. Na tym samym posiedzeniu uchwalono ustanowienie specjalnego medalu dla studentów koń-

<sup>1108</sup> Zarządzenie wewnętrzne 26/92 w sprawie kierunków studiów w Politechnice Wrocławskiej, 1 października 1992 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1992, sygn. 74/470, nlb.

<sup>1109</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 listopada 1992 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/91, k. 30; *Cele i zasady działania Fundacji Rozwoju Politechniki Wrocławskiej*. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/91, s. 52.

<sup>1110</sup> *Informacje Kolegium Elektorów*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1993, nr 19, s. 1.

<sup>1111</sup> *Habemus rectorem*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1993, nr 20, s. 1.

<sup>1112</sup> Zarządzenie wewnętrzne 21/93 w sprawie utworzenia Katedry Projektowania Architektury Mieszkaniowej przy Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej, 26 października 1993 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1993, sygn. 74/471, k. 72.

<sup>1113</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 18 marca 1993 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/92, k. 30.

<sup>1114</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 kwietnia 1993 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/92, k. 5; Zarządzenie wewnętrzne 8/93 w sprawie utworzenia Instytutu Chemii Fizycznej i Teoretycznej, 26 kwietnia 1993 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1993, sygn. 74/471, k. 24.

<sup>1115</sup> *Ibidem*, k. 6; Propozycja uchwały senatu przyznawania medalu „za wybitne wyniki w nauce” absolwentom Politechniki Wrocławskiej, 1993 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/93, k. 22.

<sup>1116</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 maja 1993 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/93, k. 37.

<sup>1117</sup> *Wskazówki dla głosujących*, 1993 rok. APWr, Akta senatu, sygn. 74/93, k. 155.

<sup>1118</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 czerwca 1994 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/96, k. 92.

<sup>1119</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 października 1993 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/94, k. 6; Zarządzenie wewnętrzne w sprawie utworzenia Centrum Kształcenia Ustawicznego w Politechnice Wrocławskiej, 9 listopada 1993 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1993, sygn. 74/471, k. 81.

<sup>1120</sup> Projekt Centrum Kształcenia Ustawicznego, 1993 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/94, k. 79.

<sup>1121</sup> *Sprawozdanie z działalności w roku 1992*, 1993 rok. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/94, k. 19.

<sup>1122</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 stycznia 1994 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/95, k. 30.

<sup>1123</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 kwietnia 1994 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/96, k. 9; Zarządzenie wewnętrzne 8/94 w sprawie utworzenia Oficyny Wydawniczej Politechniki Wrocławskiej, 29 kwietnia 1994 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1994, sygn. 74/472, k. 21.

<sup>1124</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 czerwca 1994 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/96, k. 96.

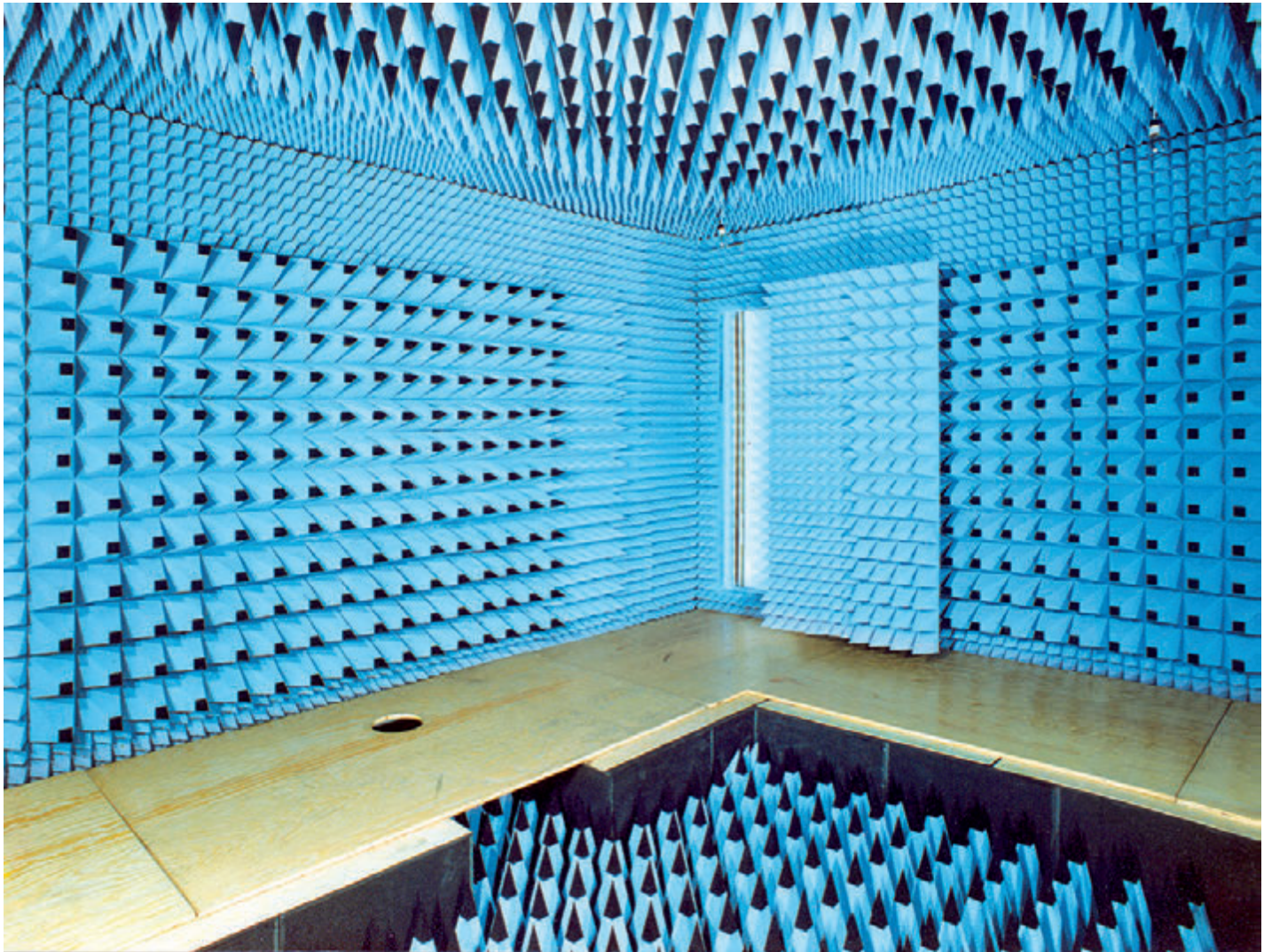
czących studia z wybitnymi wynikami. Na awersie medalu zaprojektowano przedstawienie „motywu drzewa na tle frontonu Politechniki Wrocławskiej” z napisem: „Politechnika Wrocławska absolwentowi za wybitne wyniki w nauce”. Medal miał być wręczany w czasie uroczystości inauguracji roku akademickiego<sup>1115</sup>.

Dnia 20 maja 1993 roku rektor Andrzej Wiszniewski przypomniał o konieczności przygotowania się „do obchodów 150-lecia Politechniki Lwowskiej, 50-lecia Politechniki Wrocławskiej oraz 85-lecia utworzenia uczelni technicznej we Wrocławiu”. Do przewodniczenia pracom Komitetu Organizacyjnego desygnowano profesora Edwarda Mielcarzewicza<sup>1116</sup>.

Pierwsze posiedzenie senatu kadencji 1993–1996 odbyło się 23 września 1993 roku. Była to przypuszczalnie pierwsza sesja, na której korzystano już z urzędzania do głosowania, o czym świadczy dołączona do akt posiedzenia instrukcja zatytułowana *Wskazówki dla głosujących*<sup>1117</sup>. W składzie senatu kadencji 1993/1996 znalazło się 71 osób. Dnia 23 czerwca 1994 roku dokooptowano do gremium, z głosem doradczym, przewodniczącego Przedstawicielstwa Pracowniczego Politechniki Wrocławskiej oraz przewodniczącego Konwentu Uczelnianego Samorządu Studenckiego<sup>1118</sup>.

Na posiedzeniu 21 października 1993 roku uchwalono powołanie **Centrum Kształcenia Ustawicznego** (w organizacji), które miało funkcjonować przy Dziale Nauczania<sup>1119</sup>. Celem projektowanego centrum była koordynacja oferty dydaktycznej „w zakresie pełnej gamy kursów, seminariów, wykładów o najróżniejszych formach dydaktycznych i czasie trwania” dla słuchaczy spoza Politechniki Wrocławskiej<sup>1120</sup>. Na tej samej sesji zaprezentowano również sprawozdanie z działalności uczelni za 1992 rok. Wynikało z niego, że w 1992 roku liczba studiujących przekroczyła **granice 10 tysięcy słuchaczy**, której od kilkunastu lat – z różnych przyczyn – nie udawało się pokonać. W 1992 roku wykazano 10 662 studiujących (w tym na studiach dziennych 9695). W porównaniu z rokiem poprzednim (1991) liczba studentów wrosła o 2325 osób. Wskaźnik liczby słuchaczy przypadających na jednego nauczyciela znacznie wzrósł i wynosił 6,1. Wartość ta nie wykraczała jednak poza średnią krajową – średnio 6,95<sup>1121</sup>.

Dnia 20 stycznia 1994 roku senat zaaprobował projekt utworzenia Oficyny Wydawniczej Politechniki Wrocławskiej<sup>1122</sup>. Nowa jednostka organizacyjna miała powstać z połączenia dotąd niezależnie funkcjonujących Zakładu Graficznego i Wydawnictwa Politechniki Wrocławskiej. Dnia 21 kwietnia 1994 roku senat jednogłośnie powołał **Oficynę Wydawniczą Politechniki Wrocławskiej**<sup>1123</sup>. Na kolejnej sesji – 23 czerwca 1994 roku<sup>1124</sup> – przyjęto



**Ilustracja 316.**

Elektromagnetyczna komora bezechowa została uruchomiona w 1992 roku na najwyższym piętrze budynku C-5. Ściany i sufit pomieszczenia są pokryte materiałami pochłaniającymi fale elektromagnetyczne i eliminującymi ich rozprzestrzenianie, fotografia z 1999 roku



**Ilustracja 317.**

Akademicki Chór Politechniki Wrocławskiej. Po lewej w pierwszym rzędzie Piotr Feren-sowicz, dyrygent chóru w latach 1972–1999. Tło stanowi bogata dekoracja westybulu starszej części Gmachu Głównego [kwiecień 1995 roku]

<sup>1125</sup> Projekt regulaminu przyznawania Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej, 23 czerwca 1994 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/96, k. 120.

<sup>1126</sup> Zarządzenie wewnętrzne 23/94 w sprawie wprowadzenia regulaminu organizacyjnego jednostek podległych bezpośrednio rektorowi, prorektorom i dyrektorowi administracyjnemu, 11 października 1994 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1994, sygn. 74/472, k. 66.

<sup>1127</sup> Regulamin organizacyjny jednostek podległych bezpośrednio rektorowi, prorektorom i dyrektorowi administracyjnemu, Wrocław 1994.

nowy regulamin ustanowionej w 1965 roku Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej. Postanowiono, że odznakę tę, przeznaczoną głównie dla pracowników Politechniki Wrocławskiej o długoletnim stażu, będzie przyznawał rektor z okazji Święta Uczelni<sup>1125</sup>.

Wydane 11 października 1994 zarządzenie<sup>1126</sup> nie tylko zmieniło dwa lata wcześniej wprowadzoną strukturę organizacyjną administracji centralnej, ale także wprowadzało regulamin organizacyjny dla jednostek podległych bezpośrednio rektorowi oraz prorektorom. Schemat organizacyjny wprowadzony w październiku 1994 roku<sup>1127</sup> obejmował następujące jednostki:

**REKTOR:**

- Gabinet Rektora (Sekretariat Uczelni, Archiwum Uczelni, Redakcja „Pryzmatu”)
- Dział Osobowy
- Dział Kontroli Wewnętrznej
- Sekcja Spraw Obronnych
- Biuro Prawne

**PROREKTOR DO SPRAW NAUKI:**

- Dział Nauki
- Biuro do spraw Wynalazczości i Ochrony Patentowej

**PROREKTOR DO SPRAW OGÓLNYCH:**

- Oficyna Wydawnicza
- Zakład Aparatury Naukowej i Dydaktycznej
- Zakład Badawczo-Wdrożeniowy Inżynierii Ochrony Środowiska w Jeleniej Górze

**Ilustracja 318.**

Widok głównego kampusu Politechniki Wrocławskiej z lotu ptaka w grudniu 1994 roku. U zbiegu ulicy Mariana Smoluchowskiego i ulicy Ignacego Łukasiewicza nie ma jeszcze nowego, reprezentacyjnego gmachu B-4. U dołu po lewej – fragment budynku Wydziału Chemicznego (C-6) oraz nieistniejący już obiekt H-1

**Ilustracja 319.**

Fotografia lotnicza przedstawia historyczną zabudowę Politechniki Wrocławskiej od strony Odry. Na fotografii nie ma jeszcze budynku Zintegrowanego Centrum Studenckiego (C-13) ani gmachu Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20) [grudzień 1994 roku]

**Ilustracja 320.**

Dnia 22 czerwca 1995 roku ustanowiono Medal Politechniki Wrocławskiej, przyznawany od tej pory osobom wybitnie zasłużonym dla uczelni. Ten należy do profesora Zdzisława Samsonowicza

**PROREKTOR DO SPRAW NAUCZANIA:**

- Dział Nauczania
- Sekcja Rozwoju Kadry Naukowej

**DYREKTOR ADMINISTRACYJNY:**

- Biuro Dyrektora Administracyjnego
- Zakład Usług Socjalnych
- Zespół Domów Studenckich, Hoteli i Mieszkań
- Centralna służba BHP
- Samodzielna Sekcja Informatyzacji
- Samodzielne Stanowisko do spraw Szkolenia i Doradztwa Zawodowego
- Stanowisko do spraw Aparatury w Administracji Centralnej i Taksacji Środków Trwałych
- Stanowisko do spraw Informatyzacji i Sieci Lokalnych Administracji Centralnej
  - ▶ [kwestorowi, zastępcy do spraw ekonomiczno-finansowych, podlegały sekcje, którymi zawiadywał zastępca kwestora do spraw księgowości (dawny Dział Księgowości), zastępca kwestora do spraw finansowych (dawny Dział Finansowy) oraz zastępcy kwestora do spraw zatrudnienia i płac (dawny Dział Zatrudnienia i Płac)]
- Samodzielna Sekcja Planowania i Analiz Ekonomicznych



- ▶ [zastępca do spraw administracji i organizacji:]
  - Dział Administracyjno-Gospodarczy
  - Dział Zaopatrzenia
  - Dział Transportu
  - Zespół Ochrony Mienia
  - Rozdzielnia Korespondencji i Stacja Teleksowo-Telefaksowa
  - Zespół Obiektów przy ulicy Długiej
- ▶ [zastępca do spraw technicznych:]
  - Dział Nadzoru Budowlanego i Remontów
  - Dział Infrastruktury Technicznej
  - Archiwum Terenów i Budowli<sup>1128</sup>
  - Zakład Remontowo-Budowlany
  - Zakład Studyjno-Projektowy

W 1994 roku przeprowadzono kolejne zmiany w strukturze Wydziału Architektury. W dniu 15 lipca Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby został przekształcony w Katedrę Rysunku, Malarstwa i Rzeźby<sup>1129</sup>. Kilka tygodni potem instytutowy zakład Kształtowania Środowiska przekształcono w Wydziałowy Zakład Kształtowania Środowiska (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier architekt Miron Sikorski)<sup>1130</sup>.

Dnia 27 października 1994 roku senat zaakceptował przemianowanie Instytutu Układów Elektromaszynowych na Instytut Maszyn i Napędów Elektrycznych<sup>1131</sup>. Z kolei 24 listopada 1994 roku przyjęto wnioski o powołanie **Wrocławskiego Centrum Sieciowo-Superkomputerowego**, którego zadaniem miała być organizacja, rozwój sieci i utrzymanie jej w ruchu, a także udostępnianie usług komputerowych i szkolenie w zakresie korzystania z superkomputerów<sup>1132</sup>. Dnia 13 lipca 1995 roku senat przyjął regulamin **Wrocławskiego Centrum Transferu Technologii**, które jest jednostką pomocniczą Politechniki Wrocławskiej mającą na celu przekazywanie nowoczesnej techniki i metod wytwarzania do praktyki przemysłowej<sup>1133</sup>.

W dniach 22–25 lutego 1995 roku odbyły się, zorganizowane przez Oficynę Wydawniczą Politechniki Wrocławskiej w Gmachu Głównym, pierwsze **Wrocławskie Targi Książki Naukowej**.

Dnia 22 czerwca 1995 roku, w roku pięćdziesięciolecia uczelni, ustanowiono **Medal Politechniki Wrocławskiej**<sup>1134</sup>. Medal jest przyznawany pracownikom Politechniki Wrocławskiej, którzy „wybitnie przyczynili się do jej rozwoju i przysporzyli jej dobrego imienia i chwały” oraz osobom spoza uczelni, jeśli swoją działalnością „przyczyniły się w sposób szczególny do jej rozwoju lub mają ważne osiągnięcia w nauce, dla rozwoju cywilizacji czy dobra społecznego”<sup>1135</sup>. Medal przyznaje senat Politechniki Wroc-

<sup>1128</sup> Utworzone dla gromadzenia dokumentacji dotyczącej mienia Politechniki Wrocławskiej na podstawie zarządzenia nr 17/92 w sprawie powołania Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, 16 czerwca 1992 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1992, sygn. 74/ 470, nlb.

<sup>1129</sup> Zarządzenie wewnętrzne 13/94 w sprawie utworzenia Katedry Rysunku, Malarstwa i Rzeźby przy Wydziale Architektury Politechniki Wrocławskiej, 1 lipca 1994 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1994, sygn. 74/472, k. 36.

<sup>1130</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 14 lipca 1994 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/97, k. 138.

<sup>1131</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 27 października 1994 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/97, k. 144; Zarządzenie wewnętrzne 24/94 w sprawie zmiany nazwy Instytutu Układów Elektromaszynowych, 5 listopada 1994 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1994, sygn. 74/472, k. 133.

<sup>1132</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 listopada 1994 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/97, k. 183; Zarządzenie wewnętrzne w sprawie utworzenia Wrocławskiego Centrum Sieciowo-Superkomputerowego w Politechnice Wrocławskiej, 21 grudnia 1994 roku. APWr, Zarządzenia Rektora, sygn. 74/472, k. 135.

<sup>1133</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 13 lipca 1995 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/98, k. 195.

<sup>1134</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 czerwca 1995 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/98, k. 180; Zarządzenie wewnętrzne 18/95 w sprawie wprowadzenia regulaminu przyznawania „Medalu Politechniki Wrocławskiej”, 30 czerwca 1995 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1995, sygn. 74/473, k. 112.

<sup>1135</sup> *Regulamin przyznawania Medalu Politechniki Wrocławskiej*, 22 czerwca 1995 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/98, k. 193.



### Ilustracja 321.

Uczestnicy Zjazdu Pierwszych Słuchaczy Politechniki Wrocławskiej – rocznik 1945 przed wejściem do Gmachu Głównego. Zjazd zorganizowano w roku jubileuszu pięćdziesięciolecia uczelni [17 czerwca 1995 roku]

ławskiej w głosowaniu tajnym. Pierwsi zaszczytne odznaczenie Politechniki Wrocławskiej otrzymali profesor Henryk Hawrylak, profesor Jan Kmita oraz profesor John W. Shumaker – prezydent *University of Louisville (Kentucky)* w Stanach Zjednoczonych<sup>1136</sup>. Także obchody pięćdziesięciolecia Politechniki Wrocławskiej były przedmiotem wrześniowej sesji senatu. Przedstawiono program uroczystości, które miały trwać od 13 do 15 listopada 1995 roku. W dniu 13 listopada przewidywano otwarcie Centrum Kształcenia Ustawicznego. Na 14 listopada zaplanowano otwarcie obrad Forum Akademickiego – światowego zjazdu poświęconego problemom „umiędzynarodowienia kształcenia akademickiego”. Dzień ten miał zakończyć koncert w Operze Wrocławskiej. W dniu 15 listopada miały się odbywać tradycyjne obchody jubileuszowe, chociaż celebrowane bardziej uroczyście. Wieczorem planowano wręczenie nagród Kolegium Rektorów w uniwersyteckiej Auli Leopoldyńskiej. W kalendarzu obchodów umieszczono także nadanie jednej z ulic Wrocławia imienia Kazimierza Idaszewskiego<sup>1137</sup>.

Kryzys gospodarczy i finansowy trapiący Polskę w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku nie pozwalał na realizację ambitnych zamierzeń budowlanych. Wśród takich przedsięwzięć Politechniki Wrocławskiej, zakończonych w latach 1990–1996, korzystnie się wyróżniła – oddana do użytku w 1990 roku – sie-

<sup>1136</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 września 1995 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/98, k. 4.

<sup>1137</sup> *Ibidem*, k. 7.

dziba Instytutu Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki (C-5, ulica Zygmunta Janiszewskiego 7/9)<sup>1138</sup>. Gmach, wznoszony przez kilkanaście lat, został zaprojektowany na początku lat siedemdziesiątych XX wieku przez Tadeusza Brzozę. Budynek o zakładanych wymiarach zewnętrznych 21 metrów na 21 metrów<sup>1139</sup> ma dwa naście kondygnacji nadziemnych. Do wyróżniających się wewnątrz należy sala konferencyjna znajdująca się na pierwszym piętrze i biblioteka umieszczona na drugim piętrze. Na najwyższym piętrze budynku znajduje się, uruchomiona w 1992 roku, elektromagnetyczna komora bezdechowa, która służy do przeprowadzania pomiarów anten i badania zaburzeń elektromagnetycznych urządzeń elektrycznych i elektronicznych. Na dachu budynku zaplanowano tak zwany ogród anten (sześć anten parabolicznych) wykorzystywanych do pomiarów w zakresach mikrofal (między innymi do odbioru sygnałów z satelitów). Wydzielonym elementem obiektu C-5 jest, wzniesiona w formie rotundy o średnicy 12 metrów<sup>1140</sup>, sięgająca trzeciego piętra dodatkowa klatka schodowa. Pełni ona funkcję łącznika prowadzącego do sąsiedniego obiektu C-4. Fragment ten wyróżnia się z zewnątrz walcowatym kształtem i drewnianym oblicowaniem elewacji.

W 1990 roku oddano do użytku kolejne obiekty w ośrodku Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Józefa Chełmońskiego 12. Był to, zrealizowany w 1989 roku, dwukondygnacyjny budynek laboratoryjny (P-20) wykonany według projektu powtarzalnego. Budowla składa się z trzech segmentów: środkowego, o konstrukcji murowanej żelbetowej, oraz bocznych, skonstruowanych z drewna i materiałów drewnopochodnych<sup>1141</sup>. Innym obiektem pozyskanym w 1990 roku w tym rejonie był, należący do Studium Wychowania Fizycznego i Sportu, budynek P-17, wzniesiony przy ulicy Józefa Chełmońskiego 16<sup>1142</sup>. W tym okresie zrealizowano także elementy zabudowy ośrodka przy ulicy Braci Gierymskich 164: halę laboratoryjną (P-14) przeznaczoną dla Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn<sup>1143</sup> oraz budynek magazynowy (P-19). W 1994 roku ukończono budowę czterech obiektów przy ulicy Kowalskiej 127: budynek kotłowni (U-9) oraz bliźniacze hale (U-13 i U-14)<sup>1144</sup>, zbudowane z zastosowaniem elementów wyprodukowanych przez *VEB Metalleichtbaukombinat* w Plauen<sup>1145</sup>. Czwarty, łączący hale, niski obiekt (U-15) zaprojektowano jako zaplecze socjalno-sanitarne dla zespołu magazynowego<sup>1146</sup>. W 1996 roku przy ulicy Długiej 61 nastąpił odbiór techniczny pawilonu laboratoryjno-usługowego (M-8) – parterowego budynku typu „Namysłów”, wzniesionego na rzucie litery „U”. Obiekt został przekazany Instytutowi Technologii Elektronicznej Politechniki Wrocławskiej<sup>1147</sup>.

<sup>1138</sup> Budynek C-5: kubatura – 22 744 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 587 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 4428 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej. Na przełomie 2001 i 2002 roku dyrektor instytutu, profesor Tadeusz Więckowski, przeprowadził modernizację najniższych kondygnacji. W jej rezultacie powstał między innymi reprezentacyjny hol na parterze. Zob. *50 lat Wydziału Elektroniki Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2003, s. 31.

<sup>1139</sup> Notatka służbowa spisana w dniu 11.02.1971 r. w siedzibie WPBP nr 1 w sprawie uzgodnienia wstępnego technologii III etapu Wydziału Elektroniki PW. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-C5/1, poz. 1, s. 1, 2.

<sup>1140</sup> *Ibidem*, s. 1.

<sup>1141</sup> Opis techniczny pawilonu biurowego B-650/Z w systemie „Sępólno”, 1984 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-P20/1, poz. 2, s. 1. Budynek P-20: kubatura – 3536 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 449 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 780 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1142</sup> Budynek P-17: kubatura – 664 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 220 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 137 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1143</sup> Budynek P-14: kubatura – 7147 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1309 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1121 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1144</sup> Budynki U-13 i U-14: powierzchnia zabudowy – 789 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 680 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

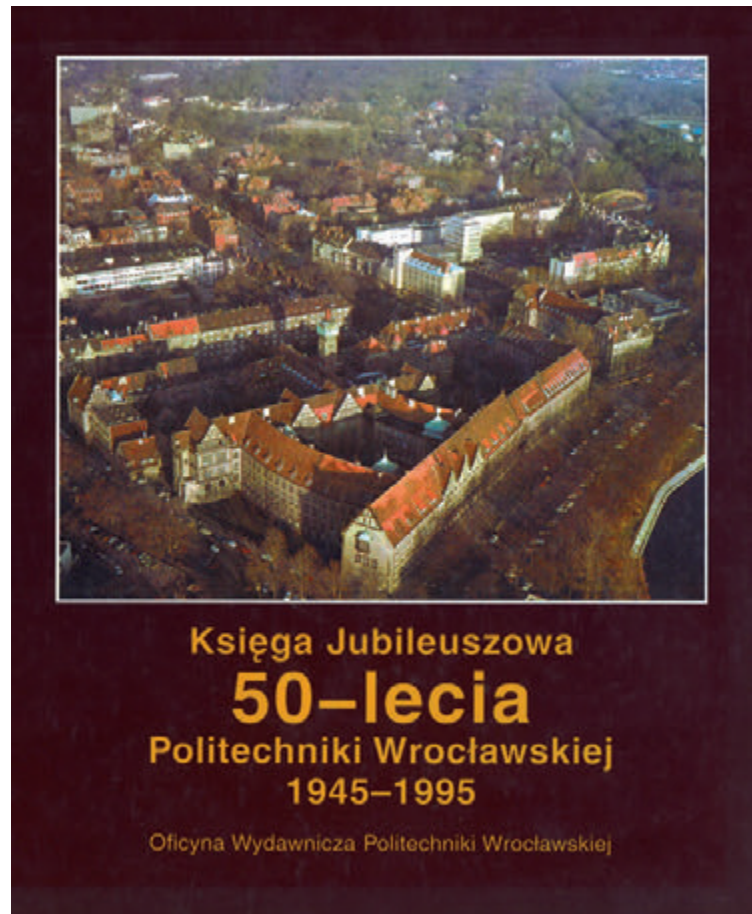
<sup>1145</sup> Opis techniczny do projektu technicznego łącznika dla hal laboratoryjnych produkcji NRD dla Instytutu Inżynierii Chemicznej, 1975 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-U/8, poz. 1, s. 1–3; Opis techniczny do projektu adaptacji hal produkcji NRD dla potrzeb ZANIĐ Politechniki Wrocławskiej, 1979 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-U/9, poz. 20, s. 1–4.

<sup>1146</sup> Opis techniczny do projektu łącznika socjalno-sanitarnego dla hal ZANIĐ (typ NRD) zlokalizowanego we Wrocławiu przy ul. Kowalskiej 127, 1979 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-U/9, poz. 1, s. 2–3.

<sup>1147</sup> Według informacji Działu Administracyjno-Gospodarczego Politechniki Wrocławskiej. Budynek M-8: Kubatura – 5012 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1180 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1065 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

**Ilustracja 322.**

Obchodom jubileuszu towarzyszyła wydana w 1995 roku księga, przedstawiająca dzieje nie tylko Politechniki Wrocławskiej, ale także Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu i Politechniki Lwowskiej



W 1996 roku – ostatnim roku kadencji profesora Andrzeja Wiszniewskiego – na Politechnice Wrocławskiej zatrudniano łącznie (w przeliczeniu na pełne etaty) 4211 osób: 1834 pracowników naukowo-dydaktycznych i dydaktycznych, 50 – naukowych, 933 – naukowo-technicznych i inżynierijno-technicznych, 1394 – w służbach bibliotecznych i w obsłudze. W grupie nauczycieli akademickich było 70 profesorów zwyczajnych, 58 tytułarnych profesorów nadzwyczajnych, 145 osób zajmowało stanowisko profesora nadzwyczajnego (profesor Politechniki Wrocławskiej), a 17 – docentów (w tym dwóch ze stopniem doktora habilitowanego). Zatrudniano 1009 adiunktów (93 z tytułem doktora habilitowanego) oraz 314 asystentów i stażystów. W 1990 roku tytuł profesora zwyczajnego uzyskało sześć osób, profesorem nadzwyczajnym została jedna osoba, trzy osoby otrzymały nominacje na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Średnia wieku w grupie profesorów zwyczajnych wynosiła 63 lata, osób z tytułem profesora nadzwyczajnego – 60 lat, osób na stanowisku profesorów nadzwyczajnych – 53 lata, docentów – 62 lata, a adiunktów

**Ilustracja 323.**

Rozjaśniona promieniami słońca południowa, tylna elewacja budynku Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Bolesława Prusa. Światło wydobywa nieregularną, malowniczą formę architektoniczną gmachu [1994 rok]



**Ilustracja 324.**

W czasie pielgrzymki pracowników Politechniki Wrocławskiej do Rzymu Danuta Łochańska i Kazimierz Pabisiak przekazali Ojcu Świętemu Janowi Pawłowi II *Księgę Jubileuszową Politechniki Wrocławskiej*, wydaną z okazji pięćdziesięciolecia uczelni [lipiec 1996 roku]

<sup>1148</sup> Sprawozdanie z działalności Politechniki Wrocławskiej w roku 1996, wrzesień 1997 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/107, k. 21–77.

<sup>1149</sup> *Informacja*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1996, nr 67, s. 1.

<sup>1150</sup> *Po wyborach*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1996, nr 68, s. 7.

– 48 lat. W 1996 roku pracownicy Politechniki Wrocławskiej opublikowali ogółem 4444 prace (777 prac wydano za granicą). Liczba studentów na wszystkich wydziałach (łącznie z filiami) osiągnęła wielkość 17 278 osób. Na studiach zaocznych i uzupełniających magisterskich kształciło się 2863 słuchaczy. Na jednego pracownika naukowo-dydaktycznego i dydaktycznego przypadało ponad dziewięciu studentów. Podobny wskaźnik dotyczący samodzielnych nauczycieli akademickich określała liczba 59,5. W 1996 roku mury Politechniki Wrocławskiej opuściło 1630 absolwentów<sup>1148</sup>.

Dnia 8 marca 1996 roku w auli Politechniki Wrocławskiej odbyło się pierwsze posiedzenie Uczelnianego Kolegium Elektorów. Przedstawiono wyniki konsultacji i nazwiska trzech osób, które zgodziły się kandydować na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej. Byli to: doktor habilitowany Zdzisław Kremens, profesor Tadeusz Luty i profesor Andrzej Mulak<sup>1149</sup>. Na drugim posiedzeniu kolegium elektorów – 15 marca 1996 roku – dokonano wyboru. Rektorem Politechniki Wrocławskiej na lata 1996–1999 został profesor Andrzej Mulak. Zdobył on w drugiej turze głosowania 122 głosy i w ten sposób pokonał profesora Tadeusza Lutego, którego poparło 79 elektorów<sup>1150</sup>.



**Ilustracja 325.**

Panorama lotnicza zabudowań Politechniki Wrocławskiej od strony ulicy Ignacego Łukasiewicza w 1995 roku.

W miejscu dzisiejszego gmachu C-13 stoją niewielkie obiekty gospodarcze



**Ilustracja 326.**

Gmach Główny Politechniki Wrocławskiej od strony ulicy Cypriana Kamila Norwida na fotografii lotniczej z 1995 roku. Po lewej starsza część, wzniesiona w latach 1905–1910, z portalem cesarskim. Po prawej nowszy fragment, zbudowany (wraz z łukowatymi skrzydłami bocznymi) w latach 1925–1928



## Rektorat Andrzeja Mulaka

(1996–2002)



W czasie kampanii wyborczej profesor Andrzej Mulak podkreślił znaczenie trzech zasad, które były mu szczególnie bliskie: zasady „służebności [zakładającej] jeden cel – dobro Uczelni, skojarzone z dobrem pracowników, studentów zespołów i interesem ogólnospołecznym”, zasady otwartości, „z uszanowaniem zasad samorządu akademickiego i brakiem rozmycia odpowiedzialności”, i zasady partnerstwa, polegającej na „harmonijnej współpracy i wpływie wszystkich na życie Uczelni”<sup>1151</sup>.

W lipcu 1997 roku rektor i administracja Politechniki Wrocławskiej przeżyli największą do tej pory próbę sprawności działania. Dnia 13 lipca 1997 roku fala powodziowa dotknęła okolice Politechniki Wrocławskiej. Trzy dni wcześniej, 10 lipca 1997 roku, został powołany Sztab Operacyjny, w skład którego weszli rektor i prorektorzy, dyrektor administracyjny oraz kierownik Sekcji Obrony Cywilnej. Na terenie jednostek organizacyjnych Politechniki Wrocławskiej wyznaczono zespoły pracownicze do ewentualnej ewakuacji dokumentów sprzętu lub wyposażenia<sup>1152</sup>. Kolejne zarządzenie – wydane 14 lipca – regulowało działalność Politechniki Wrocławskiej w sytuacji warunków powodziowych<sup>1153</sup>. Dziesięć dni później – 24 lipca – nastąpił „powrót do normalności” i obowiązywania zwykłego toku pracy, jeśli nie liczyć ogromu prac porządkowych i ograniczeń związanych z sukcesywnym uruchamianiem dostaw wody i energii elektrycznej<sup>1154</sup>. We wrześniu 1997 roku rektor podjął decyzję o czasowym użyczeniu domu studenckiego „Atoł” (T-9) w celu zakwaterowania wrocławskich

<sup>1151</sup> A. Mulak, *Politechnika Wrocławska czyli my wszyscy*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1996, nr 67, s. 9.

<sup>1152</sup> Zarządzenie wewnętrzne 18/97 w sprawie organizacji zabezpieczenia Politechniki Wrocławskiej przed skutkami powodzi, 10 lipca 1997 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1997, sygn. 74/ 477, k. 56.

<sup>1153</sup> Zarządzenie wewnętrzne 19/97 w sprawie działalności Politechniki Wrocławskiej w sytuacji warunków powodziowych, 14 lipca 1997 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1997, sygn. 74/ 475, k. 57.

<sup>1154</sup> Zarządzenie wewnętrzne 20/97 w sprawie działalności Politechniki Wrocławskiej do czasu ustania warunków zagrożenia powodziowego, 24 lipca 1997 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1997, sygn. 74/ 477, k. 58.

**Ilustracja 327.**

Senior senatu Politechniki Wrocławskiej profesor Henryk Hawrylak w czasie uroczystości inauguracyjnej wręczył rektorowi profesorowi Andrzejowi Mulakowi oznaki władzy rektorskiej [1 października 1996 roku]

<sup>1155</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 października 1997 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/108, k. 5.

<sup>1156</sup> *Festiwal Nauki w przygotowaniu*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 102, s. 6.

<sup>1157</sup> *XVII posiedzenie senatu*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 104, s. 5.

<sup>1158</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 stycznia 1998 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/110, k. 3.

<sup>1159</sup> Zarządzenie wewnętrzne 15/98 w sprawie zmiany nazwy Instytutu Technologii Elektronowej, 27 stycznia 1998 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1998, sygn. 74/476, k. 17.

powodzian. W październiku 1997 roku senat wystosował podziękowanie do pracowników Politechniki Wrocławskiej za ofiarną postawę w czasie powodzi<sup>1155</sup>.

W końcu 1997 roku w „Pryzmacie” ukazał się krótki artykuł, w którym zapowiedziano – dziś już bardzo związany z działalnością Politechniki Wrocławskiej – pierwszy **Festiwal Nauki**. Organizacji imprezy podjęło się wrocławskie środowisko naukowe „w ostatni weekend września 1998 roku”<sup>1156</sup>. Problematykę festiwalu życzliwie omówiono na sesji senatu, która odbyła się w lutym 1998 roku. Na zakończenie rozważań przyjęto następującą konkluzję: „Nieobecność w mediach w czasie festiwalu to sytuacja, na którą nie można sobie pozwolić!”<sup>1157</sup>. Pierwszy środowiskowy Festiwal Nauki we Wrocławiu odbył się w dniach 25–27 września 1997 roku. Zaproponowano na nim blisko 150 różnego typu imprez – zarówno plenerowych, jak i przybierających formę seminaryjną.

W styczniu 1998 roku senat zatwierdził powołanie nowych kierunków studiów. Na Wydziale Chemicznym powstał kierunek „inżynieria materiałowa”, a na Wydziale Elektrycznym – „automatyka i robotyka”<sup>1158</sup>. Postanowiono także zmienić nazwę Instytutu Technologii Elektronowej na Instytut Techniki Mikrosystemów<sup>1159</sup>. Na sesji senatu mówiono również o powstaniu **Rady Doktorantów**, organu reprezentującego interesy grupy osób zwią-

**Ilustracja 328.**

Domy studenckie i Dom Asystenta Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Edwarda Wittiga i ulicy Zygmunta Wróblewskiego.

Od lewej: „Ikar” (T-17), Dom Asystenta (T-18), „Piaś” (T-19), „Tower” (T-16) i nieco dalej „Hades” (T-15) [1995 rok]

**Ilustracja 329.**

Otwarcie III Wrocławskich Targów Książki Naukowej w Gmachu Głównym Politechniki Wrocławskiej. Przemawia rektor profesor Andrzej Mulak [19 kwietnia 1997 roku]

<sup>1160</sup> *Rada Doktorancka. Co? Kto? Po co?*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 103, s. 6. *Regulamin Rady Doktorantów* został zatwierdzony przez Senat Politechniki Wrocławskiej w czerwcu 2001 roku.

<sup>1161</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 lutego 1998 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/110, k. 25.

<sup>1162</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 marca 1998 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/111, k. 11.

zanych z politechniką, które zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami – jak to określono – „nie są ani pracownikami, ani studentami lecz uczestnikami stacjonarnych dziennych studiów doktoranckich”<sup>1160</sup>.

Na posiedzeniu, które odbyło się 19 lutego 1998 roku, przeprowadzono kilka istotnych zmian organizacyjnych. Instytut Sterowania i Techniki (Wydział Elektroniki) wszedł do struktury Wydziału Informatyki i Zarządzania. Jednocześnie na Wydziale Elektroniki utworzono: Katedrę Metrologii Elektronicznej i Fotonicznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Janusz Mroczka), Wydziałowy Zakład Miernictwa i Systemów Pomiarowych (kierownik: doktor habilitowany inżynier Roman Romaszewski) oraz Wydziałowy Zakład Systemów i Sieci Komputerowych (kierownik: doktor habilitowany inżynier Andrzej Kasprzak)<sup>1161</sup>. Na następnej, marcowej sesji przyjęto również zmiany dotyczące Instytutu Inżynierii Chemicznej Urządzeń Ciepłych. Jednostka ta, wraz z główną częścią kadry naukowej, weszła do struktury Wydziału Chemicznego, a wyłączonego część pracowników związanych z inżynierią procesową miała zasilić Wydział Mechaniczno-Energetyczny w ramach Wydziałowego Zakładu Aparatury Procesowej<sup>1162</sup>. Na tym samym posiedzeniu senat przyjął wniosek Wydziału Górniczego o utworzeniu Wydziałowego Zakładu Geologii i Wód Mine-

ralnych (kierownik: doktor habilitowany inżynier Wojciech Ciężkowski). Podobna decyzja dotyczyła uruchomienia na wydziale Mechaniczno-Energetycznym Wydziałowego Zakładu Aparatury Procesowej oraz Zakładu Pomiarowej i Medycznej Aparatury Elektronicznej (nie powołano kierownika) na Wydziale Podstawowych Problemów Technicznych. W obu powyższych wypadkach była to jednak zgoda warunkowa – na rok<sup>1163</sup>.

Dnia 1 kwietnia 1998 roku Instytut Metrologii Elektrycznej uległ likwidacji, a Instytut Geotechniki i Hydrotechniki został wyłączony ze struktury Wydziału Górniczego i przyłączony do Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego. Międzywydziałowy dotychczas Instytut Chemii Fizycznej i Teoretycznej włączono do Wydziału Chemicznego<sup>1164</sup>. W maju 1998 roku senat wyraził zgodę na powołanie **Centrum Materiałów Zaawansowanych i Nanotechnologii** (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Tadeusz Luty) jako jednostki organizacyjnej Politechniki Wrocławskiej, której zadaniem była konsolidacja grup badawczych wokół szeroko rozumianej tematyki badań materiałów zaawansowanych i nanotechnologii. Centrum miało stać się zapleczem badawczym dla przemysłu oraz zalążkiem studiów interdyscyplinarnych<sup>1165</sup>.

W toku konsultacji wydziałowych przeprowadzonych na początku 1999 roku dokonano wyboru kandydatów na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej na lata 1999–2002. Po swoim pierwszym posiedzeniu (27 stycznia 1999 roku) Uczelniana Komisja Wyborcza ogłosiła listę, na której znaleźli się: profesor Andrzej Mulak (66 głosów), profesor Jerzy Zwoździak (40), profesor Ryszard Grząślewicz (20) profesor Henryk Górecki (19), profesor Jan Koch (18), profesor Paweł Śniady (15) oraz profesor Lucjan Jacak (14). Na przystąpienie do dalszego etapu wyborów zgodzili się profesor Lucjan Jacak, profesor Andrzej Mulak, profesor Paweł Śniady i profesor Jerzy Zwoździak<sup>1166</sup>. Dnia 12 marca dokonano wyboru. W drugiej turze głosowania 121 głosów otrzymał profesor Andrzej Mulak, pokonując profesora Jerzego Zwoździaka, którego poparło 84 elektorów<sup>1167</sup>.

Zarządzeniem z 15 lutego 1999 roku wprowadzono nowy regulamin organizacyjny Politechniki Wrocławskiej, znosząc tym samym dotychczas obowiązujący akt prawny z 1994 roku<sup>1168</sup>. Nowy regulamin różnił się znacznie od dotychczas obowiązującego. Wprowadzał też jednolity schemat organizacyjny, w którym podstawowymi jednostkami organizacyjnymi uczelni były wydziały, a ich strukturę tworzyły instytuty, katedry oraz wydziałowe zakłady (zniesiono ostatecznie instytuty o charakterze międzywydziałowym):

<sup>1163</sup> *Ibidem*, k. 12–13.

<sup>1164</sup> Zarządzenie wewnętrzne 18/98 w sprawie zmian organizacyjnych dotyczących instytutów I-10, I-13, I-17, I-21, I-30, 27 marca 1998 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1998, sygn. 74/476, k. 50.

<sup>1165</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 maja 1998 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/113, k. 5–6.

<sup>1166</sup> *Komunikaty Uczelnianej Komisji Wyborczej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1999, nr 115, s. 25.

<sup>1167</sup> *Jak rektora wybierano*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1999, nr 116, s. 18.

<sup>1168</sup> Zarządzenie wewnętrzne 4/99 w sprawie wprowadzenia regulaminu organizacyjnego Politechniki Wrocławskiej, 15 lutego 1999 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1999, sygn. 74/477, k. 7–40.



**Ilustracja 330.**

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku uroczystości inauguracyjne wrocławskich uczelni rozpoczynała msza święta w kościele uniwersyteckim pod wezwaniem Najświętszego Imienia Jezus [6 października 1997 roku]

- Wydział Architektury (W-1):
  - Instytut Architektury i Urbanistyki (I-1)
  - Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki (I-2)
  - Katedra Planowania Przestrzennego
  - Katedra Urbanistyki
  - Katedra Projektowania Architektury Mieszkaniowej
  - Katedra Rysunku, Malarstwa i Rzeźby
  - Wydziałowy Zakład Konserwacji i Rewaloryzacji Architektury
  - Wydziałowy Zakład Budownictwa Ogólnego
  - Wydziałowy Zakład Geometrii Wykreślnej i Perspektywy Malarskiej
  - Wydziałowy Zakład Kształtowania Środowiska
- Wydział Budownictwa Lądowego (W-2):
  - Instytut Budownictwa (I-2)
  - Instytut Geotechniki i Hydrotechniki (I-10)
  - Instytut Inżynierii Lądowej (I-14)
- Wydział Chemiczny (W-3):
  - Instytut Chemii i Technologii Nafty i Węgla (I-3)
  - Instytut Chemii Organicznej, Biochemii i Biotechnologii (I-4)
  - Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich (I-5)
  - Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych (I-13)
  - Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych (I-26)
  - Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych (I-27)
  - Instytut Chemii Fizycznej i Teoretycznej (I-30)
- Wydział Elektroniki (W-4):
  - Instytut Cybernetyki Technicznej (I-6)
  - Instytut Techniki Mikrosystemów (I-25)
  - Instytut Telekomunikacji i Akustyki (I-28)
  - Katedra Metrologii Elektronicznej i Fotonicznej
  - Wydziałowy Zakład Miernictwa i Systemów Pomiarowych
  - Wydziałowy Zakład Systemów i Sieci Komputerowych
- Wydział Elektryczny (W-5):
  - Instytut Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii (I-7)
  - Instytut Energoelektryki (I-8)
  - Instytut Maszyn i Napędów Elektrycznych (I-29)
- Wydział Górniczy (W-6):
  - Instytut Górnictwa (I-11)
- Wydział Inżynierii Środowiska (W-7):
  - Instytut Inżynierii Ochrony Środowiska (I-15)
  - Katedra Klimatyzacji i Ciepłownictwa
- Wydział Informatyki i Zarządzania (W-8):
  - Instytut Sterowania i Techniki Systemów (I-17)
  - Instytut Nauk Ekonomiczno-Społecznych (I-22)
  - Instytut Organizacji i Zarządzania (I-23)

<sup>1169</sup> Polsko-Francuskie Centrum Inżynierii Systemów Przemysłowych powołano w 1998 roku po przekształceniu powstałej w 1993 roku Szkoły Francuskiej, działającej jako studium podyplomowe w ramach Wydziału Informatyki i Zarządzania. W 2003 roku centrum ponownie włączono do struktury Wydziału Informatyki i Zarządzania jako studium podyplomowe. Zob. Zarządzenie wewnętrzne nr 13/2003 w sprawie zniesienia Polsko-Francuskiego Centrum Inżynierii Systemów Przemysłowych, 14 marca 2003 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 2003, sygn. 176/139, k. 68.

- Wydziałowy Zakład Systemów Informatycznych  
Wydziałowy Zakład Informatyki
- Wydział Mechaniczno-Energetyczny (W-9):  
Instytut Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów (I-20)  
Wydziałowy Zakład Aparatury Procesowej
  - Wydział Mechaniczny (W-10):  
Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn (I-16)  
Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej (I-19)  
Instytut Technologii Maszyn i Automatykacji (I-24)
  - Wydział Podstawowych Problemów Technicznych (W-11):  
Instytut Fizyki (I-9)  
Instytut Matematyki (I-18)  
Wydziałowy Zakład Pomiarowej i Medycznej Aparatury Elektronicznej  
Regulamin organizacyjny Politechniki Wrocławskiej uporządkował także kwestie zarządzania administracją, tworząc solidne podwaliny właściwie do dziś funkcjonującej struktury uczelni:
  - rektor:  
Sekretariat Uczelni (Archiwum Uczelni)  
Dział Spraw Pracowniczych  
Dział Kontroli Wewnętrznej  
Samodzielna Sekcja Spraw Obronnych  
Biuro Prawne  
Samodzielna Sekcja Kształcenia i Rozwoju Kadry Naukowej  
Dział Współpracy Międzynarodowej  
Biuro Promocji Uczelni  
Polsko-Francuskie Centrum Inżynierii Systemów Przemysłowych<sup>1169</sup>
  - prorektor do spraw nauki:  
Dział Nauki  
Biblioteka Główna  
Wrocławskie Centrum Sieciowo-Superkomputerowe  
Wrocławskie Centrum Transferu Technologii  
Centrum Materiałów Zaawansowanych i Nanotechnologii
  - prorektor do spraw nauczania:  
Dział Nauczania  
Studium Nauki Języków Obcych (S-1)  
Studium Wychowania Fizycznego i Sportu (S-2)  
Filia Politechniki Wrocławskiej w Legnicy (F-1)  
Filia Politechniki Wrocławskiej w Jeleniej Górze (F-2)  
Filia Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu (F-3)
  - prorektor do spraw ogólnych:  
Oficyna Wydawnicza  
Zakład Badawczo-Wdrożeniowy Inżynierii Ochrony Środowiska w Jeleniej Górze



Biuro Zamówień Publicznych  
 Stanowisko do spraw Aparatury i Taksacji Środków Trwałych  
 redakcja „Pryzmatu”

- dyrektor administracyjny:
  - Biuro Dyrektora Administracyjnego
  - Zakład Usług Socjalnych
  - Zespół Domów Studenckich
  - Centralna Służba BHP
  - Dział Informatyzacji
  - Samodzielne Stanowisko do spraw Szkolenia i Doradztwa Zawodowego
  - Stanowisko do spraw Ochrony Przeciwpożarowej
  - [kwestor – zastępca dyrektora administracyjnego do spraw ekonomicznych i finansowych:]
  - Dział Księgowości
  - Dział Finansowy
  - Samodzielna Sekcja Inwentaryzacji
  - Samodzielna Sekcja Planowania i Analiz Ekonomicznych
  - Kasa Zapomogowo-Pożyczkowa
  - [zastępca dyrektora administracyjnego do spraw administracji i organizacji:]
  - Dział Administracyjno-Gospodarczy
  - Dział Zaopatrzenia
  - Dział Transportu
  - Zespół Ochrony Uczelni
  - Rozdzielnia Korespondencji
  - Zespół Obiektów przy ulicy Długiej
  - Zespół Hoteli i Mieszkań
  - [zastępca dyrektora administracyjnego do spraw technicznych:]
  - Dział Inwestycji i Remontów
  - Dział Infrastruktury Technicznej
  - Archiwum Terenów i Budowli
  - Stanowisko do spraw Przeglądów Technicznych Budynków i Budowli
  - Zespół Konserwacyjno-Remontowy

Dnia 25 lutego 1999 roku senat Politechniki Wrocławskiej zatwierdził dokument wypracowany na Konferencji Rektorów Polskich Uczelni Technicznych, która odbyła się w końcu stycznia 1999 roku w Gdyni. Tak zwane Porozumienie Gdyni ustanawiało zasady systemu punktowego dla wszystkich studiów dziennych. Autorzy wprowadzanego systemu zakładali, że do zapisania się na kolejny semestr student musi się wykazać uzyskaniem odpowiedniej liczby punktów i spełnieniem koniecznych wymagań programowych<sup>1170</sup>.

---

<sup>1170</sup> System punktowy i zagadki konstytucyjne, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1999, nr 115, s. 32.

**Ilustracja 331.**

Premier Rzeczypospolitej Polskiej profesor Jerzy Buzek i rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Andrzej Mulak 1 października 1998 roku dokonali otwarcia zmodernizowanego budynku Studium Nauki Języków Obcych przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego



<sup>1171</sup> Zarządzenie wewnętrzne 29/99 w sprawie zmiany nazwy Instytutu Maszyn i Napędów Elektrycznych, 22 października 1999 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1999, sygn. 74/477, k. 151.

<sup>1172</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 16 grudnia 1999 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/124, k. 44–45; Zarządzenie wewnętrzne 38/99 w sprawie zniesienia Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych (I-22) i utworzenia Studium Nauk Humanistycznych, 29 grudnia 1999 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 1999, sygn. 74/477, k. 177.

<sup>1173</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 30 marca 2000 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/2, k. 44–45.

<sup>1174</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 29 czerwca 2000 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/4, k. 33–34.

<sup>1175</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 29 marca 2001 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/7, k. 81–82.

Dnia 23 września 1999 roku senat przyjął wniosek Rady Wydziału Elektrycznego o zmianę nazwy Instytutu Maszyn i Napędów Elektrycznych na Instytut Maszyn, Napędów i Pomiarów Elektrycznych<sup>1171</sup>.

Na ostatnim posiedzeniu senatu Politechniki Wrocławskiej w 1999 roku – 16 grudnia – omówiono sytuację Instytutu Nauk Ekonomiczno-Społecznych znajdującego się w strukturze Wydziału Informatyki i Zarządzania, którego rada postawiła wniosek o wyodrębnienie tego instytutu z wydziałowej struktury i przekształcenie go w studium. Przychylając się do wniosku, senat zdecydował o utworzeniu **Studium Nauk Humanistycznych** Politechniki Wrocławskiej<sup>1172</sup>. Senat przyjął jego regulamin organizacyjny na sesji, która odbyła się 30 marca 2000 roku<sup>1173</sup>. Dnia 29 czerwca 2000 roku wyrażono zgodę na powołanie w Studium Nauk Humanistycznych czterech zakładów: Zakładu Socjologii Nauki i Filozofii, Zakładu Metodologii Nauki, Zakładu Pedagogiki oraz Zakładu Politologii i Komunikacji Społecznej<sup>1174</sup>.

Dnia 29 marca 2001 roku rozpoczęto dyskusję nad przekształceniem Instytutu Techniki Mikrosystemów w Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki. Jak się okazało, kwestia ta wzbudziła wiele emocji, mimo że instytut – dysponując stosunkowo liczną kadrą samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych (ośmiu profesorów tytularnych i dziesięciu doktorów habilitowanych) – zapewniał odpowiedni poziom nauczania<sup>1175</sup>. Na sesji odczytano pozytywną opinię profesora Jana Kocha, który przy tej okazji postulował potraktowanie propozycji powstania nowego wydziału „jako sygnał otwierający dyskusję na całej Uczelni nad jej struk-



### Ilustracja 332.

Na uroczystości oddania do użytku przebudowanej „Starej Kotłowni” wspólnie przecinają wstęgę minister nauki profesor Andrzej Wiszniewski (z prawej), dyrektor Instytutu Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów profesor Eugeniusz Kalinowski i rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Andrzej Mulak [15 listopada 1998 roku]

turą organizacyjną, [która] trwa prawie 40 lat i nie przeszła wraz ze zmianą polityczną i gospodarczą żadnych istotnych zmian”<sup>1176</sup>. Wynik głosowania za przyjęciem wniosku (wymagającego kwalifikowanej większości dwóch trzecich głosów) okazał się negatywny. Dnia 10 kwietnia 2001 roku rektor zwołał nadzwyczajne posiedzenie senatu. Przedstawił na nim swoją decyzję o zawieszeniu wykonania senackiej uchwały o nieprzekształceniu Instytutu Techniki Mikrosystemów w wydział. W rezultacie zdecydowano o podjęciu tajnego głosowania. Na 54 obecnych 16 senatorów było za utrzymaniem nieprzychylnego nowemu wydziałowi uchwały, 30 osób poparło przeciwnie stanowisko. Rektor poinformował zebranych, że w wyniku głosowania **Wydział Elektroniki Systemów i Fotoniki** został powołany<sup>1177</sup>. Nowy, dwunasty wydział Politechniki Wrocławskiej formalnie uruchomiono w dniu 1 stycznia 2002 roku<sup>1178</sup>. Również od 1 stycznia 2002 roku w strukturze Wydziału Elektroniki Systemów i Fotoniki zaczęły funkcjonować Katedra Mikroelektroniki i Mikrosystemów (kierownik: profesor doktor inżynier Andrzej Hałas), Katedra Zaawansowanych Technik Elektronicznych (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Andrzej Mulak), Katedra Inżynierii Powierzchni (kierownik: profesor doktor inżynier Jerzy Zdanowski), Katedra Elektroniki i Fotoniki (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Benedykt Licznarski) oraz Wydziałowy Zakład Struktur Mikroelektronicznych (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Stanisław Osadnik)<sup>1179</sup>. Uchwałą senatu z 20 grudnia 2001 roku na Wydziale Podstawowych Problemów Techniki uruchomiono kierunek „informatyka”<sup>1180</sup>.

<sup>1176</sup> Pismo profesora Jana Kocha, 26 marca 2001 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/7, k. 104–105.

<sup>1177</sup> Protokół nadzwyczajnego posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 10 kwietnia 2001 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/8, k. 2–3.

<sup>1178</sup> Zarządzenie wewnętrzne 12/2001 w sprawie przekształcenia Instytutu Techniki Mikrosystemów w Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki, 2 maja 2001 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 2001, sygn. 74/480, k. 22.

<sup>1179</sup> Zarządzenie wewnętrzne 42/2001 w sprawie struktury organizacyjnej na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki, 27 grudnia 2001 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 2001, sygn. 74/480, k. 149.

<sup>1180</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 grudnia 2001 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/10, k. 122.



### Ilustracja 333.

Dnia 19 września 2001 roku nastąpiło uroczyste odsłonięcie pomnika poświęconego współtwórcom, obrońcom i bohaterom „Solidarności”. Aktu odsłonięcia dokonał ostatni prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie – Ryszard Kaczorowski

W kwietniu 2001 roku przy Politechnice Wrocławskiej zostało powołane **Centrum Biomonitoringu, Biotechnologii i Ochrony Ekosystemów Dolnego Śląska** (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Marian Kochman). W zarządzeniu rektora Andrzeja Mulaka określono cele nowego centrum, którymi była „konsolidacja badawczej i dydaktycznej aktywności Politechniki Wrocławskiej i Akademii Rolniczej w zakresie ekologicznych aspektów zanieczyszczenia ekosystemów Dolnego Śląska”<sup>1181</sup>.

Dnia 19 września 2001 roku odbyła się uroczystość odsłonięcia pomnika-obelisku upamiętniającego wkład pracowników Politechniki Wrocławskiej w działania podziemnej „Solidarności”. Odsłonięcia dokonał Ryszard Kaczorowski, ostatni prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie. Monument, zaprojektowany przez Eugeniusza Geta-Stankiewicza, wykonany z czerwonego skandynawskiego granitu, został zadedykowany – jak głosi napis – „wszystkim współtwórcom, obrońcom i bohaterom «Solidarności»”<sup>1182</sup>.

Dnia 14 marca 2002 roku zakończyła się procedura wyboru nowego rektora Politechniki Wrocławskiej. W pierwszej turze głosowania elektorzy wybierali spośród sześciu kandydatów. W tej części głosowania profesor Tadeusz Luty otrzymał 100 głosów, profesor Henryk Górecki – 53 głosy, profesor Wacław Kollek – 30 głosów, profesor Paweł Śniady – 16, profesor Jerzy Zwoździak – 12, a na doktora habilitowanego Mirosława Sorokę oddano dwa głosy. W drugiej turze głosowania wyłoniono rektora Politechniki Wrocławskiej na lata 2002–2005. Został nim profesor Tadeusz Luty, który otrzymując 138 głosów, pokonał profesora Henryka Góreckiego, dysponującego 73 głosami elektorskimi<sup>1183</sup>.

W maju 2002 roku senat Politechniki Wrocławskiej przedstawił swoje stanowisko w sprawie nauczania matematyki w szkole średniej: „Senat wyraża głębokie zaniepokojenie niewystarczającym poziomem przygotowania kandydatów na studia w zakresie matematyki. W dobie społeczeństwa wiedzy wykształcenie w zakresie matematyki jest istotnym elementem przyswajania wiedzy przez studentów. Umiejętności logicznego myślenia, wnioskowania, kojarzenia faktów są niezbędne każdemu człowiekowi, a tym bardziej absolwentowi wyższej uczelni. [...] W związku z tym Senat Politechniki Wrocławskiej postuluje nadanie wyższej rangi nauczaniu matematyki w szkołach średnich poprzez [...] przywrócenie obowiązkowego egzaminu maturalnego”<sup>1184</sup>. Apel ten miał istotne znaczenie w związku z wprowadzeniem wówczas „nowych matur” i zniesieniem egzaminu wstępnego na wyższe uczelnie. Postulat senatu w zakresie egzaminu maturalnego z matematyki

<sup>1181</sup> Zarządzenie wewnętrzne 10/2001 w sprawie utworzenia Centrum Biomonitoringu, Biotechnologii i Ochrony Ekosystemów Dolnego Śląska, 17 kwietnia 2001 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 2001, sygn. 74/480, k. 19.

<sup>1182</sup> *Kostka po kostce*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2001, nr 146, s. 3.

<sup>1183</sup> *Wybory rektorskie*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 152, s. 3.

<sup>1184</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 maja 2002 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/13, k. 57; *Stanowisko senatu Politechniki Wrocławskiej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 155, s. 6.



**Ilustracja 334.**

Oddany do użytku w 2000 roku gmach Wrocławskiego Centrum Transferu Technologii przy ulicy Mariana Smoluchowskiego wyróżnia się z otaczającej go zwartej zabudowy zwłaszcza przeszkloną ścianą wykusza, fotografia z 2009 roku



### Ilustracja 335.

Historia ukończonej w 1997 roku siedziby dzisiejszego Instytutu Matematyki i Informatyki jest złożona – według początkowych planów miała się tutaj znajdować Poliklinika Politechniki Wrocławskiej, fotografia z 2006 roku

– jak się okazało – został zrealizowany w 2010 roku.

Dnia 1 lipca 2002 roku ruszyło **Studenckie Centrum Kultury Muzycznej** powołane „dla wspierania rozwoju zainteresowań muzycznych studentów Politechniki Wrocławskiej”. Do użytku centrum przeznaczono klub w Domu Studenckim „Atol” (T-9) przy ulicy Powstańców Śląskich 137, w którym stała siedzibą ma także Akademicki Chór Politechniki Wrocławskiej<sup>1185</sup>.

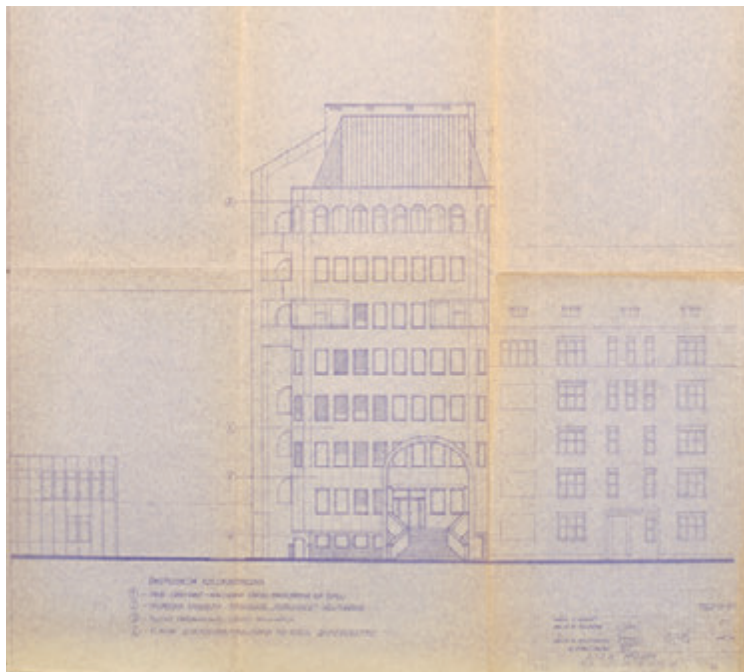
W 2002 roku, ostatnim roku kadencji profesora Andrzeja Mula jako rektora na Politechnice Wrocławskiej, dysponowano łącznie 3989 etatami, które zajmowało 3810 osób: 1882 pracowników miało etaty naukowo-dydaktyczne i dydaktyczne, 15 – naukowe, 695 – naukowo-techniczne i inżyniersko-techniczne, 1218 pracowników reprezentowało służby biblioteczne (153), administrację i obsługę. Grupę nauczycieli akademickich tworzyło 85 profesorów zwyczajnych, 70 tytułarnych profesorów nadzwyczajnych, 166 osób zajmowało stanowisko profesora nadzwyczajnego (profesor Politechniki Wrocławskiej), a siedem – docentów (w tym pięciu ze stopniem doktora habilitowanego). Zatrudniono 1083 adiunktów (69 z tytułem doktora habilitowanego) oraz 157 asystentów i stażystów. W 1990 roku tytuł profesora zwyczajnego uzyskała jedna osoba, profesora nadzwyczajnego – dziesięć osób, cztery osoby otrzymały nominacje na stanowisko profesora nadzwyczajnego. Średnia wieku w grupie profesorów zwyczajnych wynosiła 63 lata, osób z tytułem profesora nadzwyczajnego – 59 lat, osób na stanowisku profesorów nadzwyczajnych – 56 lat, docentów – 61 lat, a adiunktów – 49 lat. W 2002 roku pracownicy Politechniki Wrocławskiej opublikowali ogółem 3334 prace (866 prac wydano za granicą). W roku akademickim 2002/2003 studia podjęło 31 297 osób (w filiach – 2991). Na studiach zaocznych, wieczorowych i uzupełniających magisterskich kształciło się 6090 słuchaczy. Na jednego pracownika naukowo-dydaktycznego i dydaktycznego przypadało ponad szesnastu studentów. Podobny wskaźnik dotyczący samodzielnych nauczycieli akademickich określała liczba 79,2. W 2002 roku mury Politechniki Wrocławskiej opuściło 4237 absolwentów<sup>1186</sup>.

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych XX wieku, w sytuacji wyraźnej poprawy kondycji gospodarczej Polski, zrealizowano kilka istotnych przedsięwzięć budowlanych, które wydatnie powiększyły możliwości dydaktyczne uczelni. Obiektem, który w pewnym sensie zapoczątkował realizację dużych inwestycji Politechniki Wrocławskiej, był dzisiejszy budynek Instytutu Matematyki i Informatyki przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego 14a (C-11)<sup>1187</sup>.

<sup>1185</sup> Zarządzenie wewnętrzne 19/202 w sprawie utworzenia Studenckiego Centrum Kultury Muzycznej, 1 lipca 2002 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 2002, sygn. 176/138, k. 55.

<sup>1186</sup> Sprawozdanie z działalności Politechniki Wrocławskiej w roku 2002, Wrocław 2003.

<sup>1187</sup> Budynek C-11: kubatura – 7396 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 300 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1325 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.



### Ilustracja 336.

Pierwotna koncepcja siedziby Polikliniki Politechniki Wrocławskiej przewidywała budynek plombowy, znacznie przewyższający zastaną sąsiednią zabudowę. Projekt: Janusz Bułat, Mirosława Kolniak [maj 1988 roku]

Jego dzieje sięgają 1978 roku, kiedy rozpoczęto w tym miejscu budowę siedziby Polikliniki Politechniki Wrocławskiej<sup>1188</sup>. Inwestycję tę przerwano w 1981 roku na etapie stanu surowego piwnic i parteru. Prace zostały na krótko wznowione w 1985 roku<sup>1189</sup>. W opracowanej wówczas ekspertyzie konstrukcyjnej stwierdzono jednak odchylenia od pionu oraz odstępstwa od osi poszczególnych elementów szkieletu<sup>1190</sup>. W 1990 roku zmieniono „tytuł inwestycyjny Poliklinika na Instytut Matematyki”<sup>1191</sup>. W związku ze zmianą funkcji zapadła decyzja o rozebraniu rozpoczętej budowy do fundamentów<sup>1192</sup>. W 1994 roku wznowiono prace budowlane. Budynek według projektu Marty Kwolek-Januszkiewicz został ukończony w 1997 roku. Jest to obiekt mający sześć kondygnacji nadziemnych oraz poddasze. Służy dziś Instytutowi Matematyki i Informatyki oraz Centrum Metod Stochastycznych im. Hugona Steinhausa.

W latach 1988–1989 powstało kilka niezrealizowanych wersji przebudowy przejętego w 1968 roku przez Politechnikę Wrocławską gmachu Studium Nauki Języków Obcych przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego 7 (H-4)<sup>1193</sup>, których autorami byli Marta

<sup>1188</sup> Niezrealizowany projekt budynku Polikliniki dla pracowników Politechniki Wrocławskiej. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-9E, poz. 1. Autorem projektu z 1973 roku był Leszek Zdek.

<sup>1189</sup> Poliklinika Politechniki Wrocławskiej. Spis dokumentacji, 1988 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-C11/1, poz. 2, s. 3.

<sup>1190</sup> Budynek Instytutu Matematyki. Opis konstrukcji. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-C11/4, poz. 2, nlb.

<sup>1191</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 września 1990 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 74/82, k. 452–453.

<sup>1192</sup> Opis techniczny do projektu technicznego dla budynku Instytutu Matematyki Politechniki Wrocławskiej we Wrocławiu przy ul. Janiszewskiego 14, 1992 rok. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-C11/4, poz. 1, s. 3.

<sup>1193</sup> K. Dackiewicz, *Budynek Studium Języków Obcych (H-4)*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2010, numer specjalny: „Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki”, s. 50–52.



**Ilustracja 337.**

Od wielu lat obchody studenckiego święta we Wrocławiu rozpoczyna barwny pochód prowadzący z placu Grunwaldzkiego do Rynku. Juwenalia w 2002 roku rozpoczęły się podobnie [16 maja 2002 roku]

<sup>1194</sup> *Studium Języków Obcych rozbudowuje się*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 105, s. 20.

<sup>1195</sup> *Wizyta premiera na inauguracji*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 111, s. 16.

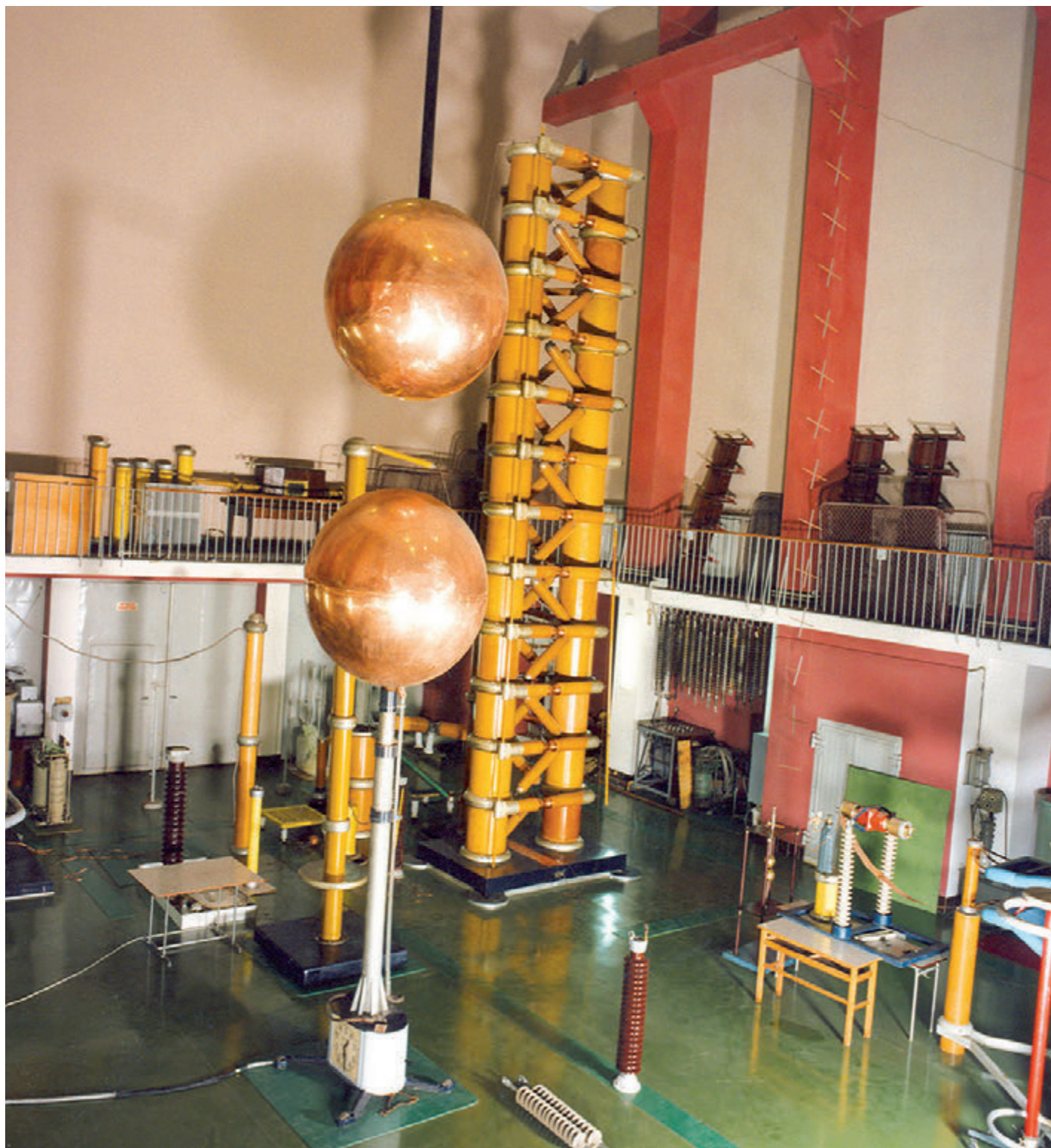
<sup>1196</sup> *Wmurowano akt erekcyjny*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1997, nr 93, s. 6; *Stara Kotłownia*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2000, nr 136, s. 30; K. Dackiewicz, *Budynek dawnego Laboratorium Maszyn*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2010, numer specjalny: „Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki”, s. 15–16.

Czarnowska, Jerzy Potyrała, Jerzy Szymański i Tadeusz M. Krawczyk. Dopiero jednak w 1997 roku powstała koncepcja przebudowy i rozbudowy gmachu przyjęta przez uczelnię do realizacji. Koncepcja ta, sporządzona przez Bogusława Wowrzeczkę, obejmowała między innymi modernizację funkcjonalno-architektoniczną budynku, nadbudowę jednej kondygnacji i poddasza użytkowego do istniejącego czterokondygnacyjnego budynku oraz dobudowę nowego budynku plombowego o sześciu kondygnacjach. W grudniu 1997 roku przystąpiono do realizacji przedsięwzięcia<sup>1194</sup>. Dnia 1 października 1998 roku dokonano otwarcia przekształconej siedziby Studium Nauki Języków Obcych. Budynek był pierwszym obiektem Politechniki Wrocławskiej przystosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych<sup>1195</sup>.

W latach 1997–1998 przeprowadzono, na podstawie projektów autorstwa Matyldy Miller i Wiktora Dziębaję, remont i przebudowę wschodniej części dawnego budynku Laboratorium Maszynowego (A-4, „Stara Kotłownia”). Pomieszczenia dawnej kotłowni zaadaptowano na cele naukowo-dydaktyczne dla Instytutu Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów. Akt erekcyjny przebudowy podpisano i wmurowano 19 maja 1997 roku. Zmodernizowane wnętrza zostały przekazane instytutowi przy okazji Święta Politechniki Wrocławskiej – 15 listopada 1998 roku<sup>1196</sup>.

W 2000 roku zakończono realizację gmachu Wrocławskiego Centrum Transferu Technologii (B-11, ulica Mariana Smoluchow-





**Ilustracja 338.**

Pokazany na fotografii generator napięcia udarowego 1,8 MV, 15 kJ z iskiernikiem kulowym o średnicy elektrod 150 centymetrów znajduje się w hali wysokich napięć Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii (budynek D-1) [lata dziewięćdziesiąte XX wieku]

<sup>1197</sup> Budynek B-11: kubatura – 5 tysięcy metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 282 metry kwadratowe, powierzchnia użytkowa – 888 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1198</sup> Wrocławskie Centrum Transferu Technologii Politechniki Wrocławskiej. Opis techniczny: B. Część szczegółowa. ATiB PWr, sygn. ACT/AR-B11/1, poz. 8, s. 4.

<sup>1199</sup> *Ibidem*, poz. 8, s. 3.

<sup>1200</sup> Budynek F-4: kubatura – 7520 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 837 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 1006 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1201</sup> ATiB PWr, sygn. ACT/AR-F4,5/2, p. 14.

<sup>1202</sup> *Bio-Bio-Eko*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2001, nr 141, s. 18.

skiego 48a)<sup>1197</sup>. Trzykondygnacyjny budynek wznoszono w latach 1997–2000 według projektu Pawła Ogielskiego. Usytuowany w zwartej zabudowie, zwrócony południową elewacją do ulicy Mariana Smoluchowskiego, sąsiaduje z obiektem B-4 oraz z budynkiem B-8. Wskutek ustawienia obiektu na krawędzi skarpy fasada budowli znajduje się 1,5 metra wyżej niż strona tylna<sup>1198</sup>. Gmach jest wielofunkcyjny z dominującą funkcją szkoleniowo-konferencyjną, spełnia ponadto wymagania biurowe i wystawiennicze. Największym, reprezentacyjnym pomieszczeniem budowli jest umieszczona na drugim piętrze sala konferencyjna na 160 osób<sup>1199</sup>.

W kwietniu 2001 roku zakończono, trwającą kilkanaście lat, sukcesywnie realizowaną, modernizację budynku laboratoryjno-dydaktycznego przy ulicy Gdańskiej 7/9 (F-4)<sup>1200</sup>. Jego rozbudowę w głównych zarysach wykonano jeszcze w połowie lat osiemdziesiątych XX wieku, po czym prace przerwano. Wznowiono je w 1993 roku, z zamiarem przebudowy pierwszego piętra środkowej części budynku na salę wykładową oraz wykonania zaplecza gastronomiczno-sanitarnego na parterze. Część dawnej powierzchni laboratoryjnej zaadaptowano wówczas na potrzeby Archiwum Politechniki Wrocławskiej<sup>1201</sup>. Renowacja budynku F-4 była prowadzona sukcesywnie. Zakończono ją w kwietniu 2001 roku<sup>1202</sup>. Przebudowany obiekt, należący do Wydziału Chemicznego i Archiwum Politechniki Wrocławskiej, ma dwie kondygnacje nadziemne w części zachodniej i trzy w części wschodniej.

Dnia 26 czerwca 2002 roku odbyło się ostatnie, trzydzieste czwarte posiedzenie senatu kadencji 1998–2002. Sesję podzielono na dwie części. Na pierwszej z nich, w obecności nowo wybranych senatorów na lata 2002–2008, ustępujący rektor profesor Andrzej Mulak przedstawił sprawozdanie z działalności uczelni w mijającej kadencji. Podkreślił zwłaszcza intensywny rozwój dydaktyki, wyrażający się między innymi podwojeniem liczby studentów z 17 tysięcy w 1996 roku do ponad 30 tysięcy w 2002 roku. W latach 1996–2002 uczelnia zrealizowała plan decentralizacji finansowej, związany z przekazaniem finansowania całokształtu działalności dydaktycznej i badawczej na poziom wydziałów. Jednostki te przejęły także odpowiedzialność za opłacanie studiów doktoranckich oraz troskę o bazę materialną. Druga część posiedzenia dotyczyła spraw bieżących kończącej się w sierpniu kadencji.

## Stabilizacja i rozwój

### Rektorat Tadeusza Lutego (2002–2008)



przeprowadzonej na początku 2002 roku kampanii wyborczej na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej profesor Tadeusz Luty zwrócił uwagę na postępującą integrację europejską, którą Politechnika Wrocławska powinna wykorzystać jako „wyznaczająca standardy wykształcenia technicznego”, poważna instytucja badawcza. „Misją Politechniki Wrocławskiej jest nowoczesne kształcenie studentów i prowadzenie badań dla przyszłych zadań w kraju i w zjednoczonej Europie” – podkreślił przyszły rektor<sup>1203</sup>.

Dnia 27 sierpnia 2002 roku odbyło się posiedzenie Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola mijającej już kadencji 1999–2002. Korzystnie dla Politechniki Wrocławskiej wypadły wybory przewodniczącego kolegium – zdecydowaną większością głosów na stanowisko to został wybrany profesor Tadeusz Luty<sup>1204</sup>.

Pierwsze posiedzenie senatu nowej kadencji, któremu przewodniczył rektor profesor Tadeusz Luty, odbyło się 26 września 2002 roku. Nowy rektor omówił pakiet zagadnień wiążących się z opracowywaną *Strategią rozwoju uczelni*. Najistotniejszym elementem stanowiącym o przyszłości uczelni – zdaniem profesora Tadeusza Lutego – była kondycja kadry naukowej („wielkość nie-liczbowa stanowiąca o wielkości uczelni”), a celem strategicznym taki jej rozwój, żeby wszystkie wydziały uzyskały uprawnienie habilitacyjne. Rektor zapowiedział też opracowanie nowego statutu Politechniki Wrocławskiej, w związku z rozpoczynającą się dyskusją nad nową ustawą o szkolnictwie wyższym. Zapowiedział

---

<sup>1203</sup> T. Luty, *Nowoczesna uczelnia przyjazna pracownikom i studentom*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 151, s. 12.

<sup>1204</sup> *Nowy przewodniczący KRUWiO. Spotkanie z Marszałkiem Sejmu*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 158, s. 5–6.

**Ilustracja 339.**

Uczestnicy zorganizowanego na Politechnice Wrocławskiej Forum Akademickiego wystąpili na pamiątkowej fotografii wraz z Komisarzem Unii Europejskiej do spraw Badań Naukowych Philippe Busquinem (w pierwszym rzędzie pośrodku), który tego dnia otrzymał doktorat honorowy Politechniki Wrocławskiej [23 maja 2003 roku]

również podjęcie, traktowanych priorytetowo, działań na rzecz informatyzacji uczelni: „[...] mimo braku wzorów do naśladowania Politechnika Wrocławska zamierza stać się pierwszą całkowicie z informatyzowaną uczelnią w kraju”<sup>1205</sup>. Na wrześniowej sesji senatu przyjęto również zmiany w organizacji uczelni. Rozwiązano Samodzielną Sekcję Kształcenia i Rozwoju Kadry Naukowej, której kompetencje przejęła **Kancelaria Rektora** (utworzona na bazie dawnego Sekretariatu Uczelni) oraz Dział Nauczania. Utworzono także **Dział Studencki** powstały z Samodzielnej Sekcji Spraw Studenckich i samodzielnej Sekcji Pomocy Materialnej Studentów<sup>1206</sup>. W tym samym dniu – 26 września 2002 roku – odbyła się pierwsza uroczystość inauguracyjna na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki Politechniki Wrocławskiej – dwunastym wydziale Politechniki Wrocławskiej<sup>1207</sup>.

Październikowe posiedzenie senatu Politechniki Wrocławskiej odbyło się w sali 241 Gmachu Głównego – w nowej Sali Posiedzeń Senatu. Adaptacja pomieszczenia była dziełem Bogusława Wowrzeczki<sup>1208</sup>. Dnia 28 listopada 2002 roku, realizując program komputeryzacji uczelni, dotychczasowy Dział Informatyzacji znajdujący się w strukturze Administracji Centralnej został przekształcony w Dział Informatyzacji Politechniki Wrocławskiej<sup>1209</sup>. Dnia 19 grudnia 2002 roku powstał **Konwent Godności Honorowych** – gremium powołane do analizy kandydatów do tytułu doktora *honoris causa* oraz medali Politechniki Wrocławskiej. W skład konwentu powołano profesora Henryka Hawrylaka, profesora Juliusza Sworakowskiego, profesora Andrzeja Wiszniewskiego i profesora Tadeusza Zipse-  
ra<sup>1210</sup>. Tego samego dnia senat wyraził zgodę na uruchomienie na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym kierunku „energetyka”<sup>1211</sup>.

W 2002 roku rozpoczęto renowację fasady Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej. Było to pierwsze tego typu przedsięwzięcie w dziejach wrocławskiej uczelni. Do tej pory bowiem ograniczano się do niezbędnego zabezpieczania budowli. W 2002 roku zdecydowano także o przeprowadzeniu całkowitej konserwacji za-  
bitkowych już elementów dekoracji architektonicznej<sup>1212</sup>.

Dnia 27 lutego 2003 roku senat wyraził zgodę na utworzenie na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym **Wydziałowego Zakładu Inżynierii Lotniczej** (kierownik: doktor habilitowany inżynier Stanisław Danilecki), nawiązującego do tradycji zniesionego w 1954 roku Wydziału Lotniczego Politechniki Wrocławskiej<sup>1213</sup>. Oficjalne otwarcie nowego zakładu nastąpiło 4 listopada 2003 roku w budynku przy ulicy Zygmunta Krasińskiego 13a. W marcu 2003 roku wprowadzono **jednolity system poczty elektronicznej** dla pracowników Politechniki Wrocławskiej<sup>1214</sup>.



**Ilustracja 340.**

Wmurowanie aktu erekcyjnego pod budowę gmachu Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20). Od prawej: senior budowy profesor Marian Sobierajski, dziekan Wydziału Elektrycznego profesor Janusz Szafrański, rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Tadeusz Luty [1 października 2003 roku]

<sup>1205</sup> Posiedzenie senatu w dniu 26 września 2002 roku, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 159, s. 5.

<sup>1206</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 września 2002 roku APWr, Akta Senatu, sygn. 176/15, k. 6.

<sup>1207</sup> Pierwsza inauguracja na W-12, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 159, s. 21.

<sup>1208</sup> Posiedzenie senatu w dniu 24 października 2002 roku, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 160, s. 5.

<sup>1209</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 listopada 2002 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/15, k. 10–105.

<sup>1210</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 19 grudnia 2002 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/16, k. 157.

<sup>1211</sup> *Ibidem*, k. 155.

<sup>1212</sup> Zob. *Elewacja stara i nowa*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 163, s. 26–27. Zespół budynków Politechniki Wrocławskiej w obrębie ulicy Mariana Smoluchowskiego, ulicy Cypriana Kamila Norwida, ulicy Ignacego Łukasiewicza oraz wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego został wpisany 10 stycznia 1995 roku do rejestru zabytków pod numerem 544/Wm.

<sup>1213</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 27 lutego 2003 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/17, k. 89–90; Zarządzenie wewnętrzne 12/2003 w sprawie utworzenia Wydziałowego Zakładu Inżynierii Lotniczej przy Wydziale Mechaniczno-Energetycznym Politechniki Wrocławskiej, 3 marca 2003 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 2003, sygn. 176/139, k. 67.

<sup>1214</sup> Zarządzenie wewnętrzne 15/2003 w sprawie wprowadzenia na Politechnice Wrocławskiej jednolitego systemu poczty elektronicznej dla pracowników, 14 marca 2003 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 2003, sygn. 176/139, k. 70. W listopadzie 2003 roku na Politechnice Wrocławskiej działało 5 tysięcy kont pocztowych.



**Ilustracja 341.**

Wstępny etap budowy gmachu Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20). Po lewej budynek Wydziału Elektrycznego (D-1), po prawej Dom Naukowca (D-8) [5 listopada 2003 roku]



**Ilustracja 342.**

Nowa siedziba Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Informatyki i Zarządzania (B-4) w końcowym etapie budowy [listopad 2003 roku]

<sup>1215</sup> Przedstawicielstwo Pracownicze Politechniki Wrocławskiej zakończyło działalność 30 września 2003 roku. Zob. Zarządzenie wewnętrzne 46/2003 w sprawie zmian w organizacji działalności socjalnej po zakończeniu działalności Przedstawicielstwa Pracowniczego Politechniki Wrocławskiej, 17 września 2003 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1216</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 kwietnia 2003 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/19, k. 6. Zarządzenie wewnętrzne 27/2003 w sprawie zmian w Administracji Uczelni dotyczących jednostek organizacyjnych podległych rektorowi, 12 maja 2003 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1217</sup> *Złoty Indeks dla Politechniki Wrocławskiej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 167, s. 6.

<sup>1218</sup> Zarządzenie wewnętrzne 39/2003 w sprawie powołania Koła Emerytów i Rencistów Politechniki Wrocławskiej oraz określenia zasad jego działania, 1 lipca 2003 roku. APWr, Zarządzenia Rektora 2003, sygn. 176/140, k. 181.

<sup>1219</sup> *Posiedzenie senatu w dniu 3 lipca 2003 roku*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 168/169, s. 5.

Na sesji senatu, która odbyła się 24 kwietnia 2003 roku, rozpatrzone wnioski związków zawodowych, żeby przez zaniechanie wyborów zakończyć działalność Przedstawicielstwa Pracowniczego Politechniki Wrocławskiej. Przyjmując tę propozycję, senat postanowił przekazać zadania przedstawicielstwa do Zakładu Usług Socjalnych<sup>1215</sup>. Podjęto również decyzję o zmianach organizacyjnych, w wyniku których Biuro Promocji, redakcja „Pryzmatu” oraz Dział Współpracy Międzynarodowej utworzyły podległy rektorowi Dział Informacji i Współpracy Międzynarodowej<sup>1216</sup>. Dnia 15 maja 2003 roku odebrano Złoty Indeks – nagrodę tygodnika „Wprost” dla najlepszej polskiej uczelni technicznej. Politechnika Wrocławska, uzyskując 91,5 punktu na 100 możliwych, zdystansowała Politechnikę Warszawską (91 punktów) i Akademię Górniczo-Hutniczą<sup>1217</sup>. Dnia 1 lipca 2003 roku powołano **Koło Emerytów i Rencistów Politechniki Wrocławskiej**<sup>1218</sup>. W lipcu 2003 roku senat przez aklamację przyjął uchwałę popierającą inicjatywę Kolegium Rektorów Uczelni Wrocławia i Opola o nadaniu papieżowi Janowi Pawłowi II – w roku dwudziestopięciolecia pontyfikatu i pięćdziesięciolecia jego habilitacji – Złotego Lauru Akademickiego, najwyższego honorowego wyróżnienia środowiska akademickiego Wrocławia i Opola. Wyróżnienie to zostało wręczone Ojcu Świętemu na audiencji 8 stycznia 2004 roku<sup>1219</sup>.



**Ilustracja 343.**

Doktor *honoris causa* Papieskiego Fakultetu Teologicznego (1996), Akademii Rolniczej we Wrocławiu (2000) ksiądz doktor Henryk kardynał Gulbinowicz 19 grudnia 2003 roku otrzymał godność doktora honorowego Politechniki Wrocławskiej

Dnia 23 października 2003 roku senat Politechniki Wrocławskiej zdecydował o zmianie nazwy Wydziału Górniczego na **Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii**<sup>1220</sup>. W październikowym numerze „Pryzmat” doniósł o utworzeniu **Rady Adiunktów**. Celem nowego gremium doradczego rektora Politechniki Wrocławskiej, powołanego 25 kwietnia 2003 roku<sup>1221</sup>, miało być opiniowanie i wnioskowanie w sprawach nurtujących środowisko adiunktów<sup>1222</sup>.

W związku ze zbliżającymi się obchodami sześćdziesięciolecia Politechniki Wrocławskiej senat na posiedzeniu 26 lutego

<sup>1220</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 października 2003 roku. APWr, Akta Senatu, sygn. 176/21, k. 70–71.

<sup>1221</sup> Pismo rektora Politechniki Wrocławskiej, 2 lipca 2003 roku, APWr, Rada Adiunktów Politechniki Wrocławskiej, sygn. 176/23, k. 1.

<sup>1222</sup> Rada Adiunktów, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 171, s. 60.



**Ilustracja 344.**

Fotografia z najwyższego piętra budynku C-7 ukazuje zespół starej i nowej zabudowy Politechniki Wrocławskiej [2004 rok]



2004 roku przyjął uchwałę ogłaszającą rok 2005 jubileuszowym rokiem Politechniki Wrocławskiej. Upadła w ten sposób propozycja profesora Henryka Hawrylaka o przeniesieniu obchodów na 2010 rok – stulecie powstanie niemieckiej Wyższej Szkoły Technicznej. Przy tej okazji rektor Tadeusz Luty zadeklarował wolę utworzenia **Muzeum Politechniki Wrocławskiej**<sup>1223</sup>. W kwietniu 2004 roku senat pozytywnie rozpatrzył wniosek o utworzenie **Centrum Inżynierii Biomedycznej**, którego zadaniem była „konsolidacja badawczej aktywności Uczelni w zakresie inżynierii biomedycznej i związanych z nią technologii”<sup>1224</sup>.

Dnia 1 maja 2004 roku Polska stała się pełnoprawnym członkiem Unii Europejskiej. W dniach od 30 kwietnia do 2 maja 2004 roku odbyła się we Wrocławiu konferencja pod hasłem „Zjednoczona Europa jako fundament nowego porządku globalnego”. Spotkanie to zostało pomyślane jako forum doktorów *honoris causa* uczelni Wrocławia i Opola. Rezultatem spotkania było przestanie środowiska akademickiego, w którym czytamy: „Zgromadzeni we Wrocławiu uczeni polscy wraz z Doktorami Honorowymi uczelni Wrocławia i Opola z Europy i świata, którzy są pełnoprawnymi członkami naszej wspólnoty akademickiej, z satysfakcją i nadzieją witamy moment poszerzenia Unii Europejskiej [...]. W poczuciu współodpowiedzialności za świat, który podlega głębokim przemianom w rezultacie praktycznych wdrożeń odkryć naukowych, pragniemy, jako uczeni, włączyć się w historyczne zadanie, jakim jest poszerzanie wspólnej przestrzeni edukacyjnej i badawczej. Wierzmy, że przez aktywne zaangażowanie w proces boloński oraz realizację Strategii Lizbońskiej przyczynimy się do budowania bardziej bezpiecznego, dostatniego i sprawiedliwego świata”<sup>1225</sup>.

Na posiedzeniu senatu w dniu 24 czerwca 2004 roku, w związku z przekształceniem filii Politechniki Wrocławskiej w zamiejscowe ośrodki dydaktyczne<sup>1226</sup>, przyjęto nowe regulaminy dla ośrodków w Wałbrzychu, Legnicy i Jeleniej Górze<sup>1227</sup>. Dnia 1 września 2004 roku powstały dwa nowe działy Administracji Centralnej: Dział Ochrony Mienia i Korespondencji (z połączenia Rozdzielni Korespondencji oraz Zespołu Ochrony Uczelni), a także Dział Zaopatrzenia i Transportu (z połączenia Działu Zaopatrzenia oraz Działu Transportu)<sup>1228</sup>. Dnia 28 września 2004 roku przekazano do użytku piwnice budynku „Starej Kottłowni” (projekt: Janusz Bułat), kończąc w ten sposób rewaloryzację zabytkowego obiektu, często prezentowanego w niniejszej książce jako Laboratorium Maszynowe (A-4)<sup>1229</sup>. Z dniem 1 października 2004 roku zniesiono na Wydziale Elektroniki Wydziałowy Zakład Miernictwa i Systemów Pomiarowych<sup>1230</sup>.

<sup>1223</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 26 lutego 2004 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane. Dnia 16 grudnia 2004 roku wprowadzono do statutu uczelni zapis o Muzeum Politechniki Wrocławskiej, a 21 stycznia 2005 roku przyjęto regulamin organizacyjny nowej wrocławskiej placówki muzealnej. Dnia 9 maja 2005 roku opublikowano zarządzenie wewnętrzne z dnia 26 kwietnia 2005 roku w sprawie powołania Muzeum Politechniki Wrocławskiej. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1224</sup> Zarządzenie wewnętrzne 17/2004 w sprawie utworzenia Centrum Inżynierii Biomedycznej, 7 maja 2004 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1225</sup> *We Wrocławiu – w Zjednoczonej Europie*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 177, s. 5.

<sup>1226</sup> Zarządzenie wewnętrzne 16/2004 w sprawie przekształcenia filii w zamiejscowe ośrodki dydaktyczne Politechniki Wrocławskiej, 7 maja 2004 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1227</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 czerwca 2004 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1228</sup> Zarządzenie wewnętrzne 43/2004 w sprawie zmian w Administracji Uczelni dotyczących jednostek administracyjnych podległych Dyrektorowi Administracyjnemu, 24 sierpnia 2004 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1229</sup> *Nowe piwnice Starej Kottłowni*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 182, s. 49.

<sup>1230</sup> Zarządzenie wewnętrzne 22/2004 w sprawie zniesienia Wydziałowego Zakładu Miernictwa i Systemów Pomiarowych na Wydziale Elektroniki, 18 maja 2004 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1231</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 21 października 2004 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1232</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 25 listopada 2004 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane; Zarządzenie wewnętrzne 56/2004 w sprawie utworzenia Instytutu Informatyki Stosowanej i zmiany nazwy Instytutu Sterowania i Techniki Systemów, 30 listopada 2004 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1233</sup> Precyzyjny opis przebiegu obu uroczystości dał w pracy poświęconej obchodom sześćdziesięciolecia Politechniki Wrocławskiej nestor wrocławskiej uczelni, profesor Zdzisław Samsonowicz – zob. Z. Samsonowicz, *Trzy akcenty uczczenia 60. rocznicy powstania Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2005.

<sup>1234</sup> *Ibidem*, s. 40–41.

Październikowa sesja senatu – obok spraw bieżących – była poświęcona omówieniu obchodów sześćdziesięciolecia Politechniki Wrocławskiej. Zdecydowano, że w roku jubileuszu osoba pierwszego rektora autonomicznej Politechniki Wrocławskiej – profesora Dionizego Smoleńskiego – zostanie uhonorowana tablicą pamiątkową w holu Gmachu Głównego, a na skwerze na dziedzińcu wewnętrznym politechniki będzie odstonięte jego popiersie. Droga prowadząca od bramy przy ulicy Cypriana Kamila Norwida w kierunku budynku „Nowej Chemii” zostanie nazwana aleją Straży Akademickiej. Na tym samym posiedzeniu przyjęto do dziś obowiązujący znak Politechniki Wrocławskiej i zobowiązano rektora do dokonania działań prowadzących do uznania tego znaku jako prawnie chronionego<sup>1231</sup>.

Na posiedzeniu senatu, które odbyło się 25 listopada 2004 roku, dokonano kilku istotnych zmian organizacyjnych na Wydziale Informatyki i Zarządzania. Zniesiono tam Wydziałowy Zakład Informatyki oraz Wydziałowy Zakład Systemów Informatycznych – w to miejsce powstał Instytut Informatyki Stosowanej (I-31, dyrektor: doktor habilitowany inżynier Zbigniew Huzar). Dotychczasowy Instytut Techniki Sterowania Systemów został przemianowany na Instytut Informatyki Technicznej. Podobne przekształcenia zaszły na Wydziale Elektroniki, gdzie Instytut Cybernetyki Technicznej zmienił nazwę na Instytut Informatyki, Automatyki i Robotyki, a Instytut Telekomunikacji i Akustyki stał się Instytutem Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki<sup>1232</sup>.

Dnia 25 lutego 2005 roku na dziedzińcu Politechniki Wrocławskiej, w miejscu nazwanym skwerem profesora Dionizego Smoleńskiego, nastąpiła uroczystość odstonięcia jego popiersia. Miesiąc później, 24 marca, w holu Gmachu Głównego uczelni, obok tablicy pamiątkowej poświęconej pamięci profesora Edwarda Suchardy – pierwszego prorektora Politechniki Wrocławskiej, zawiśła podobna tablica upamiętniająca profesora Dionizego Smoleńskiego<sup>1233</sup>. „Pragniemy – jak powiedział w czasie jej odstonięcia profesor Tadeusz Luty – aby Dionizy Smoleński spoglądał obok swego wielkiego poprzednika na wnętrze naszej Uczelni, aby swą symboliczną obecnością dodawał nam energii i optymizmu. Niech dzięki temu wizerunkowi Jego pamięć będzie żywa wśród nas, byśmy czuli odpowiedzialność za Politechnikę wobec naszych wielkich Rektorów. Chciałbym wierzyć zarazem, że to co robimy, i jak przysparzamy Politechnice wartości, stanowi dla nich powód do dumy”<sup>1234</sup>.

Na posiedzeniu senatu 17 lutego 2005 roku podjęto ważne decyzje dotyczące struktury organizacyjnej Wydziału Chemicznego.

**Ilustracja 345.**

Wzniesiony w latach 2002–2004 nowy reprezentacyjny gmach Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Informatyki i Zarządzania (B-4) widoczny w całej okazałości [2005 rok]

**Ilustracja 346.**

Jedną z pierwszych uroczystości roku obchodów sześćdziesięciolecia Politechniki Wrocławskiej było odsłonięcie tablic poświęconych pierwszemu prorektorowi politechniki – profesorowi Edwardowi Suchardzie oraz pierwszemu rektorowi autonomicznej uczelni – profesorowi Dionizemu Smoleńskiemu. Odsłonięcia dokonał 24 marca 2005 roku rektor profesor Tadeusz Luty



Zniesiono Instytut Chemii i Technologii Nafty i Węgla (I-3), Instytut Chemii Organicznej, Biochemii i Biotechnologii (I-4), Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich (I-5), Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych (I-13) oraz Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych (I-27). W to miejsce powstał 1 kwietnia 2005 roku Wydziałowy Zakład Chemii i Technologii Paliw (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Jerzy Walendziewski), Wydziałowy Zakład Chemii Organicznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Jacek Skarżewski), Wydziałowy Zakład Chemii Bioorganicznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Paweł Kafarski), Wydziałowy Zakład Biochemii (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Andrzej Ożyhar), Wydziałowy Zakład Chemii Nieorganicznej i Strukturalnej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Danuta Michalska-Fąk), Wydziałowy Zakład Metalurgii Chemicznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Władysław Walkowiak), Wydziałowy Zakład Chemii Analitycznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Wiesław Żyrnicki), Wydziałowy Zakład Procesów Chemicznych i Biochemicznych (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Andrzej Noworyta), Wydziałowy Zakład Inżynierii Chemicznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Andrzej Kołtuniewicz), Wydziałowy Zakład Materiałów Polimerowych i Węglowych (kierownik: doktor

habilitowany inżynier Marek Bryjak), Wydziałowy Zakład Inżynierii i Technologii Polimerów (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Jacek Pięgowski) oraz Wydziałowy Zakład Technologii Organicznej (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Kazimiera Wilk)<sup>1235</sup>. Na tym samym posiedzeniu senat zaakceptował zmiany w strukturze Wydziału Podstawowych Problemów Techniki: Instytut Matematyki zmienił nazwę na Instytut Matematyki i Informatyki. Przemianowano również Wydziałowy Zakład Pomiarowej i Badawczej Aparatury Elektronicznej na Wydziałowy Zakład Aparatury Biomedycznej i Pomiarowej<sup>1236</sup>. W lutym 2005 roku zaakceptowano przekształcenia także na Wydziale Elektroniki, na którym zmieniono nazwę Instytutu Cybernetyki Technicznej na Instytut Informatyki, Automatyki i Robotyki<sup>1237</sup>.

Jubileuszowy 2005 rok był także rokiem wyborów rektorskich. W toku konsultacji, przeprowadzonych w lutym w wydziałowych gremiach samodzielnych pracowników nauki, wyłoniono kandydatów na stanowisko rektora. Byli to: profesor Tadeusz Luty (zebrał 128 głosów), profesor Wacław Kollek (33 głosy), profesor Ryszard Grząślewicz (21), profesor Henryk Górecki (15) oraz doktor habilitowany Jerzy Świątek (15)<sup>1238</sup>. Dnia 17 marca odbył się finał wyborów, który – jak to określono – dał „zdecydowany wynik”. Już w pierwszej turze głosowania wybrano rektora na lata 2005–2008. Został nim profesor Tadeusz Luty, który zdobył 156 głosów elektorskich. Pokonani – profesor Wacław Kollek i doktor habilitowany Mirosław Soroka – zyskali akceptację odpowiednio 39 i 13 osób<sup>1239</sup>.

Dnia 4 kwietnia 2005 roku senat Politechniki Wrocławskiej zebrał się na nadzwyczajnym posiedzeniu, oddając hołd zmarłemu 2 kwietnia papieżowi Janowi Pawłowi II. „Dziękujemy za wskazania, jak poszukiwać prawdy z pokorą wobec Stwórcy i z poszanowaniem godności człowieka, za nauczanie będące inspiracją formowanie postaw młodzieży akademickiej, za użyczenie autorytetu dla poszanowania prawdy”<sup>1240</sup> – w uroczystym apelu napisali senatorowie.

Zgromadzenie Plenarne skupiającej rektorów 103 uczelni Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich na swoim posiedzeniu w dniu 23 maja 2005 roku wybrało przewodniczącego na kadencję 2005–2008. Został nim rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Tadeusz Luty<sup>1241</sup>.

Na ostatniej sesji kadencji 2002–2005 – 7 lipca 2005 roku – senat Politechniki Wrocławskiej przez aklamację przyjął koncepcję umieszczenia na terenie uczelni tablicy poświęconej uczonym polskim – ofiarom terroru lat 1939–1956<sup>1242</sup>. Tablica umieszczona

<sup>1235</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 17 lutego 2005 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane; Zarządzenie wewnętrzne 8/2005 w sprawie zmian w strukturze organizacyjnej Wydziału Chemicznego, 1 kwietnia 2005 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1236</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 17 lutego 2005 roku. APWr, Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane; [Instytut Matematyki i Informatyki:] Zarządzenie wewnętrzne 13/2005 w sprawie zmiany nazw instytutów na Wydziałach Elektroniki i Podstawowych Problemów Techniki, 9 maja 2005 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane; [Wydziałowy Zakład Pomiarowej i Medycznej Aparatury Elektronicznej:] Zarządzenie Wewnętrzne 14/2005 w sprawie zmiany nazwy zakładu na Wydziale Podstawowych Problemów Techniki, 9 maja 2005 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1237</sup> Zarządzenie wewnętrzne 13/2005 w sprawie zmiany nazw instytutów na Wydziałach Elektroniki i Podstawowych Problemów Techniki, 9 maja 2005 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1238</sup> *Komunikat Uczelnianej Komisji Wyborczej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 185, s. 8.

<sup>1239</sup> *Finał*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 188, s. 3.

<sup>1240</sup> *Nadzwyczajne posiedzenie Senatu Politechniki Wrocławskiej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 189, s. 3.

<sup>1241</sup> *Nowy przewodniczący KRASP*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 190, s. 5.

<sup>1242</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 7 lipca 2005 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.



### Ilustracja 347.

Teren budowy gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego w początkowej fazie prac (w głębi budynek C-8). Wkrótce rozpoczęto wznoszenie murów [21 czerwca 2005 roku]

na granitowym postumencie, o treści: „Pamięci uczonych polskich ofiar hitlerowskiego i sowieckiego terroru – wspólnota akademicka Politechniki Wrocławskiej”, została uroczystie odsłonięta 14 listopada 2005 roku przy ulicy Cypriana Kamila Norwida.

We wrześniu 2005 roku weszła w życie nowa ustawa regulująca problematykę szkolnictwa wyższego – *Prawo o szkolnictwie wyższym*<sup>1243</sup>. Akt ten regulował prawnie większość problemów wynikających z gwałtownego rozwoju szkolnictwa wyższego w latach 1990–2005. Do najbardziej spektakularnych zmian należało wydłużenie kadencji rektorskiej do czterech lat (począwszy od 2008 roku). Od 1 września 2005 roku na zniesionym stanowisku dyrektora administracyjnego zasiada **kanclerz**. Nowa ustawa obowiązywała senat do zredagowania nowego statutu uczelni – co zapowiedział profesor Tadeusz Luty na pierwszym posiedzeniu nowej kadencji, które odbyło się 22 września 2005 roku<sup>1244</sup>.

Dnia 15 listopada 2005 roku uroczystość obchodzono jubileusz sześćdziesięciolecia Politechniki Wrocławskiej. Uroczystościom towarzyszyły obrady rektorów uczelni zrzeszonych w Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich. W napiętym programie Święta Uczelni uczczono pamięć profesorów – ofiar terroru hitlerowskiego: aresztowanych w wyniku akcji *Sonderaktion Krakau* oraz zamordowanych w 1941 roku we Lwowie. Złożono kwiaty przy pomniku profesorów na placu Grunwaldzkim oraz przy tablicy upamiętniającej aresztowanych uczonych krakowskich, znajdującej się na murze więzienia przy ulicy Sądowej. Otwarto wystawę przygotowaną przez Muzeum Politechniki Wrocławskiej, zatytułowaną „Politechnika Wrocławska – źródła i początki”. Główne uroczystości jubileuszowe odbyły się tradycyjnie w auli. Wręczono tam po raz pierwszy **Złote Odznaki Politechniki Wrocławskiej z Brylantem**<sup>1245</sup>. Odznaką numer 1 odznaczono sztandar Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność”, kolejne otrzymali: docent Kazimiera Fulińska, profesor Andrzej Hałas, profesor Jarosław Juchniwicz, profesor Edward Chlebus, docent Bronisław Jasek, docent Zdzisław Bodarski, Celina Palczak oraz – z numerem 9 – profesor Ewaryst Rafajłowicz<sup>1246</sup>.

Z dniem 1 stycznia 2006 roku na Wydziale Chemicznym rozpoczęła działalność Wydziałowy Zakład Chemii Medycznej i Mikrobiologii (kierownik: doktor habilitowany inżynier Józef Oleksyszyn)<sup>1247</sup>. Również w styczniu 2006 roku zmieniono dotychczasową nazwę Studium Nauki Języków Obcych na **Studium Języków Obcych**<sup>1248</sup>. Dnia 23 lutego 2006 roku powołano przy Politechnice Wrocławskiej **Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości**. Jednostka ta, zgodnie z zapisami najnowszej regulacji prawnej dotyczącej szkol-

<sup>1243</sup> Ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym* (Dz.U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365).

<sup>1244</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 września 2005 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1245</sup> Zarządzenie wewnętrzne 38/2005 w sprawie wprowadzenia regulaminu Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej z Brylantem i Złotej Odznaki Politechniki Wrocławskiej, 7 października 2005 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1246</sup> *Arystokracja ducha*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 196, s. 3–5. Złote Odznaki Politechniki Wrocławskiej z Brylantem senat przyznał na posiedzeniu 25 października 2005 roku.

<sup>1247</sup> Zarządzenie wewnętrzne 51/2005 w sprawie zmiany w strukturze organizacyjnej Wydziału Chemicznego i utworzenia Wydziałowego Zakładu Chemii Medycznej i Mikrobiologii, 28 grudnia 2005 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1248</sup> Zarządzenie wewnętrzne 3/2006 w sprawie zmiany nazwy Studium Nauki Języków Obcych na Studium Języków Obcych, 18 stycznia 2006 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

**Ilustracja 348.**

Także w 2005 roku pokazy, wykłady i warsztaty zorganizowane na Politechnice Wrocławskiej w ramach Dolnośląskiego Festiwalu Nauki przyciągnęły tłumy [16–23 września 2005 roku]



nictwa wyższego, mogła ubiegać się o środki europejskie i była niezbędnym warunkiem dobrej współpracy z Fundacją na Rzecz Nauki Polskiej w dziedzinie zdobywania grantów niezbędnych do wprowadzania w życie innowacyjnych projektów<sup>1249</sup>. Na kolejnej, marcowej sesji senatu przyjęto szczegółowy harmonogram prac nad statutem, z którego wynikało, że w końcu maja – po konsultacjach społecznych – dokument ten może być poddany dyskusji i przyjęty<sup>1250</sup>. Statut Politechniki Wrocławskiej uchwalono 25 maja 2006 roku<sup>1251</sup>. Dnia 22 czerwca 2006 roku senat pozytywnie zaopiniował powołanie **Studium Kształcenia Podstawowego** jako międzywydziałowej jednostki organizacyjnej o charakterze dydaktycznym, kształcącej „studentów studiów pierwszego stopnia z matematyki, fizyki, informatyki, chemii i przedmiotów kształcenia ogólnego”<sup>1252</sup>.

Na przełomie sierpnia i lipca 2006 roku dokonano istotnych zmian na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki. Z dniem 31 sierpnia zniesiono wszystkie powołane 1 stycznia 2002 roku wydziałowe jednostki organizacyjne i utworzono w ich miejsce nowe. Dnia 1 września 2006 roku uruchomiono zatem: Wydziałowy Zakład Mikroelektroniki i Nanotechnologii (kierownik: profesor

<sup>1249</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 lutego 2006 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1250</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 marca 2006 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1251</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 25 maja 2006 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1252</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 czerwca 2006 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.



### Ilustracja 349.

Widok zespołu urbanistycznego budynków Wydziału Elektroniki i Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego. Od lewej budynki C-2, C-1, C-3, C-4 i C-5 [lipiec 2005 roku]

<sup>1253</sup> Zarządzenie wewnętrzne 33/2006 w sprawie zmian organizacyjnych na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki, 16 sierpnia 2006 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1254</sup> Zarządzenie wewnętrzne 44/2006 w sprawie wprowadzenia zmian na Wydziale Architektury, 8 listopada 2006 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1255</sup> Zarządzenie wewnętrzne 50/2006 w sprawie utworzenia Wydziałowego Zakładu Architektury Użyteczności Publicznej na Wydziale Architektury, 27 grudnia 2006 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

doktor habilitowany inżynier Marek Tłaczała), Wydziałowy Zakład Technologii Próżniowych i Plazmowych (kierownik: doktor habilitowany inżynier Witold Posadowski), Wydziałowy Zakład Metrologii Mikro- i Nanostruktur (kierownik: doktor habilitowany inżynier Teodor Gotszalk), Wydziałowy Zakład Technologii i Diagnostyki Struktur Mikroelektronicznych (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Tadeusz Berlicki), Wydziałowy Zakład Technologii Aparatury Elektronicznej (kierownik: doktor habilitowany inżynier Jan Felba) oraz Wydziałowy Zakład Mikrosystemów i Fotoniki (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Leszek Golonka)<sup>1253</sup>. Dnia 1 listopada 2006 roku Katedra Urbanistyki na Wydziale Architektury została przekształcona w Wydziałowy Zakład Urbanistyki<sup>1254</sup>. Od 1 stycznia 2007 roku zaczął funkcjonować Wydziałowy Zakład Architektury Użyteczności Publicznej (kierownik: doktor habilitowany inżynier architekt Waldemar Wawrzyniak)<sup>1255</sup>.



Dnia 13 kwietnia 2007 roku powstała spółka **EIT+ SA**, która – zgodnie założeniami – miała działać w trzech obszarach: sieci *e-Zdrowie*, sieci *Biotech* oraz sieci naukowo-gospodarczej *Energia*. Spółka ta miała wyjść naprzeciw inicjatywie Komisji Europejskiej tworzącej Europejski Instytut Technologiczny, o którego lokalizację zbiegał Wrocław. Europejski Instytut Technologiczny miał być „nowoczesnym ośrodkiem generującym rozwój gospodarki opartej na wiedzy, oddziaływującym na całą Europę i wspierającym jej konkurencyjność”<sup>1256</sup>. Politechnika Wrocławska była jednym z pięciu sygnatariuszy umowy powołującej spółkę obok Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Przyrodniczego, Akademii Medycznej i Dolnośląskiego Centrum Zaawansowanych Technologii. Senat Politechniki Wrocławskiej wyraził zgodę na przystąpienie do spółki EIT+ SA na posiedzeniu, które odbyło się 20 września 2007 roku<sup>1257</sup>.

W drugim półroczu 2007 roku dokonano kilku zmian w strukturze wydziałów Politechniki Wrocławskiej. Dnia 1 lipca 2007 roku powstał na Wydziale Podstawowych Problemów Techniki – w wyniku przekształcenia Wydziałowego Zakładu Inżynierii Biomedycznej i Pomiarowej – Instytut Inżynierii Biomedycznej i Pomiarowej (I-21)<sup>1258</sup>. Na Wydziale Architektury w miejsce Katedry Projektowania Architektury Mieszkaniowej uruchomiono Wydziałowy Zakład Projektowania Architektury Mieszkaniowej<sup>1259</sup>. Dnia 1 listopada 2007 roku utworzono w strukturze Wydziału Mechaniczno-Energetycznego Instytut Inżynierii Lotniczej, Procesowej i Maszyn Energetycznych (I-22, dyrektor: doktor inżynier Jerzy Składzień)<sup>1260</sup>. Dnia 20 grudnia 2007 roku senat Politechniki Wrocławskiej utworzył **Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Wydziału Mechaniczno-Energetycznego w Bielawie**. Planowano, że nowa placówka, powstała przy wsparciu władz powiatu dzierzoniowskiego i Bielawy, będzie prowadzić studia pierwszego stopnia na kierunku „energetyka” dla co najmniej sześćdziesięciu osób<sup>1261</sup>. Dopełnieniem decyzji o powołaniu bielawskiego ośrodka była podjęta 28 lutego 2008 roku uchwała senatu Politechniki Wrocławskiej o ścisłej współpracy z władzami regionalnymi w rozwijaniu tego typu placówek dydaktycznych<sup>1262</sup>. Na początku grudnia 2007 roku wprowadzono na Politechnice Wrocławskiej **elektroniczną legitymację studencką**<sup>1263</sup>.

Początek XXI wieku był dla Politechniki Wrocławskiej okresem prawdziwego boomu inwestycyjnego. Wspomniane już ukończone realizacje – z 2000 (gmach Wrocławskiego Centrum Transferu Technologii – B-11) i 2001 roku (budynek laboratoryjno-dydaktyczny przy ulicy Gdańskiej 7/9 – F-4) – stanowiły w pewnym

<sup>1256</sup> Powstała spółka EIT+ SA, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2007, nr 212, s. 4–5.

<sup>1257</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 września 2007 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1258</sup> Zarządzenie wewnętrzne 24/2007 w sprawie wprowadzenia zmian w strukturze organizacyjnej na Wydziale podstawowych Problemów Techniki, 4 lipca 2007 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1259</sup> Zarządzenie wewnętrzne 37/2007 w sprawie wprowadzenia zmian organizacyjnych na Wydziale Architektury, 11 października 2007 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1260</sup> Zarządzenie wewnętrzne 40/2007 w sprawie wprowadzenia zmian w strukturze organizacyjnej na Wydziale Mechaniczno-Energetycznym, 19 października 2007 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.

<sup>1261</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 20 grudnia 2007 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1262</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 28 lutego 2008 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane.

<sup>1263</sup> Zarządzenie wewnętrzne 46/2007 w sprawie wprowadzenia w Politechnice Wrocławskiej elektronicznej legitymacji studenckiej, 5 grudnia 2007 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane.



### Ilustracja 350.

W roku jubileuszu uczelni mająca czterdziestoletnią tradycję Złota Odznaka Politechniki Wrocławskiej uzyskała nową formę [2005 rok]

<sup>1264</sup> K. Dackiewicz, *Budynek Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20)*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2010, numer specjalny: „Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki”, s. 55–56.

<sup>1265</sup> *Nowe Centrum Naukowo-Badawcze Wydziału Elektrycznego*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 171, s. 66.

<sup>1266</sup> Centrum Naukowo-Badawcze Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej. Opis koncepcji pokonkursowej, cz. II: Konstrukcja, s. 1–3. ATiB PWR, sygn. ACT/AB-D20/1, poz. 1–4.

<sup>1267</sup> Centrum Naukowo-Badawcze Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej. Opis koncepcji pokonkursowej, cz. I: Architektura, s. 3–4. ATiB PWR, sygn. ACT/AB-D20/1, poz. 1–4.

<sup>1268</sup> Budynek D-20: kubatura budynku – 63,5 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2578 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 6248 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1269</sup> Budynek B-4: kubatura – 52 691 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2472 metry kwadratowe, powierzchnia całkowita – 12 492 metry kwadratowe. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1270</sup> *Konkurs architektoniczny rozstrzygnięty*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2000, nr 126, s. 20–21.

<sup>1271</sup> *Budynek B-4*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 156/157, s. 22.

sensie preludium wkrótce podjętych przedsięwzięć. Dnia 1 października 2003 roku odbyła się uroczystość wmurowania aktu erekcyjnego pod nowy, wielki gmach, zlokalizowany w sąsiedztwie budynku Wydziału Elektrycznego – budynek Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego 8 (D-20)<sup>1264</sup>. Jego realizację przeprowadzono na podstawie projektu Ewy Frankiewicz, wybranego w czasie konkursu przeprowadzonego w 2000 roku. Architektoniczna bryła gmachu wypełnia pierzeję placu Grunwaldzkiego między budynkiem Wydziału Elektrycznego (D-1) a Domem Naukowca (D-8). Wysoki korpus główny znajduje się bezpośrednio przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego. Drugą część budynku usytuowano w głębi parceli. Zarówno forma obiektu, jak i jej rzut są bardzo nieregularne i w pionie, i w poziomie. Długość budowli dochodzi do 80 metrów, szerokość – do 75 metrów, a wysokość ponad 41 metrów stanowi o tym, że jest to obecnie najwyższy obiekt Politechniki Wrocławskiej. Budynek składa się z dwóch części: wysokiej, mieszczącej głównie zakłady naukowo-badawcze, i niskiej, przeznaczonej na zespół sal audytoryjnych tworzących Centrum Konferencyjne z Salą Kongresową na 620 miejsc<sup>1265</sup>. W części wysokiej układ konstrukcyjny tworzą ramy żelbetowe usztywnione żelbetowymi ścianami. Część niską zaprojektowano w konstrukcji stalowej<sup>1266</sup>. Wykończenie zewnętrzne elewacji sporządzono z płyt piaskowcowych (nawiązujących do murów sąsiedniego budynku Wydziału Elektrycznego) oraz dużych powierzchni przeszklonych ścian osłonowych<sup>1267</sup>. Dnia 20 stycznia 2005 roku postawiono wiechę na dachu budowli. Prace budowlane wewnątrz gmachu i jego stopniowe zagospodarowanie trwały do końca 2006 roku<sup>1268</sup>.

Jeszcze w 1999 roku ogłoszono konkurs na koncepcję architektoniczną nowego gmachu dla Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Informatyki i Zarządzania zlokalizowanego przy ulicy Ignacego Łukasiewicza 3/5 (B-4)<sup>1269</sup>. W konkursie zwyciężył projekt Andrzeja Mikułana, Urszuli Wiśniewskiej i Jacka K. Wiśniewskiego<sup>1270</sup>. Dotychczasowa budowla usytuowana w tym miejscu – parterowa dawna siedziba Katedry Obróbki Metali Wydziału Mechanicznego, zbudowana w 1949 roku według projektu Andrzeja Frydeckiego – została rozebrana. Dnia 25 czerwca 2002 roku wmurowano kamień węgielny pod nowy budynek<sup>1271</sup>. Wielki reprezentacyjny gmach, będący przykładem architektury *high-tech*, zaprojektowano na planie zbliżonym do prostokąta o dłuższych bokach ustawionych równoleżnikowo. Bryła architektoniczna jest złożona z dwóch części połączonych w całość. Sześciokondygnacyjna część „A” – zwrócona elewacjami frontowymi do ulicy



### Ilustracja 351.

Rozpoczęta budowa gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego (C-13). Po lewej fragment budynku Wydziału Chemicznego (C-6) [lato 2005 roku]

Ignacego Łukasiewicza i do ulicy Mariana Smoluchowskiego – pełni funkcję biurową, mieszcząc ponadto zespół wejściowy i sale audytoryjne. Część „A” ma konstrukcję wylewaną, ścianowo-płytową ze słupami żelbetowymi. Ściany zewnętrzne są żelbetowe, również wylwane. Najwyższa kondygnacja tego fragmentu budynku otrzymała konstrukcję stalową. Czterokondygnacyjną część „B” usytuowano od strony dziedzińca. Konstrukcja tej części jest szkieletowa. Szkielet ścian zewnętrznych wypełniono cegłą ceramiczną<sup>1272</sup>. W podziemiu znajdują się garaże i pomieszczenia magazynowo-techniczne. Powyżej umieszczono halę maszyn wysokości około 7 metrów<sup>1273</sup>. Dominującym elementem północnej elewacji jest wielki wykusz, obejmujący cztery osie i trzy kondygnacje. Na drugim piętrze usytuowano kryty dziedziniec wewnętrzny. Zadaszenie dziedzińca, wykonane z przezroczystego szkła, zapewnia naturalne oświetlenie. Oficjalne otwarcie nowej siedziby Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Informatyki i Zarządzania nastąpiło 13 października 2004 roku.

Dnia 19 kwietnia 2004 roku w auli Politechniki Wrocławskiej otwarto wystawę prac konkursowych na realizację budynku Zintegrowanego Centrum Studenckiego (C-13) przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego 23/25<sup>1274</sup>. Pierwsze projekty zabudowy tego miejsca pochodzą z 1913 roku, dopiero jednak w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX wieku powstały tutaj dwa obiekty Politechniki Wrocławskiej: budynek warsztatowo-socjalny (H-1), oddany do użytku w 1966 roku, i pawilon administracyjno-biurowy (H-2), wzniesiony w 1970 roku. W maju 2005 roku obie budowle zostały rozebrane. Konkurs na realizację budynku centrum studenckiego wygrał projekt pracowni „Manufaktura nr 1”

<sup>1272</sup> Krótką charakterystykę nowego gmachu sporządzono na podstawie opisu technicznego stanowiącego fragment architektonicznego projektu wykonawczego – por. ATiB PWr, sygn. ACT/AB-B4/18, p. 1.

<sup>1273</sup> *Budynek B-4...*, s. 23.

<sup>1274</sup> Tekst o budynku C-13 jest zmienioną wersją publikacji: K. Dackiewicz, *Budynek Zintegrowanego Centrum Studenckiego (C-13)*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2010, numer specjalny: „Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki”, s. 57–58.



**Ilustracja 352.**

Bryła oddanego w 2006 roku gmachu Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20) wypełnia pierzeję placu Grunwaldzkiego między budynkiem Wydziału Elektrycznego (D-1) a Domem Naukowca (D-8), fotografia z 2009 roku

Bogusława Wórzeczki<sup>1275</sup>. Oprócz koncepcji samego budynku duże znaczenie przy wyborze projektu przez komisję miało przestrzenne ukształtowanie założenia w nawiązaniu do istniejących obiektów. W zwycięskim projekcie przewidziano utworzenie wewnętrznego dziedzińca na przedłużeniu Alei Profesorów – drogi rozpoczynającej się przy pomniku Profesorów Lwowskich – stanowiącej w zamierzeniach główną oś kompozycyjną kampusu C-D<sup>1276</sup>. Budowa Zintegrowanego Centrum Studenckiego była pierwszą inwestycją uczelni przeznaczoną wyłącznie dla studentów. Budynek wzniesiony na planie rozwartej litery „L” jest złożony z dwóch prostopadłościennych bloków różnej wysokości<sup>1277</sup>. Skrzydło południowe, od strony wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego, jest pięciokondygnacyjne. Skrzydło północno-zachodnie, od strony dziedzińca, ma dwie kondygnacje. Ustawienie budynku nawiązuje do linii zabudowy Gmachu Głównego, tworząc dopełniający akcent urbanistyczny. Dnia 16 grudnia 2005 roku zatknięto wiechę na dachu budynku<sup>1278</sup>. Uroczystość oddania gmachu do użytku odbyła się 29 stycznia 2007 roku<sup>1279</sup>. W zakończonej w czerwcu 2008 roku osiemnastej edycji konkursu „Piękny Wrocław”, ogłaszanego przez prezydenta miasta oraz Towarzystwo Miłośników Wrocławia, pierwszą nagrodę w kategorii budynków użyteczności publicznej zdobył zespół dydaktyczny Zintegrowanego Centrum Studenckiego<sup>1280</sup>. Dnia 13 listopada 2009 roku na północnej elewacji dziedzińcowej uruchomiono Wielki Zegar Binarny, prezentujący czas w zapisie zerojedynkowym. Zegar tworzy osiemnaście okręgów świetlnych umieszczonych w oknach. Kolory – zielony, niebieski i czerwony – oznaczają odpowiednio godziny, minuty i sekundy<sup>1281</sup>.

Innego typu realizacją był ukończony w 2007 roku budynek magazynowo-laboratoryjny przy placu Grunwaldzkim 11 (C-14)<sup>1282</sup>. Obiekt, wzniesiony według projektu Anny Zalewskiej w konstrukcji stalowej spawanej, obudowanej płytami warstwowymi, składa się z dwóch prostopadłościennych brył. Budowla użytkowana przez Instytut Budownictwa jest związana funkcjonalnie z pobliskim budynkiem C-7, który jest siedzibą Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego. Spełnia funkcje magazynowe oraz przygotowalnicze elementów konstrukcyjnych (głównie wielkogabarytowych) do badań laboratoryjnych<sup>1283</sup>.

Budynek H-3 przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego 41, zbudowany w latach 1965–1969, został rozbudowany w 2007 roku według projektu Bogusława Wórzeczki. W rozwiązaniach zmiennej wówczas elewacji podstawowymi materiałami są szklane ściany o pionowym układzie kompozycyjnym oraz lekka ściana



### Ilustracja 353.

Uroczystemu otwarciu gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego towarzyszył happening. Rektor profesor Tadeusz Luty za kierownicą podnośnika widłowego za chwilę rozbija kartonową zaporę z napisem „Finał i Początek” [29 stycznia 2007 roku]

<sup>1275</sup> Współprojektantami są: Mariusz Maury, Piotr Krynicki, Artur Płaza i Arkadiusz Chamielec.

<sup>1276</sup> *Rozstrzygnięto konkurs na Centrum Studenckie*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 178, s. 28, 46.

<sup>1277</sup> Opis budynku sporządzono, opierając się na opisie technicznym stanowiącym część projektu wykonawczego – por. ATiB PW, sygn. ACT/AB-C13/1, poz. 11, s. 9–15.

<sup>1278</sup> *Wiecha nad budynkiem Zintegrowanego Centrum Studenckiego*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2006, nr 198, s. 5.

<sup>1279</sup> *ZCS zaprasza*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2007, nr 210, s. 4. Budynek C-13: kubatura budynku – 71 336 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 3406 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 6381 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1280</sup> M. Wieliczko, *Piękny ZCS w Pięknym Wrocławiu*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 223, s. 10.

<sup>1281</sup> I. Szajner, *Żacy odmierzają czas inaczej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009/2010, nr 234, s. 89. Instalację skonstruowali członkowie koła naukowego przy Katedrze Metrologii Elektronicznej i Fotonicznej na Wydziale Elektroniki.

<sup>1282</sup> Budynek C-14: kubatura – 3922 metry sześciennych, powierzchnia zabudowy – 397 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 381 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1283</sup> Opis techniczny do projektu wykonawczego architektonicznego budynku magazynowo-laboratoryjnego przy budynku C-7 Politechniki Wrocławskiej. ATiB PW, sygn. ACT/AB-C14/1, poz. 2, nłb.

**Ilustracja 354.**

Usytuowanie gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego wzdłuż wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego stanowi kontynuację linii zabudowy wyznaczonej przez Gmach Główny uczelni ponad osiemdziesiąt lat wcześniej, fotografia ze stycznia 2009 roku

oślonowa o horyzontalnym podziale stalowych paneli. Zachowano dotychczasowe dwa trakty z wydzielonym korytarzem. Trakt frontowy (biurowy) jest trzykondygnacyjny, a trakt tylny (laboratoryjny) ma w części starej dwie kondygnacje oraz trzy w zrealizowanej w 2007 roku<sup>1284</sup>. Obecnie budynek jest siedzibą Instytutu Inżynierii Lądowej Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego.

Również w 2007 roku Politechnika Wrocławska przejęła od Uniwersytetu Przyrodniczego dwa obiekty przy ulicy Rozbrat 7. Był to obecny budynek dydaktyczny (E-5)<sup>1285</sup>, w którym od 2009 roku znajduje się siedziba Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Wydziału Architektury<sup>1286</sup>, oraz dwustanowiskowy obiekt garażowy E-8.

W 2007 roku pracami modernizacyjnymi objęto również północny fragment holu Gmachu Głównego, który przez wiele lat był wykorzystywany na cele użytkowe. Mieściła się tutaj między innymi ogólna szatnia, księgarnia i kiosk. W 2007 roku, w wyniku przebudowy przeprowadzonej według projektu Cezarego Zubrzyckiego<sup>1287</sup>, miejsce to uzyskało charakter reprezentacyjny i jest wykorzystywane do celów wystawienniczych. Jednocześnie odnowiono suterene Gmachu Głównego, urządając w jej pomieszczeniach Klub Seniora, kawiarenkę i szatnię.

W 2008 roku – ostatnim roku kadencji profesora Tadeusza Lutego – na Politechnice Wrocławskiej zatrudniano 3855 osób: 1819 pracowników miało etaty naukowo-dydaktyczne i dydaktyczne, 21 – naukowe, 656 – naukowo-techniczne, inżynieryjno-techniczne i robotnicze, 1358 pracowników reprezentowało służby biblioteczne i obsługę. W grupie nauczycieli akademickich było 105 profesorów zwyczajnych, 64 tytułarnych profesorów nadzwyczajnych, 112 osób zajmowało stanowisko profesora nadzwyczajnego, jedna osoba zajmowała stanowisko profesora wizytującego. Zatrudniano 1043 adiunktów (123 z tytułem doktora habilitowanego) oraz 147 asystentów i stażystów. Etaty starszych wykładowców zajmowało 244 nauczycieli akademickich (w tym 73 docentów), wykładowców – 67, a lektorów języków obcych – 20 osób. W 2008 roku nominację na stanowisko profesora zwyczajnego otrzymało trzynaście osób, tytuł naukowy profesora uzyskało również trzynaście osób. W tym czasie rektor powołał siedemnastu nauczycieli akademickich na stanowisko profesora nadzwyczajnego Politechniki Wrocławskiej. Średnia wieku w grupie kadry profesorskiej wynosiła 60 lat, a ogólna średnia wieku nauczycieli akademickich – 49 lat (podobnie jak w latach 2003–2007). W 2008 roku pracownicy Politechniki Wrocławskiej opublikowali ogółem 3980 prac (1293 prace wydano za granicą).

<sup>1284</sup> B. Wowrzeczka, *Rozbudowa budynku H-3 Politechniki Wrocławskiej. Dokumentacja powykonawcza – architektura*, Wrocław 2007, t. 1, s. 6–11.

<sup>1285</sup> Obiekt wzniesiony w 1903 roku pełnił pierwotnie funkcję domu dyrektorów Szkoły Rzemiosł Budowlanych i Szkoły Budowy Maszyn, które znajdowały się w gmachu oznaczonym symbolem E-1 przy ulicy Bolesława Prusa 53/55, zajmowanym obecnie przez Wydział Architektury.

<sup>1286</sup> Budynek E-5: kubatura – 4655 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 362 metry sześciennie, powierzchnia użytkowa – 921 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1287</sup> Informacja z Działu Inwestycji i Remontów Politechniki Wrocławskiej.

**Ilustracja 355.**

W ukończonym w 2007 roku budynku C-14, wzdłuż dłuższych boków niższej części budowli, umieszczono dwa rzędy nieotwieranych okien, służących jedynie doświetleniu wnętrza. Widok od strony macierzystego budynku C-7, fotografia ze stycznia 2010 roku



Uzyskano 63 patenty. Liczba studentów na wszystkich wydziałach (łącznie z filiami) osiągnęła wielkość 32 093 osób (w tym 181 cudzoziemców). Na studiach wieczorowych, zaocznych i uzupełniających magisterskich kształciło się 6615 słuchaczy. W 2008 roku mury Politechniki Wrocławskiej opuściło 4938 absolwentów, w tym studia magisterskie ukończyło 3999 osób<sup>1288</sup>.

W kampanii wyborczej na pierwszą czteroletnią kadencję rektorską o stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej na lata 2008–2012 ubiegało się czterech kandydatów: profesor Monika Hardygóra, profesor Ludwik Komorowski, profesor Janusz Szafran oraz profesor Tadeusz Więckowski. Jak wynika z relacji „Pryzmatu”, stawka była bardzo wyrównana i do końca trudno było określić wynik wyboru, jakiego dokonał stuosobowy Uczelniany Kolegium Elektorskie. Dnia 17 kwietnia 2008 roku kwestię wyboru rozstrzygnięto w pierwszej turze głosowania: profesor Tadeusz Więckowski otrzymał 57 głosów elektorskich, profesor Monika Hardygóra – 25, profesor Ludwik Komorowski – 14, profesor Janusz Szafran – cztery głosy elektorskie. Rektorem na lata 2008–2012 został profesor Tadeusz Więckowski<sup>1289</sup>.

Uroczysta, trzydziesta trzecia i ostatnia pod przewodnictwem profesora Tadeusza Lutego sesja senatu odbyła się 10 lipca 2008 roku. W jej pierwszej części wzięli także udział senatorowie-elektci nowej kadencji 2008–2012. Na posiedzeniu wręczono akty stwierdzające wybór na najwyższe stanowiska Politechniki Wrocławskiej: rektora – profesorowi Tadeuszowi Więckowskiemu, prorektora do spraw organizacji – profesorowi Jerzemu Walendziowskiemu, prorektora do spraw badań naukowych i współpracy z gospodarką – profesorowi Eugeniuszowi Rusińskiemu, prorektora do spraw rozwoju – profesorowi Cezaremu Madryasowi, prorektora do spraw nauczania – profesorowi Andrzejowi Kasprzakowi, prorektora do spraw studenckich – doktorowi Zbigniewowi Soce<sup>1290</sup>.



**Ilustracja 356.**

Przed wyborami rektorskimi profesor Tadeusz Więckowski zaprezentował swój program wyborczy na zebraniu informacyjnym Uczelnianego Kolegium Elektorów [10 kwietnia 2008 roku]

<sup>1288</sup> Sprawozdanie z działalności Politechniki Wrocławskiej w roku 2008, Wrocław 2009.

<sup>1289</sup> Wyrównana stawka, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 221, s. 6–7.

<sup>1290</sup> Uroczysty ostatni senat, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 223, s. 7.



**Ilustracja 357.**

Po ogłoszeniu wyniku wyborów – rektor-elekt profesor Tadeusz Więckowski w asyście elektorów studenckich [17 kwietnia 2008 roku]

## Rektorat Tadeusza Więckowskiego (2008 – )



kwietniu 2008 roku, w wywiadzie przeprowadzonym przez redakcję „Pryzmatu” zaraz po wyborze na stanowisko rektora, profesor Tadeusz Więckowski krótko określił główne kierunki swojego rektoratu: „Cała naprzód. I na pewno wiadomo w jakim kierunku – jest jasno zdefiniowany: badania, Europa i kształcenie następców”<sup>1291</sup>.

Dnia 29 sierpnia 2008 roku dokonano się formalne przekazanie władzy rektorskiej. Szczególnym momentem tej uroczystości było poświadczenie faktu zmiany na stanowisku rektora podpisanymi złożonymi w kronice uczelni. W ten sposób zapoczątkowano tradycję takich wpisów<sup>1292</sup>. „Za chwilę przyjdzie mi odpowiadać za Politechnikę, za nasz wspólny dom, i chcę powiedzieć, że praca, która została tu włożona to bardzo trwały stabilny fundament. Teraz przychodzi czas budowania na nim przyszłości Politechniki Wrocławskiej” – powiedział po złożeniu podpisu rektor-elekt profesor Tadeusz Więckowski.

Pierwszym wydarzeniem o doniosłym znaczeniu w kadencji rektorskiej 2008–2012 było niewątpliwie uhonorowanie godnością doktora *honoris causa* Politechniki Wrocławskiej kanclerz Niemiec doktor Angeli Merkel. Dnia 24 września 2008 roku odbyła się w auli uczelni uroczysta promocja Angeli Merkel „w uznaniu osiągnięć w dziedzinie chemii teoretycznej, we współpracy z polskim środowiskiem naukowym oraz wspieraniu Europejskiej Przestrzeni Badawczej, a nade wszystko polityki nacechowanej mądrością uczzonego”<sup>1293</sup>.

<sup>1291</sup> *Cała naprzód: kierunek Europa!*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 221, s. 4–5.

<sup>1292</sup> 29 sierpnia 2008 roku, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 223, s. 13.

<sup>1293</sup> Uchwała senatu Politechniki Wrocławskiej w sprawie nadania dr Angeli Merkel – Kanclerz Niemiec – tytułu doktora *honoris causa* Politechniki Wrocławskiej. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 24 kwietnia 2008 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane, nfb.

**Ilustracja 358.**

Uroczystość nadania kanclerz Niemiec Angeli Merkel tytułu doktora honorowego Politechniki Wrocławskiej. Przemawia rektor Tadeusz Więckowski [24 września 2008 roku]

Dzień po ważnej uroczystości, 25 września 2008 roku, na pierwszym posiedzeniu zebrał się senat Politechniki Wrocławskiej nowej kadencji. Rektor Tadeusz Więckowski przedstawił na nim między innymi plany inwestycyjne na lata 2008–2012. Planowano realizację zaplecza badawczego dla Wydziału Elektroniki oraz podjęcie prac przy Centrum Innowacyjno-Technologicznym „Technopolis” (ośrodki przy ulicy Długiej i ulicy Zygmunta Janiszewskiego). Uzyskano środki na Bibliotekę Nauk Ścisłych i Technicznych (projekty wykonane dla Biblioteki Głównej nie miały szczęścia realizacyjnego w poprzednim sześćdziesięcioleciu). Zaplanowano także trzy etapy prac związanych z budową Kompleksu Edukacyjno-Badawczego „Geocentrum” (inwestycja w okolicach ulicy Na Grobli) oraz realizację budynku dla Wydziału Chemicznego przy ulicy Gdańskiej. Spodziewano się, że rozwój Wrocławskiego Cen-

trum Sieciowo-Superkomputerowego również nie będzie możliwy bez nowego obiektu. Na wymagającą powiększenia bazę domów studenckich pozyskano część środków, które miały umożliwić budowę nowego obiektu przy placu Grunwaldzkim – w pobliżu akademików Uniwersytetu Wrocławskiego zwanych „Kredką” i „Ołówkiem”<sup>1294</sup>.

Uroczystość inauguracji roku akademickiego 2008/2009, która odbyła się 1 października 2008 roku, była okazją do przedstawienia przemyśleń związanych nie tylko z przyszłością uczelni, którą lapidarnie nakreślił profesor Tadeusz Więckowski w wywiadzie przeprowadzonym po zwycięstwie wyborczym. W przemówieniu inauguracyjnym rektora można było znaleźć także inne akcenty: „Politechnika Wrocławska to nie tylko jedna z największych, ale i najlepszych uczelni technicznych w Polsce. Jak silne drzewo, korzeniami sięgająca tradycji lwowskiego środowiska naukowego, w pierwszej dekadzie XXI wieku śmiało pretenduje do roli znaczącej uczelni środkowej Europy. Pozycja, osiągnięcia i dorobek Politechniki Wrocławskiej to wynik pracy wielu pokoleń. Ten dorobek, te dokonania pokoleń zobowiązują”<sup>1295</sup>.

Dnia 1 grudnia 2008 roku zniesiono Wydziałowy Zakład Projektowania Architektury Mieszkaniowej na Wydziale Architektury<sup>1296</sup>. W grudniu 2008 roku senat omówił między innymi problemy związane z zabezpieczeniem dwóch zabytkowych budynków Politechniki Wrocławskiej: gmachu Wydziału Architektury przy ulicy Bolesława Prusa 53/55 (przewidywano remont dachu) oraz gmachu Wydziału Hutniczego przy ulicy Mariana Smoluchowskiego 25 (B-1). Ten ostatni w zgodnej opinii wymagał szeroko zakrojonych prac renowacyjnych, zwłaszcza że jedyny z całego zespołu historycznych budynków zespołu Wyższej Szkoły Technicznej nie był remontowany. Planowano objąć pracami modernizacyjnymi także budynek B-2 (zabytkową walcownię doświadczalną)<sup>1297</sup>.

Na piątym posiedzeniu 22 stycznia 2009 roku senat ogłosił 2010 rok **Rokiem Stulecia Uczelni Technicznych we Wrocławiu**. W przyjętej przez aklamację uchwale wyrażono przekonanie, że „Jubileusz Stulecia Uczelni Technicznych we Wrocławiu będzie sprzyjał refleksji nad niezwykłą historią Politechniki Wrocławskiej, nad tradycjami i wartościami akademickimi, które ukształtowały uczelnię, a także wskaże nowe wyzwania i kierunki rozwoju *Almae Matris*”<sup>1298</sup>. Dnia 1 marca 2009 roku powstało, podległe bezpośrednio rektorowi, **Biuro Prasowe Politechniki Wrocławskiej**<sup>1299</sup>.

Decyzją senatu Politechniki Wrocławskiej, podjętą na sesji 23 kwietnia 2009 roku, wprowadzono do planu rozwoju uczelni na lata 2007–2015 realizację **Centrum Badawczo-Technolo-**



**Ilustracja 359.**

Kulminacyjny moment inauguracji roku akademickiego 2008/2009: ustępujący rektor profesor Tadeusz Luty przekazuje insygnia władzy swojemu następcy, profesorowi Tadeuszowi Więckowskiemu [1 października 2008 roku]

<sup>1294</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 25 września 2008 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane, nlb.

<sup>1295</sup> Przemówienie inauguracyjne JM Rektora Politechniki Wrocławskiej profesora Tadeusza Więckowskiego, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 224, s. 6.

<sup>1296</sup> Zarządzenie wewnętrzne 7/2009 w sprawie wprowadzenia zmian organizacyjnych na Wydziale Architektury, 23 stycznia 2009 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.

<sup>1297</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 18 grudnia 2008 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane, nlb.

<sup>1298</sup> Uchwała w sprawie ogłoszenia roku 2010 na Politechnice Wrocławskiej Rokiem Stulecia Uczelni Technicznych we Wrocławiu. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 22 stycznia 2009 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane, nlb.

<sup>1299</sup> Zarządzenie wewnętrzne 11/2009 w sprawie utworzenia Biura Prasowego Politechniki Wrocławskiej, 2 marca 2009 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.



**Ilustracja 360.**

Ukończony w 2008 roku budynek dydaktyczno-laboratoryjny dla Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki przy ulicy Długiej (M-6 bis). Poziomą sylwetkę budowli charakteryzuje wyrazista biel ścian zewnętrznych i ich oszczędna kompozycja, fotografia z 2010 roku

**gicznego** z lokalizacją przy ulicy Długiej 61<sup>1300</sup>. Jego usytuowanie na terenie dawnego Studium Wojskowego było nieprzypadkowe: w 2009 roku działało tutaj już sześć laboratoriów Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki: Laboratorium Nanotechnologii i Struktur Półprzewodników, Laboratorium Mikrosystemów Grubowarstwowych, Laboratorium Fotowoltaiczne SolarLab, Laboratorium Technologii Aparatury Elektronicznej, Laboratorium Technologii Próżniowych i Plazmowych oraz Laboratorium Mikroinżynierii i Mikromechaniki<sup>1301</sup>.

W maju 2009 roku została zapoczątkowana nowa politechniczna tradycja. W pierwszym dniu studenckich Juwenaliów – 11 maja – władze uczelni zaprosiły słuchaczy Politechniki Wrocławskiej do Zintegrowanego Centrum Studenckiego, żeby poczęstować ich śniadaniem. Jak zauważył reporter „Pryzmatu”, czasopisma informacyjnego Politechniki Wrocławskiej, „to sympatyczne wydarzenie zostało zapowiedziane jako nowy i – miejmy nadzieję – stały element juwenaliów na Politechnice Wrocławskiej”<sup>1302</sup>.

Dnia 17 maja 2009 roku uczelnię odwiedził Prezes Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej Donald Tusk. Wziął udział w zorganizowanym tutaj spotkaniu na temat „Fundusze strukturalne szansą rozwoju uczelni”. W czasie dyskusji rektor profesor Tadeusz Więckowski przypomniał, że głównym celem, jaki nakreśliły sobie władze Politechniki Wrocławskiej, jest dążenie do jej przeobrażenia w europejski uniwersytet badawczy, którego działalność opiera się na trzech solidnych filarach: nauczaniu, badaniach naukowych oraz transferze technologii do gospodarki. O wrażeniach wyniesionych z pobytu na Politechnice Wrocławskiej najlepiej świadczą słowa wpisane przez premiera do kroniki uczelni: „Polska jest z Was dumna, a mój Gdańsk Wam bardzo zazdrości”<sup>1303</sup>.

Dnia 1 czerwca 2009 roku Wydziałowa Katedra Klimatyzacji i Ciepłownictwa na Wydziale Inżynierii Środowiska została przekształcona w Instytut Klimatyzacji i Ciepłownictwa (I-33)<sup>1304</sup>. Na lipcowym posiedzeniu senatu przedstawiono główne punkty programu obchodów Roku Stulecia Wrocławskich Uczelni Technicznych, wśród których zwrócono uwagę zwłaszcza na galowy koncert inauguracyjny w Operze Wrocławskiej (15 stycznia 2010 roku) oraz obchody na Politechnice Wrocławskiej z udziałem kanclerz Niemiec Angeli Merkel (15 listopada 2010 roku)<sup>1305</sup>.

W październiku 2009 roku jubileusz czterdziestolecia obchodził Zespół Zamiejscowych Ośrodków Dydaktycznych Politechniki Wrocławskiej w Legnicy. Miesiąc ten był także okazją do pierwszej uroczystości inauguracji roku akademickiego w **Zamiejscowym Ośrodku Dydaktycznym Wydziału Mechaniczno-Energetycznego**

<sup>1300</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 23 kwietnia 2009 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane, nlb.

<sup>1301</sup> *Dalej niż HIT, czyli Centrum Badawczo-Technologiczne Politechniki Wrocławskiej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 230, s. 14–15.

<sup>1302</sup> *Narodziła się nowa... politechniczna tradycja*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 230, s. 12–13.

<sup>1303</sup> *Premier zazdrości Wrocławiowi*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 230, s. 5–9.

<sup>1304</sup> Zarządzenie wewnętrzne 24/2009 w sprawie wprowadzenia zmian w strukturze organizacyjnej na Wydziale Inżynierii Środowiska, 6 maja 2009 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.

<sup>1305</sup> Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 9 lipca 2009 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane, nlb.



**Ilustracja 361.**

W czasie wizyty na Politechnice Wrocławskiej premier Donald Tusk zwiedził wystawę poświęconą nowym przedsięwzięciom budowlanym uczelni [17 maja 2009 roku]

w **Bielawie**<sup>1306</sup>. Dnia 9 października 2009 roku do immatrykulacji przystąpiło tu 30 słuchaczy pierwszego roku niestacjonarnych studiów inżynierskich pierwszego stopnia na kierunku „energetyka” w specjalności „energetyka komunalna”<sup>1307</sup>. Dnia 29 października 2009 roku senat postanowił nazwać **Skwerem Obrońców Solidarności** teren ograniczony budynkami C-1, C-2 oraz C-6 – a zatem miejsce, gdzie we wrześniu 2001 roku stanął pomnik poświęcony działaczom niezależnego związku zawodowego<sup>1308</sup>.

Dnia 1 października 2009 roku na Wydziale Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki powstał Wydziałowy Zakład Mikroinżynierii i Fotowoltaiki<sup>1309</sup> (kierownik: profesor doktor habilitowany inżynier Jan Dziuban). Również od 1 października zaczęły obowiązywać zmiany w strukturze administracji centralnej. W miejsce stanowiska zastępcy kanclerza do spraw technicznych wprowadzono funkcję zastępcy kanclerza do spraw technicznych i inwestycji. Dział Inwestycji i Remontów przekształcono w Dział Remontów oraz utworzono Dział Inwestycji Budowlanych<sup>1310</sup>. Dnia 15 października 2009 roku Dział Nauki stał się **Działem Badań Naukowych**<sup>1311</sup>. Od 1 listopada 2009 roku działa **Biuro Organizacyjno-Prawne** oraz **Archiwum** (odtąd samodzielna komórka organizacyjna) jako jednostki podległe prorektorowi do spraw organizacji<sup>1312</sup>. Powyższe i wcześniejsze zmiany uregulował *Regulamin organizacyjny Politechniki Wrocławskiej* obowiązujący od 2 listopada 2009 roku<sup>1313</sup>.

<sup>1306</sup> Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Wydziału Mechaniczno-Energetycznego formalnie podjął działalność 1 października 2008 roku. Opublikowane 11 czerwca 2008 roku zarządzenie wyznaczyło ten termin jako stanowiący podstawę do prowadzenia prac organizacyjnych, administracyjnych i rekrutacji. Zob. Zarządzenie wewnętrzne w sprawie utworzenia Zamiejscowego Ośrodka Dydaktycznego Wydziału Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Wrocławskiej w Bielawie, 11 czerwca 2008 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.

<sup>1307</sup> *Nowy ZOD Wydziału Mechaniczno-Energetycznego*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 234, s. 22.

<sup>1308</sup> Protokół posiedzenia senatu Politechniki Wrocławskiej, 29 października 2009 roku. Kancelaria Rektora, Protokoły Posiedzeń Senatu, niesygnowane, nlb.

<sup>1309</sup> Zarządzenie wewnętrzne 50/2009 w sprawie zmiany w strukturze organizacyjnej Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki, 9 września 2009 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.

<sup>1310</sup> Zarządzenie wewnętrzne 54/2009 w sprawie zmian organizacyjnych w administracji centralnej Uczelni, 25 września 2009 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.

<sup>1311</sup> Zarządzenie wewnętrzne 57/2009 w sprawie zmiany nazwy oraz zakresu zadań komórki organizacyjnej administracji centralnej Uczelni, 6 października 2009 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.

<sup>1312</sup> Zarządzenie wewnętrzne 63/2009 w sprawie zmian organizacyjnych w administracji centralnej Uczelni, 27 października 2009 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.

<sup>1313</sup> Zarządzenie wewnętrzne 55/2009 w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego Politechniki Wrocławskiej, 5 listopada 2009 roku. Biuro Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej, Zarządzenia Rektora, niesygnowane, nlb.

**Ilustracja 362.**

Uczestnicy projektu edukacyjnego „Młody Chemik Eksperymentuje” organizowanego przez wrocławski oddział Polskiego Towarzystwa Chemicznego i Zakład Metalurgii Chemicznej Wydziału Chemicznego Politechniki Wrocławskiej. W tle budynek Wydziału Chemicznego [17 czerwca 2009 roku]

W kwietniu 2010 roku podstawowa struktura organizacyjna Politechniki Wrocławskiej wraz z obsadą stanowisk kierowniczych przedstawiała się następująco:

- **Rektor:** prof. dr hab. inż. Tadeusz Więckowski, prof. zw.  
Kancelaria Rektora: p.o. Szefa Kancelarii Rektora – Grażyna Fitek  
Audyty Wewnętrzny: mgr Agnieszka Wilczyńska  
Dział Spraw Pracowniczych: dyrektor – mgr Danuta Domagała-Wiatrzyk  
Kwestura: kwestor – mgr inż. Alicja Maniak  
Biuro Prawne: mgr Mirosław Żaczek  
Dział Kontroli Wewnętrznej: kierownik – inż. Krystyna Figiel  
Stanowisko do spraw Obronnych: kierownik – mgr inż. Wacław Głazek  
Biuro Ochrony Informacji Niejawnych: kierownik – mgr inż. Wacław Głazek  
Biuro Prasowe: rzecznik prasowy – mgr Agnieszka Niczewska





**Ilustracja 363.**

Dopiero w 2009 roku nadano kontrowersyjnej elewacji budynku A-10 charakter bardziej dostosowany do estetyki historycznej zabudowy Politechniki Wrocławskiej [24 września 2009 roku]

Dział Redakcji „Pryzmat”: redaktor naczelna – mgr Małgorzata Wieliczko

Wrocławskie Centrum Sieciowo-Superkomputerowe: dyrektor – prof. dr hab. inż. Daniel Bem, prof. zw.

Wrocławskie Centrum Transferu Technologii: dyrektor – prof. dr hab. inż. Jan Koch, prof. zw.

Centrum Metod Stochastycznych im. Hugona Steinhausa: dyrektor – prof. dr hab. Aleksander Weron, prof. zw.

- **Prorektor do spraw organizacji:** prof. dr hab. inż. Jerzy Walendziewski, prof. zw.

Biuro Organizacyjno-Prawne

Archiwum Uczelni: kierownik – mgr Barbara Brandt-Golecka

Dział BHP i PPOŻ: kierownik – mgr inż. Krzysztof Czernski

Dział Socjalny: kierownik – inż. Kazimierz Pabisiak

Muzeum Politechniki Wrocławskiej: dyrektor – mgr Marek Burak

- **Prorektor do spraw badań naukowych i współpracy z gospodarką:** prof. dr hab. inż. Eugeniusz Rusiński, prof. zw.

Centrum Materiałów Zaawansowanych i Nanotechnologii: kierownik – prof. dr hab. inż. Jan Misiewicz, prof. zw.

Centrum Inżynierii Biomedycznej: kierownik – dr hab. inż. Celina Pezowicz

Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości: dyrektor – prof. dr hab. inż. Kazimierz Wójs, prof. zw.

Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej: dyrektor – dr inż. Henryk Szarski

Oficyna Wydawnicza: dyrektor – mgr Halina Dudek

Dział Badań Naukowych: kierownik – dr inż. Katarzyna Kozłowska

Dział Własności Intelektualnej i Informacji Patentowej

Dział Periodycznych Wydawnictw Naukowych: kierownik – dr hab. inż. Jan Felba, prof. nadzw.

- **Prorektor do spraw nauczania:** prof. dr hab. inż. Andrzej Kasprzak, prof. zw.

Centrum Kształcenia Ustawicznego: dyrektor – dr inż. Jerzy Rutkowski

Dział Nauczania: kierownik – mgr inż. Hanna Helman

Dział Kształcenia na Odległość: kierownik – dr inż. Lesław Sieniawski

Dział Rekrutacji: kierownik – mgr Anetta Stypułkowska

Dział Promocji: kierownik – mgr Sylwia Kruk-Marzec

- **Prorektor do spraw rozwoju:** prof. dr hab. inż. Cezary Madryas, prof. zw.

Biuro Grantów i Funduszy Europejskich: kierownik – mgr inż. Elżbieta Mazurek

**Ilustracja 364.**

Na dziedzińcowej elewacji budynku Zintegrowanego Centrum Studenckiego w obecności rektora Politechniki Wrocławskiej uruchomiono Wielki Zegar Binarny. Obecny był także autor projektu technicznego zegara – Michał Wysocki [13 listopada 2009 roku]

Dział Infrastruktury Badawczej i Dydaktycznej: kierownik – mgr inż. Antoni Tarczewski

Dział Współpracy Międzynarodowej: kierownik – mgr Izabela Hutchins

Biuro Organizacji Imprez Naukowych: p.o. kierownika – mgr Marta Staszczak-Gębala

Dział Monitoringu i Zarządzania Projektami: dyrektor – mgr Rafał Pawełczak

- **Prorektor do spraw studenckich:** dr inż. Zbigniew Sroka  
Dział Studencki: kierownik – mgr inż. Michał Skalny  
Zespół Domów Studenckich: główny specjalista – mgr Krystyna Pruszyńska-Sobierajska
- **Kanclerz:** dr inż. Jarosław Janiszewski, doc.  
Biuro Kanclerza: kierownik – mgr inż. Bogumiła Zdobylak  
Dział Informatyzacji: kierownik – dr inż. Jacek Oko  
Biuro Zamówień Publicznych: kierownik – mgr Paweł Wanatowicz  
Zakładowy Inspektor Ochrony Radiologicznej: inspektor – mgr inż. Adam Żebrowski
- **Zastępca kanclerza do spraw administracji i organizacji:**  
mgr inż. Leonard Gawęcki  
Dział Administracyjno-Gospodarczy: kierownik – inż. Andrzej Surma



**Ilustracja 365.**

Wystawa plenerowa „Ofiary stanu wojennego” była eksponowana przed fasadą Gmachu Głównego od 11 grudnia 2009 roku do 20 stycznia 2010 roku [14 grudnia 2009 roku].

Dział Zaopatrzenia i Transportu: kierownik – inż. Edward Brudziński  
Dział Ochrony Mienia i Korespondencji: kierownik – mgr Małgorzata Bucki

Zespół Obiektów przy ulicy Długiej: administrator – mgr inż. Sabina Dudek-Świątłowicz

- **Zastępca kanclerza do spraw technicznych i inwestycji:**  
mgr inż. Andrzej Szymański

Dział Inwestycji Budowlanych: kierownik – mgr inż. Kazimierz Winiarczyk

Dział Remontów: kierownik – mgr inż. Włodzimierz Jagiełło

Zespół Konserwacyjno-Remontowy: kierownik – Wiesław Pacholik

Dział Infrastruktury Technicznej: kierownik – mgr inż. Sławomir Chojnacki

Archiwum Terenów i Budowli: kierownik – inż. Stanisław Kobiałka

- **Zastępca kanclerza do spraw ekonomicznych i finansowych, kvestor:** mgr inż. Alicja Maniak

Zastępca kvestora do spraw finansowych: mgr Danuta Łochańska

Zastępca kvestora do spraw księgowości: mgr Anna Jędrzejczak

- **Wydział Architektury (W-1):**

dziekan: prof. dr hab. inż. arch. Stanisław Medeksza, prof. zw.

prodziekan do spraw nauki i kształcenia kadry: prof. dr hab. inż.

arch. Elżbieta Trocka-Leszczyńska, prof. zw.

prodziekan do spraw dydaktyki: dr inż. arch. Bogusław Wowrzeczka

prodziekan do spraw studenckich: dr inż. arch. Andrzej Poniewierka

► Instytut Architektury i Urbanistyki (I-1): dyrektor – dr hab. inż. arch. Jacek Suchodolski, prof. nadzw.

► Instytut Historii Architektury, Sztuki i Techniki (I-12): dyrektor – dr hab. inż. arch. Jacek Kościuk

Katedra Planowania Przestrzennego: prof. zw. dr hab. inż. arch. Tadeusz Zipsler, prof. zw.

Zakład Konserwacji i Rewaloryzacji Architektury: dr hab. inż. arch. Wojciech Brzezowski

Zakład Konstrukcji i Budownictwa Ogólnego: dr hab. inż. arch. Elżbieta Przesmycka, prof. nadzw.

Zakład Geometrii Wykreślnej i Perspektywy Malarskiej: dr inż. arch. Teresa Tomasziewicz-Białas

Zakład Kształtowania Środowiska: dr hab. inż. arch. Alina Drapella-Hermansdorfer

Zakład Rysunku, Malarstwa i Rzeźby: dr hab. inż. arch. Leszek Maluga, prof. nadzw.

Zakład Urbanistyki: dr hab. inż. arch. Robert Masztalski, prof. nadzw.

Zakład Architektury Użyteczności Publicznej: prof. dr hab. inż. arch. Elżbieta Trocka-Leszczyńska, prof. zw.

• **Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego (W-2):**

dziekan: prof. dr hab. inż. Jerzy Hoła, prof. zw.

prodziekan do spraw dydaktyki: dr inż. Piotr Pietraszek

prodziekan do spraw studenckich: dr inż. Piotr Berkowski

prodziekan do spraw nauki i rozwoju kadr: dr hab. inż. Jan Bień, prof. nadzw.

prodziekan do spraw ogólnych: prof. dr hab. inż. Elżbieta Stilger-Szydło, prof. zw.

► Instytut Budownictwa (I-2): dyrektor – dr hab. inż. Jerzy Jasieńko, prof. nadzw.

► Instytut Geotechniki i Hydrotechniki (I-10): dyrektor – dr hab. inż. Dariusz Łydźba, prof. nadzw.

► Instytut Inżynierii Lądowej (I-14): dyrektor – prof. dr hab. inż. Antoni Szydło, prof. zw.

• **Wydział Chemiczny (W-3):**

dziekan: prof. dr hab. inż. Andrzej Matynia, prof. zw.

prodziekan do spraw nauki: prof. dr hab. inż. Andrzej Ożyhar, prof. zw.

prodziekan do spraw dydaktyki: prof. dr hab. inż. Piotr Drożdżewski, prof. zw.

prodziekan do spraw ogólnych: zastępca dziekana dr hab. inż. Andrzej Trochimczuk, prof. nadzw.

prodziekan do spraw studenckich: dr hab. Jadwiga Sołoducho, prof. nadzw.

► Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych (I-26): dy-

**Ilustracja 366.**

Złożona z dwóch odcinków ustawionych pod kątem rozwartym elewacja frontowa Zaplecza Badawczego Instytutu Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki (C-12) jest skierowana w stronę budynku C-3 przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego [styczeń 2010 roku]

rektor – dr hab. inż. Józef Hoffmann, prof. nadzw.

- ▶ Instytut Chemii Fizycznej i Teoretycznej (I-30): dyrektor – prof. dr hab. inż. Marek Samoć, prof. nadzw.

Zakład Biochemii: prof. dr hab. inż. Andrzej Ożyhar, prof. zw.

Zakład Chemii Analitycznej: prof. dr hab. inż. Wiesław Żyrnicki, prof. zw.

Zakład Chemii Bioorganicznej: prof. dr hab. inż. Danuta Michalska-Fąk, prof. zw.

Zakład Chemii Organicznej: prof. dr hab. inż. Jacek Skarzewski, prof. zw.

Zakład Chemii i Technologii Paliw: dr hab. inż. Janusz Trawczyński, prof. nadzw.

Zakład Inżynierii Chemicznej: dr hab. Zygmunt Sadowski, prof. nadzw.

Zakład Inżynierii i Technologii Polimerów: dr hab. inż. Jacek Pigłowski, prof. nadzw.

Zakład Materiałów Polimerowych i Węglowych: prof. dr hab. inż. Jacek Machnikowski, prof. zw.

Zakład Metalurgii Chemicznej: prof. dr hab. inż. Władysław Walkowiak, prof. zw.

Zakład Procesów Chemicznych i Biochemicznych: prof. dr hab. inż. Andrzej Noworyta, prof. zw.

Zakład Technologii Organicznej: prof. dr hab. inż. Kazimiera Wilk, prof. zw.

Zakład Chemii Medycznej i Mikrobiologii: dr hab. inż. Józef Oleksyszyn, prof. nadzw.

- **Wydział Elektroniki (W-4):**

dziekan: prof. dr hab. inż. Jan Zarzycki, prof. zw.

prodziekan do spraw dydaktyki (pierwszy i drugi rok studiów): dr inż. Ewa Szlachcic

prodziekan do spraw studenckich i finansów: dr hab. inż. Ryszard Zieliński, prof. nadzw.

prodziekan do spraw dydaktyki (piąty rok jednolitych studiów magisterskich, czwarty rok studiów inżynierskich): dr inż. Iwona Poźniak-Koszałka

prodziekan do spraw dydaktyki (trzeci i czwarty rok jednolitych studiów magisterskich, trzeci rok studiów inżynierskich): dr inż. Mirosław Szymanski, doc.

prodziekan do spraw dydaktyki (studia niestacjonarne): dr inż. Zbigniew Zajda

- ▶ Instytut Informatyki, Automatyki i Robotyki (I-6): dyrektor – prof. dr hab. inż. Czesław Smutnicki, prof. zw.

- ▶ Instytut Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki (I-28): dyrektor – dr inż. Bronisław Żółtogórski



**Ilustracja 367.**

Obchody roku stulecia uczelni technicznych we Wrocławiu rozpoczęli na koncercie w Operze Wrocławskiej dyrektor opery Ewa Michnik i rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Tadeusz Więckowski [15 stycznia 2010 roku]



- ▶ Katedra Metrologii Elektronicznej i Fotonicznej: prof. dr hab. inż. Janusz Mroczka, prof. zw.
- ▶ Katedra Systemów i Sieci Komputerowych: prof. dr hab. inż. Andrzej Kasprzak, prof. zw.
- **Wydział Elektryczny (W-5):**  
 dziekan: prof. dr hab. inż. Marian Sobierajski, prof. zw.  
 prodziekan do spraw studiów stacjonarnych: dr inż. Bożena Łowkis  
 prodziekan do spraw studiów niestacjonarnych: dr inż. Adam Gubański  
 prodziekan do spraw rozwoju i współpracy międzynarodowej: dr hab. inż. Waldemar Rebizant, prof. nadzw.  
 prodziekan do spraw studenckich: dr hab. inż. Jan Zawilak, prof. nadzw.
- ▶ Instytut Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii (I-7): dyrektor – prof. dr hab. inż. Janusz Fleszyński, prof. zw.
- ▶ Instytut Energoelektryki (I-8): dyrektor – dr hab. inż. Jan Łżykowski, prof. nadzw.
- ▶ Instytut Maszyn, Napędów i Pomiarów Elektrycznych (I-29): dyrektor – prof. dr hab. inż. Teresa Orłowska-Kowalska, prof. zw.
- **Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii (W-6):**  
 dziekan: prof. dr hab. inż. Lech Gładysiewicz, prof. zw.  
 prodziekan do spraw dydaktyki: dr inż. Andrzej Wajda  
 prodziekan do spraw ogólnych i studenckich: dr inż. Marek Sikora  
 prodziekan do spraw nauki i rozwoju kadry naukowej: dr hab. inż. Wojciech Ciężkowski, prof. nadzw.
- ▶ Instytut Górnictwa (I-11): dyrektor – dr inż. Jacek Urbański
- **Wydział Inżynierii Środowiska (W-7):**  
 dziekan: dr hab. inż. Jan Danielewicz, prof. nadzw.  
 prodziekan do spraw studenckich: dr inż. Andrzej Dziubek  
 prodziekan do spraw organizacyjnych: dr inż. Piotr Jadwiszczak  
 prodziekan do spraw studiów niestacjonarnych i zamiejscowych: dr hab. inż. Małgorzata Kabsch-Korbutowicz, prof. nadzw.  
 prodziekan do spraw dydaktyki: dr inż. Marta Sebastian
- ▶ Instytut Inżynierii Ochrony Środowiska (I-15): dyrektor – dr hab. Teodora Traczewska, prof. nadzw.
- ▶ Instytut Klimatyzacji i Ogrzewnictwa (I-33): dyrektor – dr inż. Grzegorz Bartnicki
- **Wydział Informatyki i Zarządzania (W-8):**  
 dziekan: dr hab. inż. Jerzy Świątek, prof. nadzw.  
 prodziekan do spraw organizacji: prof. dr hab. inż. Adam Grzech, prof. zw.  
 prodziekan do spraw nauczania: dr hab. inż. Janusz Martan



**Ilustracja 368.**

Finał uroczystości inauguracji obchodów stulecia uczelni technicznych we Wrocławiu: za chwilę rozlegnie się „Dwieście lat!” na cześć Politechniki Wrocławskiej [15 stycznia 2010 roku]

- prodziekan do spraw studenckich: dr inż. Mariusz Mazurkiewicz
- ▶ Instytut Organizacji i Zarządzania (I-23): dyrektor – dr hab. inż. Zdzisław Szalbierz, prof. nadzw.
  - ▶ Instytut Informatyki (I-32): dyrektor – dr hab. inż. Zbigniew Huzar, prof. nadzw.
- **Wydział Mechaniczno-Energetyczny (W-9):**
    - dziekan: dr hab. inż. Maciej Chorowski, prof. nadzw.
    - prodziekan do spraw nauki i współpracy z zagranicą: dr hab. inż. Marek Gawliński, prof. nadzw.
    - prodziekan do spraw dydaktyki: dr inż. Maria Mazur
    - prodziekan do spraw studenckich: dr inż. Aleksander Sulkowski
  - ▶ Instytut Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów (I-20): dyrektor – dr hab. inż. Ryszard Miller, prof. nadzw.
  - ▶ Instytut Inżynierii Lotniczej, Procesowej i Maszyn Energetycznych (I-22)
- **Wydział Mechaniczny (W-10):**
    - dziekan: prof. dr hab. inż. Edward Chlebus, prof. zw.
    - prodziekan do spraw studiów stacjonarnych: dr hab. inż. Mieczysław Szata, prof. nadzw.
    - prodziekan do spraw studiów stacjonarnych: dr hab. inż. Andrzej Ambroziak, prof. nadzw.
    - prodziekan do spraw studiów niestacjonarnych: dr inż. Stanisław Lżykowski
    - prodziekan do spraw studenckich (sprawy socjalne studentów, praktyki): dr inż. Tadeusz Lewandowski
    - prodziekan do spraw rozwoju i finansów: dr hab. inż. Tadeusz Smolnicki, prof. nadzw.
  - ▶ Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn (I-16): dyrektor – dr hab. inż. Tomasz Nowakowski, prof. nadzw.
  - ▶ Instytut Materiałoznawstwa i Mechaniki Technicznej (I-19): dyrektor – dr inż. Grzegorz Pękalski, doc.
  - ▶ Instytut Technologii Maszyn i Automatyzacji (I-24): dyrektor – dr hab. inż. Zbigniew Gronostajski, prof. nadzw.
  - ▶ Zakład Wytrzymałości Materiałów: dr inż. Andrzej Beżowski
- **Wydział Podstawowych Problemów Techniki (W-11):**
    - dziekan: prof. dr hab. Zbigniew Olszak, prof. zw.
    - prodziekan do spraw dydaktyki: prof. dr hab. inż. Ryszard Gonczarek, prof. zw.
    - prodziekan do spraw finansowych: dr hab. Marian Hotłoś
    - prodziekan do spraw badań naukowych i organizacji: prof. dr hab. inż. Henryk Kasprzak, prof. zw.
    - prodziekan do spraw studenckich: dr inż. Stefan Giżewski
  - ▶ Instytut Fizyki (I-9): dyrektor – prof. dr hab. inż. Jan Misiewicz,

prof. zw.

- ▶ Instytut Matematyki i Informatyki (I-18): dyrektor – dr hab. inż. Krzysztof Kołodziejczyk, prof. nadzw.
- ▶ Instytut Inżynierii Biomedycznej i Pomiarowej (I-21): dyrektor – prof. dr hab. inż. lek. med. Halina Podbielska, prof. zw.
- **Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki (W-12):**
  - dziekan: dr hab. inż. Andrzej Dziedzic, prof. nadzw.
  - prodziekan do spraw dydaktyki: dr hab. inż. Ryszard Korbutowicz
  - prodziekan do spraw ogólnych: dr inż. Jacek Radojewski
  - prodziekan do spraw studenckich: dr hab. inż. Zbigniew Kowalski, prof. nadzw.
- ▶ Zakład Mikroelektroniki i Nanotechnologii: dr hab. inż. Marek Tłaczała, prof. nadzw.
- ▶ Zakład Technologii Próżniowych i Plazmowych: dr hab. inż. Witold Posadowski, prof. nadzw.
- ▶ Zakład Metrologii Mikro- i Nanostruktur: dr hab. inż. Teodor Gotszalk, prof. nadzw.
- ▶ Zakład Technologii i Diagnostyki Struktur Mikroelektronicznych: dr hab. inż. Tadeusz Berlicki, prof. nadzw.
- ▶ Zakład Technologii Aparatury Elektronicznej: dr hab. inż. Jan Felba, prof. nadzw.
- ▶ Zakład Mikrosystemów i Fotoniki: prof. dr hab. inż. Leszek Golonka, prof. zw.
- ▶ Zakład Mikroinżynierii i Fotowoltaiki: dr hab. inż. Jan Dziuban, prof. nadzw.
- **Studia:**
  - Studium Języków Obcych: dyrektor – mgr Małgorzata Stawska
  - Studium Nauk Humanistycznych: dyrektor – ks. dr hab. Jerzy Machnacz, prof. nadzw.
  - Studium Wychowania Fizycznego i Sportu: dyrektor – mgr Jerzy Biezuński
  - Studium Kształcenia Podstawowego: dyrektor – dr inż. Janusz Górniak, doc.
- **Zamiejscowe Ośrodki Dydaktyczne:**
  - Zespół Zamiejscowych Ośrodków Dydaktycznych w Legnicy: dyrektor – dr inż. Jerzy Bartoszewski
  - Zespół Zamiejscowych Ośrodków Dydaktycznych w Jeleniej Górze: dyrektor – dr inż. Maciej Pawłowski
  - Zespół Zamiejscowych Ośrodków Dydaktycznych w Wałbrzychu: dyrektor – dr inż. Andrzej Figiel
  - Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny Wydziału Mechaniczno-Energetycznego w Bielawie

<sup>1314</sup> Dane Działu Spraw Pracowniczych Politechniki Wrocławskiej, 9 kwietnia 2010 roku.

<sup>1315</sup> Według stanu na 30 listopada 2009 roku. Dane Działu Spraw Pracowniczych Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1316</sup> Projekt wykonawczy budowy budynku o funkcji dydaktycznej, naukowej i laboratoryjnej na potrzeby Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki Politechniki Wrocławskiej (opis). ATiB PWr, sygn. ACT/AR-M-6 bis, poz. 1. Budynek M-6 bis: kubatura – 6534 metry sześcienne, powierzchnia zabudowy – 1057 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 876 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

#### • Organizacje Pracownicze:

Komisja Zakładowa NSZZ „Solidarność” Politechniki Wrocławskiej: przewodniczący – dr inż. Ryszard Wroczyński, doc.

Związek Nauczycielstwa Polskiego Politechniki Wrocławskiej: prezes – dr inż. Bronisław Majchrzak

Związek Zawodowy Inżynierów i Techników: przewodnicząca – mgr inż. Bogumiła Zdobylak

Koło Emerytów i Rencistów Politechniki Wrocławskiej: przewodniczący – dr inż. Witold Jabłoński

Stowarzyszenie Absolwentów Politechniki Wrocławskiej: przewodniczący – Jerzy Łaskawiec

Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego przy Politechnice Wrocławskiej: prezes – Zdzisław Witkowski

Według danych z 9 kwietnia 2010 roku, Politechnika Wrocławska była pracodawcą 4463 osób. W grupie nauczycieli akademickich zatrudniano ogółem 1946 osób<sup>1314</sup>:

- profesorowie (łącznie 354 osoby): profesorowie zwyczajni – 129, profesorowie nadzwyczajni z tytułami naukowymi – 68, profesorowie nadzwyczajni bez tytułów – 157

- adiunkci i wykładowcy (łącznie 1592 osoby): adiunkci ze stopniem doktora habilitowanego – 77, adiunkci bez stopnia doktora habilitowanego – 960, starsi wykładowcy – 170, wykładowcy – 69, docenci – 79, asystenci – 205, lektorzy – 19, starsi kustosze dyplomowani – 9, kustosze dyplomowani – 3, instruktor – 1.

W tym samym czasie stan zatrudnienia na stanowiskach nienauczycielskich osiągnął liczbę 2517 osób, przy udziale następujących grup pracowniczych:

- administracja (łącznie 947 osób): pracownicy administracyjni – 677, pracownicy administracyjno-ekonomiczni – 191, pracownicy administracyjno-techniczni – 79

- służby inżynieryjne, biblioteczne i obsługa: pracownicy inżynieryjno-techniczni – 519, pracownicy naukowo-techniczni – 74, pracownicy służby bibliotecznej – 141, informatycy – 141, pracownicy obsługi – 561, robotnicy – 134.

W roku akademickim 2009/2010 na Politechnice Wrocławskiej podjęto studia ogółem 32 718 osób. Na studiach stacjonarnych kształciło się 27 140 osób pozostali – 5578 słuchaczy – korzystali z form niestacjonarnych<sup>1315</sup>.

W 2008 roku w ośrodku przy ulicy Długiej 65 zakończono kolejną inwestycję dla Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki. Oddany tam, zrealizowany według projektu Aleksandry Walczak, budynek (M-6 bis) godzi funkcje dydaktyczne z laboratoryjnymi<sup>1316</sup>. W latach 2008–2009 przeprowadzono generalny remont

budynku zrealizowanego w 1975 roku dla ówczesnego Instytutu Układów Elektromaszynowych (A-10, ulica Cypriana Kamila Norwida 5). Obiekt ten, ze względu na charakterystyczną elewację pokrytą hartowanym szkłem w kolorze czerwonym, zdecydowanie odbiegał od estetyki sąsiednich gmachów wzniesionych na początku XX wieku. Podstawowym problemem koncepcji renowacji budynku, którą przygotowali Marta Kwolek-Januszkiewicz i Grzegorz Januszkiewicz, było więc zharmonizowanie i dopasowanie wyglądu nowej budowli do otoczenia<sup>1317</sup>. Interesującą dominantę fasady tworzy wykusz z oknem, nawiązujący do architektury najstarszych zabudowań uczelni<sup>1318</sup>. Uroczyste udostępnienie całkowicie odmienionego estetycznie budynku nastąpiło 24 września 2009 roku<sup>1319</sup>.

Jeszcze w 2008 roku rozebrano prowizoryczny obiekt magazynowy oznaczony symbolem C-12, znajdujący się po południowo-zachodniej stronie budynków C-3 i C-4. Na jego miejscu zrealizowano budynek Zaplecza Badawczego Instytutu Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki Wydziału Elektroniki (C-12<sup>1320</sup>, ulica Zygmunta Janiszewskiego), który według projektu ma być połączony ze starszymi realizacjami („C”) przeszklonym przejściem. Autor koncepcji – Andrzej Iłow – zaplanował budowlę o dwóch kondygnacjach nadziemnych, przeznaczoną na siedzibę trzech laboratoriów należących do Instytutu Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki: Laboratorium Kompatybilności Elektromagnetycznej, Laboratorium Wzorców i Metrologii Pola Elektromagnetycznego oraz Laboratorium Techniki Antenowej. Zakończenie przedsięwzięcia zaplanowano na 2010 rok.

W dniach 16–31 maja 2009 roku w holu Gmachu Głównego była prezentowana wystawa ukazująca przyszłe inwestycje budowlane Politechniki Wrocławskiej, o których rektor Tadeusz Więckowski mówił we wrześniu 2008 roku. Wśród planowanych przedsięwzięć znalazł się zespół budowli zwany Kompleksem Edukacyjno-Badawczym „Geocentrum”, zaprojektowany w Autorskiej Pracowni Architektury Kuryłowicz & Associates Wrocław Sp. z o.o. Planowany obszar inwestycji, znajdujący się w sąsiedztwie zabytkowej Wieży Ciśnień, jest wydzielony od południa rzeką Oławą, a od północy ulicą Na Grobli. Miejsce to ma być połączone z głównym kampusem Politechniki Wrocławskiej stu pięćdziesiątmetrową kładką przerzuconą przez Odrę<sup>1321</sup>. Koncepcja realizacyjna przewiduje wzniesienie budynku (pięć kondygnacji nadziemnych), który będzie użytkowany przez trzy wydziały: Wydział Geoinżynierii, Górnicztwa i Geologii, Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego oraz Wydział Mechaniczno-Energetyczny<sup>1322</sup>. Obok sal

<sup>1317</sup> Opis techniczny do projektu remontu budynku A-10 Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Cypriana Kamila Norwida 7. Architektura, oprac. Marta Kwolek-Januszkiewicz, 2007 rok. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór materiałów akcesyjnych.

<sup>1318</sup> Konsultantem projektu był profesor Janusz Dobesz z Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej. Po konsultacji wprowadzono do pierwotnej koncepcji między innymi maksymalne odsłonięcie ściany szczytowej budynku A-5, gdzie w czasie realizacji w 1975 roku zamurowano okna.

<sup>1319</sup> Budynek A-10: kubatura – 5,5 tysiąca metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 270 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 920 metrów kwadratowych. Zob. Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską, 2008. Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej.

<sup>1320</sup> Symbol administracyjny budynku został tymczasowo przejęty po stojącym wcześniej w tym miejscu obiekcie gospodarczym. Trwałe oznaczenie literowo-cyfrowe obecnego budynku i jego dokładny adres nie zostały jeszcze oficjalnie ustalone.

<sup>1321</sup> M. Wieliczko, *Geocentrum docenione*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 219, s. 7.

<sup>1322</sup> „Geocentrum”: kubatura – 57 630 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 4280 metrów kwadratowych, powierzchnia całkowita – 14 856 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 8402 metry kwadratowe, wysokość budynku – 15,85 metra, wymiary zewnętrzne – 91,40 metra x 59,90 metra.

**Ilustracja 369.**

Lokalizację Kompleksu Edukacyjno-Badawczego „Geocentrum” przewidziano w sąsiedztwie zabytkowej Wieży Ciśnień. Gmach będzie zagospodarowany przez Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii, Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego oraz Wydział Mechaniczno-Energetyczny. Wizualizację wykonała Autorska Pracownia Architektury Kuryłowicz & Associates

dydaktycznych i pomieszczeń o innym przeznaczeniu w budynku zaplanowano:

- dla Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego – laboratorium wytrzymałości materiałów
- dla Wydziału Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii – laboratorium geologii, hydrogeologii i geometrii, pracownię badania taśm przenośnikowych, laboratorium maszyn górniczych, laboratorium bezpieczeństwa pracy, laboratorium przeróbki surowców mineralnych i odpadów, laboratorium mechaniki górotworu i obudów górniczych, laboratorium aerologii górniczej, laboratorium geodezji i geoinformatyki, laboratoria dydaktyczne
- dla Wydziału Mechaniczno-Energetycznego – laboratoria dydaktyczne

Innym planowanym przedsięwzięciem jest Międzyuczelniane Centrum Innowacyjno-Technologiczne „Technopolis”<sup>1323</sup>, którego program funkcjonalno-użytkowy, opracowany przez Autorską Pracownię Architektury – Andrzej Iłow, zakłada realizację dwóch zadań inwestycyjnych:

- Centrum Studiów Zaawansowanych Technik Informatycznych i Komunikacyjnych przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego 11/17<sup>1324</sup>, w którym przewiduje się działalność dydaktyczną Wydziału Elektroniki w następujących dziedzinach:

techniki informacyjne i komunikacyjne w inżynierii dźwięku

optokomunikacja

rozproszone i autonomiczne systemy sterowania oraz zaawansowane techniki informacyjne

zaawansowane techniki informatyczne

sieci teleinformatyczne

bezprowodowe systemy teleinformatyczne

- Centrum Edukacyjno-Technologicznego przy ulicy Długiej 61<sup>1325</sup>. Dwukondygnacyjny budynek centrum będzie pełnił funkcję dydaktyczną, naukową i laboratoryjną na potrzeby Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki<sup>1326</sup>.

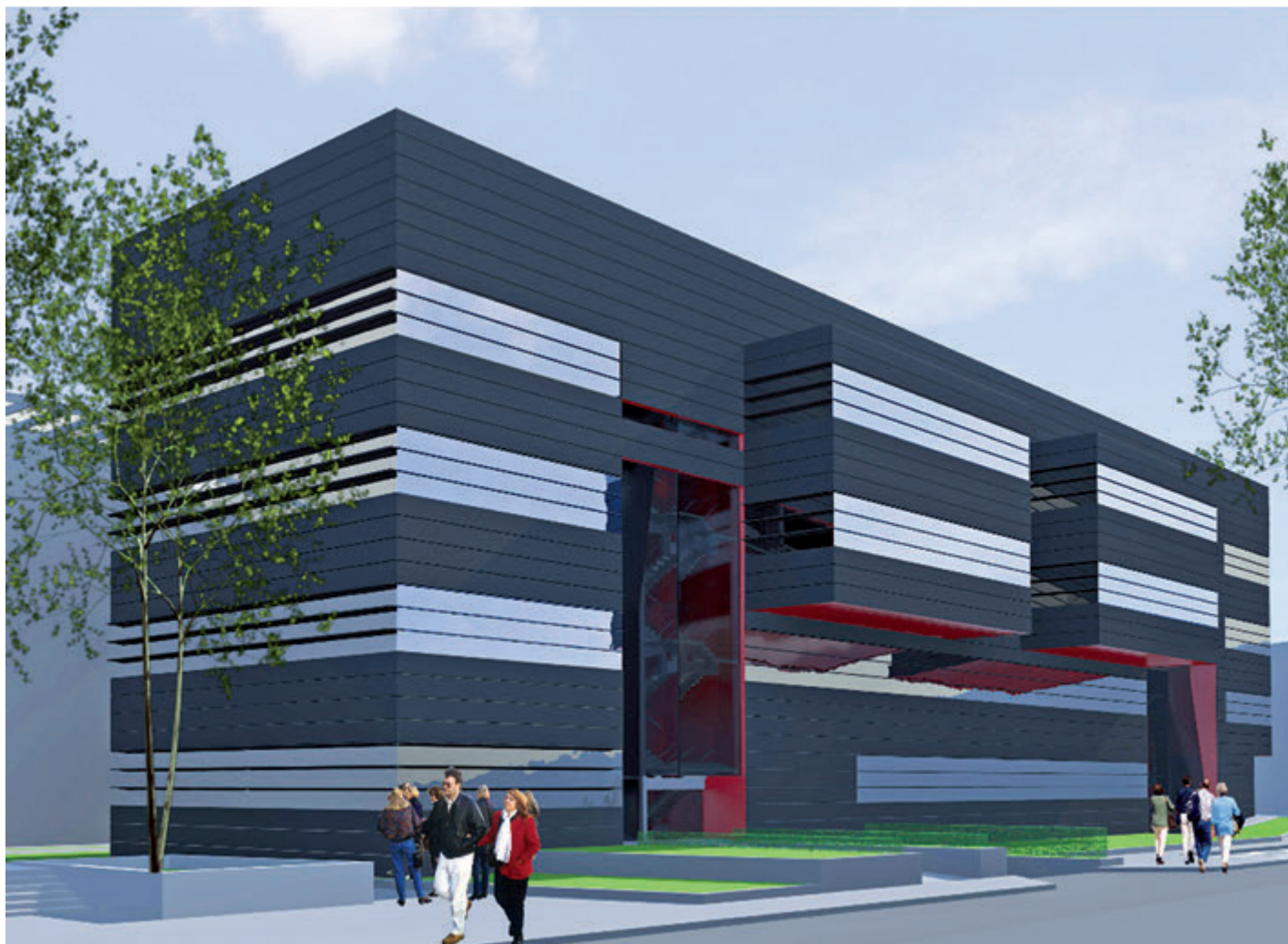
Bardzo ważnym przedsięwzięciem, które powinno nareszcie zaspokoić zgłaszane już od początku lat pięćdziesiątych XX wieku postulaty kolejnych szefów Biblioteki Głównej Politechniki Wrocławskiej, będzie realizacja przy placu Grunwaldzkim zadania określonego jako „budowa Środowiskowej Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych na potrzeby Innowacyjnej Gospodarki”. Konkurs na koncepcję gmachu Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych rozstrzygnięto 6 grudnia 2007 roku. Zwyciężył projekt architektoniczny spółki z Drezna *Heinle Wischer und Partner, Freie Architekten GbR*, sporządzony we współpracy z wrocławską firmą

<sup>1323</sup> K. Malkiewicz, *Elektronicy wejdą do Technopolis*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 223, s. 8.

<sup>1324</sup> Główna bryła budynku ma mieć cztery kondygnacje nadziemne i jedną kondygnację podziemną. Przewidziano realizację komory akustycznej w formie aneksu do budowli. Dane techniczne budynku Centrum Studiów Zaawansowanych Technik Informatycznych i Komunikacyjnych: kubatura – 29 060 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 1480 metrów kwadratowych, powierzchnia całkowita – 7350 metrów kwadratowych, podstawowa powierzchnia użytkowa – 3230 metrów kwadratowych, wysokość – 20,40 metra.

<sup>1325</sup> Dane techniczne Centrum Edukacyjno-Technologicznego: kubatura – 20 106 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2380 metrów kwadratowych, powierzchnia całkowita – 4297 metrów kwadratowych, wysokość budynku – 9,60 metra.

<sup>1326</sup> *Dalej niż HIT, czyli Centrum Badawczo-Technologiczne Politechniki Wrocławskiej...*, s. 14–15.

**Ilustracja 370.**

Budynek Centrum Zaawansowanych Technik Informacyjnych i Komunikacyjnych. Obiekt przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego o ponaddwudziestometrowej wysokości i czterech kondygnacjach nadziemnych będzie przeznaczony dla Wydziału Elektroniki. Wizualizację wykonało Studio A+R Wojciech Jarząbek i Partnerzy s.c.



**Ilustracja 371.**

Budynek Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych: po lewej budynek D-1, po prawej budynek D-2. Przejście pod projektowanym gmachem umożliwia zachowanie ciągu komunikacyjnego od placu Grunwaldzkiego w stronę wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego. Wizualizacja wykonana przez *Heinle Wischer und Partner, Freie Architekten GbR + Polswiss-Projekt Sp. z o.o.*



**Ilustracja 372.**

Budynki kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej na rok przed jubileuszowymi obchodami prezentowały się równie dostojnie jak w 1910 roku. Lotnicza fotografia pokazuje radykalne zmiany, jakie zaszły w otoczeniu wrocławskiej uczelni technicznej [kwiecień 2009 roku]



<sup>1327</sup> K. Malkiewicz, *Nowa biblioteka w kampusie*, „Przemat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 218, s. 10.

<sup>1328</sup> W części podziemnej gmachu zaplanowano parking na około 80 miejsc. Dane techniczne obiektu: kubatura – 68 248 metrów sześciennych, powierzchnia zabudowy – 2862 metry kwadratowe, powierzchnia całkowita – 13 852 metry kwadratowe, wysokość budynku – 21,95 metra.

<sup>1329</sup> Dane techniczne planowanego budynku Regionalnego Centrum Zaawansowanych Technologii Chemicznych: kubatura – 56 563 metry sześciennie, powierzchnia zabudowy – 2769 metrów kwadratowych, powierzchnia użytkowa – 5129 metrów kwadratowych, wysokość budynku – trzy-cztery kondygnacje nadziemne.

konstrukcyjną Polswiss-Projekt Sp. z o.o.<sup>1327</sup> W czterokondygnacyjnym budynku, położonym na tyłach gmachów D-1 i D-2, będą zlokalizowane laboratoria cyfrowe, digitalizacji i komputeryzacji, systemów informacyjnych oraz nauczania elektronicznego. W zamierzeniach biblioteka ma tworzyć nową jednostkę – instytucję odpowiedzialną za gromadzenie i udostępnianie szeroko pojętej literatury technicznej<sup>1328</sup>.

W pobliżu dużych gmachów powstaną budowle wspomagające:

- Studencki Komplex Gastronomiczny z czterokondygnacyjnym parkingiem na 298 miejsc przy ulicy Józefa Hoene-Wrońskiego, który – obok podstawowego przeznaczenia – ma pomieścić stołówkę, kawiarnię oraz klub studencki
- parking terenowy na 161 miejsc, zlokalizowany między ulicą Józefa Hoene-Wrońskiego a budynkiem C-7

W ośrodku Wydziału Chemicznego przy ulicy Gdańskiej 7/9 zaplanowano wzniesienie siedziby Regionalnego Centrum Zaawansowanych Technologii Chemicznych Politechniki Wrocławskiej<sup>1329</sup>, do którego przygotowano program funkcjonalny przewidujący wykorzystanie obiektu przez Instytut Technologii Nieorganicznej i Nawozów Mineralnych, Zakład Chemii i Technologii Paliw, Zakład Inżynierii i Technologii Polimerów, Zakład Materiałów Polimerowych i Węglowych oraz Zakład Technologii Organicznej.

**QUOD FELIX, FAUSTUM FORTUNATUMQUE SIT!**





## Rektorzy i dziekani Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu (*Technische Hochschule Breslau*)

### 1910–1914



**rektor:** profesor Rudolf Schenck

**prorektorzy:** profesor Carl Heinel (1910–1912), profesor Constantin Carathéodory (1912–1913), profesor Gerhard Hessenberg (1913–1914)

**kierownicy oddziałów:**

Oddział Nauk Ogólnych: profesor Gerhard Hessenberg (1910–1911), profesor Ludwig Mann (1911–1912), profesor Ernst Steinitz (1912–1913), profesor Adolph von Wenckstern (1913–1914)

Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki: profesor Wilhelm Wagenbach (1910–1911), profesor Adolf Schilling (1911–1912), profesor Julius Schenk (1912–1913), profesor Carl Heinel (1913–1914)

Oddziału Chemii i Hutnictwa: profesor Alfred Stock (1910–1911), profesor Oskar Simmersbach (1911–1912), profesor Friedrich-Wilhelm Semmler (1912–1913), profesor Kurt Friedrich (1913–1914)

### 1914–1916



**rektor:** profesor Gerhard Hessenberg

**prorektor:** profesor Rudolf Schenck (1914–1916)

**kierownicy oddziałów:**

Oddział Nauk Ogólnych: profesor Max Dehn (1914–1915), profesor Ernst Steinitz (1915–1916)

Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki: profesor Heinrich Müller (1914–1915), profesor Georg Hilpert (1915–1916)

Oddział Chemii i Hutnictwa: profesor Alfred Stock (1914–1915), profesor Bernhard Neumann (1915–1916)

### 1916–1918



**rektor:** profesor Carl Heinel

**prorektor:** profesor Gerhard Hessenberg

**kierownicy oddziałów:**

Oddział Nauk Ogólnych: profesor Ernst Steinitz (1916–1917), profesor Ludwig Mann (1917–1918)

Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki: profesor Herbert Baer (1916–1917), profesor Heinrich Müller (1917–1918)

Oddział Chemii i Hutnictwa: profesor Karl Bornemann (1916–1918)

### 1918–1920



**rektor:** profesor Friedrich-Wilhelm Semmler

**prorektor:** profesor Carl Heinel

**kierownicy oddziałów:**

Oddział Nauk Ogólnych: profesor Ludwig Mann

Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki: profesor Wilhelm Wagenbach (1918–1919), profesor Julius Schenk (1919–1920)

Oddział Chemii i Hutnictwa: profesor Bernhard Neumann (1918–1919), profesor Otto Ruff (1919–1920)

## 1920–1924



**rektor:** profesor Ludwig Mann

**prorektorzy:** profesor Friedrich-Wilhelm Semmler (1920–1922), profesor Bernhard Neumann (1922–1924)

**kierownicy oddziałów (1920–1922):**

Oddział Nauk Ogólnych: profesor Hans Happel

Oddział Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki: profesor Herbert Baer (1920–1921), profesor Georg Hilpert (1921–1922)

Oddział Chemii i Hutnictwa: profesor Arnold Eucken (1920–1921), profesor Wilhelm Tafel (1921–1922)

**dziekani (1922–1924):**

Wydział Nauk Ogólnych: profesor Werner Schmeidler (1922–1923), profesor Fritz Noether (1923–1924)

Wydział Gospodarki Maszynowej: profesor Karl Gottwein (1922–1923), profesor Richard Krauß (1923–1924)

Wydział Gospodarki Materiałowej: profesor Ernst Diepschlag (1922–1923), profesor Bernhard Neumann (1923–1924)

## 1924–1926



**rektor:** profesor Werner Schmeidler

**prorektor:** profesor Ludwig Mann

**dziekani:**

Wydział Nauk Ogólnych: profesor Fritz Noether (1924–1925), profesor Ludwig Mann (1925–1926)

Wydział Gospodarki Maszynowej: profesor Heinrich Müller (1924–1925), profesor Julius Schenk (1925–1926)

Wydział Gospodarki Materiałowej: profesor Fritz Straus (1924–1925), profesor Victor Tafel (1925–1926)

## 1926–1928



**rektor:** profesor Wilhelm Tafel

**prorektor:** profesor Werner Schmeidler

**dziekani:**

Wydział Nauk Ogólnych: profesor Ludwig Mann (1926–1927), profesor Erich Waetzmann (1927–1928)

Wydział Gospodarki Maszynowej (do 1928 roku): profesor Karl Heinel (1926–1927), profesor Herbert Baer (1927–1928)

Wydział Gospodarki Materiałowej: profesor Wilhelm Groß (1926–1927), profesor Georg Spackler (1927–1928)

## 1928–1930



**rektor:** profesor Karl Gottwein

**prorektor:** profesor Wilhelm Tafel

**dziekani:**

Wydział Nauk Ogólnych: profesor Hans Happel (1928–1929), profesor Werner Schmeidler (1929–1930)



Wydział Maszynoznawstwa (od 1928 roku): profesor Georg Hilpert (1928–1929), profesor Richard Krauß (1929–1930)

Wydział Gospodarki Materiałowej: profesor Otto Ruff (1928–1929), profesor Arnold Eucken (1929–1930)

Wydział Budownictwa: profesor Louis Jänecke (1928–1929), profesor Heinrich Müller (1929–1930)

### 1930–1932



**rektor:** profesor Erich Waetzmann

**prorektor:** profesor Karl Gottwein

**dziekani:**

Wydział Nauk Ogólnych: profesor Fritz Noether (1930–1931), profesor Ludwig Mann (1931–1932)

Wydział Maszynoznawstwa: profesor Georg Lotter (1930–1931), profesor Karl Heinel (1931–1932)

Wydział Gospodarki Materiałowej: profesor Ludger Mintrop (1930–1931), profesor Wilhelm Tafel (1931), profesor Ernst Diepschlag (1931–1932)

Wydział Budownictwa: profesor Karl Beger (1930–1931), profesor Heinrich Müller (1931–1932)

### 1932–1933



**rektor:** profesor Bernhard Neumann

**prorektor:** profesor Karl Beger

**dziekani:**

Wydział Nauk Ogólnych: profesor Ludwig Mann

Wydział Maszynoznawstwa: profesor Richard Krauß

Wydział Gospodarki Materiałowej: profesor Franz Simmon

Wydział Budownictwa: profesor Walter Hartleb

### 1933–1937



**rektor:** profesor Wilhelm Rein

**prorektor:** profesor Karl Gottwein (1933–1934), profesor Werner Schmeidler (1934–1937)

**dziekani:**

Wydział Nauk Ogólnych: profesor Ludwig Mann

Wydział Maszynoznawstwa: profesor Richard Krauß (1933–1936), profesor Karl Euler (1936–1937)

Wydział Gospodarki Materiałowej (do 1934 roku): profesor Victor Tafel (1933–1934)

Wydział Górnictwa i Hutnictwa (od 1934 roku): profesor Victor Tafel (1934–1936), profesor Cornelius Netter (1936–1937)

Wydział Budownictwa: profesor Louis Jänecke (1933–1935), profesor Karl Beger (1935–1937)

### 1937–1944



**rektor:** profesor Erwin Ferber

**prorektor:** profesor Karl Beger (1937–1945)

**dziekani:**

Wydział Nauk Ogólnych (do 1940 roku): profesor Ludwig Mann (1937–1940)

Wydział Nauk Przyrodniczych i Przedmiotów Uzupelniających (od 1940 roku): profesor Rudolf Suhrmann (1940–1945)

Wydział Maszynoznawstwa: profesor Georg Lotter (1937–1939),  
profesor Kurt Mayer (1939–1945)

Wydział Górnictwa i Hutnictwa: profesor Cornelius Netter (1937–  
–1945)

Wydział Budownictwa: profesor Heinrich Blecken (1937–1944)

### 1 listopada 1944 – 20 stycznia 1945



**rektor:** profesor Heinrich Blecken

#### **Źródła:**

Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn.: TH 28, TH 30, TH 40, TH 101 a, TH 102, TH 106, TH 149, TH 150, TH 154, TH 201, TH 203.

*Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985.

#### **Wizerunki:**

Carl Heinel – za: „Breslauer Hochschul-Rundschau” 1917, nr 7/8, s. 124.

Friedrich-Wilhelm Semmler – za: „Breslauer Hochschul-Rundschau” 1918, nr 9/10, s. 98.

Gerhard Hessenberg, Werner Schmeidler, Karl Gottwein, Bernhard Neumann – Muzeum Historyczne – oddział Muzeum Miejskiego Wrocławia, sygn.: MH III- 2200, MH III-2198, MH III-2197, MH III-2199.

Erich Waetzmann – własność Anny i Szczepana Kuczwarów.

Wilhelm Tafel – <http://tafel-family-association.com/dokuwiki/doku.php?id=wilhelm%20tafel>.

Ludwig Mann – za: *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985, s. 211.

Wilhelm Rein – za: *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985, s. 249.

Erwin Ferber – za: *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985, s. 214.

Heinrich Blecken – za: *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985, s. 253.

opracował: Piotr Pregiel

**Doktorzy *honoris causa* (*Ehrendoktoren*)  
Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu  
(*Technische Hochschule Breslau*)**

• Wilhelm Borchers, radca rządowy, Akwizgran	1911
• Ferdinand Heberlein, inżynier, Frankfurt nad Menem	1911
• Tomas Huntington, dyrektor, Londyn	1911
• Karl Ilgner, inżynier elektryk, Wiedeń	1911
• Carl Jüngst, radca górniczy, Berlin	1911
• Heinrich Macco, inżynier, Siegen	1911
• Otto Niedt, radca handlowy, Gliwice	1911
• Friedrich Springorum, dyrektor, Dortmund	1911
• Gustav Williger, dyrektor, radca górniczy, Katowice	1911
• Eugen Füllner, radca handlowy, Cieplice	1913
• Georg Bender, nadburmistrz Wrocławia	1913
• Otto Saeger, dyrektor, Wrocław	1913
• Robert von Zedlitz und Trütschler, nadprezydent Śląska	1913
• Fritz Emde, profesor Uniwersytetu w Stuttgarcie	1913
• Wilhelm II von Hohenzollern, cesarz Niemiec	1913
(doktorat zbiorowy wszystkich uczelni technicznych Rzeszy Niemieckiej)	
• Karl Schmeißer, dyrektor, <i>Berghauptmann</i> , Wrocław	1913
• Wilhelm Beukenberg, dyrektor, radca budowlany, Dortmund	1916
• Paul Siepmann, dyrektor, Dillingen	1916
• Otto Weinlig, dyrektor, Dillingen	1916
• Victor Herzog von Ratibor	1917
• Konrad Malcher, dyrektor, Gliwice	1917
• Wilhelm Hartmann, dyrektor, Gliwice	1917
• Victor Zuckerkandl, dyrektor, Gliwice	1917
• Ernst von Borsig, radca, Berlin	1918
• Otto Kammerer, profesor <i>Technische Hochschule Berlin-Charlottenburg</i>	1919
• Alfred Calmon, dyrektor, Hamburg	1920/1921
• Emil Milde, dyrektor, Złotniki koło Wrocławia	1920
• Karl Krekeler, dyrektor, Leverkusen	1920
• Georg Gothein, minister skarbu, radca górniczy, Berlin	1920
• Karl Pahde, inżynier, Wrocław	1920
• Moritz Schulz, dyrektor, Berlin-Charlottenburg	1920
• Friedrich Dierig, radca, Bielawa	1920
• Udo Schulz, radca rządowy, Karlusowice koło Tarnowskich Gór	1920
• Rudolf Brennecke, dyrektor, Gliwice	1920
• Otto Neumann, dyrektor	1920
(doktorat zbiorowy pruskich uczelni technicznych oraz <i>Technische Hochschule Danzig</i> )	
• Friedrich Eichberg, dyrektor, Berlin	1920
• Heinrich Kamp	1920
• Ewald Hilger, radca górniczy, dyrektor, Radebeul	1920
• Hermann Ost, profesor <i>Technische Hochschule Hannover</i>	1921
• Walter Hönsch, radca budowlany, Berlin	1921
• Oskar Oliven, dyrektor, Berlin	1921
• Edmund Kloeppel, profesor chemii	1921
• Adolf Freudenberg, radca handlowy	1921

• W. Dornig, inżynier, Berlin	1921
• Georg Schwidtal, dyrektor	1921
• Heinrich Müller, profesor <i>Technische Hochschule Breslau</i>	1921
• Paul Mamroth, dyrektor A.E.G., Berlin	1921
• Hans Bie, dyrektor, Berlin	1921/1922
• Arthur Thiele, dyrektor, Seehof koło Teltow	1921
• Rudolf Wachsmann, dyrektor, Rybnik	1921
• Adolf Kneser, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego	1922
• Sali Segall, konsul, Berlin	1922
• Bernhard Osann, profesor <i>Bergakademie Clausthal</i>	1922
• Felix Theusner, dyrektor banku, Wrocław	1922
• Gustav Schmidt, dyrektor, Wrocław	1922
• Johann Puppe, dyrektor huty, Witkowiec	1922
• Wilhelm Esser, dyrektor, Duisburg	1922
• Wilhelm Pukall, dyrektor, Bolesławiec	1922
• Otto Oesterlen, inżynier, Wrocław	1922
• Adolf Rosenstein, fabrykant, Nysa	1922
• Friedrich SeBelberg, profesor, Berlin	1923
• Friedrich Wilhelm Schulte, radca budowlany, Wrocław	1923
• Robert Ardelt, fabrykant, Eberswalde koto Berlina	1923
• Pablo Fabrega, profesor, Madryt	1923
• Fritz Seiffert, dyrektor, Berlin	1924
• Richard Wolfes, dyrektor, Berlin	1924
• Carl Josef Bühler, dyrektor, Świebodzice	1924
• Arwed Pistorius, dyrektor, Katowice	1924
• Carl Euling, dyrektor, Zabrze	1924
• Georg Ullrich, inżynier, <i>Krupp-Grusonwerke</i> , Magdeburg	1924
• Curt Bachmann, radca budowlany, dyrektor, Jelenia Góra	1924
• Curt Geyer, dyrektor, Görlitz	1925
• Karl Schiffner, profesor <i>Bergakademie Freiberg</i>	1925
• Alfred von Scholz, radca budowlany, Wrocław	1926
• Alfred Buntzel, radca górniczy, Wrocław	1926
• Hans Berckemeyer, dyrektor, Berlin	1926
• Emil Toussaint, profesor, Berlin	1926
• Kurt Maleyka, dyrektor, Berlin	1926
• Fritz Schruuff, dyrektor, Godesberg	1926
• Max Schmidt, dyrektor, Jelenia Góra	1927
• Fritz Blau, Berlin	1927
• Julius Geiger, dyrektor, Berlin	1927
• Albert Rischowski, dyrektor, Wrocław	1928
• Emil Pavel, dyrektor, Berlin	1928
• Gustav Asbeck, dyrektor, Düsseldorf	1928
• Claus Kallenborn, dyrektor, Chorzów	1928
• Werner Richter, profesor, Berlin	1928
• Otto Helbing, <i>Ministerialdirigent</i> , Berlin	1928
• von Rottenburg, radca ministerialny, Berlin	1928
• Otto Wagner, nadburmistrz Wrocławia	1928
• Hans Piontek, <i>Landeshauptmann</i> , Racibórz	1928
• Karl Bräuning, radca budowlany, Poczdam	1928
• R.W. Pohl, profesor uniwersytetu w Getyndze	1928
• Paul von Hindenburg, prezydent Republiki Weimarskiej	1928
• Georg von Thaer, <i>Landeshauptmann</i> , Wrocław	1928
• Bernhard Grund, prezydent Izby Handlowej, Wrocław	1928
• Wilhelm Franz, profesor <i>Technische Hochschule Berlin-Charlottenburg</i>	1928

• Werner Schmeidler, profesor <i>Technische Hochschule Breslau</i>	1928
• Friedrich Flick, dyrektor, Berlin	1928
• Karl Hoffmann, prezydent Izby Handlowej, Opole	1928
• Franz Pieler, dyrektor, Gliwice	1928
• Adrian Gaertner, dyrektor, Nowa Ruda	1928
• Max Straus, dyrektor, Berlin	1928
• Paul Mebus, dyrektor, Cottbus	1928
• Heinrich Werner, dyrektor, Gliwice	1928
• Kurt Knipfer, radca ministerialny, Berlin	1929
• Gustav Hilger, dyrektor, Bytom	1929
• Karl Fritsche, radca handlowy, Lipsk	1929
• Adolf Dröge, dyrektor i asesor górniczy, Berlin	1930
• Otto von Schrenk, Nowy Jork	1930
• Arthur Korn, profesor <i>Technische Hochschule Berlin-Charlottenburg</i>	1930
• Adolf Deichsel, radca handlowy, Berlin	1930
• Arthur Jacob, dyrektor, Berlin	1930
• Heinrich Hirtsiefer, minister opieki społecznej, Berlin	1930
• Werner Usbeck, radca kolejowy, Wrocław	1931
• Otto Meyer, dyrektor, Dortmund	1931
• Franz Drescher, dyrektor i radca górniczy, Bytom	1931
• Leo Kuhl, dyrektor, Berlin	1931
• Wilhelm Niemann, dyrektor, Berlin	1932
• Hans Wittmeier, fabrykant, Berlin	1932
• Bruno Pohlmann, dyrektor, Berlin	1935
• Oskar Domke, profesor <i>Technische Hochschule Aachen</i>	1935
• Kurt Luer, dyrektor, Freiberg	1935
• Julius Ronai, radca budowlany, Budapeszt	1935
• Arnim Schocklitsch, profesor, <i>Česká vysoká škola technická</i> w Brnie	1935
• Friedrich Schwerd, profesor <i>Technische Hochschule Hannover</i>	1935
• Wilhelm Wagenbach, profesor <i>Technische Hochschule Darmstadt</i>	1935
• Jan Nowak, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie	1935
• Wilhelm Petrascheck, profesor <i>Montanistische Hochschule Leoben</i>	1935
• Erich Seidl, radca ministerialny, Berlin	1935
• Hermann Fischmann, dyrektor, Zielona Góra	1935
• Wilhelm Kleinmann, dyrektor, Berlin	1935
• Rudolf Kneisel, dyrektor, Hanower	1935
• Nicolaus Simon, dyrektor, Opole	1935
• Willy Brabander, inżynier, Duisburg	1935
• Richard Dörr, dyrektor, Jelenia Góra	1944

**Źródła:**

Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn.: TH 30, TH 31, TH 32, TH 33, TH 36.

*Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985.

opracował: Piotr Pregiel

## Rektorzy i dziekani Szkoły Politechnicznej we Lwowie i Politechniki Lwowskiej

### Szkoła Politechniczna we Lwowie

1918–1919<sup>a)</sup>:



**rektor:** profesor Tadeusz Godlewski

**prorektor:** profesor Zdzisław Krygowski

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Dróg, Kolei i Mostów: profesor Karol Wątopek

Wydział Budownictwa Wodnego: profesor Alfred Denizot

Wydział Budownictwa Lądowego: profesor Jan Sas Zubrzycki

Wydział Budowy Maszyn: profesor Karol Miłkowski

Wydział Chemii Technicznej: profesor Tadeusz Wiśniowski

1919–1920:



**rektor:** profesor Maksymilian Matakiewicz

**prorektor:** profesor Tadeusz Godlewski

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Dróg, Kolei i Mostów: profesor Karol Wątopek

Wydział Budownictwa Wodnego: profesor Adam Karpiński

Wydział Budownictwa Lądowego: profesor Jan Sas Zubrzycki

Wydział Budowy Maszyn: profesor Karol Miłkowski

Wydział Chemii Technicznej: profesor Wiktor Syniewski

Wydział Rolniczo-Leśny: profesor Stefan Pawlik

### Politechnika Lwowska

1920–1921:

**rektor:** profesor Stefan Pawlik

**prorektor:** profesor Maksymilian Matakiewicz

**dziekani:**

Wydział Komunikacyjny: profesor Kasper Weigel

Wydział Architektoniczny: profesor Tadeusz Obmiński

Wydział Mechaniczny: profesor Julian Fabiański

Wydział Chemiczny: profesor Wiktor Syniewski

Wydział Rolniczo-Leśny: profesor Karol Malsburg

1921–1922:



**rektor:** profesor Maksymilian Huber

**prorektor:** profesor Stefan Pawlik

**dziekani:**

Wydział Komunikacyjny: profesor Artur Kühnel

Wydział Architektoniczny: profesor Kazimierz Bartel

Wydział Mechaniczny: profesor Wacław Suchowiak

Wydział Chemiczny: profesor Wiktor Syniewski

Wydział Rolniczo-Leśny: profesor Zygmunt Klemensiewicz

**1922–1923:**

**rektor:** profesor Julian Fabiański

**prorektor:** profesor Maksymilian Huber

**dziekani:**

Wydział Komunikacyjny: profesor Otto Nadolski

Wydział Architektoniczny: profesor Władysław Derdacki

Wydział Mechaniczny: profesor Antoni Łomnicki

Wydział Chemiczny: profesor Julian Tokarski

Wydział Rolniczo-Leśny: profesor Leopold Caro

Wydział Ogólny: profesor Stefan Niementowski

**1923–1924:**

**rektor:** profesor Julian Fabiański

**prorektor:** profesor Maksymilian Huber

**dziekani:**

Wydział Komunikacyjny: profesor Władysław Wojtan

Wydział Architektoniczny: profesor Władysław Klimczak

Wydział Mechaniczny: profesor Edward Geisler

Wydział Chemiczny: profesor Wiktor Syniewski

Wydział Rolniczo-Leśny: profesor Edward Sucharda

Wydział Ogólny: profesor Benedykt Fuliński

**1924–1925:**

**rektor:** profesor Karol Wątopek

**prorektor:** profesor Julian Fabiański

**dziekani:**

Wydział Komunikacyjny: profesor Jan Łopuszański

Wydział Architektoniczny: profesor Adam Kurytło

Wydział Mechaniczny: profesor Ludwik Eberman

Wydział Chemiczny: profesor Czesław Reczyński

Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Edward Sucharda

Wydział Ogólny: profesor Benedykt Fuliński

**1925–1926:**

**rektor:** profesor Ignacy Mościcki (rezygnacja)

**rektor:** profesor Jan Łopuszański

**prorektor:** profesor Karol Wątopek

**dziekani:**

Wydział Komunikacyjny: profesor Kazimierz Zipser

Wydział Architektoniczny: profesor Adam Kurytło

Wydział Mechaniczny: profesor Gabriel Sokolnicki

Wydział Chemiczny: profesor Czesław Reczyński

Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Adolf Joszt

Wydział Ogólny: profesor Wojciech Rubinowicz

**1926–1927:**

**rektor:** profesor Otto Nadolski

**prorektor:** profesor Jan Łopuszański

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Antoni Wereszczyński

Wydział Architektoniczny: profesor Witold Minkiewicz

Wydział Mechaniczny: profesor Kazimierz Idaszewski

Wydział Chemiczny: profesor Wacław Leśniński

Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Aleksander Kozikowski

Wydział Ogólny: profesor Włodzimierz Stożek

**1927–1928:**

**rektor:** profesor Julian Tokarski

**prorektor:** profesor Jan Łopuszański

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Antoni Wereszczyński

Wydział Architektoniczny: profesor Władysław Derdacki

Wydział Mechaniczny: profesor Roman Witkiewicz

Wydział Chemiczny: profesor Wacław Leśniński

Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Jan Ladenberger

Wydział Ogólny: profesor Włodzimierz Stożek

### 1928–1929:



**rektor:** profesor Kazimierz Zipser

**prorektor:** profesor Julian Tokarski

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Ignacy Drexler

Wydział Architektoniczny: profesor Władysław Derdacki

Wydział Mechaniczny: profesor Wilhelm Mozer

Wydział Chemiczny: profesor Wiktor Jakób

Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Dezydery Szymkiewicz

Wydział Ogólny: profesor Włodzimierz Stożek

### 1929–1930:



**rektor:** profesor Kasper Weigel

**prorektor:** profesor Kazimierz Zipser

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Zygmunt Klemensiewicz

Wydział Architektoniczny: profesor Władysław Derdacki

Wydział Mechaniczny: profesor Zygmunt Ciechanowski

Wydział Chemiczny: profesor Stanisław Pilat

Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Karol Różycki

Wydział Ogólny: profesor Kazimierz Kuratowski

### 1930–1931:



**rektor:** profesor Kazimierz Bartel (rezygnacja)

**rektor:** profesor Witold Minkiewicz

**prorektor:** profesor Kasper Weigel

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Włodzimierz Stożek

Wydział Architektoniczny: profesor Adam Kuryłło

Wydział Mechaniczny: profesor Stanisław Łukasiewicz

Wydział Chemiczny: profesor Stanisław Pilat

Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Benedykt Fuliński

Wydział Ogólny: profesor Antoni Łomnicki

### 1931–1932:



**rektor:** profesor Gabriel Sokolnicki

**prorektor:** profesor Witold Minkiewicz

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Emil Bratro

Wydział Architektoniczny: profesor Adam Kuryłło

Wydział Mechaniczny: profesor Antoni Plamitzer

Wydział Chemiczny: profesor Adolf Joszt

Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Stanisław Hubicki

Wydział Ogólny: profesor Kazimierz Kuratowski

### 1932–1933:

**rektor:** profesor Kazimierz Zipser

**prorektor:** profesor Gabriel Sokolnicki

**dziekani:**

Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Antoni Wereszczyński

Wydział Architektoniczny: profesor Jan Bagieński

Wydział Mechaniczny: profesor Wilhelm Borowicz



Wydział Chemiczny: profesor Tadeusz Kuczyński  
 Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Henryk Janusz Gurski  
 Wydział Ogólny: profesor Włodzimierz Stożek

### 1933–1936<sup>b)</sup>:

**rektor:** profesor Otto Nadolski  
**prorektorzy:** profesor Edward Sucharda (1933–1935), profesor Zygmunt Ciechanowski (1935–1936)  
**dziekani:**  
 Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Stanisław Brzozowski (1933–1934), profesor Antoni Wereszczyński (1934–1936)  
 Wydział Architektoniczny: profesor Jan Bagieński (1933–1934), profesor Adam Kurytło (1934–1936)  
 Wydział Mechaniczny: profesor Edward Geisler (1933–1935), profesor Wilhelm Borowicz (1935–1936)  
 Wydział Chemiczny: profesor Wacław Leśniański (1933–1934), profesor Wiktor Jakób (1934–1935), profesor Edward Sucharda (1935–1936)  
 Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Tadeusz Malarski (1933–1935), profesor Jan Ladenberger (1935–1936)  
 Wydział Ogólny: profesor Kazimierz Kuratowski (1933–1934)

### 1936–1937:



**rektor:** profesor Adolf Joszt (rezygnacja)  
**prorektor:** profesor Zygmunt Ciechanowski  
**dziekani:**  
 Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Kazimierz Zipsler  
 Wydział Architektoniczny: profesor Marian Osiński  
 Wydział Mechaniczny: profesor Antoni Plamitzer  
 Wydział Chemiczny: profesor Alicja Dorabialska  
 Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Kazimierz Zygmunt Suhecki



### 1937–1939:

**rektor:** profesor Edward Sucharda

**prorektorzy:** profesor Zygmunt Ciechanowski (1937–1938), profesor Antoni Łomnicki (1938–1939)

#### **dziekani:**

Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Adam Kurytło (1937–1938), profesor Edmund Wilczkiewicz (1938–1939)  
 Wydział Architektoniczny: profesor Marian Osiński (1937–1938), profesor Kazimierz Bartoszewicz (1938–1939)  
 Wydział Mechaniczny: profesor Antoni Łomnicki (1937–1938), profesor Włodzimierz Burzyński (1938–1939)  
 Wydział Chemiczny: profesor Marian Kamieński (1937–1938), profesor Zygmunt Klemensiewicz (1938–1939)  
 Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Arkadiusz Musierowicz (1937–1938), profesor Edwin Płażek (1938–1939)

### 1 września 1939 – około 15 października 1939:



**rektor:** profesor Antoni Wereszczyński  
**prorektor:** profesor Antoni Łomnicki  
**dziekani:**  
 Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej: profesor Romuald Rosłoński  
 Wydział Architektury: profesor Emil Łazoryk  
 Wydział Mechaniczny: profesor Włodzimierz Burzyński  
 Wydział Chemiczny: profesor Marian Kamieński  
 Wydział Rolniczo-Lasowy: profesor Stanisław Hubicki

#### **Uwagi:**

<sup>a)</sup> Kontynuacja jednorocznej kadencji rektorskiej wzorem Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej.

<sup>b)</sup> Początek trzyletniej kadencji rektorskiej (ustawa z 15 marca 1933 roku o szkołach akademickich).

#### **Źródła:**

*Album inżynierów i techników w Polsce*, Lwów 1932, t. 1, cz. 1.

Zbysław Popławski, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945*, Wrocław 1992.

**Wizerunki:**

Tadeusz Godlewski – za: *Національний Університет „Лвівська Політехніка”*, Львів 2004, s. 16.

Maksymilian Matakiewicz – Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-A-616.

Maksymilian Huber – Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-N-224.

Julian Fabiański – za: Zbysław Popławski, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945*, Wrocław 1992, s. 186.

Karol Wątopek – Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-N-619.

Ignacy Mościcki – Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-N-402.

Jan Łopuszański – Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-N-352.

Otto Nadolski – za: Zbysław Popławski, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945*, Wrocław 1992, s. 187.

Julian Tokarski – za: Zbysław Popławski, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945*, Wrocław 1992, s. 203.

Kazimierz Zipser – Archiwum Politechniki Wrocławskiej.

Kasper Weigel – za: *Politechnika Lwowska 1844–1945*, Wrocław 1993, s. 128.

Kazimierz Bartel – Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-A-1774.

Gabriel Sokolnicki – za: *Національний Університет „Лвівська Політехніка”*, Київ 2009, s. 18.

Witold Minkiewicz – za: *Національний Університет „Лвівська Політехніка”*, Київ 2009, s. 18.

Adolf Joszt – Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-V-246

Edward Sucharda – Archiwum Politechniki Wrocławskiej.

Antoni Wereszczyński – Archiwum Politechniki Wrocławskiej.

opracował: Marek Burak

**Doktorzy *honoris causa* Politechniki Lwowskiej**

• Maria Skłodowska-Curie, laureatka Nagrody Nobla (1903, 1911)	1912
• Jan Nepomucen Franke, rektor Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie	1912
• Julian Niedźwiedzki, rektor Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie	1912
• Kazimierz Obrębowski, organizator Instytutu Politechnicznego w Warszawie	1912
• August Witkowski, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków	1912
• Józef Dziekoński, architekt, Warszawa	1919
• Karol Skibiński, rektor Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie	1921
• Ignacy Mościcki, profesor Politechniki Lwowskiej	1922
• Ferdynand Foch, marszałek Francji, Wielkiej Brytanii i Polski	1923
• Roman Ingarden, inżynier, twórca planu regulacji Wisły, Lwów	1925
• Andrzej Kędzior, senator Rzeczypospolitej Polskiej, Lwów	1925
• Feliks Kucharczyński, historyk nauki, profesor Politechniki Warszawskiej	1925
• Aleksander Wasiutyński, profesor Politechniki Warszawskiej	1925
• Tadeusz Fiedler, rektor Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie	1929
• Stanisław Bełżecki, profesor Politechniki Warszawskiej	1930
• Ralf Modjeski, konstruktor mostów, Nowy Jork	1930
• Paul Séjourné, profesor <i>École Nationale des Ponts et Chaussées</i> w Paryżu	1930
• Nils Hansson, profesor genetyki, Sztokholm	1931
• Kazimierz Bartel, profesor Politechniki Lwowskiej, premier Rzeczypospolitej Polskiej	1935
• Zdzisław Rauscher, dyrektor Głównego Urzędu Miar, Warszawa	1936
• Tadeusz Stryjeński, architekt, Kraków	1939

**Źródło:**

Zbysław Popławski, *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945*, Wrocław 1992.

## Rektorzy i prorektorzy Politechniki oraz dziekani wydziałów politechnicznych Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Rektorzy i dziekani Politechniki Wrocławskiej

### Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu

1945–1947



rektor Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu:  
profesor Stanisław Kulczyński<sup>a)</sup>



prorektor Politechniki:  
profesor Edward Sucharda (1945–1947)<sup>b)</sup>  
prorektor Politechniki: profesor Kazimierz Zipser (1947)  
dziekani<sup>c)</sup>:  
Wydział Chemiczny (do 1946 roku): docent Ewa Neyman-Pilatowa (1945), profesor Franciszek Nowotny (1946)

Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny: profesor Kazimierz Idaszewski (1945–1946), profesor Jerzy Skowroński (1946–1947), profesor Eugeniusz Kuczyński (1947)

Wydział Budownictwa: profesor Tadeusz Wróbel (1945–1947), profesor Michał Mazur (1947)

Wydział Hutniczo-Górnicy (do 1946 roku): profesor Józef Zwierzycki

1947–1951

rektor Politechniki Wrocławskiej:  
profesor Stanisław Kulczyński<sup>d)</sup>



prorektor Politechniki:  
profesor Kazimierz Zipser (1947–1949)



prorektor Politechniki:  
profesor Dionizy Smoleński (1949–1951)<sup>e)</sup>

**dziekani<sup>o</sup>:**

Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny (do 1949 roku): profesor Eugeniusz Kuczyński (1947–1949)

Wydział Budownictwa (do 1949 roku): profesor Michał Mazur (1947–1948), profesor Ludomir Suwalski (1948–1949)

Wydział Architektury (od 1949 roku): profesor Tadeusz Broniewski (1949–1951)

Wydział Inżynierii (od 1949 roku): profesor Wiktor Mamak (1949–1951)

Wydział Mechaniczny (od 1949 roku): profesor Mieczysław Sąsiadek (1949–1950), profesor Władysław Chowaniec (1950–1951)

Wydział Elektryczny (od 1949 roku): profesor Jerzy Skowroński (1949–1951)

Wydział Lotniczy (od 1949 roku): profesor Jerzy Teisseyre (1949–1951)

**Politechnika Wrocławska****1951–1960**

**rektor:** profesor Dionizy Smoleński<sup>o</sup>

**prorektorzy:** profesor Andrzej Jellonek (1952–1954 i 1959–1960), profesor Zygmunt Szparkowski (1952–1955), profesor Bolesław Iwaszkiewicz (1954–1958), profesor Igor Kisiel (1954–1956), profesor Adam Mitzel (1954–1958), profesor Adam Cybulski (1955–1956), profesor Henryk Kuczyński (1955–1956), profesor Edwin Płazek (1956–1959), profesor Zygmunt Vrabetz (1956–1959), profesor Karol Tworowski (1957–1959), profesor Zbigniew Żyszkowski (1958–1959), profesor Roman Kurdziel (1959–1960)

**dziekani:**

Wydział Architektury: profesor Zbigniew Kupiec (1951–1952), profesor Andrzej Frydecki (1952–1954), profesor Stanisław Mielnicki (1954–1955), profesor Tadeusz Brzoza (1955–1958), profesor Tadeusz Broniewski (1958–1960)

Wydział Inżynierii (do 1954 roku): profesor Józef Kożuchowski (1951–1952), profesor Adam Cybulski (1952–1954)

Wydział Budownictwa Lądowego (od 1954 roku): profesor Adam Cybulski (1954–1955), profesor Wacław Szarejko (1955–1956), profesor Józef Kożuchowski (1956–1958), profesor Igor Kisiel (1958–1960)

Wydział Chemiczny (od 1951 roku): profesor Kazimierz Gumiński (1951–1952), profesor Edwin Płazek (1952–1954), profesor Zdzisław Tomasiak (1954–1956), docent Jerzy Schroeder (1956–1958), profesor Witold Romer (1958–1960)

Wydział Łączności (od 1952 roku): profesor Zbigniew Żyszkowski (1952–1954), profesor Tadeusz Tomankiewicz (1954–1955), profesor Jerzy Bromirski (1955–1956), profesor Zygmunt Szparkowski (1956–1960)

Wydział Elektryczny: profesor Jerzy Skowroński (1951–1952), profesor Roman Kurdziel (1952–1954), profesor Andrzej Kordecki (1954–1958), profesor Franciszek Bilek (1958–1960)

Wydział Inżynierii Sanitarnej (od 1951 roku): profesor Wacław Szarejko (1951–1953), profesor Tadeusz Gabryszewski (1953–1954), profesor Jan Ferencowicz (1954–1955), profesor Tadeusz Gabryszewski (1955–1958), profesor Fryderyk Jankowski (1958–1960)

Wydział Mechaniczno-Energetyczny (od 1954 roku): profesor Teodor Wróblewski (1954–1956), profesor Mieczysław Sąsiadek (1956–1958), profesor Wiktor Wiśniowski (1958–1960)

Wydział Mechaniczny: profesor Władysław Chowaniec (1951–1952), profesor Wiktor Wiśniowski (1952–1954), profesor Jerzy Teisseyre (1954–1956), profesor Hilary Gumienny (1956–1958), profesor Marek Zakrzewski (1958–1960)

Wydział Lotniczy (do 1954 roku): profesor Jerzy Teisseyre (1951–1952), profesor Józef Wysocki (1952–1953)

Wydział Mechanizacji Rolnictwa (1953–1958): profesor Zbysław Martini (1953–1956), profesor Marek Zakrzewski (1956–1958)

**1960–1969**

**rektor:** profesor Zygmunt Szparkowski

**prorektorzy:** profesor Andrzej Jellonek (1960–1961), profesor Roman Kurdziel (1960–1965), profesor Henryk Kuczyński (1961–1968), profesor Józef Kożuchowski (1962–1964), profesor Andrzej Kordecki (1964–1968), profesor Hilary Gumienny (1967–1968), profesor Bohdan Głowiak (1968–1969), docent Tadeusz Porębski (1968–1969), docent Wacław Kasprzak (1968–1969)

**dziekani<sup>h)</sup>:**

Wydział Architektury: profesor Bohdan Guerquin (1960–1962), profesor Andrzej Frydecki (1962–1964), docent Henryk Lewulis (1964–1965), docent Leszek Dąbrowski (1965–1968), docent Janusz Pudełko (1968–1969)

Wydział Budownictwa Lądowego: profesor Igor Kisiel (1960–1961), profesor Adam Mitzel (1961–1964), profesor Otton Dąbrowski (1965–1968), profesor Jan Kmita (1968–1969)

Wydział Chemiczny: profesor Edwin Płazek (1960–1961), profesor Zdzisław Ziółkowski (1961–1962), docent Jerzy Schroeder (1962–1966), docent Władysław Markocki (1966–1968), docent Tadeusz Pieniążek (1968–1969)

Wydział Łączności (do 1966 roku): profesor Zbigniew Żyszkowski (1960–1966)

Wydział Elektroniki (od 1966 roku): profesor Zbigniew Żyszkowski (1966–1968), profesor Tadeusz Batycki (1968–1969)

Wydział Elektryczny: profesor Franciszek Bilek (1960–1961), profesor Jan Kożuchowski (1961–1962), profesor Andrzej Kordecki (1962–1964), profesor Jan Trojak (1964–1966), profesor Konstancy Wołkowiński (1966–1969)

Wydział Górniczy: profesor Zdzisław Gergowicz (1968–1969)

Wydział Inżynierii Sanitarnej: profesor Tadeusz Gabryszewski (1960–1966), profesor Bohdan Głowiak (1966–1968), profesor Józef Goliński (1968–1969)

Wydział Inżynierjno-Ekonomiczny (od 1968 roku): docent Bronisław Pilawski (1968–1969)

Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Wiktor Wiśniowski (1960–1963), profesor Mieczysław Sasiadek (1963–1968), profesor Ryszard Wyszyński (1968–1969)

Wydział Mechaniczny: profesor Marek Zakrzewski (1960–1964), profesor Hilary Gumieny (1964–1967), profesor Henryk Hawrylak (1967–1969)

Wydział Podstawowych Problemów Techniki (od 1968 roku): docent Bronisław Jasek (1968–1969)

**1969–1980**

**rektor:** profesor Tadeusz Porębski<sup>h)</sup>

**prorektorzy:** profesor Bohdan Głowiak (1969–1972), profesor Wacław Kasprzak (1969–1980), docent Jan Wieczorek (1969–1972), docent Leszek Krzyżanowski (1972–1980), docent Bogusław Kędzia (1972–1979), docent Alfred Dziendziel (1979–1980)

**dziekani:**

Wydział Architektury: docent Janusz Pudełko (1969–1972), docent Józef Gierczak (1972–1974), docent Stanisław Sołowij (1974–1980)

Wydział Budownictwa Lądowego: profesor Jan Kmita (1969–1971), profesor Otton Dąbrowski (1971–1972), docent Zdzisław Bodarski (1972–1979), profesor Kazimierz Biernatowski (1979–1980)

Wydział Chemiczny: docent Tadeusz Pieniążek (1969–1972), profesor Władysław Markocki (1972–1980)

Wydział Elektroniki: profesor Tadeusz Batycki (1969–1970), profesor Jerzy Bromirski (1970–1978), profesor Jerzy Jaroń (1978–1980)

Wydział Elektryczny: profesor Konstancy Wołkowiński (1969–1980)

Wydział Górniczy: profesor Zdzisław Gergowicz (1969–1972), docent Stanisław Sobolewski (1972–1975), profesor Tadeusz Żur (1975–1980)

Wydział Inżynierii Sanitarnej: profesor Józef Goliński (1969–1972), profesor Fryderyk Jankowski (1972–1980)

Wydział Inżynierjno-Ekonomiczny (do 1972 roku): docent Bronisław Pilawski (1969–1972)

Wydział Informatyki i Zarządzania (od 1972 roku): docent Wiesław Grudzewski (1972–1978), profesor Jerzy Bromirski (1978–1980)

Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Ryszard Wyszyński (1969–1976 i 1978–1980), profesor Bogdan Chorowski (1976–1978)

Wydział Mechaniczny: profesor Henryk Hawrylak (1969–1975), profesor Władysław Kaczmar (1975–1980)

Wydział Podstawowych Problemów Techniki: docent Bronisław Jasek (1969–1974), docent Kazimiera Fulińska (1974–1980)

**1980–1981**

**rektor:** profesor Bogusław Kędzia

**prorektorzy:** profesor Leszek Krzyżanowski, docent Alfred Dziendziel, profesor Wacław Kasprzak

**dziekani:**

Wydział Architektury: profesor Stanisław Sołowij

Wydział Budownictwa Lądowego: profesor Kazimierz Biernatowski

Wydział Chemiczny: profesor Władysław Markocki

Wydział Elektroniki: profesor Jerzy Jaroń

Wydział Elektryczny: profesor Konstancy Wołkowiński

Wydział Górniczy: profesor Tadeusz Żur

Wydział Inżynierii Sanitarnej: profesor Fryderyk Jankowski  
 Wydział Informatyki i Zarządzania: profesor Jerzy Bromirski  
 Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Ryszard Wyszyński  
 Wydział Mechaniczny: profesor Władysław Kaczmar  
 Wydział Podstawowych Problemów Techniki: docent Kazimiera Fulińska

### 1 września – 29 grudnia 1981



**rektor:** profesor Tadeusz Zipser  
**prorektorzy:** profesor Andrzej Wiszniewski, profesor Daniel Bem, profesor Otton Dąbrowski  
**dziekani:**  
 Wydział Architektury: docent Zbigniew Bokun  
 Wydział Budownictwa Lądowego: profesor Stanisław Mazur  
 Wydział Chemiczny: profesor Tadeusz Pieniążek  
 Wydział Elektroniki: profesor Zdzisław Karkowski  
 Wydział Elektryczny: profesor Zdzisław Teresiak  
 Wydział Górniczy: profesor Janusz Bieniewski  
 Wydział Inżynierii Sanitarnej: profesor Edward Kempa  
 Wydział Informatyki i Zarządzania: profesor Bronisław Pilawski  
 Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Jerzy Stańda  
 Wydział Mechaniczny: profesor Stefan Stryczek  
 Wydział Podstawowych Problemów Techniki: profesor Miron Gaj

### 6 stycznia – 31 lipca 1982



**rektor:** profesor Jerzy Schroeder<sup>1)</sup>

**prorektorzy:** profesor Jerzy Grzechowiak, profesor Daniel Bem, profesor Otton Dąbrowski

**dziekani<sup>1)</sup>:**

Wydział Architektury: docent Zbigniew Bokun  
 Wydział Budownictwa Lądowego: profesor Stanisław Mazur  
 Wydział Chemiczny: profesor Tadeusz Pieniążek  
 Wydział Elektroniki: profesor Zdzisław Karkowski  
 Wydział Elektryczny: profesor Zdzisław Teresiak  
 Wydział Górniczy: profesor Janusz Bieniewski  
 Wydział Inżynierii Sanitarnej: profesor Edward Kempa  
 Wydział Informatyki i Zarządzania: profesor Bronisław Pilawski  
 Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Jerzy Stańda  
 Wydział Mechaniczny: profesor Stefan Stryczek  
 Wydział Podstawowych Problemów Techniki: profesor Miron Gaj



### 1982–1984

**rektor:** profesor Wacław Kasprzak  
**prorektorzy:** profesor Jerzy Grzechowiak, profesor Daniel Bem, docent Rudolf Haimann, docent Andrzej Hałas  
**dziekani:**  
 Wydział Architektury: docent Zbigniew Bokun  
 Wydział Budownictwa Lądowego: profesor Stanisław Mazur  
 Wydział Chemiczny: profesor Tadeusz Pieniążek  
 Wydział Elektroniki: profesor Zdzisław Karkowski  
 Wydział Elektryczny: profesor Zdzisław Teresiak  
 Wydział Górniczy: profesor Janusz Bieniewski  
 Wydział Inżynierii Sanitarnej: profesor Edward Kempa  
 Wydział Informatyki i Zarządzania: profesor Bronisław Pilawski  
 Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Jerzy Stańda  
 Wydział Mechaniczny: profesor Stefan Stryczek  
 Wydział Podstawowych Problemów Techniki: profesor Miron Gaj (1982–1983), profesor Jerzy Czerwonko (1983–1984)



### 1984–1990

**rektor:** profesor Jan Kmita

**prorektorzy:** profesor Janusz Bieniewski (1984), profesor Andrzej Hałas (1984–1987), profesor Jarosław Juchniewicz (1984–1990), profesor Tomasz Winnicki (1984–1990), profesor Jan Koch (1985–1987), profesor Witold Charewicz (1987–1990), profesor Tadeusz Luty (1987–1990)

**dziekani:**

Wydział Architektury: docent Zbigniew Bokun (1984–1987), docent Marian Barski (1987–1989), profesor Tadeusz Kolendowicz (1989–1990)

Wydział Budownictwa Lądowego (do 1990 roku): profesor Stanisław Mazur (1984–1987), profesor Stefan Gałczyński (1987–1990)

Wydział Chemiczny: profesor Tadeusz Pieniążek (1984–1987), docent Jan Chlebicki (1987–1990)

Wydział Elektroniki: profesor Romuald Nowicki (1984–1985), profesor Henryk Szymański (1985–1990)

Wydział Elektryczny: profesor Marian Cegielski

Wydział Górniczy: docent Andrzej Strumiński (1984–1987), profesor Stanisław Dmitruk (1987–1990)

Wydział Inżynierii Sanitarnej (do 1990 roku): profesor Edward Mielczewicz

Wydział Informatyki i Zarządzania: profesor Bronisław Pilawski (1984–1987), docent Ryszard Łubniewski (1987–1990)

Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Jerzy Stańda (1984–1987), docent Rudolf Żamojdo (1987–1990)

Wydział Mechaniczny: profesor Stefan Stryczek (1984–1987), profesor Zdzisław Gabryszewski (1987–1990)

Wydział Podstawowych Problemów Techniki: profesor Aleksander Weron

### 1990–1996



**rektor:** profesor Andrzej Wiszniewski

**prorektorzy:** profesor Tadeusz Luty (1990–1993), profesor Romuald Nowicki (1990–1993), profesor Wojciech Majewski (1993–1996), profesor Ryszard Rogala (1993–1996), doktor habilitowany Zdzisław Kremens (1993–1996)

**dziekani**

Wydział Architektury: profesor Tadeusz Kolendowicz (1990–1992), doktor habilitowany Stanisław Medeksza (1992–1996)

Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego: profesor Otton Dąbrowski (1990–1993), profesor Kazimierz Czapliński (1993–1996)

Wydział Chemiczny: doktor habilitowany Mirosław Soroka

Wydział Elektroniki: profesor Andrzej Mulak

Wydział Elektryczny: doktor habilitowany Bohdan Synal

Wydział Górniczy: profesor Stanisław Dmitruk (1990–1993), doktor habilitowany Lech Gładysiewicz (1993–1996)

Wydział Inżynierii Środowiska (od 1990 roku): profesor Apolinary Kowal (1990–1993), doktor habilitowany Jerzy Zwoździak (1993–1996)

Wydział Informatyki i Zarządzania: docent Ryszard Łubniewski (1990–1993), doktor habilitowany Jerzy Świątek (1993–1996)

Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Aleksander Bielecki (1990–1991), doktor habilitowany Włodzimierz Kordylewski (1991–1993), profesor Jerzy Stańda (1993–1996)

Wydział Mechaniczny: profesor Henryk Hawrylak (1990–1993), profesor Jan Koch (1993–1996)

Wydział Podstawowych Problemów Techniki: profesor Jerzy Czerwonko

### 1996–2002



**rektor:** profesor Andrzej Mulak

**prorektorzy:** profesor Jerzy Zdanowski, doktor Ludomir Jankowski, profesor Lucjan Jacak (1996–1999), doktor habilitowany Jerzy Świątek (1999–2002), profesor Ludwik Komorowski (1999–2002)

**dziekani:**

Wydział Architektury: doktor habilitowany Stanisław Medeksza (1996–1999), doktor habilitowany Elżbieta Trocka-Leszczczyńska (1999–2002)

Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego: doktor habilitowany Ernest Kubica

Wydział Chemiczny: profesor Henryk Górecki

Wydział Elektroniki: profesor Romuald Nowicki (1996–1999), doktor habilitowany Janusz Biernat (1999–2002)

Wydział Elektryczny: profesor Zbigniew Wróblewski (1996–1999), doktor habilitowany Janusz Szafran (1999–2002)

Wydział Górniczy: profesor Monika Hardygóra

Wydział Inżynierii Środowiska: profesor Jerzy Zwoździak (1996–1999), doktor habilitowany Krzysztof Bartoszewski (1999–2002)

Wydział Informatyki i Zarządzania: doktor habilitowany Jerzy Świątek (1996–1999), profesor Tadeusz Galanc (1999–2002)

Wydział Mechaniczno-Energetyczny: profesor Mieczysław Lech (1996–1999), doktor habilitowany Zbigniew Gnutek (1999–2002)

Wydział Mechaniczny: profesor Jan Koch (1996–1999), profesor Wacław Kollek (1999–2002)

Wydział Podstawowych Problemów Techniki: profesor Ryszard Grząślewicz

Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki (od 2002 roku): profesor Benedykt Licznarski (2002)

## 2002–2008



**rektor:** profesor Tadeusz Luty

**prorektorzy:** profesor Ernest Kubica, doktor Krzysztof Rudno-Rudziński, profesor Tadeusz Więckowski, doktor habilitowany Jerzy Świątek (2002–2005), profesor Adam Grzech (2003–2005), profesor Monika Hardygóra (2005–2008), profesor Janusz Szafran (2005–2008)

**dziekani:**

Wydział Architektury: doktor habilitowany Elżbieta Trocka-Leszczynska (2002–2005), doktor habilitowany Stanisław Medeksza (2005–2008)

Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego: profesor Ryszard Izbicki (2002–2005), profesor Cezary Madryas (2005–2008)

Wydział Chemiczny: profesor Paweł Kafarski (2002–2005), profesor Ludwik Komorowski (2005–2008)

Wydział Elektroniki: profesor Daniel Bem (2002–2005), profesor Andrzej Kasprzak (2005–2008)

Wydział Elektryczny: profesor Janusz Szafran (2002–2005), profesor Marian Sobierajski (2005–2008)

Wydział Górniczy (do 2005 roku): doktor habilitowany Jerzy Malewski (2002–2005)

Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii (od 2005 roku): doktor habilitowany Lech Gładysiewicz (2005–2008)

Wydział Inżynierii Środowiska: doktor habilitowany Krzysztof Bartoszewski (2002–2005), profesor Janusz Jeżowiecki (2005–2008)

Wydział Informatyki i Zarządzania: profesor Tadeusz Galanc (2002–2005), doktor habilitowany Jerzy Świątek (2005–2008)

Wydział Mechaniczno-Energetyczny: doktor habilitowany Zbigniew Gnutek (2002–2005), doktor habilitowany Maciej Chorowski (2005–2008)

Wydział Mechaniczny: profesor Wacław Kollek (2002–2005), profesor Eugeniusz Rusiński (2005–2008)

Wydział Podstawowych Problemów Techniki: profesor Jan Misiewicz

Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki: profesor Benedykt Licznarski (2002–2007), doktor habilitowany Andrzej Dziedzic (2007–2008)

## 2008



**rektor:** profesor Tadeusz Więckowski<sup>1)</sup>

**prorektorzy:** profesor Andrzej Kasprzak, profesor Cezary Madryas, profesor Eugeniusz Rusiński, doktor Zbigniew Sroka, profesor Jerzy Walendziewski

**dziekani<sup>1)</sup>:**

Wydział Architektury: profesor Stanisław Medeksza

Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego: profesor Jerzy Hoła

Wydział Chemiczny: profesor Andrzej Matynia

Wydział Elektroniki: profesor Jan Zarzycki

Wydział Elektryczny: profesor Marian Sobierajski

Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii: doktor habilitowany Lech Gładysiewicz

Wydział Inżynierii Środowiska: doktor habilitowany Jan Danielewicz

Wydział Informatyki i Zarządzania: doktor habilitowany Jerzy Świątek

Wydział Mechaniczno-Energetyczny: doktor habilitowany Maciej Chorowski

Wydział Mechaniczny: profesor Edward Chlebus

Wydział Podstawowych Problemów Techniki: profesor Zbigniew Olszak

Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki: doktor habilitowany Andrzej Dziedzic



**Uwagi:**

- <sup>a)</sup> Nominacja na stanowisko pełniącego obowiązki rektora bez określenia terminu sprawowania funkcji.
- <sup>b)</sup> Nominacja na stanowisko pełniącego obowiązki prorektora bez określenia terminu sprawowania funkcji.
- <sup>c)</sup> Roczna kadencja dziekańska (ustawa z dnia 15 marca 1933 roku o szkołach akademickich).
- <sup>d)</sup> Trzyletnia kadencja rektorska (dekret z dnia 28 października 1947 roku o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego).
- <sup>e)</sup> Nominacja prorektorska do końca roku akademickiego 1950/1951.
- <sup>f)</sup> Dwuletnia kadencja dziekańska (dekret z dnia 28 października 1947 roku o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego).
- <sup>g)</sup> Nieokreślony wymiar kadencji rektorskich i dziekańskich (ustawa z 15 grudnia 1951 roku o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki). Trzyletni okres sprawowania funkcji rektorskiej oraz trwającą dwa lata kadencję dziekanów wprowadzono od początku roku akademickiego 1956/1957 (obwieszczenie ministra szkolnictwa wyższego z dnia 10 października 1956 roku w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 15 grudnia 1951 roku o szkolnictwie wyższym i o pracownikach nauki).
- <sup>h)</sup> Trzyletnia kadencja dziekańska (ustawa z dnia 31 marca 1965 roku o zmianie ustawy o szkołach wyższych).
- <sup>i)</sup> Rektorów na czas oznaczony powoływał minister odpowiedni dla szkolnictwa wyższego, dziekanów w tym samym trybie – rektor (ustawa z dnia 20 grudnia 1968 o zmianie ustawy o szkolnictwie wyższym). W praktyce zachowano trzyletni wymiar kadencji rektorskiej.
- <sup>j)</sup> Trzyletnia kadencja rektorska (ustawa z dnia 4 maja 1982 roku o szkolnictwie wyższym).
- <sup>k)</sup> Trzyletnia kadencja dziekańska (ustawa z dnia 4 maja 1982 roku o szkolnictwie wyższym).
- <sup>l)</sup> Czteroletnia kadencja rektorska (ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku prawo o szkolnictwie wyższym).

<sup>l)</sup> Czteroletnia kadencja dziekańska (ustawa z dnia 27 lipca 2005 roku prawo o szkolnictwie wyższym).

**Źródła:**

Archiwum Politechniki Wrocławskiej: Akta Senatu 1946–1999, sygn. 74, poz. 1a–124; Akta Senatu 2000–2003, sygn. 176, poz. 1–22.  
*Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, Wrocław 1970.  
*Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, red. R. Czoch, Wrocław 1995.  
*Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, Warszawa 1957.  
*Skład osobowy 1962/1963*, Wrocław 1962.  
*Skład osobowy i spis wykładów w roku akademickim 1950/1951*, Wrocław 1951.  
*Spis wykładów w roku akademickim 1946/1947*, Wrocław 1947.  
*Spis wykładów w roku akademickim 1947/1948*, Wrocław 1947.  
*Spis wykładów w roku akademickim 1948/1949*, Wrocław 1948.

**Wizerunki:****prorektorzy:**

Edward Sucharda, Kazimierz Zipser, Dionizy Smoleński – Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

**rektorzy:**

Portrety w Starej Sali Senatu Politechniki Wrocławskiej: Stanisław Kulczyński, Dionizy Smoleński, Zygmunt Szparkowski, Tadeusz Porębski, Bogusław Kędzia, Tadeusz Zipser, Jerzy Schroeder, Wacław Kasprzak, Jan Kmita, Andrzej Wiszniewski, Andrzej Mulak, Tadeusz Luty. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych (fotografował Krzysztof Mazur)  
 Tadeusz Więckowski (fotografował Krzysztof Mazur)

*opracowanie: Marek Burak i Piotr Pregiel*

**Doktorzy *honoris causa* Politechniki Wrocławskiej**

- Wacław Sierpiński, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, specjalność: teoria mnogości, topologia mnogościowa 1948
- Dionizy Smoleński, rektor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: materiały wybuchowe, teoria spalania 1961
- Władysław Ślebodziński, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: geometria różniczkowa 1965
- Stanisław Kulczyński, rektor Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, specjalność: fitosocjologia, biologia torfowisk 1965
- Horst Berthold, profesor Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie, specjalność: hydrostatyka 1969
- Błażej Roga, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: chemia węgla 1970
- Karol Széchy, profesor Uniwersytetu Technicznego w Budapeszcie, specjalność: budowa mostów, budownictwo podziemne 1971
- Jean Nougaro, profesor Politechniki w Tuluzie, specjalność: mechanika płynów, hydrotechnika 1971
- Zygmunt Szparkowski, rektor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: automatyka, cybernetyka 1974
- Stanisław Hüchel, profesor Instytutu Budownictwa Wodnego PAN w Gdańsku, specjalność: fundamentowanie budowli morskich 1975
- Zenon Wifun, profesor Politechniki Warszawskiej, specjalność: mechanika gruntów i fundamentowanie 1975
- Georgij Boreskow, profesor Instytutu Katalizy Syberyjskiego Oddziału Akademii Nauk w Nowosybirsku, specjalność: kataliza, technologia chemiczna 1976
- Włodzimierz Trzebiatowski, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: magnetochemia, rentgenograficzna analiza strukturalna 1976
- Georgij Denisenko, profesor Instytutu Politechnicznego w Kijowie, specjalność: przesyłanie energii elektrycznej 1976
- Elbert Fretwell, profesor Uniwersytetu Stanowego w Buffalo (Stany Zjednoczone), specjalność: metodologia organizacji nauczania 1976
- Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska, profesor Politechniki Wrocławskiej i Uniwersytetu Wrocławskiego, specjalność: chemia koordynacyjna 1978
- Kazuo Nakamoto, profesor Uniwersytetu Marguetto, Milwaukee (Stany Zjednoczone), specjalność: strukturalna chemia nieorganiczna i fizyczna, spektroskopia molekularna 1978
- Bengt Ranby, profesor Królewskiego Instytutu Technologicznego w Sztokholmie, specjalność: chemia i fizykochemia polimerów 1978
- Nikołaj Malinin, profesor Moskiewskiej Wyższej Szkoły Technicznej, specjalność: mechanika ciała stałego 1979
- Jerzy Ignacy Skowroński, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: technologia materiałów elektrotechnicznych 1979
- Stanisław Lem, pisarz 1981
- Andrzej Jellonek, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: metrologia elektryczna, 1981
- Igor Kisiel, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: mechanika gruntów i skał 1985
- Anatolij Minkiewicz, profesor Moskiewskiego Instytutu Inżynierii Transportu, specjalność: obróbka cieplna metali i stopów 1985
- Joachim Strzodka, profesor Akademii Górniczej we Freibergu, specjalność: technika odkrywek i gospodarki wodnej w górnictwie 1985
- Giennadij Jagodin, profesor Instytutu im. D. Mendelejewa w Moskwie, specjalność: chemia i technologia pierwiastków rzadkich i radioaktywnych 1988
- Jean Meinel, profesor Uniwersytetu w Rennes, specjalność: fizykochemia kryształów molekularnych 1991
- Zdzisław Pręgowski, architekt, Winterthur (Szwajcaria), specjalność: kształtowanie form plastycznych w budowli 1992
- Günter Pritschow, profesor Uniwersytetu w Stuttgarcie, specjalność: sterowanie adaptacyjne obrabiarek, roboty przemysłowe 1992
- Jan Trojak, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: zabezpieczeniowa automatyka maszyn, urządzeń i systemów elektroenergetycznych wysokich napięć 1994
- Frans Stumpers, profesor Katolickiego Uniwersytetu w Nijmegen (Holandia), specjalność: teoria informacji, elektrodynamiki, propagacji fal elektromagnetycznych i kompatybilności elektromagnetycznej 1994
- Kazimierz Urbanik, profesor Uniwersytetu Wrocławskiego, specjalność: teoria prawdopodobieństwa i jej zastosowania 1995
- Karel Dušek, profesor Instytutu Makromolekularnej Czeskiej Akademii Nauk w Pradze, specjalność: fizykochemia polimerów 1997
- Ilya Prigogine, profesor Międzynarodowych Instytutów Solvaya w Brukseli, specjalność: termodynamika, fizyka statyczna i układy złożone 1998
- Moisey Kaganov, profesor Instytutu Problemów Techniki Akademii Nauk w Moskwie, specjalność: fizyka teoretyczna, teoria ferromagnetyzmu 1998
- Volodymir Panasyuk, profesor Fizyczno-Mechanicznego Instytutu im. G. Karpenki we Lwowie, specjalność: mechanika ośrodków ciągłych 1998

• Eugeniusz Dembicki, profesor Politechniki Gdańskiej, specjalność: geotechnika i budownictwo morskie	1999
• Jurij Rudawski, profesor Politechniki Lwowskiej, specjalność: mechanika statystyczna, teoria fazy skondensowanej i fizyki ośrodków strukturalnie nieuporzędowanych	1999
• Jan Kmita, rektor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: konstrukcja mostów	2000
• Henryk Hawrylak, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: kinetyka procesów mechanicznego urabiania i ładowania surowców mineralnych	2000
• Andrzej Wiszniewski, rektor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: automatyka elektroenergetyczna	2001
• Kurt Feser, profesor Uniwersytetu w Stuttgarcie, specjalność: elektroenergetyka	2001
• Ryszard Tadeusiewicz, profesor Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie, specjalność: badania w dziedzinie sztucznej inteligencji, sieci neuronowych, procesów uczenia i ich zastosowań w medycynie i biologii	2002
• Andrzej Burghardt, profesor Politechniki Śląskiej, specjalność: inżynieria chemiczna	2002
• Philippe Busquin, komisarz Unii Europejskiej do spraw Badań Naukowych	2003
• Henryk Gulbinowicz, kardynał, metropolita wrocławski	2003
• Achim Mehlhorn, profesor Uniwersytetu Technicznego w Dreźnie, specjalność: chemia kwantowa	2005
• Alan R. Katritzky, profesor Stanowego Uniwersytetu w Gainesville na Florydzie, specjalność: chemia związków heterocyklicznych	2006
• Władysław Włosiński, profesor Politechniki Warszawskiej, specjalność: nauka o spajaniu materiałów	2006
• Philippe Lebrun, dyrektor Departamentu Accelerator Technology CERN w Genewie, specjalność: niskie temperatury, stosowane między innymi w chirurgii, badaniach chemicznych i materiałach nadprzewodzących	2007
• Daniel Bem, profesor Politechniki Wrocławskiej, specjalność: radiokomunikacja, systemy telekomunikacyjne, sieci komputerowe	2008
• Angela Merkel, kanclerz Niemiec	2008
• Joseph Klafter, profesor Uniwersytetu w Tel Awiwie-Jafie, specjalność: analiza i modelowanie dynamiki fizycznych, chemicznych i biologicznych układów złożonych	2009

**Uwaga:**

Rok nadania tytułu wyznacza data uroczystości wręczenia dyplomu doktora *honoris causa*.

**Źródła:**

*Doktorzy honoris causa Politechniki Wrocławskiej*, oprac. G. Januszewska i B. Brandt-Golecka, Wrocław 2004.

*Profesor Achim Mehlhorn doktor honoris causa Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2005.

*Doktor Philippe Lebrun doktor honoris causa Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2007.

*Profesor Daniel Józef Bem doktor honoris causa Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2008.

*Doktor Angela Merkel doktor honoris causa Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2008.

opracowała Krystyna Wowrzeczka



## Streszczenie

### Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu (*Technische Hochschule Breslau*)

W 1902 roku – po trwających niemal od połowy XIX wieku staraniach kół gospodarczych i władz Dolnego Śląska – cesarz Niemiec wyraził zgodę na utworzenie we Wrocławiu szkoły technicznej o charakterze akademickim. Już na przełomie 1902 i 1903 roku wyznaczono lokalizację przyszłej uczelni w kwartale ograniczonym przebiegiem *Borsigstraße* (obecnie ulica Mariana Smoluchowskiego), *Heidenhainstraße* (obecnie ulica Ignacego Łukasiewicza), *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida) i *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego). Plany rozmieszczenia budynków oraz ich projekty opracowali Georg Thür i Ludwig Burgemeister. Rozpoczętą w 1905 roku budowę nadzorował Hans Breisig. Zabudowania Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej oddano do użytku w 1910 roku. Należały do nich Gmach Główny (część północna) oraz budynki instytutów: Elektrotechnicznego, Chemicznego oraz Hutniczego, a także Laboratorium Maszynowe z kotłownią i Laboratorium Obrabiarek.

Pierwszym rektorem wrocławskiej *Königliche Technische Hochschule* został profesor Rudolf Schenck. Szkoła rozpoczęła działalność 1 października 1910 roku, a jej uroczyste otwarcie – w obecności cesarza Niemiec Wilhelma II – nastąpiło 29 listopada 1910 roku.

Początkowo strukturę uczelni tworzyły trzy oddziały: Nauk Ogólnych (*Abteilung für Allgemeine Wissenschaften*), Inżynierii Maszynowej i Elektrotechniki (*Abteilung für Maschineningenieurwesen und Elektrotechnik*) oraz Chemii i Hutnictwa (*Abteilung für Chemie und Hüttenkunde*). W 1922 roku nastąpiła zmiana systemu organizacyjnego uczelni. Utworzono – na bazie dotychczasowych oddziałów – Wydział Nauk Ogólnych (*Fakultät für Allgemeine Wissenschaften*), Wydział Gospodarki Materiałowej (*Fakultät für Stoffwirtschaft*) oraz Wydział Gospodarki Maszynowej (*Fakultät für Maschinenwirtschaft*), który w 1928 roku został przemianowany na Wydział Maszynoznawstwa (*Fakultät für Maschinenwesen*). W 1928 roku uruchomiono Wydział Budownictwa (*Fakultät für Bauwesen*).

W latach 1925–1928 stan posiadania Wyższej Szkoły Technicznej (od końca 1918 roku bez określenia „Królewska”) został znacznie powiększony. Wzniesiono wówczas południową część Gmachu Głównego, której wstępną koncepcję opracowali Max Schindowski i Fritz Schirmer, a projekty realizacyjne przygotował Gottfried Müller. W tym czasie powiększono także Laboratorium Maszynowe wraz z kotłownią. W 1930 roku przy *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego) otwarto nowoczesny Dom Studencki.

Przejęcie władzy przez narodowych socjalistów w 1933 roku spowodowało upolitycznienie życia także we wrocławskiej Wyższej Szkole Technicznej. Przeprowadzono czystki wśród kadry naukowej – usunięto Żydów i zwolenników ideologii marksistowskiej. Do 1937 roku z uczelni relegowano studentów pochodzenia żydowskiego.

W latach 1936–1938 planowano rozbudowę uczelni na terenach położonych po zachodniej stronie *Hansastraße* (obecnie ulica Cypriana Kamila Norwida), *vis-à-vis* Gmachu Głównego. Koncepcje te nie doczekały się jednak realizacji. W latach 1938–1939 Gottfried Müller przedstawił projekt budynku, który miał pomieścić dynamicznie rozwijające się instytuty chemiczne. Obiekt, dostosowany wyglądem do estetyki Gmachu Głównego, miał tworzyć jego kontynuację wzdłuż *Uferzeile* (obecnie wybrzeże Stanisława Wyspiańskiego). Rozpoczętą inwestycję przerwał brak funduszy spowodowany podjęciem przez III Rzeszę we wrześniu 1939 roku działań wojennych przeciwko Polsce.

W latach 1939–1945 działalność Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu została podporządkowana wymaganiom wojny. W 1941 roku przeprowadzono ostatnią reorganizację struktury uczelni: Wydział Nauk Ogólnych przemianowano na Wydział Nauk Przyrodniczych i Przedmiotów Uzupełniających (*Fakultät für Naturwissenschaften und Ergänzungsfächer*).

Od końca 1943 roku uczelnia była przygotowywana do ewakuacji. W październiku 1944 roku funkcję rektora objął profesor Heinrich Blecken, który kierował Wyższą Szkołą Techniczną aż do jej zamknięcia 20 stycznia 1945 roku. W końcu stycznia 1945 roku wywieziono urzędników i ewakuowano personel na teren Saksonii. Podczas oblężenia Wrocławia (luty-maj 1945 roku) opuszczone budynki uczelni były wykorzystywane do celów militarnych. Pozostające w stosunkowo dobrym stanie obiekty dawnej *Technische Hochschule* zostały przejęte 6 maja 1945 roku przez sowiecki oddział, którego zadaniem było zabezpieczenie aparatury i dokumentacji naukowej znajdującej się na terenie uczelni.

### Politechnika Lwowska – tradycja intelektualna

Dzieje szkolnictwa technicznego we Lwowie sięgają pierwszej połowy XIX wieku. Dnia 7 września 1817 roku powstała tutaj pierwsza szkoła o profilu technicznym. W 1835 roku powołano Lwowską Akademię Realno-Handlową – placówkę, która dawała słuchaczom przygotowanie techniczne. W 1844 roku Akademię Realno-Handlową przekształcono w Akademię Techniczną. W wyniku przeprowadzonej w 1877 roku reorganizacji w miejsce Akademii Technicznej powstała Cesarsko-Królewska Szkoła Politechniczna, której nadano status wyższej uczelni. Inauguracja jej działalności przypadła

na 15 listopada 1877 roku. Lwowska Szkoła Politechniczna była do końca XIX wieku jedynym ośrodkiem na ziemiach polskich, w którym kształcono młodzież w zakresie nauk technicznych na poziomie akademickim. Językiem wykładowym był język polski. Około 1914 roku strukturę organizacyjną lwowskiej uczelni tworzyły: Wydział Inżynierii, Dróg, Kolei i Mostów, Wydział Inżynierii Wodnej, Wydział Budownictwa, Wydział Chemii Technicznej oraz Wydział Budowy Maszyn z Oddziałem Elektrotechnicznym.

Po uzyskaniu niepodległości przez Polskę, od 1918 roku, uczelnia funkcjonowała jako Szkoła Politechniczna, a następnie – od 1921 roku – jako Politechnika Lwowska. Statut nadany w 1921 roku określił strukturę uczelni, na którą złożyły się: Wydział Komunikacyjny (do 1926 roku), Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej (od 1926 roku), Wydział Architektoniczny, Wydział Mechaniczny, Wydział Chemiczny, Wydział Rolniczo-Lasowy oraz Wydział Ogólny (do 1934 roku).

W 1939 roku ziemia lwowska znalazła się w granicach Związku Sowieckiego. W murach politechniki utworzono Lwowski Instytut Politechniczny ze strukturą organizacyjną przeniesioną z polskiej uczelni oraz z zespołem profesorskim, którego trzon tworzyli Polacy.

W końcu czerwca 1941 roku Lwów został zajęty przez wojska niemieckie. W nocy z 3 na 4 lipca 1941 roku Niemcy dokonali aresztowania profesorów lwowskich uczelni – wśród nich ośmiu wykładowców Politechniki Lwowskiej. Wkrótce rozstrzelano ich na stokach Wzgórz Wuleckich. W marcu 1942 roku władze Generalnego Gubernatorstwa zdecydowały o wznowieniu działalności ośrodka akademickiego we Lwowie. W obiektach Politechniki Lwowskiej uruchomiono czteroletnie kursy techniczne (*Staatliche Technische Fachkurse*).

W lipcu 1941 roku Lwów został ponownie zajęty przez wojska sowieckie. Reaktywowano Lwowski Instytut Politechniczny. Po zakończeniu drugiej wojny światowej, w latach 1945–1946 roku, większość przesiedlonych ze Lwowa nauczycieli akademickich znalazła zatrudnienie w organizujących się szkołach wyższych powojennej Polski. Kontynuatorem lwowskiej tradycji naukowej stał się także Wrocław, a działalność Politechniki Wrocławskiej stanowiła w pierwszych powojennych latach przedłużenie funkcjonowania Politechniki Lwowskiej.

### **Politechnika Wrocławska**

W lipcu 1945 roku polska administracja rządowa przejęła z rąk komendantury wojsk sowieckich prawie wszystkie obiekty dawnej niemieckiej *Technische Hochschule*. Przystąpiono do porządkowania terenu przyszłej polskiej uczelni technicznej. Od początku sierpnia 1945 roku w działaniach porządkowych i ochronnych przy gmachach politechniki uczestniczyli także członkowie Straży Akademickiej, którą tworzyli przyszli studenci Politechniki Wrocławskiej.

Na mocy dekretu z 24 sierpnia 1945 roku powstały we Wrocławiu dwie uczelnie o charakterze akademickim: Uniwersytet Wrocławski oraz Politechnika Wrocławska. Mimo to w latach 1945–1951 politechnika funkcjonowała wspólnie z uniwersytetem w ramach jednej szkoły wyższej o nazwie Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu. Rektorem połączonych uczelni został profesor Stanisław Kulczyński, a pierwszym prorektorem Politechniki Wrocławskiej – profesor Edward Sucharda.

Dnia 15 listopada 1945 roku profesor Kazimierz Idaszewski wygłosił w murach Politechniki Wrocławskiej pierwszy wykład dla studentów Oddziału Elektrycznego. Był to jednocześnie pierwszy polski wykład na restytuowanych wrocławskich uczelniach. Dekret z 24 sierpnia 1945 roku powoływał Politechnikę Wrocławską jako uczelnię o czterech wydziałach. Przewidywano utworzenie Wydziału Chemicznego, Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego, Wydziału Budownictwa oraz Wydziału Hutniczo-Górniczego. W kwietniu 1946 roku pozostawiono jednak na Politechnice Wrocławskiej dwa wydziały: Wydział Mechaniczno-Elektrotechniczny oraz Wydział Budownictwa.

We wrześniu 1947 roku prorektorem politechniki został profesor Kazimierz Zipser, a następnie – 15 marca 1949 roku – funkcję prorektorską objął profesor Dionizy Smoleński. Dnia 1 września 1949 roku z Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego wydzielił się Wydział Mechaniczny oraz Wydział Elektryczny. Podziałowi uległ także Wydział Budownictwa, z którego wytonił się Wydział Inżynierii oraz Wydział Architektury. W połowie września 1949 roku powołano również Wydział Lotniczy. Dnia 1 września 1951 roku uruchomiono na Politechnice Wrocławskiej Wydział Inżynierii Sanitarnej oraz przywrócono Wydział Chemiczny.

W 1949 roku rozpoczęto, według projektu Andrzeja Frydeckiego, budowę siedziby Wydziału Mechanicznego przy ulicy Ignacego Łukasiewicza (B-5). Na przełomie lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku powstał obiekt łączący Gmach Główny z budynkiem „Starej Chemii” (A-3). Budowla ta, zwana „Nową Chemią” (A-2), zaprojektowana przez Tadeusza Broniewskiego, została oddana do użytku wiosną 1951 roku. W 1950 roku rozpoczęły się prace przy budowie gmachów D-1 oraz D-2, które realizowano przy placu Grunwaldzkim według projektu Tadeusza Brzozy i Zbigniewa Kupca.

Formalne rozdzielenie Politechniki Wrocławskiej i Uniwersytetu Wrocławskiego nastąpiło na początku roku akademickiego 1951/1952. Dnia 21 lutego 1952 roku profesor Dionizy Smoleński otrzymał nominację na pełniącego obowiązki rektora Politechniki Wrocławskiej, a 1 października 1952 roku został zatwierdzony na stanowisku rektora Politechniki Wrocławskiej. Pełnił tę funkcję do 1960 roku.

Dnia 1 września 1952 roku zaczął funkcjonować Wydział Łączności, który grupował katedry telekomunikacyjne znajdujące się dotychczas w strukturze Wydziału Elektrycznego. Na początku roku akademickiego 1953/1954 powstał Wydział Mechanizacji Rolnictwa (zlikwidowany w 1958 roku). W marcu 1954 roku zakończono likwidację Wydziału Lotniczego. W tym samym roku, w ramach reorganizacji uczelni, przekształcono Wydział Inżynierii w Wydział Budownictwa Lądowego. Z Wydziału Mechanicznego wyodrębniono w maju 1954 roku nową jednostkę organizacyjną – Wydział Mechaniczno-Energetyczny.

W latach 1954–1955 oddano do użytku dwa nowe gmachy Politechniki Wrocławskiej, położone przy placu Grunwaldzkim: D-1 – przeznaczony dla Wydziału Elektrycznego i D-2 – przeznaczony dla Wydziału Mechanizacji Rolnictwa (w 1958 roku przejęty przez Wydział Inżynierii Sanitarnej). W latach 1954–1956 wzniesiono w tym rejonie, według projektu Lesława Jankowskiego, domy studenckie zwane popularnie „Tekami”. W 1960 roku oddano do użytku pierwszy budynek mieszkalny przeznaczony dla nauczycieli akademickich, którym był Dom Naukowca przy placu Grunwaldzkim (projekt Edmunda Frąckiewicza, Jadwigi Grabowskiej-Hawrylak oraz Marii i Igora Tawryczewskich).

Dnia 1 kwietnia 1960 roku Dionizy Smoleński objął stanowisko przewodniczącego Komitetu do spraw Techniki w Warszawie. W tym samym dniu rozpoczął kadencję rektorską profesor Zygmunt Szparkowski, wybrany przez senat Politechniki Wrocławskiej w marcu 1960 roku. Pozostawał na stanowisku rektora do 1969 roku.

Dnia 1 czerwca 1963 roku w strukturze uczelni pojawiły się cztery pierwsze instytuty. Na Wydziale Mechanicznym powstały: Instytut Materiałoznawstwa, Instytut Technologii Budowy Maszyn oraz Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn. Na Wydziale Chemicznym powołano Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich. Na początku roku akademickiego 1964/1965 na Wydziale Mechanicznym uruchomiono Studium Podstawowych Problemów Techniki. W październiku 1964 roku na Wydziale Budownictwa Lądowego powstał Oddział Górnictwa Odkrywkowego.

W połowie lat sześćdziesiątych XX wieku rozpoczął się drugi w dziejach Politechniki Wrocławskiej ważny okres inwestycji budowlanych. Terenem planowanej zabudowy był rejon wyznaczony przebiegiem ulicy Cypriana Kamila Norwida i ulicy Zygmunta Janiszewskiego oraz wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego i placu Grunwaldzkiego. Budynki, wzniesione w latach 1964–1971 według projektu Tadeusza Brzozy, były przeznaczone dla Wydziału Łączności (oznaczone są dziś symbolami C-1, C-2, C-3 i C-4). Dnia 1 września 1966 roku Wydział Łączności przemianowano na Wydział Elektroniki.

Od października 1968 roku podjęła w Wałbrzychu działalność dydaktyczną Filia Politechniki Wrocławskiej. W lutym 1969 roku uruchomiono Filie Politechniki Wrocławskiej w Legnicy.

W 1968 roku nastąpiła głęboka reorganizacja struktury uczelni. Wprowadzono nowy schemat organizacyjny, który tworzyły samodzielne instytuty (z instytutowymi zakładami) oraz wydziały (bez struktury wewnętrznej), sprowadzone do roli organizatorów procesu dydaktycznego. Zlikwidowano katedry. Dnia 21 grudnia 1968 roku w nowej strukturze Politechniki Wrocławskiej znalazło się jedenaście wydziałów – obok ośmiu już istniejących: Wydziału Architektury, Wydziału Budownictwa Lądowego, Wydziału Chemicznego, Wydziału Elektroniki, Wydziału Elektrycznego, Wydziału Inżynierii Sanitarnej, Wydziału Mechaniczno-Energetycznego i Wydziału Mechanicznego uruchomiono trzy nowe: Wydział Górniczy, Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny i Wydział Podstawowych Problemów Techniki. Utworzono dwadzieścia dziewięć instytutów, powstałych z połączenia katedr o zbliżonym profilu merytorycznym. Instytutom, właściwie niepodlegającym jurysdykcji dziekanów, powierzono prowadzenie badań naukowych.

Dnia 15 marca 1969 roku nominację na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej otrzymał profesor Tadeusz Porębski. Jego rektorat (trwający do 1980 roku) był okresem podejmowania wielu przedsięwzięć budowlanych. W 1970 roku ukończono realizację lub adaptację obiektów położonych wzdłuż wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego. W maju 1970 roku podjęto budowę Ośrodka Studium Wojskowego przy ulicy Długiej. W 1971 roku zakończono realizację głównej zabudowy zespołu budynków Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Gdańskiej. W 1974 roku oddano pierwszy obiekt Studium Wychowania Fizycznego Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Józefa Chełmońskiego. W 1973 roku zrealizowano według projektu Henryka Marconiego budynek dla Wydziału Chemicznego (C-6, ulica Cypriana Kamila Norwida). W latach 1974–1979 powstał w rejonie ulicy Edwarda Wittiga zespół domów akademickich Politechniki Wrocławskiej, który zaprojektował Leszek Zdek. W 1975 roku oddano przy ulicy Cypriana Kamila Norwida budynek dla Instytutu Układów Elektromaszynowych (A-10, projekt: Krystyna Barska i Rudolf Staniek). W 1980 roku zakończono przy placu Grunwaldzkim realizację jedenastokondygnacyjnej budowli dla Instytutu Budownictwa Politechniki Wrocławskiej (C-7, projekt Krystyny i Mariana Barskich).

Na początku roku akademickiego 1971/1972 podjęły działalność Filie Politechniki Wrocławskiej w Kłodzku i Świdnicy (rozwiązano je w 1982 roku). We wrześniu 1976 roku wprowadzono zmianę struktury wewnętrznej instytutów: zlikwidowano tworzące ją dotychczas zakłady, a na ich miejsce wprowadzono zespoły badawcze, zespoły dydaktyczne oraz seminaria naukowe. Dnia 15 lutego 1977 roku nastąpiło formalne powołanie Filii Politechniki Wrocławskiej w Jeleniej Górze.

Dnia 1 grudnia 1980 roku rektorem Politechniki Wrocławskiej został profesor Bogusław Kędzia, który pełnił tę funkcję – w związku z rezygnacją profesora Tadeusza Porębskiego – do końca kadencji przewidzianej na lata 1978–1981. W wyniku wyborów przeprowadzonych w czerwcu 1981 roku stanowisko rektora objął profesor Tadeusz Zipser. Jego rektorat przebiegał w okresie szczególnie skomplikowanych zmian społecznych i politycznych wywołanych wydarzeniami sierpnia 1980 roku. Dnia 13 grudnia 1981 roku wprowadzono na terenie Polski stan wojenny. Rektor Tadeusz Zipser został odwołany 29 grudnia 1981 roku. W okresie stanu wojennego, który ostatecznie zniesiono 22 lipca 1983 roku, funkcje rektorskie na Politechnice Wrocławskiej pełnili: profesor Jerzy Schroeder (6 stycznia – 1 sierpnia 1981 roku) oraz – do końca sierpnia 1984 roku – profesor Wacław Kasprzak. W czasie trwania rektoratu profesora Wacława Kasprzaka uchwalono pierwszy w dziejach Politechniki Wrocławskiej statut uczelni (14 lipca 1983 roku).

Wybory rektorskie przeprowadzone w 1984 roku wygrał profesor Jan Kmita, który pełnił tę funkcję do 1990 roku. Sześcioletni okres jego rektoratu determinowała zmienność sytuacji społecznej i uwarunkowań politycznych charakterystycznych dla sytuacji w Polsce w latach osiemdziesiątych XX wieku. Dnia 15 listopada 1984 roku odbyły się pierwsze obchody Święta Politechniki Wrocławskiej. W roku akademickim 1989/1990 wprowadzono system kształcenia umożliwiający studentom indywidualny wybór zajęć. Na początku roku akademickiego 1990/1991 Wydział Budownictwa Lądowego

został przemianowany na Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego, a Wydział Inżynierii Sanitarnej przekształcono w Wydział Ochrony Środowiska. W październiku 1990 roku powstało przy Politechnice Wrocławskiej Centrum Metod Stochastycznych im. Hugona Steinhausa. W 1990 roku przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego oddano do użytku siedzibę Instytutu Telekomunikacji i Akustyki (C-5, projekt: Tadeusz Brzoza).

Dnia 1 grudnia 1990 roku profesor Jan Kmita przekazał urząd rektora profesorowi Andrzejowi Wiszniewskiemu. Na podstawie uchwalonego w czerwcu 1991 roku nowego statutu Politechniki Wrocławskiej samodzielne dotąd instytuty znalazły się w strukturze wydziałów. W 1992 roku zniesiono obowiązujący od 1968 roku schemat organizacyjny administracji Politechniki Wrocławskiej, wprowadzono pojęcie administracji centralnej oraz działów podległych prorektorom. W 1995 roku przyznano pierwsze Medale Politechniki Wrocławskiej.

W 1996 roku w wyborach rektorskich zwyciężył profesor Andrzej Mulak, który pozostawał na stanowisku rektora do 2002 roku. W lutym 1998 roku wprowadzono regulamin organizacyjny Politechniki Wrocławskiej. W grudniu 1999 roku powstało Studium Nauk Humanistycznych. W styczniu 2002 roku uruchomiono dwunasty wydział Politechniki Wrocławskiej – Wydział Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki. W 1997 oddano do użytku budynek Instytutu Matematyki przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego (C-11, projekt: Marta Kwolek-Januskiewicz), a w 1998 roku – zmodernizowaną siedzibę Studium Nauk Języków Obcych przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego (H-4), przebudowaną według projektu Bogusława Wówrzeczki. W 2000 roku zakończono realizację siedziby Centrum Transferu Technologii przy ulicy Mariana Smoluchowskiego (B-11, projekt: Paweł Osielski).

W latach 2002–2008 urząd rektora Politechniki Wrocławskiej sprawował profesor Tadeusz Luty. Dnia 1 stycznia 2004 roku Wydział Górniczy został przemianowany na Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii. W 2004 roku zakończono realizację gmachu dla Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Informatyki i Zarządzania przy ulicy Ignacego Łukasiewicza (B-4, projekt: Andrzej Miłucha, Urszula Wiśniewska, Jacek K. Wiśniewski). W 2006 roku nastąpiło otwarcie Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego (D-20, projekt: Ewa Frankiewicz, Adam Winiarski), a w 2007 roku – gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego (C-13, projekt: Bogusław Wówrzeczka).

Dnia 1 września 2008 roku stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej objął profesor Tadeusz Więckowski. W 2008 roku przekazano do użytkowania budynek laboratoryjny przy placu Grunwaldzkim (C-14), a w 2009 roku – obiekt Zaplecza Badawczego przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego (C-12, projekt: Andrzej Iłow). Dnia 21 stycznia 2009 roku senat Politechniki Wrocławskiej ogłosił 2010 rok Rokiem Stulecia Uczelni Technicznych we Wrocławiu. W październiku 2009 roku w Bielawie rozpoczął działalność czwarty ośrodek zamiejscowy Politechniki Wrocławskiej. Uroczysty koncert w Operze Wrocławskiej oficjalnie zainauguował 15 stycznia 2010 roku obchody Stulecia Uczelni Technicznych we Wrocławiu.



## Zusammenfassung

### Technische Hochschule Breslau

Im Jahre 1902 – nach beinahe seit Mitte des 19. Jahrhunderts dauernden Bemühungen der wirtschaftlichen Kreise und der Behörden Niederschlesiens – willigte der deutsche Kaiser in die Gründung der technischen Schule akademischen Charakters in Breslau ein. Bereits an der Wende der Jahre 1902 und 1903 wurde die künftige Schule in einem Quartier lokalisiert, das vom Verlauf folgender Straßen begrenzt war: der Borsigstraße (ulica Mariana Smoluchowskiego), der Heidenhainstraße (ulica Ignacego Łukasiewicza), der HansasträÙe (ulica Cypriana Kamila Norwida) und der Uferzeile (wyrzeÙe Stanisława Wyspiañskiego). Anordnungspläne von Gebäuden und deren Entwürfe schufen Georg Thür und Ludwig Burgemeister. Den 1905 begonnene Bau überwachte Hans Breisig. Die Gebäude der Königlichen Technischen Hochschule wurden 1910 der Benutzung übergeben. Zu ihnen gehörten das Hauptgebäude (nördlicher Teil) und Gebäude der Institute: des Instituts für Elektrotechnik, des für Chemie und des für Hüttenkunde, sowie das Maschinenlaboratorium mit einem Kesselhaus und das Werkzeugmaschinenlaboratorium.

Erster Rektor der Königlichen Technischen Hochschule Breslau wurde Professor Rudolf Schenck. Die Schule begann ihre Tätigkeit am 1. Oktober 1910, und eine festliche Eröffnung – in Gegenwart des deutschen Kaisers Wilhelm II. – fand am 29. November 1910 statt.

Die Struktur der Schule bildeten anfangs drei Abteilungen: die Abteilung für Allgemeine Wissenschaften, die Abteilung für Maschineningenieurwesen und Elektrotechnik und Abteilung für Chemie und Hüttenkunde. Im Jahre 1922 wurde das Organisationssystem der Schule geändert. Auf der Grundlage der bisherigen Abteilungen wurden die Fakultät für Allgemeine Wissenschaften, die Fakultät für Stoffwirtschaft und die Fakultät für Maschinenwirtschaft gebildet, die 1928 in Fakultät für Maschinenwesen umbenannt wurde. Auch im Jahre 1928 wurde die Fakultät für Bauwesen ins Leben gerufen.

In den Jahren 1925–1928 wurde die Technische Hochschule (seit Ende 1918 ohne Bezeichnung „Königliche“) beträchtlich erweitert. Damals wurde der südliche Teil des Hauptgebäudes errichtet, dessen Vorkonzept Max Schindowski und Fritz Schirmer entwickelten, und dessen Realisierungspläne Gottfried Müller vorbereitete. In dieser Zeit wurde auch das Maschinenlaboratorium mit dem Kesselhaus vergrößert. Im Jahre 1930 wurde ein modernes Studentenheim am Uferzeile (wyrzeÙe Stanisława Wyspiañskiego) eröffnet.

Die Machtergreifung durch Nationalsozialisten im Jahre 1933 verursachte, dass die Politik auch ins Leben der Breslauer Technischen Hochschule durchdrang. Unter den Wissenschaftlern wurde eine Säuberung durchgeführt – Juden und Anhänger der marxistischen Ideologie wurden beseitigt. Bis zum Jahr 1937 wurden Studenten jüdischer Abstammung verwiesen.

In den Jahren 1936–1938 plante man eine Erweiterung der Schule auf dem westlich der HansasträÙe (ulica Cypriana Kamila Norwida) gelegenen Gebiet, gegenüber dem Hauptgebäude. Diese Konzepte blieben aber unrealisiert. In den Jahren 1938–1939 stellte Gottfried Müller einen Entwurf des Gebäudes vor, das die sich dynamisch entwickelnden chemischen Institute beherbergen sollte. Das Bauwerk, äußerlich der Ästhetik des Hauptgebäudes angepasst, sollte dessen Fortsetzung entlang der Uferzeile (wyrzeÙe Stanisława Wyspiañskiego) bilden. Der angefangene Bau wurde durch Geldmangel infolge der Kriegshandlungen des III. Reichs gegen Polen im September 1939 unterbrochen.

Die Tätigkeit der Technischen Hochschule in den Jahren 1939–1945 wurde den Kriegsanforderungen untergeordnet. Im Jahre 1941 wurde die letzte Reorganisation der Schulstruktur durchgeführt: die Fakultät für Allgemeine Wissenschaften wurde in Fakultät für Naturwissenschaften und Ergänzungsfächer umbenannt.

Seit Ende 1943 wurde die Schule für eine Evakuierung vorbereitet. Im Oktober 1943 nahm Professor Heinrich Blecken die Stellung des Rektors auf und leitete die Technische Hochschule bis zu deren Schließung am 20. Januar 1945. Ende Januar 1945 wurden Vorrichtungen hinausgeführt und das Personal nach Sachsen evakuiert. Während der Belagerung Breslaus (Februar–März 1945) wurden die verlassenen Gebäude der Schule zu militärischen Zwecken benutzt. Die in verhältnismäßig gutem Zustand bleibenden Objekte wurden am 6. Mai 1945 durch ein sowjetisches Kommando übernommen, dessen Aufgabe war, die auf dem Schulgebiet befindliche Apparatur und wissenschaftliche Dokumentation zu sichern.

### Lemberger Technische Hochschule – Intellektuelle Tradition

Die Geschichte des technischen Schulwesens in Lemberg geht auf die erste Hälfte des 19. Jahrhunderts zurück. Am 7. September 1817 entstand hier die erste technische Schule. Im Jahre 1835 wurde die Lemberger Real-Handels-Akademie gegründet – eine Einrichtung, die ihren Schülern eine technische Vorbereitung sicherte. Die Real-Handels-Akademie wurde 1844 in Technische Akademie umgebildet. Infolge einer 1877 durchgeführten Reorganisation, anstelle der Technischen Akademie entstand die Kaiserlich-Königliche Technische Schule, die Status der Hochschule bekam. Eine feierliche Eröffnung ihrer Tätigkeit fand am 15. November 1877 statt. Die Lemberger Technische Schule war bis zum Ende des 19. Jahrhunderts die einzige Einrichtung auf

polnischen Gebieten, wo Jugend im Bereich der technischen Wissenschaften auf dem akademischen Niveau gebildet wurde. Die Vorlesungssprache war polnisch. Um 1914 eine Organisationsstruktur der Lemberger Schule bildeten die Fakultät für Ingenieurwesen, Wege, Bahnen und Brücke, die Fakultät für Wasseringenieurwesen, die Fakultät für Bauwesen, die Fakultät für technische Chemie, die Fakultät für Maschinenbau mit Abteilung für Elektrotechnik.

Nach der Wiedergewinnung der Unabhängigkeit durch Polen, seit 1918, funktionierte die Schule als die Technische Schule, dann – seit 1921 – als die Lemberger Technische Hochschule. Das 1921 verliehene Statut bestimmte eine Struktur der Schule, die sich aus folgenden Fakultäten zusammensetzte: der Fakultät für Verkehr (bis 1926), der Fakultät für Land- und Wasseringenieurwesen (seit 1926), der Fakultät für Architektur, der Fakultät für Mechanik, der Fakultät für Chemie, der Fakultät für Landwirtschaft und Forst und der Fakultät für Allgemeine Wissenschaften (bis 1934).

Im Jahre 1939 fanden sich die Lemberger Gebiete in den Grenzen der Sowjetunion. In den Mauern der Schule wurde das Lemberger Technische Institut gegründet, mit einer aus der polnischen Schule übernommenen Organisationsstruktur und einem Professorenkollegium, dessen Kern Polen bildeten.

Ende Juni 1941 wurde Lemberg durch deutsche Truppen besetzt. In der Nacht vom 3. auf den 4. Juli 1941 erfolgte die Verhaftung durch die Deutschen der Professoren der Lemberger Schulen – unter ihnen acht Lehrer der Lemberger Technischen Hochschule. Bald wurden sie auf Wzgórza Wuleckie (Wuleckie-Hügel) erschossen. Im März 1942 beschlossen die Behörden des Generalgouvernements, eine akademische Einrichtung in Lemberg zu erneuern. In den Objekten der Lemberger Technischen Hochschule wurden vierjährige Staatliche Technische Fachkurse organisiert.

Im Juli 1941 wurde Lemberg wieder durch sowjetische Truppen besetzt. Das Lemberger Technische Institut wurde reaktiviert. Nach dem II. Weltkrieg, in den Jahren 1945–1946, fand Mehrheit der aus Lemberg umgesiedelten akademischen Lehrer eine Beschäftigung in den Hochschulen des Nachkriegspolens, die sich zu organisieren begannen. Zum Fortsetzer der Lemberger Tradition wurde auch Breslau, und die Tätigkeit der Breslauer Technischen Hochschule war in den ersten Nachkriegsjahren eine Verlängerung der Funktionierung der Lemberger Technischen Hochschule.

#### **Breslauer Technische Hochschule (Politechnika Wroclawska)**

Im Juli 1945 übernahmen die polnischen Staatsbehörden von der Kommandantur der sowjetischen Truppen fast alle Objekte der ehemaligen deutschen Technischen Hochschule. Man begann das Gelände der künftigen polnischen technischen Schule in Ordnung zu bringen. An Schutz- und Ordnungstätigkeiten in der Schule seit August 1945 nahmen auch Mitglieder des Akademieschutzes teil, den künftige Studenten der Breslauer Technischen Hochschule bildeten.

Kraft der Verordnung vom 24. August 1945 entstanden zwei Schulen akademischen Charakters in Breslau: die Breslauer Universität und die Breslauer Technische Hochschule. Trotzdem in den Jahren 1945–1951 funktionierte die Technische Hochschule zusammen mit der Universität im Rahmen einer Hochschule, die die *Universität und Technische Hochschule in Breslau* genannt wurde. Der erste Rektor der beiden verbundenen Schulen wurde Professor Stanisław Kulczyński, und der erste Prorektor der Technischen Hochschule – Professor Edward Sucharda.

Am 15. November 1945 hielt Professor Kazimierz Idaszewski in einem der Gebäude der Breslauer Technischen Hochschule den ersten Vortrag – für Studenten der Elektrischen Abteilung. Gleichzeitig war es der erste polnische Vortrag in den restituierten Breslauer Hochschulen. In der Verordnung vom 24. August 1945 war die Breslauer Technische Hochschule als eine Einrichtung mit vier Fakultäten vorgesehen: es wurden die Fakultät für Chemie, die Fakultät für Mechanik und Elektrotechnik, die Fakultät für Bauwesen und die Fakultät für Bergbau und Hüttenwesen geplant. Im April 1946 wurden jedoch nur zwei Fakultäten in der Schule überlassen: die Fakultät für Mechanik und Elektrotechnik und die Fakultät für Bauwesen.

Im September 1947 wurde Professor Kazimierz Zipser zum Prorektor der Technischen Hochschule, dann – am 15. März 1949 – nahm Professor Dionizy Smoleński diese Stellung auf. Am 1. September 1949 von der Fakultät für Mechanik und Elektrotechnik trennte sich die Fakultät für Mechanik und die Fakultät für Elektrotechnik. Auch die Fakultät für Bauwesen wurde in die Fakultät für Ingenieurwesen und die Fakultät für Architektur geteilt. Mitte September 1949 entstand die Fakultät für Flugwesen. Am 1. September 1951 wurde die Fakultät für Sanitätsingenieurwesen gegründet und die Fakultät für Chemie wiederhergestellt.

Im Jahre 1949 wurden die Arbeiten bei dem Bau des Sitzes der Fakultät für Mechanik nach einem Entwurf von Andrzej Frydecki an der Łukasiewiczza-Straße (B-5) begonnen. An der Wende der vierziger und fünfziger Jahren des 20. Jahrhunderts entstand ein Objekt, das das Hauptgebäude mit dem der „Alten Chemie“ (A-3) verband. Das Bauwerk, eine „Neue Chemie“ (A-2) genannt, wurde im Frühling 1951 der Benutzung übergeben. Im Jahre 1950 begannen Arbeiten beim Bau der Gebäude D-1 und D-2, die am Grunwaldzki-Platz nach einem Entwurf von Tadeusz Brzoza und Zbigniew Kupiec realisiert wurden.

Die formelle Trennung der Breslauer Technischen Hochschule und der Breslauer Universität erfolgte am Anfang des Studienjahrs 1951/1952. Am 21. Februar 1952 wurde Professor Dionizy Smoleński zum fungierenden Rektor, und am 1. Oktober 1952 zu dem Rektor der Breslauer Technischen Hochschule ernannt. Dieses Amt hat er bis zum Jahre 1960 bekleidet.

Am 1. September 1952 begann die Fakultät für Fernmeldewesen zu arbeiten, die die bisher in der Struktur der Fakultät für Elektrotechnik bleibenden Lehrstühle für Fernmeldewesen gruppierte. Am Anfang des Studienjahrs 1953/1954 entstand die Fakultät für Landwirtschaftsmechanisierung (1958 aufgelöst). Im März 1954 wurde die Auflösung der Fakultät für Flugwesen beendet. Im selben Jahr, im Rahmen der Reorganisation der Schule, wurde die Fakultät für Ingenieurwesen in die Fakultät für Hoch- und Tiefbauwesen umgewandelt. Von der Fakultät für Mechanik wurde eine neue Organisationsein-

heit im Mai 1954 abesondert – die Fakultät für Mechanik und Elektrotechnik.

In den Jahren 1954–1955 wurden zwei neue, am Grunwaldzki-Platz gelegene Gebäude der Technischen Hochschule der Benutzung übergeben: D-1, das für die Fakultät für Elektrotechnik bestimmt war, und D-2 – für die Fakultät für Landwirtschaftsmechanisierung (1958 durch die Fakultät für Sanitätsingenieurwesen übernommen). Auch auf diesem Gebiet, in den Jahren 1954–1956, wurden Studentenheime (T) nach einem Entwurf von Lesław Jankowski errichtet. Im Jahr 1960 wurde das erste Wohngebäude für akademische Lehrer – das Haus des Wissenschaftlers (Entwurf von Edmund Frąckiewicz, Jadwiga Grabowska-Hawrylak, Maria und Igor Tawryczewski) am Grunwaldzki-Platz der Benutzung übergeben.

Am 1. April 1960 trat Dionizy Smoleński eine Stellung des Vorsitzenden des Komitees für Technik in Warschau an. Am selben Tag begann Professor Zygmunt Szparkowski seine Amtsdauer als Rektor, der durch den Senat der Breslauer Technischen Hochschule im März 1960 gewählt wurde. Die Stellung des Rektors hatte er bis 1969 inne.

Am 1. Juni 1963 erschienen die ersten vier Institute in der Struktur der Schule. In der Fakultät für Mechanik entstanden: das Institut für Werkstoffkunde, das Institut für Maschinenbautechnologie und das Institut für Maschinenkonstruktion und -betrieb. In der Fakultät für Chemie wurde das Institut für Anorganische Chemie und Metallurgie der Seltenen Elemente gegründet. Am Anfang des Studienjahrs 1964/1965 wurde in der Fakultät für Mechanik ein Studium für Grundprobleme der Technik ins Leben gerufen. Im Oktober 1964 in der Fakultät für Hoch- und Tiefbauwesen entstand die Abteilung für Tagebau.

Mitte der sechziger Jahre des 20. Jahrhunderts begann die in der Geschichte der Breslauer Technischen Hochschule zweite wichtige Periode der Bauinvestitionen. Ein Gelände der geplanten Bebauung war durch den Verlauf der Cypriana-Kamila-Norwida- und Zygmunta-Janiszewskiego-Straße, sowie Stanisława-Wyspiańskiego-Ufer und Grunwaldzki-Platz bestimmt. Gebäude, die hier in den Jahren 1964–1971 nach einem Entwurf von Stanisław Brzoza errichtet wurden, waren für die Fakultät für Fernmeldewesen vorgesehen (heute sind sie mit den Symbolen C-1, C-2, C-3 und C-4 bezeichnet). Am 1. September 1966 wurde die Fakultät für Fernmeldewesen in die Fakultät für Elektronik umbenannt.

Seit Oktober 1968 begann eine Filiale der Breslauer Technischen Hochschule ihre didaktische Tätigkeit in Wałbrzych (Waldenburg). Im Februar 1969 wurde die nächste Filiale in Legnica (Liegnitz) eröffnet.

Im Jahre 1968 erfolgte eine grundlegende Strukturreorganisation der Hochschule. Es wurde ein neues Organisationsschaubild eingeführt, das selbständige Institute (mit Anstalten) und die auf eine Rolle der Organisatoren des didaktischen Prozesses beschränkten Fakultäten (ohne Innenstruktur) bildeten. Lehrstühle wurden aufgelöst. Am 21. Dezember 1968 in der neuen Struktur der Schule fanden sich elf Fakultäten – neben der acht bestehenden: der Fakultät für Architektur, Fakultät für Hoch- und Tiefbauwesen, Fakultät für Chemie, Fakultät für Elektronik, Fakultät für Elektrotechnik, Fakultät für Sanitätsingenieurwesen, Fakultät für Mechanik und Energetik und Fakultät für Mechanik – wurden drei neue: Fakultät für Bergbau, Fakultät für Ingenieurwesen und Ökonomie und Fakultät für Grundprobleme der Technik ins Leben gerufen. Es wurden 29 Institute geschaffen, die nach einem Zusammenschluss der Lehrstühle ähnlichen inhaltlichen Profils entstanden. Institute, die grundsätzlich der Jurisdiktion von Dekanen nicht unterliegen, sollten wissenschaftliche Forschungen führen.

Am 15. März 1969 nahm Professor Tadeusz Porębski die Stellung des Rektors auf. Seine Amtsdauer (bis zum Jahr 1980) war durch viele Bauvorhaben gekennzeichnet. Im Jahre 1970 wurden Realisationen oder Umbauten der entlang dem Stanisława-Wyspiańskiego-Ufer gelegenen Objekte zu Ende geführt. Im Mai 1970 hat man den Bau eines Zentrums für Militärstudium an der Długa-Straße angefangen. Im Jahre 1971 wurde eine Realisierung der grundlegenden Bebauung eines Gebäudekomplexes der Breslauer Technischen Hochschule an der Gdańska-Straße beendet. Im Jahre 1974 wurde das erste Objekt des Studiums für Leibeserziehung an der Józefa-Chełmońskiego-Straße der Benutzung übergeben. Nach einem Entwurf von Henryk Marconi wurde 1973 ein Gebäude für die Fakultät für Chemie (C-6, Cypriana-Kamila-Norwida-Straße) gebaut. In den Jahren 1974–1979 in der Umgegend der Edwarda-Wittiga-Straße entstand ein Komplex von Studentenheimen der Technischen Hochschule nach einem Entwurf von Leszek Zdek. Im Jahre 1975 wurde ein Haus an der Cypriana-Kamila-Norwida-Straße (A-10, Entwurf von Krystyna Barska, Rudolf Staniek), das für das Institut für Elektromaschinensysteme vorgesehen war, der Benutzung übergeben. Am Grunwaldzki-Platz im Jahre 1980 wurde der Bau des elfgeschossigen Bauwerks für das Institut für Bauwesen (C-7, Entwurf von Krystyna Barska und Marian Barski) zu Ende geführt.

Am Anfang des Studienjahrs 1971/1972 nahmen zwei Filialen der Breslauer Technischen Hochschule – in Kłodzko (Glaz) und Świdnica (Schweidnitz) – ihre Tätigkeit auf (beide wurden 1982 aufgelöst). Im September 1976 erfolgte eine Änderung in der Innenstruktur von Instituten – es wurden Anstalten aufgelöst und an deren Stelle Forschungsteams, didaktische Gruppen und Wissenschaftsseminare eingeführt. Am 15. Februar 1977 fand eine formelle Eröffnung der Filiale der Breslauer Technischen Hochschule in Jelenia Góra (Hirschberg) statt.

Am 1. Dezember 1980 wurde Professor Bogusław Kędzia zum Rektor und bekleidete diese Stellung – im Zusammenhang mit Zurücktreten von Professor Tadeusz Porębski – zum Ende der für die Jahre 1978–1981 vorgesehenen Amtsdauer. Infolge der Wahl, die im Juni 1981 durchgeführt wurde, nahm Professor Tadeusz Zipser die Stellung des Rektors ein. Seine Amtsdauer fiel auf die Zeit der besonders komplizierten gesellschaftlichen und politischen Wandlungen, die durch Ereignisse vom August 1980 verursacht wurden. Am 13. Dezember 1981 wurde der Kriegszustand auf dem Gebiet Polens eingeführt. Der Rektor Tadeusz Zipser wurde am 29. Dezember 1981 abberufen. In der Zeit des Kriegszustands, der schließlich am 22. Juli 1983 aufgehoben wurde, übten Professor Jerzy Schroeder (6. Januar – 1. August 1981) und Professor Wacław Kasprzak (bis Ende August 1984) die Stellung des Rektors

an der Breslauer Technischen Hochschule aus. Während der Amtsdauer von Professor Kasprzak wurde das in der Geschichte der Breslauer Technischen Hochschule erste Statut der Schule beschlossen (14. Juli 1983).

In der im Jahr 1984 durchgeführten Wahl eines Rektors siegte Professor Jan Kmita, der diese Stellung bis 1990 bekleidete. Seine sechsjährige Amtsdauer war durch Veränderlichkeit der gesellschaftlichen Situation und politischer Bedingungen bestimmt, die die Situation in Polen in den achtziger Jahren des 20. Jahrhunderts kennzeichneten. Am 15. November 1984 fand das erste Fest der Breslauer Technischen Hochschule statt. Im Studienjahr 1989/1990 wurde ein Bildungssystem eingeführt, das den Studenten eine individuelle Unterrichtswahl ermöglichte. Am Anfang des Studienjahrs 1990/1991 wurde die Fakultät für Hoch- und Tiefbauwesen in die Fakultät für Hoch-, Tief- und Wasserbauwesen umbenannt, und Fakultät für Sanitätsingenieurwesen in die Fakultät für Umweltschutz umgestaltet. Im Oktober 1990 entstand bei der Schule ein Hugo-Steinhaus-Zentrum für Stochastische Methoden. Im Jahre 1990 wurde ein Sitz des Instituts für Telekommunikation und Akustik (C-5, Entwurf von Tadeusz Brzoza) der Benutzung übergeben.

Am 1. Dezember 1990 übergab Professor Jan Kmita das Amt des Rektors dem Professor Andrzej Wiszniewski. Anhand des im Juni 1991 beschlossenen neuen Statuts der Schule fanden sich bisher selbständige Institute in der Struktur von Fakultäten. Im Jahre 1992 wurde das seit 1968 geltende Organisationsschaubild der Verwaltung der Schule aufgehoben, dann eine Zentralverwaltung und den Prorektoren unterstehende Abteilungen eingeführt. Im Jahre 1995 wurden die ersten Medaillen der der Breslauer Technischen Hochschule verliehen.

In der Rektorwahl im Jahre 1996 siegte Professor Andrzej Mulak, der das Amt bis 2002 bekleidete. Im Februar 1998 wurde eine Organisationsordnung der Schule eingeführt. Im Dezember 1999 entstand ein Studium für Humanistische Wissenschaften. Im Januar 2002 wurde die zwölfte Fakultät der Schule – Fakultät für Elektronik der Mikrosysteme und Photonik eröffnet. Im Jahre 1997 wurde ein Gebäude des Instituts für Mathematik an der Zygmunt-Janiszewskiego-Straße (C-11, Entwurf von Marta Kwolek-Januszkiewicz) der Benutzung übergeben, und im Jahre 1998 – einen modernisierten Sitz des Studiums für Fremdsprachen am Stanisława-Wyspiańskiego-Ufer (H-4), der nach einem Entwurf von Bogusław Wowrzeczka umgebaut wurde. Im Jahre 2000 wurde Realisierung des Sitzes vom Zentrum für Technologietransfer an der Mariana-Smoluchowskiego-Straße (B-11, Entwurf von Paweł Osielski) zu Ende geführt.

In den Jahren 2002–2008 hatte Professor Tadeusz Luty das Amt des Rektors inne. Am 1. Januar 2004 wurde die Fakultät für Bergbau in die Fakultät für Geoingenieurwesen, Bergbau und Geologie umbenannt. Im Jahre 2004 wurde der Bau des Bauwerks für die Fakultät für Mechanik und die Fakultät für Informatik und Management an der Ignacego-Łukasiewicza-Straße (D-20, Entwurf von Andrzej Miłucha, Urszula Wiśniewska, Jacek K. Wiśniewski) beendet. In dem Jahre 2006 fand die Eröffnung des Forschungszentrums der Fakultät für Elektrotechnik an der Zygmunt-Janiszewskiego-Straße (D-20, Entwurf von Ewa Frankiewicz, Adam Winiarski) statt, und 2007 – des Gebäudes des Integrierten Studentenzentrums am Stanisława-Wyspiańskiego-Ufer (C-13, Entwurf von Bogusław Wowrzeczka).

Am 1. September 2008 nahm Professor Tadeusz Więckowski das Amt des Rektors auf. Im Jahre 2008 wurde ein Laborhaus am Grunwaldzki-Platz (C-14) der Benutzung übergeben, und 2009 – ein Objekt der Forschungsbasis an der Zygmunt-Janiszewskiego-Straße (C-12, Entwurf von Andrzej Iłow). Am 21. Januar 2009 erklärte der Senat der Breslauer Technischen Hochschule das Jahr 2010 als das Jahr des Hundertjährigen Jubiläums der Technischen Hochschulen in Breslau. Im Oktober 2009 begann die vierte Filiale der Breslauer Technischen Hochschule ihre Tätigkeit in Bielawa (Langenbielau). Ein festliches Konzert eröffnete offiziell am 15. Januar 2010 das Hundertjährige Jubiläum der Technischen Hochschulen in Breslau.

*Übersetzt von Wiesława Moniak*

## Summary

### Higher Technical School in Breslau

#### *(Technische Hochschule Breslau)*

In the year 1902, after nearly fifty years of relentless efforts on the part of the authorities and business circles of Lower Silesia, the German Emperor finally consented to the foundation of an academic technical school in Wrocław (then Breslau). Soon after that, by the turn of the year, the location site for the future academy was allotted within the area enclosed by four streets: *Borsigstraße* (today's Mariana Smoluchowskiego Street), *Heidenhainstraße* (Ignacego Łukasiewicza Street), *Hansastraße* (Cypriana Kamila Norwida Street) and *Uferzeile* (Stanisława Wyspiańskiego Embankment). The arrangement of the buildings and their design were created by Georg Thür and Ludwig Burgemeister. The construction works started in 1905, supervised by Hans Breisig. The premises of the *Königliche Technische Hochschule* (the *Royal Higher Technical School*) were completed in 1910, at that time comprising the Main Edifice (originally the northern part of the present-day building), the buildings of the Electrical Engineering Institute and of the Chemistry and Metallurgy Institute, the building of the Mechanical Laboratory, including the central heating plant, and the building of the Lathe and Turning Machines Laboratory.

The first rector of the *Royal Higher Technical School* became Professor Rudolf Schenck. The School started its educational activity on 1 October 1910, and the official inauguration – in the presence of Kaiser Wilhelm II of the German Empire – was celebrated on 29 November 1910.

Initially, the School consisted of three Departments: of General Sciences (*Abteilung für Allgemeine Wissenschaften*), of Machine and Electrical Engineering (*Abteilung für Maschineningenieurwesen und Elektrotechnik*), and of Chemistry and Metallurgy (*Abteilung für Chemie und Hüttenkunde*). Yet in 1922, the School was reorganised. The existing departments were renamed into: the Faculty of General Sciences (*Fakultät für Allgemeine Wissenschaften*), the Faculty of Material Management (*Fakultät für Stoffwirtschaft*), and the Faculty of Machine Management (*Fakultät für Maschinenwirtschaft*), which in 1928 was further renamed into the Faculty of Mechanical Engineering (*Fakultät für Maschinenwesen*). In 1928, the new Faculty of Building (*Fakultät für Bauwesen*) was opened.

In the years 1925–1928, the *Higher Technical School* (since the end of 1918 – without the 'Royal' attribute in its name) extended its premises. The southern wing of the Main Edifice was constructed at that time, according to its initial design by Max Schindowski and Fritz Schirmer and the final construction project by Gottfried Müller. At the same time, also the building of the Machine Laboratory with the central heating plant was enlarged. In 1930, at *Uferzeile* (Stanisława Wyspiańskiego Embankment), the modern Student Hall of Residence was opened.

When the National Socialists came into power in 1933, the academic life of the Higher Technical School became politicised. The academic staff underwent ethnic and political cleansing: all Jews and all Marxist ideologists were dismissed from the School. By 1937, also students of Semitic origin were expelled.

In the years 1936–1938, extensive plans were made for further expansion of the School premises onto the area on the western side of *Hansastraße* (Cypriana Kamila Norwida Street), opposite the Main Edifice. These plans were never accomplished, however. In the years 1938–1939, Gottfried Müller prepared a project of the building, which was supposed to accommodate the dynamically developing chemical institutes. The new building, matching the style of the Main Edifice, was to become its extension along *Uferzeile* (Stanisława Wyspiańskiego Embankment). The initiated construction works were dropped in September 1939, due to the lack of funds caused by Nazi Germany's war operations against Poland.

In the years 1939–1945, the activity of the Higher Technical School was subordinated to the demands of wartime. In 1941, the final reorganisation of the academic structure was carried out: the Faculty of General Sciences was renamed the Faculty of Natural Sciences and Complementary Studies (*Fakultät für Naturwissenschaften und Ergänzungsfächer*).

From the end of 1943, the School was preparing for evacuation. In October 1944, professor Heinrich Blecken was appointed the rector and remained in charge of the School until its closure on 20 January 1945. At the end of January 1945, the School's staff and equipment were sent away to Saxony. During the siege of the city (*Festung Breslau*, February – May 1945), the abandoned buildings of the School were utilised for military purposes. On 6 May 1945, the relatively well-preserved buildings of the previous *Higher Technical School* were taken over by a Soviet army division, whose task was to acquire and maintain the devices and scientific documentation left in the School premises.

### LVOV POLYTECHNIC – the intellectual tradition

The tradition of the technical education in Lvov goes back to the beginning of the 19th century. The first technical school was founded in Lvov on 7 September 1817.

In 1835, the Foreign Trade Academy was opened, offering secondary-level technical education. In 1844, the Academy was restructured into the *Tech-*

*nical Academy Lemberg*. In 1877, as a result of a major reorganisation, the name 'Technical Academy' was substituted by *Imperial & Royal Polytechnical School (Kaiserlich & Königlich Technische Hochschule)*, which was granted the status of a tertiary education school. The Polytechnic was inaugurated on 15 November 1877. Until the end of the 19th century, the Lvov Polytechnic was the only educational centre in the Polish-speaking regions which enabled university-level studies in technical sciences. Polish was the official language of the school. Around the year 1914, the school consisted of several faculties: the Faculty of Civil Engineering, the Faculty of Water Resources Engineering, the Faculty of Building, the Faculty of Chemical Engineering, as well as the Faculty of Machine Construction with the Electrical Engineering Department.

After Poland regained its national independence in 1918, the school's name remained *Polytechnical School* as translated into Polish (*Szkoła Politechniczna*), but in 1921, it was changed into the *Lvov Polytechnic* (*Politechnika Lwowska*). Its Statute, adopted in 1921, specified the school's structure, which embraced: the Faculty of Communication (until 1926), the Faculty of Civil and Water Resources Engineering (from 1926), the Faculty of Architecture, the Faculty of Mechanical Engineering, the Faculty of Chemistry, the Faculty of Agriculture and Forestry, and the Faculty of General Sciences (until 1934).

In 1939, the Lvov province was annexed by the Soviet Union. In the buildings of the Polytechnic, the *Lvov Polytechnical Institute* was created, with the organisational structure transferred from the previous Polish *Lvov Polytechnic* and a team of professors mostly of the Polish nationality.

From the end of June 1941, the city of Lvov was occupied by the Nazi German army. At night on 3 – 4 July 1941, professors of various academic schools in Lvov, including eight lecturers of the *Lvov Polytechnic*, were arrested by Germans. That very night, they were shot dead at the Wuletzky Hills (*Wzgórza Wuleckie*). In March 1942, the authorities of the German General Government decided to revive the academic centre in Lemberg. In the premises of the *Lvov Polytechnic*, four-year vocational courses were opened (*Staatliche Technische Fachkurse*).

In July 1941, Lvov was again taken over by the Soviet troops. The *Lvov Polytechnical Institute* was restored. After the II World War, in the years 1945-1946, most of the academic lecturers resettled from Lvov were then employed by the new tertiary education establishments of post-war Poland. Also the activity of *Wrocław University of Technology* became in the first post-war years a direct continuation of the academic tradition of the *Lvov Polytechnic*.

#### **Wrocław University of Technology (Politechnika Wrocławska)**

In July 1945, the Polish government took over almost all the premises of the previous German *Technische Hochschule* from the Red Army. The area of the future Polish technical university needed general post-war clearing. From the beginning of August 1945, the clearance and maintenance works at the school sites were performed also by the members of the so-called Academic Guards, many of whom later became students of the *Wrocław University of Technology*.

By the National Council's decree of 24 August 1945, two tertiary education schools were established in Wrocław: *the University and University of Technology*. Nevertheless, in the years 1945–1951, both universities functioned as one, under the name of the *Wrocław University and University of Technology*. Professor Stanisław Kulczyński became the rector of the joined universities and professor Edward Sucharda – the first vice-rector.

On 15 November 1945, professor Kazimierz Idaszewski was the first to lecture to students of the Electrical Department at the *Wrocław University of Technology*. This happened to be the first Polish-language lecture ever given at the restored university-level schools in Wrocław. As specified in the decree of 24 August 1945, the *Wrocław University of Technology* was to comprise four faculties: Chemistry, Mechanical and Electrical Engineering, Building, and Metallurgy and Mining. However, by April 1946, only two of these faculties remained: the Faculty of Mechanical and Electrical Engineering and the Faculty of Building.

In September 1947, professor Kazimierz Zipser became the vice-rector, followed by professor Dionizy Smoleński from 15 March 1949. On 1 September 1949, the Faculty of Mechanical and Electro-engineering was divided into the Faculty of Mechanical Engineering and the Faculty of Electrical Engineering. Also the Faculty of Building was subdivided into the Faculty of Engineering and the Faculty of Architecture. In mid-September 1949, the new Faculty of Aviation was founded. On 1 September 1951, another new division was created – the Faculty of Sanitary Engineering, and also the Faculty of Chemistry was restored in the same year.

In 1949, following a design by Andrzej Frydecki, the construction of the Faculty of Mechanical Engineering building started at Ignacego Łukasiewicza Street (B-5). As the 1940's gave way to the 50's, a new building was erected to join the Main Edifice with the 'Old Chemistry' building (A-3). The building, called the 'New Chemistry' (A-2), designed by Tadeusz Broniewski, was opened in spring 1951. In 1950, the construction works for buildings D-1 and D-2, designed by Tadeusz Brzoza and Zbigniew Kupiec, started at the sites along Grunwaldzki Square (*plac Grunwaldzki*).

The formal separation of the *Wrocław University of Technology* from the *Wrocław University* took place at the beginning of the 1951/1952 academic year. On 21 February 1952, professor Dionizy Smoleński was nominated the acting rector for the *Wrocław University of Technology*, and on 1 October 1952, he was confirmed as the Rector of the *Wrocław University of Technology* and remained in office until the year 1960.

On 1 September 1952, the new Faculty of Telecommunication started off, embracing the telecommunication departments operating so far as part of the Faculty of Electrics. At the beginning of the 1953/1954 academic year, the Faculty of Agricultural Mechanisation was created (but closed in 1958). In March 1954, the process of shutting down the Faculty of Aviation was finalised. During the same year, due to reorganisation, the Faculty of Engineering

was transformed into the Faculty of Civil Engineering. From the Faculty of Mechanical Engineering, the new Faculty of Mechanical and Power Engineering emerged in May 1954.

Two new buildings of the *University of Technology* were opened in the years 1954–1955, both situated along Grunwaldzki Square: the D-1 building, meant to become the seat of the Faculty of Electrics, and D-2 – for the Faculty of Agricultural Mechanisation (in 1958, passed to the Faculty of Sanitary Engineering). In the years 1954–1956, also in the proximity of Grunwaldzki Square, the University student halls of residence – nicknamed *Teki* ('the T-s': T-1, T-2, etc.) – were built according to the design by Lesław Jankowski. In 1960, the first residential building for academic teachers was finished, called the *Scholar's House* and situated on Grunwaldzki Square (designed by Edmund Frąckiewicz, Jadwiga Grabowska-Hawrylak, Maria and Igor Tawryczewski).

On 1 April 1960, professor Dionizy Smoleński was appointed the Chairman of the Technical Science Committee in Warsaw. On the same day, professor Zygmunt Szparkowski started his term as the rector, having been appointed to the function by the Senate of the *Wrocław University of Technology* in March 1960. He remained the rector until March 1960.

On 1 June 1963, the first four institutes appeared in the academic structure of the University. These were, at the Faculty of Mechanical Engineering: the Institute of Materials, the Technology Institute of Mechanical Engineering, and the Institute of Machine Design and Operation; and at the Faculty of Chemistry: the Institute of Inorganic Chemistry and Metallurgy of Rare Elements. At the beginning of the 1964/1965 academic year, the Department of Fundamental Problems of Technology was opened within the Faculty of Mechanical Engineering. In October 1964, within the Faculty of Civil Engineering, the Department of Surface Mining was founded.

The second period of important building in the history of the *Wrocław University of Technology* started in the mid-1960's. The new construction site was the quarter enclosed by Cypriana Kamila Norwida Street, Zygmunta Janiszewskiego Street, Stanisława Wyspiańskiego Embankment and Grunwaldzki Square. The buildings, designed by Tadeusz Brzoza and erected in the years 1964–1971, were planned for the Faculty of Communication (buildings presently marked with the C-1, C-2, C-3 and C-4 symbols). On 1 September 1966, the Faculty of Telecommunication was renamed the Faculty of Electronics.

In October 1968, the first branch of the *Wrocław University of Technology* was opened in the town of Wałbrzych, and in February 1969, another regional branch followed in Legnica.

In 1968, the University underwent profound structural reorganisation. In the new structure, the school consisted of institutes (divided into departments) and faculties (without inner subdivision) which were now confined to the role of mere administrators of the didactic process. Previous faculty subdivisions (in Polish 'katedra'), were eliminated. On 21 December 1968, within the new structure of the *University of Technology*, there were altogether eleven faculties, of which eight were the already existing faculties of: Architecture, Building Engineering, Chemistry, Electronics, Electrics, Sanitary Engineering, Mechanical and Power Engineering, and Mechanical Engineering; and three were newly created: the Faculty of Mining, the Faculty of Economical Engineering, and the Faculty of Fundamental Problems of Science. Twenty-nine institutes were created by joining previous faculty subdivisions of related scientific profile. Institutes, which were now excluded from the jurisdiction of the deans, became responsible for carrying out scientific research.

On 15 March 1969, professor Tadeusz Porębski was nominated the Rector of the *Wrocław University of Technology*. During his term (until 1980), a number of new buildings were added. By 1970, the construction of the new premises as well as some reconstruction of old buildings along Stanisława Wyspiańskiego Embankment were finalised. The construction of the Military Study Centre at Długa Street started in May 1970. The supplementation of the *Wrocław University of Technology* main building campus at Gdańska Street was completed in 1971. The first premises of the Physical Education Centre of the *Wrocław University of Technology* at Józefa Chetmońskiego Street were opened in 1974. The new building for the Faculty of Chemistry (C-6, Cypriana Kamila Norwida Street) designed by Henryk Marconi was constructed by the year 1973. The campus of student halls of residence at Edwarda Wittiga Street, designed by Leszek Zdek, was built in the years 1974–1979. The new building at Cypriana Kamila Norwida Street for the Institute of Electromechanical Circuits (A-10, designed by Krystyna Barska and Rudolf Staniek) was finished in 1975. In 1980, the construction of the eleven-storey building at Grunwaldzki Square was completed, to accommodate the Institute of Building (C-7, designed by Krystyna and Marian Barski).

Two new regional branches of the *Wrocław University of Technology* were opened at the beginning of the 1971/1972 academic year – in the towns of Kłodzko and Świdnica (both closed down in 1982). In September 1976, the inner structure of the institutes changed: the existing institute subdivisions, called 'plants' (in Polish 'zakłady') were replaced by research teams, didactical teams, and scientific seminars. On 15 February 1977, the Jelenia Góra regional branch of the University was inaugurated.

On 1 December 1980, professor Bogusław Kędzia became the Rector of *Wrocław University of Technology* and remained in office – due to professor's Tadeusz Porebski's resignation – until the end of the rector's term of 1978–1981. Through the election held in June 1981, professor Tadeusz Zipser became the following Rector. His term coincided with the historical changes in Polish social and political life after August 1980. On 13 December 1981, martial law was imposed in Poland and Rector Tadeusz Zipser was dismissed on 29 December 1981. During the following period (martial law was revoked on 22 July 1983), the duties of the Rector were fulfilled subsequently by : professor Jerzy Schroeder (6 January – 1 August 1981) and professor Waclaw Kasprzak (until the end of August 1984). During professor Kasprzak's term, the first Statute in the history of the *Wrocław University of Technology* was formulated (14 July 1983).

Professor Jan Kmita won the rectorial elections in 1984 and remained Rector of the University until the year 1990. His six-year term was determined by the changeable social conditions and the political fluctuations typical of Poland of the 1980's. On 15 November 1984, the festival called the *Wrocław University of Technology Day* was celebrated for the first time. In the 1989/1990 academic year, a new study system was introduced, allowing students to choose academic classes individually. At the beginning of the 1990/1991 academic year, the Faculty of Building Engineering was renamed the Faculty of Civil Engineering, and the Faculty of Sanitary Engineering – the Faculty of Environmental Engineering. In October 1990, the Hugo Steinhaus Centre of Stochastic Methodology was created at the *Wrocław University of Technology*. In 1990, the new building of the Telecommunication and Acoustics Institute was completed at Zygmunt Janiszewskiego Street (C-5, designed by Tadeusz Brzoza).

On 1 December 1990, professor Andrzej Wiszniewski became the new Rector, following his predecessor, professor Jan Kmita. By the power of the new Statute of the *Wrocław University of Technology*, approved by the school's Senate in June 1991, the so far independent institutes became incorporated into the structure of the respective faculties. In 1992, the old administrative structure of the University, valid since 1968, was replaced with the new, centralised administration system, with vice-rectors in charge of administrative departments. The Wrocław University of Technology Medal was awarded for the first time in the year 1995.

In 1996, professor Andrzej Mulak won the rectorial elections and his term lasted until 2002. In February 1998, the set of organisational Rules of the *Wrocław University of Technology* was officially formulated. In December 1999, the Department of Humanities was opened. In January 2002, the twelfth faculty of the University was founded: the Faculty of Microsystem Electronics and Photonics. In 1997, the building of the Institute of Mathematics was completed, at Zygmunt Janiszewskiego Street (C-11, designed by Marta Kwolek-Januszkiewicz); and in 1998, the modernisation of the Foreign Language Department building was finished, at Stanisława Wyspiańskiego Embankment (H-4), according to a rebuilding design by Bogusław Wowrzeczko. In the year 2000, the construction of the building of the Centre of Technology Transfer was finalised at Mariana Smoluchowskiego Street (B-11, designed by Paweł Osielski).

In the years 2002–2008, professor Tadeusz Luty served as the Rector of the *Wrocław University of Technology*. On 1 January 2004, the Faculty of Mining was renamed the Faculty of Geo-engineering, Mining, and Geology. In 2004, the construction of the building for the Faculties of Mechanical Engineering and of Computer Science and Management was completed, located at Ignacego Łukasiewicza Street (B-4, designed by: Andrzej Miłuda, Urszula Wiśniewska, Jacek K. Wiśniewski). In 2006, the Scientific Research Centre of the Faculty of Electrics was officially opened at Zygmunt Janiszewskiego Street (D-20, project by: Ewa Frankiewicz and Adam Winiarski), and in 2007 – the building of the Integrated Students' Centre at Stanisława Wyspiańskiego Embankment (C-13, designed by Bogusław Wowrzeczko).

On 1 September 2008, Professor Tadeusz Więckowski became the Rector of the *Wrocław University of Technology*. In 2008, the Laboratory building at Grunwaldzki Square was completed (C-14), and in 2009 – the building of the Research Facilities at Zygmunt Janiszewskiego Street (C-12, designed by Andrzej Iłow). On 21 January 2009, the Senate of the *Wrocław University of Technology* proclaimed the year 2010 as the centenary of technical universities in Wrocław. In October 2009, the fourth regional branch of the University was opened at Bielawa. On 15 January 2010, a special concert at Wrocław Opera House officially inaugurated the year of the „Century of Technical Universities in Wrocław” celebrations.

*Translated by Maciej Ignaczak*

*Translator's note:* Under the administration of the Austrian Empire, known as Lemberg; in the text, the name Lvov is used in most cases – as at the times of the Lvov Polytechnic, the city was either under Polish (Lwów) or Soviet rule (Lvov); so, the city's present Ukrainian name of Lviv does not apply here.



## Bibliografia

### Źródła archiwalne

Archiwum Akt Nowych:

Ministerstwo Oświaty w Warszawie: sygn. 2912, 2927, 2955, 3053.

Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego: sygn. 937, 1249, 1446.

Archiwum Główne Akt Dawnych:

Akta C.K. Ministerstwa Wyznań i Oświaty: sygn. 126 u, 143 u.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział Wrocław:

Wojewódzki Urząd Bezpieczeństwa Publicznego, sygn. 032/168.

Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych: sygn. 039/11334, 054/652.

Wojskowa Prokuratura Garnizonowa: sygn. 35/24.

Archiwum Państwowe w Krakowie:

Wykaz naukowców Politechniki Lwowskiej zamordowanych i zmarłych w czasie II wojny światowej: sygn. IT 1867.

Archiwum Państwowe we Wrocławiu:

Akta miasta Wrocławia: sygn. III 26794, III 26795, III 26796.

Rejencja Wrocławska: sygn. I/13213.

Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu: sygn. 37.

Archiwum Politechniki Wrocławskiej:

Akta Osobowe: sygn. 147/1, 876, 760/587, 907/213.

Akta Senatu: 74/2, 74/3, 74/4, 74/5, 74/6, 74/7, 74/8, 74/9, 74/10, 74/11, 74/12, 74/14, 7/15, 74/18, 74/20, 74/22, 74/26, 74/28, 74/29, 74/30, 74/32, 74/35, 74/36, 74/44, 74/47, 74/50, 74/51, 74/52, 74/53, 74/54, 74/55, 74/56, 74/57, 74/58, 74/59, 74/64, 74/65, 74/66, 74/68, 74/69, 74/70, 74/72, 74/74, 74/77, 74/79, 74/80, 74/81, 74/82, 74/84, 74/85, 74/86, 74/87, 74/88, 74/89, 74/91, 74/92, 74/93, 74/94, 74/95, 74/96, 74/97, 74/98, 74/107, 74/108, 74/110, 74/111, 74/113, 74/124, 176/2, 176/4, 176/7, 176/8, 176/9, 176/13, 176/15, 176/16, 176/17, 176/19, 176/21, 176/23.

Dział Nauczania: sygn. 79/270, 79/330.

Dział Osobowy: sygn. 76/23, 76/27.

Odbudowa i Rozbudowa Politechniki: sygn. 131.

Oddziały Górnicze: sygn. 21/56

Okres Wspólnoty – Konferencje: sygn. 137.

Okres Wspólnoty – Bratnia Pomoc: sygn. 129.

Rektorat: sygn. 74/1, 74/1a, 74/425.

Sekretariat Uczelni: sygn. 74/343.

Wydział Lotniczy: sygn. 2/3, 2/4.

Zarządzenia Rektora: 74/449, 74/450, 74/451, 74/452, 74/453, 74/456, 74/457, 74/758, 74/460, 74/464, 74/466, 74/468, 74/469, 74/470, 74/471, 74/472, 74/473, 74/475, 74/476, 74/477, 74/480, 176/138, 176/139, 176/140.

Zespół Inwestycji i Remontów: niesygnowane.

Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej:

Plany i projekty: ACT/AR-M-6 bis, ACT/AR-U/8, ACT/AR-U/9, ACT/AR-9E, ACT/AR-0, ACT/AB-A2/34, ACT/AB-A2/35, ACT/AR-B51/1, ACT/AR-D1/1, ACT/AB-C13/1, ACT/AR-P13/1, ACT/AB-C14/1, ACT/AR-T14/1, ACT/AB-D20/1, ACT/AR-P20/1, ACT/AB-A2/1, ACT/A-A2/1, ACT/AR-D1/D2-1, ACT/AR-T2,3/1, ACT/AR-B4/9, ACT/AB-B4/18, ACT/AR-B5/1, ACT/AR-C5/1, ACT/AR-D5/1, ACT/AR-F4,5/2, ACT/AR-D5/2, ACT/AR-D6/1, ACT/AR-D8/1, ACT/AR-D8/2, ACT/AR-C9/1, ACT/AR-K10/2, ACT/AB-C11/1, ACT/AR-B11/1, ACT/AR-C11/4, ACT/AB-C11/4, ACT/AR-P12/1.

Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego:

Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu: sygn. TH 1, TH 5, TH 9, TH 27, TH 30, TH 39, TH 40, TH 52, TH 54, TH 66, TH 71–76, TH 82, TH 102, TH 107, TH 116, TH 117, TH 119, TH 149, TH 186, TH 214.

Uniwersytet Wrocławski 1811-1945: sygn. 185.

Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku: sygn. R-0000, R-1/I, R-13/VII, R-13/VIII, R-13/IX, R-19/IV, R-52/XXV.

Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu:

Wratislaviana: sygn. Yb 2235, Yu 530 a.

Biurowo Organizacyjno-Prawne Politechniki Wrocławskiej:

Zarządzenia Rektora 2004–2010: niesygnowane.

Dział Administracyjno-Gospodarczy Politechniki Wrocławskiej:

Wykaz obiektów administrowanych przez Politechnikę Wrocławską w 2008 roku.

Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie:

Technische Hochschule Breslau: sygn. HA, Rep. 76 V b, Sekt. 8, Tit. XV, Nr. 1, Bd. 6; I HA, Rep. 76 V b, Sekt. 8, Tit. XV, Nr. 5, Bd. 1.

Kancelaria Rektora Politechniki Wrocławskiej:

Protokoły Posiedzeń Senatu 2004–2010: niesygnowane.

Muzeum Architektury – oddział Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia:

MAI-6: TP 475: sygn. 9484; TP 894: sygn. 20180, 20184-20186, 20192; TP 895: sygn. 20196; TP 902: sygn. 20269, 20271, 20276, 20277; TP 906: sygn. 20295; TP 911: sygn. 20377, 20414; TP 912: sygn. 20421, 20422, 20423, 20427, 20428, 20430, 20433, 20437; TP 913: sygn. 20495, 20496, 20499; TP 914: sygn. 20511; TP 917: sygn. 20561-20565; TP 918: sygn. 20571; TP 921: sygn. 20639; TP 922: sygn. 20655, 20656, 20657; TP 924: sygn. 20680–20689; TP 925: sygn. 20693, 20695; TP 927: sygn. 20696; TP 929: sygn. 20700; TP 930: sygn. 20701; TP 933: sygn. 20719, 20722, 20730; TP 935: sygn. 20742; TP 938: sygn. 20808; TP 1197: sygn. 26250, 26252, 26254, 26257, 26260.

MAI-AB: T 338, T 202, T 1368, T 3808, T 4587, T 4588.

MAI-F: sygn. 110, 112, 117, 118, 120, 127, 129, 130, 133, 135, 138, 143, 145, 146, 148, 150, 151, 155.

Muzeum Historyczne – oddział Muzeum Miejskiego Wrocławia: sygn. III-1216.

Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Dział Dokumentów Życia Społecznego: sygn. I-4/5.

### Źródła publikowane

Brandt-Golecka B., Burak M., Januszewska G., *Politechnika Wrocławska 1945–1951. Wybór źródeł*, Wrocław 2005.

*Powstanie i pierwsze dziesięć lat Uniwersytetu Mikołaja Kopernika 1945–1956. Wybór źródeł*, wyd. H. Duczkowska-Moraczewska, Toruń 1995.

*Statut Politechniki Lwowskiej* [projekt], Lwów [1933].

*Statut Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 1986.

*Verfassungsstatut der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau*, Breslau [1910].

### Czasopisma

*XVII posiedzenie senatu*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 104, s. 5.

*25 lat naszej uczelni*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1972/1973, nr 4 (44), s. 10–11.

*29 sierpnia 2008 roku*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 223, s. 13.

*Akademicki Związek Sportowy*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1970/1971, nr 9, s. 14.

*An der Oder entsteht ein Chemisches Institut*, „Schlesische Tageszeitung”, 29 maja 1938 roku, nr 146.

*Arystokracja ducha*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 196, s. 3–5.

*Aus der Reichshauptstadt*, „Schlesische Zeitung”, 1 października 1910 roku, nr 690.

Barska K., *Nowa przestrzeń dla szkoły*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1970, nr 23, s. 14–15.

*Bio-Bio-Eko*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2001, nr 141, s. 18–19.

*Breslau Stützpunkt der Faserforschung. Die Eröffnung des Instituts für chemische Technologie der synthetischen Fasern*, „Schlesische Zeitung”, 2 grudnia 1942 roku, nr 333.

*Breslaus Hindenburg-Tage*, „Breslauer Zeitung”, 19 września 1928 roku, nr 442.

Brzezowski S., *Socrealizm niezrealizowany*, [w:] *Architektura lat 1949–1956 we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku*, Wrocław 2004, s. 14–18.

*Budynek B-4*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 156/157, s. 22–23.

Budziło W., *XXV lat Studium Wojskowego Politechniki Wrocławskiej*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1978/1979, nr 7, s. 23.

Burak M., *Dzieje Technische Hochschule Breslau. Część I. Okres II wojny światowej*, „Pryzmat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 225, s. 64–67.

Burak M., *Dzieje Technische Hochschule Breslau. Część II. Rok 1944 – ostatni w dziejach*, „Pryzmat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 226, s. 41–43.

Burak M., *Dzieje Technische Hochschule Breslau. Część III. Ewakuacja – styczeń-luty 1945 r.*, „Pryzmat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 227, s. 50–51.

Burak M., *Dzieje Technische Hochschule Breslau. Część IV. Walka o Festung Breslau – luty-maj 1945 r.*, „Pryzmat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 228, s. 56–58.

Burak M., *Kuźnia kadr dla niepodległej Polski. Część I*, „Pryzmat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 229, s. 43–47.

Burak M., *Kuźnia kadr dla niepodległej Polski. Część 2*, „Pryzmat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 230, s. 46–51.

*Cała naprzód: kierunek Europa!*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 221, s. 4–5.

Dackiewicz K., *Biuro Politechniczne – zwiastun uczelni technicznej we Wrocławiu*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 231, s. 56–59.

Dackiewicz K., *Dawne wejście główne wrocławskiej uczelni technicznej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 232, s. 55–58.

Dackiewicz K., *Tajemnice willi Josefsburg*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2007, nr 215, s. 33–35.

*Dalej niż HIT, czyli Centrum Badawczo-Technologiczne Politechniki Wrocławskiej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 230, s. 14–15.

*Der Ausbau der Technischen Hochschule. Eröffnung der Fachabteilung für Bauingenieure*, „Breslauer Hochschul-Rundschau”, październik 1927 roku, r. 18, nr 7, s. 99.

*Der Bau der Technischen Hochschule*, „Breslauer Zeitung”, 13 października 1905 roku, nr 721.

- Der Bau der Technischen Hochschule*, „Breslauer Zeitung”, 27 maja 1905 roku, nr 370.
- Der Bau der Technischen Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 3 maja 1905 roku, nr 307.
- Der Erweiterungsbau der Technischen Hochschule zu Breslau*, „VDI-Nachrichten”, 11 czerwca 1928 roku, nr 28, s. 4.
- Der Kaiser in Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 29 listopada 1910 roku, nr 835.
- Der Plan ist fertig. Das größte Chemische Institut Deutschlands soll in Breslau errichtet werden*, „Schlesische Zeitung”, 10 lipca 1935 roku, nr 344.
- Der Reichspräsident in Breslau. Glänzender Verlauf des Besuches*, „Breslauer Zeitung”, 19 września 1928 roku, nr 441.
- Die Eröffnung der Kaiserbrücke*, „Breslauer Zeitung”, 11 października 1910 roku, nr 712.
- Die Feier der Grundsteinlegung für den Erweiterungsbau der Technischen Hochschule*, „Breslauer Hochschul-Rundschau”, luty 1926 roku, r. 17, nr 2, s. 13.
- Die neue Technische Hochschule in Breslau wird am heutigen 1. Oktober offiziell eröffnet*, „Breslauer Zeitung”, 1 października 1910 roku, nr 688.
- Die neue Technische Hochschule in Breslau*, „Zeitschrift für Bauwesen” 1910, r. 60, s. 489–514.
- Die neue Technische Hochschule zu Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 10 lipca 1910 roku, nr 475.
- Die neue Technische Hochschule zu Breslau*, „Breslauer Zeitung”, 27 września 1910 roku, nr 598.
- Die Stellung des Hauptgebäudes der Technischen Hochschule in Breslau. Gutachten der Königlichen Akademie des Bauwesens*, „Zentralblatt der Bauverwaltung”, 22 kwietnia 1905 roku, nr 33, s. 209–210.
- Die Technische Hochschule in Breslau. Erreichtes und Erwünschtes*, „Schlesien”, 1 stycznia 1911 roku, nr 7, s. 184–193.
- Dobesz J., *Architektura i dekoracja budynków Politechniki Wrocławskiej. Wykład inauguracyjny*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 181, s. 8–11.
- Dodatek specjalny*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1968, nr 1, karta luźna.
- Dziennik Urzędowy Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (1972–1984).
- Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty (1945–1950).
- Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1966–1972).
- Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego (1960–1966).
- Dziennik Urzędowy Ministra Szkolnictwa Wyższego i Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki (1953–1959).
- Dziennik Ustaw (1933–2005).
- Einweihung des Erweiterungsbaues der T.H.*, „Breslauer Zeitung”, 21 czerwca 1928 roku, nr 288.
- Elewacja stara i nowa*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 163, s. 26–27.
- Eröffnung der Kaiserbrücke*, „Schlesische Zeitung”, 29 września 1910 roku, nr 684.
- Erweiterung der Breslauer Technischen Hochschule*, „Ostdeutsche Bau-Zeitung”, 30 października 1924 roku, r. 22, nr 44, s. 327.
- Erweiterungsbau der T.H. wächst. Der Vorbau am Hauptgebäude wird abgebrochen*, „Schlesische Tageszeitung”, 26 sierpnia 1939 roku, nr 234.
- Festiwal Nauki w przygotowaniu*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 102, s. 6.
- Finał*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 188, s. 3.
- Frauenstudium an der Technischen Hochschule*, „Schlesische Zeitung”, 29 września 1910 roku, nr 682.
- Gajewski J., *Jutro i pojutrze*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1969, nr 12, s. 3–4.
- Galińska K., *Po co nam Studentenwerk?*, „Pryzmat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1997, nr 89, s. 11.
- Gryglewska A., *Gmach stuletni*, „Pryzmat. Pismo informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 182, s. 20–23.
- Habemus rectorem*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1993, nr 20, s. 1.
- Hilpert G., *Das Elektrotechnische Institut der Kgl. Technischen Hochschule Breslau*, „Elektrische Kraftbetriebe und Bahnen” 1911, z. 15/16, s. 1–12.
- Informacje*, „Pionier. Dziennik Dolnośląski”, 27 listopada 1945 roku, nr 79, s. 4.
- Informacje Kolegium Elektorów*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1993, nr 19, s. 1.
- Jak rektora wybierano*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1999, nr 116, s. 16–18.
- Kaiserbrücke und Straßenbahn*, „Breslauer Zeitung”, 9 października 1910 roku, nr 709.
- Kalendarium wyborcze*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1984/1985, nr 169, s. 15.
- Kamiński Ł., *Maj 1946 we Wrocławiu*, „Odra” 1996, nr 12, s. 32–34.
- Kamiński Ł., *Wydarzenia majowe w 1946 roku we Wrocławiu*, „Rocznik Wrocławski” 2000, t. 6, s. 43.
- Komunikat Uczelnianej Komisji Wyborczej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 185, s. 8.
- Komunikaty Uczelnianej Komisji Wyborczej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1999, nr 115, s. 25.
- Konkurs architektoniczny rozstrzygnięty*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2000, nr 126, s. 20–21.
- Kostka po kostce*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2001, nr 146, s. 3, 32.
- Kozłowski K., *15.IX.1945 o godz. 9<sup>30</sup>*, „Magazyn Tygodniowy Gazety Robotniczej” 1985, nr 46, s. 1, 8.
- Ławrowski Z., *Nasz współpracownik odwiedził dwóch najstarszych profesorów naszej Politechniki – prof. Kazimierza Zipsera i prof. Kazimierza Idaszewskiego*, „Nasza Uczelnia” 1955, nr 3, s. 4.
- Luty T., *Nowoczesna uczelnia przyjazna pracownikom i studentom*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 151, s. 12–13.
- Malkiewicz K., *Elektronicy wejdą do Technopolis*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 223, s. 8–9.
- Malkiewicz K., *Nowa biblioteka w kampusie*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 218, s. 10–11.
- Marzec 1968*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2001, nr 140, s. 22–23.
- Mattheis M., *Fachschule oder Hochschule? Die Technischen Hochschulen auf dem Weg zur wissenschaftlichen und gesellschaftlichen Anerkennung*, „Praxis Geschichte” 1998, nr 4, s. 56–58.
- Monitor Polski (1945–1990).
- Mowa J. M. Rektora Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu wygłoszona na uroczystym otwarciu Uniwersytetu i Politechniki w dniu 9 czerwca 1946 r.*

- „Wrocławski Kalendarz Akademicki na 1947 rok”, Wrocław [1947], s. 57–64.
- Mulak A., *Politechnika Wrocławska czyli my wszyscy*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1996, nr 67, s. 9.
- Müller G., *Erweiterungsbau der Technischen Hochschule Breslau*, „Zentralblatt der Bauverwaltung”, 15 października 1930 roku, nr 41, s. 716–719.
- Na Wittiga, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1974/1975, nr 4 (64), s. 12.
- Nadzwyczajne posiedzenie Senatu Politechniki Wrocławskiej, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 189, s. 3.
- Narodziła się nowa... *politechniczna tradycja*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 230, s. 12–13.
- Nasz program: *umacnianie i rozwój*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1984/1985, nr 1 (132), s. 3–4.
- Nowe Centrum Naukowo-Badawcze Wydziału Elektrycznego, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 171, s. 66.
- Nowe piwnice Starej Kottłowni, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 182, s. 49–50.
- Nowy przewodniczący KRASP, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2005, nr 190, s. 5.
- Nowy przewodniczący KRUiWiO. Spotkanie z Marszałkiem Sejmu, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 158, s. 5–6.
- Nowy system nauczania, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1989/1990, nr 164, s. 3.
- Nowy ZOD Wydziału Mechaniczno-Energetycznego, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 234, s. 22.
- „Nur” ein kriegsbedingter Barackenbau, „Schlesische Tageszeitung”, 23 stycznia 1943 roku, nr 23.
- O nas, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1991, nr 0, s. 1.
- Ocena funkcjonowania ustawy o szkolnictwie wyższym, „Rzeczpospolita” 1985, nr 4 (924), s. 4–5.
- Od A-1 do C-12. Sto lat budowania Politechniki, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2010, nr 1 [numer specjalny].
- Odezwa Rady Uczelnianej SZSP do studentów Politechniki Wrocławskiej, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1972/1973, nr 7 (47), s. 2.
- Orzechowska M., *Nowa stołówka*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1972/1973, nr 4 (44), s. 10–11.
- Pierwsza inauguracja na W-12, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 159, s. 21.
- Piłatowicz J., *Politechnika Lwowska w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1991, nr 1, s. 25–70.
- Po wyborach, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1996, nr 68, s. 1, 7.
- Politechnika Wrocławska w latach 1971–1979. *Niektóre wyniki działalności*, Wrocław 1979.
- Politechnika Wrocławska, „Nasz Wrocław”, 17–23 czerwca 1945 roku, nr 2, s. 1.
- Posiedzenie senatu w dniu 24 października 2002 roku, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 160, s. 5.
- Posiedzenie senatu w dniu 26 września 2002 roku, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 159, s. 5–6.
- Posiedzenie senatu w dniu 3 lipca 2003 roku, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 168/169, s. 5.
- Premier zazdrości Wrocławiowi, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009, nr 230, s. 5–9.
- Przemówienie inauguracyjne JM Rektora Politechniki Wrocławskiej profesora Tadeusza Więckowskiego, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 224, s. 6–8.
- Rada Adiunktów, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 171, s. 60.
- Rada Doktorancka. *Co? Kto? Po co?*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 103, s. 6.
- Rozmaitości, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1996 roku, nr 63, s. 2.
- Rozstrzygnięto konkurs na Centrum Studenckie, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 178, s. 28, 46.
- Rozynek J., *Organizacja i uruchomienie Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (maj-listopad 1945 rok)*, „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1970, z. 2, s. 159–181.
- [Schwarz H.], *Ueber die Gründung einer polytechnischen Schule in Breslau*, „Breslauer Gewerbe-Blatt”, 2 maja 1863 roku, t. 9, nr 9, s. 68–71.
- Sprawozdanie z działalności Politechniki Wrocławskiej w roku 2008, Wrocław 2009.
- Stanowisko senatu Politechniki Wrocławskiej, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 155, s. 6.
- Stara Kottłownia, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2000, nr 136, s. 30.
- Stare i nowe, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1969, nr 10, s. 16–17.
- Studentenheim der Technischen Hochschule zu Breslau, „Ostdeutsche Bauzeitung”, 15 stycznia 1931 roku, r. 29, nr 3, s. 24.
- Studium Języków Obcych rozbudowuje się, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 105, s. 20.
- Święto Nauki 15 listopada 1999 roku, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1999, nr 125, s. 3, 7.
- System punktowy i zagadki konstytucyjne, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1999, nr 115, s. 32–34.
- Szajner I., *Żacy odmierzają czas inaczej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2009/2010, nr 234, s. 89.
- Szewczyk M., *Początek został zrobiony*, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1973/1974, nr 9 (59), s. 18–19.
- Szydło A., Spuziak W., *Modernizacja dziedzina Politechniki Wrocławskiej*, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2001, nr 139, s. 28–31.
- Technische Hochschule, „Schlesische Zeitung”, 20 września 1905 roku, nr 661.
- Tułasiewicz T., *Wyższe uczelnie wrocławskie ruszyły*, „Pionier. Dziennik Dolnośląski”, 30 listopada 1945 roku, nr 82, s. 3.
- Ueberall herzlicher Empfang, „Breslauer Zeitung”, 18 września 1928 roku, nr 440.
- Uroczysty ostatni senat, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 223, s. 7.
- Verfassungsstatut der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau, „Breslauer Zeitung”, 5 sierpnia 1910 roku, nr 541.
- Von der Technischen Hochschule, „Breslauer Zeitung”, 16 lipca 1905 roku, nr 493.
- Von der Technischen Hochschule, „Breslauer Zeitung”, 17 sierpnia 1910 roku, nr 572.
- Von der Technischen Hochschule, „Breslauer Zeitung”, 18 września 1910 roku, nr 655.
- Von der Technischen Hochschule, „Schlesische Zeitung”, 22 sierpnia 1910 roku, nr 585.
- Von der Technischen Hochschule, „Schlesische Zeitung”, 5 października 1910 roku, nr 700.

- Von der Technischen Hochschule, „Schlesische Zeitung”, 7 października 1910 roku, nr 703.
- Von der Technischen Hochschule, „Schlesische Zeitung”, 15 lipca 1905 roku, nr 490.
- Von der Technischen Hochschule, „Schlesische Zeitung”, 24 kwietnia 1910 roku, nr 283.
- Wrocławiu – w Zjednoczonej Europie, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2004, nr 177, s. 3, 5.
- Weihe des Studentenhaus der Technischen Hochschule in Breslau, „Breslauer Hochschul-Rundschau” 1930, nr 10, s. 133.
- Wiecha nad budynkiem Zintegrowanego Centrum Studenckiego, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2006, nr 198, s. 5.
- Wieliczko M., Geocentrum docenione, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 219, s. 7.
- Wieliczko M., Piękny ZCS w Pięknym Wrocławiu, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 223, s. 10.
- Wizyta premiera na inauguracji, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1998, nr 111, s. 16.
- Wmurowano akt erekcyjny, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 1997, nr 93, s. 6.
- Wpisy na wyższe uczelnie wrocławskie, „Pionier. Dziennik Dolnośląski”, 1 listopada 1945 roku, nr 57, s. 3.
- [Wspomnienia A. Minkiewicza i O. Jelutina], „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1976/1977, nr 2 (80), s. 10.
- Wybory rektorskie, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2002, nr 152, s. 3.
- Wyrównana stawka, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2008, nr 221, s. 6–7.
- Z życia grupy lat starszych, „Biuletyn Koła Elektryków Studentów Politechniki Wrocławskiej”, 1 listopada 1946 roku, nr 1, s. 5–6.
- ZCS zaprasza, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2007, nr 210, s. 4.
- Ze starych fotografii, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1970/1971, nr 6 (27), s. 8.
- Zellwolle im Laboratorium. Ein Blick in die Arbeit des Breslauer Faserforschungsinstituts, „Schlesische Zeitung”, 5 lutego 1943 roku, nr 65.
- Złoty Indeks dla Politechniki Wrocławskiej, „Pryzmat. Pismo Informacyjne Politechniki Wrocławskiej” 2003, nr 167, s. 6.
- Zrzeszenie Studentów Polskich. Kronika 20 lat, „Sigma. Magazyn Problemowo-Informacyjny Politechniki Wrocławskiej” 1970/1971, nr 9, s. 12–14.
- Zurücksetzung der freiheitlichen Studentenschaft, „Breslauer Zeitung”, 21 czerwca 1928 roku, nr 287.

#### Literatura

- 40 lat Instytutu Technologii Maszyn i Automatykacji, red. B. Dembiński, Wrocław 2008.
- 40 lat minęło. Księga jubileuszowa 40-lecia Wydziału Informatyki i Zarządzania Politechniki Wrocławskiej, red. H. Mazur, Wrocław 2009.
- 40-lecie Politechniki Wrocławskiej w Legnicy 1969–2009, oprac. J. Matuszewski, Legnica 2009.
- 50 lat minęło... Księga jubileuszowa absolwentów Wydziału Mechanicznego, Mechaniczno-Energetycznego i Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej, którzy rozpoczęli studia w 1952 roku, Wrocław 2005.
- 50 lat Wydziału Elektroniki Politechniki Wrocławskiej, red. A. Wawrzynowska-Dwojak, Wrocław 2003.
- 50 lat Wydziału Mechanicznego, red. B. Dembiński, K. Pieczonka, Wrocław 1995.
- 60 lat. Wydział Mechaniczny. Początki, przemiany, dzień dzisiejszy, zamierzenia, red. B. Reifur, Z. Samsonowicz, R. Lipanowicz, Wrocław 2006.
- Ahrens F., *Schlesiens chemische Industrie und die technische Hochschule in Breslau*, Breslau 1898.
- [Albert Z.], *Każdy profesorów lwowskich – lipiec 1941. Studia oraz relacje i dokumenty zebrane i opracowane przez Zygmunta Alberta*, Wrocław 1989.
- Baer H., *Das Maschinenlaboratorium der Königl. Technische Hochschule in Breslau*, Leipzig 1912.
- Banyś K., *Historia Wydziału Hutniczego Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2004.
- Bericht des Provinzial-Konservators der Kunstdenkmäler der Provinz Niederschlesien*, Breslau 1932.
- Boberski J., *Pierwszy własny gmach i rozbudowa uczelni*, [w:] *Politechnika Lwowska macierz polskich politechnik. Materiały konferencji naukowej*, Wrocław 1995, s. 47–52.
- Burak M., *Kadra naukowa i absolwenci Politechniki Lwowskiej w procesie tworzenia Politechniki Wrocławskiej w okresie organizacyjnym (19 września 1945–31 sierpnia 1946)*, [w:] *Pierwsze lata na Ziemiach Zachodnich*, Wrocław 2005, s. 35–39.
- Burak M., *Politechnika Lwowska – jedyna polska wyższa uczelnia techniczna w czasie rozbiorów – jej rola w procesie modernizacyjnym niepodległej Polski*, [w:] *Gospodarcze i społeczne skutki zaborów Polski*, red. J. Chumiński, K. Popiński, Wrocław 2008, s. 209–218.
- Burak M., Pregiel P., *Profesorowie Politechniki Wrocławskiej zmarli w latach 1945–2009*, Wrocław 2010 [mps].
- Burak M., *Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu w czasie II wojny światowej*, [w:] *Festung Breslau 1945. Historia i pamięć*, Wrocław 2009, s. 263–280.
- [Burgemeister L.], *Technische Hochschule in Breslau. Festschrift zur Eröffnung 1. Oktober 1910*, Breslau 1910.
- Czapliński M., Kaszuba E., Wąs G., Żerek R., *Historia Śląska*, Wrocław 2002.
- Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985.
- Dobesz J., *Architektura Kottłowni*, [w:] *Kottłownia Politechniki Wrocławskiej. Studium historyczno-konserwatorskie*, red. S. Januszewski, Wrocław 1992, cz. 1, s. 25–26.
- Dobesz J., *Ikonomia homo faber w rzeźbiarskiej dekoracji wrocławskich fasad epoki historyzmu*, [w:] *Sztuka a technika. Materiały sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Szczecin, listopad 1987*, Warszawa 1991.
- Doktorzy honoris causa Politechniki Wrocławskiej*, oprac. G. Januszewska, B. Brandt-Golecka, Wrocław 2004.
- Dolny Śląsk. Monografia historyczna*, red. W. Wrzesiński, Wrocław 2006.
- Eisler J., *Zarys dziejów politycznych Polski 1944–1989*, Warszawa 1992.
- Festschrift der Technischen Hochschule Breslau zur Feier ihres 25-jährigen Bestehens 1910–1935*, Breslau 1935.
- Festschrift zur Einweihung des Erweiterungsbaues der Technischen Hochschule Breslau am 21. Juni 1928*, Breslau 1928.
- Fuliński J., Fuliński W., *Dziedzictwo Politechniki Lwowskiej w Politechnice Wrocławskiej*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik*.

- Materiały konferencji naukowej*, Wrocław 1995, s. 197–202.
- Gelhoit H., *Katholische Deutsche Studentenverbindung Marchia-Breslau zu Aachen 1910–1985*, Paderborn 1985.
- Gelles R., *Wrocław w latach Wielkiej Wojny 1914–1918*, Wrocław 1989.
- Glæss H.G.W., *Breslauer Apokalypse 1945. Dokumentchronik vom Todeskampf und Untergang einer deutschen Stadt und Festung am Ende des Zweiten Weltkrieges; unter besondere Berücksichtigung der internationalen Pressforschung, persönlicher Erlebnisberichte von Augenzeugen und eigenen Tagebuchaufzeichnungen*, Wedel Holstein–Rosenheim 1986–1997, t. 1–10.
- Gostomska-Zarzycka Z., *Delegatura Ministerstwa Oświaty we Wrocławiu 1945 r.*, [w:] *Trudne dni. Wrocław 1945 r. we wspomnieniach pionierów*, Wrocław 1960, t. 1, s. 281–327.
- Gryglewska A., *Gmach dawnej Szkoły Rzemiosł Budowlanych – siedziba Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej. Idea projektu*, [w:] *Schola Architecturae. Budynek szkół architektury*, Wrocław 2005, s. 75–92.
- Gryglewska A., Brzewowski W., *Studium historyczne z wnioskami konserwatorskimi kompleksu dawnej Baugewerk- und Maschinenbauschule, obecnie budynków Politechniki Wrocławskiej przy ul. Bolesława Prusa 53–55 we Wrocławiu*, Wrocław 2009 [mps].
- Historia Śląska*, red. S. Michalkiewicz, Wrocław 1985, t. 3, cz. 1–2.
- Hryciuk G., *Politechnika Lwowska w latach 1939–1941 w świetle sprawozdań kierownika Katedry Marksizmu-Leninizmu F. S. Koczergi*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik. Materiały konferencji naukowej*, Wrocław 1995, s. 73–76.
- Jahresbericht der Gesellschaft von Freunden der Schlesische Technische Hochschule für das Geschäftsjahr 1925*, Breslau [1926].
- Jahresblätter der Gesellschaft von Freunden der Schlesische Technische Hochschule zu Breslau für das Geschäftsjahr 1929/1930*, Breslau 1930.
- Jonca K., Konieczny A., *Upadek „Festung Breslau”. 5.II.–6.V.1945*, Wrocław 1963.
- Karpiński J., *Trzecia niepodległość. Najnowsza historia Polski*, Warszawa 2001.
- Komm ich zeige dir Breslau. Ein zuverlässiger Führer für Breslauer und Fremde*, t. 1–2, Breslau 1926–1929.
- Kronika Instytutu Telekomunikacji i Akustyki Politechniki Wrocławskiej*, red. A. Cichewicz, Wrocław 1985 [mps].
- Księga 50-lecia Wydziału Budownictwa Lądowego i Wodnego Politechniki Wrocławskiej 1945–1995*, red. E. Kubica, Wrocław 1996.
- Księga 60-lecia Wydziału Elektrycznego Politechniki Wrocławskiej*, red. A. Wawrzynkowska, Wrocław 2005.
- Księga jubileuszowa 30-lecia Filii Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu*, red. R. Starosta, Wałbrzych 1998.
- Księga jubileuszowa 50-lecia Politechniki Wrocławskiej*, red. R. Czoch, Wrocław 1995.
- Księga jubileuszowa Wydziału Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Wrocławskiej wydana z okazji 50. lecia Wydziału*, red. M. Mazur, Wrocław 2004.
- Księga pamiątkowa absolwentów Wydziałów Mechanicznego i Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Wrocławskiej, którzy rozpoczęli studia w 1951 roku*, red. M. Michatek, R. Glaser, Wrocław 2004.
- Księga pamiątkowa absolwentów Wydziałów Mechanicznego i Mechaniczno-Energetycznego Politechniki Wrocławskiej, którzy rozpoczęli studia w 1951 roku. Suplement*, red. M. Michatek, R. Glaser, Wrocław 2008.
- Księga pamiątkowa pierwszych słuchaczy Politechniki Wrocławskiej roku inauguracyjnego 1945*, Wrocław 1985.
- Księga pamiątkowa Zjazdu Pierwszych Słuchaczy Politechniki Wrocławskiej z okazji 60-lecia uczelni 1945–2005*, red. K. Banyś, Wrocław 2005.
- Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, Wrocław 1970, t. 1–2.
- Kulak T., *Historia Wrocławia. Od twierdzy fryderycjańskiej do twierdzy hitlerowskiej*, Wrocław 2001.
- Kulak T., *Uniwersytet Wrocławski i Wyższa Szkoła Techniczna w latach 1910–1945*, [w:] *Studia i Materiały z Dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*, Wrocław 1984, t. 3, s. 77–89.
- Kulczyński S., *Grupa Naukowo-Kulturalna*, [w:] *Trudne dni. Wrocław 1945 r. we wspomnieniach pionierów*, Wrocław 1960, t. 1, s. 107–133.
- [Loeschmann E.], *Die Technische Hochschule in Breslau zu ihrer Einweihung in Anwesenheit Seiner Majestät Kaiser Wilhelms II. am 29. November 1910*, Breslau 1910.
- Matzke H., *Die Technische Hochschule Breslau*, München 1941.
- Національний Університет „Лвівська Політехніка”, Київ 2009.*
- Національний Університет „Лвівська Політехніка”, Львів 2004.*
- Nägelke H.-D., *Hochschulbau im Kaiserreich. Historische Architektur im Prozess Bürgerlicher Konsensbildung*, Kiel 2000.
- Peikert P., *Kronika dni oblężenia. 22.01.–6.05.1945*, Wrocław 1984.
- Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1939/1940*, Breslau 1939.
- Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1941/42*, Breslau 1941.
- Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1943/1944*, Breslau 1943.
- Personal- und Vorlesungs-Verzeichnis. Studienjahr 1944/45*, Breslau 1944.
- Personal-Verzeichnis der Königlichen Technischen Hochschule zu Breslau für das Winterhalbjahr 1910/1911*, Breslau [1910].
- Piłatowicz J., *Kształcenie inżynierów na Politechnice Lwowskiej w dwudziestoleciu międzywojennym*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik. Materiały konferencji naukowej*, Wrocław 1995, s. 53–72.
- Politechnika Lwowska 1844–1945*, Wrocław 1993.
- Politechnika Lwowska. Rys historyczny*, [w:] *Album inżynierów i techników w Polsce*, Lwów 1932, t. 1.
- Politechnika Wrocławska w latach 1971–1979. Niektóre wyniki działalności*, Wrocław 1979.
- Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, Warszawa 1957.
- Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów*, Wrocław 1990.
- Politechnika Wrocławska we wspomnieniach pierwszych absolwentów. Moja droga do Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 1991.
- Politechnika Wrocławska Zamiejscowy Ośrodek Dydaktyczny w Jeleniej Górze. „Trzydzieści lat minęło”, oprac. A. Kudlak, G. Żoźdź, Jelenia Góra 2006.*

- Politechnika Wrocławska. Skład osobowy 1962/63*, Wrocław 1962.
- Politechnika Wrocławska. Skład osobowy i spis wykładów w roku akademickim 1950/51*, Wrocław 1951.
- Politechnika Wrocławska. Spis wykładów w roku akademickim 1946/7*, Wrocław 1947.
- Politechnika Wrocławska. Spis wykładów w roku akademickim 1947/8*, Wrocław 1947.
- Politechnika Wrocławska. Spis wykładów w roku akademickim 1948/9*, Wrocław 1948.
- Popińska J., Popiński K., *Niezależne Zrzeszenie Studentów we Wrocławiu 1980–2010*, Wrocław 2010 [mps].
- Popiński K., *Borussia, Lusatia, Marcomania. Studenci Uniwersytetu Wrocławskiego 1871–1921*, Wrocław 2002.
- Poptawski Z., *Dzieje Politechniki Lwowskiej 1844–1945*, Wrocław 1992.
- Poptawski Z., *Gdzie jest dziedzictwo Politechniki Lwowskiej*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik. Materiały konferencji naukowej*, Wrocław 1995, s. 185–196.
- Poptawski Z., *Politechnika Lwowska w latach 1844–1945. Seria historyczno-techniczna*, z. 5, Kraków 1999.
- Prętczyński Z., *Wspomnienia o profesorach Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej (z lat studiów 1947–1952)*, Wrocław 2005.
- Principien der Organisation polytechnischer Schulen. Als Resultat wiederholter und eingehender Berathungen aufgestellt und empfohlen vom Vereine deutscher Ingenieure nach Beschluß seiner Hauptversammlung zu Breslau im September 1865*, Berlin 1866.
- Rochowicz M., *Politechnika Wrocławska. Instytut Chemii. Studium historyczno–architektoniczne*, Wrocław 1995.
- Rochowicz-Lewandowska M., *Politechnika Wrocławska. Zespół budynków dawnej Wyższej Szkoły Technicznej (1910–1945)*, Wrocław 2005.
- Rotkiewicz A.J., *Założenie Politechniki w Warszawie i pierwsze lata jej istnienia*, [w:] *Wspomnienia byłych studentów Politechniki Warszawskiej z pierwszych lat jej istnienia (1898–1905)*, Warszawa 1935.
- Rozynek J., *Z dziejów Politechniki Wrocławskiej (1945–1951)*, [w:] *Studia i Materiały z Dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*, t. 4, Wrocław 1995, s. 111–123.
- Rudka S., *Niezależne Zrzeszenie Studentów. Wrocław 1980–81*, Wrocław 2003, s. 10.
- Rudka S., *Poza cenzurą. Wrocławska prasa bezdebitowa 1973–1989*, Warszawa–Wrocław 2001.
- Rutkiewicz I., *Archipelag nauki*, Wrocław 1966.
- Sackur O., *Rede des Vertreters der Abeggschen Schüler*, [w:] *Richard Abegg zum Gedächtnis. Ansprachen bei der Übergabe des Abegg-Reliefs an die Technische Hochschule zu Breslau*, Breslau 1911, s. 3–9.
- Samsonowicz Z., *Trzy akcenty uczczenia 60. rocznicy powstania Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2005.
- Samsonowicz Z., *Wspomnienia o Straży Akademickiej Politechniki we Wrocławiu*, Wrocław 2002.
- Semper Fidelis. Obrona Lwowa w obrazach współczesnych*, Lwów 1930.
- Siwik A., Artymiak R., *Akademia Górniczo-Hutnicza, Politechnika Krakowska. Kształtowanie się środowiska akademickiego uczelni technicznych w Krakowie w latach 1945–1954*, Kraków 2002.
- Sosnkowski K., *W stulecie Politechniki Lwowskiej* [Kanada, grudzień 1944], [w:] *Materiały historyczne*, oprac. J. Małcki, Londyn 1966, s. 577–581.
- Sprawozdanie z działalności Politechniki Wrocławskiej w roku 2002*, Wrocław 2003.
- Sroczyński R., *Politechnika Lwowska 1844–1994*, [w:] *Politechnika Lwowska – macierz polskich politechnik. Materiały konferencji naukowej*, Wrocław 1995, s. 7–42.
- Suleja T., *Działalność Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945–1958*, [w:] *Studia i Materiały z Dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*, t. 2, Wrocław 1993, s. 137–151.
- Suleja W., *Historia Wrocławia. W Polsce Ludowej, PRL i III Rzeczypospolitej*, Wrocław 2001.
- Suleja W., *Marzec 1968 roku we Wrocławiu*, [w:] *Studia i Materiały z Dziejów Uniwersytetu Wrocławskiego*, t. 3, Wrocław 1994, s. 145–163.
- Szpineter T., *Kotłownia – proces przemiany*, [w:] *Kotłownia Politechniki Wrocławskiej (A-4). Studium historyczno-konserwatorskie*, red. S. Januszewski, Wrocław 1992, cz. 1, s. 16–22.
- Szymankiewicz F., *Przyczynek do historii Wydziału Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2004.
- Trzebiatowski W., *Rola lwowskich przedstawicieli nauk chemicznych w środowisku wrocławskim*, Wrocław 2005.
- Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej*, Wrocław 1955.
- Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1955*, red. F. Longchamps, t. 1, Wrocław 1959.
- Uniwersytet Wrocławski w latach 1945–1970*, Wrocław 1970.
- Vorlesungsverzeichnis für das Sommer-Halbjahr 1920*, Breslau 1920.
- Wrocławskie środowisko akademickie. Twórcy i ich uczniowie 1945–2005*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2007.
- Wrzesiński W., *Uniwersytet Wrocławski 1945–1995*, Wrocław 1995.
- Wybitni wrocławianie w wielokulturowej historii miasta*, red. I. Lipman, J. Nowosielska-Sobel, Wrocław 2009.
- Wybitna droga do wolności. Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność” przy Politechnice Wrocławskiej*, Wrocław 2006.
- Złat M., *Brzeg*, Wrocław 1979.

#### Strony internetowe

- [www.cvut.cz/en/history/rescript](http://www.cvut.cz/en/history/rescript)
- [www.eny.pwr.wroc.pl/files/w5/att\\_wspomnienia\\_profesorow\\_Skowronski.pdf.pdf](http://www.eny.pwr.wroc.pl/files/w5/att_wspomnienia_profesorow_Skowronski.pdf.pdf)
- [www.radio.cz/en/current/science](http://www.radio.cz/en/current/science)
- [www.SilesianArtists.com](http://www.SilesianArtists.com)

## Spis ilustracji

### Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu (*Technische Hochschule Breslau*)

Ilustracja 1. Opublikowany 15 października 1857 roku anons o otwarciu Biura Politechnicznego – skierowany zwłaszcza do przemysłowców, rolników i kupców – zawierał bogatą ofertę usług. „Breslauer Zeitung”, 15 października 1857 roku, nr 480.

Ilustracja 2. W winiecie „Breslauer Gewerbe-Blatt” z 2 maja 1863 roku uwzględniono także artykuł Heinricha Schwarza o potrzebie utworzenia śląskiej uczelni technicznej. Po raz pierwszy w dziejach wrocławskiego dziennikarstwa pojawiło się określenie „szkoła politechniczna we Wrocławiu”. „Breslauer Gewerbe-Blatt”, 2 maja 1863 roku, t. 9, nr 9.

Ilustracja 3. Karta tytułowa wielostronicowej petycji dowodzącej potrzeby powołania we Wrocławiu uczelni technicznej. Prośba o założenie takiej szkoły została skierowana do rządu w Berlinie 14 grudnia 1897 roku. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Wratislaviana, sygn. Yu 530 a.

Ilustracja 4. Na najstarszym planie terenu, na którym w niedalekiej przyszłości powstaną obiekty *Technische Hochschule*, niebieską linią oznaczono trasę kolejki wykonywanej do zasypywania niepotrzebnego akwenu. Tuż obok pokazano obrys jedynej na tym obszarze zamieszkałej budowli – willi *Josefsburg*, 26 września 1902 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-AB, T 4587, dok. 1807.02, s. 2.

Ilustracja 5. Na przełomie 1902 i 1903 roku wykonano pomiary terenu przeznaczonego pod budowę wrocławskiej uczelni technicznej. Przy tej okazji po raz pierwszy wymieniono jej nazwę (u dołu po prawej), 18 stycznia 1903 roku. Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Akta miasta Wrocławia, sygn. III 26795, s. 159.

Ilustracja 6. W listopadzie 1903 roku berliński architekt Georg Thür przedstawił szkic ukazujący wstępną koncepcję rozmieszczenia budynków Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu. W ten sposób stworzył podstawę dyskusji na temat planu przestrzennego wrocławskiej uczelni. Projekt: Georg Thür, 26 listopada 1903 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 933, sygn. 20719.

Ilustracja 7. Na początku 1904 roku magistrat Wrocławia przeciwstawił koncepcji Georga Thüra (ilustracja 6) własną wizję rozmieszczenia obiektów. Zgodnie z nią Gmach Główny miał być usytuowany równolegle do traktu biegnącego wzdłuż nurtu Odry. Na przedłużeniu dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida przewidziano budowę przeprawy przez rzekę! Projekt: Ludwig Burgemeister (?), początek 1904 roku. Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Akta miasta Wrocławia, sygn. III 26795, s. 213b.

Ilustracja 8. Odpowiedzią Georga Thüra na propozycję wrocławskiego magistratu (ilustracja 7) był plan ukazujący istotną rolę uporządkowanej przestrzeni między budynkami innej przyszłej *Technische Hochschule*. Projekt: Georg Thür, początek 1904 roku. Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Akta miasta Wrocławia, sygn. III 26795, s. 213a.

Ilustracja 9. Wyrazisty plan przedstawia niemal gotowy zespół gmachów *Technische Hochschule*. Zarysowane ciemniej budynki przypominają kształtem obiekty ostatecznie zrealizowane. Projekt: Ludwig Burgemeister, Karl Vogt, Konrad Nonn, 4 listopada 1907 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 933, sygn. 20722.

Ilustracja 10. Plan sytuacyjny przewidywanej części „C” Gmachu Głównego (kolor czerwony). Realizowane budynki wrocławskiej uczelni oznaczono kolorem szarym. Szkic konsekwentnie powtarza wizję przeprawy mostowej przez Odrę. Projekt: Ludwig Burgemeister, 5 sierpnia 1909 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 933, sygn. 20730.

Ilustracja 11. Na drugim piętrze niezrealizowanej części „C” Gmachu Głównego projektowano reprezentacyjną aulę. Byłaby wspaniałym, bogato dekorowanym pomieszczeniem. Postać stojąca na tle okna daje wyobrażenie o rozmiarach wnętrza. Projekt: Ludwig Burgemeister, 5 sierpnia 1909 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 934, sygn. 20741.

Ilustracja 12. Na fotografii ukazano niemal gotową do odbioru północną elewację Gmachu Głównego. Na lewo od przejścia widać fragment niedokończonej piaskowcowej okładziny. Wyłożona płytami droga prowadzi od głównego wjazdu, który znajdował się wtedy przy dzisiejszej ulicy Mariana Smoluchowskiego, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 127.

Ilustracja 13. Położone tuż za reprezentacyjnym wejściem do Gmachu Głównego marmurowe schody prowadziły do westybulu, którego architekturę podkreślono bogatym wystrojem rzeźbiarskim. W pomieszczeniach tej kondygnacji urządzono między innymi gabinet rektora i salę senatu, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 130.

Ilustracja 14. Fasada Gmachu Głównego z reprezentacyjnym portalem wejścia przy dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida. Po lewej wjazd na dziedziniec prowadzący przez bramę wykonaną w warsztacie Jaroslava Vonki, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 151.

Ilustracja 15. Pierwsza aula wrocławskiej uczelni technicznej nie imponowała rozmiarami. Efektowny był jej kasetonowy sufit oraz artystycznie opracowane żyrandole i kinkiety, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 129.



Ilustracja 16. Widok uczelni ze skrzyżowania dzisiejszych ulic Cypriana Kamila Norwida i Mariana Smoluchowskiego. Uwagę skupia gmach Instytutu Elektrotechnicznego. Po prawej widać nieukończony (jaśniejszy) budynek Laboratorium Obrabiarek oraz fragment Gmachu Głównego, za którym jeszcze przez kilkanaście lat rozciągała się niezabudowana przestrzeń, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 145.

Ilustracja 17. Dziedzińcowa elewacja gmachu Instytutu Elektrotechnicznego z dominującym ryzalitem hali maszyn. Nieukształtowana szata roślinna, niski drzewostan i brak dzisiejszego budynku A-7 umożliwiają jej pełny ogląd z tej perspektywy, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 135.

Ilustracja 18. Mocnym akcentem architektonicznym wnętrza hali maszyn Instytutu Elektrotechnicznego była odsonięta konstrukcja dachu oraz strop ozdobiony malowanymi motywami ornamentalnymi, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 138.

Ilustracja 19. Pieczołowicie zadbano o wygląd reprezentacyjnej sali wykładowej na drugim piętrze gmachu Instytutu Elektrotechnicznego. Jej sklepienie pokryto dekoracją malarską prezentującą wątki roślinne i geometryczne, 1910 rok. Fotografował Anton Pichler. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 133.

Ilustracja 20. Bogato zdobioną fasadę budynku Laboratorium Maszynowego zwrócono w kierunku dzisiejszej ulicy Mariana Smoluchowskiego. Obszerne wejście z rampą przedawkową prowadziło bezpośrednio do hali maszyn, 1910 rok. H. Baer, *Das Maschinenlaboratorium der Königl. Technische Hochschule in Breslau*, Leipzig 1912, s. 7.

Ilustracja 21. Podstawą konstrukcji hali maszyn Laboratorium Maszynowego były stalowe łuki sklepienne. Gzyms oprócz odgrywania roli kompozycyjnej pełnił praktyczną funkcję toru suwnicy. Z charakterem wnętrza harmonizowała estetyka dawnych (wówczas całkowicie nowych!) maszyn i urządzeń, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 155.

Ilustracja 22. Zegar słoneczny umieszczony we wschodniej części elewacji południowej Laboratorium Maszynowego (po prawej) był atrakcją dziedzińca uczelni. Płaszczyna jego tarczy była otoczona dekoracją ornamentalną z łacińskim napisem *Horas non numero nisi serenas*. Projekt: Ludwig Burgemeister, Erich Nicolas, 31 lipca 1911 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, TP 014, sygn. 20524 (fragment).

Ilustracja 23. Główną bramę wjazdową na dziedzińcu uczelni zlokalizowano przy dzisiejszej ulicy Mariana Smoluchowskiego. W wykonanej przez Jaroslava Vonkę secesyjnej dekoracji do dziś dominują ptaki i stylizowane ornamenty roślinne, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 117.

Ilustracja 24. Panorama budynków *Technische Hochschule* od strony dzisiejszej ulicy Mariana Smoluchowskiego. Po lewej fasada gmachu Instytutu Chemicznego, dalej budynki Laboratorium Maszyn i Instytutu Elektrotechnicznego. Takiego ujęcia nie da się już powtórzyć. Około 1930 roku w miejscu widocznych po prawej ogrodów wyrosły domy mieszkalne, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 148.

Ilustracja 25. Fragment reprezentacyjnej sali wykładowej gmachu Instytutu Chemicznego. Powyżej narzędzi pracy chemika, ustawionych na stole i w umieszczonym w ścianie digestorium, widać planszę przedstawiającą układ okresowy pierwiastków – znacznie uboższy od współcześnie obowiązującego, 1910 rok. Fotografował Anton Pichler. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 110.

Ilustracja 26. Fotografia gmachu Instytutu Hutniczego powstała wiosną 1910 roku, o czym świadczy nie tyle parkan grodzący budynek (został on oddany do użytku w 1911 roku), ile niewykończony gmach Instytutu Chemicznego (po prawej). Na pierwszym planie wykopy nieznanego przeznaczenia – zabudowa mieszkalna w tym miejscu powstała około 1930 roku, 1910 rok. Fotografował Max Fröhlich. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 146.

Ilustracja 27. Na najdłuższej, zachodniej elewacji gmachu Instytutu Hutniczego Richard Schipke wykonał dekorację rzeźbiarską, na którą złożyło się pięć przedstawień głów hutników. W ten sposób mocno zaakcentował przeznaczenie budynku, 1911 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 143.

Ilustracja 28. Budynek Laboratorium Obrabiarek jesienią 1910 roku. Wykadrowany fragment większej fotografii przedstawia obiekt jeszcze w stanie surowym. Przez puste otwory okienne widać „na wylot” ścianę Gmachu Głównego, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 145 (fragment).

Ilustracja 29. Pierwotny projekt fasady gmachu Instytutu Chemicznego, której koncepcja łączyła motywy zaczerpnięte z różnych stylów – od gotyku przez renesans i manieryzm do baroku, tworząc bogato dekorowaną, eklektyczną całość. Projekt: Ludwig Burgemeister, 2 lipca 1904 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 894, sygn. 20184.

Ilustracja 30. Niezrealizowany projekt zwróconej ku Odrze fasady planowanej części „C” Gmachu Głównego. Styl architektoniczny nawiązuje do wznoszonego właśnie zespołu zabudowań uczelni. Projekt: Ludwig Burgemeister, 5 sierpnia 1909 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 934, sygn. 20740.

Ilustracja 31. Odsonięta w 1911 roku tablica poświęcona pamięci profesora Richarda Abegga, wrocławskiego fizykochemika desygnowanego na stanowisko pierwszego rektora *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu. Do 1945 roku zdobiła wnętrze gmachu Instytutu Chemicznego. Fotografował Krzysztof Dackiewicz. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-184.

Ilustracja 32. Nadany przez cesarza Wilhelma II w dniu 20 lipca 1910 roku *Statut Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu* regulował działalność uczelni i określał jej strukturę. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu, Wratislaviana, sygn. Yu 540.

Ilustracja 33. Wielką, oprawioną w skórę księgę immatrykulacyjną *Königliche Technische Hochschule* założono w dniu 1 października 1910 roku. Jest do dziś podstawowym źródłem informacji o studentach wrocławskiej uczelni technicznej. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 149.

Ilustracja 34. Południowa elewacja Laboratorium Maszynowego istniała w pierwotnej formie do czasu rozbudowy budynku w latach 1927–1928. Po prawej stronie dobrze widoczne mурowane ogrodzenie terenu uczelni, z bramą umożliwiającą przejście do gmachu Instytutu Hutniczego, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MA-F, sygn. 120 (fragment).

Ilustracja 35. Nieopodal wschodniej elewacji siedziby Instytutu Elektrotechnicznego znajdowała się studnia, którą wieńczył posąg Sfinksa wykonany przez Richarda Schipkego, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MA-F, sygn. 112.

Ilustracja 36. Cesarz Niemiec Wilhelm II ze swiatą po przyjeździe na uroczystości inauguracji *Königliche Technische Hochschule* we Wrocławiu. W tle budynek Laboratorium Maszynowego, 29 listopada 1910 roku. *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985, s. 26.

Ilustracja 37. Inaugurację Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu upamiętniono brązową plakietą. Jej autorem był Richard Schipke – twórca wystroju rzeźbiarskiego szkoły, 1910 rok. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-1437.

Ilustracja 38. Cesarz Niemiec Wilhelm II opuszcza Gmach Główny Królewskiej Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, żegnany przez przedstawicieli uczelni i korporacji studenckich. Nad portalem fragment okolicznościowej dekoracji, 29 listopada 1910 roku. *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985, s. 28.

Ilustracja 39. Budynek Laboratorium Maszynowego od strony dziedzińca. Gmach mieścił centrum zasilania energetycznego i ciepłowniczego wrocławskiej uczelni. O tej ostatniej funkcji do dziś świadczy komin kotłowni ze zbiornikiem na wodę, dominujący nad zespołem budynków, 1910 rok. Fotografował Eduard van Delden, Heinrich Götz. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MA-F, sygn. 118.

Ilustracja 40. Centrum grzewcze *Technische Hochschule* znajdowało się w podziemiach Laboratorium Maszynowego. Kotłownię wyposażono między innymi w wyprodukowane w Gliwicach trzy potrójne kotły dwupłomieniowe, kocioł do destylacji wody oraz dwa kotły wodnorurkowe systemu *Steinmüller*, 1912 rok. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-37.

Ilustracja 41. Jedna z nielicznych fotografii prezentujących wnętrza *Technische Hochschule*. Tutaj utrwalono w kadrze pracę w warsztacie mechanicznym uczelnianej kotłowni, 1912 rok. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-41.

Ilustracja 42. Prezentowane ujęcie hali maszyn Laboratorium Maszynowego, tym razem w kierunku rampy, uzasadnia szczególnie mocną konstrukcję budynku. Pierwotne wyposażenie Laboratorium – gdyby się zachowało – mogłoby stanowić ozdobę każdego muzeum, 1912 rok. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-43.

Ilustracja 43. Jedna z kilku wydanych przed 1945 rokiem pocztówek przedstawiających architekturę wrocławskiej uczelni technicznej. Ta – z gmachem Instytutu Chemicznego na pierwszym planie – została wysłana z Wrocławia 8 lutego 1915 roku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-182.

Ilustracja 44. W 1918 roku został zmobilizowany również rektor wrocławskiej *Königliche Technische Hochschule* – profesor Friedrich-Wilhelm Semmler. Zamieszczona w prasie jego fotografia w mundurze oficera armii niemieckiej miała niewątpliwe znaczenie propagandowe. „Breslauer Hochschul-Rundschau” 1918, nr 9–10, s. 98.

Ilustracja 45. Pocztówka wydana około 1920 roku przedstawia pierwszą lotniczą panoramę okolic wrocławskiej uczelni technicznej. Zespół budynków szkoły znajduje się w górnej części kadru. Pusta przestrzeń widoczna między ulicą przebiegającą wzdłuż Odry a ówczesnym Gmachem Głównym stała się kilka lat później terenem rozbudowy *Technische Hochschule*. Zbiór Stanisława Klimka.

Ilustracja 46. Panorama lotnicza z zespołem budynków wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej (u góry). Południowego fragmentu Gmachu Głównego (części „C”) jeszcze nie zaczęto budować, połowa lat dwudziestych XX wieku. Archiwum Ikonograficzne Instytutu Herdera w Marburgu, sygn. 60091 (fragment).

Ilustracja 47. Fragment fotografii lotniczej z połowy lat dwudziestych XX wieku z widocznymi w centrum zabudowaniami Śląskiego Instytutu Badań Węgla. Obiekty instytutu kryją się za dużym domem mieszkalnym (zachowanym do dziś przy ulicy Czerwonego Krzyża). Sąsiaduje z nim budynek reprezentacyjny, w głębi – dom mechanika z obszerną halą laboratorium technicznego, 1925 rok. Archiwum Ikonograficzne Instytutu Herdera w Marburgu, sygn. 60090 (fragment).

Ilustracja 48. Kwartał zabudowy z zespołem budynków *Technische Hochschule* (po lewej stronie kadru) na fotografii lotniczej z 1926 roku. Wyraźnie widać łukowate skrzydło wznoszone przy dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida i nowe nasadzenia drzew przy obecnym wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-20.

Ilustracja 49. Jasny, świeży tynk na fasadzie nowej części Gmachu Głównego *Technische Hochschule* świadczy o niedawnym wzniesieniu budowli. Drzewa dopiero zaczynają tworzyć jej oprawę. W kadrze zarejestrowano dawną bramę wjazdową na dziedziniec i wschodni ryzalit budynku, kryjący klatkę schodową (po prawej), około 1930 roku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-181.

Ilustracja 50. W latach dwudziestych XX wieku powstało kilka plakiet, wydawanych z okazji nadchodzącego nowego roku. Były one realizowane z inicjatywy instytutów

hutniczych wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Autorem prezentowanej impresji na temat politechnicznej architektury był Kurt Bimler, 1926 rok. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-1428.

Ilustracja 51. Plan zabudowy terenu po zachodniej stronie dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida uwzględnia dwa gmachy przeznaczone dla *Technische Hochschule*. Większy z nich znacznie przewyższa wymiarami dotychczas wzniesione budowle. Zdecydowanie mniejszy budynek (na rzucie wydłużonego prostokąta) miał stanąć naprzeciwko bocznej elewacji Gmachu Głównego. Projekt: Max Berg, 14 października 1913 roku. Archiwum Państwowe we Wrocławiu, Akta miasta Wrocławia, sygn. III 26796, s. 270.

Ilustracja 52. Historyzm architektury i bogactwo dekoracji zachodniej elewacji Gmachu Głównego mogłyby wskazywać na powstanie szkicu w drugiej dekadzie XX wieku, a także na autorstwo Ludwiga Burgemeistra. Bliższe badania przeczą jednak tym pozorom. Projekt: Frank Vogt, początek 1925 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-F, sygn. 150.

Ilustracja 53. Na fotografii z 1925 roku utrwalono elementy wyposażenia walcowni doświadczalnej. Był to pierwszy obiekt wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej zrealizowany po zakończeniu budowy uczelni. *Jahresbericht der Gesellschaft von Freunden der Schlesische Technische Hochschule zu Breslau für das Geschäftsjahr 1925*, Breslau 1925, s. 21.

Ilustracja 54. Wstępna koncepcja rozbudowy wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Śmiały i zapewne kosztowny projekt berlińskich architektów zakładał, oprócz powiększenia dotychczasowego Gmachu Głównego, również adaptację obszaru po przeciwnej stronie dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida. Projekt: Max Schindowski, Fritz Schirmer, 17 lipca 1925 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 935, sygn. 20742.

Ilustracja 55. Na planie rozbudowy Gmachu Głównego oznaczono ciemniejszym kolorem rzut jego nowej, południowej części. Zastosowanie lukowatych łączników pozwoliło na skierowanie budowli w stronę dzisiejszego wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego. Projekt: Gottfried Müller, 5 grudnia 1925 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 912, sygn. 20430.

Ilustracja 56. Dnia 1 grudnia 1925 roku odbyła się uroczystość wmurowania kamienia węgielnego pod rozbudowę Gmachu Głównego. Fotografia jest unikatowa – ukazuje starszą część Gmachu Głównego od strony południowej, do której w latach 1925–1928 „dostawiono” budynek (część „C”) z fasadą zwróconą ku Odrze. *Jahresbericht der Gesellschaft von Freunden der Schlesische Technische Hochschule zu Breslau für das Geschäftsjahr 1925*, Breslau 1925, s. 47.

Ilustracja 57. W okolicznościowym wydawnictwie opisującym uroczystość poświęcenia nowej części Gmachu Głównego nie wspomniano o innej, mniej oficjalnej imprezie. Prezentowane zaproszenie upoważniało do uczestnictwa w biesiadzie zorganizowanej w hotelu „Savoy” przy *Tauentzienplatz* (obecnie plac Tadeusza Kościuszki), 21 czerwca 1928 roku. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Zbiór Alfreda Jahna, nlb.

Ilustracja 58. Powierzchnia, tym razem spełniającej oczekiwania użytkowników, auli *Technische Hochschule* osiągnęła 470 metrów kwadratowych, a jej wysokość – blisko 9,5 metra. Drewniany sufit osadzony na żelbetowym stropie nawiązywał formą do wzorów renesansowych. Projekt: Gottfried Müller, 2 stycznia 1928 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 935, sygn. 20755.

Ilustracja 59. Na centralnej ścianie nowej auli zaplanowano umieszczenie namalowanego przez Fritza Erlera portretu prezydenta Republiki Weimarskiej – Paula von Hindenburga. Projekt: Gottfried Müller, 2 stycznia 1928 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury, MAT-6, TP 935, sygn. 20762.

Ilustracja 60. Zabudowania wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej widziane od południowego wschodu. Nowo wzniesiona część Gmachu Głównego wyróżnia się jasnością świeżych elewacji. Po prawej u dołu, u zbiegu ulic, willa *Josefsburg*, około 1929 roku. Archiwum Ikonograficzne Instytutu Herdera w Marburgu, sygn. 60290.

Ilustracja 61. Dom Studencki położony nad brzegiem Odry (u dołu po lewej) został przystosowany na potrzeby Akademickiego Klubu Wioślarskiego. Dzięki swojej pełnej rozmachu formie obiekt był zaliczany do najpiękniejszych tego typu budowli w Niemczech, przed 1935 rokiem. Archiwum Ikonograficzne Instytutu Herdera w Marburgu, sygn. 60350.

Ilustracja 62. Wizyta prezydenta Republiki Weimarskiej Paula von Hindenburga we wrocławskiej uczelni technicznej wpisywała się w obchody otwarcia południowej części Gmachu Głównego. W tle kadru nowe główne wejście do reprezentacyjnego budynku *Technische Hochschule*, 19 września 1928 roku. *Die Technische Hochschule Breslau. Beiträge zur Geschichte der Technischen Hochschule Breslau zum 75-jährigen Gedenken an die Eröffnung im Jahre 1910*, Dortmund 1985, s. 334.

Ilustracja 63. Oddane 23 czerwca 1929 roku w nowej auli organy wykorzystywano przy okazji uczelnianych uroczystości. Obecność tego instrumentu była wyrazem dbałości władz uczelni o poziom kultury muzycznej studentów oraz ukłonem w stronę utworzonego w 1924 roku lektoratu z muzyki, lata trzydzieste XX wieku. *Wo studiere ich technische Wissenschaften?*, Breslau [b.r.], s. 24.

Ilustracja 64. Panorama lotnicza z zespołem budynków Wyższej Szkoły Technicznej i jej Gmachem Głównym na pierwszym planie. Na fotografii został wspaniale wyeksponowany wykusz w zachodniej elewacji reprezentacyjnej budowli *Technische Hochschule*, około 1932 roku. Archiwum Ikonograficzne Instytutu Herdera w Marburgu, sygn. 60287.

Ilustracja 65. Blankiet świadectwa przystąpienia do egzaminu dyplomowego dla kończących kierunek hutnictwa metali na Wydziale Górnicztwa i Hutnictwa Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu, lata trzydzieste XX wieku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Rektorat, sygn. 74/1, nlb.

Ilustracja 66. Dnia 25 lipca 1933 roku egzamin dyplomowy na Wydziale Maszynoznawstwa wrocławskiej uczelni złożył Leonid Koreneff. Pochodził z terenu ówczesnego Związku Sowieckiego. Jak wynika z akt personalnych, był jednak bezpaństwowcem. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, zbiór luźny.

Ilustracja 67. Arkady wejścia do Gmachu Głównego *Technische Hochschule* we Wrocławiu. Po przejściu władzy przez nazistów na ich tle często pojawiały się osoby w mundurach, lata trzydzieste XX wieku. *Wo studiere ich technische Wissenschaften?*, Breslau [b.r.], s. 2.

Ilustracja 68. Kolor chabrowo-niebieski przypomina dzisiaj barwę zieloną. Legitymacja studencka należy jednak do obcokrajowca – Kurta Mirscha, który pochodził z cześnosławackiego Cieszyna, 1931 rok. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, zbiór luźny.

Ilustracja 69. Jubileusz dwudziestopięciolecia *Technische Hochschule* we Wrocławiu został uhonorowany wydaniem książki pamiątkowej. W liczącym ponad pięćset stron opracowaniu podkreślono znaczenie i dotychczasowe osiągnięcia wrocławskiej uczelni, 1935 rok.

Ilustracja 70. Jedna z niewielu zachowanych fotografii przedstawiających wnętrze Laboratorium Obrabiarek ukazuje zarówno dawny park maszynowy, jak i wygląd hali, około 1935 roku. Kolekcja Bogusława Dembińskiego.

Ilustracja 71. Wydane w 1937 roku świadectwo przystąpienia do egzaminu dyplomowego na Wydziale Nauk Ogólnych poświadczono pieczęcią z godłem, które mocno wryło się w pamięć narodów Europy, 26 kwietnia 1937 roku. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, zbiór luźny.

Ilustracja 72. Na projekcie rozbudowy gmachu Instytutu Chemicznego kolorami oznaczono podział budynku między instytuty chemiczne. Planowane do realizacji skrzydło gmachu prawie precyzyjnie ukazuje szkic u góry po prawej, na którym zarys nowej części jest jasnobłękitny. Projekt: Gottfried Müller, 28 lutego 1933 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 902, sygn. 20269.

Ilustracja 73. Koncepcja nowego gmachu Instytutu Chemicznego jest wyraźnie widoczna na rzucie kondygnacji cokołowej. Usytuowana wzdłuż biegu ulic główna sylweta budynku jest regularna i harmonijna. Dysonans stanowi sięgający w głąb dziedzińca ryzalit-odnoga. Projekt: Gottfried Müller, 15 czerwca 1935 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 906, sygn. 20295 a.

Ilustracja 74. Plan sytuacyjny nowego gmachu Instytutu Chemicznego w formie zatwierdzonej do wykonania. Realizacja okazałej budowli wymusiła likwidację obiektów stojących na parceli przeznaczonej do zabudowy. Zburzono willę *Josefsburg* oraz fragment szopy na węgiel. Projekt: Gottfried Müller, czerwiec 1938 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 911, sygn. 20377.

Ilustracja 75. Jedna z wersji projektu głównej elewacji nowego gmachu Instytutu Chemicznego. Tworzy ona kontynuację fasady Gmachu Głównego. Strefę wejścia do budynku miała zdobić figuralna dekoracja rzeźbiarska. Znakiem epoki była obecność orła ze swastyką w zwieńczeniu otworu wejściowego. Projekt: Gottfried Müller, 1939 rok. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MAT-6, TP 913, sygn. 20496.

Ilustracja 76. Ostatnia przed drugą wojną światową propozycja powiększenia terenu wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Szkic przedstawia rozczłonkowany zespół połączonych obiektów wypełniający, położony *vis-à-vis* dotychczasowej zabudowy, obszar ograniczony biegiem dzisiejszego wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego, obecnych ulic Cypriana Kamila Norwida i Mariana Smoluchowskiego oraz nieistniejącej *Lutherstraße*. Projekt: Heinrich Blecken, 3 stycznia 1938 roku. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, sygn. TH 116, k. 136.

Ilustracja 77. Gmach Główny *Technische Hochschule* we Wrocławiu od strony dzisiejszej ulicy Cypriana Kamila Norwida. Lata drugiej wojny światowej nie zmieniły wyglądu budynku, który dotrwał w dobrym stanie do czasu *Festung Breslau*, około 1940 roku. *Wo studiere ich technische Wissenschaften?*, Breslau [b.r.], s. 2.

Ilustracja 78. W drugim tygodniu zmagania w kampanii wrześniowej, prawie niezauważalnych z perspektywy Wrocławia, promocję na stopień doktora chemii uzyskał wrocławianin Fritz Schmidt, 13 września 1939 roku. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, zbiór luźny.

Ilustracja 79. Główny hol *Technische Hochschule* we Wrocławiu. Za grupą stojących osób trzy arkady wejścia (dziś są dwie) z fragmentami stolarki drzwiowej. Naprzeciwko, w ścianie północnej, znajdowały się okna wychodzące na dziedzińiec wewnętrzny. Na płaszczyznach między arkadami zawieszono drewniane tablice z godłami uczelnianych organizacji, początek lat czterdziestych XX wieku. *Wo studiere ich technische Wissenschaften?*, Breslau, [b.r.], s. 6.

Ilustracja 80. Mimo toczącej się wojny podejmowano działania promujące wrocławską uczelnię techniczną. Jej wizytówką były zwłaszcza kierunki związane z transportem, początek lat czterdziestych XX wieku. *Wo studiere ich technische Wissenschaften?*, Breslau [b.r.], s. 18.

Ilustracja 81. Jedna z sal wykładowych mieszczących się w Gmachu Głównym wrocławskiej uczelni. Letnia aura najwyraźniej nie sprzyjała koncentracji, początek lat czterdziestych XX wieku. *Wo studiere ich technische Wissenschaften?*, Breslau [b.r.], s. 8.

Ilustracja 82. Złej jakości fotografia prasowa przedstawiająca pawilon Instytutu Chemicznej Technologii Włókien Sztucznych jest jedynym wizerunkiem fasady budynku mieszczącego tę jednostkę organizacyjną *Technische Hochschule*, styczeń 1943 roku. „Nur” *ein kriegsbedingter Barackenbau*, „Schlesische Tageszeitung”, 23 stycznia 1943 roku, nr 23, nlb.

Ilustracja 83. W lutym 1942 roku tytuł doktora nauk przyrodniczych na Wydziale Nauk Przyrodniczych i Przedmiotów Uzupełniających wrocławskiej uczelni otrzymała panna Ursula Klemp. Od 1938 roku była asystentem w Katedrze Materiałów Ogniotrwałych i Ceramiki. Pracowała na tym stanowisku do zamknięcia uczelni w 1945 roku. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Wyższa Szkoła Techniczna we Wrocławiu, zbiór luźny.

Ilustracja 84. W Gmachu Głównym znajdowały się liczne kreślarnie, z których korzystali studenci Wydziału Budownictwa. Wnętrze widoczne na fotografii z początku lat czterdziestych XX wieku jest dzisiaj salą wykładową numer 314. *Wo studiere ich technische Wissenschaften?*, Breslau [b.r.], s. 23.

Ilustracja 85. Przez cały okres funkcjonowania wrocławskiej *Technische Hochschule* podejmowano nieudane próby organizacji Wydziału Architektury. Przy okazji akcji promocyjnych wykorzystywano społeczny prestiż zawodu architekta, początek lat czterdziestych XX wieku. *Wo studiere ich technische Wissenschaften?*, Breslau [b.r.], s. 23.

Ilustracja 86. Prezentacja wyposażenia walcowni doświadczalnej. Jasność wnętrza uzyskana dzięki dużym oknom umożliwiła ograniczenie zużycia energii elektrycznej, około 1943 roku. Fotografował Hanns Semm. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-183.

Ilustracja 87. Po kapitulacji *Festung Breslau* dzisiejszą ulicę Ignacego Łukasiewicza przecinała barykada łącząca gmach Instytutu Hutniczego z budynkiem mieszczącym instytuty chemiczne. Fakt ten został zarejestrowany na fotografii wykonanej przez sowieckiego oficera na początku maja 1945 roku. Fotografował Anatolij Minkiewicz. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Okres Wspólnoty – Organizacja Uczelni, sygn. 132, nlb.

Ilustracja 88. Po zakończeniu działań wojennych na dziedzińcu wrocławskiej uczelni technicznej zalegały duże ilości sprzętu wojskowego. W takim otoczeniu został sfotografowany sowiecki oddział „ochrony” gmachów politechniki, maj-czerwiec 1945 roku. Fotografował Oleg Jelutin. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Okres Wspólnoty – Organizacja Uczelni, sygn. 132, nlb.

Ilustracja 89. Prawie rodzinna fotografia na tle dziedzińcowej elewacji gmachu Instytutu Chemicznego. W kadrze obok dowódcy sowieckiego oddziału ujęto także, być może, najmłodszego mieszkańca terenu byłej już *Technische Hochschule*, maj-czerwiec 1945 roku. Fotografował Oleg Jelutin. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Okres Wspólnoty – Organizacja Uczelni, sygn. 132, nlb.

### Politechnika Lwowska

Ilustracja 90. Blankiet świadectwa Akademii Technicznej we Lwowie, lata pięćdziesiąte XIX wieku. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Akta C.K. Ministerstwa Wyznań i Oświaty, sygn. 126 u, nlb.

Ilustracja 91. Petycję do cesarza Franciszka Józefa I w sprawie zreorganizowania Akademii Technicznej we Lwowie napisano w trzech językach. Oficjalną wersję niemiecką wspomagała wersja polska i rusińska, 17 października 1871. Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Akta C.K. Ministerstwa Wyznań i Oświaty, sygn. 126 u, nlb.

Ilustracja 92. Fasada Gmachu Głównego Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie – zbudowanego według projektu pierwszego rektora uczelni, profesora Juliana Zachariewicza – została zwrócona w kierunku ulicy Leona Sapiehy, około 1890 roku. *Національний Університет „Лвівська Політехніка”, Львів 2004, s. 8.*

Ilustracja 93. W 1880 roku Cesarsko-Królewską Szkołę Politechniczną wizytował cesarz Franciszek Józef I. Zamówił wtedy do wystroju auli lwowskiej uczelni jedenaście obrazów alegorycznie przedstawiających historię rozwoju ludzkości. Wykonano je w krakowskiej pracowni Jana Matejki. *Zbiór pocztówek wydanych 160 rocznicę utworzenia Akademii Technicznej we Lwowie, Lwów 2004.*

Ilustracja 94. Na fotografii z 1905 roku ukazano wnętrze auli Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej we Lwowie z fragmentem fryzu złożonego z malarskich alegorii Jana Matejki (u góry) oraz portretem Franciszka Józefa I (w centrum). Obraz namalowany przez Franciszka Krudowskiego został przekazany szkole w czasie cesarskiej wizyty we Lwowie w 1880 roku. Fotografował Władysław Rubczyński, Ludwik Eberman, NN Kozłowski. *Politechnika Lwowska, Lwów 1905, s. 8.*

Ilustracja 95. W Gmachu Głównym Cesarsko-Królewskiej Szkoły Politechnicznej mieściło się kilkanaście muzeów. Jednym z nich było muzeum budowy maszyn. Nie były to jednak ogólnodostępne placówki kulturalno-oświatowe – pełniły funkcję edukacyjną dla adeptów mechaniki, 1905 rok. Fotografował Władysław Rubczyński, Ludwik Eberman, NN Kozłowski. *Politechnika Lwowska, Lwów 1905, s. 23.*

Ilustracja 96. Istotą działalności studenckiej organizacji zwanej Bratnią Pomocą była pomoc uboższym studentom. Mieściło się w tym także prowadzenie tanich jadłodajni. Tak wyglądało wnętrze „bratniackiej” stołówki w Cesarsko-Królewskiej Szkole Politechnicznej we Lwowie w 1905 roku. Fotografował Władysław Rubczyński, Ludwik Eberman, NN Kozłowski. *Politechnika Lwowska, Lwów 1905, s. 16.*

Ilustracja 97. Studium w Cesarsko-Królewskiej Szkole Politechnicznej sprzyjała także dobrze wyposażona biblioteka z obszerną czytelnią, 1905 rok. Fotografował Władysław Rubczyński, Ludwik Eberman, NN Kozłowski. *Politechnika Lwowska, Lwów 1905, s. 9.*

Ilustracja 98. W latach 1914–1920 w Gmachu Głównym lwowskiej Szkoły Politechnicznej działał wojskowy szpital polowy. W listopadzie 1918 roku stał się szpitalem dla polskich obrońców Lwowa. Zmarłych chowano na prowizorycznym cmentarzu w ogrodach Szkoły Politechnicznej. *Semper Fidelis. Obrona Lwowa w obrazach współczesnych, Lwów 1930.*

Ilustracja 99. Dnia 22 listopada 1925 roku w ogrodach Politechniki Lwowskiej uroczystie odsłonięto pomnik poświęcony bohaterom walk o Lwów. Dzieło Erazma Rawskiego, widoczne na tle skrzydła bocznego Gmachu Głównego, zostało wystawione w miejscu polowego cmentarza, na którym chowano poległych w listopadzie 1918 roku. Kolekcja Stanisława Wolskiego.

Ilustracja 100. Zimowy widok z początku lat dwudziestych XX wieku na elewację zachodnią Gmachu Głównego Politechniki Lwowskiej. W latach 1904–1905 do korpusu budynku dobudowano boczne skrzydła. Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-N-3195-2.

Ilustracja 101. Przebudowany w latach 1911–1912 „Gmach Chemii” Politechniki Lwowskiej zyskał jedno piętro. Tak prezentował się w zimowej scenerii na początku lat dwudziestych XX wieku. Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-N-3199.

Ilustracja 102. Na fotografii z 1925 roku udokumentowano profesorów Politechniki Lwowskiej na tle Gmachu Głównego uczelni. W tym gronie jest także profesor Edward Sucharda (siódmy w ostatnim rzędzie). Dwadzieścia lat później będzie pierwszym prorektorem Politechniki Wrocławskiej, 1925 rok. Archiwum Politechniki Wrocławskiej. Zbiór materiałów akcesyjnych.

Ilustracja 103. Skład Senatu Politechniki Lwowskiej w roku akademickim 1931/1932 przedstawiał się następująco: (siedzą od lewej) Adam Kuryłło, Emil Bratro, Gabriel Sokolnicki – rektor, Witold Minkiewicz, Stanisław Gubicki, Antoni Plamitzer. Stoją od lewej: Adolf Joszt, Edward Geisler, Kazimierz Bartel, Maksymilian Matakiewicz. *Національний Університет „Лвівська Політехніка”, Київ 2009, s. 18.*

Ilustracja 104. Delegacja Politechniki Lwowskiej w towarzystwie prezydenta Ignacego Mościckiego w Zamku Królewskim w Warszawie po uroczystości przekazania insygnii Orderu Odrodzenia Polski. Skład delegacji stanowili rektor profesor Adolf Joszt, prorektor profesor Zygmunt Ciechanowski oraz dziekani: profesor Kazimierz Zipser, profesor Adam Plamitzer, profesor Marian Osiński i profesor Kazimierz Suchecki, 13 lutego 1937 roku. Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-N-3209-4.

Ilustracja 105. Przedstawiona w 1938 roku architektoniczna wizja nowych gmachów Wydziału Mechanicznego i planowanego Wydziału Elektrotechnicznego Politechniki Lwowskiej. Miały one powstać przy ulicy Stryjskiej. Wojna pokrzyżowała plany rozwoju lwowskiej uczelni technicznej. Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 1-N-3201-1.

Ilustracja 106. Słuchacze Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej w „bratniackich” czapkach. Jednym z fotografowanych był Konrad Dyba, późniejszy wykładowca geometrii wykreślnej Politechniki Wrocławskiej, absolwent Wydziału Ogólnego i Wydziału Architektury Politechniki Lwowskiej. Zbiór Haliny Sidorskiej.

Ilustracja 107. Wpisy w wystawionym w 1936 roku indeksie studenta architektury Politechniki Lwowskiej początkowo nie wskazywały na zmiany, jakie zaszły na uczelni we wrześniu 1939 roku. Zbiór Haliny Sidorskiej.

Ilustracja 108. Dnia 4 lipca 1991 roku w podcieniach gmachu D-1 Politechniki Wrocławskiej przy placu Grunwaldzkim odsłonięto tablicę poświęconą profesorom Politechniki Lwowskiej rozstrzelanym we Lwowie w lipcu 1941 roku. Fotografował Marek Burak.

Ilustracja 109. Dzieje Politechniki Lwowskiej w czasie drugiej wojny światowej są zapisane w dokumentach studenckich. Świadczą one o kolejnych przekształceniach uczelni w latach 1939–1944. Dokumenty ze zbioru profesora Wojciecha Fulińskiego i docenta Konrada Dyby. Zbiór Rafała Fulińskiego i Haliny Sidorskiej.

Ilustracja 110. Taką Politechnikę Lwowską zapamiętali przesiedleni ze Lwowa nauczyciele akademicy. Lotnicza fotografia „głównego kampusu” uczelni przy ulicy Leona Sapiehy w czasach jej świetności, 1932 rok. Narodowe Archiwum Cyfrowe, 1-N-3192.

Ilustracja 111. Prezentowane dokumenty są świadectwem poszukiwania swojego miejsca w powojennej Polsce. Ostateczną decyzją inżyniera Andrzeja Jellonka – w 1939 roku adiunkta Politechniki Lwowskiej – był przyjazd do Wrocławia, 1945 rok. Zbiór Krzysztofa Jellonka.

Ilustracja 112. Lwowskim uczonym, którzy zdecydowali się pozostać we Wrocławiu, przez długie lata towarzyszył widok ruin. Fotografia zrobiona w 1945 roku z wieży kościoła św. Elżbiety pokazuje skalę destrukcji miasta, także w rejonie placu Grunwaldzkiego (u góry po prawej). Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, sygn. F-2476/172.

## **Politechnika Wrocławska**

Ilustracja 113. Chociaż na jednej z pierwszych fotografii obecnej politechniki nie pokazano uczelni, to jednak uchwycono z wysokości komina Laboratorium Maszynowego panoramę północnych dzielnic zburzonego Wrocławia. Na pierwszym planie skrzyżowanie ulic Mariana Smoluchowskiego i Cypriana Kamila Norwida. Dachy wrocławskiej uczelni wyglądały podobnie. Fotografował Andrzej Jellonek. Archiwum Politechniki Wrocławskiej. Okres Wspólnoty – Organizacja Uczelni, sygn. 132.

Ilustracja 114. Dnia 17 maja 1945 roku inżynier Dionizy Smoleński i profesor Józef Zwierzycki otrzymali polecenie przejęcia gmachów i urządzeń pozostających w sowieckich rękach wrocławskiej Wyższej Szkoły Technicznej. Wraz z wydaniem tego dokumentu rozpoczęły się dzieje Politechniki Wrocławskiej. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-1/I.

Ilustracja 115. Jedyny znany protokół przekazania majątku Wyższej Szkoły Technicznej stronie polskiej dotyczy przejęcia wyposażenia laboratoryjnego instytutów chemicznych, 7 lipca 1945 roku. Muzeum Historyczne, oddział Muzeum Miejskiego Wrocławia, sygn. III-1216.

Ilustracja 116. Przerwaną w 1939 roku budowę nowego gmachu dla instytutów chemicznych w równym stopniu zniszczył upływ czasu i sowieckie naloty w 1945 roku. Stan budowli w lipcu 1945 roku ukazuje unikatowa fotografia narożnika ulicy Ignacego Łukasiewicza i wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego, wykonana przez ówczesnego adiunkta Politechniki Śląskiej – Andrzeja Jellonka. Zbiór Krzysztofa Jellonka.

Ilustracja 117. Inżynier Tadeusz Karlic był autorem sprawozdania z prac zabezpieczających w Laboratorium Obróbki Metali (Laboratorium Obrabiarek). Z raportu wynika, że grupa porządkowa wkroczyła do obiektu 16 lipca 1945 roku. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R-19/IV.

Ilustracja 118. Służba wartownicza i patrolowa członków Straży Akademickiej politechniki trwała przez całą dobę. W kadrze fotografii utrwalono Ignacego Sierostawskiego pełniącego wartę na posterunku, który chronił wejście do Gmachu Głównego od strony ulicy Cypriana Kamila Norwida oraz bramę wjazdu na dziedziniec uczelni, wrzesień (?) 1945 roku. Dar Zdzisława Samsonowicza. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr –S-185.

Ilustracja 119. W lipcu 1945 roku podjęto pierwsze działania zmierzające do zabezpieczenia Gmachu Głównego Politechniki. Jedną z nielicznych fotografii z tego okresu przedstawia grupę porządkujących, rejestrując jednocześnie zniszczenia i ogólny nieład. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Odbudowa i Rozbudowa Politechniki, sygn. 131.

Ilustracja 120. W sierpniu 1945 roku w pierwszej kolejności należało uzupełnić ubytki dachówek na zachodniej połaci dachu Gmachu Głównego. Przez pozabawioną pokrycia więźbę dachową widać szczyt dawnego gmachu Instytutu Hutniczego, który był jeszcze zajęty przez sowieckich żołnierzy. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Odbudowa i Rozbudowa Politechniki, sygn. 131.

Ilustracja 121. Budynek dawnej niemieckiej Szkoły Rzemiosł Budowlanych i Budowy Maszyn przy ulicy Bolesława Prusa, przekazany w 1945 roku do dyspozycji Studium Przygotowawczego Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu, również ucierpiał w czasie walk o Wrocław. Tak przedstawiał się widok ze szkolnej hali maszyn latem 1945 roku. *Politechnika Wrocławska w okresie dziesięciolecia 1945–1955*, Warszawa 1957, s. 103.

Ilustracja 122. Dnia 3 września 1945 roku nominację na stanowisko pełniącego obowiązki rektora wrocławskiej uczelni, którą wspólnie utworzyły uniwersytet i politechnika, otrzymał profesor Stanisław Kulczyński. Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Oświaty w Warszawie, sygn. 2912, s. 33–34.

Ilustracja 123. Na akcie nominacyjnym Edwarda Suchardy pierwotne mianowanie na stanowisko „pełniącego obowiązki rektora Politechniki Wrocławskiej” zastąpiono powołaniem na „pełniącego obowiązki prorektora dla spraw Politechniki”, 3 września 1945 roku. Archiwum Akt Nowych, Ministerstwo Oświaty w Warszawie, sygn. 2912, s. 70–71.

Ilustracja 124. Wspólne zdjęcie uczestników wykładu przeprowadzonego przez profesora Kazimierza Idaszewskiego 15 listopada 1945 roku jest dzisiaj symbolem wrocławskiego Święta Nauki. Uczestnikami tego wydarzenia byli: (od lewej) Kazimierz Orłowski, Kazimierz Mściwujewski, Wilhelm Węglarski, Tadeusz Tomankiewicz, Bolesław Chojnacki, Paweł Baron, Jerzy Krzyczkowski, inżynier Władysław Kotek, Witold Medyński, profesor Kazimierz Idaszewski, Antoni Weber, inżynier Andrzej Jellonek, Zbigniew Orzeszkowski, Zdzisław Łosiak, Antoni Kozieł, Stanisław Fortuna, Zbigniew Jaszczewski, Zbigniew Godziński, Stefan Sieniawski, NN. Fotografował Henryk Poniewierski. Dar Zdzisławy Jakimiec. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-187/1.

Ilustracja 125. Po wykładzie profesora Kazimierza Idaszewskiego wykonano pamiątkową fotografię jego uczestników na tle ozdobnego portalu przy ulicy Cypriana Kamila Norwida, 15 listopada 1945 roku. Fotografował Andrzej Jellonek. Zbiór Krzysztofa Klukiewicza.

Ilustracja 126. W programie Dni Kultury Ziemi Zachodnich zorganizowanych we Wrocławiu w czerwcu 1946 roku zaplanowano również uroczystą inaugurację wrocławskich uczelni. Otrzymała się ona 9 czerwca w uniwersyteckiej Auli Leopoldyńskiej. Fotografowała Krystyna Gorazdowska. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Okres Wspólnoty, sygn. 128.

Ilustracja 127. Jedną z pierwszych legitymacji Akademickiego Związku Sportowego, organizującego się już od połowy lipca 1945 roku, została wystawiona 31 lipca 1945 roku. Dar Zdzisława Samsonowicza. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, MPWr-S-96.

Ilustracja 128. Kolejny dokument świadczący o przystankach na drodze do Wrocławia. Paweł Baron w listopadzie 1945 roku został studentem Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego Politechniki Wrocławskiej. Uczestniczył w wykładzie profesora Kazimierza Idaszewskiego. Dar Krystyny Baron. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-5.

Ilustracja 129. Wydany 27 listopada 1945 roku dokument, zwany Tymczasowym Dowodem Akademickim, pełnił jednocześnie funkcję dowodu tożsamości i legitymacji studenckiej. Dar Zdzisława Samsonowicza. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-95.

Ilustracja 130. W pierwszym roku działalności wrocławskiej uczelni o nazwie Uniwersytet i Politechnika we Wrocławiu karta wpisu zastępowała indeks. Prezentowany dokument poświadcza uczestnictwo w zajęciach na Wydziale Mechaniczno-Elektrotechnicznym. Dar Zdzisława Samsonowicza. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, MPWr-S-72.

Ilustracja 131. Grupa studentów przed wejściem do Gmachu Głównego politechniki na fotografii wykonanej 3 maja 1946 roku. W tym dniu dolnośląskie dzienniki były wypełnione relacjami z pochodu pierwszomajowego. Świętu 3 Maja nie poświęcono żadnej informacji. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Zbiór materiałów akcesyjnych.

Ilustracja 132. Dopiero w grudniu 1945 roku oddział Armii Czerwonej opuścił dawny gmach Instytutu Hutniczego przy ulicy Ignacego Łukasiewicza. Fotografia pokazuje stan budynku w 1946 roku. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/106.

Ilustracja 133. Na zdjęciu z 1946 roku wizerunek niezwykle rzadko fotografowanego budynku walcowni doświadczalnej, wzniesionej w latach 1923–1925 na zapleczu gmachu Instytutu Hutniczego. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/93.

Ilustracja 134. W 1946 roku jeszcze można było sfotografować dymiący komin uczelnianej kotłowni. Na pierwszym planie gmach „Starej Chemii” przy ulicy Mariana Smoluchowskiego. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/104.

Ilustracja 135. Laboratorium chemiczne Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu znajdowało się w gmachu „Starej Chemii” przy ulicy Mariana Smoluchowskiego, 1947 rok. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/148.

Ilustracja 136. Wykonane w 1946 roku ujęcie Gmachu Elektrotechnicznego przypomina fotografie z 1910 roku. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/114.

Ilustracja 137. W pierwszym punkcie protokołu obrad pierwszego posiedzenia Komisji Senackiej Politechniki zapisano omówienie informacji o powołaniu Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego i Wydziału Budownictwa, 29 kwietnia 1946 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Rektorat, sygn. 74/1 a.

Ilustracja 138. Aula Politechniki Wrocławskiej przez pierwsze lata powojenne pełniła funkcję reprezentacyjnej sali Wrocławia. Organy widoczne na fotografii z 10 czerwca 1946 roku zostały przekazane w 1970 roku Państwowej Filharmonii we Wrocławiu. Fotografowała Krystyna Gorazdowska. Muzeum Historyczne, oddział Muzeum Miejskiego Wrocławia, sygn. 157/3.

Ilustracja 139. W pierwszym okresie funkcjonowania politechniki domem wielu studentów stały się opuszczone mieszkania w położonej na Biskupinie ulicy Jana Stanisławskiego i ulicy Aleksandra Kotsisa. „Akademiki” tworzyły skupisko obejmujące prawie całą zabudowę tych ulic, 1946 rok. Dar Krystyny Baron. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-26/1.

Ilustracja 140. Po zdany egzaminie dyplomowym organizowano przy ulicy Jana Stanisławskiego „podwieczorki”. W 1946 roku okazję do takich spotkań mieli jedynie dyplomanci Oddziału Elektrycznego. Jak widać na pierwszym planie kadru, w zabawie uczestniczyli również profesor Kazimierz Idaszewski z żoną oraz stojący między nimi profesor Wacław Günther, 1946 rok. Dar Krystyny Baron. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-26/2.

Ilustracja 141. Jednolite czapki Bratniej Pomocy zostały wprowadzone w marcu 1946 roku. Były ośmiokątne, koloru chabrowego, dla politechniki ze srebrnym sznurkiem. Wydziały różniły się kolorami otoka. Prezentowana, należąca do Tadeusza Zipsera – studenta Wydziału Budownictwa, ma otok ciemnozielony obszyty u góry pomarańczową tasiemką. Dar Tadeusza Zipsera. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-188.

Ilustracja 142. Niewielka odznaka Koła Mechaników z 1946 roku i legitymacja Koła Elektryków są cennymi pamiątkami po organizacjach studenckich, które dobrze zapisały się w dziejach uczelni. Odznaka, dar Zdzisława Samsonowicza, Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-97. Legitymacja, Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, materiały akcesyjne.

Ilustracja 143. W 1947 roku wykonano serię fotografii lotniczych Wrocławia. Połączone komputerowo bryty kolejnych sekwencji fotograficznych pokazują okolice Politechniki Wrocławskiej, a zarazem ogrom zniszczeń, jakie spowodowała wojna. Jeszcze w 1947 roku były widoczne leje po bombach lotniczych. Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej – oddział Wrocław.

Ilustracja 144. Nominacja profesora Stanisława Kulczyńskiego na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej zakończyła spekulacje na temat ewentualnego rozwiązania Politechniki Wrocławskiej, 15 listopada 1947 roku. Archiwum Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytet Wrocławski po 1945 roku, sygn. R 1/1.

Ilustracja 145. W końcu lat czterdziestych XX wieku ćwiczenia z elektrotechniki w Oddziale Elektrycznym Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego odbywały się przypuszczalnie w sali 309 Gmachu Głównego. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/141.

Ilustracja 146. W pierwszych latach po wojnie trudno było znaleźć we Wrocławiu niezdominowane ruinami plenery. Stosunkowo mało zniszczone były okolice uniwersytetu, gdzie pod okiem Dobrosława Czajki adepci architektury ćwiczyli rysunek odręczny. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/54.

Ilustracja 147. Fotografia z końca lat czterdziestych XX wieku znakomicie uchwyciła dobrze znaną studentom atmosferę niepokoju przed ćwiczeniami. Fotografował Adam Czelný. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 90/6.

Ilustracja 148. Budowa siedziby Katedry Obróbki Metali w ujęciu „z lotu ptaka”, z częścią dydaktyczno-administracyjną na pierwszym planie i trzema bocznymi skrzydłami. W głębi zabudowa ulicy Marii Skłodowskiej-Curie, 1949 rok. Zbiór Bogusława Dembińskiego.

Ilustracja 149. Więzienna fotografia Władysława Ciska przejmująco informuje o prowadzonej przez komunistyczne władze walce politycznej i represjach. Aresztowany w 1947 roku student trzeciego roku Wydziału Mechaniczno-Elektrotechnicznego, żołnierz wrocławskiego okręgu Zrzeszenia Wolność i Niezawisłość, został skazany na karę śmierci za działalność antypaństwową. Wyrok wykonano 27 listopada 1948 roku. Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej – oddział Wrocław, Zakład Karny we Wrocławiu, sygn. IPNWr Wr 1/57.

Ilustracja 150. Dnia 2 czerwca 1949 roku odbyło się pierwsze posiedzenie autonomicznego Senatu Politechniki Wrocławskiej. Funkcjonująca dotąd Komisja Senacka Politechniki była także nazywana – mniej oficjalnie – Małym Senatem. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Rektorat, sygn. 74/1.

Ilustracja 151. Prorektor Politechniki Wrocławskiej Dionizy Smoleński (stoi ósmy z lewej) w otoczeniu pracowników administracji na fotografii z około 1950 roku. W tym czasie urzędnicy i tak zwani niżsi funkcjonariusze stanowili około stuosobową grupę. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Rektorat, sygn. 74/449.

Ilustracja 152. Dyplom Kazimierza Mściwujewskiego, pierwszego absolwenta studiów inżynierskich na Politechnice Wrocławskiej. Na wprowadzonym w 1950 roku wzorze dyplomu uwzględniono tytuł magistra nauk technicznych nadany w trybie ustawy o stopniu inżyniera z 1948 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Wydział Elektryczny, sygn. 10/3, p. 6.

Ilustracja 153. Zimowy pejzaż z Gmachem Głównym Politechniki Wrocławskiej, koniec lat czterdziestych XX wieku. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/117.

Ilustracja 154. Od 1947 roku studenci Oddziału Elektrycznego mogli odbywać zajęcia i praktyki w zakładzie energetycznym w Siechnicach, który w marcu tego roku opuściły oddziały Armii Czerwonej. W środku grupy studentów profesor Roman Kurdziel, około 1948 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Wydział Elektryczny, sygn. 20/541.

Ilustracja 155. Od początku semestru zimowego 1949/1950 roku siedzibą katedr telekomunikacyjnych nowo utworzonego Wydziału Elektrycznego stał się budynek przy ulicy Bolesława Prusa 53/55. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/107.

Ilustracja 156. Studenci wszystkich kierunków korzystali z licznych na terenie uczelni kreślarni. Tym razem rysunki techniczne tworzą adepci mechaniki, około 1949 roku. Fotografował Adam Czelný. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 90/7.

Ilustracja 157. Laboratorium Maszynowe pod koniec lat czterdziestych XX wieku prezentowało się zupełnie inaczej niż w 1910 roku. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/136.

Ilustracja 158. Dynamiczne ujęcie utrwaliło ćwiczenia w Laboratorium Maszynowym Politechniki Wrocławskiej, koniec lat czterdziestych XX wieku. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/135.



Ilustracja 159. W pierwszych latach po wojnie Politechnika Wrocławska ściśle współpracowała z politechniką w Brnie. Międzyuczelniane związki miało upamiętnić drzewo przyjaźni posadzone przed wejściem do Laboratorium Maszynowego w październiku 1948 roku. Dar Zdzisława Samsonowicza. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-189.

Ilustracja 160. Ciekawe ujęcie Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej na widokówce wydanej w końcu lat czterdziestych XX wieku przypomina, że elewacja zachodnia budynku była kiedyś porośnięta bluszczem. Nieopodal kiosku zachowany jeszcze fragment niezrealizowanej siedziby, związanego z *Technische Hochschule*, Punktu Kontroli Technicznej Rzemiosła. Dar Marka Dubińskiego. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-105.

Ilustracja 161. W latach czterdziestych XX wieku szkoły studenci często brali udział w akcjach odgruzowywania okolic politechniki. W 1948 roku przygotowywano teren pod budowę nowego gmachu dla katedr chemicznych. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 2476/129.

Ilustracja 162. Unikalny przykład ciągłości historii budynków wrocławskiej uczelni technicznej. Na projekcie autorstwa Gottfrieda Müllera znajdują się uzupełnienia i adnotacje w języku polskim dokonane przez twórcę powojennej budowy „Nowej Chemii” – profesora Tadeusza Broniewskiego, 1938 i 1949 rok. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AB-A2/1, poz. 7, rys. 3a.

Ilustracja 163. Plac budowy gmachu „Nowej Chemii” w 1949 roku. W tle ujęcia uchwyconego od strony wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego widać budynek „Starej Chemii”. Po lewej fragment szopy na węgiel (dziś obiekt warsztatowy A-11). Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F-2476/101.

Ilustracja 164. Widok od strony wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego na budowę nowego gmachu dla katedr chemicznych. W tle widać niezabudowany jeszcze ślad po zlikwidowanym w 1939 roku ryzalicie mieszczącym boczną klatkę schodową Gmachu Głównego, 1949 rok. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F-2476/102.

Ilustracja 165. Na szkicu przedstawiającym niezrealizowaną koncepcję zabudowy ulicy Mariana Smoluchowskiego przedstawiono prognozowany widok spod budynku „Starej Chemii”. Projekt: Andrzej Frydecki, 13 października 1949 roku. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AR-B5/1, poz. 5, nlb. (fragment).

Ilustracja 166. Zewnętrzna forma budynku przy ulicy Ignacego Łukasiewicza, widoczna na fotografii z początku lat siedemdziesiątych XX wieku, nawiązuje do najlepszych przykładów polskiej architektury modernistycznej lat trzydziestych ubiegłego wieku. Zbiór Bogustawa Dembińskiego.

Ilustracja 167. Na planie rozbudowy Politechniki Wrocławskiej zaznaczono istniejące już budynki uczelni (u góry). Planowaną zabudowę przedstawiono na obszarze między placem Grunwaldzkim a wybrzeżem Stanisława Wyspiańskiego (prawy fragment rysunku). Ciemniejszym kolorem oznaczono, inny niż pierwotnie planowano, zarys zrealizowanych budynków Wydziału Elektrycznego i Wydziału Lotniczego. Projekt: Andrzej Frydecki, 1949 (1950?) rok. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, sygn. MAŁ-P, T 338, sygn. 806.

Ilustracja 168. Sytuacja poprzedzająca budowę gmachów politechniki przy placu Grunwaldzkim – trwają prace przy niwelacji terenu. W tle kikuty domów przy ulicy Marii Skłodowskiej-Curie, 1950 rok. Fotografował Adam Czelný. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Dział Dokumentów Życia Społecznego, sygn. F 90/4.

Ilustracja 169. Nie wiadomo, czy fotografia na pewno ukazuje pomieszczenie koła Związku Młodzieży Polskiej na Politechnice Wrocławskiej, z pewnością jednak uchwyciła charakterystyczny klimat epoki, przełom lat czterdziestych i pięćdziesiątych XX wieku. Fotografował Adam Czelný. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 90/5.

Ilustracja 170. Nakazy pracy spełniały niekiedy oczekiwania absolwentów Politechniki Wrocławskiej. Ten dokument kieruje magistra inżyniera Zdzisława Samsonowicza do pracy na macierzystej uczelni, 20 października 1950 roku. Dar Zdzisława Samsonowicza. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-74.

Ilustracja 171. Nominacja Dionizego Smoleńskiego na stanowisko rektora Politechniki Wrocławskiej mimo skromnej formy miała doniosłe znaczenie dla dalszego rozwoju wrocławskiej uczelni technicznej, 21 lutego 1952 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Akta Osobowe, sygn. 147/1, p. 383.

Ilustracja 172. Uruchomiony w 1952 roku Wydział Łączności dysponował już wcześniej doskonale przygotowaną kadrą dydaktyczną. Na fotografii ćwiczenia adeptów kierunku, który wkrótce okaże się motorem zmian w sposobie myślenia o technice, początek lat pięćdziesiątych XX wieku. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/140.

Ilustracja 173. Efektowne zajęcia w Katedrze Fizyki (sala 322) na początku lat pięćdziesiątych XX wieku. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/144.

Ilustracja 174. Aż do końca lat sześćdziesiątych XX wieku niektóre zajęcia z wychowania fizycznego odbywały się na boisku sportowym urządzonym w połowie lat pięćdziesiątych naprzeciwko zachodniej elewacji Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej. Organizowano tutaj również zawody sportowe o charakterze spartakiad. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Kronika Studium Wychowania Fizycznego Politechniki Wrocławskiej, sygn. 66/20, nlb.

Ilustracja 175. Wiosenny wizerunek Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej widziany z drugiego brzegu Odry. Na fotografii wykonanej na początku lat pięćdziesiątych XX wieku wyraźnie widać uzupełnienia ubytków dachu spowodowanych nie tak dawnymi jeszcze działaniami wojennymi. Zbiór Jerzego Stańdy.

Ilustracja 176. Jedna z nielicznych fotografii z życia studentów Wydziału Mechanizacji Rolnictwa. Tu uchwyciono słuchaczy sekcji maszyn rolniczych w czasie zajęć przez profesora Zbysława Martiniego (czwarty od lewej), połowa lat pięćdziesiątych XX wieku. F. Szymankiewicz, *Przyczynek do historii Wydziału Mechanizacji Rolnictwa Politechniki Wrocławskiej*, Wrocław 2004, s. 11.

Ilustracja 177. Na początku lat pięćdziesiątych XX wieku można się było sfotografować z politechnicznym Sfinksem, jak to zrobił asystent Wydziału Mechanicznego magister inżynier Jerzy Stańda. Zwieńczenie studni z 1910 roku zniknęło w tajemniczych okolicznościach około 1952 roku. Zbiór Jerzego Stańdy.

Ilustracja 178. W laboratorium optycznym Katedry Fizyki wykonywano także badania fotogeniczne. Na fotografii zarejestrowano ćwiczenia z wykorzystaniem spektroskopu umieszczonego na goniometrze. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/29.

Ilustracja 179. Fotografie Józefa Milki od pokazanej przez nas wcześniej pocztówki dzieli prawie dziesięć lat. Trudno doszukać się zmian w okolicy wejścia do Gmachu Głównego z wyjątkiem pięknie rozrastającego się bluszczu, połowa lat pięćdziesiątych XX wieku. Fotografował Józef Milka. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 90/10.

Ilustracja 180. Wśród wizerunków umieszczonych na *tableau* absolwentów Oddziału Chemii Technicznej z 1950 roku można odnaleźć wielu późniejszych nauczycieli akademickich, którzy związali się nie tylko z Politechniką Wrocławską ale także z innymi wrocławskimi uczelniami. Dar Grażyny Chabudzińskiej-Burak. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-191.

Ilustracja 181. Od roku akademickiego 1954/1955 w Laboratorium Maszynowym Politechniki Wrocławskiej odbywały się zajęcia również dla studentów Wydziału Mechaniczno-Energetycznego, pierwsza połowa lat pięćdziesiątych XX wieku. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2476/133.

Ilustracja 182. Rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Dionizy Smoleński w stroju uroczystym. W 1956 roku wykonano dla wrocławskiej uczelni technicznej pierwsze insygnia władzy rektorskiej, koniec lat pięćdziesiątych XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 183. W 1958 roku profesor Kazimierz Idaszewski obchodził osiemdziesiątą rocznicę urodzin i pięćdziesięciopięcioletnie pracy naukowej. Nestora polskich elektryków uroczystość uhonorowano w gronie kolegów z Politechniki Wrocławskiej i Stowarzyszenia Elektryków Polskich, 18 stycznia 1958 roku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej: zaproszenie (dar Zdzisławy Jakimiec), sygn. MPWr-S-60; fotografia (dar Zdzisława Samsonowicza), sygn. MPWr-S-190.

Ilustracja 184. Projekt podstawowy fasad budynków D-1 i D-2 został sporządzony według niemal identycznego wzoru. W partii centralnej umieszczono dekorację figuralną, która nie została zrealizowana. Treść planowanych kompozycji łączyła tematykę historyczną o akcentach patriotycznych z motywami technicznymi. Projekt: Tadeusz Brzoza, Zbigniew Kupiec, przed 1950 rokiem. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury we Wrocławiu, MA-T-P, T 338, nlb.

Ilustracja 185. Na tym etapie budowy nowego gmachu Wydziału Elektrycznego wyraźnie już widać zarysy arkad osłaniających późniejsze wejście główne, początek 1954 roku. Fotografował Mieczysław Dołęga. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F-816/2.

Ilustracja 186. Gmach Wydziału Lotniczego (na pierwszym planie) oraz budynek Wydziału Elektrycznego prawie w stanie surowym, 1954 rok. Fotografował Bronisław Kupiec. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F-2476/121.

Ilustracja 187. Budynki Wydziału Elektrycznego (z lewej) i Wydziału Lotniczego w ujęciu z mostem Grunwaldzkim na pierwszym planie, po 1955 roku. Fotografował Adam Czelný. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F-90/1.

Ilustracja 188. Przestronny, pusty teren po północnej stronie Osi Grunwaldzkiej sprzyjał swobodnemu rozmieszczeniu budynków tworzących zespół domów studenckich T-2, T-3 i T-4. Projekt: Lesław Jankowski, 26 sierpnia 1953 roku. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AR-T2,3/1, poz. 1, rys. 1.

Ilustracja 189. Kilkanaście lat po zagładzie *Festung Breslau* rozległy, porośnięty trawą teren północnej strony placu Grunwaldzkiego stopniowo zaczął odzyskiwać miejski charakter. Pierwszymi budynkami w tej okolicy były domy studenckie T-2, T-3 i T-4, październik 1962 roku. Fotografował Stefan Arczyński. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 1534/7.

Ilustracja 190. W nowych akademikach wzniesionych przy placu Grunwaldzkim zaproponowano standard znacznie wyższy niż oferowany do tej pory, grudzień 1955 roku. Fotografował Stefan Arczyński. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 1534/1.

Ilustracja 191. Wydana w październiku 1956 roku, skierowana do studentów odezwa rektorów wrocławskich uczelni była kolportowana w formie ulotki, 23 października 1956 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. I-4/5.

Ilustracja 192. Na fotografii lotniczej zatrzymano w kadrze zupełnie inne niż dzisiaj otoczenie gmachów Politechniki Wrocławskiej (u góry). W górnej części ujęcia (po lewej) jest wyraźnie widoczne boisko sportowe, początek lat sześćdziesiątych XX wieku. Fotografował Tadeusz Drankowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 193. Pierwszym po drugiej wojnie światowej obiektem wybudowanym na terenie kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej był zrealizowany około 1958 roku budynek biurowo-warsztatowy (A-8). Na fotografii jego właściwie niezmienny stan z lat siedemdziesiątych XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 194. Dom Młodego Naukowca w niezrealizowanej wizji architektonicznej. U dołu projektu pokazano główną część budowli od strony ulicy Mariana Smoluchowskiego. Rysunek górny przedstawia skrzydło zwrócone w kierunku placu Grunwaldzkiego. Socrealistyczna stylistyka elewacji zaprojektowanego z dużym rozmachem założenia nawiązuje do niedawno wzniesionego obok gmachu Wydziału Elektrycznego (naszkicowany dla porównania u góry po prawej). Projekt: Joanna Żurakowska, 28 czerwca 1956 roku. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AR-D8/1, poz. 2, rys. 2.

Ilustracja 195. Nowa wersja Domu Naukowca w trakcie realizacji. Po prawej fragment gmachu Wydziału Elektrycznego (D-1), w głębi po lewej – zabudowa ulicy Cypriana

Kamila Norwida. Fotografował Stefan Arczyński, 1959 rok. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 1534/3.

Ilustracja 196. Obszar zabudowy Domu Naukowca zredukowano ostatecznie do działki położonej bezpośrednio przy placu Grunwaldzkim. Tak jeszcze w latach siedemdziesiątych XX wieku wyglądało otoczenie elewacji zwróconej w kierunku politechniki. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 197. Niewątpliwie dużym osiągnięciem było wykonanie przez pracowników Politechniki Wrocławskiej prototypowego mikroskopu elektronowego ME-50. Na pierwszym planie jego twórcy – magister inżynier Henryk Szymański oraz magister inżynier Andrzej Hałas (w głębi), styczeń 1959 roku. Fotografował (?) Grzęda. Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 82317-10.

Ilustracja 198. W 1959 roku uroczystość inauguracyjna odbywała się w niespotykanej scenerii. U góry widoczny fragment organów stanowiących wyposażenie auli Politechniki Wrocławskiej, 1 października 1959 roku. Zbiór Krzysztofa Klukiewicza.

Ilustracja 199. W maju 1960 roku Politechnikę Wrocławską odwiedziła delegacja reprezentująca władze partyjne i państwowe. W jej skład wchodził między innymi Władysław Gomułka, generał Marian Spychalski oraz Stanisław Kulczyński. Po Katedrze Chemii Nieorganicznej oprowadzał ich profesor Włodzimierz Trzebiatowski (po lewej). Fotografował (?) Czarnogórski. Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 96704/5.

Ilustracja 200. Profesor Dionizy Smoleński, pierwszy w dziejach samodzielnej Politechniki Wrocławskiej, odebrał 10 czerwca 1961 roku z rąk profesora Witolda Romera dyplom doktora *honoris causa* wrocławskiej uczelni technicznej. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 432/1.

Ilustracja 201. Zapewne całkowicie już zapomniany, aluminiowy medal mistrzostw politechniki w pływaniu, które wspólnie zorganizowało Studium Wychowania Fizycznego i Akademicki Związek Sportowy Politechniki Wrocławskiej, kwiecień 1962 roku. Dar Mariana Issla. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-191.

Ilustracja 202. W czasie szkolenia wojskowego przeprowadzanego w Studium Wojskowym Politechniki Wrocławskiej studenci byli zobowiązani do odbycia ćwiczeń na poligonie. Wśród uczestników takich zajęć znajdowali się także słuchacze Wydziału Łączności, 1963 rok. Zbiór Krzysztofa Klukiewicza.

Ilustracja 203. Na projekcie rozbudowy Politechniki Wrocławskiej zaznaczono istniejące gmachy Wydziału Elektrycznego i Wydziału Inżynierii Sanitarnej oraz ich planowane powiększenie. Wyrazistym elementem niemal symetrycznego założenia był budynek Biblioteki Głównej (na rzucie kwadratu z dziedzińcem wewnętrznym). Projekt: Tadeusz Brzoza, 15 grudnia 1961 roku. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury, MA-P, T 1368, s. 1.

Ilustracja 204. Kolejne ujęcie ukazuje w tle organy, które do 1970 roku były ozdobą auli Politechniki Wrocławskiej. Fotografia zarejestrowała uroczystości inauguracji roku akademickiego 1962/1963, 1 października 1962 roku. Fotografował Tadeusz Drankowski. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/20/4.

Ilustracja 205. Na inauguracji roku akademickiego 1963/1964 nie zabrakło reporterów telewizyjnych filmujących wystąpienie rektora Zygmunta Szparkowskiego, 1 października 1963 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/21/1.

Ilustracja 206. Na makiecie przedstawiającej plan zagospodarowania przestrzennego zespołu akademickiego w rejonie placu Grunwaldzkiego wyraźnie widać, że znajdujące się po prawej stronie tereny Politechniki Wrocławskiej miały się zapełnić budynkami o zróżnicowanych gabarytach. Projekt: Marian Barski, Krystyna Barska, 1964 rok. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. C-D/1, poz. 1.

Ilustracja 207. Uroczystość odświeżenia pomnika *Uczonych polskich – ofiar hitlerizmu* była *de facto* uroczystością odświeżenia pomnika upamiętniającego kaźń polskich profesorów we Lwowie w lipcu 1941 roku. Autorem monumentu był wrocławski rzeźbiarz Borys Michałowski, 3 października 1964 roku. Fotografował Tadeusz Drankowski. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, sygn. F 22/ 3.

Ilustracja 208. Pracownicy Katedry Podstaw Telekomunikacji Wydziału Łączności Politechniki Wrocławskiej skonstruowali w 1962 roku laser neonowy. Na fotografii docent Zbigniew Godziński (siedzi przy urządzeniu) i magister Jan Kupka – reprezentanci zespołu twórców lasera, styczeń 1963 roku. Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 137450/3.

Ilustracja 209. Inauguracja pierwszego roku akademickiego Oddziału Górnictwa Odkrywkowego Politechniki Wrocławskiej odbyła się w salach gmachu Naczelnej Organizacji Technicznej przy ulicy marszałka Józefa Piłsudskiego, który był do 1992 roku siedzibą górniczych katedr. Ślubowanie adeptów przyjął wiceminister górnictwa i energetyki Franciszek Jopek, 11 grudnia 1965 roku. Fotografował Tadeusz Drankowski. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 132/1.

Ilustracja 210. Zaproszenia na uroczystości inauguracyjne zostały opatrzone różnymi oznakami Politechniki Wrocławskiej. Na druku z 1962 roku zastosowano znak poprzedzający dzisiejsze logo uczelni, które zapoczątkował symbol opracowany w 1965 roku i wykorzystany na zaproszeniu z 1967 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. XVII-1-4.

Ilustracja 211. Obłożenie drewnianymi listwami górnego fragmentu fasady budynku C-1 oraz zastosowanie dwuspadowego dachu z uskokiem było przejawem fascynacji architekturą rejonu Podhala, któremu ulegał twórca koncepcji C-1 – profesor Tadeusz Brzoza. Projekt: Tadeusz Brzoza, 1966 rok. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury, MA-P, T 1231, s. 9.

Ilustracja 212. Fasadę przekazanego w 1968 roku Wydziałowi Elektroniki budynku C-1 wykonano tak, jak zaprojektował to jego autor – profesor Tadeusz Brzoza, lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 213. Oddany w 1967 roku budynek C-2 ustawiono równolegle do ulicy Zygmunta Janiszewskiego (w głębi gmach C-1), lata siedemdziesiąte XX wieku. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 214. Pierwsza uroczystość wręczenia dyplomów Wydziału Elektroniki w reprezentacyjnej sali wykładowej budynku C-1 odbyła się w kwietniu 1969 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, sygn. 531/1-3.

Ilustracja 215. Najstarszym honorowym odznaczeniem przyznawanym osobom zasłużonym dla wrocławskiej uczelni technicznej była skromna Złota Odznaka Politechniki Wrocławskiej, która została ustanowiona przez senat uczelni 23 kwietnia 1965 roku. Wtedy też powstało stosowane do dzisiaj logo Politechniki Wrocławskiej, na którym znajduje się dawne – wykorzystywane do 1990 roku – godło Wrocławia, cyrkiel i nazwa uczelni. Zbiór Ernesta Kubicy.

Ilustracja 216. Dnia 21 października 1965 roku w holu gmachu Wydziału Inżynierii Sanitarnej odsłonięto tablicę pamiątkową poświęconą profesorowi Aleksandrowi Szniolisowi – organizatorowi i pierwszemu dziekanowi tego wydziału. Przemawia docent Tadeusz Gabryszewski. Fotografował Tadeusz Drankowski. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 75/5.

Ilustracja 217. Fotografia lotnicza z drugiej połowy lat sześćdziesiątych XX wieku pokazuje zespół budynków kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej. Nietrudno zauważyć, że z parkowaniem samochodów w tym czasie nie było kłopotu. Fotografował Tadeusz Drankowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 218. Usytuowany w narożniku ulicy Cypriana Kamila Norwida i ulicy Ludwisarskiej, niezrealizowany budynek dla Zakładu Hydrometalurgii i Chemii Pierwiastków Rzadkich, miał się składać z fragmentu o pięciu kondygnacjach oraz niższego – dwukondygnacyjnego. Widok od ulicy Cypriana Kamila Norwida. Projekt: Stanisław Knysz, 1967 rok. Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia – oddział Muzeum Architektury, MAŁ-P, T 1236, dok. 938, s. 1.

Ilustracja 219. W kwietniu 1968 roku wydano pierwszy numer magazynu informacyjnego Politechniki Wrocławskiej „Sigma”. Czasopismo ukazywało się do początku roku akademickiego 1990/1991. Biblioteka Główna i Ośrodek Informacji Naukowo-Technicznej Politechniki Wrocławskiej.

Ilustracja 220. Przed gmachem Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej przy placu Dąbrowszczaków (dziś plac Maksa Borna) odbyła się 18 marca 1968 roku manifestacja popierająca linię partii. Uczestniczyło w niej około 50 tysięcy osób, wśród których trudno było znaleźć studentów wrocławskich uczelni. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 374/6.

Ilustracja 221. Zjawiskowe ujęcie jest w rzeczywistości fotograficznym zapisem doświadczeń w studiu pomiarów Katedry Teletransmisji Przewodowej na Wydziale Elektroniki Politechniki Wrocławskiej, 30 maja 1968 roku. Fotografował (?) Wołoszczuk. Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 194782-2.

Ilustracja 222. Siedziba uruchomionej w 1968 roku Filii Politechniki Wrocławskiej w Wałbrzychu do dziś służy studentom. Niegdyś znajdowała się przy ulicy Armii Czerwonej 78, dziś przy ulicy Armii Krajowej 78, koniec lat sześćdziesiątych XX wieku. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 223. Pierwsza siedziba Filii Politechniki Wrocławskiej w Legnicy znajdowała się do 1976 roku w budynku dawnego liceum ogólnokształcącego przy ulicy Rewolucji Październikowej 32 (dziś ulica Senatorska), 1973 rok. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 224. Budynek szkolny przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego 7 został przejęty przez politechnikę w 1968 roku. Stał się siedzibą Studium Nauki Języków Obcych Politechniki Wrocławskiej, lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 225. Pawilony typu „Namysłów” nie odznaczały się wybitną estetyką. Miały jednak istotną zaletę: dostarczały stale brakującej przestrzeni dydaktycznej. Na fotografii budynek D-5 w wersji zrealizowanej po 1972 roku, lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 226. Nieistniejący już, rozebrany w 2008 roku, pawilon D-6 został w 1969 roku przekazany Instytutowi Matematyki i Fizyki Teoretycznej, lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 227. Ślubowanie pierwszych studentów Wydziału Górniczego Politechniki Wrocławskiej odbyło się 25 listopada 1968 roku z zachowaniem tradycyjnej ceremonii. Na fotografii: pasowanie studentki przez profesora Wincentego Czechowicza (z lewej) i wiceministra górnictwa i energetyki Franciszka Jopka. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich, sygn. F 366/1-4.

Ilustracja 228. Dyplom potwierdzający uzyskanie w 1966 roku stopnia docenta przez doktora habilitowanego Zdzisława Samsonowicza. Podobne dokumenty były wydawane do grudnia 1968 roku – do chwili zmian, które wprowadziła nowa ustawa o szkolnictwie wyższym. Dar Zdzisława Samsonowicza, Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-101.

Ilustracja 229. W lutym 1969 roku został ustanowiony medal „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej”, który zastąpił Złotą Odznakę Politechniki Wrocławskiej. Dar Jana Kmity. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-194.

Ilustracja 230. Jeden z pierwszych plakatów słynnego kabaretu „Elita” reklamował w 1970 roku Studencką Spółdzielnię Satyryków „Elita”, działającą pod egidą Rady Uczelnianej Zrzeszenia Studentów Polskich Politechniki Wrocławskiej. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór plakatów i afiszy, sygn. 120/IV-26.

Ilustracja 231. Wielką popularnością cieszyły się kluby studenckie, zlokalizowane zwykle w podziemiach domów akademickich. Nie inaczej było w wypadku klubu „Kurant” zajmującego piwnice „Straszego Dworu” (T-3), 1969 rok. Fotografował Tadeusz Drankowski. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 542/2.

Ilustracja 232. Niezwykłych przeżyć dostarczały zajęcia z użyciem generatora wielkich częstotliwości, które odbywały się w Laboratorium Wysokich Napięć w budynku D-1. 1969 rok. Fotografował Jerzy Fleszyński. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 233. W okresie, gdy jeszcze nie było komputerów, władze uczelni przykładały szczególną wagę do rozwijania sieci kreslarni, w których studenci mogli realizować przewidziane programem projekty techniczne. Na fotografii kreslarnia samodzielnego Zakładu Urządzeń Kotlewskich. 1969 rok. Fotografował G. Rac. *Księga XXV-lecia Politechniki Wrocławskiej 1945–1970*, Wrocław 1970, t. 1, s. 356.

Ilustracja 234. Swoistą „kuźnię kadr” dydaktycznych (również dla innych uczelni) było przedszkole Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Kazimierza Bartla 3. Od lewej: doktor Tomasz Głowiński (Uniwersytet Wrocławski), profesor Jan Hartman (Uniwersytet Jagielloński) i doktor Piotr Bielawski (Dolnośląska Szkoła Wyższa), około 1970 roku. Zbiór Mirosławy i Józefa Głowińskich.

Ilustracja 235. Integracja z cudzoziemcami studiującymi na Politechnice Wrocławskiej przybrała w kwietniu 1972 roku formę Dni Obcokrajowca. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór plakatów i afiszy, sygn. 120/IV-4.

Ilustracja 236. Uroczystość inauguracyjna 1 października 1969 roku rozpoczęła pierwszy pełny rok akademicki rektoratu profesora Tadeusza Porębskiego. Wystąpił on w nowym łańcuchu, który do dziś zdobi uroczysty strój kolejnych rektorów Politechniki Wrocławskiej. Fotografował Andrzej Milli. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/27/1.

Ilustracja 237. Jedną z przedstawionych w 1969 roku koncepcji rozbudowy Politechniki Wrocławskiej przewidywała realizację wysokich gmachów wzdłuż wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego (makieta). Projekt: Marian Barski, Krystyna Barska, 1969 rok. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. C-D/1, poz. 1.

Ilustracja 238. Budynek laboratoryjny P-1, który jest przedstawiony na fotografii z połowy lat siedemdziesiątych XX wieku, nie jest najstarszym obiektem (co może sugerować jego symbol) ośrodka Instytutu Energoelektryki przy ulicy Józefa Chełmońskiego 12. Pierwszy powstał w 1969 roku pawilon P-5. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 239. W uroczystościach dwudziestopięcioletnia Politechniki Wrocławskiej wzięli udział wszyscy dotychczasowi rektorzy autonomicznej Politechniki Wrocławskiej. W strojach uroczystych od lewej: profesor Dionizy Smoleński, profesor Tadeusz Porębski i profesor Zygmunt Szparkowski. 13 listopada 1970 roku. Fotografował Tadeusz Drankowski. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 699/4.

Ilustracja 240. W przededniu głównej uroczystości obchodów dwudziestopięcioletnia Politechniki Wrocławskiej przy wejściach do sal dydaktycznych niektórych politechnicznych budynków pojawiły się tabliczki upamiętniające profesorów wybitnie zasłużonych dla uczelni. Jedną z nich zadedykowano profesorowi Edwardowi Suchardzie, patronowi sali 329 w Gmachu Głównym. Fotografował Krzysztof Dackiewicz.

Ilustracja 241. Rektor Tadeusz Porębski powierza studenckiemu pocztowi sztandar Politechniki Wrocławskiej, przekazany uczelni przez Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu, 13 listopada 1970 roku. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 242. Barwny element pochodów organizowanych 1 maja z okazji Święta Pracy stanowiły zwykle grupy złożone z pracowników i studentów wyższych uczelni. Na fotografii przemarsz Politechniki Wrocławskiej przed trybuną honorową ustawioną na ulicy generała Karola Świerczewskiego (dziś ulica marszałka Józefa Piłsudskiego), 1971 rok. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 243. W 1970 roku przekazano Instytutowi Budownictwa Politechniki Wrocławskiej budynek laboratoryjny H-3, położony przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego, lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 244. Jednym z pierwszych obiektów nowej zabudowy ośrodka przy ulicy Gdańskiej był oddany do użytku w 1969 roku budynek Instytutu Chemii i Technologii Nafty i Węgla (F-2), lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 245. W październiku 1974 roku sfotografowano niedawno oddany do użytku budynek laboratoryjny Instytutu Chemii i Technologii Nafty i Węgla (F-9). 2003 roku towarzyszył mu zbiornik wodoru niskiego ciśnienia. Fotografował Tadeusz Drankowski. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 1735/3.

Ilustracja 246. W 1971 roku niedaleko kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej powstał pięciokondygnacyjny budynek Instytutu Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn. Przy wejściu do obiektu ktoś zaparkował, stanowiący marzenie wielu Polaków, samochód marki Syrena, lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 247. W 1971 roku Studium Wojskowe Politechniki Wrocławskiej przeniósł się do nowej siedziby przy ulicy Długiej. Zajęcia z „wojska” odbywały się odtąd w pawilonie oznaczonym symbolem M-1, lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 248. Podpisany 25 marca 1972 roku akt erekcyjny, uruchomionej 1 października 1971 roku, Filii Politechniki Wrocławskiej w Kłodzku, miał umocnić patronat władz regionu nad kłodzkim ośrodkiem dydaktycznym. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór plakatów i afiszy, sygn. 13/5.

Ilustracja 249. Inauguracja roku akademickiego 1971/1972 była pierwszą uroczystością, w której uczestniczyła Rada Seniorów. Do 1981 roku jej przedstawiciele zajmowali w auli miejsce po lewej stronie stołu prezydyjnego. Na fotografii Rada Seniorów Politechniki Wrocławskiej w swoim pierwszym składzie, 1 października 1971 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 3321/8.

Ilustracja 250. Od października 1971 roku wszyscy odznaczeni medalem „Za wybitne zasługi dla rozwoju Politechniki Wrocławskiej” byli uwieczniani na tablicy pamiątkowej w holu Gmachu Głównego. Na fotografii nazwiska pierwszych uhonorowanych, październik 1971 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 3321/23.

Ilustracja 251. Pierwszym obiektem wybudowanym po 1945 roku w zespole przy ulicy Bolesława Prusa 53/55 był oddany do użytku w 1971 roku pawilon dydaktyczny dla Wydziału Architektury (E-2), lata siedemdziesiąte XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 252. W miejscu, w którym w 1976 roku wzniesiono pawilon dla Instytutu Metrologii Elektrycznej (E-4), stał wybudowany na początku XX wieku murowany szalet. W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych pełnił funkcję szkolnego magazynu. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 253. Dnia 1 czerwca 1972 roku na Politechnice Wrocławskiej zaczęło funkcjonować Centrum Obliczeniowe. Podstawę jego wyposażenia stanowił w chwili utworzenia komputer Odra 1304, 1972 rok. Fotografował Stanisław Kokurewicz. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 1457/3.

Ilustracja 254. Modernizacja uczelni widoczna była także w wyposażeniu kabiny projekcyjnej obsługującej należącą do Instytutu Fizyki salę 322 (Gmach Główny), około 1974 roku. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 255. Budynek D-5 modernizowano wczesną wiosną 1972 roku. Fotograf, korzystając z najwyższej kondygnacji budowanego właśnie C-6, uchwycił panoramę zmieniających się okolic placu Grunwaldzkiego. W tle trzy pierwsze z zespołu sześciu wieżowców zaprojektowanych przez Jadwigę Grabowską-Hawrylak. Jeszcze dalej zabudowa ulicy Michała Wrocławczyka. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 256. Dnia 1 czerwca 1974 roku uroczyste otwarto, mieszczący dwie sale gimnastyczne, budynek Studium Wychowania Fizycznego (P-2) przy ulicy Józefa Chełmońskiego 16. Fotografował Marek Grotowski. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 1670/1.

Ilustracja 257. Tak wyglądała południowa pierzeja dziedzińca wewnętrznego Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej przed jej zastąpieniem przez wzniesione w latach 1971–1972 dwukondygnacyjne skrzydło „A”, zima 1971 roku. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 258. Zabudowano także fragment wschodniej części dziedzińca Gmachu Głównego Politechniki Wrocławskiej. Realizacja tak zwanego skrzydła „D” została ukończona w 1972 roku, 1971 rok (?). Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 259. Rysunek, przypadkowo (?) wpięty do akt posiedzeń senatu Politechniki Wrocławskiej, może wyrażać głęboką dezaprobatę dla spraw omawianych w czasie obrad 29 września 1972 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej. Protokół posiedzenia Senatu Politechniki Wrocławskiej, 29 września 1972 roku, sygn. 74/15, k. 193.

Ilustracja 260. W 1972 roku rozpoczęto przy ulicy Pomorskiej 4/8 realizację budynku mieszkalnego dla pracowników Politechniki Wrocławskiej (K-2). Jedenastopiętrowy obiekt zaprojektowali Leszek Zdek i Erhard Kloza, 1971 rok. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AR-K2/1, poz. 2, s. 2.

Ilustracja 261. W czynie społecznym z okazji majowego Świąta Pracy grupa palaczy Politechniki Wrocławskiej dokonała rozbiórki betonowego bunkra przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego, przed 1 maja 1973 roku. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 262. Widok z najwyższej kondygnacji realizowanego budynku dla Wydziału Chemicznego (C-6) z Gmachem Głównym Politechniki Wrocławskiej w tle. W głębi po lewej zabudowania najstarszego zespołu gmachów uczelni, z wyróżniającym się budynkiem Laboratorium Maszynowego, 1972 rok. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 263. Budynek Wydziału Chemicznego (C-6) widziany od południa. Perspektywa ta ujawnia dwie części ukończonego w 1973 roku gmachu: czterokondygnacyjną i dwukondygnacyjną, połowa lat siedemdziesiątych XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 264. Zbudowany w 1974 roku pawilon laboratoryjno-dydaktyczny Instytutu Geotechniki (D-9) otrzymał skromną formę. Był budowlą tymczasową... Połowa lat siedemdziesiątych XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 265. W 1974 roku oddano do użytku przy ulicy Edwarda Wittiga pierwszy z pięciu akademików zaplanowanych w tym rejonie. Był nim Dom Studencki „Hades”. Fotografia ukazuje stan tuż po odbiorze, 1974 rok. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 266. W 1974 roku w trakcie realizacji był kolejny akademicki wieżowiec zaplanowany na Osiedlu Wittiga – Dom Studencki „Tower”. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 267. W kwietniu 1975 roku, w związku z jubileuszem uczelni, senat przyjął uchwałę o ustanowieniu okolicznościowego medalu trzydziestolecia Politechniki Wrocławskiej. Dar Jana Kmity. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-192.

Ilustracja 268. Obchodom trzydziestolecia Politechniki Wrocławskiej towarzyszył plakat autorstwa Mirosławy Bernat, 1975 rok. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór plakatów i afiszy, sygn. 155/106.

Ilustracja 269. Zachowana aż do 2008 roku kolorystyka elewacji dzisiejszego budynku Instytutu Maszyn, Napędów i Pomiarów Elektrycznych (A-10) całkowicie odbiegała od estetyki historycznych gmachów kampusu głównego, fotografia z 2006 roku. Fotografował Krzysztof Dackiewicz. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 270. Na fotografii wykonanej w połowie lat siedemdziesiątych XX wieku zarejestrowano wyposażenie hali w budynku A-6 – dawnego Laboratorium Obrabiarek. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 271. Dnia 2 lipca 1976 roku senat ustanowił okolicznościowy medal „Wybitnemu Absolwentowi”, który miał służyć pogłębieniu więzi z absolwentami Politechniki Wrocławskiej. Dar Jana Kmity. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-195.

Ilustracja 272. Dnia 10 kwietnia 1976 roku w auli Politechniki Wrocławskiej odbyła się uroczystość nadania godności doktora *honoris causa* profesorowi Włodzimierzowi Trzebiatowskiemu, wybitnemu chemikowi związanemu od 1945 roku z wrocławską uczelnią techniczną. Fotografował Stanisław Kokurewicz. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. F 2074/3.

Ilustracja 273. Wnętrze Laboratorium Cybernetyki Technicznej działającego w latach siedemdziesiątych XX wieku w budynku C-3, około 1974 roku. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 274. Stycziowa premiera programu *Psy* w wykonaniu Teatru Mimu „Gest” była – jak się okazało – premierą jednego z najgłośniejszych spektakli w historii studenckiego zespołu działającego pod egidą Politechniki Wrocławskiej, 1975 rok. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór plakatów i afiszy, sygn. 120/II D.

Ilustracja 275. Projekt oddanego w 1979 roku budynku dla Instytutu Technologii Budowy Maszyn (B-9) powstał w 1972 roku. Całość architektoniczną tworzą dwa wyraźnie zróżnicowane obiekty, do których wnętrza prowadzi wejście z dziedzińca wewnętrznego gmachu Wydziału Mechanicznego (B-5). Projekt: Tadeusz Bulkiewicz, 1972 rok. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AR-B9/2, poz. 3, rys. 9.

Ilustracja 276. Wykonany 1977 roku plan zagospodarowania okolic placu Grunwaldzkiego przedstawia koncepcję rozbudowy Politechniki Wrocławskiej. Po lewej plac Grunwaldzki z istniejącymi budynkami Wydziału Elektrycznego (D-1) i Wydziału Inżynierii Sanitarnej (D-2). Z prawej strony: 1. Instytut Budownictwa – budynek główny, 2. Instytut Budownictwa – laboratorium, 3. Instytut Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich – budynek główny, 4. Instytut Chemii Organicznej i Fizycznej – laboratorium, 5. Instytut Inżynierii Łądowej – budynek główny, 6. Instytut Inżynierii Łądowej – laboratorium, 7. Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn – budynek główny, 8. Instytut Konstrukcji i Eksploatacji Maszyn – laboratorium, 9. Instytut Inżynierii Chemicznej – budynek główny, 10. Instytut Inżynierii Chemicznej i Urządzeń Ciepłych – audytorium, 11. Instytut Telekomunikacji i Akustyki, 12. Instytut Telekomunikacji i Akustyki – budynek główny, 13. Instytut Telekomunikacji i Akustyki – laboratorium, 14. Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych – budynek główny, 15. Instytut Technologii Organicznej i Tworzyw Sztucznych – laboratorium, 16. Instytut Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów, 17. Instytut Matematyki i Instytut Fizyki – budynek główny, 18. Instytut Matematyki i Instytut Fizyki – audytorium. Realizacja obiektów oznaczonych liczbami 1–18 była przewidziana w pierwszym etapie. Budynki oznaczone liczbami 19–34 miały być realizowane w następnej kolejności. Wśród nich ustaloną funkcję miały: 21. rektorat, 28. Studium Nauki Języków Obcych (przebudowa) oraz 34. budynek socjalno-usługowy. Projekt: Marian Barski, 1977 rok. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AR-3, poz. 21, rys. 2.

Ilustracja 277. W latach siedemdziesiątych XX wieku w Laboratorium Maszynowym zmontowano dwustopniową instalację odpylającą pracującą w systemie zamkniętego obiegu powietrza zapyłonego. Instalacja ta została zdemontowana w 2000 roku, połowa lat siedemdziesiątych XX wieku. Fotografował Ryszard Makowski. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-CD-89.

Ilustracja 278. Baza remontowo-budowlana i transportowa Politechniki Wrocławskiej sukcesywnie powstawała od początku lat siedemdziesiątych XX wieku w rejonie ulicy Sopotkiej i ulicy Gdańskiej. Wznoszone w latach 1971–1979 obiekty otrzymały symbol „G”. Na fotografii jedna z wcześniejszych hal garażowo-magazynowych, połowa lat siedemdziesiątych XX wieku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 279. Uroczystość inauguracyjna roku akademickiego 1979/1980 odbywała się w auli Politechniki Wrocławskiej w nieco innej scenerii niż zwykle, 1 października 1979 roku. Fotografował Jerzy Hutnik. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/37/3.

Ilustracja 280. Wzorem innych jubileuszowych lat także obchody trzydziestopięciolecia Politechniki Wrocławskiej zostały upamiętnione wydaniem medalu okolicznościowego. Dar Jana Kmity. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S-193.

Ilustracja 281. Opracowany w 1971 roku projekt siedziby dla Instytutu Budownictwa (C-7) przewidywał podział bryty budynku na zróżnicowane funkcjonalnie i pod względem wysokości fragmenty „A” oraz „B” i „C”. Część „A”, mieszcząca przestrzenie dydaktyczne, jest najwyższym, liczącym jedenaście pięter, elementem gmachu. Projekt: Krystyna i Marian Barscy, 1971 rok. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AR-C7/1, poz. 4, rys. 19a.

Ilustracja 282. W kwietniu 1980 roku odbyły się kolejne Dni Politechniki Wrocławskiej. Cykl ten zainaugurowano w 1965 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór plakatów i afiszy, sygn. 120/I.

Ilustracja 283. Inauguracja roku akademickiego 1980/1981 nie zapowiadała zmian, jakie niedługo spotkają Politechnikę Wrocławską. Uroczystość w dniu 1 października 1980 roku prowadził rektor Tadeusz Porębski, który zakończy kadencję rektorską 31 listopada 1980 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/38/1.

Ilustracja 284. Spotkanie licznych sympatyków „Solidarności” z Politechniki Wrocławskiej z prezydium Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego niezależnego związku odbyło się 10 października 1980 roku w auli uczelni. Pierwszy z lewej Karol Modzelewski. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 2429/1.

Ilustracja 285. Rok 1981 należał do niespokojnych. Aula często zapelniała się młodzieżą walczącą o prawo do niezależnej organizacji, luty 1981 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 2473/8.

Ilustracja 286. Od 16 do 19 lutego 1981 roku trwał na Politechnice Wrocławskiej strajk solidarnościowy ze studentami łódzkich uczelni, którzy domagali się rejestracji Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 2429/2.

Ilustracja 287. Na nieistniejącej już, tak zwanej Antresoli – znajdującej się nad holem Gmachu Głównego – strajkujący przygotowywali materiały propagandowe, połowa lutego 1981 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 2429/3.

Ilustracja 288. Wielkim wydarzeniem był wybór profesora Tadeusza Zipsa na rektora Politechniki Wrocławskiej. Wynik wyborów z wielką radością przyjęli studenci, o czym informował biuletyn Niezależnego Związku Studentów Politechniki Wrocławskiej, 23 czerwca 1981 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór materiałów akcesyjnych.

Ilustracja 289. Uroczystość inauguracji roku akademickiego 1981/1982 była pierwszą i – jak się okazało – ostatnią dla rektora Tadeusza Zipsera i prorektora Andrzeja Wiszniewskiego (z lewej), który stoi obok profesora Ottona Dąbrowskiego i profesora Daniela Bema, 2 października 1981 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/39/1.

Ilustracja 290. Uroczystość inauguracji roku akademickiego 1981/1982. Po raz pierwszy w dziejach Politechniki Wrocławskiej wśród zaproszonych gości znaleźli również duchowni, a wśród nich arcybiskup metropolita wrocławski ksiądz Henryk Gulbinowicz, 2 października 1981 roku. Zbiór Krzysztofa Klukiewicza.

Ilustracja 291. W 1981 roku można było legalnie zorganizować wystawę poświęconą rocznicy uzyskania przez Polskę w 1918 roku niepodległości. Ekspozycję zaprezentowano na Antresoli, listopad 1981 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. XVII-1/4/2.

Ilustracja 292. W dniu wprowadzenia stanu wojennego proklamowano na Politechnice Wrocławskiej strajk okupacyjny. W tym dniu rektor Tadeusz Zipser wydał kilka zarządzeń porządkowych, 13 grudnia 1981 roku, Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór materiałów akcesyjnych.

Ilustracja 293. Dnia 11 listopada 1981 roku pomnik *Uczonych polskich – ofiar hitleryzmu* uzupełniono tablicą z napisem: „Nasz los przestroga”. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. XIX-2/1.

Ilustracja 294. Profesor Jerzy Schroeder został rektorem Politechniki Wrocławskiej 6 stycznia 1982 roku – w czwartym tygodniu trwania stanu wojennego. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Akta Osobowe, sygn. 760/587.

Ilustracja 295. Jedno z pierwszych zarządzeń rektora Jerzego Schroedera dotyczyło wznowienia zajęć na Politechnice Wrocławskiej. Ogłoszenie stanu wojennego 13 grudnia 1981 roku spowodowało zamknięcie wszystkich polskich uczelni, 12 stycznia 1982 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 74/460, nlb.

Ilustracja 296. Dnia 1 października 1982 roku odbyła się uroczysta inauguracja roku akademickiego 1982/1983. Był on pierwszym w kadencji rektora Wacława Kasprzaka, mianowanego na to stanowisko 1 sierpnia 1982 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/40/4.

Ilustracja 297. Inauguracja roku akademickiego 1983/1984. Za stołem prezydialnym prorektorzy: profesor Jerzy Grzechowiak, docent Rudolf Haimann i profesor Andrzej Hałas. W tożdej rektorskiej profesor Wacław Kasprzak, 3 października 1983 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/41/3.

Ilustracja 298. W czasie inauguracji roku akademickiego 1983/1984 profesor Przemysław Mastalerz wygłosił wykład pod tytułem *Perspektywy biotechnologii*, 3 października 1983 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/41/2.

Ilustracja 299. Dopiero w 1984 roku dzień 15 listopada stał się Świętem Politechniki Wrocławskiej. Prezentowane zaproszenie jest świadectwem początku pielęgnowanej do dziś tradycji wrocławskiej uczelni technicznej. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Uroczystości, sygn. 744/1, p. 6.

Ilustracja 300. Dnia 5 lipca 1984 roku senat Politechniki Wrocławskiej podziękował kończącemu pracowniką kadencję rektorowi Wacławowi Kasprzakowi. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór materiałów akcesyjnych.

Ilustracja 301. W czasie inauguracji roku akademickiego 1984/1985 profesor Wacław Kasprzak przekazał urząd rektorski swojemu następcy, profesorowi Janowi Kmicie, 1 października 1984 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/42/6.

Ilustracja 302. Rektor Jan Kmita otwiera uroczystość rozpoczęcia roku akademickiego 1984/1985, pierwszego w swojej kadencji. Pierwszy raz także została ona zarejestrowana w kolorze. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/42/8.

Ilustracja 303. Obchody czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej przebiegały wyjątkowo uroczysto. Opracowano także logo roku jubileuszowego – tu zaprezentowane na plakacie. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 120/I.

Ilustracja 304. Centralna uroczystość jubileuszu czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej odbyła się 14 listopada 1985 roku w specjalnie udekorowanej auli uczelni. W uroczystości wzięli udział wszyscy żyjący rektorzy: profesor Bogusław Kędzia, profesor Tadeusz Porębski, profesor Jan Kmita, profesor Zygmunt Szparkowski, profesor Jerzy Schroeder oraz profesor Tadeusz Zipser. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 2747/6.

Ilustracja 305. Do dziś zachowały się tylko nieliczne fotografie z lat osiemdziesiątych XX wieku ukazujące architekturę Politechniki Wrocławskiej, Wśród nich jest ujęcie pokazujące fasadę Gmachu Głównego z dekoracją związaną z jubileuszem czterdziestolecia uczelni. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 2747/5.

Ilustracja 306. Z okazji czterdziestolecia Politechniki Wrocławskiej wydano pamiątkowy medal, który miał dwie wersje: brązową i srebrną. Obie zaprojektowała Ewa Olszewska-Borys, 1985 rok. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, sygn. MPWr-S– 196.

Ilustracja 307. Dnia 25 listopada 1988 roku w Instytucie Chemii Nieorganicznej i Metalurgii Pierwiastków Rzadkich odbyła się uroczystość sześćdziesięciolecia pracy i osiemdziesięciolecia urodzin profesor Bogusławy Jeżowskiej-Trzebiatowskiej, doktor *honoris causa* Politechniki Wrocławskiej (1978). Fotografował Marek Koch. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 3208/29.

Ilustracja 308. Ważną uroczystością dla społeczności Politechniki Wrocławskiej było wmurowanie aktu erekcyjnego pomnika Orłąt Lwowskich na wrocławskim cmentarzu Świętej Rodziny. Monument – staraniem pracowników uczelni – został odsłonięty 15 listopada 1991 roku, 11 listopada 1988 roku. Zbiór Krzysztofa Klukiewicza.



Ilustracja 309. Dnia 1 października 1990 roku odbyła się uroczystość inauguracji roku akademickiego 1990/1991, którą poprowadził ustępujący rektor – profesor Jan Kmita. Rok akademicki rozpoczęto w sytuacji szczególnej – w okresie przedłużonej o trzy miesiące kadencji władz akademickich. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/48/1.

Ilustracja 310. Dopiero 1 grudnia 1990 roku profesor Andrzej Wiszniewski mógł objąć urząd rektora Politechniki Wrocławskiej. Archiwum Działu Spraw Pracowniczych Politechniki Wrocławskiej.

Ilustracja 311. W 1991 roku rektorzy wrocławskich uczelni obchodzili Juwenalia razem z młodzieżą studencką. Na wrocławskim Rynku był także rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Andrzej Wiszniewski, 9 maja 1991 roku. Dział Dokumentów Życia Społecznego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, sygn. 3175/6.

Ilustracja 312. Inauguracja roku akademickiego 1991/1992 była pierwszą tego rodzaju uroczystością dla wkraczającego do auli rektora Politechniki Wrocławskiej – profesora Andrzeja Wiszniewskiego oraz prorektorów – profesora Tadeusza Lutego i profesora Romualda Nowickiego, 2 października 1991 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/49/6.

Ilustracja 313. Inauguracja roku akademickiego 1994/1995 miała wyjątkową oprawę. W salach wrocławskiego ratusza odbyła się środowiskowa uroczystość, na której byli obecni wszyscy rektorzy wrocławskich uczelni. Przemawia rektor Politechniki Wrocławskiej Andrzej Wiszniewski, 3 października 1994 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/52, p. 5.

Ilustracja 314. Budynek Instytutu Telekomunikacji i Akustyki – elewacja północno-wschodnia. W przeciwieństwie do horyzontalnych brył gmachów C-2, C-3 i C-4 wertykalizm budynku C-5 decyduje o architektonicznym urozmaiceniu terenu. Projekt: Tadeusz Brzoza, 30 listopada 1972 roku. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AR-C5/2, poz. 1, rys. 22.

Ilustracja 315. Fotografia lotnicza z 1994 roku ukazuje otoczenie Politechniki Wrocławskiej nieco inaczej zagospodarowane niż dzisiaj. U góry widoczny w rejonie ulicy Grunwaldzkiej okrągły namiot cyrkowy, który pełnił funkcję domu handlowego. Muzeum Architektury – oddział Archiwum Budowlane Miasta Wrocławia.

Ilustracja 316. Elektromagnetyczna komora bezechowa została uruchomiona w 1992 roku na najwyższym piętrze budynku C-5. Ściany i sufit pomieszczenia są pokryte materiałami pochłaniającymi fale elektromagnetyczne i eliminującymi ich rozprzestrzenianie, fotografia z 1999 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 317. Akademicki Chór Politechniki Wrocławskiej. Po lewej w pierwszym rzędzie Piotr Ferensowicz, dyrygent chóru w latach 1972–1999. Tło stanowi bogata dekoracja westybulu starszej części Gmachu Głównego, kwiecień 1995 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 318. Widok głównego kampusu Politechniki Wrocławskiej z lotu ptaka w grudniu 1994 roku. U zbiegu ulicy Mariana Smoluchowskiego i ulicy Ignacego Łukasiewicza nie ma jeszcze nowego, reprezentacyjnego gmachu B-4. U dołu po lewej – fragment budynku Wydziału Chemicznego (C-6) oraz nieistniejący już obiekt H-1. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 319. Fotografia lotnicza przedstawia historyczną zabudowę Politechniki Wrocławskiej od strony Odry. Na fotografii nie ma jeszcze budynku Zintegrowanego Centrum Studenckiego (C-13) ani gmachu Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20), grudzień 1994 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 320. Dnia 22 czerwca 1995 roku ustanowiono Medal Politechniki Wrocławskiej, przyznawany od tej pory osobom wybitnie zasłużonym dla uczelni. Ten należy do profesora Zdzisława Samsonowicza. Zbiór Zdzisława Samsonowicza.

Ilustracja 321. Uczestnicy Zjazdu Pierwszych Słuchaczy Politechniki Wrocławskiej – rocznik 1945 przed wejściem do Gmachu Głównego. Zjazd zorganizowano w roku jubileuszu pięćdziesięciolecia uczelni, 17 czerwca 1995 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 322. Obchodom jubileuszu towarzyszyła wydana w 1995 roku księga przedstawiająca dzieje nie tylko Politechniki Wrocławskiej, ale także Wyższej Szkoły Technicznej we Wrocławiu i Politechniki Lwowskiej. Muzeum Politechniki Wrocławskiej.

Ilustracja 323. Rozjaśniona promieniami słońca południowa, tylna elewacja budynku Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Bolesława Prusa. Światło wydobywa nieregularną, malowniczą formę architektoniczną gmachu, 1994 rok. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 324. W czasie pielgrzymki pracowników Politechniki Wrocławskiej do Rzymu Danuta Łochańska i Kazimierz Pabisiak przekazali ojcu świętemu Janowi Pawłowi II *Księgę Jubileuszową Politechniki Wrocławskiej*, wydaną z okazji pięćdziesięciolecia uczelni, lipiec 1996 roku. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 325. Panorama lotnicza zabudowań Politechniki Wrocławskiej od strony ulicy Ignacego Łukasiewicza w 1995 roku. W miejscu dzisiejszego gmachu C-13 stoją niewielkie obiekty gospodarcze. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 326. Gmach Główny Politechniki Wrocławskiej od strony ulicy Cypriana Kamila Norwida na fotografii lotniczej z 1995 roku. Po lewej starsza część, wzniesiona w latach 1905–1910, z portalem cesarskim. Po prawej nowszy fragment, zbudowany (wraz z łukowatymi skrzydłami bocznymi) w latach 1925–1928. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 327. Senior senatu Politechniki Wrocławskiej profesor Henryk Hawrylak w czasie uroczystości inauguracyjnej wręczył rektorowi profesorowi Andrzejowi Mulakowi oznaki władzy rektorskiej, 1 października 1996 roku. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/54.

Ilustracja 328. Domy studenckie i Dom Asystenta Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Edwarda Wittiga i ulicy Zygmunta Wróblewskiego. Od lewej: „Ikar” (T-17), Dom Asystenta (T-18), „Piast” (T-19), „Tower” (T-16) i nieco dalej „Hades” (T-15), 1995 rok. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 329. Otwarcie III Wrocławskich Targów Książki Naukowej w Gmachu Głównym Politechniki Wrocławskiej. Przemawia rektor profesor Andrzej Mulak, 19 kwietnia 1997 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 330. W latach dziewięćdziesiątych XX wieku uroczystości inauguracyjne wrocławskich uczelni rozpoczynała msza święta w kościele uniwersyteckim pod wezwaniem Najświętszego Imienia Jezus, 6 października 1997 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Archiwum Politechniki Wrocławskiej, sygn. 155/55, p. 7.

Ilustracja 331. Premier Rzeczypospolitej Polskiej profesor Jerzy Buzek i rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Andrzej Mulak 1 października 1998 roku dokonali otwarcia zmodernizowanego budynku Studium Nauki Języków Obcych przy wybrzeżu Stanisława Wyspiańskiego. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 332. Na uroczystości oddania do użytku przebudowanej „Starej Kotłowni” wspólnie przecinają wstęgę minister nauki profesor Andrzej Wiszniewski (z prawej), dyrektor Instytutu Techniki Ciepłej i Mechaniki Płynów profesor Eugeniusz Kalinowski i rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Andrzej Mulak, 15 listopada 1998 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 333. Dnia 19 września 2001 roku nastąpiło uroczyste odsłonięcie pomnika poświęconego współtwórcom, obrońcom i bohaterom „Solidarności”. Aktu odsłonięcia dokonał ostatni prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na Uchodźstwie – Ryszard Kaczorowski. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 334. Oddany do użytku w 2000 roku gmach Wrocławskiego Centrum Transferu Technologii przy ulicy Mariana Smoluchowskiego wyróżnia się z otaczającej go zwartej zabudowy zwłaszcza przeszkloną ścianą wykusza, fotografia z 2009 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 335. Historia ukończonej w 1997 roku siedziby dzisiejszego Instytutu Matematyki i Informatyki jest złożona – według początkowych planów miała się tutaj znajdować Poliklinika Politechniki Wrocławskiej, fotografia z 2006 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 336. Pierwotna koncepcja siedziby Polikliniki Politechniki Wrocławskiej przewidywała budynek plombowy, znacznie przewyższający zastaną sąsiednią zabudowę. Projekt: Janusz Bułat, Mirosława Kolniak, maj 1988 roku. Archiwum Terenów i Budowli Politechniki Wrocławskiej, sygn. ACT/AB-C11/1, poz. 2, rys. 14.

Ilustracja 337. Od wielu lat obchody studenckiego święta we Wrocławiu rozpoczyna barwny pochód prowadzący z placu Grunwaldzkiego do Rynku. Juwenalia w 2002 roku rozpoczęły się podobnie, 16 maja 2002 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 338. Pokazany na fotografii generator napięcia udarowego 1,8 MV, 15 kJ z iskiernikiem kulowym o średnicy elektrod 150 centymetrów znajduje się w hali wysokich napięć Instytutu Podstaw Elektrotechniki i Elektrotechnologii (budynek D-1), lata dziewięćdziesiąte XX wieku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 339. Uczestnicy zorganizowanego na Politechnice Wrocławskiej Forum Akademickiego wystąpili na pamiątkowej fotografii wraz z Komisarzem Unii Europejskiej do spraw Badań Naukowych Philippe Busquinem (w pierwszym rzędzie pośrodku), który tego dnia otrzymał doktorat honorowy Politechniki Wrocławskiej, 23 maja 2003 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 340. Wmurowanie aktu erekcyjnego pod budowę gmachu Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20). Od prawej: senior budowy profesor Marian Sobierajski, dziekan Wydziału Elektrycznego profesor Janusz Szafran, rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Tadeusz Luty, 1 października 2003 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 341. Wstępny etap budowy gmachu Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20). Po lewej budynek Wydziału Elektrycznego (D-1), po prawej Dom Naukowca (D-8), 5 listopada 2003 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 342. Nowa siedziba Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Informatyki i Zarządzania (B-4) w końcowym etapie budowy, listopad 2003 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 343. Doktor *honoris causa* Papieskiego Fakultetu Teologicznego (1996), Akademii Rolniczej we Wrocławiu (2000) ksiądz doktor Henryk kardynał Gulbinowicz 19 grudnia 2003 roku otrzymał godność doktora honorowego Politechniki Wrocławskiej. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 344. Fotografia z najwyższego piętra budynku C-7 ukazuje zespół starej i nowej zabudowy Politechniki Wrocławskiej, 2004 rok. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 345. Wzniesiony w latach 2002–2004 nowy reprezentacyjny gmach Wydziału Mechanicznego oraz Wydziału Informatyki i Zarządzania (B-4) widoczny w całej okazałości, 2005 rok. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 346. Jedną z pierwszych uroczystości roku obchodów sześćdziesięciolecia Politechniki Wrocławskiej było odsłonięcie tablic poświęconych pierwszemu prorektorowi politechniki profesorowi Edwardowi Suchardzie oraz pierwszemu rektorowi autonomicznej uczelni – profesorowi Dionizemu Smoleńskiemu. Odsłonięcia dokonał 24 marca 2005 roku rektor profesor Tadeusz Luty. Fotografował Marek Burak. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 347. Teren budowy gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego w początkowej fazie prac (w głębi budynek C-8). Wkrótce rozpoczęto wznoszenie murów, 21 czerwca 2005 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 348. Także w 2005 roku pokazy, wykłady i warsztaty zorganizowane na Politechnice Wrocławskiej w ramach Dolnośląskiego Festiwalu Nauki przyciągnęły tłumy, 16–23 września 2005 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 349. Widok zespołu urbanistycznego budynków Wydziału Elektroniki i Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki Politechniki Wrocławskiej przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego. Od lewej budynki C-2, C-1, C-3, C-4 i C-5, lipiec 2005 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 350. W roku jubileuszu uczelni mająca czterdziestoletnią tradycję Złota Odznaka Politechniki Wrocławskiej uzyskała nową formę, 2005 rok. Kancelaria Rektora Politechniki Wrocławskiej.

Ilustracja 351. Rozpoczęta budowa gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego (C-13). Po lewej fragment budynku Wydziału Chemicznego (C-6), lato 2005 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 352. Bryła oddanego w 2006 roku gmachu Centrum Naukowo-Badawczego Wydziału Elektrycznego (D-20) wypełnia pierzeję placu Grunwaldzkiego między budynkiem Wydziału Elektrycznego (D-1) a Domem Naukowca (D-8), fotografia z 2009 roku. Fotografował Krzysztof Dackiewicz. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 353. Uroczystemu otwarciu gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego towarzyszył happening. Rektor profesor Tadeusz Luty za kierownicą podnośnika widtowego za chwilę rozbija kartonową zaporę z napisem „Finał i Początek”, 29 stycznia 2007 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 354. Usytuowanie gmachu Zintegrowanego Centrum Studenckiego wzdłuż wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego stanowi kontynuację linii zabudowy wyznaczonej przez Gmach Główny uczelni ponad osiemdziesiąt lat wcześniej, fotografia ze stycznia 2009 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 355. W ukończonym w 2007 roku budynku C-14, wzdłuż dłuższych boków niższej części budowli, umieszczono dwa rzędy nieotwieranych okien, służących jedynie doświetleniu wnętrza. Widok od strony macierzystego budynku C-7, fotografia ze stycznia 2010 roku. Fotografował Krzysztof Dackiewicz. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 356. Przed wyborami rektorskimi profesor Tadeusz Więckowski zaprezentował swój program wyborczy na zebraniu informacyjnym Uczelnianego Kolegium Elektorów, 10 kwietnia 2008 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 357. Po ogłoszeniu wyniku wyborów – rektor-elekt profesor Tadeusz Więckowski w asyście elektorów studenckich, 17 kwietnia 2008 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 358. Uroczystość nadania kanclerz Niemiec Angeli Merkel tytułu doktora honorowego Politechniki Wrocławskiej. Przemawia rektor Tadeusz Więckowski, 24 września 2008 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 359. Kulminacyjny moment inauguracji roku akademickiego 2008/2009: ustępujący rektor profesor Tadeusz Luty przekazuje insygnia władzy swojemu następcy profesorowi Tadeuszowi Więckowskiemu, 1 października 2008 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 360. Ukończony w 2008 roku budynek dydaktyczno-laboratoryjny dla Wydziału Elektroniki Mikrosystemów i Fotoniki przy ulicy Długiej (M-6 bis). Poziomą sylwetkę budowli charakteryzuje wyrazista biel ścian zewnętrznych i ich oszczędna kompozycja, fotografia z 2010 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 361. W czasie wizyty na Politechnice Wrocławskiej premier Donald Tusk zwiedził wystawę poświęconą nowym przedsięwzięciom budowlanym uczelni, 17 maja 2009 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 362. Uczestnicy projektu edukacyjnego „Młody Chemik Eksperymentuje” organizowanego przez wrocławski oddział Polskiego Towarzystwa Chemicznego i Zakład Metalurgii Chemicznej Wydziału Chemicznego Politechniki Wrocławskiej. W tle budynek Wydziału Chemicznego, 17 czerwca 2009 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 363. Dopiero w 2009 roku nadano kontrowersyjnej elewacji budynku A-10 charakter bardziej dostosowany do estetyki historycznej zabudowy Politechniki Wrocławskiej, 24 września 2009 roku. Fotografował Krzysztof Dackiewicz. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 364. Na dziedzińcowej elewacji budynku Zintegrowanego Centrum Studenckiego w obecności rektora Politechniki Wrocławskiej uruchomiono Wielki Zegar Binarny. Obecny był także autor projektu technicznego zegara – Michał Wysocki, 13 listopada 2009 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 365. Wystawa plenerowa „Ofiary stanu wojennego” była eksponowana przed fasadą Gmachu Głównego od 11 grudnia 2009 roku do 20 stycznia 2010 roku, 14 grudnia 2009 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 366. Złożona z dwóch odcinków ustawionych pod kątem rozwartym elewacja frontowa Zaplecza Badawczego Instytutu Telekomunikacji, Teleinformatyki i Akustyki (C-12) jest skierowana w stronę budynku C-3 przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego, styczeń 2010 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 367. Obchody roku stulecia uczelni technicznych we Wrocławiu rozpoczęły na koncercie w Operze Wrocławskiej dyrektor opery Ewa Michnik i rektor Politechniki Wrocławskiej profesor Tadeusz Więckowski, 15 stycznia 2010 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 368. Finał uroczystości inauguracji obchodów stulecia uczelni technicznych we Wrocławiu: za chwilę rozlegnie się „Dwieście lat!” na cześć Politechniki Wrocławskiej, 15 stycznia 2010 roku. Fotografował Krzysztof Mazur. Muzeum Politechniki Wrocławskiej, Zbiór fotografii akcesyjnych.

Ilustracja 369. Lokalizację Kompleksu Edukacyjno-Badawczego „Geocentrum” przewidziano w sąsiedztwie zabytkowej Wieży Ciśnień. Gmach będzie zagospodarowany przez Wydział Geoinżynierii, Górnictwa i Geologii, Wydział Budownictwa Lądowego i Wodnego oraz Wydział Mechaniczno-Energetyczny. Wizualizację wykonała Autorska Pracownia Architektury Kuryłowicz & Associates. Biuro Promocji Politechniki Wrocławskiej.

Ilustracja 370. Budynek Centrum Zaawansowanych Technik Informacyjnych i Komunikacyjnych. Obiekt przy ulicy Zygmunta Janiszewskiego o ponadwudziestometrowej wysokości i czterech kondygnacjach nadziemnych będzie przeznaczony dla Wydziału Elektroniki. Wizualizację wykonało Studio A+R Wojciech Jarząbek i Partnerzy s.c. Biuro Promocji Politechniki Wrocławskiej.

Ilustracja 371. Budynek Biblioteki Nauk Ścisłych i Technicznych: po lewej budynek D-1, po prawej budynek D-2. Przejście pod projektowanym gmachem umożliwia zachowanie ciągu komunikacyjnego od placu Grunwaldzkiego w stronę wybrzeża Stanisława Wyspiańskiego. Wizualizacja wykonana przez *Heinle Wischer und Partner, Freie Architekten GbR* + Polswiss-Projekt Sp. z o.o. Biuro Promocji Politechniki Wrocławskiej.

Ilustracja 372. Budynek kampusu głównego Politechniki Wrocławskiej na rok przed jubileuszowymi obchodami prezentowały się równie dostojnie jak w 1910 roku. Lotnicza fotografia pokazuje radykalne zmiany, jakie zaszły w otoczeniu wrocławskiej uczelni technicznej, 2009 rok. Biuro Rozwoju Wrocławia.

## Indeks osób

- Abegg Richard 55  
 Ahrens Felix 25  
 Alexewicz Gerard 336  
 Ambroziak Andrzej 504  
 Andrzejewski Feliks 299  
 Aulich Witold 172
- Babecki Wincenty 238  
 Baer Herbert 57, 67, 80  
 Bahrfeldt Max von 105  
 Bałaziński Bogusław 344  
 Banach Stefan 420  
 Barska Krystyna 336, 360, 373  
 Barski Marian 336, 373  
 Bartel Kazimierz 167  
 Bartnicki Grzegorz 503  
 Bartoszewski Jerzy 505  
 Barwicz Wiesław 263, 319  
 Barycki Józef 364  
 Battek Jerzy 347  
 Batycki Tadeusz 322  
 Becker Carl 94  
 Bederke Erich 133  
 Beger Karl 84, 117–118  
 Behrendt Fritz 99  
 Belzowski Andrzej 504  
 Bem Daniel 496  
 Berg Max 87–89  
 Bergmann Ludwig 129  
 Berkowski Piotr 499  
 Berlicki Tadeusz 478, 505  
 Bertram Theo 128, 134–135  
 Białas Grażyna 350  
 Bień Jan 499  
 Biezuński Jerzy 505  
 Bilek Franciszek 220, 289, 306  
 Bimler Kurt 96  
 Bincer Stefan 253  
 Blecken Heinrich 118, 134–135  
 Bobrownicki Włodzimierz 207, 306, 339, 344–345, 352  
 Bochenek Bronisław 233  
 Bodarski Zdzisław 476  
 Bodaszewski Stanisław 198  
 Bode Ernst 118  
 Bodnar Zygmunt 253, 319, 322  
 Bogucki Jan 177  
 Böning Paul 128, 132  
 Borcz Augustyn 307  
 Brandt-Golecka Barbara 18, 496  
 Breisig Hans 32  
 Bromirski Jerzy 299  
 Broniewski Tadeusz 177, 203, 225, 242, 306, 339, 345, 352  
 Brudziński Edward 498  
 Brüstlein Uli 32  
 Bryjak Marek 475  
 Brzezowski Wojciech 499  
 Brzoza Tadeusz 231, 246, 292, 295–297, 303, 305–306, 441  
 Bubnicki Zdzisław 362  
 Bucki Małgorzata 498  
 Buć Włodzimierz 161
- Büge Max 132  
 Bukata Mieczysław 320  
 Bulkiewicz Tadeusz 346, 355  
 Bułat Janusz 471  
 Burak Marek 496  
 Burgemeister Ludwig 26, 32, 34, 49–50, 52
- Carathéodory Constantin 57, 67  
 Chlebus Edward 476, 504  
 Chojnacki Sławomir 498  
 Chorowski Maciej 504  
 Chowaniec Władysław 198, 298, 319, 345, 353  
 Chronowski Stanisław 365  
 Churchill Winston 426  
 Ciechanowski Zygmunt 173  
 Ciężkowski Wojciech 451, 503  
 Cloos Hans 82  
 Cybulski Adam 229, 260, 289, 339, 345, 352  
 Cygan Hieronim 253  
 Cygan Jan 255  
 Czajka Dobrosław 203  
 Czarnecki Władysław 231  
 Czarnowska Marta 461–462  
 Czechowicz Wincenty 303, 319, 345, 353  
 Czernski Krzysztof 496  
 Czoż Ryszard 18
- Daniel Johannes 61  
 Danielewicz Jan 503  
 Danilecki Stanisław 467  
 Dąbrowski Otton 424  
 Demeter Tadeusz 345, 352  
 Diepschlag Ernst 82, 132  
 Domagała-Wiatrzyk Danuta 494  
 Drapella-Hermansdorfer Alina 499  
 Drobner Bolesław 176  
 Drożdżewski Piotr 499  
 Duchowicz Julian 318, 352  
 Dudek Halina 496  
 Dudek-Światłowicz Sabina 498  
 Dworzak Egon 198, 203  
 Dyba Konrad 239, 307  
 Dziejdzic Andrzej 505  
 Dziendziel Alfred 347  
 Dziębaj Wiktor 462  
 Dziuban Jan 493, 505  
 Dziubek Andrzej 503
- Ebert Fritz 127, 129  
 Ehrenberg Paul 81  
 Ehrlich Felix 82  
 Erler Fritz 94  
 Eucken Arnold 81
- Felba Jan 478, 496, 505  
 Ferber Erwin 109, 111–112, 119, 129, 134  
 Ferencowicz Jan 238  
 Feyer Edwin 85  
 Figiel Andrzej 505  
 Figiel Krystyna 494

- Fischer Ulrich 111, 132  
 Fitek Grażyna 494  
 Fleszyński Janusz 503  
 Franciszek Józef I 146  
 Frąckiewicz Edmund 283  
 Frech Fritz 72  
 Frenzel Reinhold 94, 99  
 Freudenreich Jerzy 269  
 Friedrich Kurt 72  
 Fromm Hermann 32  
 Frydecki Andrzej 223, 231, 244, 246, 298, 345, 480  
 Fryderyk II 23  
 Fulińska Kazimiera 253, 476
- Gabryszewski Tadeusz 238  
 Gaj Miron 345  
 Garbowicz R. (?) 280  
 Gawęcki Leonard 497  
 Gawliński Marek 504  
 Gergowicz Zdzisław 302–303, 322  
 Get-Stankiewicz Eugeniusz 458  
 Gierdziejewski 203  
 Gierek Edward 339  
 Gierwielaniec Jerzy 303  
 Giżewski Stefan 504  
 Gładysiewicz Gustaw 230, 265  
 Gładysiewicz Lech 503  
 Gładysz Stanisław 302, 307, 319  
 Głazek Wacław 494  
 Głowiak Bohdan 307  
 Godziński Zbigniew 345, 365  
 Goliński Józef 322  
 Golonka Leszek 478, 505  
 Gomułka Władysław 311  
 Gonczarek Ryszard 504  
 Gotszalk Teodor 478, 505  
 Gottwein Karl 81  
 Górecki Henryk 451, 458, 475  
 Górniak Janusz 505  
 Grabowska-Hawrylak Jadwiga 283  
 Gronostajski Zbigniew 504  
 Groß Wilhelm 82  
 Grząślewicz Ryszard 451, 475  
 Grzech Adam 503  
 Gubański Adam 503  
 Guerquin Bohdan 231, 345, 352  
 Gulbinowicz Henryk 388  
 Gumienny Hilary 265  
 Günther Wacław 173, 202
- Hahnke Adolf von 105  
 Haimann Rudolf 365  
 Hałas Andrzej 457, 476  
 Hammer Gerhard 105  
 Hanke Karl 135  
 Happel Hans 80, 129  
 Hardygóra Monika 487  
 Hartleb Walter 84, 103  
 Hawliczek Józef 258  
 Hawrylak Henryk 322, 376, 420, 423–424, 440, 467, 471  
 Heberlein Christian 96  
 Heinel Karl 57, 67, 75, 80  
 Helman Hanna 496  
 Helmholtz Hermann von 96  
 Hess Rudolf 111  
 Hessenberg Gerhard 56–57, 64, 67  
 Hevelke Günther 94, 99  
 Hęćka Zenon 350  
 Hilpert Georg 68, 81  
 Hindenburg Paul von 94, 100–101, 103  
 Hintze Carl 72
- Hitler Adolf 103, 111  
 Hoffmann Józef 501  
 Hofmann Fritz 78  
 Hojarczyk Stefan 229  
 Hollman Emil 72, 81  
 Hota Jerzy 499  
 Hotło Marian 504  
 Houszka Józef 263  
 Hückel Walter 129  
 Humiecki Aleksander 227  
 Hutchins izabela 497  
 Huzar Zbigniew 472, 504
- Idaszewski Kazimierz 171, 177, 188, 193–194, 199, 208, 211, 289, 339, 352, 412  
 Idzikowski Andrzej 258  
 Iłow Andrzej 507, 509  
 Intze Otto 96  
 Iwaszkiewicz Bolesław 277, 307, 345  
 Iżykowski Jan 503  
 Iżykowski Stanisław 504
- Jabłoński Witold 506  
 Jacak Lucjan 451  
 Jackiewicz Wiktor 342  
 Jadwyszczak Piotr 503  
 Jaeger Albrecht 128  
 Jagiełło Włodzimierz 498  
 Jakubek Zbigniew 415  
 Jampolski Stefan 169  
 Jan Paweł II 468, 475  
 Jänecke Louis 84, 103, 132  
 Janiszewski Jarosław 497  
 Jankowski Fryderyk 238, 319  
 Jankowski Lesław 275  
 Janowski Adam 257  
 Janusz Marian 202  
 Januszkiewicz Grzegorz 507  
 Jaruzelski Wojciech 383  
 Jasek Bronisław 476  
 Jasieńko Jerzy 499  
 Jasiewicz Zygmunt 205  
 Jastrzębski Tomasz 365  
 Jellonek Andrzej 199, 225, 263, 283, 292, 319  
 Jellonkowa Stanisława 253  
 Jelutin Oleg 139–140  
 Jeżewski Tadeusz 264  
 Jędrzejczak Anna 498  
 Joszt Adolf 173  
 Józef I Habsburg 23
- Kabsch-Korbutowicz Małgorzata 503  
 Kaczorowski Ryszard 458  
 Kafarski Paweł 474  
 Kaißling Friedrich 126, 132  
 Kamieński Marian 173  
 Kanafojski Czesław 177, 198  
 Kapuściński Aleksander 203  
 Karlic Tadeusz 184  
 Kasprzak Andrzej 450, 487, 496, 503  
 Kasprzak Henryk 504  
 Kasprzak Wacław 16, 291, 396–397, 403, 407–408, 420, 423  
 Kędzia Bogusław 16, 286, 318, 376, 379–380, 383–385  
 Kirchberg Helmut 132  
 Kisiel Igor 229, 276, 319, 373  
 Kiszczak Czesław 423  
 Klasztorny Marian 365  
 Klimczak Władysław 160  
 Kloza Erhard 336, 343, 350, 354  
 Kloza Hanna 365  
 Kmita Jan 16–17, 322, 384, 407, 411, 419–420, 422–423, 426, 440  
 Knipping Heinrich 99

- Kobiałka Stanisław 498  
 Koch Jan 413, 423, 433, 451, 456, 496  
 Kochman Marian 458  
 Kolendowicz Tadeusz 431  
 Kollek Waclaw 458, 475  
 Kotek Władysław 199  
 Kotodziejczyk Krzysztof 505  
 Kołtuniewicz Andrzej 474  
 Komorowski Ludwik 487  
 König Otto 127  
 Korbutowicz Ryszard 505  
 Kordecki Andrzej 214, 320  
 Kostecki Franciszek 391  
 Kostecki Tadeusz 391  
 Kościuk Jacek 499  
 Kowalski Jerzy 239  
 Kowalski Zbigniew 505  
 Kozłowska Katarzyna 496  
 Kożuchowski Jan 220  
 Kożuchowski Józef 202  
 Krämer Albert 96  
 Kraska Andrzej 19  
 Krasnodębski Ryszard 311  
 Krauß Richard 81, 103, 127  
 Krawczyk Tadeusz M. 462  
 Kremens Zdzisław 444  
 Kruk-Marzec Sylwia 496  
 Krukowski Włodzimierz 163, 167  
 Krzyżanowski Leszek 319, 322  
 Kübler Erwin 132  
 Kuczewski Władysław 188–189  
 Kuczyński Eugeniusz 198, 225, 229  
 Kuczyński Henryk 176, 205–207, 225, 242, 276, 296, 318  
 Kulczyński Stanisław 176, 179, 187–189, 191, 205, 214, 220, 247, 307, 339  
 Kühl Erich 132  
 Kuliszewski Tadeusz 253, 345  
 Kunowski Lothar von 57  
 Kupiec Zbigniew 203, 223, 246  
 Kurdziel Roman 202, 283, 299  
 Kuryłowicz Jarosław 345  
 Kwiatkowski Marian 265  
 Kwolek-Januskiewicz Marta 461, 507
- Lange Janusz 257  
 Langer Jan 402  
 Ledebur Karl 96  
 Lewandowski Tadeusz 504  
 Lewulis Henryk 339, 352  
 Łęcznar Franciszek 236  
 Liberda Teresa 350  
 Licznerski Benedykt 457  
 Liebig Johann von 96  
 Lindner Werner 126, 132  
 Lipiński Witold 431, 433  
 Loesch Bogusław 236  
 Loeschmann Emil 52  
 Lotter Georg 85  
 Lührs Wilhelm 121  
 Lummer Otto 67, 80  
 Lüty Fritz 72  
 Luty Tadeusz 17, 422–423, 427, 433, 444, 451, 458, 465, 471–472, 475–476, 485, 487
- Łaskawiec Jerzy 506  
 Łochańska Danuta 498  
 Łomnicki Antoni 167  
 Łopuszańska Halina 307  
 Łowkis Bożena 503  
 Łukasiewicz Stanisław 171  
 Łydzba Dariusz 499
- Maas Joseph 32  
 Machnac Jerzy 505  
 Machnikowski Jacek 501  
 Maciejewski Tadeusz 239  
 Mackiewicz Janusz 280  
 Madryas Cezary 487, 496  
 Majchrzak Bronisław 506  
 Malenkow Georgij 183  
 Maliniak Jarosław 19  
 Maluga Leszek 499  
 Małachowicz Edmund 431  
 Maniak Alicja 494, 498  
 Mann Ludwig 67, 80, 85, 103  
 Marconi Henryk 354  
 Marczewski Edward 225  
 Markocki Władysław 345  
 Martan Janusz 503  
 Martini Zbislaw 256, 258  
 Masztalski Robert 499  
 Matynia Andrzej 499  
 Matz Rudolf 233  
 Matzke Hermann 101, 119, 123, 129  
 Mazowiecki Tadeusz 423  
 Mazur Maria 504  
 Mazur Michał 202, 238  
 Mazur Mieczysław 412  
 Mazurek Elżbieta 496  
 Mazurkiewicz Mariusz 504  
 Medeksza Stanisław 498  
 Merkel Angela 489, 492  
 Michalska-Faj Danuta 474, 501  
 Michałowska Maria 431  
 Michałowski Stanisław 306  
 Mielcarzewicz Edward 184, 434  
 Mielcarzewicz Edward 399  
 Mielnicki Stanisław 203  
 Mikołan Andrzej 480  
 Milch Ludwig 82  
 Miller Matylda 462  
 Miller Ryszard 504  
 Miłkowska Maria 253, 257, 345  
 Miłosz Czesław 214  
 Minkiewicz Anatolij 139–140  
 Mintrop Ludger 82, 133  
 Misiewicz Jan 496, 504  
 Mitzel Adam 276, 318  
 Molicka Maria 343  
 Mońka Henryk 344, 359  
 Moshamer Ludwig 89  
 Mozer Wilhelm 172  
 Mrocza Janusz 450, 503  
 Mromliński Roman 229  
 Mściwujewski Kazimierz 215  
 Mucha Oskar 231, 306  
 Mulak Andrzej 17, 444, 447, 451, 457, 464  
 Müller Gottfried 92, 94, 99, 113, 116, 242  
 Müller Heinrich 67, 80, 85  
 Mydlarski Jan 251
- Nath Franz 32, 49  
 Netter Cornelius 132  
 Neumann Bernhard 81, 103  
 Neyman-Pilatowa Ewa 177, 205–206, 208  
 Nicolas Erich 32  
 Niczewska Agnieszka 494  
 Noether Fritz 80  
 Nonn Konrad 32  
 Nowakowski Tomasz 504  
 Nowicki Romuald 427  
 Noworyta Andrzej 474, 501  
 Nowotarski Antoni 161

- Nowotny Franciszek 207–208, 211
- Obmiński Tadeusz 160–161  
Ochęduszek Stanisław 198  
Oelsner Gustav 32  
Ogielski Paweł 464  
Oko Jacek 497  
Oleksyszyn Józef 476, 501  
Olszak Zbigniew 504  
Orłow Borys 139  
Orłowska-Kowalska Teresa 503  
Orłowski Jerzy 316  
Osadnik Stanisław 457  
Osiński Jan 311  
Ożyhar Andrzej 474, 499, 501
- Pabisiak Kazimierz 496  
Pacholik Wiesław 498  
Palczak Celina 476  
Patla Adam 236  
Pawelczak Rafał 497  
Pawlikowski Janusz 365  
Pawłowski Maciej 505  
Pezowicz Celina 496  
Pękalski Grzegorz 504  
Pietraszek Piotr 499  
Pigoń Krzysztof 395  
Pigłowski Jacek 475, 501  
Pilat Stanisław 167  
Pilawski Bronisław 265  
Plamitzer Antoni 189  
Płazek Edwin 177, 205–206, 277, 352  
Podarewski Ryszard 220, 256  
Podbielska Halina 505  
Poniewierka Andrzej 499  
Popkiewicz Józef 237  
Popławski Zbysław 14  
Porębski Tadeusz 16, 277, 308, 310–311, 323, 325, 327, 333–334, 341, 343, 347, 359, 364, 375–376  
Posadowski Witold 478, 505  
Potyrała Jerzy 462  
Poźniak-Koszałka Iwona 501  
Pruszyńska-Sobierajska Krystyna 497  
Przesmycka Elżbieta 499  
Przewirski Franciszek 221, 339, 352  
Pudelko Janusz 322  
Puppe Johann 72  
Pyjas Stanisław 408
- Rabek Tadeusz 207, 263  
Radojewski Jacek 505  
Rafajłowicz Ewaryst 476  
Rebizant Waldemar 503  
Reden Friedrich von 96  
Rehorst Kurt 129  
Rein Wilhelm 84, 103, 111  
Riedinger Paul 103  
Riedler Alois 42, 96  
Riemann Georg 96  
Roga Błażej 208, 239, 339, 352  
Romaszewski Roman 450  
Romer Witold 207, 339, 352  
Roniewicz Włodzimierz 173  
Rosenberg Irene 61  
Rotkiewicz Wilhelm 229  
Rozpędowski Jerzy 319  
Różycki Jan Benedykt 319, 345, 352  
Ruff Otto 81  
Rülke Ernst 128  
Rusiński Eugeniusz 487, 496  
Rutkiewicz Ignacy 176  
Rutkowska Magdalena 365  
Rutkowski Jerzy 496  
Rybarski Adam 298, 307  
Rybka Eugeniusz 225  
Rypiński Aleksander 237  
Rzymkowski Andrzej 231
- Sadowski Zygmunt 501  
Sadowski Maksym 163  
Sajkiewicz Jan 362  
Samoć Marek 501  
Sąsiadek Mieczysław 198, 265, 319, 353  
Schenck Rudolf 55, 57, 64, 68  
Schenk Julius 81  
Schilling Adolf 68  
Schindowski Max 92, 94  
Schipke Richard 39, 42, 49  
Schirmer Fritz 92  
Schirmer Max 78  
Schmeidler Werner 80  
Schreiber Paul 78  
Schroeder Jerzy 16, 320, 322, 393, 395–396  
Schwarz Heinrich 25  
Schwertfeger Franz 132  
Sebastian Marta 503  
Semmler Friedrich-Wilhelm 68, 75  
Shumaker John W. 440  
Siemens Ernst von 96  
Sieniawski Lesław 496  
Sikora Marek 503  
Sikorski Miron 439  
Simmersbach Oskar 57, 72  
Simon Franz 103  
Skalny Michał 497  
Skarzewski Jacek 474, 501  
Składzień Jerzy 479  
Skowroński Jerzy Ignacy 176, 202, 208, 225, 227, 245, 319, 345, 353  
Skrowaczewska Zofia 345  
Skrzeszewski Stanisław 173  
Smoleński Dionizy 16, 179, 181, 185, 207–208, 211, 217, 224–225, 229, 233, 247, 251–252, 269, 283, 285, 290, 307, 339, 472  
Smolnicki Tadeusz 504  
Smutnicki Czesław 501  
Sobierajski Marian 503  
Sobolski Roman 220, 298, 319  
Sokolnicki Gabriel 172  
Soroka Mirosław 458, 475  
Sosnkowski Kazimierz 157  
Sołoduchno Jadwiga 499  
Sołtan Michał 256  
Spackeler Georg 82, 133  
Spangenberg Kurt 133  
Sroka Zbigniew 487, 497  
Staliński Bohdan 280  
Stangenberg Marian 238  
Staniek Rudolf 360  
Staszczak-Gębala Marta 497  
Stawska Małgorzata 505  
Steinhaus Hugon 211  
Steinitz Ernst 67  
Stilger-Szydło Elżbieta 499  
Stock Alfred 56–57, 64, 68  
Stożek Włodzimierz 167  
Straus Fritz 81  
Strożeki Dobrosław 221, 352  
Stypułkowska Anetta 496  
Styś Wincenty 177  
Sucharda Edward 177, 189, 191, 193, 205–206, 211, 217, 339, 352, 472  
Suchodolski Jacek 499  
Suhmann Rudolf 129  
Sulkowski Aleksander 504



- Surma Andrzej 497  
 Suski Marian 225, 263, 345  
 Suwalski Jan 341  
 Suwalski Ludomir 202, 225  
 Sworakowski Juliusz 467  
 Szafran Janusz 487  
 Szalbierz Zdzisław 504  
 Szarejko Wacław 238, 263  
 Szarski Henryk 496  
 Szata Mieczysław 504  
 Szawtowski Kazimierz 220  
 Szewalski Robert 220  
 Szklarski Ludger 236  
 Szlachcic Ewa 501  
 Szmidt Bolesław 231  
 Szniolis Aleksander 229, 237–238, 339  
 Szparkowski Zygmunt 16, 199, 253, 285, 289, 291, 296, 298, 307, 310–311, 319, 323, 339, 353, 373  
 Szydło Antoni 499  
 Szymanowski Mirosław 501  
 Szymański Andrzej 498  
 Szymański Jerzy 462  
  
 Ślebodziński Władysław 239, 283, 289, 306, 339, 352  
 Śniady Paweł 451, 458  
 Świątek Jerzy 475, 503  
 Świerczyński Zbigniew 253  
  
 Tafel Victor 82, 103, 132  
 Tafel Wilhelm 82, 89, 92, 94, 101  
 Tarczewski Antoni 497  
 Tawryczewska Maria 283  
 Tawryczewski Igor 283  
 Teisseyre Andrzej 233, 265  
 Teisseyre Jerzy 230–231, 255, 345  
 Thür Georg 29, 32–34, 39, 49–50  
 Tłaczała Marek 478, 505  
 Tokarski Zbigniew 203, 239  
 Tołpa Stanisław 223  
 Tomankiewicz Tadeusz 253, 299, 352  
 Tomasik Zdzisław 206, 318, 352  
 Tomaszkiwicz-Białas Teresa 499  
 Tomsz Katarzyna 18  
 Traczewska Teodora 503  
 Trawczyński Janusz 501  
 Trochimczuk Andrzej 499  
 Trocka-Leszczyńska Elżbieta 498–499  
 Trojak Jan 279, 319, 322, 385  
 Trokolewski Adam 264  
 Trybuła Stanisław 365  
 Trzebiatowski Włodzimierz 205–206, 211, 224, 298  
 Tusk Donald 492  
 Twardochleb-Tarnawski Józef 208  
 Tworowski Karol 260  
 Tylkowski Stanisław 361  
  
 Urbański Jacek 503  
  
 Vetulani Kazimierz 167  
 Vogt Frank 89, 92  
 Vogt Karl 32  
 Vonka Jaroslav 39, 44, 50, 78  
  
 Wagenbach Wilhelm 55, 57, 68  
 Wajda Andrzej 503  
 Walczak Aleksandra 506  
 Walendziwski Jerzy 474, 496  
 Walkowiak Władysław 474, 501  
 Wałęsa Lech 374, 423  
 Wanatowicz Paweł 497  
 Warchałowski Stanisław 111  
  
 Wawrzyniak Waldemar 478  
 Weigel Kasper 167  
 Wereszczyński Antoni 163  
 Weron Aleksander 496  
 Weron Andrzej 423  
 Wieliczko Małgorzata 496  
 Więckowski Tadeusz 17, 487, 489–492, 494, 507  
 Wilczyńska Agnieszka 494  
 Wilhelm II 24, 55, 59, 61, 64, 75  
 Wilk Kazimiera 475, 501  
 Winiarczyk Kazimierz 498  
 Winnicki Tomasz 420, 423  
 Wiszniewski Andrzej 17, 395, 423–424, 426–427, 433–434, 442, 467  
 Wiśniewska Urszula 480  
 Wiśniewski Jacek K. 480  
 Wiśniewski Janusz 316  
 Wiśniowski Wiktor 265, 345  
 Witkiewicz Roman 167  
 Witkowski Zdzisław 506  
 Wojciechowski Henryk 365  
 Wojnarowicz Jerzy 317, 341  
 Wołoch Józef 303, 319  
 Wówrzeczka Bogusław 462, 483, 499  
 Wójs Kazimierz 496  
 Wroczyński Ryszard 506  
 Wróbel Tadeusz 203, 208, 211, 289, 306, 352  
 Wróblewski Teodor 198, 265  
 Wycichowska Weronika 291  
 Wysocki Józef 231  
 Wyszyński Ryszard 322  
  
 Zachara Mieczysław 214, 260, 423  
 Zachariewicz Julian 146  
 Zacharski Jacek 365  
 Zajda Zbigniew 501  
 Zakrzewski Marek 279, 298–299, 319, 359, 376  
 Zalewska Anna 483  
 Zaremba Piotr 258  
 Zarzycki Jan 501  
 Zawadzki Aleksander 173  
 Zawadzki Jerzy 345  
 Zawilak Jan 503  
 Zdanowski Jerzy 433, 457  
 Zdek Leszek 350, 354–356, 415  
 Zdobyłak Bogumiła 497, 506  
 Zeller Adolf 85  
 Zieliński Ryszard 501  
 Ziółkowski Zdzisław 208, 319, 352  
 Zipsper Kazimierz 177, 211, 217, 220–221, 224–225, 247, 289, 339, 352  
 Zipsper Tadeusz 16, 362, 385, 387, 389–391, 395, 424, 431, 467, 499  
 Zunker Ferdinand 132  
 Zwierzycy Józef 16, 179, 181, 203, 205, 208, 211  
 Zwoździak Jerzy 433, 451, 458  
  
 Żabiński Ryszard 433  
 Żaczek Mirosław 494  
 Żebrowski Adam 497  
 Żóttogórski Bronisław 501  
 Żurakowska Joanna 281  
 Żurkowski Stanisław 203, 208, 307, 319  
 Żymalski Czesław 316  
 Żyrnicki Wiesław 474, 501  
 Żyszkowski Zbigniew 231, 257  
 Żyszkowski Zdzisław 320





**ISBN 978-83-930374-2-1**  
**ISBN 978-83-89262-59-2**